

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

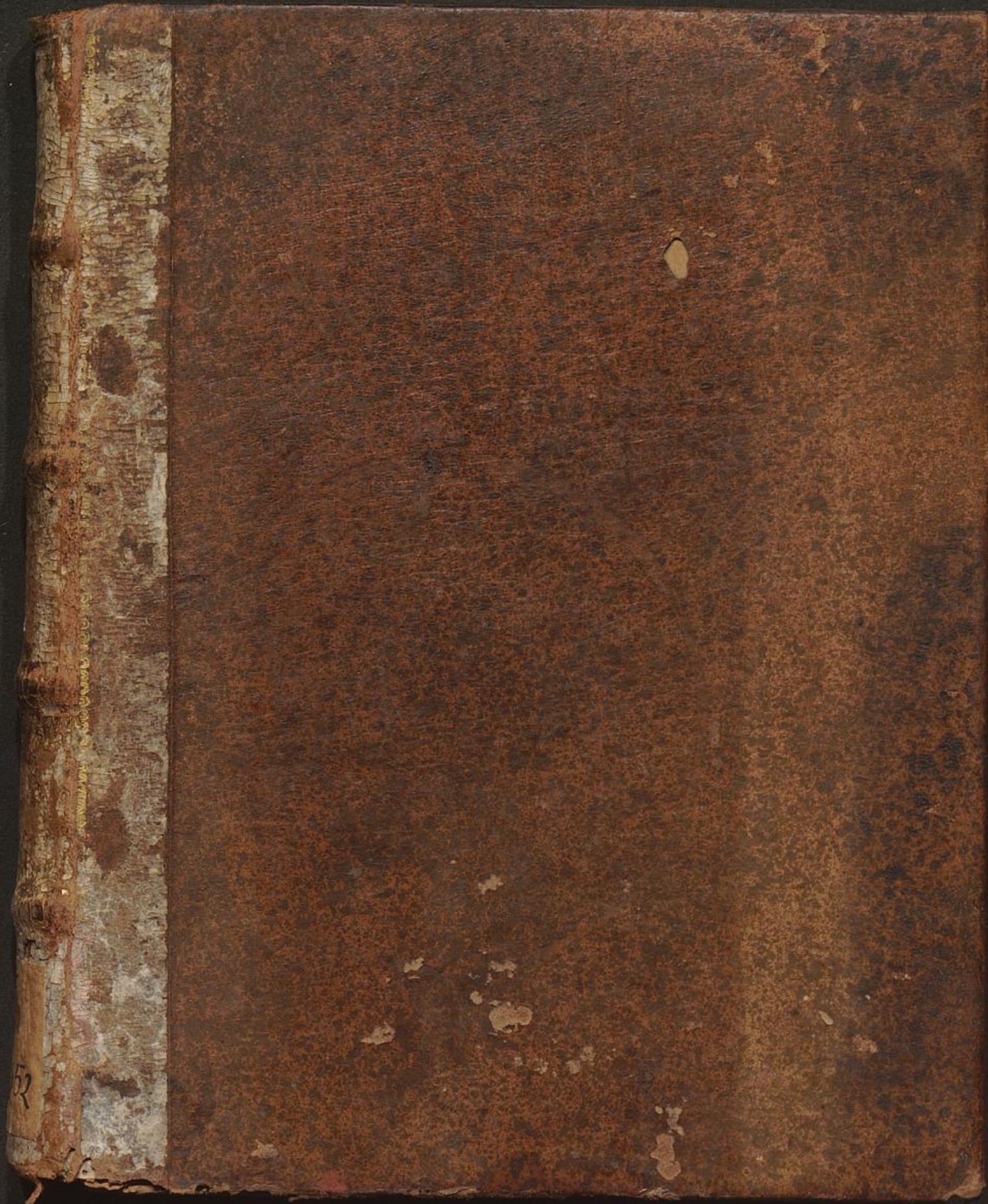
Universitätsbibliothek Paderborn

Hermanni Conringii De Antiquitatibus Academicis Dissertationes

Conring, Hermann

Helmeftadii, 1674

urn:nbn:de:hbz:466:1-12929

SV
n

Th. 5452.

12
n.

f
5

4.

Reverendissimi Celsissimi et
incomparabilis Principis

FERDINANDI

Episcopi Paderbornensis
Coadjutoris Monasteriensis.

S. R. I. Princeps
etc.

BIBLIOTHECA

Librum hunc

animo devoto
consecrauit

Herman. Conringius.

HERMANNI CONRINGII
DE
ANTIQUITATIBVS
ACADEMICIS
DISSERTATIONES
plurimis locis secunda hac edi-
tione emendatæ.

Accessit
SVPPLEMENTORVM

eiusdem argumenti

LIBER VNVS.

Quibus reipublicæ literariæ omnis ævi
status illustratur.

*Ex legato Celmi Principis Ferdinandi
Epi. Paderb. et Monast.*

Colleg. Solis *frat. Paderb. 1693.*

HELMESTADII
Apud HENNINGUM MULLERUM
Anno MDCC LXXIV.

Cum privilegio perpetuo.

*cop. 101. 1000
F*

SYMMA PRIVILEGIORVM.

CAutum est interregni tempore Privilegiis Serenissimorum Potentissimorumque S.R.I. Vicariorum Principum, ne quis libros Hermanni Conringij curâ scriptos vel editos, citra ejus heredumque consensum, unquam vel imprimat, vel alibi impressos divendat: poena delinquentibus dicta omnium ejusmodi librorum amissionis, & solutionis decem marcarum auri. Prout latius definitur ipsismet Privilegiorum tabulis.

REVERENDISSIMO CELSISSIMO QV

PRINCIPI

F E R D I N A N D O

EPISCOPO PADERBORNENSI

COADIUVTORI MONASTERIENSI

S. R. I. PRINCIPI

COMITI PIERMONTANO

ET

LIBERO BARONI DE FVRSTENBERG

Felicissima omnia

devoto animo

precatur

HERMANNUS CONRINGIUS.

 Onsecro Celsissimo Nomini Tuo,
PRINCEPS, librum nec magnum mo-
le nec tractatione eleganter politum,
atq; adeo haecenus fateor ara isthac sa-
cra indignum: qui tamen argumento saltem suo hoc
ipsum promeretur. Enimvero agit ille de Scholis,
non puerilibus, sed iis in quibus sublimior quævis
literatura doceri consuevit: quæ illarum origo, quis
status, quæ fortuna, qualia instituta, qui mores, qui
ritus, & quidem ut illa omnia & ubivis gentium
& omni tempore sese habuerint. Hæc narranti-
bus aures benevolas præbere, non utique alienum à
magnitudine sua existimare, forte etiam Regum ac
Principum optimi possunt: quandoquidem iidem
scholas ejusmodi magnificis impensis & instituere
& fovere, ad gloriam imò officium suum pertinere,
jure merito passim terrarum arbitrantur. Quemad-
modum videlicet ex civilium rerum historia rei-
publicæ ipsiusmet regendæ prudentia accipitur,
ita & literariæ ejusmodi narrationes idoneæ sunt
docere rectam Scholas illustriores quasq; instituen-
dicationem: quæ peritia Regibus Principibusq; me-
lioribus non minus ac reliqua civitatis gubernandæ
ars est conveniens. Etsi vero ex commentariis
hujus generis tantum proficere non sit cujuslibet,
aut

aut etiam fieri id omnino nequeat; justum tamen
est, ut saltem ex illis non minus voluptatem capi-
ant Scholarum nutritii Principes, quàm ex belli pa-
cisque negotiorum relationibus, ac proinde hæc
etiam curatio non sit illorum fastigio indigna. Ejus
magni ordinis neminem illud ipsum, CELSISSIME
PRINCEPS, Te rectius intelligere, equidem haud
dubito. Præterquam enim quod liberaliter habeas
à magno patruo inque sacro Principatu antecessore
Theodoro constitutam Academiam, quod item
studio rerum antiquarum omnium mire capiaris,
imo omnigenam colas literaturam ejusque rerum
peritia multum delecteris: quod rarum est Princi-
palis Tui generis decus: ipsemet usque adeo vales
rerum quarumvis veterum notitia, ne quid nunc
dicam de Poëtica facundia, quo in campo plane si-
ne æmulo regnas, ut Tuæ Principum classis similem
Germania nunquam viderit, forte nec unquam sit
visura. Id quod, ne cui videar plus justo Tui vene-
rationi ex affectu tribuisse, efficiunt re ipsa quæ in
lucem publicam jam tum edidisti, cum Poëmatum
librorum Paderbornensia Poëtico pariter & Histo-
rico calamo illustrata Monumenta, sine exemplo
& doctrina varia & elegante cultu longe præcla-
rissima. Nullus dubito autem; multo maxime

):(3

animum

animum illum Tuum, præstante & eruditione & virtute & bene de publico ac posteritate merendi studio incomparabilem, patefactum omnibus etiam futuris seculis iri, simul in vulgus prodierit illud quod nunc adeo sub manibus tibi est volumen grande, de Sacrae Tuæ ditionis Principatusque rerum ab omni retro ævo ad hanc usque tempestatem repetita memoria. Spero autem vel hoc opere, vel alio quodam singulari, antiqua quælibet scitu digna etiam reliquæ Tuæ Angariæ ac Westphaliæ narratum iri, pro ea quâ vales omnium istorum cognitione pariter & studio. Et vero ex terris istis fortissimi quondam Germaniæ populi prodierunt, etiam illi quorum origo passim ignoratur. Me sane iudice, ipsosmet Marcomannos Harudes & Sedusios vetustissimas sedes non alibi habuisse, indicant vocabula oppidorum quæ etiamnum supersunt. Quemadmodum videlicet à Marca hodie Comitatus Marcano, ita olim Marcomannis fuisse nomen: ab eo quod nunc Dusburgum audit Sedusios quondam appellatos, & Harudum oppidum illud quod nunc popularibus dicitur **Rüden ander Har** fuisse olim, mihi sane perest verosimile. Illos autem tres populos in unum denique Marcomannorum nomen coaluisse, & Maraboduo
duce

duce Bojohemum, pulsus trans Danubium aut in
servitutem redactis Bojis, Gallica gente, notum ex
Romana Historia: nisi forte Sedusii & Harudes
Quadorum sibi cognomentum adsciverint, propria
in Moravis condita republica. Quantum conjicio
autem, ipsi hi populi, pulsus post à Czechis Venedis,
aut sponte relicta Germania, Noricoq; occupato, Bo-
joarii nunc cognominantur. Francos præterea illos,
qui Rheno trajecto in Galliam commigraverunt,
ex iisdem terris fuisse oriundos, ego quidem itidem
censeo. Illud sane nomen præter alios sibi assumpsisse
& Bructeros & Chamavos & Ampsivarios & Am-
brivarios & Angrivarios, haud difficile est probatu.
Superant vero etiamnum in vicinia Tuæ dioceseos,
PRINCEPS, vestigia illarum appellationum.
Chamavorum in oppido quod nunc vulgo Kamen,
Bructerorum autem in Broec oppidulo, etsi quo
tempore Francum cognomentum hi acceperunt,
patriis pridem antiquis sedibus pulsus, ad ripam Rheni
Germanicam circa Vangiones confederint. Sed
& Ampsivarios dictos à flumine quod accoluerunt,
nunc *Amser* vel *Emser* vocato, & Ambrivarios
ab Ambro amne ut antehac & Sicambros, Angriva-
rios autem ab *Anger* fluvio qui in Ducatu Bergensi
Rheno mergitur, post à sese cognominata loca *Am-
germün*

germānde/ *Mingerhusen/ zum Mngern/* non
futilibus potest probari argumentis. Nec vero
est quod dubitare quem faciat, Francorum no-
men iis in locis haud superstes. Id enim conti-
git, quia omnes isti Franci in Galliam transferunt,
nulla in Germania sobole relictā : secus quam fe-
cerunt illi quorum posteritas etiamnum Orien-
talem Franciam incolit, cum tamen jam Sidonius
Apollinaris dixerit

Ulvosa Francum Nicer abluit unda,
imo jam Aufonii ætate fuerit

Francia mixta Suevis,
perinde ut ibi hodie: quia etiam omnes populorum
illorum terras Westphali Saxones in suam ditionem
ac nomen deinde transtulerunt. Etiam hæc, inquam,
& similia Te traditurum PRINCEPS CELSIS-
SIME equidem spero; quandoquidem cumpri-
mis hoc vergit ad Westphaliæ gloriam: certe non
minus atque illud omne quod Monumenta Tua
Paderbornensia jam tum docuerunt. Et vero ut
ego heic quoq; spem istam meam non dissimulem,
quam maxime facit admiratio Tuæ harum quo-
que rerum excellentis peritiæ: idque quandoqui-
dem præter alia Tuum hoc omnis vetustatis stu-
dium mihi certum paulo ante præbuit argumen-
tum,

tum, haud fore ingratam Eminenti Tuæ dignitati
(liceat mihi per mores nuperrime demum ceptos
de Te usurpare, appellationem olim communem
Episcopis quibusvis) factam abs me libri hujus con-
secrationem. Ne quid vero dissimulem, id uti aude-
rem incitavit me porro, cum exemplum multorum
præstantium scriptorum, qui cum ingenii sui mo-
numenta Celsissimo nomini Tuo inscripserant per-
quam benigne fuerunt excepti: tum præcipue inusi-
tata illa gratia qua me jamdudum es prosecutus. De-
cem videlicet jam & quod excurrit annos est, cum
nihil tale expectantē, non Epistola duntaxat longe
humanissima, sed etiam donato Illustrium Poëma-
tum libro, honorare me non dubitasti. Ex eo autem
& literis frequentibus manu propria quasi ad fami-
liarem exaratis, & muneribus compluribus, proba-
tam semel benevolentiam plusquam Principalem
confirmasti; ac proinde etiam mihi fecisti audaciam,
vicissim, non attento propemodum fastigio Tuo, li-
terarium commercium tecum instituendi. Ad hoc
in opere illo tuo incomparabili Paderbornensium
Monumentorum illo me invidendo præconio
publice affecisti, ut nemini non queat ap-
parere, dum supra meritum laus exsurgit, quam sit exuber-
ans Tua erga me benevolentia. Quemnam vero non

):():(

etiam

etiam iusto audaciorē reddat tantus Celsissimi imo
& literatissimi Principis affectus? Me ad librihujus
consecrationem etiam hoc Tuo favore impulsū
esse, equidem haud diffitebor. Coëgit vero huc
etiam officii mei ratio: quia scilicet postulat grati-
tudo, ut meum aliquod exstet, etiam ad posterita-
tem, venerationis qua Eminentes virtutes Tuas colo
monumentum. Haud me fugit quidem, tenue
hoc omne esse & longe maiora Tibi offerenda:
at vero nunc quidem aliquid grande ad manum
non est quod Nomini Tuo dedicem, & fortassis
argumentum hoc literarium affectui eruditi Princi-
pis sic satis est conveniens. Quod si tamen & Tu
CELSISSIME DOMINE perrexeris favere, & se-
nectuti meæ valetudinem ac vires Deus concesserit,
maiore Te religione abs me affectum aliquando
iri, sancte polliceor. Helmeſtadii in Academia
Julia ix Kalendar. Augusti c15 15 c lxxiv.

HERMAN-

HERMANNVS CONRINGIVS
BENEVOLO LECTORI

S. P. D.

S Ex hacce de Antiquitatibus Academicis
Dissertationes in publicis Academia Ju-
lia conuentibus, intra quadriennium, ab
anno usq; post tricesimum septimo, abs-
me habitas esse, ipsamet earum inscriptiones signifi-
cant. Tam prolixè tamen omnia dicta non esse, ul-
tro fateor. Et vero molestum fuisset auditoribus,
adeo longis sermonibus præbere aures. Nec conue-
nit prudentia oratoris, defatigare eos, quos bene vo-
los semper atq; attentos habere ipse orationis cuiusq;
scopus efflagitat; ac proinde à me etiam sanctè obser-
uari idem oportuit, præsertim quia quavis vice mul-
ta quoque alia agere feriæ solemnes iusserunt. Igitur
in illam qua nunc sunt magnitudinem excreuerunt
Dissertationes decimo demum post anno: quando
nimirum in unum volumen redactas in lucem edere
illas institui. Tunc scilicet alia mutare, alia
complura addita; non nisi interpolando tamen, atq; in-
serta prioribus: ut qua nova sint, quæ vetera, discer-
ni nunc amplius nequeat. Cæterum illius editionis
exempla omnia brevi fuerunt auida emptorum ma-

):():(2

nu di-

nu distraeta: siue insperata novitas argumenti siue
qua alia hederæ venditionem festinauerit: qua-
propter sapissime & recensio & nova publicatio li-
bri à me petita & desiderata fuit. Nunc tamen
tandem, quarto & vicesimo post anno, infinitis &
plane diversis occupationibus interea temporis tan-
tum non attritus, ut expectationi isti quadamtenus
saltem respondeam, potui adduci. Hac sane recen-
sione plurima passim in Dissertationibus ipsis sunt
emendata: & accessit ejusdem cum Dissertationi-
bus argumenti Novorum Supplementorum liber in-
teger. Supplementorum inquam novus liber acces-
sit. Non enim denuo interpolare ipsas Dissertatio-
nes placuit: nec commode id ipsum fieri potuit absq;
Dissertationum labe, quum plane alia & quidem
prolixa debuerint accedere, cujusmodi non patiun-
tur insertionem. Id quod Supplementa excutienti
cuilibet non potest non liquidum videri. Quantum-
vis autem Supplementa ista doceant multa quæ Dis-
sertationibus haud continentur; omnia tamen omni-
no Academica vetera ne sic quidem me persequu-
tum, ingenue confiteor. Quinimo ne quidem tangere
universa isthac consilium fuit. Singulas sane si specte-
mus Scholas ejusmodi Academicas prisce ævi, mul-
tas earum de industria silentio præterii, quod singu-
gulas

las illarum recensere non constituiſſem ſed duntaxat antiquum Academiarum ſtatum: idq; in id ſolum ut rectius intelligi poſſit, quid rerum noſtrarum vetus, quid novum, atque adeo qua origine & quando ſaltem potiſſima quæque noſtra incœperint. De ſingulis agere eſt opera à meo quidem propoſito diverſa: ejus nimirum quam Middendorpius excolendam ſuſcepit, etſi argumento illi multum fuerit impar. Complura cateroquin hujus generis in Adverſariis noſtris annotavimus, de Philoſophicis cum primis & Medicis Scholis Græcarum aliarumque gentium, hic conſulto neglecta. Ne quidem jaçta verim vero, nihil à me omiſſum quod ad hunc locum meum pertineat, atq; adeo nullum poſſe ſpicilegium fieri poſt meam meſſem. Pleraque & potiſſima quævis Antiquitatum Academicarum ſi exiſtimer cum cura perſecutus, ſatis forte mihi fuerit; quandoquidem primus, niſi fallor, materiam hanc eruderare ſum aggreſſus. Quod de eſt addant alii: ſitq; proinde ex hoc labore præmium aliis quoq; mecum commune. Et ſane ipſe optaverim, ab aliis narrari iſthæc omnia, juſta temporum gentiumq; ſerie obſervata: quod niſi fallor haud multum jam fuerit difficile; non utile autem minus, atq; prodeſt ordine rerum quarumvis civilium hiftoriam recitare. Sane hæc etiam qua nos narravi-

mus necessaria sunt scitu ad perfectionem historiae literariae: cuius sola illa partes quae circa scriptores omnigena doctrina versantur hactenus elaboratae sunt; nec tamen etiam illae omnes, etsi praeter aliis magnum haec pretium opera fecerit vir incomparabilis industria Gerardus Joannes Vossius. Est autem, saltem esse merito oportet, etiam hoc Historia genus, iis qui eruditionis studio ducuntur, non minus jucundum aut minus commodum, quam civilium rerum commemoratio juvat eos qui civilibus negotiis delectantur. Mihi certe à teneris usque Historia literaria fere plus voluptatis attulit quam ulla civilium. Taceo nunc, conducere etiam hanc ad civilem prudentiam; non omnem quidem, illam tamen quae constituere debet, quemadmodum & in quantum eruditio quaevis in republica sit comparanda per scholas & alia doctrinae adminicula. Etiam enim hoc pertinet ad vere beatam rempublicam: non sane civitas ulla est felix si eruditione fuerit destituta, artium insignium ac scientiarum rudis. Ad hanc autem prudentia civilis partem parandam non minus hac literaria est historia utilis, atque ad alia civilis regiminis omnia pacis bellicae rerum multiplex commemoratio. Quod fortassis haud difficile possit etiam à me ostendi, si institutum pateretur, aut hoc agere vacaret. Supplementis
praeterea

præterea proxime subjunximus Diploma Optimi &
Sapientissimi Imperatoris Maximiliani secundi, illud
quo Juliam hanc nostram Academiam condidit.
Repeti enim etiam heic meretur, quia editione Dis-
sertationum prima jam tum productum est; præcipue
autem, quia vergit in perpetuam Academia nostra
laudem, ab illo Cesare, qui nemini hætenus modera-
tione animi inter diversa de sacris profanisq; Imperii
rebus sentientes fuit secundus, auctoritatem atq; ori-
ginem suam, imo si fas est addi, etiam exemplum quod
imitetur, accepisse; quodque præ aliis sui ordinis
scholis fuerit isthoc ipso diplomate Julia hæc exorna-
ta Adjunximus præterea & Epistolam V. C. Joannis
Joachimi Maderi amici non è multis, quam ad
me de vetustis Academiæ rebus exaravit. Ut
enim auctor rerum multarum veterum peritia est
eximius, ita & hæc ejus epistola visa mihi est digna
quæ ab omnibus heic quoq; & legatur & æstimetur.
Postremo duxi haud futurum abs re, si ex more hujus
ævi perquam utili, memorabilium quarumvis utri-
usque libri rerum locupletibus indicibus volumen hoc
perficiatur. Et sane meo quidem voto abunde ab
amicis hæc est satisfactum: nec dubito proinde hinc
Lectoribus, saltem iis qui compendia laborum nec in-
juriâ

juria sectantur, haud leve commodum polliceri.
Dum recenseo autem omnia, fateor occurrisse quae
scribentis industriam effugerunt, atque adeo potuissent
haud inutiliter addi: sed colophonem imponere vale-
tudo quoque minus solito nunc favens imperat. Tantum
igitur unum illud moneo: quae pag. 222, Supplemento
VII, ex Suida adduxi, totidem pene verbis, in ipsis
vita Isidori Philosophi Atheniensis à Damascio Da-
masceno olim scripta Photianis Excerptis reperiri: ut
hinc quoque pateat inscitia superbi illius & iniqui in-
eptique scioli, qui Suida omnia credit deberi solis iis
quorum nomina operis primae paginae leguntur in-
scripta. Alia ut moneam, nec Tu, Lector Benevole,
fortassis exposcas. Igitur nunc quidem nihil Te rogo
aliud, quam ut favere mihi ne desinas, & ignoscas
alicubi cespitanti, memor communis mortalium
imbecillitatis. Helmeftadii 11x Kal. Augusti Anno
C10 10 C LXXIV.

DE

DE
ANTIQUITATIBVS
ACADEMICIS

DISSERTATIO PRIMA

Habita xvii Octob. An. ciccxxxvii.

Tertius dies est, quum Natalem Academiae nostrae secundum post sexagesimum celebravimus. Votum quisque tum fecit in aedificia pro ejus incolumitate, simulque Deo immortali gratias quas mente potuit concipere maximas egit, pro innumeris in eam divinitus collatis beneficiis. Namque soli profecto Deo debemus, quod, post tot clades, interque tot ruinas populorum atque urbium Germaniae nostrae, in hunc modum renata quasi sit Julia. Ab uno etiam illo speranda est in futurum salus, si quam salutem licet sperare. Caeterum nihil intermisimus tum quidem, quod ad officium nostrum pertinere videri potuit. Nunc unum quod supererat agemus. Nempe eundem nunc natalem oratione etiam aliqua celebrabimus: perinde ut votis ante hoc biduum ille quasi est consecratus. Nihil autem dubito, eodem animo eademque attentione, qua nuper estis usi, nunc etiam me perorantem vos prosequuturos. Scilicet non tam cogitantes, quis dicam aut quid dicam, bene nempe ansecus, sed in cuius rei memoriam & laudem nunc sim locuturus. Est autem illa haec ipsa Julia nostra: ejus omnes membra sumus, quaeque omnes nos uno sinu complectitur. In ejus unius gloriam sane vergere volo, quicquid sum allaturus.

A

Nec

Nec tamen quidquam nunc dicam, siue in conditoris D. Julii heredumque ejus Serenissimorum Brunsvic, Luneburg Ducum encomium, siue in nostræ scholæ commendationem. Sunt enim hæc jam toties dicta atque audita, ut omnium aures his personent. Fortassis etiam isthuc agenti mihi non nemo regeretur illud Herculis laudatori olim objectum: *Quis illos vituperat?* Sed nec in argumento multum ab hac solennitate alieno mihi versari vel licet vel libet. Dicam vero, pace vestrâ, Auditores, de origine Academiæ: materia neque trita multum, neque in vulgus cognita, neque injucunda, neque non apta huic festivitati. Quis enim nolit scire, celebraturus natales alicujus Academiæ, quando, quave occasione, cœptæ sint institui id genus scholæ? Eas verò si contempleris, dubitaveris mirari ne magis debeas an commendare. Scilicet sunt reapse scholæ istæ nostræ, quas Universitates aut Academiæ nunc appellare consuetudo est, respublicæ quædam & civitates, etsi non omni ex parte suæ spontis, magna tamen. Non tantum enim doctoribus constant ac discipulis, sed & sua iis in suos est jurisdictio: adeo ut nonnullis, quas inter est & hæc Julia nostra, ne merum quidem & mixtum imperium quod appellant, desit. Quumque alibi alia possint doceri ac disci, in scholis hisce regiis nihil majoris quidem momenti negligitur. Solæ etiam fermè hæc potestatem docendi possunt aliis facere, per gradus doctrinarum auditoribus deductis. Quæ omnia quum sint longe præclarissima instituta, fortassis & operæ nullum non pretium facturum sum, si qua origine isthæc cœperint explicavero.

Nec id verò commodè præstari potest, nisi enarremus instituta scholarum illustrium omnium, saltem pleraque, quorum hæc usque in tempora floruerunt. Quod hîc quidem ut eo rectius fiat, mei quoque fuerit officii, re illa altius aliquanto repetita, in nostrâ denique ætate desinere.

A. G. L.

AGITE ergo, loquamur initiò breviter de Ægyptiorum Chaldæorum & Persarum scholis: utpote apud quas gentes regnum diu omnis eruditionis fuit, & quidem multis ante seculis, quàm ad Græcos doctrinæ cura pervenit. Ægyptiis vero primum tribuemus locum, sive quod reapse primis illis eruditionis propagatio fuerit animo, sive quod sibi primis hanc gloriam vindicent.

ÆGYPTIOS itaque quod attinet, sapientiæ omnis subtiliorisque doctrinæ curam solis sacerdotibus eorum fuisse cordi, compertissimum est. Neque verò aliter res sese facile habere potuit, quod philosophiæ, cum primis ejus quæ in contemplatione posita est, studia otium postulent liberale, quale tamen paucis concedi solet. Sacerdotes verò Ægyptii eo affuebant, & soli quidem; ex more illius regionis, unoquoque ad paternum genus vitæ adstricto. Et verò fuerunt sacerdotali ordini agri publici alique largi redditus, ipsique unâ cum suis omnium onerum immunes inque summo vixerunt honore. Ne nunc dicam quod in liberos propagaretur eadem vitæ conditio. Eò autem effectum est, ut nemo cogeretur liberis suis operose divitias quarere, ceu quibus abunde ex publico prospectum esset. Narrat isthæc omnia Diodorus Siculus libro primo Bibliothecæ suæ. *Agros enim omnes totius Ægypti res in partes fuisse distinctos; quarum una sacerdotibus, una regi, tertia militibus cesserit. Ipsemet ita loquitur: Totius regionis (quæ tripartita est) primam sacerdotum ordo sibi portionem vendicat: in magna apud indigenas auctoritate & reverentia constitutus, tum ob pietatem in deos, tum quod summam ex eruditione prudentiam ad rempublicam adferunt. Ex vectigalibus autem suis cuncta per Ægyptum sacrificia procurant, ministrosque alunt, & suis inde usibus necessaria depromunt. Neque enim deorum honores*

Arist. 1. 2.
Metaph.
cap. 1.

Diodor.
1. 1. c. 73.

nones mutari, sed ab iisdem eodem ritu peragi: neque in commune omnibus consulentes necessariorum copia destitui, fas esse iudicabant. Hi namque ut senatus principes regi perpetuo sunt praestoi, qua operâ, quâ consilio & doctrinâ, ipsum adjuvantes. Addit paulo post: Hi à cunctis oneribus sunt immunes, & primas à rege honoris & potestatis obtinent. Quæ omnia ab antiquo ita fuisse instituta, ex sacrâ Mosis historia nos discimus. Josephi enim prudentiâ omnes Aegyptiorum agros Regi cessisse, exceptis iis solis qui ad sacerdotes pertinebant, legimus. Quo tempore Magos quoque, sive *τὰς γωντὰς*, summa fuisse in exstimatione constat: quos nullum dubium est sacerdotalis fuisse ordinis. Memphiticos enim sacerdotes magicis artibus Moyse restitisse autor est Artapanus, illo memorabili fragmento libri de Iudæis, quod habet Eusebius Cæsariensis nono de Præparatione Evangelicâ volumine. Dicam aliâs de eruditione Aegyptiaca, & quanta illa fuerit & quibus auctoribus propagata. Illud constat, penes hos sacerdotes Aegyptios fuisse tum scholas omnis melioris doctrinæ: & quidem per universam Aegyptum, etsi præcipui horum fuerint Thebani, Memphitici, & Heliopolitani. Et quidem apud Heliopolitanos commorati sunt studiorum ergò etiam ex ipsa Græcia Eudoxus ac Plato annos integros tredecim, ut Strabo loquitur: narrans monstrata sibi Heliopoli Eudoxi ac Platonis domicilia, quæ olim isti incoluerant, quanquam suo tempore sacerdotales illæ scholæ jam interiissent. Heliopoli, inquit, domos amplas vidimus, in quibus sacerdotes habitabant. Imò dicunt, hanc olim sacerdotum habitationem fuisse, hominum Philosophia & Astronomia deditorum. Nunc is ordo ac studium defecit, nec quisquam nobis tali exercitio præesse ostendebatur, sed homines tantum qui sacrificia curarent, atque ritus eos peregrinis commonstrarent.

Vide lib. 1.
de Hermet.
Medicina

Strabo lib.
17. Geogr.

Sed

Sed quo pateat clarius, quidnam professi sint aut docuerint illi sacerdotes Aegyptii, adeoque in quibus versatae sint illorum scholae, fortassis operae fuerit pretium ceremonias nonnullas illorum hic adferre: praesertim quum easdem in signum mirae alicujus & insolitae philosophiae narret etiam ipsemet Clemens Alexandrinus. In processionibus itaque sacris, ubi omnem suam doctrinam ostentarunt, hunc illi tenuerunt ritum. Primus processit ὁ ᾠδὸς seu cantor, gestans aliquod musicae seu poeticae artis symbolum. Cujus fuit duos libros Mercurii didicisse, alterum deorum hym-
nos continentem, alterum vitae regiae *Ἀπλοισμὸν*. Canto-
rem sequutus est Horoscopus, gestans manibus horologi-
um & palmam, duo sideralis scientiae symbola: quique
calluit quatuor libros Mercurii de siderum errantium ac
fixorum motibus. Post hunc processit ὁ ἱερογραμματὴς, ca-
pite alatus, & manu librum ac canonem junco atque atramen-
to instructum gerens. Cujus fuit profiteri hieroglyphi-
cam scribendi rationem, mundi item ac universae terrae, &
seorsim Aegypti Nilique, descriptionem, ordinem item si-
derum errantium, nec non alia ad sacrum instrumentum
pertinentia. Hunc sequutus est *ἐπιστάτης*, callens omnes le-
ges civiles ac sacrificiorum ceremonias. Quorum agmen
clausit is quem Prophetam nuncuparunt, omnium pri-
mas, voluminum τῶν ἱερατικῶν decem peritiam venditans,
vestigalium (ut ego interpretor) sacrorum distributor.
Fuerunt porro his sacerdotibus, ministrorum quasi loco, οἱ
παιδοφίλοι artem medicam, sex voluminibus sacris Mercurij
contentam, profitentes.

Clem.
Alex. l. 6.
Stromat.
adde. Por-
phyr. l. 4.
πρὸς
ἀποχῆς
p. 371. edit.
Lugdun.

Vnde manifestum est, omnis generis doctrinae pro-
fessores isthoc in sacro ordine fuisse. Caterum sua ist-
haec non vulgò quosvis docuerunt uti nos, sed inprimis
liberos suos, & si quos alios invenere haut indignos

DE ANTIQVITAT. ACADEMIC.

possessione tam præclarâ : raros ergo & in arcano. Ita enim & Moysen legimus omni Aegyptiorum doctrina fuisse imbutum : Græcos quoque illos, Orpheum, Musæum, Melampodem, Dædalum, Homerum, Lycurgum, Pythagoram, Solonem, Platonem, Eudoxum, Democritum, Oenopidem Chium, alios, longis in Aegyptum exiliis susceptis variadoctrina instructos rediisse.

Constat autem ex ante dictis, scholas illas Aegyptiacas non nihil cum nostris habuisse quidem commune, in multis tamen fuisse nostris dissimillimas. Primò enim non patuerunt sine discrimine omnibus ut nostræ, sed paucis tantum, & quidem vix aliis quam sacerdotalis familiæ hominibus. Deinde ipsorummet doctorum longe laudissima fuit conditio præ ut est nostra: utpote quorum & liberis & uxoribus de omnibus vitæ subsidiis abundè fuerit prospectum. Porro observare nihil est de honoribus & gradibus discentium, nihil de regiminis aliqua forma reipubl. æmula, apud illos obtinuisse: quod apud nos valet maximè.

Strabo l.
20. Geogr.

Diodor. Si-
cul. l. 2. Bi-
blior. c. 29.

Quæ verò Aegyptiacarum scholarum instituta, eadem fuerunt penè & CHALDAICARVM & PERSICARVM & INDICARVM. Refert enim Strabo, philosophis indigenis, iis qui Chaldæi appellantur, in Babyloniâ constitutam esse habitationem. Quosdam eorum esse Borsippenos, quosdam Orchenos aliosque complures: qui tanquam per sectas iisdem de rebus alias atque alias opiniones sequuti sint. Alii scil. Borsippen urbem, alii Orchoën seu Vr oppidum incoluerunt, alii alibi habitavere. Diodorus Siculus scribit, Chaldæos Babyloniæ vetustissimos eum in republ. ordinem tenere, quem Aegyptii sacerdotes sibi vendicant. Deorum enim cultui addictos per omne vitæ tempus philosophari, & præci-

præcipuam ex Astrologia gloriam nancisci. Doctrinam autem non eo modo quo Græci percipere. Apud Chaldaeos enim per generis seu familiae traditionem philosophiam hanc obtingere, filiumque à patre illam accipere, ab aliis interim publicis muneribus liberum, accipere autem ab ipsâ usque pueritiâ.

De Persicis & Indicis scholis tantum non eadem narrantur. Sed nolo nunc omnia isthæc recensere, ne cui tædium creem isthac narratione. Quantum verò omnes illæ scholæ ab institutis nostris abfuerint, facile unicuique per se manifestum est: ut nec illud nunc operosè ostendere sit necessarium.

Vide de utrisq; præter alios Porphyri. l. 4. τρεῖς ἀποχῆς pag. 398. & 404. edit. Lugd.

Veniamus potius ad GRÆCAS gentes, quæ præ aliis literarum gloria videntur floruisse, & à quibus ut magnam partem eruditionis nostræ ita etiam nomen hoc Academiae accepimus. Fuit sanè hæc gens olim præ aliis elegans ac culta, attamen (quod primò venit notandum) perquam sero literis dare operam cœpit. Vix enim quisquam paulo sapientior multum ante Persici regni exordia eâ quidē in gente vixit. Deinde etsi post complures passim docuerint omne doctrinæ genus, privatorum tamen potius illa cura fuit quàm reipublicæ. Enimvero narrat Thucydides, Thuc. I. 4. Mycaleffi ludum fuisse publicum: verum ille puerilis fuit, ubi scilicet more Græcæ gentis pueri legere ac scribere docebantur. Narrat enim, à Thracibus illum in ludum factâ irruptione, pueros récenter eum ingressos ad unum omnes fuisse interemptos. Cæterum de huiusmodi scholis, quales arbitror omnibus tum Græciæ urbibus fuisse, sermonem non facio. Alias vero severioris atque accuratioris doctrinæ scholas nullas, publica auctoritate aut sumptu publico tum quidem temporis fuisse institutas, vel leviter res Græcæ gentis vetustiores scrutantibus, non potest non sta-

tim

rim fieri manifestum. Qui enim primi in Græcis sapientiae laude claruerunt, Thales Milesius, Anaxagoras, Anaximenes, Xenophanes, Parmenides, Melissus, Pherecides, Democritus, suam doctrinam nullis magistris Græcis sed potius Ægyptiis & Chaldæis debuerunt: ipsi vero scholas habuisse non memorantur. In Magna Græcia Crotone & Metaponti *habuit* quidem Pythagoras (ut Livii utar verbis) *cætus juvenum emulantium studia doctrinæ*; sed tantum abest publica auctoritate habuisse aut impensis illarum rerum publicarum, ut tandem, jubente ita urbium magistratu, vel certè non reluctante, schola ipsius una cum frequentantibus eam discipulis combusta sit. Similiter ab Æsculapii familia in artis medicæ operibus multi a pueris olim instituebantur, in duabus cum primis illis celeberrimis scholis, Coa nempe & Cnidia: non tamen ullo publico decreto id actum, nec ulla in id domus publica fuit instituta. Jam porro qui Oratorias & Politicas artes tum professi sunt Sophistæ dicti, Gorgias, Thrasymachus, Hippias, aliique mercede docuerunt, at non publica sed discipulorum.

Tantum scilicet abest, illis temporibus sumptu publico civitatum nutritos fuisse artium scientiarumque doctores, ut ne locus quidem aliquis publicus magistris istis fuerit concessus. Testimonio certe vel uno Socrates possit esse; cujus tamen adhuc vivi eruditionem ac variam sapientiam saltem potissimi Atticorum civium maxime sunt admirati, quique eam ob causam hominem summo in pretio habuerunt. Vixit ille vitam privatam, inops, nullo stipendio publico; & docuit non certo quodam inque docendi usum consecrato auditorio, sed modò in via publica, modò in taberna quadam, modò sub platano aut alia aliqua patula arbore. Eadem verò conditio fuit etiam illorum, qui aut artes
Mathe-

DISSERTATIO I.

Mathematicas, Geometriam scil. Arithmeticam & Astronomiam, docebant, aut Poëtica vel Musica profitebantur. Præter has autem liberalium artium & philosophiæ medicinæque professiones non habuit tùm temporis illa cultissima terrarum Græcia magistros eruditionis: neque enim erant qui cultum divinum docerent in publico, aut Attici juris prudentiam profiterentur.

Primum igitur (quod quidem constat) Platoni civi suo, fortè quò crimen in Philosophiam Socratis damnatione commissum eluerent, locum nemorosum suburbanum, cui ab structore Hecademo sive Academo nomen erat Academiae, in publicam scholam concesserunt elegantissimi Græcorum ATHENIENSES. Hoc initium est scholarum in Græcis publicarum. Iidem Platone jam in fata concessio locum ad docendum idoneum in suburbano gymnasio quod cognomento *λύκειον* audiebat (quasi Lupinum dicas) aperuerunt Aristoteli Stagiritæ. Antistheni quoque Cynicæ sectæ auctori in alio quodam suburbano gymnasio, cui *κυνοσίπῳ* nomen, docendi locum tribuerunt. Zenoni porro Cittixio iidem *ποικίλην* illam *σπῆν*, sive Porticum picturis insignibus variegatam, in ludum publicum concesserunt. Potestatem quoque fecerunt iis magistris, quidvis sentiendi ac docendi in suis scholis, leges item nonnullas scholasticas condendi, successoresque sibi deligendi; quantum quidem est colligere ex historiis ejus ætatis Philosophorum Diogeni Laërtio memoratis.

Sed præter hæc nihil populus ille Atticus est largitus in studia literarum. Imo à populo illo loca isthæc omnia philosophis ultrò ac liberaliter data, certis testimoniis vix licet ostendere. Constat sane, ab Epicuro ipsum hortum in quo doceret emptum esse. Quicquid sit, nullo certe stipendio aluit doctores, nullo nummo subvenit discentium ege-

Laert. in
vita Epicæ

B

stati,

Liv. l. 31.

stati, nullam fermè in discennes jurisdictionem magistris concessit, multo minus vacationem à muneribus publicis aut immunitatem aliquam docentibus vel discen- tibus dedit. Adde, loca ipsa scholis hisce dicata, Porticu exceptâ, extra urbem fuisse sita, adeoque vix aliquid intra urbem tantæ rei ab Atheniensibus esse commodatum. Quod ipsum ut non significarit aliquem contemptum, in causa tamen fuit ruinæ, utpote quum hac occasione Philippus Demetrii Regis filius ipsa gymnasia Lyceum & Cynosargen teste Livio, Lucius Sylla etiam Academiæ & Lycei sylvas, teste Plutarcho in *ejus vita*, destruxerit. Præterea solis Philosophorum sectis concessæ sunt ejusmodi scholæ, non Oratoribus, non Medicis, non suæ religionis sacerdotibus, non civilium legum peritis: qui tamen & ipsi nisi recte sua doceant vel discant non potest respublica esse salva aut bene instituta.

Sed & notandum inprimis est; non uni alicui, vel duntaxat meliori, Philosophorum sectæ, aut ei quæ consentiret cum moribus atque institutis reipublicæ, concessam liberè docendi illam facultatem fuisse, sed sine discrimine in eam libertatem admissas varias admodum imò quasdam & noxias philosophorum hæreses, ut à sese invicem ita etiam à religione receptâ & legibus urbanis quàm longissimè dissidentes. Neque enim ulli sectarum istarum cum institutis civilibus tunc omni ex parte convenit, sed singula pro sese isthac oppugnarunt impunè, imò non sine tacito multorum applausu.

Hanc verò planè Atticarum scholarum faciem, nullam aliam, observare etiam licet in aliis Græciæ populis. Qui tamen raras admodum scholas erexerunt. Etsi enim legamus & in Rhodo insula, & Ephesi, & Mytilenis, & Tarsi Ciliæ, ut & Massiliæ in Gallis floruisse literarum studia: non tamen

tamen facile quis dixerit, num doctores privatim in ædibus suis instituerint auditiones suas, an verò locis in id publica auctoritate dedicatis. Nam & Smyrnæ medicam narrat Strabo scholam Erasistratæam habitam, sed privata auctoritate Hicæsi. Idem testatur, & Laodiceæ ejusdem artis scholam Herophilæam conditam, sed itidem cura privata Zeuxidis.

Sola ALEXANDRINA schola paulum meliore fuisse conditione videtur, quoniam, præ aliis Alexandri Magni successoribus, Ptolomæi reges eruditioni ac literis apprime faverint studuerintque. Primò enim bibliotheca ibi regia publica instituta est immensis sumptibus; quæ tamen post dum urbs à Julio Cæsare occuparetur, conflagravit. Deinde in ipsa regia Museum (ita dixerunt quasi Musarum ædem) viris doctis constructum est, ubi ex publico alerentur. Id quomodo sese habuerit fortassis haud abs re fuerit ex Strabonis libro XVII. audire: *Pars (inquit ille) regia est Museum in ambulacra habens & exedras & magnam domum, in qua convivunt & comedunt unâ qui Musæi consortes sunt, literarii viri. Habet autem hoc collegium & pecuniam sive vectigalia in commune, & sacerdotem item qui Museo præest, olim à Regibus nunc à Cæsare constituendum.* Non adferam in medium quæ de illo Museo habent alii: id constat, simile nihil omnibus in locis ubi Græca instituta habita in pretio sunt, visum tunc fuisse. Imo brevi constabit, nihil simile aliquot etiam post seculis fuisse constitutum. Ceterum hoc excepto, plane Atticis scholis omnia fuerunt etiam Alexandria, Ptolomæorum quidem regum ætate, quàm simillima.

Pervenerunt & ROMANÆ studia Græcæ eruditionis paulò post Punicum bellum primum. Nam illo tempo.

B 2

re L. Li-

Strabo l. 12

Vide colle-
cta Lipsio
de Bibli-
oth. c. 2.Vide eid.
Lipsio no-
tata l. de
Bibl. c. 12.
De Museo
integrum
librū scri-
pserat Ari-
stonicus
teste Pho-
tio in So-
patri libr.
recensio-
ne.

Gell. l. 17.
c. ult. Plut.
in Quæst.
Roman.
Suet. l. de
Grammat.

re L. Livius poëta fabulas docuit, h. est spectandas populo exhibuit, & Spurius Carvilius ludum Grammaticum coëpit aperire. Sed adeo rudia fuerunt isthæc initia, ut Suetonius scribat, *inter secundum & tertium Punicum bellum, sub ipsam Ennii mortem*, demum studia Grammatica vel literatoria ibi cæpisse. Statim vero post Punicum bellum secundum illa studia ita increverant, *ut temporibus quibusdam* (verba sunt Suetoni) *super viginti Grammaticorum celebres schola fuisse in Vrbe tradantur*. Advenerunt non longe post eò & Rhetores & Philosophi, suasque ibi scholas instituerunt. At hæc omnia, cave credas, publica auctoritate ita fuisse facta atque habita. Imò anno Urb. Conditæ 592 Marco Messalla & C. Fannio Coss, Philosophi & Rhetores Vrbe pulsi sunt edicto censorio: ut refert idem Suetonius Tranquillus. Notavit etiam disertè Eusebius in *Chronico*, primum Quinctilianum publicam scholam Romæ & salarium è fisco accepisse: idque demum ævo Domitiani. Qui hætenus scilicet docuerant Romæ, illi non loco aliquo publicè ad id instituto, nec mercede aliqua publica conducti docuerant; sed privatim pro se quisque aperuerat ludum, mercedem à discipulis expectans. Meliora postea demum sunt instituta.

Suet. l. de
clar, rhet.

CONSTAT autem ex iis quæ diximus, tametsi nostræ scholæ Academiæ cognomentum vulgò accipiant ab illa prima publica Atheniensium schola Platoni collocatâ; longissimo tamen intervallo omnem Græcam scholasticam rem usque ad tempora Romanorum Caesarum à nostris scholarum moribus abfuisse. Quippe quum illâ ætate doctores vix potuerint locum aliquem ubi docerent una alteraque in urbe, per vastum illud terrarum spacium, ex publico accipere; tantum abest ut salaria illis fuerint ex publico data vel jurisdictio aliqua concessa.

Vnde

Vnde etiam hoc manifestum est: etsi Græcæ gentes valde se commendare soleant meliore atque elegantiore quadam cultura ingeniorum, multis tamen modis eas superatas docendi ritu ab Ægyptiis, Chaldaeis, & Persis, quos isti tamen Græculi in Barbaris numeraverunt. Prudenter id observavit ac dissimulavit neutiquam ipsemet Diodorus Siculus. *Herba viri illius magni recensbo, etsi verear ne eorum prolixitate tedium aliquod auditoribus creem. Horum omnium (inquit, de Chaldaeis verba faciens) doctrinam non eo modo, quo Græci hisce studiis* Diodor. l. 2. cap. 29.
dediti percipiunt. Apud Chaldaeos enim per generis seu familiaris traditionem hac Philosophia obtingit, filiusque à patre illam accipit; ab aliis interim publicis muneribus omnino liberi. Es quia parentibus utuntur magistris, sit ut & affatim & citra invidiam omnia discant, & certiore fide præceptis attendant, & dum à pueris statim disciplinis innutrientur, præclarum in Philosophiâ habitum sibi comparant, tum quod ætas illa docilis est, tum quod multo studiis tempore insudant. Apud Græcos verò plerique magna parte accedunt imparati, & Philosophiam hanc serò attingunt; operæque aliquatenus huc impensa, querendi victus cura distracti, abscedunt. At licet pauci quidam Philosophicæ se palaestra totos mancipant; hi ipsi tamen quæstus gratiâ disciplina adherent, novasque de placitis maximis disputationes movent, nec fixum in majorum vestigiis pedem tenent. Quocirca Barbari iisdem jugiter inharendo, firmiter singula percipiunt. At Græci ex artificio lucrum captantes, novas condunt sectas, & de maximis inter se theorematibus opinionibus contrariis disceptando, faciunt, ut discipuli sententiis huc illuc ancipites fluctuent, animique ipsorum per omnem vitam suspensi dubitique maneant, nec ulli rei certam tribuere assensionem queant. Nam si quis maxime insignes Philosophorum sectas examinet, plurimum inter se

discrepare, & in gravissimis sententiis sibi adversari comperiet.

Hæc omnia Diodorus. Cujus sententiæ etsi haud pos-
sim omni ex parte assentiri (nec enim tanti est quod à
parentibus soli filii doctrinam hauriant, nec id apud Chal-
dæos fuit omnino receptum usu, ceu constat ex sacra Da-
nielis historia) pleraque tamen ejus nescio an quis pru-
dens improbaverit. Certe exactius paulum intuentibus
res Græcæ gentis, quales illæ fuerint isthac ætate, non
potest non statim patere, scholarum illarum Philosophi-
carum varietatem in detrimentum potius reipubl. natam
fuisse, quàm in emolumentum doctrinæ. Athenienses
certe merito accuses quod tam varias Philosophias, à reli-
gione & moribus civitatum non minùs quam à semeti-
ipsis plurimum dissidentes, publicè doceri permiserint. Ne-
que enim ulla Philosophorum schola cum religione & le-
gibus urbanis convenit: sed omnes instituta avita iverunt
eversum, non impunè tantum sed & cum applausu poten-
tiorum. Id quod etsi non sit vituperandum quum respu-
blica malis erroribus agitur, quumque emendatur statim
illa ad certam unius alicujus disciplinæ atque doctrinæ
normam; nullo modo tamen tolerandum est, si isthac non
fiant, imò vero si nulla una certa emendandi rempubl. ra-
tio publicè instituat. Athenis verò ut & alibi per Græci-
am, plebi manebat sua religio, manebant sua instituta pla-
nè adversa Philosophorum scitis, quæ tamen publicè &
docebantur & exercebantur. Iam verò Aristippi & Epicuri
scholæ in voluptatibus collocabant felicitatem & summam
beatitudinem; à quibus licet dissiderent scholæ reliquæ,
tamen nec ipsæ inter sese de morum vitæque ratione con-
veniebant; & prætereâ pleræque omnem cultum divinum
non minus atque illa Epicuri disciplina tollebant è medio,
aut

aut ridebant, aut certè non nisi in speciem & dicis ergò providentiæ divinæ quidquam referebant acceptum. Unde non potuit non Athenis & in Græcia passim chaos aliquod variarum sectarum enasci. Enimvero quoties equidem illam Græciæ ætatem cogito, monstrum aliquod mihi videor cernere, aut terram variis religionum portentis confusam & sibi met mutuo adversam. Nec tamen ista promiscua quidvis sentiendi ac docendi licentia ante defuit, quàm Christiana doctrina, omnibus sectis illis contritis, unice cœpit esse in veneratione.

Et si verò sub CÆSARIBVS quoque ROMANIS tam turbulenta & diversa fuerit docendi instituendique ratio, non nihil tamen melior tum cœpit esse docentium conditio. Paulatim enim salaria ex publico illis concessa sunt. Ita narravimus ante ex Eusebii Chronicis, Quintiliano è fisco (qui ærarium erat Cæsarum) salarium numeratum. Refert vero & de Flavio Vespasiano Domitiani patre in *eius vita* Suetonius, primum illum è fisco Latinis Græcisque rhetoribus annua centena constituisse, h. e. his mille & quingentos Philippæos. At hæc liberalitas intra solos Rhetores & quidem Romanos stetit. Multis post annis demum Antoninus Pius etiam Philosophis stipendia & honores concessit & quidem *per omnes provincias*, ut narrat Julius Capitolinus. Omnis generis doctoribus annuam mercedem Athenis à Marco esse constitutam, narrat Xiphilinus in *eius vita*. Salaria autem provincialia isthæc fuisse sexcentorum aureorum Romanorum, i. e. mille quingentorum Philippicorum, è Tatiano notavit clarissimus Casaubonus. Aliis tamen minus fuisse datum ex Luciani *Eunucho* constat. Scribit enim singulis Philosophorum generibus ab Imperatore constituta fuisse decem millia drachmarum, quæ Romanis erant quadragena

Suet. c. 18.

Capit. c. xx.

Casaub. ad Sueton.

gena sestertia, id est, mille Philippici. Hanc summam ab Imperatore illo etiam Theodoto Sophistæ τῆς νεώτης & ὀργάνου esse constitutam, testis est Philostratus l. 2. in Theodoto. Idem verò narrat, Apollonium Atheniensem Politicam cathedram Athenis mercede talenti tenuisse. Ut proinde pro cathedræ qualitate & merces fuerit alia atque alia. Et verò etiam Eumenius Rhetor in *Oratione pro re-*
la. Lov. c. 7 *staurandis scholis in Augusto Cliviensi sumopido*, salarium se accipere profitetur à liberalissimo Principe in sexcentis millibus nummum, h. e. quindecim millia Philippicorum; nisi in textu mendum sit, stipendium sane amplissimum.

Et si verò eâ ætate absque dubio per provincias multi passim Philosophi Rhetoresque stipendio publico habuerint scholas; fortassis tamen non multum post ætatem filiorum Constantini peræquè duravit hoc institutum. Namque de ipsis Romanis professoribus, ætate Valentiniani Theodosii & Arcadii scribit Symmachus l. v. epist. 33. *Romane iuventutis magistris detracta sunt subsidia solennis alimonie.* At si id Romæ factum, multò magis in provinciis, cum Imperii rebus simul labentibus & doctrinæ studiis. Quanquam Romæ salaria rediisse dixeris. Extat enim apud Cassiodorum l. 9. epistola vicesima prima ipsiusmet Athalarici Gothorum regis, quâ ille jubet solvi isthæc *salaria sine deductione, semestribus etiam singulis.*

Interea verò certum est, non Romæ tantum, sed & in provinciis multas scholas publicas sumptibus reipublicæ fuisse erectas. Vt enim solas GALLIAS nunc respiciam, Eumenius Rhetor, quo de ante diximus, Augustoduni collapsam scholam restituit amplissimo salario suaq; impensa. Extat & Aufonii liber, quo ille prædicat professores Burdegalenses, Tholo-

Tholosanos, & Narbonenses alios. Vbi de Tiberio Victore Minervio professore Burdegalensi scribit:

Mille foro dedit juvenes, bis mille Senatus

Adjecit numero purpureisque togis.

Me quoque &c.

Habemus & Valentis ac Gratiani Imperatorum Theodosi-
ano in Codice rescriptum ad Præfectum prætorio Galliarum
in hæc verba: *Per omnem diæcesin commissam magnificentiæ*
sue, frequentissimis in civitatibus, quæ pollent & eminent claritu-
dine præceptorum, optimi quique erudiendæ præstent juventuti.
Rhetores loquimur & Grammaticos Atticæ & Romanæ doctrinæ.
Quorum Oratoribus viginti quatuor annonarum è fisco emolumenta
donentur: Grammaticis Latino vel Græco duodecim annonarum
deductior paulo numerus ex more præstetur. Vt singulis urbibus,
quæ metropoles nuncupantur, nobilium Professorum electio celebre-
ant. Nec vero judicamus, liberum ut sit cuique civitati suos do-
ctores & magistros placito sibi juvare compendio. Trevirorum
verò clarissimæ civitati uberius aliquid putavimus deferendum:
Rhetori ut triginta, item viginti Grammatico Latino, Græco et-
iam, si qui dignus reperiri potuerit, duodecim præbeantur annona.
Hactenus responsum illud Imperatoris. Vnde discimus,
in omni provinciæ Gallicanæ metropoli scholam publi-
cam erectam: at non Philosophiæ aut Medicinæ aut Juris
Romani disciplinæ, multò minùs Theologiæ: sed solis Rhe-
toribus & Grammaticis, & quidem ita ut uno Rhetore &
duobus Grammaticis singulæ scholarum istarum consti-
terint.

Eadem ratio fuit & Scholæ Mediolanensis in Gallia
rogata, ad quam sese S. Augustinus docendi causa scribit
evocatum *l. v. confession. cap. 13.* Namque & illa nihil præ-
ter Rhetoricen & Grammatica docuit, ceu ex ipso Augu-
stino haud difficulter est discere. Celebrata imò est & in

C

Africa

Lib. mii
tit. 3. de
Med. &
Profes. l. iij

Africa Carthaginis schola, quantum apparet ex Apuleij Floridis. Nec dubitavit de illa scribere S. Augustinus: *Duae Urbes literarum Latinarum artifices, Roma atque Carthago.*

Ut autem Occidentalis Romani Imperii pars, ita & ORIENTALIS cum in Româ nova, Constantinopoli inquam, tum per provincias, scholas suas publicas habuit. Omnes tamen, quantum videtur, pari cum Gallicis ratione fuerunt; nisi quod Constantinopolitana Atheniensis Alexandrina & Berytiensis, nonnihil habuerint singulare.

Namq; ut de BERYTIENSI initiò quid dicam, sola ferè illa videtur Romani Juris prudentiam docuisse. Sane nusquam hoc studium magis quàm ea in urbe floruit. Et quidem floruit jam seculi quarti initio, imò fine tertii; quod liquet ex Codicis Justiniani titulo, qui est de iis *quæ ætate vel professione se excusant*. Ubi tamen perperâ forte legitur Arabiæ vox. Phœnicia enim urbs non Arabiæ fuit Berytus: eòq; nihil etiam causæ fuit fortassis, quor Arabiæ scholaribus rescriberet quidquam Diocletianus ejusque collega Maximianus. *Cum vos adfirmatis, ajunt Cæsares, liberalibus studiis operam dare, maximè circa Juris professionem, consistendo in civitate Berytiorum: provincia Phœnicia, providendo utilitati publicæ & spei vestræ, decernimus, ut singuli usque ad vicesimum quintum annum ætatis suæ studiis non avocentur.* Seculo quarto tanta fuit studiorum Juris ergò in existimatione Bery-

Eunap. in
Biosiclio.

tus, ut Eunapio audierit ejusmodi studiorum mater. Quinto seculo vixisse Zachariam Scholasticum, sive Rhetorem forte Berytiensem, post Episcopum Mytilenensem, illum cujus Dialogum adversus mundi æternitatem cum Origenis Philocaliis edidit Joannes Tarinus, argumento est, quod auctor ille significet vivere Alexandriæ Ammonium Pro-

cli

cli discipulum: qui est ille magnæ famæ filius Hermiæ Alexandrinus Philosophus. Prodit vero ille Zacharias, Berytum, *μνῆρα τὸν νόμον*, venisse quem juvenem Juris studiorum gratiâ, qui Alexandria antehac Ammonium audierat. Ut proinde etiam tum disciplina illa Juris Beryti floruerit. Imo quum novam Juri veteri faciem indere Justiniano Cæsari consilium fuit, evocatus ad illam operam Beryto est Dorotheus cum collega Anatolio. Ipsi autem illi Cæsari audit Berytus, non tantum *pulcherrima civitas*, aut *verenda & splendida metropolis*, sed & *civitas legum, quam legum, nutricem bene quis appellet*. Tanti etiam æstimata tum urbs illa fuit, ut diserte caverit Cæsar, ne alibi quàm Beryti & in utraque Roma jus Romanum doceretur. Imò idipsum *jam à retro Principibus constitutum esse*, fatetur. Sed ea *Cod. de jur. vet. & nuelland.* dem tempestate Berytum ingenti terræ motu tantum non funditus eversam esse, multis narrat Agathias Scholasticus. *Agath. l. 1, 20* Nec postilla temere invenias laudatam à Juris disciplina Berytum. Ut proinde & hoc terræ motu incendioque, & subsequenter Sarracenorum incursionibus, omnem doctrinam ibi mox collapsam esse, sit verosimile.

ATHENIS videntur soli Rhetores & Philosophi floruisse. Etsi enim de Marco Cæsare scribat Xiphilinus: *ἔδωκε δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις διδασκαλίας ἐν ταῖς Ἀθήναις, ὅτι πάσης λόγων παιδείας μισθὸν ἐτίθειν φέροντας*: non alii tamen præter hosce à quoquam memorantur. Et verò Politicam cathedram, cujus meminit Philostratus in *Apollonio*, Philosophis, nisi fallor, licet accensere. Sed & fortassis Philosophi ibi salario publico non diu docuerunt, jam florentibus quidem Christianorum rebus. Invenio sanè in *vita Procli*, illâ quam in magistri laudem Marinus Neapolitanus conscripsit, Platoniam aliquam hereditatem, ita dictam, Philosophis cessisse in sa-

larium, verum non ex publico, sed quantum conjicere est ex gentiliū nonnullorum privata liberalitate collectam. Non privandus tamen laude mos est, cathedram consequendi: aut non nisi post varias multorum concertationes, quarum meminit Eunapius *in Proaeresio* sic satis prolixè, paucis Philostratus *Heracleide*: aut liberali Cæsarum dono, quomodo cathedram philosophicam à sese impetratam esse fatetur Alexander Aphrodisiensis *l. de fato*, & de Adriano Polluce ac Philisto Sophistis refert Philostratus. Nec illud non meretur laudem: quod videatur Marcus Cæsar omnibus doctoribus unum aliquem præfecisse, qualem fuisse Herodem narrat *in Theodoro* idem Philostratus.

Phil. l. de
viti. Soph.

Sed haud fuit etiam hæc felicitas fortassis diuturna, utpote quum ab aliis scriptoribus non perinde illa memoratur. Et verò ingentem omnis prosperitatis jacturam ipsæ Athenæ fecerunt Arcadio & Honorio Cæsaribus, per incursiones Gothicas Alaricho duce. Non enim Zosimo temere credas, nihil damni dedisse urbi Alarichum, quasi deterrente eum Minerva cum Achille; quia omnem Græciam misere tum direptam esse constat. Non desunt utiq; vel hodie querelæ illius temporis scriptorum de ipsarum met

Zos. l. v.

Athenarum infelicitate. Certè Synesius qui illa ipsâ vixit tempestate, non dubitavit Athenas pelli comparare quæ animali consumpto supersit sola. Addens: *Αἱ δ' Ἀθηναὶ πάλαι μὲν πόλις, ὅττι σφῶν, τὸ δ' νῦν ἔχον, σερμύσιν αὐτὰς οἱ μελιττήγχοι.* Etiam ita tamen mansisse Philosophicam aliquam & Rhetoricam scholam ad Justiniani Cæsaris usque ætatem, certum est. Per omnia enim hæc tempora usque ad Justiniani Cæsaris ævum, Philosophiam quidem ibi

Vide de
his omni-
bus Suidā

docuerunt successionē magisterii, Plutarchus Nestorii filius, Syrianus ὁ μέγας, Proclus Lycius qui κατ' ἐξοχὴν audit Plato.

Platonis *Ἀλδοχ*, Marinus Neapolitanus, Zenodotus, <sup>excerpta ex vita Mar-
dori per
Damasciū
scripta apud Photi-
um.</sup> Damascius, Simplicius, magna philosophorum nomina. Ut taceam alios qui ibidem videntur vixisse, literarum gloria claros. Certè ipsemet Severinus Boëthius per integros octodecim annos Philosophiæ gratia Athenis hæsit, ceu legere est *libro de disciplina scholarum*: constat autem floruisse illum seculo Christiano quinto. Adeoque quod Synesius subjungit: *ταῦτ' ἄρα ἔνι ξυνοίῃς τῶν σοφῶν Πλατῶν-
χρίων, οἵ πινες ἔνι τῇ Φήμῃ τῶν λόγων ἀγείρουσιν ἐν τοῖς ἱεράτοις τὰς νέ-
ας, ἀλλὰ τοῖς ἐξ ἑμέτης σαμνίου*: id vero præcise de tempore illo intelligendum est quo scholæ philosophicæ præfuit Plutarchus Nestorii, quodque Gothicam tempestatem excepit. Et verò non is fuit Plutarchus ille qui potuerit allicere auditores, nominis aut doctrinæ famâ. Eoque idem Synesius alibi rectè itidem scripsit de suo itinere A- ^{syn. ep. 54} theniensi: *Hujus autem Athenas itineris non solum hunc capi-
am fructum, quod à presentibus liberer malis, verum etiam ne am-
plius studiorum causa eos adorem qui inde veniunt, nihil meliores
quidem nobis mortalibus, quod quidem ad intelligentiam Arista-
telis & Platonis attinet. Versantur autem inter nos quemadmo-
dum semidei inter mulos, eo quod conspexerint Academiam & Ly-
ceum, & Variam illam Porticum: quæ jam non est varia: nam
Proconsul tabulas abstulit, deinde prohibuit eos ne propter sapi-
entiam elatiore sint animo.*

CONSTANTINOPOLI porrò primùm quidem jussi sunt salario publico docere soli Rhetores & Grammatici. His Romani Juris professionem adjunxit Theodosius: quod post confirmatum est à Justiniano. Eiusdem auctoritate cœpit istic & Philosophica *ἀγγελία*. Quod enim ibidem Themistius jam Constantii ætate docuisse videtur, privato viri studio est adscribendum. Nullus autem ibi vel doctrinæ <sup>Themist.
in Sophist.</sup> Chri-

Cod. The-
odos. l. 14.
tit. ix. Cod.
Iust. l. xi.
tit. 18. de
stud. libe-
ral. Urb.
Rom. &
Constant.

Christiana vel Artis medicae professioni locus fuit. Haud abs re fuerit, recitare in praesentia ipsam Theodosii & Valentiniani Caesarum constitutionem qua formam circumscripterunt auditorii Capitolini (nam in Capitolio fuit schola illa publica) qualem tum & Romae & Constantino- poli esse voluerint. *Habeat igitur auditorium specialiter nostrum in his primum quos Romana eloquentia doctrina commendat, Oratores quidem tres numero, Grammaticos vero decem. In his etiam qui facundia Graecitatis (ita enim recte habet codex Theodosianus) pollere noscuntur, quinque numero sine Sophistae & Grammatici aequae decem. Et quoniam non his artibus tantum adolescentiam gloriosam optamus institui, Profundioris quoque scientia atque doctrinae memoratis magistris sociamus auctores. Vnum igitur adjungi ceteris volumus qui Philosophia arcana rimetur: duo quoque qui Iuris ac Legum voluntates pandant. Ita, ut unicuique loca specialiter deputata assignari faciat sua Sublimitas, ne discipuli sibi invicem possint obstrepere vel magistri; neque linguarum confusio permixta vel vocum aures quorundam aut mentes a studio literarum arceat. Haec Caesares illi. Quae etiam Iustiniano placuisse indicio est, quod ex Titulo Codicis Theodosiani De studiis liberalibus Urbis Romae & Constantinopolis unicum hoc rescriptum in Codicem suum transferri curaverit, & quidem nulla facta expunctione aut mutatione: quod Triboniano alias fuit recepti moris. Et vero idem Iustinianus confirmavit illud vetus privilegium, quod scholae Constantinopolitanae cum Romana & Berytiensi erat commune, ne alibi Iuris disciplina doceretur. Duos vero tum temporis Constantinopoli Jus docuisse, Theophilum nempe & Cratinum, abunde omnibus notum est. Quemadmodum autem Caesares hi Iuris & Philosophiae professioni loca publica tribui curaverunt, ita*
jam

Cod. de
Vet. jur.
enucleat.
l. 1.

DISSERTATIO I.

jam ante ipse Constantinus Magnus *ἀνεγάρθε* videtur struxisse Grammaticis & Rhetoribus. Romæ saltē esse id factum, disertè legitur in Pauli Diaconi Miscella Historia: *Constantinus Magnus*, inquit, *civiles nutrire artes, præcipuè studia literarum, quasivit. In illustribus domibus eos qui in Urbe Roma erant viros rationabiles collocavit.* Qui omiserit verò id ipsum Constantinopoli, quam omni ex parte studuit Romæ veteri æqualem reddere? Certè circa illud tempus & hîc fuisse structas hujusmodi ædes, liquet ex ejusdem Pauli verbis sequentibus: *Gallus circa Ephesum apud doctores erat.* Porro *Iulianus & Crescens in auditoriis Constantinopolitanae urbis exercebatur, in basilica ubi doctores erant.* Narrabimus paulò post iterum aliquid de basilica ista. Paul. Diacon. l. 10. c. 15. Idem l. 11. c. 24.

Progrediendum nunc est ad ALEXANDRINAM scholam: quam itidem Orientales inter singulare aliquid præ reliquis illius ævi habuisse diximus. Et vero una illa pene omnia habuit. De Oratoriis & Grammaticis studiis non est quod dicamus, utpote quum jam tum constet, à Ptolomæorum regum ætate, adeoque ab initio usque urbis istius conditæ, illa floruisse. Non desisse verò eam gloriam etiam diu post, satis ostendit unum illud magnum Joannis Philoponi nomen, qui etiamnum à professione sua, quæ Alexandria sexto seculo Christiano functus est, Grammaticus vulgò usurpatur. Mathematicas quoque omnis generis disciplinas ibi habuisse suos doctores publicos, notissimum est. Quem enim fugit illud saltem de Papopo & Theone viris utique celeberrimis? Hypsicles quoque ipse testatur, sese Apollonii Pergæi libros Alexandria in terpretatum esse. Fortassis eodem munere & Eutocius Ascalanita functus est, ut qui suum in Sphæram & Cylindrum Archimedis commentarium Ammonio inscripserit Alexandrino. Hypsicl. l. 2. clementor.

drino Philosopho. Eutocium autem illum Hypsiclei fuisse
 coævum, adeoque utrumque vixisse sub finem seculi quin-
 ti, verosimile fit ex eo, quod & Hypsicles l. 2. n. 5. præcepto-
 rem laudet Isidorum, & Eutocius statim in fronte commen-
 tatorum suorum memoret magistrum Isidorum Milesium
 Mechanicum. Forte & Diophantus magnus ille Arithme-
 ticus hîc docuit: nec tamen id definitio. Proclum Lyci-
 um ab Herone in mathematicis esse Alexandriae institu-
 tum, testatur Marinus Neapolitanus: Hero autem ille vi-
 detur is esse cujus exstat alter de geodæsia, alter de machi-
 nis bellicis liber: utique Ptolemæo multum hic junior
 est. Eacerte fuit Alexandrinæ scholæ in Mathematicis exi-
 stimatio, ut ab Episcopo illius urbis Paschalem canonem
 quotannis petere ipsimet primitivæ Ecclesiæ placuerit.
 Iam vero & Philosophiæ doctorum quorundam laus ad
 nos usque propagata est. A principe Anatolio, Laodi-
 cææ pōst Episcopo, scholam Peripateticam fuisse apertam
 testis est Nicephorus, in eo tamen forte falsus quod huic
 primo id adscribat. Olympiodorum Aristotelis & Platonis
 placita ibi interpretantem audivit Proclus Lycius, teste
 Marino. Quo tempore hanc scholam philosophicam
 Atheniensi multum prætulit Synesius. Clarissima est fama
 Ammonii Hermiæ filii, plane illius quem Zacharias Scho-
 lasticus scribit Platonis & Aristotelis dogmata interpreta-
 ri Alexandriae, relictis Athenis & Proclo magistro. Quin
 & Olympiodorus ille, cujus hodieque exstant in Meteoro-
 logica Aristotelis & Platonis dialogos aliquot commenta-
 rii, Alexandriae videtur docuisse. Ad hoc & Jus Roma-
 num à nonnullis doceri ibi institutum est, nullo tamen
 indultu publico, eoque id vetitum à Justiniano Cæsare.
 De Pantæno agens Eusebius Pamphili, *Docerat is*, inquit,
 Ale-

Niceph. l. 6
 cap. 36.

Mar. in vi-
 ta Procl.

Zach. in
 dialogo.

Eod. de
 vet. iure
 nucleand.

Euseb. l. 5.
 hist. Eccl.

Alexandria, cum ex antiquo schola illic constituta esset sacrarum literarum, quæ & ad nostra tempora pervenit. S. Hieronymus scribit, in Alexandria, juxta veterem consuetudinem à Marco Evangelista, semper Ecclesiasticos doctores fuisse. Clementem Alexandrinum, Pantæni auditorem, post ejus mortem Alexandria Ecclesiasticam scholam tenuisse & κατηχηστὴν magistrum fuisse, iidem testantur. Origenem Adamantium à Demetrio Alexandrinae urbis Episcopo in locum Clementis presbyteri confirmatum per multos annos floruisse, scribit idem Hieronymus. Huic forte Dionysius successit, de quo Hieronymus: Dionysius Alexandrinae Urbis Episcopus sub Heraclæ scholam κατηχηστὴν presbyter tenuit, & Origenis valde insignis auditor fuit. Forte & Pierius sub Caro & Diocletiano eodem perfundus est munere: hic enim Alexandrinae Ecclesiae presbyter, teste eodem Hieronymo, florentissime docuit populos, & tantam sermonis diversorumque tractatum, qui usque hodie exstant, invenit elegantiam, ut Origenes junior vocaretur. Quicquid ejus sit, certum est Alexandriae scholam fuisse Ecclesiasticam, & quidem illo ævo nusquam terrarum aliam illi consimilem: quod admiratione videtur maximè dignum. Non possum hac occasione non adferre in medium querelam quam super hac re Cassiodorus, vir utique & dignitate & pietate magnus, jam olim instituit. Cum studia, inquit, secularium literarum magno studio fervere cognoscerem, ita ut multa pars hominum per ipsa se mundi prudentiam crederet adipisci, gravissimo sum, fateor, dolore per-motus, quod scripturis divinis magistri publici deessent, cum mundani auctores celeberrimā procul dubio traditione pollerent, nissus sum cum beatissimo Agapito Romæ Episcopo, ut sicuti apud Alexandriam multo tempore traditur fuisse institutum, nunc etiam in Nisibi civitate Syrorum Hebraeis sedulo fertur exponi;

D

collatis

Hieron. l.
de script.
c. 36.Hier. l. c.
cap. 38.Hier. l. c.
cap. 34.Idem. l. c.
cap. 69.Idem l. c.
cap. 76.Cass. præf.
in libros
divinar. &
human. lec-
tionum.

collatis expensis in Vrbe Romana professos doctores schola potius acciperent Christiana, unde anima susciperet aeternam salutem, & casto atque purissimo eloquio fidelium lingua comeretur. Addit statim Cassiodorus, desiderium suum non potuisse compleri propter bella (ut inquit) ferventia & turbulenta nimis in regno Italico certamina, quoniam non habet locum res pacis temporibus inquietis. Et verò hac occasione scripsit ille suos de divinis & humanis lectionibus libros, qui hodieque superant, licet in particulis huc illuc miserè disiectis. Cæterum hoc obiter. Observandum autem est, ne quidem illam Alexandrinam Ecclesiæ scholam publica fuisse auctoritate roboratam, sed privatim institutam forte à S. Marco aut secutis eum Alexandrinis Episcopis. Fortassis quoque non magna fuit in existimatione, utpote quum illuc sacrorum studiorum causa Christianos multos ex aliis terris confluisse, haud temere legas.

Ab Antonini Cæsaris ævo, quem audivimus salaria doctoribus constituisse, videtur Alexandria floruisse schola etiam medica *ἰατρικὴ σχολή* nuncupata & quidem publica. Quarto sane seculo fuit illa longe florentissima, ut & seculo quinto. Tum enim ibi docuerunt Zeno Cyprius, Magnus, Gessius, Palladius, Joannes alii. Quod aliàs latius fortasse narrabimus.

Obsignabimus vero hunc de Alexandrina schola sermonem encomio Ammiani Marcellini quantumvis proximior, uti liquido appareat, saltem qualis fuerit illa schola seculo Christiano quarto. *Alexandria ipsa non sensim ut alia urbes, sed inter initia prima aucta per stratosos ambitus, internisque seditionibus diu assere fatigata, ad ultimum multis post annis, Aureliano imperium agente, civilibus jurgiis ad certamina internecina prolapsis, dirutusque mœnibus, amisit regionem maximam partem, quæ Bruchion appellabatur, diuturnum præ.*

Vide l. de
Hermet.
medic. c. 9.

Ammian.
l. 21. c. 42.

præstantium hominum domicilium. Vnde Aristarchus Grammaticæ rei doctrina excellens, & Herodianus artium minutissimus sci-
scitator, & Sacas Ammonius Plotini magister, alique plurimi scri-
ptores multorum in literis nobilium studiorum. Inter quos
Chalcenterus eminuit Didymus, multiplicis scientiæ cæpro memo-
rabilis: qui in illis sex libris, ubi nonnunquam imperfeete Tulli-
um reprehendit, Syllographos imitatus scriptores maledicos, judi-
cia doctarum aurium incusat, & immania frementem leonem pu-
redulis vocibus vanus catulus longius circumlatrat. Et quam-
quam veteres cum his quorum memini florere complures, tamen
ne nunc quidem in eadem urbe doctrina varia silent: nam & DI-
SCIPLINARVM magistri quodammodo spirant, & nudatur ibi GE-
OMETRICO radio quicquid reconditum latet, nondumq; apud eos
penitus exaruit MVSICA, nec HARMONIA contigit, & re-
cales apud quosdam adhuc literatos consideratio MVNDANI
MOTVS & SIDERVM doctique sunt haud numero pauci: su-
per his scientiam callent, quæ FATORVM VIAS ostendit. ME-
DICINAE autem, cujus in hac vita nostra, nec parca nec so-
bria, desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur indies,
ut licet opus ipsum redoleat, pro omni tamen experimento suffici-
at medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandria
se dixerit eruditum.

Haftenus Ammianus. Sed & de Alexandrina schola
fortasse plus satis. De alijs Orientalis Imperij Romani
scholis ejusmodi dicere nihil attinet. Non possumus ta-
men omittere præconium quo CÆSAREAM PALÆSTI-
NÆ *ἡμετέροισιν* prosequutus est S. Gregorius Nazianzenus
oratione qua defunctum Basilium Magnum laudavit. Hinc,
dicit, Cæsaream, ut scholarum urbis illius particeps esset, contendit.
Hanc ajo illustrem civitatem, & nostram, (nam meorum quoque
studiorum dux & magistra extitit,) non minus literarum & do-
ctrinæ quàm urbium quibus præcellit atq; dominatur, metropolin.

Quam si quis doctrinae palma spoliaverit, rem omnium pulcherrimam ipsique maxime propriam eripuerit. Nam cum aliae civitates aliis ornamentis vel antiquis vel novis glorientur, prout optator vel historiis vel rebus quibundam visendis ornatae sunt, hanc contra, ut arma atque tragedias nota quaedam atque insignia, sic literarum gloria nobilitat atque illustrem reddit.

Hæ præcipuæ fuerunt scholæ publicæ: hæc ferè earum fuit facies, ad seculum partim sextum partim septimum nati Salvatoris. Namque à sexto seculo omnes ejusmodi scholæ, imò tantum non omnis eruditio, in tota Occidentali Romani Imperii parte, per Italiam ajo Galliam Hispaniam & Africam: à septimo autem per omnem Orientalem regionem, Asiam nempe Græciam & Ægyptum, funditus, alibi Germanicarum Scythicarumque gentium, alibi Sarracenorum, florentissimas Romani Imperii provincias occupantium, barbarie deletæ sunt. Imò quod mireris, ipsemet Justinianus Cæsar scholarum fortunam haud parum labefactavit. Diserte enim Ioannes Zonaras de Cæsare illo: *Neque verò hoc duntaxat, sed & alia plura templa extruxit, ad quorum edificationem cum infinitis egeret pecuniis, de consilio præfecti stipendia liberalium artium magistris olim constituta in omnibus urbibus sustulit, quas vacantibus literarum ludis rusticitas invasit.* Idem plane jam memoraverat Procopius Iustiniani *ὁμολογῶν*: imo ex Procopio hæc descripsit forte Zonaras. Verane hæc sint an in odium ficta, haud dixerim. Id certum est, præter exiguas reliquias CONSTANTINOPOLI superstites, in omni isthoc Christiano orbe scholam illustrem nullam, post Muhamedis tempora superstitem, memorari. Et tamen etiam illæ tandem extinctæ sunt per Leonem Isaurum *εἰσρομαίχων* seculi Christiani octavi initio. Rem omnem prout narrat, isquem modo laudavimus, Ioannes Zonaras, forte haud abs re fuerit hic

Zon: *τὸ μὲν*
3. in Iust.
niano.

Procop. in
arc histor.
pag. 113.

rit hic audire: *Domus erat* (inquit ille) *in regia ita dicta si-
ve basilica, in qua multi codices humane ac generosioris & divi-
ne sapientiae asservabantur, ab antiquis temporibus ad inhabitan-
dum ei attributa qui eruditione excelleret, quem Oecumenicum
Doctorem appellabant. Is duodecim contubernales habebat ex-
cellenter eruditos. His publicus victus praebeatur. Hos eruditio-
nis & cognitionis avidi accedebant. Hos Imperatores ad rerum
gerendarum consilia adhibebant. Eos Leo si capisset & in suam sen-
tentiam pertraxisset (ωὲ εἰκονομαχίῃ scil.) omnia sibi confecta
putabat. Mox cum narrasset Historicus, quemadmo-
dum illi sint Caesari reluctati, addit: Sed cum saepe cum iis
egisset frustra, eos domum demisit in illas ades regias, multamque
materiam avidam circum eos collocatam noctu incendi iussit, at-
que ita ades cum libris & doctos illos ac venerabiles viros com-
bussit. Haec Zonaras. Idem aut simile facinus forte
respexit Paulus Diaconus, ex Theophane indubiè ut solet
descriptum. *A Leone, inquit ille, multi pro veritate puniebantur* Paul. Dig-
membrorum dextrucationibus, & flagris, & exiliis, & rerum con. l. 21.
jaecturis, maximeque illi qui nobilitate ac verbo clari esse vide- cap. 19.
bantur: ita ut eruditionum scholas & piam eruditionem à Con-
stantino Magno hucusque servatam extingueret. Utrum ex vero
nata sit omnis haec historia, haud temere affirmaverim.
Nec enim Zonaras profecto idoneus est tantae rei testis,
sive animum scriptoris videas sive tempus quo vixit. Ad
hoc oecumenici alicujus doctoris, & tam illustris quidem
collegii, memoria alibi fortè nulla reperitur. Forte ta-
men significatur hic regia illa ades, quam non multò an-
te à Constantino Magno liberalium artium studiis fuisse
exstructam, indicavimus. Et vero in ea Latinae literatu-
rae decem fuere Grammatici, Rhetores tres ex Constanti-
*ni instituto: quorum unus collegii praeses dictus dein-**

ceps forte est *εὐκαταφρόνως διδάσκαλος*. Ut proinde illud collegium unà cum regiâ æde Leonis Mauri scelere perierit.

CÆTERVM omnia etiam illarum, quas modo commemoravimus, scholarum instituta intuentibus, facile patet, etsi fuerint illæ nostris affiniores quàm istæ veterum Græcorum, permultum tamen iis fuisse inferiores. Nusquam enim omnia doceri sunt solita, ut apud nos fit in plerisque Academiis paulò melioribus. Inprimis rara fuit Theologica professio & Medica: quibus tamen melior orbis non potest nec debet carere. Deinde nec jurisdictionis nostræ vestigia illo etiam in ævo comparent: quæ est inter potissima eorum quæ ad dignitatem scholasticam faciunt. Dubito etiam, an omnes discentes per gradus ad honores aliquos eruditionis sint ducti: quomodo nos benemeritos titulis suis donamus. Omnes inquam. Namque in Philosophorum & Rhetorum scholis videtur nonnihil simile observatum, ut aliàs narrabimus. Postremò in nostris Academiis plerumque multis discantibus solet victus ex publico dari: quod similiter in illis Romani Imperii scholis non observo, nisi quod obiter Lamprius scribat in Alexandri Severi vita: *Doctoribus auditoria & salaria decrevit, & in discipulos pauperum filios modò ingenuos annonas dari iussit.* Sed hæc procul dubio non fuere diuturna, si modò unquam in usum recepta sunt.

SED etiam de illis scholis publicis, quæ sub Cæsaribus Romanis floruerunt, satis forte est dictum. Quanquam enim & Judæis illa tempestate non defuerint scholæ, & quidem sic satis celebres in Tiberiade & alibi, tamen & illæ auctoritate publica non steterunt, eoque ad nostrum hoc institutum non pertinent. Tempus est ut SARACENICAS

NICAS lustremus. Quamvis enim per ejus gentis irruptiones omnem orientalis Imperii eruditionem ante dixerimus everfam, per eandem tamen post iterum haud leviter nitore suo illa restituta est: quanquam ducentis demum ferè post Muhamedem annis. Scilicet initio quidem suæ potentia, quam ductu Muhammedis acquisiverunt, doctrinâ aliquâ neque ipsimet erant instructi Sarraceni, neque in aliis videntur potuisse eam æquo animo ferre. Præ zelo scilicet religionis aut potius superstitionis suæ, ipsi quum essent imperiti omnis culturae melioris, eandem ceu pietati aut certè superstitioni suæ adversam excindere potius quàm fovere, in parte videntur religionis collocasse. Nec mutata in iis hæc barbaries fuit fere ante seculum ix. h. e. ducentis prope à Muhamede annis. Prope inquam. Nam & seculo octavo jam cœpisse apud eos melioris doctrinæ nonnihil, negari meritò haud debet. Secuto autem tempore haud parva in existimatione fuisse omnia illam apud gentem studia reperio. De Arone Rasida sexto post vicefimum Chalifa, illo quem munera ad Carolum Magnum ex Persia usque misisse, in Francorum annalibus & Eginharto legitur, scribit Sarracenicæ historiæ auctor Georgius Elmacinus Abulcasini filius hæc in verba, prout quidem illa vertit Thomas Erpenius. *Quod ad naturam, summa inter Chalifas fuit humanitatis & liberalitatis, maxime in Poëtas: vehementer enim delectabatur bonis versibus, eorumque auditu & imitatione. Cum peregrinaretur peregrinari cum eo solebant centum docti: cum autem non peregrinaretur, trecentos homines ad peregrinationem instruebat, sumptus iis suppeditans & vestes mundas. Neque in aula ullius Chalifa tot convenerunt consilarii, judices, docti, eruditi & poëta, atque in aula Rasida. De filio hujus Abulabbate Alma-*

I. Leo l. r.
hist. Afr.
pag. 26.

Annal.
Francor. ad
an. 801. E-
ginhart. in
vitâ Carol.
Elmacin.
l. i. hist.
Sarrac.

Zonar.
tom. 3. in
Theophil.

Scalig. in
canon.
Hag. l. 2.
pag. 149.

Hist. Sarr.
l. 2. c. 10.

Almaimone, qui & AbuGiasar Abdalla fuit dictus, scribit idem: *Inter Abbasidas nemo quisquam eo fuit eruditior, nec præstantior. Didicerat egregie Astronomiam & ventorum stationes: unde & inter peritos hujus scientiæ etiam nunc notus est ventus Almaimonis.* Et verò hic est ille Mamunus Zonaræ dictus, qui victor licet, pacis publicæ pretio, à Theophilo Constantinopolitano Imperatore Leonem philosophum, mathematicarum artium peritia insignem hominem, mitti sibi petiit, nec impetravit: quâ de re post differendum. Eo etiam curante instituta est in Babyloniarum campis ab ejus ætatis celeberrimis mathematicis illa telluris dimensio, quam Maimonis vocant Geometræ Arabes. Ex libro *Iuchasin* Abrahami Zacuti notavit Iosephus Scaliger: *Maimonem scientiarum doctorumque hominum fuisse studiosum: multos etiam libros ejus ætate ex Græco sermone in Arabicum conversos esse.* De Mutetzan Chalipha Maimonis successore tradit idem Zacutus, fuisse illum summum medicorum amatorem. Quo tempore Chorasanæ, Ægypto, & Syriæ præfuit Abdalla filius Taheri filii Huseini: ad quem confluisse viros doctos, quemve potestas muneribus ditasse, refert is quem ante laudavimus Elmacinus. Qui non multò post scribit, ætate Giasaris Abulfadli Mutevvakkeli, primi & tricesimi Muslimorum regis, floruisse viros excellenter doctos atque eruditos. Unde manifestum est, nono isthoc seculo haud parum viguisse omnis generis doctrinam in Asiatico illo Sarracenorum imperio.

Non autem illo tantum tempore in pretio habuit ASIA SARRACENICA eruditionem, sed multis etiam sequentis seculis. Ex quibus Latino quoque orbi innotuerunt cum alii tum hi imprimis: Abunasar Alpharabius Babylonius, & Abensina quem Avicennam vulgo nuncu-

nuncupatus Bochara oriundus summus medicus, & Abunasar Giaphar Balachensis Astrologus Chorafena ortus, quem nostri Albumasarum appellant, atq; Albategnius Muhammed patria Araccensis Mesopotamius. Joannes etiam Mesue Damascenus, & Haly Abasatq; Isaac medici sanè doctissimi. Ut nunc alios taceam; qui ne nos lateant effecerunt & Rasis Continens, & Serapionis Mesuæque practici qui appellantur libri. Nec difficile est ostensu, nullum ferè non Asiæ angulum in Indos usque Arabicam eruditionem occupasse: donec tertio decimo seculo Turcarum Tatarorumq; gentes, exciso Sarracenorum imperio, tantum non omnia barbarie sua Scythica impleverunt. Illis igitur quadringentis annis multas illustres scholas, in omnibus celebrioribus Asiæ urbibus, floruisse, non tantum conjectura licet assequi; sed haud obscuris potest monumentis comprobari, in illo magno etiam librorum defectu. Neque enim nobis nisi rari libri sunt ex Arabico conversi: contra vero hodieque nobiliores Asiæ urbes bibliothecis uberrimis instructæ sunt, adeo ut paucis abhinc annis Constantinopoli superfuerint duæ bibliothecæ Arabicæ, quarum singulæ æstimatæ centum ducatorum millibus, una item quæ non nisi quadringentis millibus ducatorum fuerit venalis.

T. Erpen.
orat. 2. de
ling. Arab.

Verum quandoquidem de Asiaticis scholis, quem illæ in modum fuerint constitutæ, non possunt multa dici, satius fortasse fuerit in AFRICAM nos convertere: quam & ipsam unà cum Hispaniæ maxima parte longo tempore Sarraceni tenuerunt. Annus Hegiræ erat quasi cclv qui Christianus est dcccxxxvii, quum factio schismate novus Chalifatus in Ægypto enatus est. Ex eo tempore, incumben-

E

imo

Ioannes
Leo l. 8.
hist. Afric.

Benjam. in
Itinerario.

Idem. lib.
cit. p. 16.7.

Ibidem
pag. 168.

Ibidem

Ibidem
pag. 169.

imo ipsis etiam Mamaluccis, qui rerum ibi sunt potiti, floruerunt & viri eruditi multi in Ægypto, & scholæ quoque publicæ omnium artium. Et si enim varias vicissitudines experta sit regio isthac, tamen nec ipsi Mamalucci intermiserunt scholas magnificè in nobilioribus urbibus exstruere. Tradit Ioannes Leo Afer, Alexandria multa studiosorum collegia esse. Jam ante quadringentos annos circiter Benjamin Tudelensis Judæus naraverat, visum sibi Alexandria, *extra urbem edificium magnum & spaciosum, quod fuisse dicebatur Aristotelis gymnasium, Alexandri praeceptoris; in quo viginti fere scholæ fuerint, à totius orbis hominibus frequentata.* Quod indubie fuit unum horum paulò ante memoratorum: Aristotelis enim fuisse, ridiculum est vel inepti erroris vel vulgi commentum. Testatur præterea Leo, etiam Alcairi multa admirandi operis collegia sive *axegameja* passim reperiri: interque ea unum à Sultano Gaurio exstructum illo, quo cum, à Selymo Turcâ devicto, concidit in Ægypto Mamaluccorum imperium; in suburbio Betzuaila item esse celebre collegium Hesen Sultani, concamerationum altitudine, mœniumque vastitate adeo memorandum, ut rebellionem Sultano intentantes se in eo contra urbem communire ausi sint, Sultanique arcem tormentis impetere: in suburbio Bebelloch videri collegium memorandi operis Mamaluci Jazbach, cujusdam Sultani consilarii, à quo locus Jazbachium adificium appelleretur: Bulacum postremò suburbium pulcherrimis studiosorum collegiis refertum esse. Ex quibus sanè manifestum est, non minus egregiè ergà literas affectos fuisse ipsosmet Mamalucchos, servili quamvis genere natos, quam olim nobilissimos illos Ptolomæos; imo maiorem forte his laudem deberi, ob exstructa

structa tot regia ædificia; quum contra ab illis non nisi unum legamus *μυσεῖον* literariæ rei esse consecratum. Cæterum quæ facies harum scholarum fuerit, non possum dicere. Et nunc illas tantum non penitus frigere constat, ex quo in Turcarum ditionem Mamluchorum imperium devenit. Quare in AFRICAM PENITIOREM pergamus. I. Leo I. t. p. 272, b.

Et sanè observare est, vix alibi Sarracenicæ sectæ hominibus scholas aut plures fuisse aut celebriores. Etsi enim ad annum usque millesimum nostræ æræ, omnia videantur à seculo usque quinto post Vandalicos furores penè intermorta ibi fuisse, sequuta tamen tempestate mirum in modum cuncta coeperunt reflorescere. Loco quippe scriptorum Latinorum (quæ nescio cujus Caliphæ rabies seculo circiter nono, quo Muhamedismus barbarie inducâtâ securiùs regnaret, incendio jusserat consumere, I. Leo I. t. pag. 36. ut pauca eorum Arabice versa sint, secus quam nonnulli persuadere conantur) omnis generis Arabici libri copiosè aut aliunde adducti illuc sunt, aut verò primum tunc conscripti. Hactenus nimirum ex quo Muhamedanum virus ibi disseminatum, Mauritaniâ utramque, Tingitanam ac Cæsariensem, Africam item propriè dictam, quæ hodie Barbaria dicitur, Cyrenen denique & Marmaricam, sparsi Arabes, *Arabi Muslehgame*, quod est Arabes barbari, hinc suis nuncupati, partim Chalipharum vel Bagdadensium vel Ægyptiorum duces, partim alii duo schismatici Chaliphæ, Caruanensis scilicet in oriente & Fessanus in occidente, tenuerunt. Quibus omnibus equidem non invenio magnam aliquam melioris doctrinæ fuisse curam. Sed horum imperiû excepit imò delevit gens Luntuniorum, Abul Taxifio circa annum Christi 1517 auctore orsa. In tantam enim potentiam brevi familia illa

E 2

crevit,

Wid. Thu-
an. l. 7. hist.

crevit, ut imperio suo utramque Mauritaniam, Barbariam
item adeoq; & Tunetanum regnum, Baticam deniq; inte-
gram aliasque Hispaniæ regiones complexa sit. Auxerunt
idem imperium & latè firmaverunt Almuachedini seu
Almohadi Pontifices, qui devictis Luntuniis rerum po-
titi sunt anno circiter Christiano cto c xl. aula sua Ma-
rocchi constituta. Quod licet, concidente & hac fami-
lia, seculo sequente tria nova regna pepererit, Fessanum,
Telenfinum & Tunetanum, ad nostra fere usque tem-
pora tamen perductum est. Ab illa autem usque Lun-
tuniorum ætate, incredibile dictu quantum scholarum in
Africa ac Hispania sit enatum. Non enim temerè cele-
brior aliqua aut Africæ aut Hispaniæ urbs sub illis Mau-
ris fuit, quin eadem nobilissimis fuerit scholis exor-
nata. Incumbente huc inprimis Jacobo Mansore ter-
tio Almuachidinarum sectæ Rege ac Pontifice, cui ad for-
tunæ amplitudinem scientiarum etiam cognitio accesser-
at. Is autem est ille cujus auspiciis docuit in Marocchana
Academia Averroës, magnus ille Aristotelis commenta-
tor. Cujus scholæ florentissimæ hisce verbis meminit

Joan. Leo
l. 2. p. 60.

Leo: *Habet hæc arx regia nobilissimum quoddam collegium,
cui triginta insunt aule. Hujus medio visenda amplitudinis
quædam est, in quâ publice maximog; apparatu prælegere sole-
bant, dum adhuc apud illos literaria florere respublica. Qui
in hoc collegio recipiebantur, his victus dabatur atq; vestitus.
Professorum alius centum, alius ducentos quotannis pro lectionis
qualitate aureos accipiebat: neque quengquam prælectioni admit-
tebant, qui non exactissime calleret, quæ ad eam artem quam
profitebatur pertinere putabant. Locus ornatisissimus, parietes
habet opere vermiculato elegantissimos, eaque præferrim aula,
in qua publice semper prælegere solent. Omnes porticus omnesq;
adeo*

Ad eo convexitates ex lapide depicto vitreoq. compositi sunt; apud illos *Ezzalleja* dici solet, cujusmodi adhuc apud Hispanos in usu est. Hujus structura medio egregius limpidusque admodum est fons, cujus murus ex marmore candido atque elaborato. Audivi frequentem quondam hic fuisse discipulorum numerum, verum meo tempore non plures quinque inveni. Praeceptorem nunc habent stupidissimum atque ab omni humanitate alienissimum. Hæc Leo de sua ætate. Vixit autem ante hos centum amplius annos, captus à piratis ac Leoni decimo Pontifici in mancipium donatus, à quo manumissus utrumque patroni nomen Joannis Leonis consequutus est.

Non adducam nunc quæ idem tradit de ædibus scholasticis aliarum per Africam urbium, ne vos (Auditores) nimis onerem hisce audiendis. Per enim ille multa adfert: certe plura quam quis facile credat. Exornarunt enim Africam splendidissimis Musarum ædificiis, non tantum Almohadi quos ante laudavi, sed & Marini Fessæ reges qui Marocchanum Almohadum imperium deleverunt seculo tertio decimo: imò non illi tantum sed & ipsi Tunesiani ac Telenfini reges. Non possum vero à me, utut festinem, impetrare, quin ex Leone recitem saltim illa quæ de FESSANÆ scholæ ædificiis & statu prolixè satis commemorat. Sunt, inquit, in hac urbe duo celeberrima collegia, multis ædificiis multoq. opere musivo elegantissima; horum omnes arabes incise, parietes tum marmorei, tum cretacci. Sunt quæ centum habent musculos, sunt quæ plures, sunt quæ pauciores. Omnia autem à diversis regibus, qui ex Marinis oriundi erant, condita sunt. Atq. horum quoddam est amplitudine & elegantiæ admirandum visusq. dignissimum, quod à quodam rege conditum est, quem illi Habu Henon vocabant. Hic egregium quendam fontem reperias marmoreum, cujus vas duas cupas continet. Præter-

I. Leo l. 2.
pag. 1104

fluit quoq; in hoc collegio rivulus intra canalem nitidum atq; elegantissimum, cujus margines marmore & majorica sunt elegantissimè constructa. Tria item hic visuntur deambulacra recta, miro artificio atq; labore ornatissima, quæ columnis quibusdam inniuntur octogonalibus variis coloribus distinctis. Ab una autem columna ad aliam arcus videas labore musivo, auro atq; ceruleo colore conspicuos, rectum autem ligneum est miro artificio incisum. Forficis cancellis elegantissimis sunt secreti, adeo ut qui foris sunt illos videre nequeant qui intus deambulant. Murus undiq; quantum manû contingere licet, opere cretaceo, quod majorica vocant, depictus est. Reperias multis in locis carmina quædam, quæ annum indicant quo constructum fuit collegium, item & permulta in conditoris laudem conscripta epigrammata. Sunt & characteres magni admodum nigro colore obducti qui à longè optimè legantur. Porta collegij istius aræa multo artificio ornatissima, cubiculorum verò janua lignea miro item artificio incisa. Aula quæ orationibus est dicata, suggestum habet, ad quem novem gradibus chore & hebeno constructis ascenditur. Absoluto collegio dicunt nonnulli, Regem quantum pecuniarum in eo exstruendo consumpsisset scire voluisse, moxq; folio uno aut altero perlustrato, quadraginta milium aureorum summam repperisse: quare omnino lacerum librum incum fluvium conjecit, hoc addens ex cujusdam Arabis scriptis dictum: Quicquid charum quamvis carum si pulchrum carum non est: neq; nimio constitisse dicendum quod animo arriDET. Fuit tamen Regi quidam à thesauris qui sumptum accuratissimè annotavit, atque in egregium hoc opus quadringenta & octuaginta aureorum milia insumpta collegit. Reliqua Fessæ collegia cum hoc aliquam habent similitudinem, habetq; quodlibet suos professores, quorum quidam ante meridiem, alij horis pomeridianis praelegunt, his autem optime à conditoribus provisum est.

Olim

Olim qui hic literis incumbabant, toto septennio vestitus atq; victus dabatur, at nunc illis nihil præter cubiculum obtingit gratis. Bellum enim Sahidicum multas deleuit possessiones, quarum emolumentis alebantur studia: nunc autem ducenti huic collegio, illi verò centum vix aurei in annum redeunt, qui professoribus enumerantur. Hæc fortasse inter alias permultas una ratio est, cur tam minutum sit non Fessanum imperium modò, verum & totius Africa civitatum. Iam nullos habent hæc collegia præter externos quosdam scholasticos, qui civium victitant elemosynis: & si quis è civibus inhabitet, numerum duorum vel trium non transcendunt. Professore lectioni parato, ex auditoribus quisquam textum prælegit, cui postea prælector commentum addit atque locorum obscuriorum interpretationem aliquam. Solent & interdum præsentem prælectorem discipuli inter se de lectionibus certare. Hæc omnia Leo, qui alibi passim in scholâ illa Fessana etiam sese edoctum proficitur. Neque vero vel tum defuisse ibi omnigena studia audivimus: ut nec alibi illa tum interiisse, idem testatur.

Quantum apparet tamen, fuerunt illa occupata cum primis in suæ religionis & suarum legum disciplina. Eoque idem disertè scribit: *Qui in Barbaria* (hæc autem est quatuor I. Leo l. 1. pag. 33. Africa partium nobilissima) *ac in maris mediterranei tractu habitant Arabes, maxime trahuntur ad scientiæ studium atq; cupiditatem: habentq; apud illos locum principem ea quæ ad illorum fidem atq; religionem spectant. Fuerunt olim & Mathematicarum disciplinarum Philosophia atq; Astrologia studiosissimi; sed ab hinc annis fere quadringentis ea studia ab illorum principibus atq; fidei professoribus è medio fuerunt sublata. De Numidis idem ait, eruditione quidem ab his vinci Arabes & omnia, physica tamen & philosophia nullam aut parvam habere notitiam. Eosdem omnes rerum omnium naturalium domesticarum & po-*

Idem. p. 36
lizarum

liricarum imperitissimos pronunciat: ut Lybiæ incolas *lirarum bonarumq, artium negligentissimos*. Neque vero ab eo tempore melior videtur reddita scholarum illius Africae facies: ut ut etiamnum ibi bibliothecæ librorum veterum amplissimæ reperiantur.

Erpen.
prat. 2. de
ling. Ar.
p. 64. & 65.

Quicquid autem sit, vel ex his tamen compertum est, primò ingentes sumptus publicos factos ab Africae regibus in scholastica ædificia, adeoque hac parte longe illos superasse non tantum veteres Græcos sed & ipsos Cæsares Romanos: deinde professoribus salaria atque victum ac amictum ex publico satis liberaliter esse concessa. Ergo & nostris scholis fuisse illas Africae similiores nullum dubium. Imò verosimile est, nostras ex illarum institutis atque moribus permultum accepisse. Verum quæ ratio docendi, quæ coercendi petulantem juventutem fuerit ibi observata, non legimus. Illud tamen vel ex uno Leone est notum, olim quidem Marocchi ac Fessæ imò alibi per Africam passim, & Artem medicam, & Muhammedanæ religionis dogmata, & universam Philosophiam, & Poëticen, publice magno conatu doceri solita. Quin liquet, Juris disciplinam summo fuisse studio cultam, non Romani quidem (nec enim illud Afris cognitum) sed naturalis & civilis illius Africani, ex naturalibus nempe & positivis gentium ac Muhammedis aliisque conflati. Et si igitur omni ex parte nostris scholis illæ haud fortasse similes fuerint, nullum tamen est dubium omnium fuisse simillimas.

CÆTERVM de Sarracenicis etiam scholis satis fortasse proratione instituti est dictum. Tempus monet, ut tandem aliquando & de iis, quas ab illo quem supra memoravimus interitu recepit CHRISTIANVS ORBIS, sermonem saltem

saltem paucis faciamus. Vereor tamen ne tam diu hæserim in superioribus, ut si pari prolixitate fitis detinendi in iis quæ superflunt, tedium vos capiat mei audiendi, & ego in vos, Auditores, sim injurius. Neque enim possum dissimulare, justo diutius in illis ab ævo & loco nostro remotioribus me versatum. Existimavi tamen operæ me aliquod pretium facturum, si istæc accuratiùs nonnihil recenseam: partim quod perpauca de iis memorari vulgo soleant vetustatis prætextu: partim autem quoniam ea quæ solent vulgo memorari parum cum vero convenire semper mihi sint visa. Sed quoniam mea prolixitate tempus illud quod distinctius narrandis nostrarum scholarum rebus esset impendendum, mihi præripuerim, agite, Auditores, saltem liceat mihi illas nunc quidem quasi per saturam vobis exhibere, in commodius ac vacuum tempus uberiore narratione rejectâ.

IGITUR seculum agebatur post natum Salvatorem mundi nonum, quando postliminiò literarum studia simulque cum illis scholæ publicæ in Europam adeoque in Christianum orbem reverti cœpere. Plane scilicet eo tempore, quo antè diximus inter Sarracenos fuisse excitatam sapientiæ facem, simul & Constantinopoli & in Gallia, curantibus illic quidem Barda Cæsare & Photio Patriarcha, dum rerum potiretur Michaël Theophili filius princeps ignavus, hîc ipso Carolo Magno Imperatore satagente, in lucem iterum hætenus aliquot seculis contempta atque adjecta eruditio nonnihil producta est. Quo apparet Deum Opt. Max. tandem tum misertum fuisse humani generis, ac barbariem in qua omnis plane orbis cubabat, ubi vis penè terrarum uno quasi momento voluisse hominum animis detergere.

F

Quem-

Zonar. tom.
mo 3. in
Michaële.
plenig hæc
narrat Ce-
drenus.

Quemadmodum res illa gesta sit CONSTANTINO-
POLI, narrabimus verbis Joannis Zonaræ, prout tamen
illum Latine loquentem fecit Hieronymus Wolfius. Nihil
Bardas fecit boni, nisi quod eruditionis provehenda magnum stu-
dium habuit. Nam Philosophia neglecta jacebat, ac prope omnino
extincta erat, ut ne scintilla quidem ejus superesset. In causa
fuerat Imperatorum inscitia. Sed hic cuique disciplinæ scholas
constituit, & doctores designavit, ac singulis publica stipendia
decrevit, & omnibus magnum & communem doctorem præ-
fecit Leonem Philosophum, cujus doctrinæ inclita fama erat:
etiam ab Imperatore Theophilo honoratum, hac occasione.
Cum multos haberet discipulos, accidit ut eorum quidam accu-
ratè in Geometria eruditus dum in Oriente peregrinatur à Sar-
racenis captus, cuidam inter Barbaros illustri in servitute ma-
traderetur. Agarenorum porro Princeps theoremata & philo-
sophica studiose audiebat, tamen & geometricis methodis erat de-
ditus. Cum autem captivi herus auditorium frequentaret, ali-
quando & ipse eum comitatus, auditis doctores qui figuras
geometricas delineant, & triangulum omnis figuræ principium
esse docebant, omnesq; figuras ex eo & oriri & in eundem re-
solvi, & circulum omnium figurarum quæ ambitu aequali con-
tineantur esse capacissimum, & ejus generis alia: rogavit do-
minum, an liceret magistris de iis quæ docerent percontari?
Quod cum ille permisisset, petiit rationes eorum quæ docuissent
sibi declarari. Verùm illis quod responderent non habentibus:
Agarenorum Princeps captivo accersito, Num ipse id posset, in-
terrogavit? Eum se scire affirmantem, asserre in medium
jussit. Captivus igitur ab initio declarat singula, rationibus
adductis & causis expositis. Auditores verbis ejus intellectis,
theoremata acutiùs perspexerunt, quasi dilatatis ingeniis, virum-
que admirati rogarunt, an Constantinopolis alios similes habe-
ret? At ille: Multos, inquit, me præstantiores habet, sed unum
magistrum

magistrum omnium, virum in philosophicis rationibus incomparabilem. His auditis Agarenorum Princeps amore illius magistri captus, eum & videre & audire desideravit, ac literas, quibus hortabatur ut ad se veniret suamque sapientiam sibi communicaret, captivo, liberaliter & benigne tractato, ad illum perferendas tradit. At Leo veritus ne in crimen veniret, ob missas ab hoste literas, epistolam Dromi Logothetæ tradit, captivo etiam adducto, qui argumentum ejus exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, & beneficiis affectus publicè docere jussus est. Post etiam Thessalonice Pontifex designatus. Verùm Theophilo mortuo, inter ceteros Iconomachos pontifices, & ipse ob honorem sacris imaginibus non delatum, est ea dignitate privatus. Hunc igitur Bardas cum ocium agentem invenisset, ceteris magistris praposuit: itaque effecit, ut literæ reflorescerent, exiguoque tempore incrementa caperent. Idem etiam leges civiles, quarum cognitio jam penè omnino obsoleverat, revocavit, cum ipse judicia frequentaret. Hactenus Zonaras. Adeò feliciter autem cessit hæc scholæ restitutio, ut non nisi cum Imperio ipso defecerit. Eoque nunquam ex eo defuerunt Constantinopoli viri literarum omnis generis cultu præstantes. Imò ex Latino orbe illuc studiorum gratia nonnulli commigraverunt: ceu de semetipso testatur Petrus Aponensis Philosophiæ & Medicinæ peritia nemini suo ævo secundus. De illa recenter à Turcis occupata in hæc verba scripsit Æneas Sylvius: Manserat Constantinopolis ad nostrum

Sylvius
ep. 162.

usque tempus vetustæ sapientiæ innumentum, literarum domicilium, & arx philosophiæ. Nemo Latinorum satis doctus haberi poterat, nisi Constantinopoli aliquandiu in literis vixisset. Quod florente Roma doctrinarum nomen habuerunt Athenæ, id nostra tempestate Constantinopolis obtinebat. Inde multa veterum sapientum volumina nobis reddita, multa quoque in futurum

reddenda sperabamus. Hæc Silvius; cui fidem derogare haud licet, etsi id de Latinorum frequentibus illuc peregrinationibus minus sit verosimile. Constat sane istam scholam præclara illa doctrinæ lumina, Argyropylos inquam, Chrysoloras, Bessariones, Gazas, Trapezuntios, Plethones, alios, quibus Græcam disciplinam Latinus orbis debet, circa ipsum excidium suum protulisse.

Sed non licet huic narrationi immorari. Addendum paucis aliquid est de OCCIDENTALIVM SCHOLARVM nova origine. Atque hujus quidem primum initium factum est Lutetiæ PARISIORVM auspiciis Caroli, cui si ulli alii virtus pietas ac res gestæ Magni cognomen merito indiderunt. Ille enim cum aliunde tum ex Angliæ monasteriis accitis quos illa ætas habebat doctioribus, ex consilio magistri sui Albini Alcuini, publicum literarum forum suis impensis instituit. Steterunt tamen initia illa intra rudem aliquam liberalium quas vocant artium professionem; quod & captus ejus temporis non esset major, & sacra studia quantum videtur maluerit Imperator Episcopis demandare. Quomodo & ludos pueriles habere omnibus idem Episcopalibus collegiis injunxit. Certè Theologica professio, etsi illâ nihil aliquot seculis fuerit floridius, sub Capetanis demum regibus accessit, ut nec ipse Joannes Filescus Doctor Sorbonicus diffitetur. Scilicet tum demum, alia potius curantibus Episcopis quàm quæ erant sui muneris, visum ex re Ecclesiæ fuit Theologicam professionem literariæ adjungere. Manet hodieque memoria ejus rei. Nam & hodie suprema scholæ istius Parisiensis præfectura (nos Rectoratum appellamus) solis iis qui Facultatis sunt Philosophicæ (liceat nunc receptis uti vocabulis) conce-

Filesc. l. de
statut. Fa-
cult. theol.
Paris. ori-
gine,

conceditur. Sola etiam illa Facultas suum habet Cancellarium & quidem ex Camera (uti loquuntur) Apostolica S. Genovesæ: quum contra tribus aliis facultatibus unus sit Cancellarius Episcopus Parisiensis. Sed illa post acciderunt.

Sicut autem initio seculi istius noni cœpit Parisiensis schola; ita sub ejus finem ab Alfredo Anglorum Rege in Britannia etiam excitatus est doctrinæ publicus mercatus OXONIÆ per S. Neotum monachum. Memorat Arnoldus Wion, factum id anno dccc xc: atque initio statim tria fuisse exstructa collegia, Grammaticis unum, Philosophis alterum, & tertium Theologis. Id verum sit nec ne, haut facile dixerim. Certè non potuit illud gaudium esse diuturnum ob subsequutas statim ingentes illius regni calamitates, ab Danorum & Normannorum incursionibus & inprimis Haraldî regis immanitate. Vtraque hac antiquiorem se jactat CARITABRIGIENSIS schola in eadem Britannia; sed itidem incerta fide. Quin imò constat, Idem Wion Henrico I demum Rege quatuor monachos conducto publico horreo, in Aurelianensis Academiæ amulationem, Grammatica, Dialectica, Rhetorica profectos, uno illorum verba ad populum de religione in templo dominicis diebus faciente: neque ante Eduardum I, istam scholam faciem Vniuersitatis (ut loqui mos est) accepisse.

Quicquid horum sit, certè cis Oceanum Occidentalis orbis nullam penè habuit scholam publicam usque ad seculum xi præter unam Parisiensem. Illa verò tum temporis iam florebat non solis amplius Facultatis Philosophicæ verum etiam Theologicæ clarissimis professoribus. Vixerunt enim ea ætate, atque in Parisiensi schola docuerunt, Anselmus Laudunensis, Guiliel-

Vide Arnoldum,
Wion. Lib.
gn. vitæ
l. r. cap. 94.

Idem Wion
l. cit.

mus Campellensis, Petrus Abælardus, Gilbertus Porretanus, & Petrus Lombardus nobilis ille sententiarum magister. Confluxerunt etiam illuc ex omni terra iuvenes innumeri studiorum gratia. Eodem autem seculo & Jus Romanum BONONIÆ in Italia doceri publice cœpit, sumptibus & curâ reipublicæ illius, per Irnerium. Quin eodem tempore SALERNI in Picentibus schola Medica publica per Rogerium regem instituta est: jam licet ab antiquo florentibus rebus medicis in vicino monasterio Cassinensi. Exeunte illo seculo anno 1196 à Philippo Augusto Gallia Rege idem Jus Romanum doceri publice est institutum MONPESSULI. At seculo decimo tertio condito novo Jure Pontificio, statim sub initiū disciplina Juris illius in Bononiensem Parisiensem ac Monpessulanam, imo & Oxoniensem Angliæ, quæ solæ tum erant scholæ publicæ, auctoritate Pontificum Regumque introducta est. Videtur plane eodem tempore easdem scholas intrasse & Medicæ artis professio publica. Vt jam scholæ illæ non uno literarum genere sed omnigena doctrina personarint. Nec tamen vel Bononiæ tum Theologiam quis docuit, vel Parisiis prudentiam Romani Juris. Namque illud quidem Innocentio VI Pontifice primū cœpit anno seculi quarti decimi 62: Hoc vero vix ante centum annos, quoniam id olim prohibuisset Innocentius IV, Quo factum, ut ista quidem tempestate utriusque Juris professio Bononiæ, Theologiæ Philosophiæ & Medicinæ Parisiis, maximè floruerint. Accessit eodem tempore in parem gloriam Bononiensis scholæ æmula PATAVINA, à Frederico II Casare instituta. Quinimo & PERVSI circa annum 1290 Jus utrumque ceptum est doceri.

Seculo decimo quarto in majorem numerum excreve.

creverunt scholæ illæ publicæ, quæque jam omnia nostrum in morem docerent. Nam & in Galliis institutæ Aureliana, Andegavensis, Lugdunensis, & Tolosana: & in Italia Ferariensis ac Genuensis. Quin illo seculo & in Poloniam à Casimiro Rege inducta est schola publica Cracoviensis.

Imo & Germania nostra coepit non amplius extra hanc laudem esse. Namque primò per Carolum IV. Cæsarem PRAGÆ Bohemorum, mox & per Rupertum Palatinum HEIDELBERGÆ illustres scholæ conditæ sunt. Jacta tum & fundamenta VIENNENSIS Academiae per fratres Archiduces: amplissimis verò etiam privilegiis exornatæ sunt ERPHORDIENSIS ac COLONIENSIS. Semel autem ille ætatis laudis hac adorea Principes Germanici, sequente seculo decimo quinto longe plurimas alias his addiderunt. Ita Herbipolensis à Joanne Episcopo anno ejus seculi tertio, Lipsiensis à Friderico primo Electore anno ix, Rostochiensis à Ducibus Mechleburgensibus & Senatu oppidano anno decimo quinto, Basiliensis item à Senatu oppidano & Episcopo anno quinquagesimo nono, Griphiswaldensis à Vratislao Duce Pomeraniæ anno quinquagesimo sexto, Friburgensis ab Alberto Austriaco anno 60, Ingolstadiensis à Ludovico Bavariæ Duce anno septuagesimo secundo, Tybingensis ab Eberhardo Wirtembergico anno septuagesimo septimo, Moguntina denique à Dithero Archiepiscopo anno octuagesimo secundo, institutæ sunt.

Quamquam vero jam tum numero scholarum omnes reliquas partes Europæ vinceret Germania, nec sic tamen desiderium earum expletum est. Quapropter seculo sequente prioribus accesserunt Wittebergensis anno tertio, Francofordiensis anno sexto, Marpurgen-

sis an-

sis anno vigesimo sexto, Regiomontana in Prussis anno quadragesimo quarto: Jenensis anno quadragesimo octavo: Argentinensis anno sexagesimo septimo: Altorfina anno septuagesimo quinto: Lugdunensis in Batavis eodem anno: & denique anno septuagesimo sexto nostra hæc Julia, sororibus suis ut ætate inferior ita literarum gloriâ si non major certè suppar. Nostra memoria nata est & Rintheliensis: & in Belgis una atque altera. Sic longi temporis barbariem compensavit intra ducentos annos Germania.

Vide latè
differentē
Dominic.
Bannez in
2. 2. Tho-
ma 9. 1.
art. 7.

Seriùs scholarum institutio cœpit etiam in Hispania: plaræque enim ejus regni scholæ erectæ demum superiore seculo: & quæ olim quidem instituta fuerat Salamanticensis, illa primam lucem fere à Francisco Victoria accepit, ut ipsimet Hispani non diffitentur. Dania quoque anno 1539 demum scholam publicam suam Christerno Rege florentem vidit. Vpsaliensis Suecorum schola origine quidem nonnihil antiquior est, ut quæ cœperit Sixto IV Pontifice anno 1476: inter rudimenta tamen hæsit & illa pene ad hæc usque tempora, quando eam regio beneficio Gustavus Adolphus regum maximus locupletavit. Non multum melior fuit Scotiæ fortuna, etsi illa non unam Academiam instituerit. Polonia vero nec ipsa faventio rem fortunam experta est Cracoviæ. Verum non licet hisce narrandis immorari,

Hæc itaque (ut tandem desinam) est origo scholarum nostrarum, Auditores. Ita paulatim in hunc statum devenit. Non morabor autem vos amplius, postquam breviter isthæc recensuimus. Voto tamen finienda oratio fuerit, *Deus bonorum omnium factor & dator, qui cum uni-*
genito

genito Filio & S. Spiritu trinus, sapientia vero bonitate voluntate atque omnipotentia unus es & indivisus, qui omnem doctrinam omnemque scientiam, absquasi esset nec homines essemus, humanis mentibus insevisi: qui docentium discendumque ordines, quibus vita ipsa nititur, & instruxisti & spiritu tuo semper gubernas. Te ego, Deus, publica voce oro hodie & obtestor, ut quamdiu homines vis hoc in mundo vivere tamdiu inter eosdem sapientia & doctrina studia tuearis ac conserves. Redde, Pater, Germaniae nostraeque, merentibus ita peccatis nostris, diu illi bona denegasti, ac recluso tandem aliquando in vaginam infesto ira tuae gladio, pacis illam stricturam qua nunc letamur in maiorem lucem extende, simulque tanto muneri adde diuturnitatem. Effice, ut sopitis religionum dissidiis, extinctis sectarum monstris, abolitis civilibus odiis, remoto tyrannidis metu, & frenata improborum licentia, pax in domo tua, in animis quies & fuco carens fides, securitas in republica, in omnibus mutuus amor reparetur. Serva Caesaream majestatem, Imperii illud caput, cuius auspiciis nostra hac Julia est instituta. Serva Serenissimam familiam Brunsvicensium ac Lyneburgensium Ducum, eamque ab hostibus inter tot hostes defende, ut sub eorum tutela prisca fides, antiqui mores, & jus ac fas instaurari rursus queant ac vigere. Ad extremum (O Deus) nostram quoque hanc Juliam, cui post tot damna & naufragia tabulas nonnihil colligere nunc concedis, respice clementiore oculo. Liceat nobis qui in hoc scholastico ordine excubamus pro salute publica, aut tam sancto muneri se suaque imposterum dedicabunt, sub alis tuis tranquille degere, praeclaras pacis artes excolere, juventutem ad rempublicam atque Ecclesiam educare, literasque, omnis boni fundamentum, promovere. Imple etiam spiritu tuo discendum animos, ut relictis mundi hujus vanitatibus, damnata juventutis petulantia, tibi soli vivant, & ad

tui nominis gloriam, reipublicæque emolumentum omne suum studium, omnem sumptum, omnes deniq. conatus unice dirigant. Hoc te quaeso, Pater, obsecroq.

DISSERTATIO SECVNDA

RECITATA XXIV. OCTOBR. CIO IO C XXXVII.

quum Procancellarii Academici munere fungerer.

 On possum non laudare consilium Medicæ laureæ Candidatorum quos mihi hic sistis, *Spectabilis D. Decane*, quod etsi jamdudum notissima omnibus sit illorum in nostra arte peritia, tamen non quorundam sciolorum aut potius tenebriorum more, sua privata sed publicâ Academiæ auctoritate artem malint facere. Enimvero cum multa alia sunt hisce proximis aliquot seculis in commune reipubl. commodum concessa scholis illis, Regiis, quas Academias aut Vniuersitates usurpare consuetudo est: tum illud profecto longe & utilissime & præclarissime est constitutum, ut nemini liceat vel docere quidquam vel facere quod maiorem sapientiam requirit, quin de illius eruditione in scholis ab hominibus doctissimis publice latum sit testimonium. Neque enim forte quidquam est cuius observatio æque beare rempubl. possit: aut quo neglecto æque salus publica periclitetur. Etenim illam demum beatam esse civitatem nemo est qui ignoret, cuius clauum moderantur soli sapientes, nec attingere datur rerum imperitis. Hos vero quis dignoscat, quis à vulgo separet rectius quam illi qui in sapientiæ ac doctrinæ professione

fectione reliquis antecellunt, o[mn]es nemq[ue] operam ac ætatem suam huic ipsi negotio impendunt? Sunt autem prorsus ejus ordinis Professores Academici. Quæ autem ratio scientiarum est omnium, eadem seorsim, & quidem jure meritissimo, artis est medicæ. Quanto enim nobilius est objectum illud circa quod ipsa versatur, quantoque errores ejus sunt faciliores pariter ac cum majori periculo conjuncti, tanto magis opus est uti caveatur ne ad artem faciendam admittantur, nisi qui id quod artis est præstare norunt. Agitat scilicet vitam ipsam humanam medicus: conservans illam si sapit ac bonus est, tollens si fuerit imperitus. Quo scelere vix aliud gravius est.

Tantum vero cum inter sit humani generis solos artis peritos artem facere, meritò sane quis miretur, quæ pauca adeo respublicæ, in tam multis toto passim terrarum orbe, seriam atque eam quam oportet adhibere, ejus rei curam habuerint. Enimvero apud Ægyptios constat artem medicam inter sacras disciplinas habitam, adeoque nonnisi selectis ingeniis concreditam esse. Tradit etiam Aristoteles, & repetit post illum Diodorus Siculus, in Ægypto usque adeo legibus astrictam fuisse medendi artem, uti ante quartum diem exhibitio pharmaco purgare ægrotum non licuerit medico, nisi capitis periculo. Contra tamen planè apud Græcos obtinuit. Con-

Vide nota-
ta l. de Her-
met. med.
cap. 9.
Aristotel.
l. 3. Polit.
cap. 11.
Diod. l. 1.
cap. 28.
Hippoc. in
vôµp.

queritur de ætate sua princeps artis nostræ Hippocrates, *ὅτι ἰν' ἐγὼ φήμην ὡς πολλοὶ ἐγὼ δὲ πύχυν βασις*, nomine multos esse medicos re ipsa perpaucos: itaque artem medicam, cum sit longe nobilissima, tamen propter eorum qui eam exercent ignorantiam, omnibus artibus multò inferiorem haberi. Hujus autem rei ille causam non aliam conjecit esse, quam eam quod soli arti medicæ nulla in urbibus

Hippocr.
ἐρά.

Plin. l. 29.
s. l.

Hipp. in
τόμω.

præterquam *αἰδοξίας* (quod infamiam nonnulli vertunt Latine, quum fortassis nihil hic significet quam aliquam existimationis jacturam) poena posita sit: quæ videlicet minime tangat homines frontis jam tum perfrictæ. Ipsemet tamen Hippocrates quo huic incommodo mederetur, quemadmodum non minus optimus artis doctor fuit, quam optimus factor, neminem ad discendam artem admisit nisi juramento astrictum. Exstat hodieque illud insigne verustatis monumentum, quo dubites sanctius ne quid aut doctius aut prudentius excogitari possit. Videbat sc. vir summus, ita fere ubivis comparatum esse, quod Plinius ait, *ut in hac arte sola eveniat, ut cuicumque medicum se professo statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio majus*: itaque id maximè accurandum prudentissime duxit, uti malis omnibus atq; ineptis occasio præripiatur in medicum nomen involandi, & quæstum ex mortibus hominum faciendi. Id vero rectius fieri nequit, quam si paucissimi, & illi quidem boniatq; *εὐφρεῖς*, seu ab ingenio instructi, ad artis auditiones admittantur. Prorsus sc. ut in sacris fieri amat, quæ non patent nisi jam initiatis. Nempe (ut verbis utar ipsius Hippocratis) *τὰ ἱερὰ εἶντα πρήγματ' ἱερεῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται, βεβήλοισι δ' ἔθ' ἑμὶς πρὶν ἢ τελεῶσιν ὁργίουσιν τῆς ὀπισήμης*.

Verum hæc laus privatim Hippocratis est, aut si quis alius Hippocratem in illo negotio prudenter est æmulatus: ipsæ vero Græcorum respublicæ nequaquam sibi hac parte caverunt. Græci mores autem Romanum etiam populum afflaverunt. Etsi enim ille primis sexcentis annis caruerit medendi arte, simulac tamen illam à Græcis accepit, etiam vitia quoque Græcarum rerum. eum invaserunt. Tragice isthac de re conqueritur passim

sim C. Plinius, ut propemodum ipsimet arti convitium dixisse queat videri. *Nulla (ait ille) lex est quæ puniat inscitiam capitalem, nullum exemplum vindictæ. Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt: medicoque tantum hominem occidisse impunitas summa est. Quinimo transit convivium, & intemperantia culpatur, ultroque qui periere arguuntur. Sed decurie pro more censuris Principum examinantur: inquisitio per parietes agitur, & qui de nummo judicat à Gadibus columnisq; Herculis accersitur: de exilio vero, nonnisi die quadragesimo quinq; electis viris datur tabula. At de judice ipso quales in consilium eunt? statim occisuri.* Ex quibus videre est, pessimè tum quidem apud Romanos rem fuisse medicam constitutam; utquam sine discrimine cuivis medicum se professio, sine ulla prævia censura, sine ullo etiam examine operum artis subsequente, exercere licuerit.

Neque vero illud vel sequentibus temporibus videtur emendatum legibus fuisse. Sane constat, Archiatrorum, h. est eorum, qui valetudinem Cæsarum curabant, (quorum aliqui reapse id præstabant, aliis titulus hic prodignitate erat;) collegio inquam illi fuisse sua examina eorum qui erant cooptandi, præterea summum præfectum (ipsi Comitem nominabant) fuisse datum, atq; adeo quasi judicem aliquem summum. At apud alios medicos idem obtinuisse non reperio. Ut in collegium illud illustre Archiatrorum nonnisi facto per archiatros examine nemo admitteretur, ante seculi quarti postremos annos vix coepit, ex Valentiniani scilicet & Valentis Imperatorum instituto: quod alias latius probabitur. Itaque illo quidem ævo *vide Dissertat. 4.* observare est, amplissimas quidem dignitates medicis concessas: legem quæ bonos à malis distingueret, aut quæ puniret inscitiam capitalem, non temere est reperire.

Similiter Romano Imperio collapsio primi quidē Ara-

bes artem hanc excoluerunt: ceterum ipſine rectius ſibi caverint quàm Græci ac poſt Romani, non habeo dicere. Certe hodie per Aſiam omnem & Africam, imo ubicun- que Arabum ſacra in pretio ſunt, longe infrà Chriſtiani orbis noſtri conditionem ars iſthæc depreſſa eſt.

Wide Con-
ſtitution.
Sicular.
Frider. II.
lib. 3. tit.
34.

Leg. Sic.
I. cit.

Seculo undecimo in Occidentali quoque hoc orbe cœ- pit ars medica, Salerni cum primis, reſtereſcere, Conſtan- tino potiffimum Africano auctore, certè adjutore. Eam tempeſtatem ſubſequutus ſtatim Rogerius primus Siciliae utriusque (vt loquuntur) Rex & Salerni Princeps, cum multas leges ſanxiſſet, octavam decimam tulit *de proba- bili experientia medicorum*, quâ cavetur ne quis medicinam exerceat niſi prius à magiſtratibus & iudicibus probatus; utque ſecus faciens bonis omnibus ſpoliatus in carcerem compingatur. *Hoc enim proſpectum eſt*, ait Rex, *ne in Regno noſtro ſubjecti periclitentur ex imperitia medicorum*. Cæte- rum hæc lex affnior eſt conſtitutioni Cæſarum anti- quorum de Archiatris. Non multò poſt, ut quidam opi- nantur, Fridericus I Ahenobarbus Imperator noſter, occupato regno Neapolitano eandem legem ibi non confirmavit tantum ſed & ampliavit. Ne quid tamen diſ- ſimulem, videtur hoc non ab illo Friderico ſed demum ab huius nepote Friderico II proſectum eſſe. Superat in Le- gibus Neapolitanis antiquis, quas poſt alios edidit Fride- ricus Lindenbrogius vir doctiſſimus, conſtitutio illius pru- dentiſſimi pariter ac fortiſſimi Germanicorum Cæſarum, quæ ſit huius argumenti non una; interque eas una quâ prohibetur, ne quis ad faciendam medicinam admit- tatur, niſi à medicis collegii Salernitani aut Neapolitani probatus & poteſtatem medendi ſit conſequutus, quam licentiam vocant, ſub pœna annui carceris & omnium bonorum

bonorum confiscationis. Fortassis licebit ipsiusmet Cæsaris verba quædam ex legibus illis adducere in medium. *Attendentes, inquit, grave dispendium & irrecuperabile damnum, quod posset contingere ex imperitia medicorum, jubemus, imposterum nullum medici titulum prætendentem audere præticare aliter vel mederi, nisi Salerni primitus & in conventu publico magistrorum judicio comprobatus, cum testimonialibus literis de fide & sufficienti scientia tam magistrorum quam ordinatorum nostrorum, ad præsentiam nostram, vel nobis à regno absentibus, ad illius præsentiam, qui vice nostrâ in regno remanserit, ordinatus accedat, & à nobis vel ab eo medendi licentiam consequatur; pœna publicationis bonorum & annalis carceris imminente his qui contra hujusmodi serenitatis edictum in posterum ausi fuerint præticare.* Ejusdem verba sunt: *Præsentietiam lege statuimus, ut nullus in medicina & chirurgia nisi apud Salernum legat in Regno, nec Magistri nomen assumat nisi diligenter examinatus in præsentia nostrorum officialium & magistrorum artis ejusdem.* Ordinati verò (illi erant bini sacramento astricti) quorum fidei prædicta sunt commissæ, si fraudem in credito ipsis officio commississe probeatur, ultimo supplicio feriendos esse censemus. Non possum quoque non recitare ejusdem Cæsaris legem de studiis ipsius artis nostræ: *Quia numquam sciri potest scientia medicine, nisi de scientia Logicali præscribatur, statuimus, quod nullus studeat in medicinali scientia, nisi prius studeat ad minus triennio in scientia Logicali, post triennium si voluerit ad studium medicine procedat, (videtur addendum, per quinquennium) ita quod chirurgiam quæ est pars medicine intra prædictum tempus addiscat. Post quod, & non ante, concedatur sibi licentia præticandi, examinatione juxta curiæ formam præhabita, & nihilominus recepto pro eo, de prædicto tempore studii, testimonio magistrali.* Item in eadem

dem lege infra: Nec tamen post completum quinquennium practicabis, nisi per annum integrum cum consilio experti medici practicaverit. Magistri vero intra istud quinquennium libros authenticos tam Hippocratis quam Galeni in scholis doceant tam in theorica quam in practica medicina. Salubri etiam constitutione sancimus, ut nullus chirurgicus ad practicam admittatur, nisi testimoniales literas offerat magistrorum in medicinali facultate legentium, quod per annum saltem in ea medicina parte studuerit, quae chirurgiae instruit facultatem, & praesertim anatomiam humanorum corporum in scholis didicerit, & sit in ea parte medicinae perfectus, sine qua nec incisiones salubriter fieri poterunt, nec fractura curari. Haecenus ille Caesarum Germanicorum eruditissimus.

Subsequentæ autem statim sunt passim alibi scholæ regiae: atque procul dubio hoc initio nata optima illa lex Academica, cujus initio meminimus. Quo paret profecto, nos heic sane jure gloriari posse præ Græcis ac Romanis: ut ut illi leges suas jactent, multisque hodie etiam sit persuasum, illorum institutis nihil prudentius fingi posse aut exquisitius.

Vtinam verò tam recte observaretur lex illa, quam illa recte constituta est! Nunc eorum, quorum auctoritate leges unice consistunt, vitio ita ferè comparatum est, ut parum absit quin Plinii querelæ in nostrum quoque ævum congruant. Passim enim nullo doctore exculti, illotis ut sic dicam manibus, illotis pedibus, medicorum professione se induunt, carnificinam ampla mercede exercituri. Etiam audent hi male feriat Academici institutis maledicere: quorum nempe sanctitate ipsi ab arte facienda procul arcentur: ostentantes interim sese arcanorum remedium possessione, in crassissima faciendæ

endæ artis imperitia. Et tamen huic hominum generi passim creditur: quum contrà in quavis meliusculè constituta civitate nemini ephippiario, non cerdoni, non vilissimo cuique ministro atque artifice sordidissimo artem suam liceat exercere, cujus ille specimen aliquod non ediderit primoribus in arte viris comprobatum. In Montepessulano, antiquissimo & celeberrimo Artis nostræ emporio, si quis medicum se mentiatur (verba recito Joannis Libautii medici Parisiensis clarissimi) mox rapitur in asinum strigosum, & si invenitur scabidum, tollitur sublimis, aversus tota urbe circumducitur, ludibrio omnibus est, conspuitur, vapulat, laceratur, sordibus omnis generis conspurcatur, ceu olim sacra illa Massiliensium victima, postremo expiata urbe ejicitur, illuc nunquam rediturus nisi maximo suo malo. Vtinam vero & alibi passim idem fieret! Certè plures hodie viverent, & imposterum pauciores morerentur.

Libautii
præfat. in
Hollerii
comment.
in Aphor.

Sed quo pro labor? Id volebam. Quum reipublicæ tam sit utile institutum illud Academicum, neminem ad artem faciendam temere admittendi nisi probatum à magistris & quasi architectis nostræ artis, non posse me non laudare hos quos mihi sistis, Spectabilis D. Decane, candidatos, viros doctissimos: quippe qui, non quorundam more, nullo facto examine nulloque specimine in publicum edito ad artis opera voluerint accedere, sed sanctissimè scholarum instituta observaverint. Est autem illud jamdudum ab iis factum, magno omnium applausu. Quæ enim exiguntur ab omnibus artem facturis, illa constat ita eos esse persequutos, ut nullius non publicam laudem impetraverint. Accessit post & usus artis insignis, nec minore cum laude jam aliquot per annos: quo sese

H

Priq.

Hippocr. in
νόμῳ.

Principibus ac civitatibus multis probaverunt. Eapropter non est etiam, quur me, Spectabilis D. Decane, multis roges, uti facultatem tibi concedam commertis dudum honoribus hosce viros afficiendi, iis inquam quos solent Scholæ nostræ exhibere omnibus, qui suam in arte nostra peritiam satis probaverunt. Quæ enim omnia Hippocrates noster requisivit in eo ἵσται (ut ipse loquitur) μέλαι ἡγεμονίῃς ζύουσι ἀρεχέως ἀρμόζεσθαι, illa omnia abunde his viris esse, dudum perspectum habui. Neque enim aliqua illis dos ingenii deest: doctorum etiam optimorum præceptis, ceu optimo semine, illum ingenii agrum conseruerunt. Vixerunt præterea non uno loco studiis medicis dicato, in clarissimis nimirum Germaniæ Academiis. Nec minus accurate à pueris usque instituti sunt. Sicut nec φιλοπονίην quis unquam in iis potuit desiderare. Omnia sanè tempus haud parvum ad maturitatem perduxit. Tales vero quum jam dudum sese probaverint, ostenderintque jam tum sese medicos μὴ λόγῳ μᾶλλον ἀλλὰ καὶ ἔργῳ (liceat mihi verbis Hippocraticis uti) quis nolit illos honores atque illud nomen publica auctoritate iis deferre, quos jamdudum publico omnium consensu commuerunt? Ego sane tantum absim, ut iis petentibus quidquam censeam denegandum, ut & ultro ipsis nec petentibus & hoc & longe plura offerri debere arbitrer.

Quando igitur Serenissimus & Reverendissimus Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus Dei Gratia Dux Brunsvicensis & Lyneburgensis, Postulatus Coadjutor Episcopatus Ratzeburgensis, Electus Præpositus Archiepiscopatus Bremensis, hujusque Academiæ Juliæ pro tempore Rector ac Cancellarius magnificentissimus, Dominus noster clar. entissimus, Procancellarius n. unus
me

me hodie voluit administrare, non morabor ego neque
Tuum, Spectabilis D. Decane, neque quos stitisti Can-
didatorum, virorum sane doctissimorum, desiderium.
Pro muneri itaque mei, quo hodie fungor, auctoritate,
concedo tibi hosce viros, D. N. N. N. ubi se solenni
Facultatis Medicæ juramento obstrinxerint, Doctores
Artis medicæ creandi, creatos renunciandi, & omnibus
privilegiis, immunitatibus, indultis, beneficiis ac juribus
donandi, quibus ille ordo à summis Pontificibus, Impe-
ratoribus, Regibus, ac Principibus unquam condecora-
tus fuit, aut quibus aliàs gaudere uti frui potest ac debet,
sive de jure sive de consuetudine. Deum Opt. Max. oro
obsecroque, ut isthuc ipsum in nominis divini gloriam,
publicæ rei emolumentum, simul etiam in Candidatorum
vergat insigne commodum.

DISSERTATIO TERTIA

HABITA XVI. OCTOBR. ANNO MDCCXXXIIX.

*Quum Decanus collegij medici uni Candidato
titulum Doctoris concederem.*

Vujus rei gratia huc potissimum accesserimus,
neminem sane latet. Mihi vero etiam scio,
præter illud potissimum munus, incumbere
ex consuetudine Academiæ hujus & alterum,
minoris quidem momenti & quasi secundarium, æquè
gravis tamen operæ nec minori diligentia peragendum.
Scilicet, antea quam hunc Candidatum nostrum publi-
cis honoribus inaugurem, sermo aliquis mihi ex more
habendus est quasi in antecessum. Vtrumq; agam: & brevi-

bus quidem quod hodie sacra ex sacris nobis nascantur, quorum *πελεται* quælibet haud exiguum temporis spacium exigunt. Nec tamen vos morari, Auditores, longis aut sermonibus aut ceremoniis fas est, multo minus fatigandi estis: utpote quum adventu vestro atque illa vestra frequentia Candidatum nostrum ornare velitis. Sanè gratias vobis deberi maximas ipsimet fatemur: qui nisi fateremur profecto essemus impii. Itaque ego quidem nemini molestiam creabo prolixo quodam præloquio. Dicam vero de argumento auditu nec injucundo, nisi fallor, nec inutili, de ortu inquam Academiarum sive Regiarum scholarum unius Europæ nostræ. Cui vero non jucundum fuerit id audire? imo cui non fuerit utile? Nobis certe qui aut Senatores aut cives Academici sumus, non potest non maximam parere voluptatem, si cognoscas, reipubl. illius exordia, in qua omnes vivimus, atque unde tot indies nobis profluunt commoda. Etsi vero jam ante annum eodem de argumento mihi haud pauca dicta sint: persequutus tamen tunc maxime sum instituta scholarum veterum, Græcarum, Latinarum, Ægyptiacarum, Persicarum, atque Sarracenicarum, saltem quo clarius patesceret quantum illa à nostris fuerint remota. Nostra equidem non nisi levi brachio perstrinxi, in commodius tempus eorum narratione rejecta. Nec tamen vel hodie propositum habeo omnia illa tangere, quæ ad Academiarum nostrarum faciunt instituta. Ist hæc narrantem dies me deficeret, Auditores. Nunc vero ne morandi quidem estis. Itaque illa duntaxat persequar quæ faciunt ad originem Europæarum scholarum: quæ, nisi admodum fallor, valde latet in obscuro. Dicam ergo quo tandem tempore, quorumque auspiciis

spiciis scholæ Europæ hanc quasi civitatis formam as-
sumperint. Nec illas metas egredietur oratio mea.
Quæ differentem uti me benigne audiat, etiam atque
etiam rogo.

Quinctum à Servatoris nostri natalibus seculum a-
gebatur, quum justo Dei judicio in cultissimas Romani
Imperii occidentalis terras effluentibus sese Germani-
cis potissimum gentibus, non multo temporis spatio
omnis Africa, potioresque Europæ provinciæ, Hispania,
Gallia, Britannia, Pannonia, Italia spissa imperitiæ cali-
gine quasi obducerentur. Ex eo nulla amplius professorum
salaria, nullæ scholæ publicæ, per omnem illum terrarum
tractum. Scribit M. Aurelius Cassiodorus, se auctore
Agapetum Pontificem Romanum Theologicam scholam
Romæ ad instar Nisibænæ instituere conatum quidem; ir-
ritum tamen illud consilium fuisse præ temporis illius
calamitatibus. Exstat etiam apud eundem Cassiodorum
l. 9. epistola vicesima prima Athalarici Ostrogothorum in Ita-
lia Regis, qua ille jubet salaria solvi ex more antiquo Pro-
fessoribus in urbe Roma *sine deductione* (ita loquitur) *seme-*
stribus etiam singulis. Quin legimus, eodem tempore &
Anicium Manlium Severinum Boëtium, virum & digni-
tate & opulentia & virtute & eruditione longe maximum,
Aristotelicam philosophiam Romæ docuisse: quanquam
salario docuisse non dixerim. Incidit autem hæc ætas
in tempora Theodorici Ostrogothorum Regis, vel seculi
quinti ac sexti confinia. Porro non multò post constituit,
aut renovavit potius, Justinianus etiam Imperator nonnul-
la, de Grammatices Rhetoricæ & Juris Romani professo-
ribus in urbe Roma: uti in ejus legum Codice hodieque
legere est. Verum enimvero ultra bonos conatus non

Cassiod.
præfat. in
libros di-
vinar. leg-
ation.

Vide tit.
de stud.

liberalib.
Vrb. Ro
ma.

fortassis omne hoc negotium in progressum est. Quei enim felicius potuit in eo omnium rerum interitu, destructo scilicet Gothorum sic satis iusto imperio per immania bella, & Italiam denuo mox invadentibus Langobardis per Narsetem invitatis? Nec tamen ego negaverim primæ ac rudioris literaturæ scholas Romæ semper superfuisse. Forte nec doctores defuere alii. Certum quippe est, eo loci aliqua semper eruditionis priscae saltim vestigia remansisse. Sed dubio procul per fuerunt rudia omnia.

Eadem tempestate floruit S. Benedictus, omnium occidentalis Ecclesiæ monachorum hodie pater. Hic etsi ordinis sui homines non iusserit publicas habere scholas, instituit tamen, uti saltim illi, quibus ex novæ Regulæ præscripto vivere animus, in monasteriis docerentur. Jam ante per Orientem, ubi primum nata sunt *τα δοντικὰ* instituta, in cœnobiis nonnullis videntur sacræ scholæ habitæ, ut quidem ex Joannis Chrysostomi tertio contra vituperatores monasticæ libro manifestum est. Etiam Occidentis quibusdam cœnobiis suæ jam videntur scholæ fuisse. De eo sane quod in Lerinæ, insulæ Tyrreni maris Galliæ Narbonensi adjectæ, eremo exstruxerat Honoratus Massiliensis, vetant nos dubitare, non tantum clara illa ævi sui & Ecclesiæ Galli anæ lumina, præter Honoratum ipsius Maximus, Faustus, Hilarius, Cæsarius, Vincentius, Eucherius, Salvianus, Salonius, eremi illius alumni, sed & ipsa Eucherii Lugdunensis verba, quibus ad Salonium filium in *posteriolem librum Instructionum* suarum est præfatus. *Dignum est, inquit, quæcumq; cura mea ingenium tuum reparari, qui vix dum decem annos natus eremum ingressus, inter illas sanctorum manus non solum imbutus verum etiam contritus sis ab Honorato, patre inquam illo primò insularum* *postea*

Eucher.
præfat. l. 2.
Instru.

postea Ecclesiarum magistro, quem re illic beatissimi Hilarii
 rum insularum trionis, sed jam nunc summi Pontificis, (Arelatensis
 videlicet) doctrina formaret per omnes spiritualium rerum disci-
 plinas: ad hoc etiam re postea consummantibus summis viris Sal-
 vatorum atque Vincentio, eloquentia pariter & sapientia præmi-
 nentibus. Cæterum præ aliis huic rei operam navasse
 jure dixeris, quæ ad Benedicti regulam instituta sunt cœ-
 nobia. Hinc sanè ipsimet Benedicto erudiendum filium
 Placidum tradidit Tertullius patricius, ut refert *Historia*
Cassiniensis. Et de Mauro Benedicti discipulo in Gallias
 misso refert Ivo, in Aurelianensi monasterio multos no-
 bilium Francorum liberos ab eo pietatis fuisse studiis im-
 butos. Sunt autem ex Benedicti præscripto tantum non
 omniatortius Occidentis monasteria cum vetera reforma-
 ta tum nova constituta.

Ivo in
 chron. in
 vita Iusti-
 niani.

Quo factum, uti ab illo usque tempore Benedictini
 Ordinis monasteria non pietatis solum, verum & doctrinæ
 scholæ fuerint, vix tamen extra sua claustra sese porrigen-
 tes. Neque enim verum est quod nonnulli tradunt, ex
 primo instituto suo *dormientes* isthæc scholas fuisse publicas
 promiscue omnium, etiam ordini isti non addictorum.
 Quippe quam sententiam & Regula ipsa S. Benedicti &
 historia temporum falsi coarguant. Stetit vero omnis ist-
 hæc doctrina intra levem Latinæ linguæ peritiam, & Chri-
 stianæ Theologiæ usum; quibus nonnulli mathematicum
 quid, computi Ecclesiastici rectius cognoscendi gratia,
 (postquam illam curam Dionysius Exiguus Romæ accen-
 derat) parumque artis medicæ addiderunt. Id ipsum ab-
 unde liquet, cum ex monumentis illius ævi omnibus, tum
 ex Cassiodori opere *divinarum humanarumque lectio-
 num*, quo vir optimus monachos ad literarum studia

manu-

manuducere instituit. Observatu autem omnino dignum est, sexto septimo atque octavo seculis, neminem fere per Italiam, Galliam, Britanniam, Hispaniam (uno verbo) in Occidentalis Ecclesiæ toto orbe, nomen aliquod scripto libro obtinuisse, qui non in monasterio educatus sit atque institutus. Igitur ubi meliora atque plura tum temporis monasteria, ibi & plures & meliores viri docti floruerunt. Qua felicitate cum primis tum Britannia fuit, ut quæ ipsam quoque Italiam, aut luxu aut bellis impeditam, longo post se intervallo reliquerit. Non enim Britannicis monachis quidquam tam ingenti temporis tractu aut melius aut doctius totus Occidens habuit. Qui inter illos eminet Beda, idem omnium illius tempestatis per Occidentem universum fuit doctissimus. Nos ipsi Germani prima Christianæ doctrinæ exordia illis cœnobitis debemus. Imo debemus illis initia omnis culturæ melioris, atque eruditionis: sicut Angli ipsi ac Scoti à monachis Romanis eam aliqua ex parte antehac acceperant.

Præter has autem Monachorum scholas per ducentos amplius annos, toto in Occidentali orbe, nulla Philosophiæ, nulla Romani Juris, nulla humaniorum literarum, nulla Christianæ doctrinæ, nulla Medicæ artis denique cathedra uspiam fuit. Nam quod narrant nonnulli, Cantabrigiæ in Anglia à Sigeberto Rege, anno Christi sexcentesimo tricesimo, publicam Academiam esse institutam, id vero dubia annalium fide nititur; Cantabrigiensium quoque æmuli Oxonienses pernegant fortiter. Et ut quædam fuerit instituta, procul dubio rudis illa fuit, nec in longum tempus. Cæterum nono seculo majori verisimilitudine laus illa competit. Sicut enim plane illo tempore & inter Sarracenos sapientia fuit accensa, & protracta

Polyd. l. 1. r.
hist. Angl.

Rectius
Camdenus
in Britan-
nia, ubi de
Cantabri-
gia,

protracta est iterum in lucem Constantinopoli eruditio per Bardam Casarem ac Photium patriarcham, quod alias narravimus: ita etiam Occidentalis hic orbis, nunquam satis memorando Dei beneficio, barbariem suam coepit non leviter tum discutere.

Primum enim MONASTICÆ scholæ longè quam antehac plures institutæ; non modo per Italiam, Galliam, Britanniam, Hispaniam, ubi ante non nisi paucæ erant, verum etiam per Germaniam nostram, ubi antehac vix ulla. Ex istis autem phrontisteriis magna statim copia monachorum profluxit, qui ut non minus pietate quam doctrina eluxerunt, ita amplissimis Episcopalibus muneribus summa cum laude, imò cum Ecclesiæ fructu maximo sunt præfæcti. Quantos sane viros vel sola tum Germania statim protulit! Rabanum Maurum, Strabum Fuldensem, Haymonem, Walafridum Strabonem, Paschasium Ratbertum, Amalaticum Trevirensen, Halitgerium, omnes scriptis editis clarissimos. Taceo enim nunc alios: quamvis una ad Visurgim Corbeja nostra Bremæ dederit ordine integros quinque priores Episcopos eosque omnium optimos, nec minus alibi pari virtute aliquam multos.

Ad hoc verò passim locorum cum EPISCOPALIBUS COLLEGIIS novum scholarum genus coepit. Ejus instituti exordia quædam, ut S. Basilius in Oriente, ita in Africa princeps fecerat jamdudum antè S. Augustinus. *Factus enim presbyter* (verba sunt Possidii in vita S. Augustini) *monasterium intra Ecclesiam mox instituit, & cum* Possid. sap. 8. *Dei servis vivere coepit, secundum modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam: maxime ut nemo quidquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia & distribuereur unicuique prout cuique opus erat. Quod jam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset. Laudabile*

bile isthuc S. Augustini facinus imitantibus paulatim sponte sua Episcoporum nonnullis, magis magisque increbuit cœnobitarum istud genus Episcopalibus sedibus adjunctorum, quos etiam tunc ab observato singulari vivendi canone Canonicos aut Regulares usurparunt. Scholas tamen an & hi, sive in publicum, h. e. quosvis admittentes, sive fratribus suis, jam tum temporis habuerint, mihi quidem non liquet. Imo potius vero absimile videtur, quum nihil isthac de re scitum invenias in Regula ab ipsomet sanctissimo illo patre suis illis Canonicis præscripta. Nec enim fortassis causæ quidquam est, quur illam Regulam quam Patri isti tribuerunt tot secula, ac commentariis Hugo de S. Victore & Humbertus illustrarunt, cum nonnullis in alium auctorem referamus. Invenio autem in illa Regula nihil quod huc faciat: nisi forte eo trahere quis velit: *codices certa hora singulis diebus petantur; extra horam qui petierit non accipiat.* Quæ tamen verba nequaquam de schola loquuntur habenda, sed de lectione.

Cæterum nono quod diximus seculo & hæc Canonicorum aut Monachorum (perinde enim propemodum tunc quidem fuit) collegia frequentius sunt instituta, & simul passim locorum iis injunctum scholarum habendarum negotium, auspicio cum primis atque auctoritate Caroli Magni ac Ludovici Pii, primorum Francicæ stirpis Cæsarium. Nec enim ullam hi Episcopalem constituerunt cathedram, nisi adjuncto simul Canonicorum collegio cui ex præscripto S. Augustini fuerit vivendum. Ex eo igitur non in monasteriis duntaxat, sed ubicunque etiam locorum Episcopalis cathedra erat, scholæ exerceri cœperunt; & quidem, ut tempora tum ferebant, exigebatque necessitas in illa rudium hominum frequentia, cum literaturæ Latinæ

tinæ potissimum tum interdum aliqua ex parte etiam Theologia Christianæ, vix tamen aliis quam clericæ vitæ addictis auscultantibus. Quos sc. sacrorum Latina lingua celebrandorum necessitas ad aliquam saltem ejus literaturæ peritiam acquirendam adigebat. Et verò omnibus illis in collegiis quis est constitutus qui scholas haberet, non minus atque in aliis monasteriis. Meminit ejus rei Ansegisus hisce verbis: *Carolus siquidem constituit in singulis monasteriis & Episcopis scholas esse, ubi ingenuorum & servorum filii Grammaticam Musicam & Arithmeticam doceantur.* In Cabilonensi quoque Concilio cap. 43. ipsa illa constitutio hisce verbis laudatur. *Oportet enim sicut Dominus Imperator Carolus, vir singularis mansuetudinis fortitudinis & prudentia justitia & temperantia, precepit, scholas constitui, in quibus literaria solertia, disciplina & sacre scriptura documenta discantur, & tales ibi erudiantur, quibus merito dicatur à Domino: Vos estis sal terra &c.* Memorabile etiam est quod in Privilegio Osnabrugensi Episcopatu anno 804. concessio, legitur: *Insuper (verba Caroli sunt) eidem Episcopo ejusq. successoribus concedimus licentiam libertatem & ab omni regali imperio absolutionem. Nisi forte contingat, ut Imperator Romanorum & Rex Græcorum conjugalia fœdera inter filios eorum contrahere disponant: tunc Ecclesiæ illius Episcopus cum sumptu à Rege vel ab Imperatore adhibito, laborem simul & honorem illius legationis assumet. Et ea de causa statuimus, quod in eodem loco Græcas & Latinas scholas in perpetuum manere ordinavimus, nec unquam clericos utriusque lingue gnaros deesse confidimus.* Ab illo instituto est, quod hodieque plerisque Canonicorum claustris scholæ habendæ locus adjunctus sit: quodque uni Canonicorum etiamnum Scholastici appellatio maneat. Porro quod præclare Carolus Magnus instituerat, non minori diligentia cu-

Crantz. in
Metropoli
lib. 1.

tia curavit filius Ludovicus, cui virtus Pii cognomentum conciliavit. Exstant hodieque in laudem illius Principis cum alia tum inprimis canones Aquisgranensis magni conventus, quibus multa ad Ecclesiasticum statum pertinentia quam sanctissime sancita, tum Canonorum collegia ordinata sunt. Lothario quoque imperante anno 855 Concilii Valentini in Gallis celebrati caput octavum decimum itidem scholas in singulis Episcopis fieri iussit. Quod quarto post anno iterum repetitum Lothario Lotharii Imperatoris filio regnante, in concilio Tullensi. Canon ejus hic est: *Ut schola sanctarum scripturarum & humana quoque literaturae, unde annis praecedentibus per religiosorum Imperatorum studium, magna illuminatio Ecclesiae & eruditionis utilitas processit, deprecandi sunt pii Principes nostri, & omnes fratres & Coepiscopi nostri instantissime commonendi, ut ubicunque omnipotens Deus idoneos ad docendum i. e. fideliter & veraciter intelligentes donare dignatur, constituantur ubique scholae publicae, ut utriusque eruditionis, & divinae videlicet & humanae, in Ecclesia Dei fructus valeat accrescere. Quia (quod nimis dolendum est & pernitiosum maxime) divinae scripturae verax & fidelis intelligentia jam ita dilabitur, ut vix jam extrema ejus vestigia reperiantur. Et idcirco ingenti cura & summo studio remedium procurandum est. Haecenus canon. Apparet autem ex isthoc canone, optimè quidem sancitum tunc temporis hoc scholarum genus, cum Carolo tamen & Ludovico Pio fere iterum concidisse.*

Quamquam vero à principè Carolo profluxisse id instituti quis crediderit, & multi hodie credant, non fraudanda tamen forte gloriâ hujus inventi Anglia videtur. Scribit enim ad annum 761 Cardinalis Baronius: *Hoc anno in Anglia Egbertus Episcopus Eboracensis Regis germanus, scientia*

entia & sanctitate clarus diem clausit extremum. Fuit iste magister Albini qui & Alcuinus Flaccus dictus invenitur, qui ipsum pluribus laudat in literis ad Carolum Magnum scriptis, utpote quod inter alia insignia opera, publicum sacrarum literarum gymnasium Eboraci instituit, eamq; Ecclesiam nobili bibliotheca ditavit. Constat etiam ex vita Ludgeri, ipsum Albinum Eboraci sacras literas esse professum. Itaque vero est simile, ex Albini consilio, atque ad exemplum Egberti illius, laudabile hoc Caroli Magni institutum profectum esse: utpote quum notum sit ad reparandam rem literariam Albini præcipuè consiliis Carolum esse usum. Cæterum de Albino etiam post differendum fuerit.

Præter hæc autem duo scholarum genera etiam TERTIUM atque adeo illud quod originem nostris Academicis dedit, cœpisse eodem illo seculo nono, videtur: nec uno quidem loco. Ut enim de Anglia dicam prius, unde nobis ipsa illa doctrinæ rudimenta redierunt, ab Alphredo Rege scholam publicam Oxoniæ esse constitutam anno Christiano septuagesimo tertio vel potius nonagesimo quinto, ex Oxoniensium monumentis haud pauci hodie narrant. Ejus tamen non meminerunt vel Wilhelmus Westmonasteriensis vel Abbas Ingulphus, quires Anglicanas illius temporis satis diligenter tradiderunt: doctrinam duntaxat propè emortuam cum literariam tum Ecclesiasticam ab illo Rege esse resuscitatam, illis auctoribus est traditum. In id enim libros complures ex Bibliotheca Romana regiis sumptibus descriptos, ac viros eruditos ex Galliis & aliunde evocatos. Inter quos Joannes Erigena Scotus fuit, ille qui Dionysii dicti Arcopagitæ opus de divinis nominibus ex Græco in Latinum vertit, suspectæ alias & dubiæ in religionis negotio fidei. Sed bonas artes disciplinamq; restitutam nonnihil à Rege hor-

Arnold.
l. 5. Ligni
vitæ c. 37.
Cambden.
descript.
Britann.
urbe Oxon

ratu S. Neoti monachi, apud quem Rex profugus ante aliquamdiu delituerat, certum videtur. Erat is Neotus natione Anglus, vitæ instituto Benedictinus Monachus, nisi malis anachoretam fuisse, ac porro (ut quidem Arnoldus Wion ejusdem ordinis monachus Duacensis, opere cui titulum fecit *Ligni vitæ*, tradit) Diaconus in Hermstoke postque obitum catalogo sanctorum adscriptus. Auctor verò est Guilielmus Cambdenus, seu potius ille ante laudatus Arnoldus, tria tum ab Alphredo rege Oxoniæ auditoria constructa esse, unum Grammaticis, alterum Philosophis, Theologis tertium. Quæ si vera sunt (quod dubito de Theologica saltem cathedra) ex parte conjectura facile colligi potest, quæ docendi ratio isthac in schola tum obtinuerit. Sed quæcunque illa fuerit, omnes narrant parum illam felicitatem diuturnam fuisse: excipientibus illam paucis post annis Danorum incursionibus, & Haraldi præcipue Regis barbara immanitate, quibus omnis Anglia, cum primis vero ipsa Oxonia, tantum non in cineres abiit ac sanguinem. Illa autem calamitas in Normannorum usque dynastiam, adeoque finem prope seculi undecimi, sese extendit. Quo tempore superfuisse Oxoniæ, licet exhausta in urbe, literarum & philosophiæ disciplinam, recte quidem colligit Wion & qui hunc descripsit suppresso nomine Cambdenus, ex hisce Ingulphi verbis: *Ego Ingulphus constitutus primum VVestmonasterio postmodum Oxoniensi studio traditus, cum in Aristotele arripiendo supra multos coætaneos profecissem &c.* Non minùs tamen recte observat Cambdenus, restoruisse ibi literas, præsertim Roberti Polenii cura & favore Henrici secundi ac Richardi Regum, hoc est sub finem circiter seculi Christiani duodecimi. Et vero, eodem teste, *Polenij conatus adeo feliciter*
cessit

cessit, ut regnante Joanne (is autem praeuit regno ab anno 1199 usque ad 1216) tria millia studiosorum in hac urbe fuerint. Henrico III autem rege, qui Joanni patri succedens obiit demum 1272, Tanta jam erat eruditorum copia, ut innumeri divinis humanisque artibus instructissimi cum in Ecclesiam tum in rempublicam fuerint propagati, Matthaeusque Parisiensis universitatem Oxoniensem secundam à Luteri Ecclesiae scholam, Ecclesiae imò fundamentum, diserte appellavit. Non patitur hic locus addere ex Cambdeno, quae subjungit de collegiis illic loci secuto tempore exstructis summo literariae reip. bono. Non possum tamen non adducere quod narrationi illi addit elogium: *His collegiis quae numero sunt sedecim, & aulis praeterea octo, eleganter structura, opimis redditibus, & instructis bibliothecis ita floret Oxonia, ut reliquas orbis Christiani Academias superet omnes.* Verum praestat fortassis de ipso Alphredo rege ejusque nunquam satis laudando instituto recitare, quae habet politissimus Anglicarum rerum scriptor gente Italus Polydorus Virgilius. *Dedit Aluredus,* inquit ille, *jam viginti natus annos operam literis, atque ita do-* Polyd. l. 3.
hist. Angl.
post finem,
Et us evasit brevi, ut divi Gregorii dialogos, opus Boetii de Consolatione Philosophiae, & Psalmos David, ex Latino in parvum sermonem verteret, quo à cunctis facile intelligerentur. Licet dialogos & Boetii opus quidam tradant ejus rogatu Veresfredum antistitem Vigorniensem transluisse; quibus minùs consentio, cum ipse sic eruditus esset, ut par sit credere ejus fuisse opera. At Psalmos, morte intercedente, non omnes omnino interpretatus est. Studebat Rex optime animatus per id tempus, quo literae apud Occidentales longe rarissimae erant, suos quovis modo bene vivendi rationem docere, mortaliumque animos ad bonas artes discendas generatim inflammare: quare summe favebat ingenio, fovebat hominum dignitatem, amplectebatur nobilitatem, &
omnes

omnes denique diligebat in quibus virius inesset. Memoria quoque proditum est, Aluredum haud facile pati consueffe, quempiam in sacerdotum collegium venire, nisi vir probus atq; bene literis institutus esset: utpote qui probe scires sacerdotice secundum vetus verbum spectaculum factos esse mundo, ac propterea alios mortales vivendi modum facile ab illis mutuari. Es quoniam perpauci admodum tales apud se esse cernebat, ita circa undecunq; viros vite sanctitate & doctrina claros arcessebat, qui regale sacerdotium, uti apostolorum princeps appellat, obirent. Atqui Neorum imprimis monasticae professionis virum sanctissimum, ob eximiam eruditionem, miro amore complexus est; quo hortante, Oxoni gymnasium instituit, proposita mercede omnibus, qui publice bonas artes profiterentur. Quomulti doctrina clari confluxerunt docendi gratia. Hæc Polydorus. Non multo post addit idem nonnulla de ipsa Oxoniensi schola ejusque institutis, quæ itidem non possum hic omittere. Hec statim à principio, inquit, tum divinarum humanarumq; literarum studiis, tum mira hominum in doctrinas incumbentium frequentia multò celeberrima esse cæpit: deincepsq; usq; eò floruit, ut jam facile cum quovis alio totius orbis gymnasio de nominis gloria certare posset. In qua scholastici ipsi, ut cujusdam religionis observatione à primo imbuti, ne utiquam minus animos bonis moribus quam literis excolunt. Habent enim cænobia magnifico apparatu constructa, multorumq; cum episcoporum, tum regum, hominumq; nobilium, ac fæminarum probatissimarum muneribus opulentissima, quæ collegia vocitant, quod eorum collegia eo loci collocata sint: quorum magistri sunt viri doctrina imprimis probati, & honesti. Igitur ibi cum abunde suppeditentur facultates, communiter vivunt, ac quotidie bene mane aut rem divinam faciunt, aut sacris intersunt, antequam ad rem literariam aggrediantur: atq; ita Deum cum primis venerantes

rerantes, sese castissimo simul vivendi genere & doctrinarum omnium studiis exercent, unde jugiter singulari pietate & eruditione viri, velut ex quodam totius orbis amplissimo disciplinarum theatro, existunt, qui tam pie quam utiliter, nunc docendo, nunc scribendo, mirum in modum rem Christianam juvant, celebrant, tuentur. Quemadmodum ex nonnullis, paucis quidem, nihil floret: qui omne vite curriculum ibidem sese molliter curando transigunt, qui malis exemplis juventuti plurimum interdum nocent. Quæ sane morum labes minime fieret, si illi qui etiam nunc nova indies singulos instituunt collegia, tandem aliquando certos darent scholasticis annos, ut aut docti suo tempore domum redirent, aut veluti asini ad lyram, ut dicitur, loco aliis relinquerent, qui valde multum possent in literis proficere. Hæc iterum elegantissimus Polydorus. Quæ pro dignitate expendere tamen non licet, cum ab instituto nimis alienū, & nunc propositum sit duntaxat in originem Academiae Oxoniensis, qualis illa facta est seculo nono, inquirere.

Eadem sanè de causa non est etiam, ut CANTABRIGIENSIS scholæ hic faciamus mentionem. Etsi enim apud Arnoldum Wion scribat Robertus de Remington: *Regnante Eduardo primo de Studio Grantbrig (illa est Cantabrigia) facta est Universitas sicut est Oxonia, per Curiam Romanam*: adeoque possit cui videri non alienum esse ab hoc tempore: cum rerum in Anglia potitus sit Eduardus I in confiniis noni atque decimi seculi. Revera tamen loquitur autor ille de Eduardo Normannicæ stirpis id nominis primo, qui regnum adiit demum anno 1272, quo rege primum quod vocant Collegium ibi exstruxit Episcopus Eliensis.

Arnold.
l. cit.

Cambden;
in Britan-
nia.

Nos, Britannia relicta in GALLIAS transfretabimus. Ibi vero, & quidem Lutetiæ PARISIORVM, isthac ætate

K

jecta

Buch. hist.
Scot. l. 5. in
Achajo.

Liddell.
præf. in
Art. Med.

jecta tum initia fuisse scholæ illius toto jam orbe celeberrimæ, magis certa est fide cognitum. Etsi enim unum alterumque esse sciam id qui neget, adeo multis tamen seculis atque adeo diversis gentibus id traditum est, ut illi consensui repugnare sit pene frontem ferire. Scilicet quamvis, ut de re vetusta, non idem omnes narrent, Caroli tamen Magni auspiciis scholam publicam Lutetiæ apertam esse, in id verò doctissimi quique consentiunt. Non abs re fuerit fortassis, quid eo de negotio referant unus atque alter, hic recitare. Georgius igitur Buchananus exquisiti vir iudicii, cum libro quinto Scotticarum rerum, ab Achajo primum Rege inter Francos & Scotos initam esse amicitiam, dixisset, secundam ejus amicitia causam hanc adducit: *Deinde etiam à Carolo Magno, qui Galliam non minus literis quam armis illustrare cupiebat, accersiti è Scotia qui philosophiam Lutetiæ Græcè & Latine docerent. Apud Scotos enim adhuc erant monachi, vetere disciplina nondum extincta, literis & pietate insignes. Quo è numero erat Joannes cognomento Scotus, sive Albinus, quod idem valet (Scoti enim se Albinos suâ lingua vocant) Caroli præceptor, qui plurima ingenii sui monumenta reliquit: è quibus nos (verba recito Buchanani) Rhetorica præcepta vidimus, cum inscriptione Joannis Albini. Clementis quoque Scoti, qui eodem tempore Lutetiæ literarum insignis professor erat, quedam scripta adhuc supersunt. Hæc Buchananus. Nonnulli Scoti tunc missos ab Achajo scribunt præter alios Mailrosium & Clementem; fuit autem fortassis Joannis cognomentum Mailrosius. Quæ ut vera sint, Albinum tamen sive Alcuinum, Caroli magistrum, aut Scotum fuisse, aut ex Scotia ab Achajo missum, quod scribit Buchananus, vix adducor ut credam. Quos enim equidem alios legi An-*

gi, hi Anglum fuisse narrant. Certè S. Ludgerus popularis meus, idemque monasterii illius omnium in Saxonia antiquissimi, quod opido huic adjacens Ludgeri nomine usurpatur, conditor, uberius doctrinæ gratia ad Albinum audiendum Eboracum contendit, ut in ejus vita legitur. Ipse Albinus epistola quam ad Eadbaldum Episcopum Eboracensem conscripsit, Egbertum Archiepiscopum Eboracensem præceptorem suum proficitur. Eginharto locupletissimo utiq; testi diserte appellatur *Saxonici generis Britannus*. Ipsemet Egbertum magistrum agnoscit ut & Anglicam patriam suam in epistola ad Carolum Magnum hisce verbis: *Date mihi exquisitioris eruditionis scholastica libellos, quales in patria habui per bonam & devotissimam Egberti Archiepiscopi industriam. Et si placeat sapientia vestra, remittam aliquot ex pueris vestris qui excipiant inde quæque necessaria, & revehant in Franciam flores Britannia: ut non sit tantummodo in Eboraco hortus conclusus, sed etiam in Turonica emissiones Paradisi*. Ex quibus verbis simul manifestum est, falli illos qui Alcuinum Bedæ discipulum profitentur: cum tamen etiam aliàs Alcuino non audiat Beda quam sacerdotis & doctoris eximii titulo. Egberti vero Auctor anonymus, is qui Anglicanam Bedæ historiam persecutus est, ita meminit: *Hic omnium liberalium artium ut ita dicam armarium, imo secretarium fuit, & nobilissimam Eboraci bibliothecam instituit*. Idem auctor, quisquis sit, homo certe non vulgaris doctrinæ & fidei, ab Offa Merciorum Anglorum Rege pacis causa ad Carolum narrat Albinum esse missum, atque inter alia hæc scribit: *Hic est Albinus, qui ut dixi pro pace ad Carolum directus, & ibi seu terra amenitate, seu regis humanitate captus, resedit, magniq; apud eum habitus Imperialem animum (quantum ab aulicis curis vacabat) Dialectica Rhetorica ut etiam*

Eginh. in
vitâ Caro-
li Magni,

Appendix
ad Bedam

Astronomia composuit. Erat enim omnium Anglorum, quos quidem legeris, post beatum Adelimum & Bedam doctissimus. Arnoldus Wion l. V. ligni vitæ scribit, Albinum vel Alcuinum cognomento Flaccum natione Anglum fuisse, pariter Eboracensem, Monachum primum S. Petri Londinensem. Sed nec alius quis temere præter Buchananum notavit Albini prænomen fuisse Joannem. Attamen Joannem aliquem Scotum cum socio Clemente prima jecisse fundamenta Parisiensis scholæ, etiam alii testantur. Nec minus tamen etiam id certum arbitror: quicquid scholæ fuit à Carolo Lutetiæ conditum, illud deberi consilio potissimum Albini sive Alcuini, utpote cujus hortatu & eas quas supra laudavi scholas constituerit. Vita autem ille functus est anno 804: quod ex Odoranno notavit eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum conditor Baronius. Quo iterum refellitur Buchanani narratio, si Achajus Rex, à quo ille missum scribit Albinum, anno demum octingentesimo septimo coeperit imperare, quod nonnulli docent: non item tamen, si Buchanani sequamur rationes.

Vincent.
in Speculo
histor.

Script. vi.
in Caroli
no p. 252.
edit. Fran-
cosugi.

Verum hæc scrupulosius hîc differere tædiosum fuerit atque inutile. Scribit autem Vincentius Belluacensis: *Alcuinus de Roma Studium Parisios pertulit & transtulit, quod fuit illuc translatum à Romanis de Gracia.* Hujus auctoritate idem & alii narrant. Ut autem profitear sententiam, ejus viri auctoritas in historia doctorum consensu perlevis est; utpote quam sine judicio tractasse res doceat. Nec tamen negaverim, aliquem Roma in magisterium potuisse accersiri. Imo diserte id narrat Auctor anonymus vitæ Carolinæ vetustissimus, quem P. Pithæo debemus. *Dominus rex Carolus iterum à Roma artis Grammaticæ & com-*

& computatoria magistros secum adduxit in Franciam, & ubiq. studia literarum expandere iussit. Ante ipsum enim domnum regem Carolum in Gallia nullum Studium fuerat liberalium artium. Itaque. Tantum non extrema tamen barbarie Romam tum laborasse, luculente docent epistolæ ejus ævi Pontificum quas edidit Gretzerus. Ne quidem in Italia tum quempiam mediocriter literatum in superstitionibus monumentis reperire est, præter Paulum & Paulinum Aquilegienses; quorum hunc artis Grammaticæ fuisse magistrum discere est ex tabulis Caroli Magni quas recitat Baronius ad annum 802, donati fundi Laberiani.

Adde ep.
Leonis III.
Papæ à nos-
bis editas.

Arnoldus Wion porrò narrat, Alcuinum Lutetiæ Parisiorum bonas literas professum, nec multo post à Carolo circa annum 792 gymnasium ibi conditum esse: Alcuino autem jam defuncto duos monachos ex Scotia mari trajecto sponte sua advenisse, Clementem alterum, alterum Joannem Scotum: qui cum sapientiam se venalem habere, si mercedis loco victus atque amictus præberetur, publice clamarent, re ad Carolum delata, qui impense favebat literarum doctoribus, Clementem quidem Lutetiæ detentum, Joannem vero Scotum missum Ticinum in Italiam, docendarum literarum gratiâ. Idem nescio quis alius Annalium Arelatensium antiquus scriptor, apud Middendorpium, narrat: tantum in eo dissentit, quod ante adventum Alcuini contigisse id scribat non post ejus mortem. Explicatius etiam idem addit: *Clementi Carolus nobiles pueros instituendos commisisse in adibus publicis: Joanni vero in monasterio S. Augustini quod Ticini est datum locum quo promiscue omnes discendi gratia confluentes exsiperet: Alcuino vero in eundem usum Lutetiæ concessam Abbatiam S. Martini,* Polydorus Virgilius Offæ Merciorum

Arnold. l.
5. cap. 95.

Middend.
l. 6. de Aca-
demiis.

Pol. l. 4.

regis pag. 77.

Polyd. l. 3.
sub finem.
p. 129.

regis gesta enarrans sic inter alia loquitur: Carolus Magnus regem Galliarum missis legatis sibi amicum facere ac suorum simul benevolentiam reconciliare summopere studuit. Traditur unus legatorum fuisse Albinus sive Alchuinus: quo suatore Carolus duo gymnasia condidit, prout in vita Aluredi dicitur. Et vero ibi Polydorus rem hanc omnem prolixius hunc in modum est persequutus: Carolus Magnus Albinum seu Alchuinum ab Offa Merciorum rege, uti alibi est expositum, in Galliam missum concilianda amicitia causa, cum videret in homine plurimas esse literas, quamobrem merito ei honor esse habendus, ex legato hospitem fecit suum, ex hospite praeceptorum. Vetus Atheniensium, credo, imitatus exemplum, qui Gorgiam à Leontinis publice ad se missum, legationis munere defunctum, Athenis dezinuerunt, ejus capti eloquentia. Alchuinus itaq; homo Anglus, in Gallia deinde moratus, Lutetia Parisiorum bonas literas profiteri cepit, eoque autore non multò post ipse Carolus in ea urbe primus gymnasium collocavit, & in Italia Ticini, quae nunc Pavia nuncupatur, alterum. Fuit is annus salutis nostrae circiter DCCXCII, cum duos ferunt monachos ex Hybernia, sive ex Scotia ut quibusdam placet, in Galliam delatos, se sapientiam venalem habere, magna voce restantes, mercedis loco cibaria & vestiaria duntaxat petiisse: & istorum alterum qui Clemens nominabatur, à Carolo Lutetia retentum, eique ex omni ordine civitatis traditos juvenes in disciplinam; alterum vero in Italiam transisse, ac Ticini docuisse. Nannem id assignat quatuor Bedae discipulis, Rabano, Alchuino, Claudio, & Ioanni Scoto. Sed utcumq; res se habeat, satis constat Anglos primos Lutetiae bonas artes publice docuisse, quandoquidem Alchuinus & Ioannes cognomento Scotus in primis inter Anglos doctissimi fuerunt. Cæterum quid horum verum quid falsum, non est meum dicere: rem vetustate dubiam satius

rius est in medio relinquamus. Vnum est monendum, intolerabili errore à nonnullis Joannem Scotum hunc credi eundem cum Joanne Erigena Scoto, utpote cum is Hincmaro Rhemenfi Igomaro Lugdunensi, adeoque & Alphredo regi, aliisque coævus fuerit, jam declinante seculo nono.

Quemadmodum autem non Luteriæ solùm sed & ^{Vide Hist. Bononiens. sem & Patavina.} TICINI, ita & suis in urbibus conditas à Carolo scholas cum Bononienses tum Patavini jactitant, sed non tam annalium fide, quam vana fortassis antiquitatis affectatione. Quo certe ita olim, rudibus adhuc seculis, laboratum est istic, ut Bononienses non dubitaverint fingere literas Theodosii Imperatoris nomine de Academia Bononiæ instituenda: at tam ineptas & barbaras, ut vel puer hodie suboleat fraus *qui (ut ille ait) nondum erit lavatur.* Quo magis mirandum est, Bartolum ac Juris Canonici Glossatorem imo & Middendorpium illis ineptiis passos esse sibi imponi: quorum illos ut avi vitium, ita quid hunc possit excusare, haud apparet.

AT quæcunque fuerit origo Parisiensis scholæ, id certum est, à nostra Academiæ forma, isto quidem tempore & illam & Oxoniensem & omnes sive monasteriorum sive Episcopales scholas, longè abfuisse. Nec enim habuerunt tum illæ quidquam præter magistros liberalium quæ dicuntur artium: etsi conatus forte sit Theologiæ professionem jungere jam Carolus. In rei Memoriam etiamnum Rectorem Parisiensi scholæ semper ex ordine Philosophico præfici, auctor est ipsemet Joannes Filesacus Theologus Sorbonicus libro quo *Origenem Statutorum Facultatis Theologicae Parisiensis* descripsit. *Rector novus*, inquit ille, *quovis anni quadrante eligitur, in festo natalitio, festo annun-*
ciationis

citatiois Mariae, festo Ioannis & Dionysii. Eligitur autem à procuratoribus quatuor nationum ex Philosophis & Artium Magistris: quia sub primam institutionem Caroli Magni sola hæc Facultas in usum est recepta. Nulla ergo tum Theologiæ, nulla Artis medicæ, multo minus ulla aut Romani aut Pontificii Juris fuit professio. Porro & Liberalium ipsa illa Artium disciplina arctis literaturæ rudioris limitibus circumscripta fuisse videtur. Trivium videlicet potissimum, ut tum loquebantur h.e. Grammatica Rhetorica & Dialectica. Quadrivium tamen h.e. Arithmetica Geometria Musica & Astronomiæ rudimenta, quadam ex parte accessisse non negaverim: cum Arithmeticæ magistrum à Carolo Roma esse adductum jam supra audierimus: & canendi peritiæ studuisse

*Auct. vitæ
Carol. pag.
250. edit.
Francof.*

*Eginh. in
vita Caroli*

*Carolum, cum ex iis quæ Auctor anonymus vitæ Carolinæ curaque Pithœi primum editus narrat de contentione Gallicorum Romanorumque cantorum, & Romanis modulis in Galliam ejus auctoritate post Pipinum adductis: tum hisce Eginharti verbis: *Legendi atq. psallendi disciplinam diligentissime emendavit: erat enim utriusque admodum peritus. Fuisse vero eundem Carolum & reliquarum Quadrivii artium amatorem magnum, idem testatur Eginhartus. Artes, inquit, liberales studiosissime coluit, earumque doctores plurimum veneratus magnis afficiebat honoribus. In discenda Grammatica Petrum Pisanum diaconum senem audivit: in ceteris disciplinis Albinum cognomento Alcuinum item diaconum, de Britannia Saxonici generis hominem, virum quacunque doctissimum preceptorem habuit: apud quem & Rhetorica & Dialectica, præcipue tamen Astronomiæ ediscenda plurimum & temporis & laboris impertit: discebat & artem computandi, & intentione sagaci siderum cursum curiosissime rimabatur. Cum eo autem fuerit animo Carolus, per fane**

sane est verosimile illud plane studiorum genus etiam scholæ illius curæ esse demandatum. Verum nulla tum in scholis Academici magistratus in discipulos jurisdictio. Nulla titulorum publica collatio. Nulla graduum (uti loquuntur) distinctio. Nulla denique immunitas auditorum. Quibus omnibus nunc potissimum Academiæ censentur.

Et tamen ne illud quidem Majoris ejusmodi scholæ rudimentum fortassis mansit diu integrum. Lupus sanè Ferrariensis post in Galliâ Abbas *ep. 1. ad Eginhartum* scribit: *à Grammatica ad Rhetoricam & deinceps ordine ad ceteras disciplinas liberales (trivii scilicet & quadrivii) transire hoc tempore, fabula est.* Idem probro & vitio tum versum scribit literis operam dare. Audivimus item non multò ante conquirentes Gallicanos Episcopos in synodo Valentina Imperante Lothario, *intelligentia scripturarum vix extrema amplius vestigia reperiri.* Carolum tamen Calvum ætas isthæc cum magnum eruditionis Mæcenatem coluit. Qua de re memorabilia cum primis sunt quæ ex Erico monacho scribit Cæsar Baronius ad annum 876: *Quid Hiberniam (inquit ille) memorem? contempto pelagi discrimine pene totam cum grege Philosophorum ad litora nostra migrantem, quorum quo quisque peritior est, ultero sibi indicis exilium, ut Salomoni sapientissimo famuletur ad verum.* Nec profecto negari potest, superfuisse etiam tum, in Gallia cum primis & Germania, eximia quædam perpauca licet ævi decora. Sed illos Parisiis doctrinæ aliquid accepisse, non videtur. Certe nusquam est traditum. Ad hoc omnis omnino sapientiæ, per Galliam sane, breve fuit & illud gaudium. Namque seculi quidem noni ultima ut & decimi initia perpetuis bellis, Normannicis præcipue & civilibus, vehementer

ter concussa sunt. Divitiæ præterea clericorum, & ex his nata luxuria, pene omnem ut virtutis ita & eruditionis curam apud clericos pariter plerosque & monachos extinxerunt.

NON equidem dixerim omnes scholas, cum in collegiis canonicorum tum in monasteriis, uno tempore concidisse, sublatamque subito omnem cum pietatem tum doctrinam. Quæ nonnulli haud dubitant profiteri. Vt enim GERMANICA duntaxat & quidem nobis viciniſſima tangam, Albertus Stadenſis Abbas ad annum nongentefimum ſexageſimum primum loquitur in hæc verba: *Hos tempore Brema claruit Eilhardus vir ſpontanea paupertate clarus, Eccleſia præpoſitus, & regula Canonice cuſtos. Tunc & SCHOLAS ECCLEſIAE rexit Triadhelmus, qui fuerat magni Oſtrici Magdeburgenſis diſcipulus. De Oſtrico ipſemet Crantzius cum de Alberto primo Magdeburgenſi pontifice feciſſet verba: Succeſſorem habuit Oſtricum virum ea tempeſtate doctiſſimum, cuius doctrina fama celebris auditores etiam illius illustravit. Qui enim Oſtricum meritis audire præceptorem, aliquid ſibi ſupra cæteros accepiſſe videbatur. Tam celebris fama virum illum ad Archiepiſcopatum ſubvaxis. Fuerat ſcilicet ante etiam ille leſtor ſcholæſticus in cœnobio Corbejenſi. Idem Crantzius cum narraſſet, Odincarum regii ſanguinis nobilem Danum in Bremenſi ſcholâ ab Adaldago Epifcopo eſſe educatum, ſubjungit: Quippe apud inſignes eccleſias ab antiquo docti viri fovebantur, qui publicas ſcholas ſuſtinerent, priuſquam publica literarum gymnaſia, quæ nunc multa florent per Chriſtianiſmum, erigerentur. Quæ res apud noſtrates pene heſterna eſt. Nam nulla eſt in Saxonia publica ſchola quæ centefimum longe ſuperet annum. Sed ea tempeſtate, quam nunc explicamus, valuit uetus Eccleſiarum conſuetudo, ab uſque Origene & Clemente, & præ.*

Alb. Stad.
in Chron.

Crantz.
Metropol.
l. 2. c. 37.

Crantz.
Metropol.
l. 3. c. 43.

et primis ecclesie doctoribus tradita. Idem porro Crantzius de Bennone secundo qui per Henrici IV tempora Osnabrugensi Ecclesie prae fuit: *Qui cum scholis prae fuisse apud Ecclesiam Hildesensem (docebant enim illa aetate Scholastici sacras literas, & habebant qui subdocerent in trivialibus) clarum illi nomen ex doctrina & ex vite religione conciliabat Imperatori Henrico.* Scotum quendam scholasticis laboribus Wirzeburgi praefectum, temporibus Henrici V, laudat idem Crantzius in Saxonia sua. Tritthemius etiam in *Chronico Hirsaugiensi* Addagenium abbatem Spanheimensem prius scholae publicae apud Moguntinos praefuisse, multosque insignes discipulos produxisse eodem tempore, testatur. Quid est quod etiamnum seculo duodecimo Paderbornae studia literarum sub nobili magistro Hermannofloruisse, prodat Helmoldus scriptor *ручѣвоу*: laudetque idem Geroldum Brunsvicensis ludi, (trivialis tamen quantum videtur & quidem ejus qui ad S. Blasii Ecclesiam est,) gubernatorem? Post Helmoldum repetit idem Crantzius, memorans Vicelinum primum Lybensem Episcopum, adhuc juvenem a sacerdote quodam interrogatum, *legeritne Statium in Achilleide? proposuitque* (inquit Crantzius) *versum illi ex Poeta, quem cum expedire non posset Vicelinus erubuit; abiitq. Paderburnam & ibi sub Hermannofloruisse, docente apud Ecclesiam, vigilantius literis incubuit.* Pro monasteriis porro loquuntur itidem scripta monachorum, qui a seculo nono vixerunt ad seculum usque tertium decimum. Quae profecto neque pauca neque inepta sunt. Vbi autem monachi illi doctrina imbuti nisi in suis scholis monasticis?

Metrop.
l. 6, cap. 11.

Quin tamen & rarae fuerint ea aetate scholae istae omnes, & a doctrina non multum instructae, nullum dubium

L 2

habet,

Middend.
l. 5. de Aca.
demis.

Crantz.
Metropol.
l. 4. c. 1.

habet. Quis enim dixerit, saltim à Canonicis illis scholas multum curatas, omni vita canonica exuta? Nempe qui ex prisco instituto vivendi ratione nihilo à monachis fere differebant; viventes sc. in uno clauistro, habentesque commune dormitorium, refectorium, lectorium & similia; claustri repagulis solutis, regulaque conculcata, tantum abfuere non multò post à Canonica vitæ observantia, uti tandem nec erubuerint Seculares semetipsos appellare Canonicos, quasi tu dixeris Canonicos non canonicos. Eo autem est factum, uti & hodie maneant quidem priscorum officiorum tituli, sine re tamen atque inanes. Auctor est Middendorpius, in plærisque Canoniorum collegiis die dominico sacerdotem è regione scholæ stantem sic hodieque precari: *Benedicere digneris Domine hoc scriptorium famulorum tuorum, & omnes habitantes in eo, ut quicquid divinis scripturis ab iis lectum vel scriptum fuerit, ore perficiant, per Christum Dominum nostrum, Amen.* Urgetur justa indignatio recitare hic verba nonnulla Alberti Crantzii scriptoris Saxoniarum rerum luculentissimi, simulque prudentia & pietate eximii viri, qui & ipse collegio Canoniorum quod est Hamburgi Decanus præfuit. Iste, ait, *Archiepiscopus*, loquens de Vnwano Bremensi, ætate Henrici II Cæsaris, *primus omnium congregationes apud ecclesias cathedrales aliasq. ad Canonicam perduxit regulam: quæ antea quidem mixta ex monachis & canonicis, utraque conversatione turbata, degebat non vigeat. Qua occasione Fratres licentius de clauistro egressi, mulierum consortia primo perebant absconsi, inde in maiorem dissolutionem abierunt. Paulatim ergo deservescente in clero religione, apud ecclesias ex monachis Regulares Canonici, & ex his Seculares, nunc vocantur, canonici prodierunt. Quid autem ex hac deinceps*

inceps resolutione sit oriturum, quis novit? Interpretemur ora, vocabulum. Si canon est regula, Canonici sunt regulares. Quid fiet de Canonico Seculari, nisi ut regularis sit irregularis? aut, si id malimus, regularis sine regula? Erat is devotionis fervor sub sanctis patribus, ut inter Fratres ipsi etiam Pontifices visitarent, quod de hujus proximo legimus successore Libentio. Iam ventum est ad Regulares, ut Canonici dicerentur & essent: utinamque ibi perdurassent. Inferior inventus est gradus Canonicus Secularis: h. e. monstrum sine exemplo, Regularis sine regula, Canonicus sine canone. In similia verba erumpit vir optimus etiam alibi. Metropol.
l. 8. cap. 50.

Sed quo primum tempore claustrum ruperint Canonici, non perinde certo videtur definiri posse, quoniam id ipsum non sit uno ab omnibus momento factum. In Germaniâ initium pessimi facinoris à Trevirensibus cœpisse, Ottone III imperante, auctor est Tritthemius in *Chronico Hirsaugiensi*. Argentinenfes tamen tardius id imitatos, ac non nisi sub Henrico IV circiter, cum per dissensiones inter Imperatorem & Pontifices exortas, jus & fas omne perruptum, & ad cujusque libidinem & arbitrium plæraque translata, scribit vir doctissimus Christophorus Guilliman. Guilliman.
Hist. Argent.
Episc. in vita
Conradi IV. nus opere de *Episcopis Argentinenfibus*. Huic autem pene consentit Adamus Bremensis, ut & hujus descriptor Albertus Stadenfis, de *Canonicis Bremensibus*. Scribit autem Adamus quidem in vita Bezelini Albertus verò ad annum 1042 in hæc verba: Anno Archiepiscopi (is erat Bezelinus) penultimo domus S. Petri Bremae conflagravit: ejusq. flamma incendit claustrum cum officinis, urbem cum ædificiis omnibus consumpsit. Veterisq. habitaculi nullum remansit vestigium. Ibi sacri thesauri Ecclesiæ, ibi libri & vestes, ibi omnia ornamenta consumpta sunt. Ex illo tempore Fratribus, qui ante canonice vixerant, exera-

L 3

claustrum

claustrum vagantibus, Regula sanctorum patrum per multa prius secula studiosè conservata, primo negligentius haberi cœpit, deinde funditus abjecta consenuit. Annales quoque Hildesheimenses eodem plane anno 1042 & Hildesie claustrum incendio periisse narrant, Azelino Episcopo: eaque occasione & ibi tum vivendi canonica instituta corruisse. Vereor tamen ne quis error in hos annales ex Bremensibus irreperit. De Bernhardo Paderbornensi, qui vixit ætate Friderici II Cæsaris, verba faciens Crantzius: *Sub hoc, inquit, Pontifice in Ecclesia Paderburnensi adhuc observantia Regularis inter Canonicos viguit: & sub eo commutatio facta videtur de Regulari observantia ad statum Canonorum Secularium. Paulo post: Idem arbitror factum per ceteras ecclesias. Sed Præmonstratenses, præterquam in Magdeburg, suam regulam tenuerunt in Havelberga Brandenburg & plarig, aliis. Mitto nunc aliarum Ecclesiarum Canonicos: utpote quum illa circiter ætate passim terrarum à priscis moribus Canonice abuisse, penè sit notum.*

Crantz.
Metropol.
l. 7, c. 5.

Decret. p.
q. caus. 12.
q. 1, cap. 3.

Certè operam lusit bonus Gratianus, Decreto suo inferens illam ex seculo IX Eugenii secundi & Leonis IV Papæ constitutionem, factam in Synodis Romanis: *Necessariæ res exigis, ut juxta ecclesiam claustra constituantur, in quibus clerici disciplinis Ecclesiasticis vacarent. Itaq, omnibus numerum sit refectorium ac dormitorium seu cetera disciplina ad usus clericorum necessaria.* Similiter non possumus quidem non laudare Concilii Lateranensis, ut & Innocentii III Papæ, itidem in Concilio generali latum decretum, non minùs atque aliud ejusdem notæ Honorii III, quæ bono sane consilio Raimundus de Pegna forti l. quinto tit. V. *Decretalium* inseruit, & auctoritate sua roboravit Gregorius nonus Papa seculo tertiodecimo. Attamen ne ita quidem effectum

Vide l. 5.
Decret.
tit.

effectum aliquid est quod merito laudes: rem ipsam non qua par erat severitate urgentibus Papis, & Episcopis Canonicisque in alia plane imò aliena intentis. Fortassis tamen non abs re fuerit illa hic recitasse, saltem ut appareat, quænam utilitas publica & vis honesti illis etiam temporibus expresserit. Concilii itaque Lateranensis canon hic est: *Quoniam ecclesia Dei, sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque Cathedrali ecclesiam magistro, qui clericos ejusdem & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium prabeatur. Pro licentia verò docendi nullus precium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis, ab eis qui docent, aliquid querat; nec docere quenquam (qui sit idoneus) petita licentia illis interdiciat. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, ab ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur, ut in ecclesia fructum sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, ecclesiasticum profectum nixitur impedire. Unde obiter colligere est, isthoc ævo non tantum scholam Episcopalem nullam impensis communibus esse habitam, sed ne quidem admissum qui doceret nisi soluto pretio. Sed & Innocentius III in Concilio generali ita pronuntiavit. *Quia nonnullis propter inopiam & legendi studium & opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranensi concilio pia fuit constitutione provisum, ut per unamquamque cathedralem ecclesiam magistro, qui gratis ejusdem institueret ecclesia clericos aliosque scholares pauperes, aliquod competens beneficium praberetur, quo & docentis relevaretur necessitas, & iter pareretur discipulis ad doctrinam. Verum quoniam in multis ecclesiis id minime observatur, nos prædictum roborantes statum adicimus, ut non solum in qualibet Cathedrali ecclesia, sed**

sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituantur magister idoneus, à Prelato cum Capitulo, seu majori ac saniori parte Capituli, eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum gratis in Grammatica facultate & alios instruat juxta posse. Sane Metropolis ecclesia theologum nihilominus habeat qui sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Adsignetur autem cuilibet magistrorum à Capitulo prius præbende proventus, & pro Theologo à Metropolitano tantundem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu redditus ipsos percipiat, quamdiu perstiterit in docendo. Quod si forte de duobus Ecclesiæ Metropolis graveatur, Theologò juxta modum prædictum ipsa provideat, Grammatico vero in alia ecclesiâ suæ civitatis, siue diocesis, quæ sufficere valeat, faciat provideri. Hæc Innocentius. Quibus præter alia discimus etiam, non cuidam Canonico docendi munus tum fuisse ut ante impositum, sed alii alicui, & mercede quidem sic satis exigua. Verùm præstat & Honorium audiamus. Super specula &c. volumus, & mandamus, ut statutum in Concilio generali de magistris Theologis per singulas Metropoles statuendis inviolabiliter observetur. Statuentes ut, quia super hoc propter raritatem magistrorum se possent forsitan aliqui excusare, ab Ecclesiarum Prelatis & Capitulis ad Theologicæ professionis studium aliqui docibiles destinerentur. Qui cum docti fuerint, in Dei ecclesiâ velut splendor fulgeant firmamenti: ex quibus postmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stelle in perpetuas æternitates mansuri ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii proventus Ecclesiastici non sufficiunt, prædicti necessaria subministrent. Docentes vero in Theologica facultate, dum in scholis docuerint, & studentes in ipsa, integre per annos quinque, percipiant de licentia Sedis Apostolicæ proventus præbendarum & beneficiorum suorum,

non obstante aliqua contraria consuetudine vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes. Hæc illi. Nos nihil addimus, quoniam latius hæc persequi non est propositi nostri. Tum vero jam ante satis ostensum est, cum Episcopaliū tum monasticarum scholarum ejusmodi mores nostris Academicis institutis, quæ nunc illustrare nobis est consilium, valde fuisse dissimiles. Sufficit hic annotasse, omnes istas scholas post annum millesimum sensim ubique terrarum defecisse; in otium & luxuriam prolapsis cum monachis tum canonicis. Et vero ne in cœnobiis quidem scholæ priscæ posthac restitutæ sunt in integrum: quamvis in illam laudem successerint seculo decimo tertio Mendicantium novi ordines.

Ad TERTIUM igitur illud & Academicum scholarum genus revertendum nobis est. Ac de Ticinensi quidem, quam & ipsam Carolus creditur condidisse, nihil quod ad illam pertineat ætatem, memoratum invenio. In PARISIENSI scholæ primis temporibus liberales solum artes doceri solitas, ante audivimus. Illis accessit deinde Theologica professio. Quod tamen quo tempore primum, aut quo Rege, factum sit nemo dixerit facile: ipsi Parisienses ignotum id sibi confitentur. Joannes Filescus Doctor Sorbonicus, qui non ita pridem diligentissime statuta Parisiensis Theologicæ Facultatis singulari libro est persequutus, originem rei sibi incompertam, non diffitetur. Alibi scribit in hæc verba: *Perexigua fuerunt (fateor) ejusmodi initia, sed ubi ad Capetiorum gentem Gallicum imperium pervenit, & Academia & Facultas Theologica planè ex ephebis excessit: Philippo Augusto rege etiam remotissimas gentes in sui amorem & admirationem pellexit.* Atqui ad Capetanos demum respublica Galli-

Filesc. libr.
de orig. stat.
tutor. Fac.
Theol.

cana seculo decimo devenit: Philippus Augustus autem rerum per Galliam est potitus ab anno 1180 usque ad annum 1223. Sane circa illa seculi duodecimi ac tertiidecimi confinia, Lutetiam Parisiorum ex omnibus pene Europæ regionibus innumeros discendi causa confluisse, certissimum est. Videatur duntaxat *caput septimum Historiæ Occidentalis* Jacobi de Vitriaco, quo ille de diffidiis studiosorum Parisiensium, malisque & horum & magistrorum moribus conqueritur. At vero etiam ante illam Philippi Augusti ætatem, integro seculo duodecimo, Parisiensem scholam studiis fuisse florentissimam, facile ostensu est, ex laude eorum qui tum & Philosophiam & Theologiam sunt professi. Recte enim Filescus: *Qualis fuerit Theologica facultas sub Ludovico Philippi Augusti patre, ex iis qui tum erant clarissimis Theologis perspicuum est. Agmen ducit Anselmus Landunensis, quem sibi præceptorem fuisse in Theologia testatur Petrus Abalardus epistola prima. Huic successit Guilielmus Campellensis. Docuit & ipse ibi Abalardus. Gilbertus quoque Porretanus magister Theologicae scholæ Parisiis aliquando fuit, teste Henrico Gandavensi. Petrus Lombardus alias Novariensis Petri Abalardi discipulus, qui non pauca de præceptis navis ex theologicis tractatibus præceptoris sui Abalardi mutuatus est, in eadem Theologica scholæ Parisiis præfuit, teste eodem Henrico Gandavensi. Quanquam verò usque adeo floruerint res studiorum sacrorum Parisiis jam tum illa ætate, non dubitavit tamen idem Filescus in hæc verba scribere:*

Philippo Augusto rege, nulla aut pauca leges, ut nec solennes ritus & formulæ ad curriculum Theologicum emeritendum, vel Doctorem lauream adipiscendam. Sed ut ego arbitror, prout quisque in rerum Theologicarum cognitione sub Theologis qui publi-

Filesc. lib.
cit.

pag. 21.

publicas habebant scholas, profecisset, communi velut auditorum consensu, ad libros Veteris aut Novi Testamenti exponendos sese accingebat: quod ex Petri Abalardi epistola prima colligi potest. Idem non multo post ita loquitur: Ea vero ^{Idem lib. cit. p. 27.} isto ævo (Philippi scilicet Augusti regis) cura primo fuit ut qui Magistri & Doctores haberi vellent, Sacram Scripturam interpretari: non quod ex ingenio aliquos de rebus Theologicis tractatus non intersererent: ut de Abalardo & cæteris supra visum est. Item: Cum scoli quidam & qui vix theologiam degustassent, illud publicum docendi munus astro sibi arrogarent, doctorum melioris notæ qui tum erant iudicio, Ordo ille Theologicus formam legitimæ societatis tum primum habere cepit. Hunc leges nonnullæ scriptæ ab ipsis, & quidem ante annum recentissimum supra millesimum: quod ex usrog. codice MSS. nostrarum legum tum antiquiore tum recentiore firmari potest. Hæc Filescus. Quibus si fides adhibenda est, (non possumus autem non adhibere,) igitur seculo demum terdecimo circiter Collegium Theologicum Decano constituto cojit Parisiis: tum demum, à Theologis quidem, & Gradus Magistrales aut Doctores cœperunt conferri: primum quoque tum Examina atque Tentamina varia sunt instituta. Vno verbo: isthoc primum seculo cœpit Lutiæ condialiquid in modum nostræ quam nuncupamus Theologicæ Facultatis. Si autem ibi tum primum illa cœpit, alibi ante non cœperit, in Europa quidem. Nam ea quidem ætate nulla alia celebrior schola Theologica, imo vix ulla alia uspiam exstitit.

Theologicam Scholam Philosophica Artiumque, Parisiis quidem, antiquitate superat: nullo tamen indicio probaveris, in nostrum Academicum morem etiam hanc formatam esse ante seculum tertiumdecimum. Constat

Vide l. 1.
Chron. Or-
tonis; Fri-
singenſis.

autem, jam ſeculo etiam priore ſolito ſubtilius philoſo-
phari Pariſiis cœptum, per Petrum Abælardū, Gilbertum
Porretanum & alios. Quorum diſciplina cūm fuillet uſus
ſummæ nobilitatis vir Otto Friſingenſis Epiſcopus, primus
(quod equidem ſciam) Germanorum noviter tunc institu-
tæ Philoſophiæ monumentum aliquod poſteritati reli-
quit. Porro Civilis & Canonici Juris ſtudia vix ante ſecu-
lum decimum tertium Pariſiis fortassis agitata ſunt. Et ve-
ro Juris quidem diſciplina ne potuit quidem multo ante
ibi exerceri, quoniam Irnerio demum & Gratiano ipſa-
met Bononia renovationis ſuæ originem debet.

Non etiam qui Medicinam ibi antehac docuerit quis-
quam veterum memoratur. Ipſe ille qui in epitaphio audit

Vide Gab.
Naud. de
Antiq.
ſchol. med.
Pariſinæ,
pag. 33.

Phyſicus excellens Hugo, pietate reſulgens;
obiitq; Anno milleno bis centum ſed minus uno
laudem nullam invenit à magiſterio Artis, ſed duntaxat
ab eo quod

*Pariſiis mortem non ſuſtulit (h. e. non paſſus eſt) eſſe minacem,
& Quadrivium docuit.*

Vt proinde Artem ipſam Medicam non docuerit Obizo,
ſed duntaxat fecerit illam Pariſiis. Saltim num docue-
rit incertum eſt. Egidium Corbolienſem, cujus de Vri-
nis & Pulſibus poëmata haud inconcinna etiam num ſu-
perant, & ætatibus aliquot magno in pretio fuere, Artem
Pariſiis docuiſſe per eſt verosimile, ſed illius vita in ter-
tium decimum uſque ſeculum excurrit. Circa cujus

Rigord. in
Chron.

initia quatuor, quas appellamus hodie Facultates, Pari-
ſiis jam floruiſſe, vetat nos dubitare Rigordi ejus temporis
chronographi Pariſienſis teſtiſq; onium: ut qui ad annum
milleſimum ducenteſimum nonum diſertis verbis anno-
taverit, non ſolum de Trivio & Quadrivio, verum & de que-
ſtionibus Juris Civilis & Canonici, & de ea Facultate que de ſa-

mandis

mandis corporibus & sanitatibus conservandis scripta est, plenam & perfectam doctrinam inveniri. De Theologica scholæ extra controversiam est. Tum etiam temporis honores Magisterii solennes in Medico pariter & Philosophico ordine conferri Parisiis coepisse, manifestum est ex Bulla Gregorii Noni Papæ, quam ille Parisiensibus anno istius tertii decimi seculi trigesimo primo concessit. Verba Bullæ, qualia Gabriel Naudæus, ille Parisini *Flos delibutus populi, suadeque medulla*, elegantissimæ de Antiquitate scholæ Medicæ Parisiensis dissertationi inseruit, hæc sunt: *De Physicis autem & Artibus Cancellarius promittet, bona fide examinare Magistros, & non nisi dignos admittens repellat indignos.*

Naud. lib.
cit. pag. 18.

Isthac vero ætate haud temere reperias ullam, quæ jam tum quatuor Facultatibus istis fuerit instructa, præter unam hanc Parisiensem. Ut proinde videatur merito pronunciari posse, seculo demum tertio decimo Academias nostras originem suam debere, & inter omnes, antiquitate antecellere Parisiensem. Meretur tamen observari: per Honorium III Papam, circa annum seculi illius vicesimum, Civilis Juris disciplinam Parisiis lege publica esse vetitam. *Firmiter interdiciamus & districtius inhibemus, inquit, ne Parisiis vel in civitatibus seu aliis locis vicinis quisquam docere vel audire Jus Civile presumat. Et qui contrafecerit, non solum à causarum patrocinio excludatur, verum etiam per Episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur.* Adeo severo igitur edicto decessisse iterum non nihil studiis Parisiensibus, quo minus nostro more fuerint perfecta, fatendum videtur.

Cap. super
Specula
tit. de pri-
vilegiis

Cæterum primâ Academiæ origine jam detecta, possumus forte non injuria quiescere. Ne quid tamen in nobis desideretur, addemus nonnihil & de BO-

NONIENSI & de Salernitana schola, quæ Italicarum omnium sunt vetustissimæ. Sane multum lucis hæc narratio dabit iis quæ jam tum attulimus.

Host. c. i.
ext. de
Testam.
m. 2.

Vide lib.
de Origine
Jur. Germ.
cap. 21.

Ac Bononiæ quidem primò omnium videtur Schola quædam fuisse liberalium Artium: saltem literatoria quædam. Ferunt enim Irnerium Ravenna, ubi artes illas profitebatur, Bononiam eodem fine evocatum, ibique super vera significatione vocis As cum aliis magistris contentione ipsi nata, tractum ita demum ad Romani Juris disciplinam. Cardinalis certè Hostiensis initio seculi tertii decimi scripsit: *As, id est duodecim uncie. As etiam quandoque ponitur pro obolo: propter quod verbum venit Bononiam Studium Civile, sicut audivi à Domino meo.* Dominus autem ille est Azo, Lucerna Juris suo ævo habitus appellatusque. Hujusmodi scholæ originem à Theodosio Cæsare vulgo accessi inepte ficta quadam tabula, jam ante diximus. Cæterum Jus Civile Romanum primus ibi docere coepit Irnerius: ceu omnium consensu vulgo traditur. Quod tamen passim itidem creditur, ita institutum esse à Lothario Cæsare, id à vero esse alienum aliàs fortassis prolixius demonstrabimus. Id certum est, Juris Civilis Romani disciplinam, ipso jam tum seculo duodecimo, Bononiæ magno auditorum concursu publica ex cathedra docuisse, non Irnerium duntaxat, sed & Jacobum de Porta Ravennana, Jacobum Balduinum & Azonem: ne quid dicam de Bulgaro, Martino Gosio, Hugone de Porta Ravennana & aliis, qui tum itidem stipendio publico Bononiensium docuerunt. Eodem vero tempore & Jus Pontificium, non tantum per Gratianum monachum anno 1151 in coenobio Felicis & Naboris conscribi isthac in urbe coepit, sed cathedram quoque & doctores statim est nactum, jam tum Eugenio

genio Pontifice, non minore discentium applausu si non
 majore. Ea sane Vtrumque Jus audientium fuit frequen-
 tia, ut Fridericus primus Cæsar, in publicis regni Italici
 comitiis, ex consilio omnium Ordinum, regiminis scho-
 lastici novam formam instituere sit adductus. Decem
 millia studiosorum jam ætate Azonis Bononiæ vixisse, te-
 stis locupletissimus est ipsemet Odofredus.

Au. Vi-
 ta Grati-
 ani.
 Vide Auth.
 Habita C.
 ne fil. pro
 patre.

Quemadmodum habuerit sese ibi tum temporis Philo-
 sophiæ atque Artium quas appellant disciplina, non per-
 inde constat. Illa tamen fuit in existimatione, ut Fridericus
 II Cæsar, circa annum seculi tertii decimi vice simum, sua
 cura & sumptu libros Aristotelis aliorumque Philosopho-
 rum de Græco partim partim de Arabico Latine versos,
 huic uni Bononiensi Philosophicæ Scholæ obtulerit &
 quasi consecraverit. Integra epistola Cæsaris reperitur in
 opere epistolico Petri de Vineis, Cæsarei tum Cancellarii,
 ad exemplum Variarum Cassiodori, quantum conicere
 est, in unum collecto. Ejus illam partem quæ huc maxime
 facit, non possumus non recitare. *Post regni verò nostri*
curas assumptas, quanquam operosa frequenter negotiorum
turba nos distrahat, & civilis sibi ratio vendicet sollicitudinis
nostra partes, quidquid tamen temporis de rerum familiarium
occupatione decerpimus transire non parimur otiosum: sed
totum in lectionis exercitatione gratuita libenter expendimus,
ut anima clarius vigeat instrumentum in acquisitione sci-
entia, sine qua mortalium vita non regitur liberaliter. Dums
librorum ergo volumina, quorum multifarie multisq; modis di-
stincta chirographa vestrarum armaria divitiarum locuplerant,
sedula meditatione revolvimus, & accurata contemplatione
pensamus: compilationes variae ab Aristotele aliisq; Philosophis,
sub Græcis Arabicisq; vocabulis antiquitus editæ, in Sermocina-
libus

Petr. de
 Vin. l. 3.
 epist. 69.

libus & Mathematicis disciplinis, nostris aliquando sensibus occurrerunt: quas adhuc originalium dictionum ordinatione confertas, & verustarum vestium, quas eis aetas prima concesserat, experimento contactas, vel hominis defectus aut operis ad Latinam linguam notitiam non perduxit. Volentes igitur, ut veneranda tantorum operum simul auctoritas apud nos, non absq. commodis communibus, vocis organo traduce innorescat: ea per viros lectos, & in variisq. lingua prolatione peritos, instanter iussimus, verborum fideliter servata virginitate, transferri. Quia vero Scientiarum generosa possessio in plures dispersa non deperit, & distributa per partes minorationis detrimenta non sensit, sed eo diuturnius perpetuaq. senescit, quo publicata facundius se diffundit: huiusmodi celare laboris emolumenta nolimus, nec aestimavimus nos eadem retinere iucundum, nisi tanti boni nobiscum alios participes faceremus. Considerantes veruntamen, quorum conspectibus, quorumq. iudiciis operis capiti primis possent decentius deputari: ecce vobis potissime velut Philosophiae praeclaris alumniis, de quorum pectoribus promptuarie plena fluunt, libras aliquos, quos curiosum studium translatorum lingua non potuit fidelius instruere, consulte providimus praesentandos vel destinandos. Vos igitur viri, qui de cisternis veteribus aquas novas prudenter educitis, qui fluentia mellisflua sitientibus labiis propinatis, libros ipsos, tanquam xenium amici Caesaris, gratanter accipite: & ipsos antiquis Philosophorum operibus, qui vocis vestrae ministeriis reviviscunt, quorumq. nutritis famam dum dogmata sternitis sapienter, ut expedit aggregantes, eos in auditorio vestro, (in quo gratia virtutum fructificat, erroris rubigo consumitur, & latentis scripturae varietas aperitur) cum mittentis favore commoniti, emulandi transmissi operis meritis persuasi, ad communem utilitatem studentium, & evidenter fama nostra praeconium, publicetur.

Hæc

Hæc omnia Cæsar Fridericus. Quæ, quamvis prolixiora nonnihil, adduximus eo libentius, quod simul doceant beneficio literati Cæsaris illius debere seculum istud resuscitata Philosophiæ omnis studia. Hactenus nimirum Aristotelis aliorumque scripta Philosophica & Mathematica longè paucissima viderat Latinus orbis: at ex eo multo plura, cum primis de Arabico versa, in scholas translata sunt. Quo effectum, ut bonæ artes novam plane & hactenus insolitam faciem acceperint: involantibus quasi in recenter versos illos libros cum aliis tum præcipue Dominici & Francisci sacris agminibus.

Vt autem quasi in viam ex diverticulo redeamus, ante seculum tertium decimum fortasse nec Medica ars Bononiæ doctores invenit. Certe qui scriptis antehac ibi inclaruerit, nemo memoratur. Verùm illo tamen ipso seculo Artem hanc, magno auditorum concursu, ibi docuerunt Thaddæus Florentinus, Petrus Aponensis, Gentilis Fulginas, & nisi fallor Turrisanus sive Drusianus; celeberrimi nominis magistri, quique æternis scriptis simul Artem illustraverunt, adjuti etiam ipsi paucis quidem Hippocratis & Galeni libris, compluribus tamen Arabum Medicorum Philosophorumque monumentis, quæ universa tum primum fuerunt Latine versa.

Et si autem usque adeo floruerit tunc Bononiensis Schola, Theologiæ tamen Professoribus fuit destituta usque in annum 1362, quando Innocentius id nominis sextus Papa Theologiæ docendæ licentiam eximii muneris vice indulgit. Quo apparet, quam serò perfectionem suam nacta sit ipsa illa omnium celeberrima Schola, & quæ cum numero Professorum tum opulentissima dote (numerat enim subinde, & numeravit ante hos decem annos, Professores centum viginti sex, & in his Vtriusq; Docto-

Vide Si.
gon. l. 3.
histor. Bo-
nienſis.

N

res

Middend.
h. 4.

res Juris quadraginta novem: ferturque, à Senatu Bononiensi quotannis in Professorum salaria quadraginta prope coronatorum millia expendi) ut alia nunc taceam, nulli hodie temere est secunda, Germanicas autem omnes longo superat intervallo.

Sed de Bononiensi Schola satis fortasse diximus. Certe ut plura adferamus non patitur propositum. SALERNITANA vetustate quidem Bononiensi non cedit, imò fortassis eam superat, splendore vero & institutis docendi eam plurimis sequitur passibus, minime omnium assequitur. In vicino urbi illi cœnobio Cassinensi à S. Benedicto usque scholam habitam monasticam, verisimile quidem est vel ex iis quæ ante diximus in universum de id generis phrontisteriis; viris tamen doctis, perinde ut Fuldam & Corbejam nostram, claruisse illum locum, utut opulentissimum, haud temere probaveris. Seculo autem undecimo habuit Constantinum hominem Afrum: quem post triginta novem annos studiorum gratia peregrinationibus per Asiam universam, sub Muhammedanorum imperio doctrinæ omni genere florentem, exactos, patria profugum Salerni primò inde inter monachos cœnobii, exceptum ferunt. Et sanè ille Desiderio Abbati suo, qui post Victor III. Papa fuit, circa annum sexagesimum post millesimum, haud pauca Medici argumenti ex Arabico Latine versa, (utut hoc plærumque dissimulet, sibi arrogans ea quæ Isaaci Aben Amram ludæi aliorumque esse clarissimum fit, si utriusque scripta contenderis) dedicavit. At vero jam tum in ipso Salerni opido scholam aliquam sive Medicam sive aliam fuisse institutam, nullum indicium nobis superest. Occasione tamen operum Medicorum à

Coni

Arnold.
Wien. I.
x. ligni vi.
126, 98.

Constantino editorum, per est verosimile, excitata ibi potissimum Artis studia. Etenim viderat quidem haecenus Latinus orbis libros aliquot Medicos partim Latine exaratos, partim ex Græco in eandem linguam translatos, per paucos tamen eosque non magni pretii. Cuiusmodi maximè scriptis sua ætate fuerit instructa Italia, colligere est ex sermone Cassiodori, quo Monachos suos ad divinas humanasque lectiones manuducit. Cass. l. di-
vinar. l. 6
etiam.

Quod si vobis non fuerit, inquit, Græcarum literarum nota facundia, in primis habetis Herbarium Dioscoridis, qui herbas agrorum mirabili proprietate disseruit atque depinxit. Post hæc legite Hippocratem atque Galenum Latina lingua conversos, i. e. Therapeutica Galeni ad Philosophum Glauconem destinata, & Anonymum quendam, qui ex diversis auctoribus probatur esse collectus; deinde Cælij Aurelij de medicina, & Hippocratis de herbis & curis, diversosque alios de medendi arte compositos; quos vobis in Bibliotheca nostra sinibus reconditos Deo auxiliante derelinqui. Hæc Cassiodorus in opere illo: quod hætenus misere per particulas disiectum in lucem prodit, facile tamen restitui in integrum poterit, & restitui summo jure promeretur. Cum nemo itaque pene Latinorum Græcam linguam intelligeret, & Latine scripti libri Medici non nisi rarissimi invenirentur, hætenus quidem Medicæ artis studia ex dignitate coli haud potuerunt. At post Constantini operam facilius id effectum fuit, præsertim eo loci ubi scripta ipsius omnium commodissimè haberentur. Tum demum itaque, & hac quam diximus occasione, nata Salerni videtur schola quædam Medica. Sane cœpisse jam illam circa annum millesimum centesimum, haud injuria forte dixeris, attendens, Vide Cons-
tit. Sicul. quam severa lege Rogerius primus Siciliæ utriusque

lib. cit. 34.
leg. 1.

rex & Salerni Princeps, rem medicam facere iusserit. Seculo certe duodecimo Schola isthac celeberrimæ fuit famæ, imo in occidentali hoc orbe unicæ. Sub finem ejus enim communi Scholæ istius magistrorum consilio, scriptus est libellus ille poëticus *de Conservanda valetudine*, in gratiam Roberti Normanniæ ducis, qui tamen, quod sibi regiam Angliæ dignitatem vindicaret contra Guilielmum Rufum fratrem, Anglorum rex audivit. Eodem tempore circiter Ægidius Corboliensis in opere, quod in Parisiensium gratiam *de Compositorum medicamentorum virtutibus* itidem versibus lusit, gravi censura in Salernitanos animadvertebat, quod nullo facto discrimine, quibuslibet ad rem medicam admissis, concederent

Vide
Naud. de
Antiquit.
schol. med.
Paris. p. 22.

*Nondum maturas Medicorum surgere plantas,
Impuberes pueros Hipocratica tradere jura,
Atq; Machaonias sancire & fundere leges:
Doctrina quibus esset opus ferulaq; flagello,
Et pendere magis vetuli doctoris ab ore,
Quam sibi non dignas cathedra præsumere laudes.*

Vide Ren.
Morzi
proleg. in
schol. Sal.

Paulò post conditæ sunt à Friderico II Cæsare præclaræ illæ leges de re Medica universa, quæ liquidò ostendunt, præter reliquas Medicinæ partes etiam illam quæ manu medetur Salerni magistros suos accepisse: nec rem Anatomicam fuisse neglectam: Artem vero omnem ex Hippocraticis usque fontibus petitam esse. Et verò ornaverunt Scholam hanc Joannes Platearius, cujus est liber *Circa instans* vulgò dictus, Joannes de Mediolano præcipuus auctor libri *de Conservanda valetudine*, Saladinus de Esculo, Joannes de S. Paulo, Guilielmus Placentinus, Hieronymus Balduinus, Benevenutus Graphæus de Jerusalem, Franciscus Alphanus, Rogerius, Joannes & Gualtherus

Salern-

Salernitani. Quatuor magistrorum in chirurgia Salernitanorum libros Oxoniæ reperiri, memorant bibliothecarum scriptores. Ejusdem scholæ videtur & Warmipotus fuisse, qui vulgò Gariopontus audit. Simon quoque Januensis inde fortassis prodiit, qui tamen Nicolai IV Papæ egit archiatrum. Nicolaum, cujus Antidotaria celebri olim fama in Ufu Medicis fuerunt, isthuc pertinere, certius est.

Iam. f. 11.
Ecloga
Oxon.

Non possum hic omittere quæ de Nicolao illo omni- que Salernitana Schola memoravit Christophorus de Honestis Florentinus, quem circa annum Christi 1380 vixisse, colligas ex eo, quod Thomam de Garbo passim laudet magistrum suum. *Intelligendum est, ait ille, quod Nicolaus (qui etiam duo Aromataria composuit utili sermone, quæ ambo communiter habemus in usu) fuit Medicus diu exercitatus in Practica, & in Naturali ingenio, natione Salernitanus, plenus divitiis & ex nobili sanguine procreatus. Fuit autem temporibus suis primus. Et non est longum tempus elapsum, cum in dicta civitate Salerni, digna ac clamosa fama per orbem, vigeat fons scientiæ, & maxime Practicæ medicina. Ibi enim florebat Studium principaliter, sequendo sententiam Galeni tanquam principis medicorum, ejus libros legendo & utiliter declarando, licet hodie fugiantur. Hæc Honestus, & recte quidem. Ex quo enim Arabum libri in Latinum orbem transiere, parùm attento Hippocrate & Galeno, in scholas Avicenna, Rasis, Mesue, & Serapion penetraverunt: nec Hippocratis aut Galeni libri vulgò in manibus relictæ, præter paucos quos Articella dicta comprehendit.*

Honest.
præfat.
commen-
tarior. in
Antidot.
Mesue.

Licet autem fortassis etiam hic recitare, quas modo laudavimus Friderici Cæsaris leges, ut eo rectius Scholæ illius Medicæ dignitas fiat conspicua, etsi earum magnam partem jam ante aliquando hoc in loco adduxerimus. Vi-

Vide Con-
stit. Sicu-
lar. 1. 3.
tit. 34.

detur sane & panegyris hæc ipsa Medica exigere jure quodam suo, ut publica voce recitentur leges illæ, quæ de Arte facienda & docenda omnium hodie sunt antiquissimæ. Prima itaque lex hæc est. *Utilitati speciali prospicimus, cum communi saluti fidelium providemus. Attendentes igitur grave dispendium & irreparabile damnum, quod posset contingere ex imperitia Medicorum, jubemus nullum Medici titulum prætendentem audere praticare aliter vel mederi, nisi Salerni primitus & in conventu publico, Magistrorum judicio comprobatus, cum testimonialibus literis, de fide & sufficienti, tam Magistrorum quam Ordinatorum nostrorum, ad præsentiam nostram, vel nobis à regno absentibus, ad illius præsentiam, qui vice nostra in regno remanserit, ordinatus accedat, & à nobis vel ab eo medendi licentiam consequatur: pœna publicationis bonorum, & annalis carceris imminente his, qui contra hujusmodi nostræ Serenitatis edictum imposterum ausi fuerint praticare.* Lex altera ejusdem Cæsaris ita sonat. *Quia nunquam sciri potest scientia Medicinæ nisi de scientia Logicali præscribatur, statuimus, quod nullus studeat in Medicinali scientia, nisi prius studeat ad minus triennio in scientia Logicali: post triennium, si voluerit, ad studium Medicinæ procedat: ita quod & Chirurgiam, quæ est pars Medicinæ, infra prædictum tempus addiscat. Post quod, & non ante, concedatur sibi licentia praticandi, examinatione juxta curiæ formam præhabita, & nihilo minus recepto pro eo, de prædicto tempore studij, testimonio Magistrali. Iste Medicus jurabit servare formam curiæ hætenus observatam. Eo adjecto, quod si pervenerit ad notitiam suam, quod aliquis Confectionarius minus bene conficiat, curiæ denunciabit: & quod pauperibus consilium gratis dabit. Iste Medicus visitabit agros suos ad minus bis in die, ad requisitionem infirmis, semel nocte: à quo non recipiet per diem, si pro eo non egredietur civitatem vel castrum, ultra dimidium sarrenum auri. Ab infirmo*

firmiter autem quem extra civitatem visitat, non recipiet per diem ultra tres tarrenos, cum expensis infirmi; vel ultra quatuor tarrenos, cum expensis suis. Non contrahat societatem cum Confectionariis. Non recipiat aliquem sub cura sua ad expensas suas, pro certa pretij quantitate. Nec ipse etiam habebit propriam stationem. Confectionarij vero facient confectionem expensis suis, cum testimonio Medicorum juxta formam constitutionis; nec admittentur ad hoc, ut teneant Confectiones, nisi praestito juramento, quod omnes confectiones suas secundum praedictam formam faciant sine fraude. Lucrabitur autem Stationarius de confectionibus suis secundum istum modum de confectionibus & simplicibus medicinis, quae non consueverunt teneri in apothecis ultra annum, à tempore emptionis; pro qualibet libra poterit & licebit tres tarrenos lucrari. De aliis vero, quae ex natura medicaminum, vel ex alia causa ultra annum in apotheca tenentur, pro qualibet uncia licebit lucrari tres tarrenos. Nec rationes hujusmodi erunt ubiq; sed in certis civitatibus per Regnum, ut inferius describitur. Nec tamen post completum quinquennium practicabit, nisi per annum integrum cum consilio experti medici practicaverit. Magistri vero intra istud quinquennium libros authenticos, tam Hippocratis quam Galeni, in scholis doceant, tam in Theorica quam in Practica medicina. Salubri etiam constitutione sancimus, ut nullus Chirurgicus ad Practicam admittatur, nisi testimoniales literas offerat Magistrorum in Medicinali facultate legentium, quod per annum saltem in ea parte Medicina studuerit, quae Chirurgiae instruit facultatem; & praesertim Anatomiam humanorum corporum in scholis didicerit, & sit in ea parte Medicina perfectus, sine qua nec incisiones salubriter fieri poterunt, nec factae (lego fracturae) curari. Haec lex secunda. Sequitur tertia. In terra qualibet regni nostri nostra jurisdictioni subjecta, duos viros circumspectos & fide dignos volumus ordinari, & corporali per-

eos praestito sacramento teneri, quorum nomina ad curiam nostram mittentur, sub quorum testificatione, electuaria, & sirupi, ac alia medicina legaliter fiant, & sic facta vendantur. Salerni maximè per Magistros in Physica hoc volumus approbari. Praesenti etiam lege statuimus, ut nullus in Medicina vel Chirurgia, nisi apud Salernum vel Neapolim legat in regno, nec Magistri nomen assumat, nisi diligenter examinatus in praesentia nostrorum Officialium & Magistrorum artis ejusdem. Hæ sunt leges illæ Friderici, dignæ tanto Cæsare: dignæ celeberrima ista Salernitanorum Medica Schola: dignissimæ quæ in omnem posteritatem commendentur. Non patitur tempus in earum laudem hic excurrere. Imo vetat, vel de ipsamet illa Schola ulterius quidquam addere.

Midden-
dorp. l. 4.
de Acad.

Ideoque non nisi unum hoc nunc adiicio: præter Medicam, Juris quoque scholam Salerni olim floruisse, docente ibi Roberto Maranta, cujus est celeberrimæ famæ Speculum illud Aureum sive Lumen Advocatorum. An quæ alia ibi in pretio fuerit, nescio. Certum est & notum omnibus, cum temporis injuria tum aliarum Academia- rum splendore Salernitanam omnem Scholam dudum non obscuratam duntaxat, sed planè interiisse.

Cæterum seculo demum tertio decimo, Academias nostras, si verum fatendum est, cœpisse, & frustra iis vetustatem majorem à nonnullis tribui, nisi admodum fallor ex iis quæ dixi jam est manifestum. Quapropter nunc quidem claudemus hunc sermonem, de institutis Academicis aliàs distinctius dicturi: ad alterum vero & cujus potissimum gratia huc accessimus progrediemur. Hoc est, tandem aliquando commeritis dudum honoribus Candidatum hunc nostrum, more rituque solenni, decorabimus.

DIS.

DISSERTATIO QUARTA

RECITATA ANNO CIO IDC XXXVIII.

X. KAL. IANUAR.

*Quum Decanus Collegii Medici duobus eximiis Viris no-
men & dignitatem Doctoris Medici conferrem.*

INter multa præclare instituta id hodie ha-
bent Scholæ Academicæ penè utilissimum &
omni dignissimum laude, quod nemini in re-
publica aut Ecclesia liceat temere vel docere
quidquam vel agere, quod quidem sit majoris momenti,
nisi de cujus profectu ante in Scholis illis latum publice sit
testimonium. Enimvero illo uno instituto florere civitas
quævis potest, modò id probe observetur. Ita sane solis
idoneis ad rempublicam atque Ecclesiam patet adi-
tus: quo nihil potest esse exoptatius. Quis rectius verò
idoneum dignoverit iis, quibus nihil antiquius est vera ac
non fucata sapientia, quique id dant operam maxime, ut
juventus omnis non virtute minùs quam bonis studiis
imbuatur? Quemadmodum igitur in aliis artibus de pro-
fectu judicare tantum est magistrorum, eorumve qui *ῥητορικῶς*,
ut Aristotelice loquar, in iis obtinent, ita etiam
virtutem ac sapientiam aliorum æstimare illi profecto
possunt maxime, qui unicum hoc agunt, ommissis aliis ne-
gotiis utut magis lucrosis.

Quanquam verò usque adeo utile sit solis peritis Ec-
clesiam atque rempublicam committi: quod tamen mire-
ris, non tantum hodie minus quam par est hoc observatur,
imo in contemptum pene venit cum doctrinæ omnis op-
probrio,

O

probrio, sed & olim apud gentes etiam admodum elegantes illa nostris Scholis laudatissima probandi consuetudo nullo pene in usu fuit. Etenim Ægyptiis quidem, Chaldeis, Persis, imo & antiquis Gallis, omnis eruditio, sive illa liberalis quam Philosophiam *ἡ γεντικὴν* nuncupamus, sive illa quæ in usum magis transfertur, qualis est quæ religionem, rem publicam, sanitatem ac forum moderatur, in sacris fuit habita, adeoque non nisi à solis Sacerdotibus est exercita. Quotopere in ÆGYPTO adstricta fuerit Ars medendi, alibi diximus. Sed & verosimile admodum est, fuisse illis gentibus suos studiorum gradus, nec cuivis temere quidvis agere permissum. Quæ tamen illæ fuerint leges, haud constat præ vetustate & defectu monumentorum.

Verum apud GRÆCOS nullam eruditionis partem publica auctoritate fuisse traditam, aliàs ex hoc loco manifestum itidem fecimus. Inde autem facillimum est collectum, non etiam in illo populo habuisse locum, quæ nunc obtinet creandi auctoritate publica idoneos Doctores consuetudinem. Sane notum est quid in docenda Philosophia Pythagoras observaverit. Nec minùs notum est, quemadmodum ejus leges imitati pòst sint primùm Plato, inde Aristoteles atque alij. Quos inter Aristippus *ἡ δεινότης νόμων* aliquot libros conscripserat, quod Diogeni Laërtio est proditum. Nec verò non optimè ac prudentissime ab illis fuit institutum; quod non sine discrimine quosvis ad *ἀνεγείρεται* subtiliores admiserint, sed eos solos, quorum ante ingenium laborum tolerantiam veritatis studium eruditionis denique elementa explorassent. Hodie profectò id negligitur magno cum studiorum omnium detrimento, ne quid dicam gravius.

Est

Vide quæ
diximus
Laudatio-
ne altera
Aristote-
lis.

Etsi vero hac ratione multi *αμύητοι* fuerint à discendis subtilissimis quibusque semoti, à docendo tamen ac faciundo (qua in re maximum tamen reipublicæ momentum est collocatum) arcere viri illi præclari neminem potuerunt, idq; quoniam hætenus auctoritate publica, quæ unice ad hoc necessaria est, destituerentur. Quo etiam est factum, uti ne quidem diu suos illos ante laudatos discendi gradus conservaverint. Quolibet nempe faciente id quod libebat, aut suis rebus videbatur commodius; in tanta docentium vulgi multitudine.

Quæ vero tum Philosophiæ fortuna eadem etiam Artis Medicæ fuit. De Iuris enim professione non est quod dicam: quum illa ætate paucis legibus apud Græcos obtinentibus, legum latarum quidem cognitio non fuerit aestimata pars eruditionis, ferendarum cura Philosophorum fuerit, ad quos reapse pertinet.

Verum Artem etiam Medicam malè tum & didicerunt plerique & docuerunt. Unus Hippocrates fortè meretur excipi: quem haudquaquam promiscue omnes ad discendam Artem admisisse, sed eos tantum quos singulari sacramento simul ad virtutem atque honestatem antè adstrinxerat, & notum est & alias à nobis laudatum. Neque vero ausim quæ ejus nomine fertur Jurisjurandi formula, cum Hieronymo Mercuriali & alijs rejicere tanquam adulterinam; quum Hippocrati adscripta sit jam ætate Claudij Cæsaris, (ut ex Scribonij Largi ad Callistum epistola patet) & probatores postilla invenerit viros longe maximos aureæ etiam ætatis. Etsi verò ipse quidem Hippocrates feliciter dubio procul docuerit, quum tamen auctoritate publica non fuerit munitus, facile apparet quousque illius moris observatio sese tum extenderit. Certe in ipsamet Hippocratica schola diu illum jurandi opti-

mum morem obtinuisse, haud est quò temere probetur. Ad hoc penes Hippocratem non stetit, probare quinam Medicinæ fuerunt faciendæ idonei. Id quòd hodie nostra Academica instituta potissimum commendat. Quemadmodum porro alias habuerit sese Ars Medica apud Græcos, vel ex una illa Hippocratis querela, *ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔχοντες τὴν ἀρχαίαν ἰατρικὴν*, nimis est manifestum. Vt proinde nostra Academiarum instituta longe hac parte sint Græcis meliora & feliciora.

Vt cætera autem pene omnia Græcorum vitia, ita & hæc in doctrinæ negotio ROMANVM quoque populum infecerunt. Neque enim melior docendi discendique ratio apud hos valuit, modò non fuerit pejor. Et quidem initio ne apud hos quidem Iuris peritia (ut de illa primo loco dicam) doctrinæ subtilioris portio credi potuit, quum omnia nimirum manu regia administrarentur. Pòst Decemvirali imperio Duodecim tabulis promulgatis, similiter cuivis è vulgo fuit proclive Jus cognoscere. Inde

Livius l. 3. *autem immenso (verba sunt Livij) aliarum super alias acervato legum cumulo, quum ad multitudinem ac varietatem infinitam esset perventum, jamque respublica Romana non*

Tacit. l. 3. Annalium. *minùs legibus quam vitijs laboraret, ut loquitur Cornelius Tacitus, operosa quidem cœpit Juris intelligentia esse, simulque orta est ejusdem professio; certis tamen vel discendi vel docendi legibus minime observatis, quantum apparet. Namque ante quidem Augusti tempora ut quisque fiduciam suorum studiorum habuit, ita consulentibus respondit, ceu narrat Pomponius, ita etiam quisque procul*

Tit. de orig. iuris l. 47. *dubio docuit. Primus Augustus (verba iterum sunt Pomponij) ut major Iuris auctoritas haberetur, constituit ut ex auctoritate ejus responderetur: unde illorum consultorum Iuris*

ris sententiis atque opinionibus ea quidem auctoritas nata est, ut Judici recedere à responsis illis haud liceret : verum ne ita quidem leges ac gradus discendi aut docendi invenio observatas. Nec respondendi illa de Jure facultas quidquam affine habet nostris Doctoratus honoribus. Et vero ipsa illa facultas non cuivis perito Juris concessa, nec ab ipsis doctoribus, sed paucis tantum, idque beneficio Caesarum, nec in usum scholæ sed fori. Diserte enim Pomponius : *Ex illo (Augusti sc.) tempore peti hoc pro beneficio capiti & ideo optimus Princeps Hadrianus, cum ab eo viri Prætorii peterent ut sibi liceret respondere, rescripsit eis, hoc non peti sed præstari solere, & ideo si quis sui fiduciam haberet delectari se : populo ad respondendum se præpararet. Sabino concessum est à Tiberio Cesare ut populo responderet.*

Quarto demum præter propter à nato Servatore seculo in quasdam leges videtur consensum inter docentes. Et quidem illas fortasse, quas ceu hætenus in discendo observatas recitat Justinianus Imperator, constitutione illa qua rationem discendi impofterum Juris præscribit. Post Gaij enim Pauli & Papiniani ætatem, ordinem illum studiorum Juris Romani quadriennio definitum capisse, manifestum est ex eo, quod illorum scripta in scholasticam illam Juris discendi methodum fuerint recepta. Itaque gradus quidem tum observati sunt in Jure discendo, nondum tamen lege quadam publica Professoribus licuit facultatem docendi cuiquam concedere. Quare nec Doctor aut Magister tum auditur, nisi idem docendi munus publicum reapse gereret, si paucos emeritos excipias, de quibus postea clarius. Quemadmodum id potest cuivis patere, qui limis tantum oculis aut quasi per transennam veterum monumenta, inque his ipsas Romanarum legum

Pandectas, aut Justiniani Codicem inspexerit. Vt proinde ea quæ à priscis illis Cæsaribus concessa sunt doctoribus privilegia, ad solos ea ætate Professores potissimum pertinuerint. Verùm hoc obiter. Vt autem revertar in viam: id patet, etsi Juris discendi quidam gradus & jam ante & post à Justiniano ipso constitutus fuerit, illam tamen probandi ac judicandi eos, qui Juri dicundo sunt apti, consuetudinem nostris scholis receptam, illi tempestati nequaquam fuisse usitatam.

Non alia verò ratio fuit reliquarum etiam doctrinæ melioris partium. Namq; ante quidem Cæsarum ætatem, auctoritate quidem publica, nulla plane schola ullius disciplinæ fuit. Etsi vero, quod alias uberius à me narratum est, Cæsares publico salario instituerint passim scholas Rhetorum, Grammaticorum, & Philosophorum: attamen ne utiquam constet, num & his statæ quædam ac certæ fuerint ex publico quidem præscripto discendi leges: tantum abest ut ea ætate tituli atque honores quiverint à scholis illis cuiquam attribui.

Sunt, fateor, nonnulla in ijs Cæsarum constitutionibus, quæ in Codicis Justiniani titulo de Medicis & Professoribus leguntur, quæ fortassi nonneminem aliam in sententiam traxerint; imo traxere illa hætenus permultos. Imperator enim Gordianus ita sanxit: *Grammaticos seu Oratores decreto Ordinis probatos si non se utiles studentibus præbeant, denuo ab eodem Ordine reprobari posse, incognitum non est*. Julianus quoque Imperator in hæc verba rescriptit: *Magistros studiorum doctoresque excellere oportet moribus primum deinde facundia. Sed quia singulis civitatibus adesse ipse non possumus jubeo, quisquis docere vult, non repente nec temere proficiat ad hoc munus, sed judicio Ordinis probatus decretum Curialium merea-*

sur, optimorum conspirante consensu, Adhoc Valentiniani & Valentis de Philosophis exstat decretum in hæc verba: *Reddatur unusquisque patriæ suæ, qui habitum Philosophia indebite & insolenter usurpare cognoscetur: exceptis his, qui à probatissimis approbati ab hac debent collusione secerni.* Videri nempe possit, fuisse Philosophis & Magistris Artium ut nunc sua collegia suosque ordines: adeoque & tunc probatum idoneum quemque priorum ordinum decretis. Sed ea quidem tempestate huiusmodi fuisse profitentium cœtus haud temere profectò quis probaverit. Omnino vero Ordinem hîc non alium esse intelligendum, quam Decurionum qualibet in urbe, liquidò est manifestum ex multis alijs. Ita Codice de decretis Decurionum scribunt Imperatores Diocletianus & Maximianus: *Ordinis ambitiosa decreta sacris constitutionibus improbantur.* Idem Augusti Codice de Professoribus scribunt: *Nec intra numerum præstitutum Ordine invito Medicos immunitatem habere sape constitutum est, cum oporteat eis decreto Decurionum immunitatem tribui.* Digestorum quinquagesimo libro Titulus decimus integer est de *Decretis ab Ordine faciendis.* Intelligitur autem & ibi Decurionum ordo: uti recte post alios notat Juris consultissimus Dionysius Gothofredus.

Gothofr.
ad titul.
de decretis

Scilicet ita sese res habet. Augustus ipse Imperator postquam ex adversa valetudine in optimam præter omnium expectationem esset ab Antonio Musa restitutus, universo Medicorum Romanorû populo cum aurei annuli jus tum & immunitatem munerum concessit. Id quod Dion testatur. Vespasiano Imperante publico salario primi omnium iussi docere Rhetores seu Oratores, quod ex Eusebio & Svetonio aliàs demonstratum est. Caperunt fortassis eodem tempore & Scholæ Grammaticorum Philosophorumque

rumque constituto salario haberi. Quicquid sit, his quoque eadem immunitas simul cum alijs privilegijs obligit. Cujus rei in testimonium non possum non adducere verba Arcadij Carisij Jurisconsulti, quæ habentur libro quinquagesimo Pandeetar. titulo quarto de muneribus & honoribus. *Magistris, inquit ille, qui civilium munerum vacationem habent, item Grammaticis & Oratoribus, & Medicis, & Philosophis, ne hospitium reciperent, à Principibus fuisse immunitatem indultam, & Divus Vespasianus & Divus Hadrianus rescripserunt.* Quo respiciunt & Pauli verba quæ habentur eodem quinquagesimo libro, Titulo de Vacatione atque excusatione munerum: *Angariarum præstatio & recipiendi hospitium necessitas & militi & Liberalium artium Professoribus inter cetera remissa sunt.* Eo autem factum est, uti præter Medicos, Grammatices & Philosophiæ & Rhetorices Professores, & quidem hi inter doctores soli, immunitate illa alijsque privilegijs frui cœperint. Certè ad solos illos spectasse tum quidem temporis isthac privilegia, sole clarius est ex Commodi Imperatoris verbis, quæ recitat Modestinus libro Vicefimo septimo Pandeetarum, Titulo primo qui de Excusationibus inscribitur. Verba Modestini sunt: *Est autem Imperatoris Commodi constitutionibus inscriptum capitulum ex epistola Antonini Pij, in qua manifestatur, & Philosophos habere immunitatem tutelarem: sunt autem hæc verba.* Consimiliter autem his omnibus Divus pater meus mox ingrediens Principatum, constitutione existentes honores & immunitates (nempe quæ jam ante illum cœperant) firmavit, scribens: *Philosophos, Rhetores, Grammaticos, Medicos, immunes esse gymnasii, sacerdotii, & neque ad frumenti & vini & olei emptiones, & præpositiones, & neque judicare, neque legatos esse, neque in militia numerari nolentes, neque ad alium famulatum*

famulatum eos cogi. Verum sine discrimine concessa hæc immunitas non potuit non multum sæpe turbatum dare; subtrahentibus sc. sese nimium multis publicis oneribus. Ea propter restrinxit idem Antoninus Imperator privilegia hæc ad certum aliquem numerum, communitati Asiæ rescribens. Verba ipsa Imperatoris quoniam digna sunt quæ hic audiantur, adducam ex eodem Modestini loco. Minores quidem civitates possunt quinque Medicos immunes habere, & tres Sophistas (hi sunt Rhetores) & Grammaticos totidem: Majores autem civitates septem qui curant, quatuor qui doceant utramque doctrinam: Maxime autem civitates, decem Medicos, & Rhetores quinque, & Grammaticos totidem. Supra hunc autem numerum ne maxima quidem civitas immunitatem præstat. Decet autem maximo quidem numero uti Metropoles, Secundo autem quæ habent vel forum causarum vel loca judiciorum, Tertio autem reliquas. Addit de suo Modestinus: Excedere quidem hunc numerum non licet, neque sententiâ Senatûs, neque alia qua ad inventionem: minuire autem licet, quoniam pro civilibus muneribus apparet hoc tale factum. Et utique non aliter de immunitate hac fructum habebunt, nisi decreto Senatûs inscripti fuerint numero concesso, & circa operationem se negligenter non habeant. Ex eo ergo penes Decuriones fuisse videtur inferere Medicos, Philosophos, Grammaticos, & Rhetores numero immuniū civium. Invito sane illi Ordini nemo obtrudi potuit, ceu de Medicis diserte cautum est constitutione Diocletiani & Maximiani Cæsarum. Atque hoc est illud ex Imperatoribus modò adductum: Medicis oportere decreto Decurionum immunitatem tribui. Et illud: iudicio Ordinis probatus decretum curialium mereatur. Nec probatissimi in ipso Valentiniani & Valentis rescripto alii censendi videntur, quam qui fuere Ordinis Decurionum. Imo hic

Vid. Tit.
de med. &
professor.

ille videtur esse *cetus amplissimus*, cujus iudicio submittuntur Professores Constantinopolitani, ex constitutione Theodosii Cæsaris illâ, quæ conficit titulum quintumdecimum duodecimi Codicis Justiniani libri. Quanquam quæsitam in his etiam ipsorum Philosophorum aliorumq; magistrorum, ut & ex parte studiosæ ipsiusmet adolescentiæ, sententiam, per sit verosimile.

Licet vero ampla adeo potestas Decurionibus fuerit concessa, tamen præscriptum immunitate gaudentium numerum ne Justiniani quidem ævo licuit Decurionibus excedere. Etenim Diocletiani Maximianiq; ea de re decretum, legem primam tituli quadragesimi sexti libri decimi Codicis sui, qui de Decretis Decurionum inscribitur, esse voluit ipse Justinianus. Verba ita se habent: *Exceptis qui Liberalium studiorum antistites sunt, & qui Medendi cura funguntur, decurionum Decreto immunitas nemini tribui potest.* Ex quibus verbis manifestum utique est, ne tum quidem Decurionibus fuisse licitum, immunitatem aliis quam Medicis, Grammaticis, Rhetoribus, & Philosophis tribuere, ut qui soli liberalium studiorum antistites semper audierunt.

Scilicet ne iuris quidem doctoribus, tamen ea professio in primis honorata esset, dari, nisi Romæ duntaxat, tum temporis potuit, ea quæ reliquis Professoribus immunitas. Quod tamen ex supra dictis satis per sese liqueat, cum illorum utique nusquam inter immunes fiat mentio: magis tamen manifestum est ex verbis Modestini quæ duodecimo paragrapho, loco legis sextæ, tituli de Excusationibus, primi inquam in libro vicesimo septimo Pandectarum, esse voluit ipse Tribonianus. Sunt illa: *Legum vero Doctores in aliquo præsidatu remissionem non habebunt, Romæ autem docentes à tutela & cura remittuntur.* Vnde claret, tum quidem conditionem illorum fuisse
infra

infra immunitatem aliorum docentium. Postilla Theodosius & Valentinianus Cæsares ut aliis Professoribus in urbe Constantinopolitana docentibus ita & jurisperitis vicariam dignitatem impertierunt: non omnibus tamen, sed demum *cum ad viginti annos jugi ac sedulo labore pervenissent*. Quid quod haud injuria dixeris, Triboniani primum cura Romani Juris doctoribus Professorum ac Medicorum antiqua privilegia concessa esse? Hic enim princeps videtur *doctores legum* inseruisse illi Constantini Magni constitutioni, quæ hodie est lex sexta Codicis Justiniani de Professoribus & Medicis: ut omnem illam constitutionem miris modis immutavit. Recitabo illam prout habetur in Anianeâ Theodosiani Codicis epitome: *Medicos, Cod. Theodosiani tit. de Medicis & Professorib.* Grammaticos, & Professores alios literarum, immunes esse cum rebus quas in civitatibus suis possident, & honoribus fungi, *in* jus etiam vocari eos vel pati injuriam prohibemus. Ita ut si quis eos vexaverit, centum millia nummorum ærario inferat, à magistratibus vel quinquennialibus exactus, ne ipsi hanc pœnam sustineant: Servus eis si injuriam fecerit, flagellis debeat à suo domino verberari coram eo cui fecerit injuriam: vel si dominus consenserit viginti millia nummorum fisco inferat, servo pro pignore, donec summa hac exsolvitur, retinendo. Mercedes etiam eorum & salaria reddi precipimus. Quoniam gravissimis dignitatibus vel parentes vel domini & tutores esse non debent, fungi eis honoribus volentes permittimus, invitos non cogimus. Hæc sunt ipsissima Cæsarum verba, nulla Juris doctorum facta mentione. Sed & omnino ad perpauca trahi potuit immunitas ipsa à Justiniano noviter concessa. Vtpote quum non nisi tribus in urbibus & à paucis admodum doctoribus Ius doceri ille instituerit; & satis constet Iuridicam scholam utramque, quæ Beryti & quæ Romæ fuit, statim à Justiniani ævo concidisse.

Verum quo prolabor? Id volebam: nequaquam ostendi posse ex Iustinianeis quidem legibus, ea etiam tempestate invaluisse quem nunc laudamus scholarum nostrarum morem, probandi idoneos, eosque multis privilegiis atque honoribus auctoritate publica exornandi. Quamquam enim fortè Decuriones optimorum artificum consilio usi sint, (quod videtur innui lege octava & decima tituli saepe laudati de Medicis & Professoribus,) ipsa tamen potestas concedendi immunitatem istam, penes Decuriones solos stetit. Quod multum à nostris moribus differt. Quid quod ipsamet Archiattrorum cooptatio videatur ordini Decurionum commissa? Diserte enim Valentinianus & Valens Cæsares ad Olybrium Præfectum Urbis scripsere: *Si qui in Archiatri defuncti est locum promotionis meritis adgregandus, non ante eorum particeps fiat, quam primis qui in Ordine reperientur, vel eo amplius judicantibus, idoneus adprobetur.* Ad Prætextatum tamen itidem Urbis Præfectum videntur paulo aliter iidem Cæsares statuuisse. *Quod si huic Archiattrorum numero aliquem aut conditio fatalis, aut aliqua fortuna decerpserit, in ejus locum non patrocinio præpotentium, non gratia judicantis alius subrogetur, sed horum omnium fideli circumspectoque dilectu, qui & ipsorum consortio & archiatria ipsius dignitate & nostro judicio dignus habeatur, de cujus nomine referri ad nos proxius oportebit.* Hæc Cæsares. Quæ ideo referimus, ut pateat saltem, non multum tributum tunc esse collegii alicujus vel Medicorum vel Professorum sententiis, plus vero Decurionum suffragiis. Ut vero aliquid etiam tum valuerint ipsorummet Professorum judicia, tamen à nostris moribus quantum omnia illa absuerint vel hinc manifestum est, quod approbationes illæ omnes ad solam Professorum constitutionem pertinerint,

rint, & quidem eorum qui reapse isthoc munere fungebantur. Non enim temere ausim accedere doctissimis viris, ea quæ titulo Codicis, *ut dignitarum Ordo servetur*, traduntur, ad doctores etiam aut magistros trahentibus; quasi & ipsi in totidem fuerint ordines distincti quot ibi recitantur; utpote quum ille integer titulus agat de dignitatibus Illustribus, cujusmodi non fuit habitum munus Professorium. Nec invenias facile, factam mentionem aliorum Professorum, quàm duntaxat eorum qui reapse functi sunt docendi officio aut vacationem mernerunt.

Caterum Ordinis probationem in Legibus Romanis memoratam, ad nostra scholarum instituta non facere, jam est manifestum. Traxeris vero isthuc fortassis majori verosimilitudine illud, quod alibi videtur legi de Pallio Sophistico Athenis usitato. Verum nec illud quidquam cum nostris moribus habet affine. Perspicuum id cuius erit, ubi in medium adduxero quæ illa de re in *μυροβίλων* suo doctissimus Patriarcha Photius ex Olym-
 piodori Historiarum libris commemorat. In hunc autem modum ille interprete Andrea Schotto: *Sed & de Pallio Sophistico memorie prodidit, nemini (praesertim autem externo homini) Athenis id gestare licuisse, nisi Sophistarum suffragio gestatio ejus illi concessa, dignitasq. ista Sophistarum legum ritibus esset confirmata. Ritus autem qui peragebantur tales erant. Primum ad publicum balneum deducebantur qui novitii advenissent, sive parvi, sive grandiores, atque inter hos etiam ij qui per etatem ad Pallium sumendum apti erant: quos in medium protrudebant Scholastici à quibus deducebantur. Deinde aliis praecurrentibus atque prohibentibus, aliis protrudentibus & contra tendentibus: quotquot autem prohibebant vociferantibus *Stia stia*, non *lava*: nihilominus tamen in certamine ij videbantur ob-*
 tenere

Phot. in
Biblioth.
Cod. II.

sinere, qui in honorem scholastici quem deducebant, obistentes retrudebant. Tandem post longam moram, multamque ob illata ex more ultro citroque verba contentionem, in calidam cellam inducitur, ibique abluitur. At postquam se induit pallij dignitatem accipit, atque exinde cum pallio à balneo, celebri & honorifica stipatus pompa, digreditur, decretis luculentis sumptibus in scholarum Antistites, qui dicuntur *Ἀναγυῖται*. Hæc Photius ex Olympiodoro; qui historias suas inscripserat Theodosio minori, circa initia seculi Christiani quinti. Quis vero hæc audiens non intelligit, petulantis juventutis scholasticæ hunc ludum fuisse inventum in exagitationem noviter advenientium? imo fuisse prorsus illum quo sese cum Rhetorices studiosus esse Athenis exceptum scribit Eunapius Sardianus; atque adeo illud, quod ne S. Basilus, Alexandriâ recenter Athenas studiorum rhetoricorum gratia adveniens pateretur, intercessione sua effectum, testatur Gregorius Nazianzenus.

Alienum quidem ab hoc loco est de ineptiis illis adducere huc quæ illi memoriæ mandaverunt, quoniam tamen forte fortuna in hunc sermonem incidimus, & observare ita liceat aliquid simile illi novitiorum initiationi per Germanicas Academias receptæ, quam *Cornuum depositionem* nuncupamus, fortassis licebit hac narratiuncula diffindere nonnihil (ut ita dicam) institutam dissertationem. Et vero quidni liceat in hac panegyri recitare, quod ipsemet sanctissimus antistes Gregorius inter magni & gravissimi Episcopi, Basilii inquam, laudes, condimenti loco esse voluit? Recitabimus autem non ipsamet Græca scriptorum verba, ne cui graves simus, sed qualia Gregorii quidem Nazianzeni Jacobus Billius, Eunapii autem Hadrianus Junius viri clarissimi Latine prodiderunt.

Infano

Insano quodam erga Sophistas, ait sanctissimus Gregorius, Nazianz, studio Athenis tenentur quamplurimi & stolidissimi adolescentes; non modò ignobiles & obscuri, sed nobiles etiam & illustres, ut qui miscellanea quaedam multitudo sint, & juvenes, & ita affecti, ut eorum impetus vix reprimi possit. Quod igitur in equestribus certaminibus iis accidere videmus, qui equis & spectaculis oblectantur (exiliunt enim, clamant, pulverem in caelum mittunt, sedentes habenas moderantur, aërem verberant, equos digitis quasi stimulis in alterum atque alterum latus subinde jungunt, cum nihil horum in ipsorum potestate situm sit: facile inter se aurigas, equos, equorum stationes, certaminis duces permutant: idq; quinam tandem? pauperes plerumque atque inopia laborantes, & quibus ne in unum quidem diem victus suppetit) hoc ipsis quoq; plane circa praeceptores suos, aliosque ejusdem artis professores, eorumque amulos accidit: in hoc nimirum laborantibus, ut & plures ipsi sint, & illos opera sua locupletiores efficiant. Atque ea res vehementer absurda & prodigiosa est. Praeoccupantur urbes, viae, portus, montium cacumina, campi, solitudines, omnes denique Attica & reliqua Graeciae partes, atque adeo incolarum maxima pars. Nam & illos in partes & studia distraetos habent. Cum autem juvenis quispiam accesserit, atque in eorum, à quibus captus est manus & potestatem venerit (venit autem, vel sponte, vel coactus) tum vero Attica hac illis consuetudo est, ludusq; rei seria admixtus. Primum apud eorum aliquem, qui priores ipsum arripuerint, hospitio excipitur, vel amico, rum, vel propinquorum, vel qui ejusdem sunt patriae, vel qui Sophistices artem apprime callent, ac lucra magistris conciliant, eoque nomine apud eos in summo honore ac pretio sunt: quandoquidem illis mercedis loco est, habere qui ipsorum commodis studeant. Deinde à quolibet cavillis lacepsitus: quod quidem, ni fallor, eò faciunt, ut novitiorum animos contrahant, atque à principio ipsos

in po

Nazianz,
orat. 20.
edit. Parif.
Morellia-
na,

in potestatem redigant. Lacesitur autem ab aliis audacius, ab aliis eruditius: prout ille vel rusticis & ineptis est moribus, vel urbanitate praeitus. Atque id ignavis quidem horrendum valde & inhumanum videtur, iis autem perquam jucundum & suave, qui hoc prius norunt. Amplior enim est haec minarum ostentatio, quam res ipsa. Tum per forum ad balneum cum pompa deducitur. Pompa autem hoc modo se habet. Qui deducendi juvenis munere funguntur, ordine collocati, atque aquis spatiis distincti, bini cum ad balneum antecedunt. Cum autem propius accesserint, quasi fanatico furore correpti, clamorem ingentem cum saltitatione tol- lentes (hic autem clamor ne ulterius progrediantur vetat, sed ut stent, tanquam eos balneum minime admittat) simulq; pul- satis januis, cum per strepitum juveni metum incusserint, postea concesso ingressu ita demum cum in libertatem asserunt, atque à balneo redeuntem deinceps ut aequalem ac sodalem accipiunt. Atque hoc ipsis est totius hujusce ceremoniae jucundissimum: nimi- rum ab his, qui molestiam exhibent, quamprimum liberari. Tunc igitur meum magnumq; Basilium, non ipse solam veneratione prosequerbar (quod illius tum in moribus gravitatem, tum in ser- monibus maturitatem & prudentiam conspicerem:) sed aliis et- iam, quibus non perinde cognitus erat, ut idem facerent persua- debam. Nam apud multos statim in veneratione erat, ut qui fama & auditione jam cum praecepiissent. Ex quo effectum est, ut solus fere ex omnibus qui studiorum causa Athenas veniebant, communi lege solutus sit, majorem utique honorem, quam novi- tii conditio ferre videbatur, consecutus. Haecenus Nazian- zenus. Eunapius vero Sardianus paulum Gregorio junior de semetipso ita narrat. Hic appulerat in Piraeum portum circa primam noctis vigiliam, inter navigandum febre vehe- menti correptus. Aderant navigationis socij non pauci è propin- quis ac necessariis. Circa illud noctis tempus antequam aliquid à con-

à con-

ē consuetis ministeriis fieret, nauclerus (erat enim Attici civis
 propria navis, & multi ex his qui in hunc quàm in illum ludum
 studio propensior feruntur in portu stabant juxta pilam qua fit
 descensio) recta Athenas contendit, ceteris vectoribus unà curren-
 tibus, ipse scriptor pedibus insistere invalidus, per manus sublatus
 in urbem deportatur. Erat jam nox concubia, quo tempore sol
 ad austrinam plagam inclinatio longiorem facit noctem, quippe
 qui libram subierat, nocturnaq; vigilia protractiores erant. Na-
 viculator, vetus olim Proaeresius (hic erat primarius Rhetorices
 professor) hospes, pulsus foribus, tantam comitum turbam do-
 mum illius invexit, sicuti fit ubi de adolescente uno aut altero
 bellum oritur, ut ea turba advenarum totum sophistarum gym-
 nasium expletura videretur: horum alij corporis robur collige-
 bant: alij in opibus delitiabantur: pleraq; pars medio loco erant: ad
 scriptori qui gravi conflēbatur morbo, veterum scripta solum
 in labris versabantur. Itaq; domus latitia perstrepere, viri pa-
 riter ac fœmina ultro citroq; discursare, hirsutū edere, illi sa-
 libus iocisq; indulgere. Ea hora Proaeresius consanguineos suos,
 Anatolium & Maximum, ad se evocatos jubet advenas excipere
 (erat autem ipse ex Armenia interiore qua Persarum regioni est
 contigua, oriundus) qui ut habitabant in vicinia, mox imperata
 facere & hospites excipere. At juvenus in balneo cum omni
 ostentatione hilaritatis in sales risusq; solvebantur, lotiq; simul
 abibant. Sed scriptor animi ager gliscēte vi morbi consumebatur
 interim, quod nec Proaeresii nec urbis aspectu frui posset, quasi
 per somnium ea cernere, quorum tenebatur desiderio, visus. Non
 multo post idem Eunapius. Porro divinus ille Proaeresius, qui
 scriptorem historiae nunquam viderat, vicem tamen ejus deplo-
 rarat antea; postquam de insperata atq; incredibili salute certior
 factus est, convocatis ad sese precipui nominis & eruditionis
 discipulis, laudare apud eos institit opus virtutis & praestantiae

Eunap. de
 vit. Sophi-
 star. in
 Proaeresio

manuum (medicarum.) Equidem videor mihi, inquit, accepisse beneficium, restituta huius adolescenti incolumitate, quem tamen nondum oculis sum intuitus: vehementerq; fui commotus quum ita contabesceret. Quod si significari mihi velitis, publico eum balneo expiare, diſſeruiſſis ſalibusq; parcentes, proq; filio meo habete. Haſtenus etiam Eunapius. Vnde jam manifeſtum eſt, Athenis ſeculo quarto & quinto petulantis iuventutis hanc veſaniam in ſcholis Rhetoricis invaluiſſe. Num verò eadem infeſtæ fuerint & Grammaticorum Philoſophorumque ſcholæ, non perinde liquet. Imo dixeris ſolos eloquentiæ ſtudioſos magiſtrosque ſolennia iſthæc inſaniviſſe, quum ad ſolos hoſce aſtringantur omnia, ab iis quos dixi optimis illius ævi ſcriptoribus. Fortaſſis tamen & alia loca ſi non eadem certe par ſtultitia ac petulantia occupavit. Peſſimos enim ludos, ejuſdem certe cum Athenienſibus notæ, Juris quoque Romani ſchola cum Conſtantinopoli tum Beryti collutulaſſe (ne quid gravius dicam) & quidem adhuc Juſtiniani Cæſaris ætate, vetat nos dubitare ipſum Cæſaris interdictum. Addemus Imperatoris verba, ne quid

Leg. 3. Cod.
de Ver. Iur.
enucleand.

illarum ineptiarum veterum deſideretur. Illud vero, ait Imperator, ſatis neceſſarium conſtitutum cum ſumma interminatione edicimus, ut nemo audeat, neq; in hac ſplendiſſima civitate, neq; in Berytiensium pulcherrimo oppido, ex his qui legitima peragunt ſtudia, indignos & peſſimos, imo magis ſerviles, & quorum effectus injuria eſt, ludos exercere, & alia crimina, vel in ipſos Profeſſores, vel in ſocios ſuos, & maxime in eos qui rudes ad recitationem legum perveniunt, perpetrare. Quis enim ludos appellet eos ex quibus crimina oriuntur? Hoc enim fieri nullo patimur modo, ſed optimo ordini in noſtris temporibus & hanc partem tradimus, & toto poſtero tranſmittimus ſeculo. cum oportet prius animas & poſtea linguas fieri eruditæ. Et hæc omnia

*omnia in hac florentissima civitate Vir excelsus Praefectus hujus
almae Urbis tam observare quam vindicare, prout delicti tam juve-
num quam scriptorum qualitas exegerit, curae habebit. In Berytien-
sum autem civitate tam Vir clarissimus Praeses Phoeniciae maritima,
quam beatissimus ejusdem civitatis Episcopus, & Legum professores.*

CÆTERVM de hisce petulantis juventutis scholasti-
cae ineptiis ὡς ἐν παρρησίᾳ fortasse plusquam satis est dictum.
Revertendum nunc tandem in viam. Nec tamen est
quid porro doceamus, neque Græcos neque Romanos
quicquam simile collationibus titulorum apud nos re-
ceptis habuisse, sed omnes illorum mores scholasticos à
nostris multum fuisse diversos. Hoc enim jam tum red-
didimus clarissimum, remotis iis quæ veritati fucum fa-
cere videbantur.

Non abs re autem facturi fortasse sumus, si de J V-
DÆORVM institutis nonnihil adjiciamus, antea quam
ad tempora propinquiora aggrediamur; præsertim
quum sic satis affinia nostris illa fuisse, non obscurum
collectu sit. Igitur res Judaicas penitus intuentibus ap-
paret, post redditam populo Regum Persarum beneficio
libertatem, seu potius post mitigatam asperam illam à Ba-
byloniis inflictam servitutem, duplicis generis fuisse Scho-
las sacrae legi discendæ. Alias publicas, alias privatas.
Publicæ habitæ fuerunt cum in templo Hierosolymis,
tum in Synagogis quæ appellabantur. Quales in una urbe
Hierosolymitana, ut & alibi, ubi major fuit Judæorum
multitudo, complures fuisse ex Apostolicorum Actuum
libro manifestum est: quando Synagogæ Hierosolymita-
næ Libertinorum, Cyrenensium, Alexandrinorum, Cili-
cum item & Asiaticorum diserte memorantur, nec obscu-
re significatur Damascum quoque synagogas varias habu-
isse. Non autem urbibus tantum sed & frequentioribus vi-

Vide Act.
6. vers. 9.

Vid. Act.
9. vers. 2.

Q 2

cis sy.

cis synagogæ suæ fuerunt; quantum colligere est ex verbis quibusdam Matthæi Evangelistæ, quæ leguntur hodie capite nono. Audiebant autem illæ Synagogæ alio nomine *Matth. c. 9. vers. 35.* *πρωτοχῆρ*, Romæ præsertim, quod nos docent Satyræ. In quibus cum preces minus Græce & humili dictione passim instituerentur, Epicuri sermonem solacissimi accusans *Cleomed. l. 2. de sphæra,* Cleomedes, scribit, verba ejus quædam esse tanquam ex mediis profectis petita. τὰ δὲ ὑπὸ μέσης τῆς πρωτοχῆρης καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς προσαιτέωντων Ἰσδαικὰ τινὰ καὶ ὀδρακεχαρῶμένα, καὶ κατὰ τὸ πολὺ τῶν ἐρπετῶν ταπεινότηρ. Hic enim quem diximus sensus est hujus loci: quem minime affecutus fuit interpreter Georgius Valla. Nec vero quis miretur, Synagogas à me scholarum ordini accensitas. Recte enim Philo: *Philo legat. ad Caium.* τὰ γὰρ κατὰ πόλεις πρωτοκλήρια τὴ ἐπιρὴν ὅτιν ἢ διδασκαλεῖα φρονέσας καὶ ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, εὐσεβείας τε καὶ ὁσιότητος καὶ συμπάσης ἀρετῆς. Et verò non tantum verba Legis divinæ ac Prophetarum in iis legi sed etiam exponi populo solere, notissimum est. In privatis scholis item Legis interpretatio docebatur: sic satis inepte quidem plerumque, à Phariseis cum primis & Sadducæis, magna tamen cura, nec exigua in vulgus opinione. Utrobique illi qui docebant, interim dum verba divina Codicis legerentur, sterisse quidem, inde autem sedisse videntur; & quidem in cathedra aliqua loco editiore. Huc sane spectare meritò dixeris illa: *Matth. xxiii. v. 2.* ὅτι τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Cathedra nimirum illa professoria audivit Moysis cathedra; cum quod ex illa lex Moysis doceretur, tum fortassis quoniam magistrorum magna pars sibi metipsis parem pene atque Moysi auctoritatem arrogaret. Verum hoc prolixius enarrare alienæ est operæ.

In Synagoga porro, quibus quidem ordinarium docendi

cendi munus incumberebat, (quod propius nostro argumento est) illos in id non nisi certis legibus certisque ritibus admissos, non utique sine manuum impositione, dixeris: quoniam idem observaverint in Ecclesiarum doctoribus Christiani. Extra ordinem fateor & aliis interdum factam facultatem verba ad populum faciendi, archisynagogi permisso. Quale legimus & Christo nostro & sanctis Apostolis contigisse. Etiam sic tamen delectus aliquis indubie est habitus. Observatum hoc ipsum fuit etiam Tertulliano. *Sed etsi* (inquit) *passim Synagoga adiretur, non tamen ad docendum, nisi ab optime cognito, & explorato, & probato jam pridem in hoc ipsum, vel aliunde commendato.* Tertull. l. 4. contra Marcion.

In Privatis scholis (saltem nonnullis, & quidem Phariseorum maxime) videtur itidem probatis discipulis collatus publico testimonio titulus Magistri aut διδασκαλῆς sive Rabbi. Et quidem Judæi ferunt neminem hoc cognomento olim Hierosolymis audivisse, nisi qui à Synedrio testimonium doctrinæ accepisset. Verum hoc vix est verosimile, utpote quum Synedrii partem Sadducæi non minus quàm Pharisei fecerint. Ecquis sane crediderit, Sadducæos admissos in probationem magistri Pharisaici, cujusmodi erant plerique eorum qui Rabbi indigebantur? Sed & ipsi met Judæi fatentur, ἐν ταῖς διασποραῖς testimonium à scholarum præfectis dari solitum, perinde ut nunc mos obtinet. Eoque non est quod suspicemur, plane aliud quid Hierosolymis fuisse observatum, quum Hierosolymitanos magistros reliquis prælatos esse, haud queat temere reddi probabile. Hi verò sunt illi in Evangelicis monumentis aliàs appellati, γραμματεῖς quidem passim, sed nunquam & νομικοί. Falli enim Epiphanium dum existimat γραμματεῖς fuisse sectam aliquam Judaicam, qualis erat

Vide Syn' Phariseorum Sadduceorum & Essenorum, falli item Scalligerum Maldonatum & alios, qui νομικὰς interpretantur aëtuarios publicos; multis heic probare, nihil attinet. Hi porro sunt celebres in Evangelica historia Rabbi, διδάσκαλοι, ac νομοδιδάσκαλοι. Nihil insolentiae sapientibus vocabulis, nisi ab ipsis jam tum olim fuisset vulgò persuasum, eos qui cognomentum illud meruissent omnino tales esse à quorum sententiis nemini ex populo fas sit dissentire. Quapropter illo demum sensu id genus tituli à Salvatore nostro sunt damnati; quoniam scilicet revera ipse unicus ejusmodi nominis mensuram implebat, unus tunc divinatorum dogmatum conditor & ἀντιόχου interpretis. Ferunt Judæorum nonnulli, circa Christi nostri ævum paucis aliquot, interque eos potissimum Simeoni & Gamalieli, datum augustius nomen Rabban, sed quod postea obsoleverit tanquam majus subsequentis temporis captu.

Gerson. ex
Zema: h.
David. p.
241. & 251

Ante hos ducentos tamen annos exemplo Christianorum, qui non Magistros tantum sed & Doctores honorant, iterum ordo & gradus sapientium major introductus est, qui Maranan (quasi tudicas, Christianos inter Europæos receptatum consuetudine, Magistri nostri) nuncupantur.

IN mores itaque Judaicos intuens haud injuria fortasse dixeris, apud hos Academica nostra instituta quasi prima sua vestigia posuisse. Nec tamen temere affirmaverim, ad eorum exemplum nostra hæc composita esse. Vt longè sit verissimum, Christianorum ECCLESIAS ex Synagogis Judaicis enatas esse. Enimvero ut ritus sacros, Baptismi cum primis & Eucharistiæ, ex Judaicis non nihil deflexos suos fecit Christus ipsemet, ita & nihil olim moris laudabilis habuit Synagoga quod in usum Ecclesiæ non sit receptum; sic constituentibus ipsismet Apostolis, Placuit videlicet & his publicum illud scholæ sacræ

sacrae popularis genus; cuiusmodi gentilitas omnis nusquam quicquam habuit. Nec aliud pene in Ecclesia datum munus Episcopo, sive τῷ ἐπισκώπῳ, quàm quale fuit archisynagogi; officium & nomen idem τῷ πρεσβυτέρῳ; qui διάκονος Ecclesiae ille Synagogae fuit ὑποεργάτης. Hinc & ordinatio ad Synagogae exemplum instituta est per χειροθεσίαν, accedentibus precibus: qui erat ritus communis Iudaeorum invocandi Deum super aliquo homine. Nec initio displicuit mos, etiam extra Presbyterium positus concedendi nonnunquam, facultatem docendi in corona. Ceu apparet ex iis quae differuntur in primae ad Corinthios epistolae decimoquarto capite. Imo alibi ille sat est diuretentus: quod discimus ex Eusebio, qui Originis aliorumque exemplo probat, λαϊκὸς ὁμιλεῖν σὺν ἀνείρεσιν, id si fiat τῇ τῷ ἐπισκώπῳ ὑποεργασίᾳ.

Vide Epiphani. lib. de Ebion.

Hieron. de scriptorib. Ecclesiasticis.

Ast Privatum illud alterum Iudaicae scholae genus nusquam à primis quidem Christianis introductum, nisi forte Alexandriae, ex instituto S. Marci. Ibi sane in usu fuit jam tum secundo seculo sub Ammonio & Pantano magistris. Collatio tamen tituli magistralis, quae Iudaeis ita recepta erat, ne ibi quidem probare se potuit. Indubie quod huiusmodi nomina à Iudaeis in ambitiosum sensum usque adeo tum essent corrupta, ut sine superbiae sive nota sive opinione, illo quidem tempore, in usum trahi commodè non posse viderentur. Quapropter etiam verosimile non est, ad Iudaicos mores respexisse eos, qui primi hoc ipsum inter Christianos instituerunt. Quamvis alicubi Magistris nostris qui appellantur haud minus pene à quibusdam attributum videas, quam Iudaeorum Rabbini sibi arrogaverunt. Quaecunque vero causa primos Christianos fecerit abstinere passim ab illo altero scholarum sacra-

rum

Christ.
Gerson, l. i.
Thalmud.
Iudaici c.
27. p. 157.

rum genere: id certum est tamen, ab initio usque Ecclesiæ, Presbyterorum, adeoque doctorum Ecclesiasticorum, creationem aliquam, per solennem manuum impositionem, unice semper & probatam & observatam esse. Nec minus constat, Iudæos non tantum Synagogicos magistros, sed & alios *νομοδιδασκάλους*, sive Rabbinos, jam per secula complura singulari quodam ritu constituisse. Et vero hodieque idem inter illos obtinet. Qui enim dignus creditur isthoc nomine, ille à primario cujusque loci Rabbinò in Synagoga publice talis proclamatur, addita excommunicationis comminatione, si quis aut nomen aut honorem Rabbiorum ordini debitum haud illi deferat. Idque ipsum scriptis tabulis confirmatur. Iudæis ceremonia hæc *Semichut* appellatur: quod ita creatus Rabbi jam talis existimetur, cuius sententiis tutò liceat fidere. Quam ineptis verò sæpenumero titulus ille conferatur, ne ipsi quidem Iudæi audent diffiteri; ceu liquet ex iis quæ de Rabbi Abrahami Cabalístico libro transtulit Christianus Gerson, Iudaici sanguinis & doctus & pius scriptor.

VERVM Iudaicis illis enarrandis fortasse nimis diu immoramur. Ad ea quæ reliquimus tempora ROMANI IMPERII redeat oratio nostra. Ac florentibus quidem Romanorum rebus nec in Græcia nec alibi jam obtinuisse nostrum hunc creandi doctores morem, nec alios tum doctrinæ magistros sive doctores audisse, quàm qui reapse docerent, omnes meministis, à me liquido ostensum esse.

Exceperunt autem eam ætatem, collabascantibus Romani Imperii fulcris, MAHV MEDANORVM studia. Quamquam vero aliàs uberiùs sit narratum, eam gentem scholarum institutione atque in literas liberalitate longo intervallo

tervallo Græcos pariter ac Romanos superasse: illius tamen nostri moris vestigia ego quidem in illorum monumentis hætenus nulla reperi.

Fortassis tamen dixeris, ab Arabibus Muhamedanis ad Tartaros, ab his ad Sinenses profluxisse, ut alia ita etiam id quod hodieq; in nobilissimo Sinarum regno Mandarinii aliq; Sapientes Indorum istorum observant. Prolixius nonnihil illud Jacobus Pantogia perscripsit in Europam ex illa ipsa remotissima orbis parte: licebit tamen fortassis in hac panegyri integram viri narrationem recitare bona auditorum pace. Ulti obiter liqueat, quantum & illæ gentes cum nostris institutis convenient sive ab iis recedant. De magistris (ait Pantogia) nihil constitutum est publicè, sed docere cuilibet licet: & dare operam cuilibet magistro, in singulorum est manu. Proinde carent etiam ratione explorandi à primo eorum doctrinam, qui in nullo adhuc litterario honore sunt: sed quicumque eò evehi studet, quolibet tertio anno ad urbem provincie caput sponte proficiscitur. Vbi magnus eorum numerus, qui id experiri, probatur & excutitur. Atque ex iis ij soli in optato gradu collocantur, quorum compositissima scripta judicata fuerint: reliqui vacui domum redeunt, certi, studia urgere diligentius, qui proximis comitiis probare se iudicibus, & honorem adipisci possint. Tres sunt eruditorum gradus, tribus illis nostris similes Baccalaureorum, Licentiatorum, Doctorum. Omnium horum candidatis eadem præcipitur ad scribendum materia, & scribendi modus. Traditur illa pridie, confestimque omnes in amplissimas ades deducuntur, ubi conclavibus inter se disclusi nullam habent facultatem, vel verbum inter se conferendi. Ad hoc hominem certum singulis adjungunt, qui eos cum quoquam loqui veter, carentque studiosè ne quis vel chartam digitali longitudine secum afferat, qua in re valde sunt severi. Nihil iis

Vide litera
Iesuitar.
Indicas.
anni 1603.

dant præter atramentum, chartam, & lucernam: desiniunt viginti quatuor horas, intra quas orationem elaboratam esse oporteat. Ea res sic homines sollicitos habet, ut nonnulli elapsis viginti quatuor horis, ita confecti consumptique prædeant, ut paullo post intereant. Quod potissimum Licentia & Doctoratus petitoribus solet accidere. Ceterum quamvis confecta ab se orationi quilibet nomen suum adscribat, iudices tamen & Mandarinum ea non inspiciunt. Adhibent siquidem celeres librarios, qui quod singuli scripserunt, omisso nomine, describant; ac deinde ipsa autographa claudant, obsignent & diligenter custodiant. Apographa dantur iudicibus, hominibus omnium eruditissimis. Qui ignari cujusnam sit quodlibet opus, neque ullo relicto gratiæ loco, sincere ea scripta deligunt, & seponunt quæ ornatiores censuerint. Vbi renunciandi sunt qui puncta tulerint, autographa cum apographis comparant, atque ita quinam ii sint, cognoscunt & promulgant. Quæ in re tam sunt attenti & cauti, ut quisquis alicujus doli comperitus suspectusve fuerit, loco suo moveatur: sit licet unus quispiam principum Mandarinorum. Quod in altero & tertio gradu observatur severius. Primum gradum affectus, multis ipse universaque familia facultatibus immunitatibusque eximius est: sed eum necesse est tamdiu iudicibus iterum atque iterum doctrinam suam pertentandam præbere, donec tertium gradum contigerit; quod ea gratia fit, ne studium remittat. Hac necessitate non est astrictus, qui nec dum ullum eruditionis titulum sustinet. Fit etiam sæpenumero, ut qui hac lege tenetur, neque tamen gnaviter incumbit in studia, de primo quem jam consecutus erat gradu, non sine probro & dedecore deturbetur: multi item, quod ultra ascendere nequeant, in primo consistunt. Eadem est alterius gradus ratio deum. Accedunt, qui jam ad primum pervenerant, non tamen omnes, sed qui delectu habito ad examen admissi fuerint, quod priori longè est accuratius, & bono-

honorificentius. Hujus alterius ordinis tot sunt in qualibet provincia, quot Rex esse permiserit, qui ut quamque ornatum desiderat, quod majorem minoremve litteratorum numerum ferat, aut simili aliqua de causa, ita huius ei honoris facultatem indulget. In hoc honore constitutus, cum libuerit, Mandarinatu ornatur, & Reip. gubernaculis admovetur: non tamen iis adhuc muneribus, quæ tertio ordini propria sunt, dignus esse judicatur. Singulis qui pro tertio gradu periculum sui facere cupiunt, Mandarini è pecunia regia certum ducatorum numerum dant, quò in regiam proficisci, & specimen suæ eruditionis, quod quolibet triennio fieri solet, dare possint. Qui spe frustrantur, iterum atque iterum expectant; dum tandem vel decrepiti, quod optant, assequantur. Horum candidatorum numerus ita definitus est, ut plures trecentis quinquaginta esse non possint; quos inter censeri multa alterius ordinis millia certatim appetunt. Ad hunc ultimum statum qui pervenerit, nihil iam habet quò ultra progrediatur, neque in hoc genere quicquam arbitrantur accidere posse fortunatius. Ex his trecentis quinquaginta, proscriptionis cuiusque elegantia duæ classes eximia conficiuntur. Prior tres continet omnium præstantissimos, quorum unus eminet. In hos Rex præcipuè munificus: est ac simul electi sunt, etsi etiamnum adolescentes sint, inter primos proceres palatii numerantur. Altera classis triginta est vel quinquaginta reliquis insigniorum, qui Mandarini palatii fiunt. Qui supersunt sparsi per provincias, ex templo Mandarinatu & munere aliquo sive in regia sive foris in provinciis decorantur. Vix deinde compertum fuerit eos remperere, ita vel porro evehuntur, vel, quod interdum accidit, abjecti honoribus exuuntur. Quilibet Doctor quamprimum eo honore positus est, in patria sua ædium luminibus eam domum Doctoris inscribit. omnes exinde ei domui honorem faciunt, & fores quibusdam quasi arboribus cingunt, quas singuli eius urbis

Mandarini, cum expanso vexillo ad eum mittunt, atque inibi perstant in posterum. Ei verò qui Doctorum primus renuntiatur, arcum triumphalem perinsignem erigunt. Haftenus recitavimus verba Pantogiae, fortassis abusi patientia vestra. Tempus est ut longe distitas illas gentes relinquamus.

In EUROPA M igitur atque ad nostra tempora propius ut accedamus; ab anno quidem usque octingentesimo floruit Parisiis Liberalium artium schola, cui non multò post accessit Theologica: sed, ipsorum quoque Parisiensium confessione, Titulorum illa collatio, primis certe tribus seculis h. e. in annum usque millesimum centesimum, nullo in usu fuit.

Illo autem seculo duodecimo reffloruit quoque iterum Bononiae demortua dudum Romani Iuris professio: fuitque illa tempestate schola illa Regia unica in Italis pariter & Germanis, qui soli scilicet Romani Imperij censebantur; ast jam tum ibi nostra hæc sacra viguisse, nemo temerè probaverit. Etsi enim haud nesciam, nonnullos ejus rei institutum in Lotharium Cæsarem aut Fridericum referre, quasi horum aliquis primùm Scholæ Iuridicæ Bononiensi eam facultatem tribuerit: vereor tamen multùm ut possit probari monumentis priscis, neve ex quadam arrogantia isthæc asserantur. Neque vero Authentica Friderici *Habita*. quæ legitur Codice *Ne filius pro patre*, facit huc vel hilum: urpote quæ de studiosis loquatur & quidem Legum maxime disciplinæ deditis, qui nempe soli tum Bononiæ: de Doctoribus autem & Magistris, iis præsertim qui non profitentur, ne quò quidem habeat.

Floruerunt autem eodem tempore in Neapolitano regno duæ etiam insignes Medicorum scholæ; Salerni altera, altera Neapoli. Qui tum rerum ibi est potitus
Roge.

Rogerus, Siciliae utriusque (uti loquuntur) Rex & Salerni Princeps, singulari lege de *probabili experientia Medicorum*, lata, cavet quidem, ne quis medicinam exerceat nisi prius à magistratibus & iudicibus probatus; Idque adeo, ut qui fecerit secus bonus omnibus spoliatur. Verumtamen hanc Rogerij legem nostris institutis Academicis convenire, haud facile persuaseris; cum probandi facultas non Artis Magistris sed magistratibus committatur. Propius ad mores nostros accedunt Siculae aliquot constitutiones Friderici Caesaris, quas antehac ex hoc loco à me recitatas forte adhuc meministis, eandem Artem Medicam facturis praescriptae. Iis enim jus potestasque probandi omnes qui Artem velint exercere, Magistris Salernitanae scholae tribuitur, adjecto certo & fixo quodam studiorum Medicorum ordine. Sed & alias in medium attulimus Aegidij Corboliensis de Salernitanis ejus seculi Magistris querelam, quod docendae faciendaeque Artis potestatem indoctis juvenibus committerent. Unde perspicuum est, jam tum saltem haud multum nostrae consuetudini absimile quid, in regno Neapolitano, apud Medicos quidem, inque schola Salernitana, auctoritate regia incepisse. Verum enim vero Aegidii quidem illius aetas in confinia seculi duodecimi & decimitertii incidit; & Fridericus ille Caesar non Barbarossa noster est sed ejus nepos id nominis secundus. Eoque hisce testimonijs tantum hoc evincitur: illà circiter tempestate in Medicis scholis jacta initia nostri moris. Et verò nondum hinc liquet, num extra illud regnum idem obtinuerit: aut num in aliis scholis perinde fuerit admissa probatio ista atque exploratio idoneorum artificum.

Vide supra
pag. 100.

Enimvero Alexandro III Pontifice, qui sedit ab anno 1160 usque ad 1182, nullam fuisse Theologiae Ma-

R 3

gistro-

gistrorum solennem aliquam lauream, liquidò ostendunt, quæ continentur l. v. Decretalium tit. v. *de Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.* Nam in canone quidem Concilij Lateranensis, Alexandro illo Pontifice habiti, simpliciter pronunciatur, ad docendum admitti debere omnem *qui sit idoneus*. Ipsemet Alexander præcipit, *ut quicumque viri idonei & literati voluerint regere studia literarum sine molestia & exactione qualibet scholas regere permittantur.* Ne quidem verbulo autem significatur, idoneum quemvis probari debere post facta examina. Ab illo tempore usque annum cix cc xxxiii iridem tale quid nondum fuisse usu apud Theologos quidem receptum, colligo ex ijs, quæ de Parisiensis scholæ, quæ unica sacram doctrinam tum exposuit, institutis paulò post ex Joanne Filefaco recitabimus. Quò fit, ut haud liceat temere fidem habere Onuphrio narranti in *Chronico Ecclesiastico*, Innocentium III Pontificem posteaquam in Parisiensi gymnasio aliquandiu studiis vacasset, Doctoris Theologi honores ibi consecutum. Testatur tamen Gabriel Naudæus, Vir Clarissimus & bibliotheca quædam ἐμψυχῶς, Gregorium IX Papam Bullæ, Academiæ Parisiensi anno trigesimo primo seculi duodecimi (rectius dixisset decimitemij) missæ hæc verba inseruisse: *De Physicis autem & Artistis Cancellarius promitter, bona fide examinare Magistros, & non nisi dignos admittens repellat indignos.* Ex quibus manifestum est, tum quidem illam quæ nunc obtinet laudabilem consuetudinem fuisse in usu; saltim inter Medicos & Philosophos. Si autem inter illos, quidni & in scholis Theologicis ac Juridicis? Quin simile est vero, auctore Gregorio illo IX Papa, omne illud institutum coepisse, & hujus imitatione Fridericum I I Cæsarem per eadem tempora i-

Naud. l. de
Antiquit.
Scholæ
med. Paris.
pag. 18.

ra idem in regno suo Neapolitano à Medicis voluisse observari.

Quicquid sit; extra dubium est, seculo Christiano ter-
tiodecimo, apud Theologos, Jurisconsultos, Medicos,
Philosophos honorum titulorumque collationem no-
stram usu receptam esse. Et quidem initium si non omni-
um saltem plarorumque, fortasse factum est in GALLIA.
Id sane inde fit probabile, quoniam vocabulum Bacca-
laurei merè Gallicæ est originis & usus: qua tamen voce
primi honores semper & passim terrarum post appellati
sunt. Post inquam: nam & antehac fuisse sed alio sensu
receptam, patet ex c. 1. l. 5. *historia* Glabri Rodulphi Clu-
niacensis in Gallia monachi.

Verum hoc sive credat quis sive neget, haud equi-
dem in magno ponam discrimine. Satis mihi nunc est, re-
citasse verba Joannis Filefaci Sorbonici Doctoris, etsi &
alias à me adducta sint. Ita autem ille. *Philippo Augusto*
Rege (is autem Galliam rexit ab anno usque 1180 usque ad
sequentis seculi 1223.) *nulla aut pauca leges, ut nec solennes*
ritus & formulae ad curriculum Theologicum emendandum, vel Do-
ctoralem lauream adipiscendam. Sed ut ego arbitror, prout quis-
que in rerum Theologicarum cognitione sub Theologis, qui publicas
habebant scholas, profecisset, communi velut auditorum consensu
ad libros Veteris aut Novi Testamenti sese accingebant. Idem
non multò post scribit: *Cum scioli quidam & qui vix Theo-*
logiam degustassent illud publicum docendi munus ulro sibi arro-
garent, Doctorum melioris notæ qui tum erant iudicio, Ordo ille
Theologicus formam legitimæ societatis tum primum haberi cæ-
pit. Hinc leges nonnullæ scriptæ & quidem ante annum trecentesi-
imum supra millesimum; quod ex utroq; codice MSS. nostrarum le-
gum antiquiore tum recentiore firmari potest. Hæc Filescus. Et
recte

Filesc. l.
de origin.
statutor.
Facultat.
Theologi-
cæ Parisi-
ens. pag. 21.

Idem l. cit.
pag. 21.

recte quidem. Nam Parisiensis Theologicæ scholæ leges quod attinet, innituntur illæ magnam partem mori jam tum recepto interpretandi libros Sententiarum Petri Lombardi, hic vero ante Philippum Augustum regem non cœpit. Eam sane legum istarum esse rationem agnoscit ipsemet Filescus. *Ne in Facultatem Theologicam (ait) etiam imperiti irrumperent: hinc sacra Theologica facultas in quatuor velut ordines distributa, Magistrorum, Licentiatorum, Baccalariorum formarum & Baccalariorum cursorum. Inde publicæ exercitationes indictæ (actus Theologicos appellant) Expectatoria sive Expectativa, Tentoria sive Tentativa, Sorbonica, Ordinaria, Quodlibeta, Collationes, Disputationes in resumptis, & similia. Iis Theologicis progymnasmatibus originem dedisse videtur quæ tum invaluit consuetudo, publice videlicet interpretandi libros Sententiarum. Eiusdem Filescii verba etiam hæc sunt: *Bibiæ cursum dixere veteres, sacra Scriptura tempus aliquod additum. Ab eo vero docendi munere Theologicum cursum suum ordiebantur nuperi ille Baccalarii Cursores, ac postea Sententiarum Petri Lombardi libros quatuor interpretabantur. Hinc nata illa distinctio Baccalareorum apud majores, ut alij Biblici, alii Sententiarum nuncuparentur. Hujusmodi profecto leges ante seculum tertium decimum non sunt conditæ. Nec vero antehac quisquam in Magistrum Sententiarum est commentatus. Trithemius sane primo Joanni de Rupella Alexandri de Ales familiari idipsum attribuit. Nec Sorbonica quæ nuncupantur fuerunt utique ante Robertum Sorbonam. Adhuc si ceremonias videamus, ante Innocentium IV Papam non videtur fuisse in usu purpureus galerus Doctoralis, utpote quum huic Papæ ipsimet Cardinales galerum suum debeant teste Papirio Massono. Princeps quoque Nicolaus IV Papa fertur**

Filesc. l. c.
pag. 27.

Idem lac.
pag. 43.

Trith. l. de
scriptorib.
Ecclesiast.

Pap. l. 5. de
vit pontif.

fertur Parisiensibus indulgisse, ut ibi approbati Doctores facultatem habeant ubique docendi, legendi, regendi, quodque alibi debeant pro Doctoribus aestimari. Id quod inter Doctorum privilegia præcipuum est. Et tamen non est verosimile alibi coepisse, antequam Parisina illa nobilissima omnium schola tanto beneficio est affecta. Meretur vero & hoc notari: Filesacum diligentissimum scholæ suæ antiquitatum indagatorem, ex monumentis sive tabulis vetustis laudasse non nisi duos, qui ipso seculo tertio decimo Theologiæ Doctores Parisiis creati sint, Ægidium nempe Columnam quem Romanum vulgo nuncupamus, Thomæ Aquinatis discipulum ac sectatorem, & Petrum de Tarantasia, illum qui Pontificatum indeptus Clemens IV postea audivit. Non quod non plures ibi integro seculo titulum illum sint consequuti, sed quod certis testimoniis destituamur; si accurate morum nostrorum tempora fuerint definienda. Quod tamen nisi fiat, omnia confuse docentur: quemadmodum ab imperitis coquis jura confundi solent.

Verum quod Parisiis quidem pene jam ab initio usque seculi tertii decimi omnis generis Doctores fuerint creati, satis superque est manifestum. ALIBI terrarum, ubi similes Scholæ tum floruerunt, itidem statim hoc ipsum invaluisse, nihil est cur dubitemus. Certè circa initia seculi quarti decimi passim malos mores in laudabile hoc institutum irrepsisse jam, liquidò apparet ex Concilii Vienne[n]sis decreto illo quod inter Clementinas suas promulgavit Clemens V Pontifex. Non possum non illud hic recitare, quoniam rem omnem mirificè illustrat, simulque ostendit, quàm facile optima quæque instituta degenerent, nisi exacte caveas. *Cum sit nimis absurdum* (ait Papa)

Lib. 5. Clement. tit. 8. cap. 2.

S

ut quis

ut quis cum vanitate & imperitia ad honorem ascendat peritia literarum: non sine turbatione miramur, illum apud Scholasticos invaluisse abusum, quod plerique eorum, qui in quavis scientia ad Doctoratus vel Magisterii assumuntur honorem, quum sua solemniter principia faciunt aut sui recipiunt insignia Doctoratus, circa cibos vestes & alia sic in expensis excedunt, quod & ipsi, transeunte expensarum huiusmodi vanitate, vacui plerumque remaneant & gravati: & ceteri, qui vel nolunt vel nequeunt similes expensas subire, hac occasione frequenter à receptione honoris huiusmodi retrahuntur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, illis ad quos ubilibet pertinet honorem tribuere memoratum, districte precipimus, ut quoscunque ab eis de cetero dictum recipientes honorem iuramento prius adstringant, ne ultra tria millia Turonens. argenteorum in solennitate circa huiusmodi Doctoratum aut Magisterium quomodolibet adhibenda expendat. Ipsosque nihilominus (nisi forsan nobilis conditionis extiterint) ut intra summam prædictam huiusmodi moderentur expensæ, efficaciter adhortantes, ac, si hoc illorum congruere statui viderint, iuramentum exigentes ab eis, quod certos intra summam præfaram taxandos ab ipsis expensarum terminos non excedant. Si quis autem Pontificali etiam dignitate præfulgens, non recepto prius iuramento præfato, honorem cuiquam tribuerit supradictum, à collatione Magisterii seu Doctoratus cujuslibet, per sex menses sequentes eo ipso noverit se suspensum. Hactenus Clemens. Cujus verbis claudam nunc quem hucusque institui sermonem: præsertim quum dudum senserim vocari me ad illud quod huic panegyri maxime est proprium, ut nimirum eximiis hisce duobus viris promeritos honores publice conferam.

DISSERTATIO QUINTA.

HABITA II Ianuar. ANNO CIO DCC XL.

*Cum Magistratus Academici munus
aggrederer.*

Non levi sane negotio hodie versamur, quando civitatem hanc Scholasticam, tam numero florentium civium cœtu insignem, regendi administrandique potestas ab uno in alium devolvitur. Omnia enim spectantibus Academia- rum scholarumque instituta, nescio an quid aliud sive augustius, sive quod magis in rem sit eorum qui literis dant operam, temere possit occurrere. Enimvero multa præclara ab Ægyptiis, Chaldæis, & Persis, à Græcis, à Romanis, ab Arabibus, ab aliis gentibus in literarias scholas illas maximas collata fateor: nihil tamen animadverti hætenus, quod mereatur comparari cum juris illa dicendi potestate, qua nunc Academiae quæ vocantur inprimis gaudent. Vel hoc uno certe felicior hodie conditio est discipulorum ac docentium, quam olim. Tamen enim magno in pretio olim fuisse literatos viros, ac inprimis magistros melioris doctrinæ certum sit, nec egeat probatione; ad hunc tamen felicitatis gradum ne aspirare quidem tum licuit. Certe nihil simile observare est in omnibus retrò seculis, apud omnes gentes; ne apud ipsos quidem Græcos, qui tamen vulgò creduntur eruditionis maximi cum cultores tum æstimatores. Jam tum sæpenumero à me hoc ex loco eade re verba facta sunt. Ostensum enim, quam vilis olim etiam apud ipsos Græcos fuerit hominum doctorum conditio: longe verò hos

S 2

supera-

superatos ab Ægyptiis, ab Arabibus, à Persis, aliisque populis, quos illi Græculi uti barbaros contempserunt. Deducta porro est per omnia secula adusq; duodecimum Christianæ æræ scholarum omnium historia. Ex qua luculente, nisi admodum me fallo, patuit: cum multa alia instituta quibus hodie stant potissimum vigentque Academica respública, hætenus fuisse ignota: tum & propriam aliquam jurisdictionem Academicam neutiquam fuisse in usu.

Et vero ut posterius nunc multis iterum probemus, nihil est profecto causæ. Si cui tamen nondum in meridie sol ille veritatis lucet, primum cogitet, quod in nullis monumentis antiquis legere sit, animadvertendi in juvenes deditos studiis literarum fontes vim potestatemque seorsim aliis quam qui civili magistratu funguntur concessam esse. Ut autem memoria ejus rei inter tot doctorum scripta ad nos non pervenisset, si illa obtinisset usquam, *ἔν ἐστὶν τὸν ἀδωδότην*. Cogitet deinde, quem admodum ipsæ Romanæ leges, quæ tamen immunitates & salaria magistris decreverunt, secus quam factum fuerat à Græcis, cum aliorum magistratum tum Decurionum judiciis ipsosmet doctores subjecerint. Seculo quarto, quo tempore maxima fuit sub Romanorum quidem Imperio literascolentium libertas, ipsis Athenis Atticis Proconsuli paruisse Professores omnes & quæ ad eorum cathedras pertinent, luculente apparet ex iis quæ de Proæressi in Sophisticam cathedram cooptatione prolixè narrat Eunapius Sardianus. Ipsius quoque Scholasticæ juventutis animadversionem unius fuisse Proconsulis jus, itidem discere est ex iis, quæ idem scriptor *αὐτόπῃς* disserit in vita Juliani Sophistæ, de tumultu per studiosos quosdam excitato, & super illa re instituto à Proconsule publico

Eunap. de
vit. Soph.
in Proæres-
sie.

publico iudicio. Constantinopoli studiosam juventutem sub jurisdictione Præfecti Urbis, Beryti item sub imperio Præsidis Phœniciæ maritimæ fuisse, idque ipsomet Justiniano approbante, liquet ex iis quæ à Cæsare isto sunt constituta in eos, qui serviles nonnullos ludos petulanter exercebant. Nam quod Beryti & Episcopus & Legum Professores in partem fuerint tracti à Justiniano, id videtur ad solam illius petulantia coërcitionem pertinere. Verba Cæsaris sunt: *Et hæc omnia in hac quidem florentissima civitate, vir excelsus Præfectus hujus almae Urbis tam observare quam vindicare, prout delicti tam juvenum quam scriptorum qualitas exegerit, cura habebit. In Berytiensium autem civitate, tam vir clarissimus Præses Phœniciæ maritimæ, quam beatissimus ejusdem civitatis Episcopus & Legum Professores.*

L. omnia
Cod. de ve-
teri jure e-
nucleando.

Quantum apparet, seculo demum duodécimo cœpit reipublicæ hoc scholasticæ genus constitui. Inde ortus hic splendor. Inde hæc felicitas nostra. Quidni enim in felicitatis parte collocemus, quod rudium imperitorumque hominum, qui plerumque literaris literarumque studiosis minus esse æqui solent, foro & judiciis subducti simus? Sub initium ejus seculi universa Europa unicam duntaxat habebat scholam publicam Parisiensem, qua rudior quædam & Philosophia & Theologia, ut tum erant tempora, non male docebatur. Non multò post doceri publice Bononiæ in Italia cœpit Jus Civile Justinianæum, cujus per quam multa secula auctoritatem ipsi Itali & Romani vix leviter observaverant. Id factum ne sit publica Cæsaris lege, quod vulgò persuasum est, an privato potius Irnerii studio aliorumque consilio, non ego nunc dixerim. Neque enim huc attinet dijudicare: & alibi id jam tum multis est disputatum. Quicquid autem hujus sit, id

Videlib. de
Orig. Jur.
German.
cap. 27.

videtur constare, ibi primum jurisdictionis Academicæ fundamenta jacta esse.

Vide tem-
pus ipsi Au-
thenticæ
subscriptū.

Bodin. l. 3.
de republ.
Rubuff ad
Authentic.

ANNUs agebatur à nato Servatore post millesimum centesimum octavus quinquagesimus, quum in Roncaliis (qui campi sunt Italiæ late parentes supra Padum, non procul à Placentia, loco conventibus publicis Imperii procerum olim percelebri,) comitia celebraret prudentissimus fortissimusque Germanicorum Cæsarum Fridericus primus, is qui vulgo cognomento Barbarossæ audit. Vim sane Authenticæ verbis faciunt, qui omne hoc negotium Friderico II attribuunt: etsi hunc avo doctiorem fuisse adeoque literatorum ordini impense favisse, lubens & ultro confitear. Sed jam eo, quo diximus, tempore, videntur multi studiorum gratia patriis laribus relictis ad illos eruditionis mercatus quidem commigrasse, qui tamen interim à vilissimis sæpe hominibus, qui literatorum ordini nescio quo naturæ vitio solent esse infensi, indignis modis haberentur. Ei rei uti occurreret, utque imposterum meliore conditione viverent Scholastici, tulit Cæsar laudatissimus, *habita* tamen, ut ipse loquitur, *super hac re diligenti inquisitione, Episcoporum, Abbatum, Ducum, omnium Judicum* (qui scilicet præerant iudiciis liberarum Italiæ urbium) & *aliorum Procerum sacri palatii examinatione*, illam authenticam, quæ *Habita* audit, & Cæsare ita volente Codicis Justiniani titulo *Ne filius pro patre* annexa est. In qua & alia nonnulla sunt iis qui studiorum gratia peregrinantur concessa, tum illud inprimis, quod erepti indoctorum hominum foro, optione data, vel Episcoporum vel Minorum loci vel Magistrorum, jurisdictioni sese subicere tum potuerint. Verba constitutionis Cæsareæ digna profecto sunt quæ hîc audiantur, atque expendantur

accu-

accuratius. *Verum tamen*, inquit Imperator, *si litem eis quisquam super aliquo negotio movere voluerit: hujus rei optione data Scholaribus, eos coram Domino, vel Magistro suo, vel ipsius civitatis Episcopo, quibus hanc jurisdictionem dedimus, conveniat. Qui vero ad alium judicem eos trahere tentaverit, etiamsi causa iustissima fuerit, à tali conamine cadat.* Hæc sunt illa verba quæ Academicæ jurisdictionis exordium præbuerunt. Exordium, inquam, & occasionem primam. Nequaquam enim cum illis possum facere, qui omnem jurisdictionis Academicæ vim constitutione hac unice niti profitentur. Ignari, non esse eam legum istarum auctoritatem, uti & sequentia obligare secula possit, aut populos Imperio Germanico minime subditos. Qui & hoc ignorare, aut certe non attendere, videntur, à sententia illius constitutionis eam, qua nunc gaudent Academia, juris dicundi consuetudinem, haud parum diversam esse. Ac prior quidem error & jam aliàs est à me castigatus, & quoniam valde est communis, patetque latissime, ac respublicas multas jam convulsit, nec non impofterum queat convellere, iterum uberius aliquando est refellendus. Sunt enim qui illis Cæsarum legibus parem pæne vim adscribant atque æterno naturæ juri divinisque cœlitus latis constitutis. Qua opinione tamen fortè nec absurdius quidquam est nec in publicum exitiosius. Caterum quàm diversa sit mens illius laudatissimæ Authenticæ à consuetudine ac moribus jurisdictionis Academicæ, quæ nunc passim obtinet terrarum, non difficile est videre, si quis verba constitutionis cum iis quæ obtinent velit contendere.

Fortè autem operæ fuerit pretium, si vel ego brevibus nunc exponam Authenticæ sensum: quoniam in hunc campum sentio me deferri, nec ab hoc die id alienum est.

PRIMO

PRIMO autem loco occurrunt observanda illa: *Si litem eis quisquam super aliquo negotio movere voluerit.* Enimvero quinam intelligantur voce *eis*, facile ex Sequentibus constat Authenticæ verbis, ubi soli scholares nominantur, quotquot nempe studiorum causa peregrinantur. Et si enim ante & Professorum facta fuerit mentio, hæc tamen optio fori ad solos Scholares disertè restringitur. Quo patet, tum quidem, atque hacce authentica, Professores nondum à foro civili esse liberatos. Id verò in primis notandum, respexisse hac constitutione Cæsarem *Scholares* (hoc nomine autem Italis veniunt hodieque illi qui nobis Studiosi aut Studentes vulgo audiunt) & quidem illos, qui *studiorum causa peregrinantur*. Ex quo facile est concludere, voluisse Cæsarem pertinere hæc privilegia ad Scholares, non tantum quando degunt in locis ubi scholæ habentur publicæ, verum etiam si alibi degant, modò in itinere sint & studiorum gratia peregrinentur. Nam profecto & qui est in itinere peregre est. Ita autem interpretanda illa Cæsaris verba, cum consuetudo loquendi indicat, tum scopus Cæsaris, qui peregrinantium securitati voluit consultum, quæ in ipso itinere vel maxime laborat. Vt nunc taceam in eadem constitutione diserte dici, beneficium Scholaribus indulgeri, ut non tantum iis in locis, in quibus literarum exercentur studia secure vivant, sed etiam *ut ad illa veniant*.

Scholaribus ergo seu studiosis qui studiorum gratia peregrinantur, ubi ubi vixerint, si quis litem velit intendere fori optionem dat Cæsar. Nec verò est quod miremur, optionem esse datam fori. Erat quippe isthac ætate consuetudine receptum apud Italos, per omne Longobardorum regnum, ex Lotharii primi Cæsaris instituto, liberum arbitrium eligendi etiam Jura ipsa sive Romana, sive Langobar-

gobardica five Salica Francorum, secundum quæ licebat cuique vivere & in iudicium tracto judicari, si id publice esset professus. Eoque fori optio nihil tum quidem insolens habuit, aut à moribus alienum.

Est autem paulo pressius videndum, quâ de LITE Cæsari sermo sit. Permultum enim refert. Potest enim lis intendi & de causa criminali, & de causa civili, & de causa ecclesiastica. Quæ profecto differunt plurimum. Perdifficile autem fortassis est exponere Cæsaris mentem: cum interpretes doctissimi diversa admodum sentiant. Ut autem quid ipse existimem præfiscini subjungam: principio arbitror nequaquam agere Cæsarem de causa quæ ad forum Ecclesiasticum ea jam ætate pertinuit. Nec enim, quæ tum erat facies reipublicæ, licuit amplius Cæsari causam à foro Ecclesiastico deducere. Tum verò ideo fori optio data studiosis, ne ab hominibus indoctis patiantur injuriam: id autem de Ecclesiasticis iudiciis, Episcopis inquam, vel suspicari, illa profecto tempestate, fuit nefas. Accedit quod Cæsar dicat, sese *Magistro & Episcopo* in controversiis Studiosorum jurisdictionem dedisse. Non autem datur alicui illud quod jam habet. In Ecclesiasticis autem negotiis jam habebat Episcopus jurisdictionem.

Cæterum major controversia est de causis criminalibus, an & illas comprehenderit Cæsar *litæ* voce, nec ne. Neque enim desunt qui usque adeò id negant, quasi non tantum Cæsar de criminalibus non fecerit verba, verum etiam quasi non potuerit facere; quod scilicet merum imperium, ad quod spectant criminales causæ, concedi nullo jure possit vel debeat Academico collegio. Non desunt contra qui prorsus aliud profitentur. Quorum omnium argumenta cum alii recitant tum prolixè refert Matthias Stepha-

T

pha-

Steph. l. 3.
de Iurisd.
part. 2.
cap. 12.

- phanus. Cæterum inter hæc dissidia mediam sequi sententiam fortè fuerit tutissimum. Videtur enim, ut falsa est illorum opinio, qui merum imperium Academiis omnibus adjudicant, quasi aut concessum nulli sit aut concedi jure nulli possit: ita & illos permultum falli qui in authentica hac Friderici meri imperii causas quoque intelligi volunt. Non patitur institutum, terere nunc tempus diversarum partium rationibus aut examinandis aut refellendis: satis fortè est, eas quæ me ita faciunt sentire in medium proponere. Et verò quum Cæsar diserte tantum dicat, *si quis litem eis super aliquo negotio intenderit*; quis non statim intelligit de civilibus & pecuniariis negotiis solis sermonem esse, neutiquam vero de capitalibus? De his certè non valere voces *negotii* & *litis* sed de illis, cum aliàs consuetudo loquendi indicat, tum optime monitum jam olim est à Juris Romani magistris *l. litis ff. de verbor. significationibus* & alibi. Deinde dicit utiq; Cæsar nihil aliud, quam se *jurisdictionem* dedisse Magistro & Episcopo. At *jurisdictio* non est merum imperium. Quique dat tantum *jurisdictionem* merum imperium non dedisse censendus est. Profecto si & hoc imperium illis concessisset Cæsar, non præterisset hoc utique saltim verbulo monere. Non enim interpretatione nimis benigne ampliandum est Cæsar's donum, ut quod conjunctum sit cum deminutione quadam jurisdictionis quæ loci domino competit.
4. Quid quod Fridericus secundus Barbarossæ nepos Neapolitanam Academiam instituens expressis verbis ita sanciat? *Omnes Scholares in civilibus sub eisdem Doctoribus & Magistris debent conveniri.* Quæ sanctio habetur apud Petrum de Vineis Cancellarium illius Cæsar's, libro epistolarum tertio. At hoc Friderico II nullus Germanici

Petr. de
Vin. l. 3.
epist. 12.

far-

sanguinis Imperator aut doctior fuit, aut literatis literarumque studiosis magis favit. Quis ergo ad civilia sola restrinxerit quæ avus Cæsar, fortis quidem indoctus tamen, etiam ad criminalia extenderat? Taceo nunc, vel illud solum fortè sufficere huic sententiæ probandæ, quod antiquissimi legum interpretes & qui proxime à Friderici I ævo abfuerunt, ad sola civilia privilegium hoc restringant. Est autem inprimis maximi ponderis interpretatio illa, quæ ævo legis scriptæ quàm est vicinissima.

5.

In solis itaque CIVILIBVS negotiis & litibus optionem concessit Cæsar Studiosis judicem sibi eligere, & quidem ceu videtur unum ex tribus, non autem alterum duorum. Repetamus verba Cæsaris quo res fiat expedita. *Hujus rei, inquit, optione data scholaribus, eos coram Domino, vel Magistro suo, vel civitatis ipsius Episcopo, quibus hanc jurisdictionem dedimus, conveniat.* Quibus verbis tres profecto optione data in judices proponuntur: Dominus scil. loci, Magister Scholastici, & civitatis Episcopus. Certe accuratè verba exanimanti non potest non videri, Cæsarem liberum reliquisse Studiofo, non tantum velit Magistrum suum an potius Episcopum judicem, sed etiam velitne judicem Dominum loci.

BREVITER itaq; omnia ut comprehendam, hic verborum genuinus esse sensus videtur. Omnes Scholares qui studiorum gratia peregrinantur, ubicunque etiam degerint, si quidem super aliquo civili negotio conveniendi sint, optionem habeant judicem sibi in lite intentata accipere, aut Dominum loci cui aliàs jam ante competeat jurisdictio, aut Magistrum, aut denique Episcopum illius civitatis ubi lis intenditur; quibus peculiari indultu Cæsar juris dicundi potestatem largitus est. Hic inquam est sensus nobilissimæ illius authenticæ, sine

T 2

amore

amore, & procul affectu partium illarum in quibus ipse vi-
vo, quibusque adeo me studere plurimum haud diffiteor,
paucis & simpliciter expositus.

Omnino autem illius Authenticæ sensus genuinus
tenendus nobis est eo accuratius, quoniam illi originem
debent Academiæ omnes Europææ, non tantum, dico,
Romano Imperio quæ accensentur, sed & quotquot repe-
riuntur alibi, sui quo fruuntur liberi regiminis. Et ve-
rò ad hoc exemplum demum constituta est libertas NEA-
POLITANÆ omnis generis disciplinarum Scholæ, illa
quam nacta est beneficio Friderici II Cæsaris. Non mul-
tum ante mentionem ejus jam fecimus; meretur autem res
ipsa, nec alienum est ab hoc loco & instituto sermone,
uti recitemus omnia privilegia Academiæ illi tum con-
cessa, prout paucis illa comprehenduntur in optimi il-
lius Cæsaris literis publicis quibus Scholares, uti loqui-
tur, ad Studium Neapolitanum tum invitavit: præsertim
quandoquidem aliàs etiam conveniens rebus nostris esse
poterit hæc recitasse. *Conditiones* (inquit) *quas Scholaribus con-*
cedimus, erunt istæ. In primis, quòd in civitate prædicta Doctores
& Magistri erunt in qualibet facultate. Scholares autem, unde-
cunq; venerint, securè veniant morando, stando, & redeundo,
nam in personis quàm in rebus, nullam sentientes in aliquo lesio-
nem. Hospitium quod melius in civitate fuerit, Scholaribus lo-
cabitur, pro duarum unciarum auri annua pensione: nec ultra æ-
stimatio ejus ascendet. Infra prædictam autem summam, & usq;
ad illam, omnia hospitia æstimatione duorum civium & duorum
Scholarium locabuntur. Mutuum fiet Scholaribus ab illis, qui ad
hac fuerint ordinati, secundùm quòd eis necesse fuerit datis libris
in pignore & precario restitutis; receptis à Scholaribus fidejussori-
bus pro eisdem. Scholaris verò qui mutuum recipiet, jurabit,
quòd de terra aliquatenus non recedet, donec precaria restituet,
vel

Petr. de
Via. l. 3.
epist. 11.

vel mutuum ab eo fuerit exolutum, vel alias satisfactum fuerit creditori. Prædicta autem precaria à creditoribus non revocabuntur, quàm diu Scholares voluerint in Studio permanere. Item omnes Scholares in civilibus, sub eisdem Doctores & Magistris debeant conveniri. Paulo post: De frumento autem, vino, carnibus, piscibus, & aliis quæ ad victum pertinent, modum nullum statuimus: cum in his omnibus abundet provincia: quæ venduntur Scholaribus secundum quod venduntur civibus & etiam per contradam. Hactenus Cæsar. Jam ante verò in iisdem literis dixerat: Insuper Studiosos viros ad servitia nostra non sine meritis & laudibus convocamus: secure illis qui discreti fuerint, per instantiam Studii, juris & justitiæ regimina committentes. Quæ verba videntur spectare ad regimen illius Academiæ five Studii, uti loquebantur, Magistris commissum. Ut verum tamen fatear, fortassis jam antehac Neapoli, ut & Salerni, ejusmodi libertas saltem ex parte obtinuit. Id sane uti suspicemur faciunt verba ejusdem Cæsaris ad Capitaneum Sicilia super reformatione (uti habet argumentum e pistolæ) Studii Neapolitani. Quæ hæc sunt. Ad hoc igitur tam salubre convivium Magistros quoslibet & Scholares hilariter invitamus: fidelitati tuæ mandantes, quatenus præsens beneplacitum nostrum per jurisdictionem tuam solenniter studeas publicare: firmam singulis fiduciam oblaturus, quod immunitates & libertates omnes, quibus OLIM tam in Neapolitano quam in Salernitano Studiis uti & gaudere sunt soliti, faciemus universis & singulis illuc ire volentibus inviolabiliter observari. Cæterum ut obtinuerit ejusmodi quædam libertas jam ante, tamen & hanc ad exemplum illius per Fridericum I Cæsarem concessæ ortam, nemo temerè diffitebitur.

Petr. de
Vincis l. 3.
epi^a

Etiam PARISIIS seriùs cœpisse, adeoque non nisi ad exemplum illud laudatum constitutam esse Scholæ illi suam

Vide Mid-
dendorp. l.
6. de Aca-
dem. pag.
366.

Paul. Æ-
mil. l. 7.
Hiftor. in
Ludovici
IX. rebus.

libertatem, certiùs pene affirmaveris. Principi sane Ludo-
vico IX Regi, illi qui sanctorum ordini est infertus, tribu-
unt hæc quæ jam recitabimus. *Concedimus & volumus quod o-*
mnes & singuli, de quacunq; natione vel regione oriundi, de corpore
Universitatis Parisiensis existentes & esse volentes, ad eam acce-
dere, morari, redire, & se, nuncios suos, resq; suas utiles trans-
ferre pacificè, & liberè absq; ulla inquietatione possint, sicut melius
videbitur ipsis expedire. Hæc autem est ipsa authentica
nostræ Cæsareæ non nisi pars prior. Non dubito autem &
reliqua ab optimo illo Rege addita: utpote quum certum
sit, hunc privilegiorum & immunitatum concessione Pari-
sensem Scholam ab imminente interitu vindicasse: quod
uno hoc utique effici non potuit. Rem omnem narrare
hic verbis Pauli Æmilii locupletissimi Gallicarum rerum
scriptoris nihil impedit, imò res exposcere videtur. *Lute-*
zia, inquit ille, florebat liberalia studia: juventutis concursus
undiq; illuc fiebat. Scholastici suorum nonnullos à civibus pulsa-
tos conquesti, alii in alia cæterarum urbium musæa concessere.
Anglus (is erat Henricus III) proposuit ingentium premio-
rum, honorum, vacationum, emolumentorum spe, aliquot eorum
millia Oxonium elicit. Solitudo exiliumq; literis indictum vi-
debatur. Rex non minus decoris liberales artes, humaniora stu-
dia, sacram disciplinam, cultum ingeniorum Franci, quam arma
afferre prædicans, egregiamq; consociationem fore, bellicarum
rerum gloriâ cum divinarum humanarumq; rerum cognitione do-
ctrinâq; conjunctâ: regia Urbis cives ad officium colendosq; Do-
ctores discipulosq; revocavit. Suus ingenuus artibus honor habi-
tus. Id quasi anno tertii decimi seculi secundo post tri-
gesimum acciderit, observans Joannes Tilius, diligens re-
rum Gallicarum scrutator, chronico suo hæc verba in-
scriuit: *Schola Parisiensium à D. Ludovico restituitur, quæ pro-*
pter

pter motus, injurias, & cades scholasticis illatas dilabebatur. Eam autem Rex Anglia ad se pellicere, & Oxoniam instituere studebat. Hæc post Paulum Tilius. Videtur vero ejusdem Regis Ludovici rogatu Parisiensi Scholæ indulgisse Innocentium IV ea quæ Papius Massonus commemorat inquit: *Auditores Parisiensis Academiae vectigalibus exempti* (quod tamen quo jure per Pontificem fieri potuerit haud video) & ne extra Lutetiam per literas Apostolicas super litibus inter eos exortis trahantur, primus omnium vetuit Perusii Non. Junij Pontificatus anno nono: ut in chartario ejusdem Academiae invenio. Ejusdem Innocentii videtur esse hæc ad Universitatem, ceuloquimur vulgo, Parisiensem epistola: *Gratiam vobis facere volentes specialem, statuimus quod nullus in Universitatem vestram Magistrorum & Scholarium, aut Rectorem vel Procuratores vestros, cujuscumque, aut quarumcumque, Facultatum, seu quencumque alium, profecto vel occasione ipsius Universitatis, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti audeat sententiam promulgare, absque Sedis Apostolicæ licentia speciali. Et si fuerit promulgata, ipso jure sit irrita & inanis.* Fortassis tamen hoc (magnum sane) privilegium denique ab Innocentio VI profluxit, quem Academiae illi multum indulgisse, aliunde constat. Vtut vero sese illud habeat, Parisiis quoque seriùs coepisse Scholasticam illam liberam jurisdictionem, & non nisi ad exemplum ejus quod constituerat Fridericus Cæsar, ille fortissimus id nominis primus, non potest nec debet negari.

Papa.
Mass. l. 5.
de vit.
Pontific.

Vid. Middendorp. l. 6. pag. 367.

SED antequam pergamus, observanda omnino nobis veniunt etiam illa Authenticæ nostræ verba: *Qui verò ad alium judicem vos trahere tentaverit, etiamsi causa justissima fuerit, à tali conamine cadat.* Hæc, inquam, verba merentur notari: utpote cum sic satis gravi pœna in eos qui Studiosos trahere

trahere nituntur ad forum alienum, animadvertendum Cæsar censuerit. Non enim alia verborum mens esse videtur, nec aliter etiam illa ab optimis interpretibus vulgo accipiuntur: quàm causa etiam iustissima cadere, qui tale quid conati fuerint. Vt proinde si iidem in foro competenti velint iterum Studiosum convenire etiam iustissimis de causis, tamen non sint audiendi.

QVANTQVAM verò hæc tum ita placuerint Cæsarum illi maximo & Imperii Proceribus, qui tamen post vivere Cæsares, Reges, Pontifices, haud parum ab iis discesserunt, ex quo frequentiores passim terrarum Scholæ huiusmodi Vniversales, uti vocant, erectæ sunt. Namque ubivis quidem è medio sublata est illa sibi iudicem eligendi potestas. Ubivis item loci Dominis jurisdictio in tantum est erepta, ut urbano alicui magistratui sese subicere, ubi possit habere iudicem alium, Studio amplius non liceat, si sane velit particeps esse immunitatum & privilegiorum ordini illi concessorum. Certi contra passim iudices instituti, quorum forum sequi Studiosus teneatur. Quod dubio procul evenit inde, quia optio illa iudicis non potuit non sæpe turbas dare, & nocentem reum omni iudicio subtrahere. Quo nihil est perniciosius in communi vitâ, præsertim si magnus sit nocentium numerus.

Verùm certa illa jurisdictio non ubiviseodem est modo instituta. Seculo enim decimotertio nec non quarto-decimo, quum raræ essent Scholæ huiusmodi Academicæ, ingens autem juvenum multitudo literis daret operam, evenit ut nonnullis in locis aliquot millia ex diversis Europæ terris convenirent. Testantur annales, vixisse aliquando Lutetiæ Parisiorum triginta studiosorum millia. Quod ut minus miremur olim contigisse, facit Theodorus Gothofre-

Vide Filef.
l. de Orig.
Statutor.
Facultat.
Theolog.

thofredus scriptor Gallicus, referens Rectorem Vniverfi-
tatis Parisiensis promississe, ad exequias regis Caroli IIX
sefe ducturum omnem Studioforum ejus loci cœtum, hunc
autem creditum excedere numerum viginti quinque mil-
lium. Eduardo I Rege Oxoniæ vixisse millia triginta
Studioforum, ex Armachano testatur Guilielmus Camb-
denus. Azonis magni illius Jcti ætate, quæ est tertio deci-
mo seculo, Bononiensi in Academia fuisse decem millia
Studioforum auctor est Odofredus, magni & ipse nominis
Jurisconsultus. In hac Germania nostra Viennam septem
millia sæpe numerare, scribit Antonius Bonfinius. In eâ ju-
venum multitudine quin & petulantes plurimi fuerint,
quis dubitet? Mittunt enim in Academias haut pauci mo-
ribus jam ante non bene instituti: ad quos accedente ætate
juvenili, & vivendi majore libertate, sodaliumque nume-
ro, vix potest non petulantia nasci. Et sane jam olim iis
moribus infectos illos fuisse, qui suâ ætate literis dabant o-
peram Lutetiæ, multis conqueritur vir probus & doctus
Jacobus à Vitriaco Romanæ Ecclesiæ Cardinalis; is au-
tem diem suum obiit, anno post millesimum dncente-
simum quadragesimo, Cui rei & annales assentiuntur,
quando narrant (id quod paulo ante ex Paulo etiam Æ-
milio & Joanne Tilio recitavimus) ejus seculi tertii decimi
anno tricesimo secundo ita Lutetiæ in mutuam pugnam
exarisse Studiosos atque Urbanos cives, ut post cladem in-
gentem aliquot millibus Oxoniam Rege Angliæ invitan-
te commigrantibus, tota pene interiisset celeberrima
illa schola, ni seditionem hanc prudentia Ludovici Gal-
liarum Sancti regis coërcuisset. Etiam Azonis tempo-
re, seculo eodem tertio decimo, quum decem millia Stu-
diosorum Bononiæ versarentur, magnam fuisse jam tum
vim

Goth. Lee-
remonial.
de France
pag. 43.

Cambden.
in descript.
Britan.

Bonf. Ret.
Vngaric.
decad. 4.
l. 5.

Vitriacus
Histo. Oec.
cid. cap. 7.

Caccia sup.
de modo
studend.
dec. 10.

vim factionum & criminum, testantur alii iique non pauci.

Illis moribus atque illo Studiosorum numero, ut necessum fuit firmare certam jurisdictionem, & momentaneam illam ex voto reorum abolere, ita neque Doctores neque Episcopi juri dicundo pares visi sunt. Habitumque utilissimum fuit, ex ipso Studiosorum numero judices capere: ne quis haberet quod de judice minùs favente posset conqueri. Hinc incertas tum nationes, quas dixerunt, divisa Studiosorum multitudo, quarum singulis præesset unus, qui porrò communem aliquem Rectorem eligerent, Ex quo, cum omnis jurisdictio penes Præsides hos ac Rectorem esset, nova plane jurisditionis facies emerfit.

Ubinam primò id institutum sit, haud temerè dixerim: id observare est, seculo tertio decimo capisse, atq; in omnes Scholas, quæ & illo & sequente seculo imò multis post annis fuerunt aut erectæ aut legibus arctius constrictæ, hanc jurisditionis faciem fuisse introductam. Quapropter hodieque in omnibus ferè Galliæ & Italiæ scholis antiquioribus manet illa Studiosorum in varias nationes, Nationumq; Procuratores seu Consiliarios ut vocant distinctio, qui ipsi sibi Rectorem quem ei rei idoneum credunt præficiunt.

Vide Ioan.
Filesc. l.
de Orig.
statut. Fac.
cult. Theol.
log. Paris.

Quanquam non omni ex parte idem ubivis obtineat. Habet hodieque, multum imminuta licet suâ dignitate, Parisiensis schola nationes quatuor, Francicam, Picardicam, Normannicam, Alemannicam. Alemannicæ autem nomine comprehenduntur primo Bohemi, Lusati, Poloni, Silesii, Bavari, Dani, Vngari, Helvetii, Basileenses, Moguntini, Treveri, Augustani, Argentinienses: secundo Belgæ, Colonienses, Borussi, Saxones & Lotharingi: tertio, Angli, Scoti, Hyberni. Harum porro quatu-

quatuor nationum cuius sunt duo Pedelli dicti argenteis sceptris ornati, qui Procuratori (ita appellant) inserviant. Hi quatuor vero nationum Procuratores Philosophiæ aliquem Magistrum ex suo ordine in Rectorem eligunt: in memoriam ejus, quod prima Scholæ origo ætate Caroli Magni sola Philosophiæ professione ac disciplinâ constiterit.

Patavii jam Urbano IV Pontifice (qui præfuit Romanæ Ecclesiæ anno post millesimum ducentesium sexagesimo primo, usque in 64) si quidem credimus Antonio Riccobono id ipsum narranti *libro de gymnasio Patavino*, inoleverat, post constituta variarum Nationum discrimina, ex earum Præsidibus eligere Rectores binos, quorum alter Italici alter Transalpinus jus diceret. Et duravit ea consuetudo, eodem teste, usque ad tempus illud, quo in gratiam Francisci Carrariensis, Universitate Studioforum Philosophiæ Medicinæ & Theologiæ ab Universitate eorum qui Vtrumque Jus aut docent aut discunt secessione facta, ex una Scholâ duæ ibi enatæ sunt, statutis & jurisdictione divisæ, quavis sibi Rectorem suffragiis Consiliariorum, ut appellant, Nationum suo ex ordine constituyente. Quarum altera hodie Artistarum; altera Jurisprudentum usurpatur. Reliquæ Italicæ Academiæ propius videntur abesse à Parisiensium institutis.

Vide Riccobon. l. de gymn. Patavino.

At Salmanticensis (quæ Hispanicarum est præcipua) longè aliam obtinet regiminis rationem. Scribit enim Antonius Possevinus *libro primo Bibliotheca selecta capite octavo*, illi scholæ à Martino V Pontifice præfectum esse cathedralis ibidem Ecclesiæ Scholasticum qui appellatur, *delata ei amplissimâ auctoritate*, (verba recito Possevini) *quâ Studiosos civilibus & criminalibus pœnis possit coercere; servatâ provocatione causarum Sedi Apostolicæ vel ejus admi-*

istris qui futuri essent in Hispania. Rectorem hic eligit ex principua Academia nobilitate, nec non octo Consiliarios ex octo Hispaniarum regnis, quorum simul est suffragium ad Professores constituendos. Itaque ibi profecto jurisdictio non est penes Rectorem ex Studiosorum numero electum, nec penes Magistros, sed penes unum e potissimis collegii Cathedralis Canonico-
 rum. Quod forte institutum inde manavit, quoniam clerus illius Cathedralis Ecclesiae Salmanticensis in usum Academicorum Doctorum tertiam suorum reddituum partem
Possev. l. c. ultro quotannis largitur. Quod itidem testatur Possevinus.

Germania serius accepit hujusmodi Scholas, & quidem declinante demum seculo decimoquarto. Et si enim Vienne jam anno 1137 aliquam erexerit Fridericus II Cæsar, cum ipso tamen Imperatore videtur non multo post illa concidisse, nec nisi demum anno 1360 renata. Post hæc verò longè plurimæ apud nos sunt institutæ. Observare autem est, antiquiores quidem jurisditionis ordinem eum ferè accepisse primùm qui Parisiis obtinebat, sed plerasque post mutasse, omni potestate in arbitrium Professorum delata: recentiores autem ab initio statim in eam regiminis formam consensisse quam nunc passim per Germaniam obtinere cernimus. Manent enim hodieque in illis antiquioribus Nationum discrimina & pristinae dignitatis potestatisque vestigia. In iis verò quæ præter propter post seculi decimiquinti annum octuagesimum fuere institutæ, ab initio statim omnis jurisdictionis potestas in Professorum collegium, volentibus ita patronis, à Pontificibus aut Cæsaribus fuit translata. Memorat Wiguleius Hund
 in præclaro illo opere quo res Metropolitanae Salisburgensis Ecclesiae est persecutus, Ingolstadiensem Bavaro-
 rum scholam à Pio secundo Papa & Ludovico Bavariae Du-

Hund. in
 Metrop.
 Salisburg.
 tom. 1. p.
 417. edit.
 Gevvold.

ce ad-

ce anno 1472 confirmatam, initio quatuor in nationes, Bavaricam, Rhenensem, Franconicam & Saxonicam fuisse quidem distinctam, cum potestate singulis semestribus Rectorem ex suo ordine eligendi: sed illud institutum ut moribus minus aptum statim esse abolitum, in Senatum Academicum rejecta tam Rectoris eligendi quam omni reliqua potestate. Et profecto ita est. Institutum illud vetus sequenti aetate nullum habuit usum, quod prae Academicarum multitudine rara postea fuerit Studiosorum in singulis copia, quorum porro longè potissima pars juvenili aetate in Academiam venit, atque adeo quam maxime indiget alieni regiminis.

EX HIS verò manifestum est, etsi jam duodecimo saeculo per Friderici illam Authenticam erepti sint literarum Studiosi hominum indoctorum foro, sequentibus tamen tandem temporibus justam reipublicae faciem Academicas accepisse: in hanc autem jurisdictionis formam, quae apud nos in Germaniam nunc obtinet, non nisi sero demum & vix ante annos centum quinquaginta deventum esse. Nec enim jurisdictionis tantum alia post facies coepit, sed & mixtum imperium, cuius in Authentica nullum extat vestigium, omnibus post Academicis Europae concessum est. Non enim credo ullam inveniri, quae non modicam habeat petulantiores coercendi potestatem, per multas pecuniarias, per carcerem, per relegationem, per exclusionem.

Quid quod nonnullae & merum imperium in suos sint consequutae? Quod soli vel negant vel nesciunt rerum Academicarum imperiti. Academiae Viennensi illud adscribit disertè Middendorpius: Tybingensi Sichardus: Oxoniensi, Parisiensi, Ingolstadiensi Scipio Gentilis. De Salmanticensi Hispanorum Academia scribit Antonius

V 3

Posse

Middend.
l. r. p. 302.
Sichard. ad
Authent.
Hab. n. 22.
Gentil. ad
auth. c. 8.
& l. 3. de
jurisd. c. 17.

Possev. l. 1. Possevinus à Martino V Papa concessam Scholastico Ca-
 thedralis Ecclesiæ illius loci plenam auctoritatem juris
 dicundi cum mero & mixto imperio, Papæ soli servato pro-
 vocandi jure: ceu jam ante narravimus. Quod Acade-
 mia Gryphiswaldensis in possessione meri sit imperii, no-
 torium est, inquit Matthias Stephanus illius scholæ cele-
 berrimus quondam Doctor. Nostram hanc Juliam ea po-
 testate gaudere loquuntur privilegia nostra. Non ad-
 ducam nunc in medium Academiæ reliquas, ne soli lucem
 videar velle foenerari. Non possum tamen silentio præteri-
 re id quod scripsit Joannes Bodinus. *Gregorius*, inquit,
XI Pontifex eo rescripto, quo quidem Urbani V & Innocentii VI
rescripta Parisiorum Academia renovavit, illud uno capite ex-
cepit: ut si Scholasticus homo scelus admiserit, Pontificis Parisio-
rum sit cognitio: altero capite pro debito quæquam necti prohi-
buit. Sed nostri Reges ac magistratus Pontificiis legibus se non
teneri, sæpe declaraverunt. Ita Bodinus. Quamvis verò Pa-
pali hoc privilegio haud nitatur Parisiensis schola, longe
tamen certissimum est, non multò post Gregorium XI il-
lum Papam, ejus imperium merum gravi animadversione
vindicatum esse in Præfectum Urbanum, seu Mercatorum
uti nuncupant; qui cum anno post millesimum quadrin-
gentesimum tertio aut, ut nonnulli volunt, quinto, duos
Studiosos in furca suspendisset, eosdem detractos osculo
excipere & honestæ sepulturæ reddere coactus fuit. Res à
multis adeò ætati illi vicinis constanter narratur, ut in du-
bium vocari temerè nequeat. Sed & sepultura hodieque
superest in monasterio Maturinorum, hac tumbæ additâ
inscriptione: Hic subius jacent Leodegarius de Monsel de Nor-
manniâ, & Oliverius de Burgeois de Britannia oriundî, clerici
Scholares, quondam ducti ad justitiâ secularem, ubi obierunt,
honori-

Limn. in
 Addit. ad
 l. 8. cap. 11.
 n. 28.

*honorifice restituti, & hic sepulsi Anno Domini M CCCC VIII.
Mense Majo.*

Cæterum (ut ante dictum) omne hoc quicquid est meri imperii, non vi Authenticæ Friderici Cæsaris, nec statim illo tempore quo hæc lata est, sed diu post, idque novo Cæsarium, Regum, Pontificumque beneficio Academiae aliæ atque aliæ consequutæ sunt.

Hic porrò etiam Regius habitus, quo ornantur Rectores passim per omnes Europæ Academias, diu post Friderici Barbarossæ ætatem cæpit. Quando primum Sceptra argentea cum hac epomide purpurea in Academias venerint, nondum equidem compertum habeo. A Pontificibus Romanis esse, non dubito. Id enim arguit vel illud solum, quod ubivis terrarum Europæ hic habitus obtineat. In quæ loca hujusmodi quid introducendi, nec Cæsarium nec Regum in potestate fuit. Sed & unde omnis purpureus habitus in clero & eruditos devenerit nisi à Romanis Pontificibus? Sanè nemo non videt Epomidem hanc purpuream Cardinalium Romanorum vestitum æmulari. Et aliàs, in Europa quidem, purpureus aut coccineus color à Curia Papali demum clero est consecratus. Ea propter quoque nihil dubito, post Pauli secundi ætatem primum hoc quicquid est in Academias pervenisse. Is enim omnium primus Cardinales Romanos coccinea hujusmodi veste insignivit, quos ante Innocentius IV, quo major ordini auctoritas accresceret, equo & rubris galeris donaverat. Nec enim vero est simile, Academiarum Rectores ante Cardinales ipsos hoc invidendo & regio schemate usos. Præfuit autem Paulus ille Papali sedi ab anno post millesimum quadringentesimum quarto sexagesimo ad septuagesimum primum. Quotamen tempore an statim & in Academias vesti-

Vide Platin. in Paulo II.

vestiment isthuc genus penetraverit, equidem dicere non audeo. Sed & parum refert hujus *Paragias* (liceat mihi quod res est fateri) originem primam accurate novisse. Notari autem meretur quod scribit Onuphrius, Innocentium quartum Papam quum pileum rubrum Cardinalibus concederet, *significare voluisse, eos qui in illum ordinem legentur paratos esse debere pro libertate ecclesiastica propriam si opus est vitam mori exponere*. Id quod si ita est (nam Platina duntaxat narrat factum illud *honestandi ordinis causa*) indubie isthoc habitu non subducere tantum omnem Academicum cœtum & in scholis creatos Magistros ac Doctores callidè voluit Papa imperio Cæsarum Regum & Principum, adeoq; sibi uni subdicere, sed & animare eosdem ad imperia ejusmodi etiam legitima omnia excutienda. Et verò ex eo passim cæpere omnes Academici clericorum ordini accenseri: rectè tamen longe aliter judicavit de Parisiensis Academiae membris suprema nobilissimæ illius Urbis curia anno superioris seculi septuagesimo tertio.

Onuph. l. 3.
de Pontif.
& Cardin.
creat.
In not. ad
Plat. Inno.
cent. IV.
Platin. in
vita Innoc.

Vide Chop
pin. de de-
mario
Franc. l.
27. p. 12.

Filescus
l. de Orig.
statutor.
Facultat.
Theol.

Quamvis autem proprii commodi potius quam studiorum ipsorum gratia tantum non modum excesserint hoc ipso Papæ, videntur tamen etiam ipsi Cæsares Regesq; cum Papis quasi contendisse in ornandis Academicarum Rectoribus. Adeo enim optimis Europæ Principibus curæ fuerunt aliquot per secula Academiae, ut nihil non ornamentorum iis contulerint. Quid enim ad Academiae auctoritatem conciliandam splendidius possit constitui, quàm (ut uno hoc nunc exempli utar) quod Parisiis Universitas *primogenita Regis filia* audiat, & in solemnibus conventibus Rectori primus locus præ ipso Nuncio Apostolico concedatur? Non multum inferior est conditio Rectoris Academici apud Vbios. Cedit enim ibi quidem loco non Archie-

Archiepiscopo tantum sed etiam Papali Nuncio, huic ramen proximum semper occupat. Lovanii ne Nuncio quidem illi cedit Rector, nisi is simul fuerit Legatus à latere, ceu vulgò appellamus. Sed & ubivis ferè locus proximus Principibus aut Patronis Rectori Academico solet ultrò tribui. Prudentissimus Senatus Venetus Patavinæ Scholæ suæ Rectori non purpura tantum sed & aurea stola induere se permittit, & magistratu abeuntem cum Doctoris titulo exornat, tum torque aureo donatum Ordini equitum S. Marci inserit. Huc verò pertinet etiam illud quod, ex Cæsaris Maximiliani singulari privilegio, nostræ Rector Julix simul & Lateranensis Palatii Comitiva polleat, & ipsi Serenissimi Principes Brunsvico Lyneburgici hanc dignitatem sibi propriam esse voluerint. Quid imus autem per exempla? Tantum non ubivis ea est Academici Rectoris dignitas, ut ex præclarissimorum Jurisconsultorum sententia, injuria ipsi illata capitali supplicio vindicanda sit, & Papiæ quoque ita sit vindicata; prout testis est Menochius.

Middende
l. 5. p. 166.
Vernul. l.
de Acad.
Lovaniens.
c. 6.

Contar. l.
de republ.
Ven.

Menoch. l.
2. cent. 3. de
arbitr. iud.
quæst. cap.
16. n. 15.

SED QUID ego hisce narrandis immoror? Utinam, Auditores, tam facile sit hoc munus administrare quàm multum splendoris habet & dignitatis! At me profecto, qui eam nunc provinciam aggredior, ita hodie ejus terret difficultas, ut nisi & legibus Academicis, & amplissimo vestro judicio, Collegæ honorandi, & quod præcipuum est Serenissimi Principis voluntate, quæ mihi non potest non pro lege esse, huc adactus essem, numquam illam fuisset aggressus. Etsi enim in vobis, Patres Academici, post Serenissimum Principem nostrum, cujus ego vices nunc gero, magnum mihi sciam præsidium positum; quin vestra etiam, O Juvenes, & vir tus & erga me benevolentia non ferat quicquam

X

quam

quam sequis de quoquam suspicari: nihilominus nescio
 qui haud levis & timor & horror me quasi circumdat. Faxit
 Deus Opt. Maxim. ut vanus ille sit, inque gaudium mutet.
 Ego quod suscepi cogor seriò nunc tandem aggredi. Ejus
 autem uti ritè fiat exordium & more prisco, age Tu Præ-
 stantissime & ornatissime Juvenis N. N. conscende hanc
 cathedram inferiorem; & commilitonibus tuis primò Se-
 renissimi ac Reverendissimi Principis ac Domini, Domini
 Eriderici Ducis Brunsvicensis & Lyneburgensis, Postulati
 Coadjutoris Episcopatus Ratzeburgensis, Electi Præpositi
 Archiepiscopatus Bremensis, Domini nostri clementissimi,
 rescriptum, deinde Legum nostrarum compendium illud
 quod passim exstat, clara ac distincta voce prælege.

* * *

Audivistis quæ mens sit Serenissimi Principis, audi-
 vistis item quidem sibi velint leges, Auditores humanissi-
 mi. Eo autem simul unicuique jam liquet, cum quid meum
 quid vestri sit muneris. Nec tamen jam ante, O optimi lu-
 venes, quisquam vestrum potuit officii sui rationem igno-
 rare. Versantur enim inter manus vestras hæ ipsæ leges,
 & quotidie legendæ hoc in loco ac conspiciendæ propo-
 nuntur. Ne nunc dicam, quod pauculis exceptis omnes illæ
 neminem recte natum educatumque possint fugere ut quæ
 non heri aut nudius tertius demum valere cœperint, sed
 jam ante mundum hunc conditum probatæ Deo, inde
 cum ipsa hominum origine in notitiam pervenerint Neu-
 tiquam enim vobis leges proponimus more Romanorum
 Prætorum veterum, in annum unum valitutas de cætero
 mobiles imò momentaneas. Nihil penè nostrarum non du-
 rabile ac perpetuum imò jam æternum. Nam & quas ex
 constituto prodiisse dixeris, ab honesti illa & justæ æterna
 natu-

natura vel parum vel nihil abeunt. Contra certè non pugnant. Quod hinc demonstrare non patitur institutum. Nihil itaque superest, quàm ut & ego & vos prosequique, id quod officii ratio postulat, praestemus. Atque de me quidem promptam voluntatem, omnia jura, privilegia, & quæ alia aut totius Academici sunt corporis, aut ad Vos (O carissimi Iuvenes) seorsim pertinent, conservandi tuendique, audeo hinc publicè polliceri. Vestrum jus meum jus est, vestra injuria injuria mea. Absit enim ut vos, quorum tutelam ipsa natura, Cæsares, Reges, Principes tam sanctè nobis commendarunt, nobis scientibus impune quisquam laceffit. Quisquis vos læserit sine discrimine is & me & Senatum Academicum vindicem experietur. Namque ut & ante dixi de me non nisi voluntatem polliceor: facultatem autem & Serenissimus Princeps meus & Amplissimus ille Senatus addet. Qui profecto paterno vos amore prosequuntur. De Vobis, O suavissimi, pariter non nisi optima mihi promitto. Et verò quid non promitterem? quum potior certè pars vestri probis sit moribus atque ad solidam virtutis ac doctrinæ laudem adspiret. Sint itaque nonnulli minùs boni. Emendabuntur etiam ipsi, spero, bonorum consortio. Sin, nos certè non patiemur, ut paucorum improbitate aliorum integritas contaminetur: sed illos ut infelix lolium extirpabimus & ejiciemus foràs. Vos nimirum estis spes Germaniæ. Vos estis seminarium reipublicæ labascentis, si quæ ulla pòst futura est. Vos estis Ecclesiæ nunc passim ruentis solatium. Si Vos regia via ad pietatem & eruditionem grassabimini, etiam Germaniæ benè erit, & Respublica pariter atque Ecclesiæ revirescet. Sin minus, actum est de Republ. actum de Ecclesiâ, actum de vobis omnibus.

X 2

Sed

Sed, *Dii meliora piis erroremq. hostibus illum.* Quin potius, ô boni. vincite ipsam spem nostram; contendite mecum cumque Senatu Academico, quis alter alterum diligentia & industria possit superare. Ita feliciter decurret nobis omnibus hic annus. Ita Deo & hominibus erimus grati. Quod uti fiat, Te ego, Deus Optime Maxime, oro obsecroque,

DISSERTATIO SEXTA

RECITATA PRIDIE KAL. IVLII
ANNO CIO D CXL.

Quum magistratum Academicum deponerem.

MVLtū profectò debet respubl. Academica proximorum quinque seculorum optimis maximis Principibus. Quanquam enim de re literaria ejusque cum magistris tum studiosis præclare meriti sint Ægyptii, Græci, Romani; neque in docentes neque in discentes tamen ea ab illis collata sunt beneficia, (si quod res est velimus fateri, ut debemus fateri ni ingrati- tudinis notam velimus incurrere) quibus hodie gaudent, quotquot in Academicis scholis sive discendi gratia vivi- mus sive docendi munere perfungimur. Totum enim hoc, quo consistit hæc qualiscunque reipubl. forma, quar- to abhinc seculo demum est natum: omni à condito hoc universo intervallo fuit ignotum. Id quod quoniam ex hoc ipso loco publice verba faciens, nisi admodum me fal- lo, luculente alias comprobavi, non à me iterum ostendi nunc par est.

Etsi autem Professores nos per sane multum debeamus

mus ultimis hisce Cæsaribus, Regibus, Pontificibus, Principibusque: longe maiorem tamen ipsis gratiam debetis vos, O Juvenes, qui in discentium ordine estis constituti. Vt enim alias nunc gentes taceam, sub Cæsaribus jam tum Romanis Professores amplissimis sunt privilegiis atque immunitatibus ornati.

Enimvero ut vacationem civilium munerum, ita & ne hospitem reciperent, à Principibus immunitatem fuisse indultam Grammaticis, & Oratoribus, & Medicis, & Philosophis, jam Vespasianus & Hadrianus rescripserunt, teste Arcadio Charisio. Non iidem quidem sunt Medici, vel Philosophi, vel Grammatici, vel Oratores, cum harum artium magistris: quod tamen in universum indultum est, id multò magis ad magistros pertinere ecquis negaverit? Et verò diserte Paulus Ictus: *Angariarum præstatio, & recipiendi hospitii necessitas & militis, liberalium artium Professoribus inter cetera remissa sunt.* Sunt autem hi Professores illi, qui Grammaticam ita tum dictam h. e. *Φιλολογίας* & Rhetoricen docebant: qualium certus numerus civitatibus provinciarum Imperii Romani constitutione Antonini Pii erat definitus. De Rhetorices Professoribus seorsim, qui tum Sophistæ audiebant, scribit Modestinus, eos perinde ut Medicos qui *ᾠροδοταί* vocabantur, & Grammaticos & Rhetores, quemadmodum à reliquis muneribus ita & à tutela & cura requiem habere. Ad Professores quoque videntur pertinere illa Pauli, quæ idem Modestinus recitat: *Philosophi, Oratores, Grammatici, qui publice juvenibus præfunt, excusantur à tutelis.* Etiam Legum doctoribus, etsi non ubivis, Romæ tamen docentibus à tutela & cura, tum temporis jam data est remissio, teste eodem Modestino: adeoque & illi jam tum immunitatis non nihil sunt consequuti. Confirmarunt autem non tantum

Vide ff. de munerib. & honorib. l. 5.

l. 10. ff. de Vacat. & excusat. muner.

l. 6. ff. de Excusat. §. 2.

Ibid. §. x.
Ibid. §. 1.

Cod. Theodof. lib. 11. tit. 3.

Cod. Iustinian. lib. 10. tit. 51.

sed auxerunt multum hæc privilegia Cæsares, ex quo illi nomen Christianorum ordini dederunt. Variæ eorum constitutiones leguntur in Codice Theodosiano titulo de Medicis & Professoribus: quas truncatas partim, partim ex multis in unum consutas suo, illaudabili tamen, more Tribonianus ejusdem argumenti titulo in Iustiniano codice itidem exhibuit. Integras nonnullas hic recitare forte non fuerit absque pretio operæ. Medicos, scripsit ad Volusianum Constantinus Magnus, Grammaticos & Professores ab ipsis literarum immunes esse, cum rebus quas in civitatibus suis possident, precipimus. Et honoribus fungi, in jus etiam vocari eos, vel pati injuriam, prohibemus. Ita ut si quis eos vexaverit, centum millia nummorum arario inferat, à magistratibus vel quinquennialibus exactus, ne ipsi hanc pœnam sustineant. Servus eis si injuriam fecerit, flagellis debet à suo domino verberari, coram eo, cui fecerit injuriam: vel si dominus consensit, viginti millia nummorum sisco inferat, servo pro pignore, donec summa hæc exsolvitur, retinendo. Mercedem etiam eorum & salaria reddi precipimus. Quoniam gravissimis dignitatibus, vel parentibus, vel domini, vel tutores esse non debent, fungi eos honoribus volentes permittimus, invitos non cogimus. Idem Maximus Cæsarum ad populum ita rescripsit. Beneficia Divorum retro Principum confirmantes, Medicos & Professores literarum, uxores etiam & filios eorum, ab omni functione & ab omnibus muneribus publicis vacare precipimus: nec ad militiam comprehendendi, neq. hospites recipere; nec ullo fungi munere; quo facilius liberalibus studiis & memoratis artibus multos instituunt. Valentiniani & Valentis Cæsarum in eandem sententiam hujusmodi superest rescriptum: Medicis & magistris Urbis Romæ sciant omnes immunitatem esse concessam: ita ut etiam uxores eorum ab omni inquietudine tribuantur immunes, & ceteris

generi-

oneribus publicis vacent: eosdemq. ad militiam minimè comprehendi placeat: sed nec hospites militares recipiant. Denique & Honorii quoque & Theodosii Cæsarum præclare admodum est constitutio. Grammaticos, inquiunt illi, Oratores atq. Philosophia præceptores, nec non etiam Medicos, præter hæc quæ retrولاتarum sanctionum auctoritate consecuti sunt, privilegia, immunitatesq. frui hac prærogativa præcepimus. Vt universi, qui in sacro palatio inter Archiatros militarunt, cum Comitum primæ ordinis vel secundæ adepti fuerint, aut majoris gradum dignitatis ascenderint, nulla municipali, nulla curialium conlatione, nulla senatoria vel glebali descriptione vexentur: & seu in decepta administratione, seu accepta testimoniali meruerint missionem, sint ab omni functione, omnibusq. muneribus publicis immunes: nec eorum domus, ubicumq. posita, militem seu judicem suscipiunt hospitandum. Quæ omnia filiis etiam eorum & conjugibus inlibata præcipimus custodiri, ita ut nec ad militiam liberi memoratorum trahantur invitæ. Hæc autem & Professoribus memoratis, eorumq. liberis deferenda mandamus. Hactenus illi Imperatores de Professoribus.

Quamquam verò in omnibus hisce constitutionibus nulla Theologiæ, nulla Romani Iuris, nulla Artis Medicæ Professorum fiat mentio; procul dubio tamen non alia id de causa factum, quàm quod horum ea ætate perexiguus esset numerus & ex parte certis iisque paucis locis circumscriptus, ceu alias demonstravimus: quodque Medicis in universum simpliciter omnibus jam tum abunde esset à multis seculis cautum. Diserta tamen etiam *Legum doctorum* mentio per Tribonianum injecta est, auctoritate Iustiniani Cæsaris, lege sexta Codici de Medicis & Professoribus; etsi eorum non meminisset Constantinus Magnus, cui illa constitutio per Tribonianum adscribitur. Sed & jam ante Theodosius & Valentinianus Cæsares

sares *Legum magistros* Urbis Constantinopolitanae, non minus atque ejusdem Urbis Professores Grammaticos & Sophistas, post viginti annorum sedulum ministerium, jusserant anumerari hisce qui Vicaria dignitate tum censebantur. Qui honor illa tempestate sic satis magnus habebatur, neque haecenus literarii quidem ordinis hominum ulli praeterquam solis Archiatris Caesarei palatii erat tributus. Superat Honorii & Theodosii secundi Caesarum de Archiatris constitutio illa, lege unica tituli sexti-decimi, libro sexto Codicis Theodosiani Eodem libro titulo vicesimo primo exstat ejusdem Theodosii & Valentiniani secundi rescriptum ad Theophilum Praefectum Urbis, duodecimo post anno (ut ex Fastis consularibus colligere est) exaratum, *de Professoribus qui in Vrbe Constantinopolitana docentes ex lege meruerint Comitum.* Non illud pertinet quidem promiscue ad Professores omnes, (quod nonnullis tamen placuit non infimae notae scriptoribus) sed honor ille singularis fuit illius unius Urbis regiae, ceu verba ipsa loquuntur: tamen etiam ita meretur, uti hoc loco recitemus, & integrum quidem, non quale illud in Codice Justiniano titulo quintodecimo libri duodecimi protulit Tribonianus, *Grammaticos Graecos* (inquiunt Caesares) *Helladium & Syrianum, Latinum Theophilum, Sophistas Martinum & Maximum, Jurisperitum Leontium,* placuit honorari *codicillis Comitum ordinis primi jam nunc à nostra Majestate perceptis, ita ut eorum qui sunt ex Vicariis dignitate potiantur.* Qua in re quicumque alii ad id doctrinae genus quod unus quisque proficitur, ordinantur; si laudabilem in se probis moribus vitam esse monstraverint, si docendi peritiam, facundiamque dicendi, interpretandi subtilitatem copiamque differendi se habere patefecerint, & Caetera amplissimo judicante digni fuerint aestimati, qui in memorato

morato auditorio Professorum fungantur officio: Hi quoque cum ad viginti annos observatione jugi ac sedulo docendi labore pervenerint, hisdem quibus prædicti viri dignitatibus perfruantur. Etiam hæc Cæsares illi quos modò laudavimus. Quibus ut aut lucem affulgeamus hodie prolixiore quadam expositione, aut alia adjiciamus ex illo ævo, non est nostri instituti. Neque enim alio fine isthæc adduximus, quàm ut fiat manifestum, omnino jam olim habitam non levem fuisse Professorum rationem: utque adeo luculenter pateat, quanto meliorum fuerit conditio docentium quam Studiosæ juventutis, de cujus privilegiis atque immunitatibus nonnihil differere nunc animus est.

ETSI videlicet multa adeo jam isthoc ævo magistris, adeoque nostro docentium ordini, sint tributa: quod vestro generi tamen, O Juvenes, tum datum, id verò per est exiguum & propè nihil. Diocletianus & Maximianus Augusti primi omnium vacationem à publicis patriæ civitatis muneribus, iis qui Beryti in studiis vivebant liberalibus, in annum usque quintum vicesimum largiti sunt. *Cum vos adfirmatis*, inquit Augusti Arabiæ (fortè autem potius Beryti) Scholaribus, (constitutione quæ extat Codice *qui ætate vel professione se excusant*) liberalibus studiis operam dare, maximè circa iuris professionem, consistendo in civitate Berytiorum provincie Phœnicie: providendo utilizati publicæ & spei vestræ, decernimus, ut singuli usque ad vicesimum quintum annum ætatis suæ studiis non avocentur. Scilicet antehac fas erat quemvis peregrè studiis vacantem domum ad munia reipublicæ capeßenda revocare: quo non poterat non impediri studiorum cursus. Eòdem pertinet eorundem Augustorum constitutio, quæ laudato loco continetur: *Cum filios tuos patria potestate liberatos, adhuc minores legitimâ ætate esse*

Y

dicas,

dicas, merito postulas ut liberalibus studiis non avocentur, & ideo muneribus personalibus quæ ad patrimonium non pertinent, non astringantur, si civium inopia non est. Quibus verbis immunitas datur tantum iis qui infra legitimam sunt ætatem, nec nisi à muneribus personalibus quæ ad patrimonium non pertinent, imò tum demum quando nulla est civium inopia.

Ultra hanc immunitatem Studiosis quidquam esse concessum, quo tempore durabat vera & vetus Romanorum respublica, haud patet. Nihil certè agunt illi qui Academicæ jurisdictionis nostræ primordia ab illa usque Justiniani Cæsaris constitutione arcessunt, qua ille Iuris docendi rationem præscripsit. Præterquam enim quod de solis Romanarum Legum studiosis agat ibi Cæsar, subicit profecto illos jurisdictioni atque imperio Constantino-
poli quidem degentes Præfecti Urbis, Beryti vero Præfidis Phænicæ maritimæ ac civitatis Episcopi: quos scilicet penes & aliàs imperium atque jurisdictio consistebat: optionem fori nullam dat, neq; novum jurisdictionis ordinem instituit: qualis profecto hic noster est.

Non possumus non hoc loco recitare, etsi fortassis justo sint prolixiora, quæ ad Olybrium Præfectum Urbis de iis qui studiorum gratia Romam tum venerunt (venere autem proculdubio numero sat magno non ad Rhetores tantum Grammaticos & Philosophos, quorum & aliàs erat copia, sed Romani Juris doctores potissimum, quibus nusquam alibi in omni Occidentali Imperio schola erat publica) rescripta sunt à Valentiniano Valente & Gratiano, qui simul rerum potiebantur, anno post natum Salvatorem mundi trecentesimo septuagesimo æræ Dionysianæ, si non fallunt nos Consulares fasti. Verba Cæsarium hæc
sunt.

sunt. Quicumq; a Urbem discendi cupiditate veniunt, primitus ad
Magistrum Censuræ, Provincialium judicium à quibus copia est danda
veniendi, ejusmodi literas proferant, ut appia hominum, & na-
tales, & merita expressa teneantur. Deinde ut in primo statim
proficiantur introitu, quibus potissimum studiis operam navare
proponant. Terzio ut hospitio eorum sollicitè Censuarius noris
Officium, quo ei rei imperiant curam quam adseruerint expe-
nisse. Idem imminuant Censuales, ut singuli eorum tales se in
conventibus prabeant, quales esse debent, qui turpem in bonestamq;
famam & consociationes, (quas proximè lutamus esse crimini-
bus) astiment fugiendas: nevé spectacula frequentius adeant, aut
appetant vulgo (f. vulgi) intempestiva convivium. Quin etiam
tribuimus potestatem, ut si quis de his non ita in Urbe se gesserit,
quemadmodum liberalium rerum dignitas poscat, publicè verbe-
ribus adfectus, statimq; navigio superpositus abjiciatur Urbe, do-
mumq; redeat. His sanè, qui sedulo operam professionibus na-
vant, usq; ad vicesimum ætatis suæ annum Roma liceat commo-
rari. Post id verò tempus, qui neglexerit sponte remeare, sollicitu-
dine Præfectura etiam impurius (f. invitus) ad patriam reverta-
tur. Verum ne hac perfunctoriè fortasse curentur, præcelsa Sinceri-
tas tua Officium Censuale commoneant; ut per singulos menses,
qui, vel undè veniant, qui ve sint pro ratione temporis ad Africam
vel ad ceteras provincias remittendi, brevibus comprehendas.
His duntaxat exceptis qui corporatorum sunt oneribus adjuncti.
Similes autem breves etiam ad scrinia Mansuetudinis nostræ
annis singulis dirigantur: quo meritis singulorum institutioni-
busq; compertis, utrum quandoq; nobis sint necessary, judicemus.
Hactenus Cæsares. Qui etsi nihil eximii doni conferant
in Studiosorum ordinem, arguunt tamen saltem curam
publicam ejus jam tum temporis non omnino defuisse.
Multum vero dubito, num quidquam aliud ex omni, illo
qui

Cod. Tho-
odof. l. 14.
tit. 9. de
stud. libe-
ral. Urb.
Rom. leg. 1

quidem, ævo possit adferri in medium, quod comparari possit, imo quod accenseri mereatur iis quæ attulimus.

RECTE igitur rem reputantes non possumus profecto non affirmare, id quod jam ante diximus; nempe ut doctorum conditio illâ Cæsarum ætate fuerit non adeo iniqua, Studiosos tamen neque libertate, neque immunitate, neque alio quodam insigni esse beneficio ornatos. Primam scilicet jurium suorum originem debent illi Cæsari nostro Friderico, isti cui à barbæ colore hostes Itali Barbarossæ cognomentum indiderunt: sed qui inter Germanicos Cæsares, sive animi magnitudinem, sive fortitudinem, sive prudentiam, sive denique res gestas spectemus, nulli cuiquam est secundus.

Günther. l.
2. de gestis
Friderici.

*Est locus Italiæ modicum sejunctus ab Vrbe,
Cui, quia pulchra situ placet, inde Placentia nomen:
Planus, & Eridani placido junctissimus amni,
Effundit lazos spaciolo limite campos.*

In hunc modum canit de campis Roncaliis Güntherus, Friderici illius Cæsaris ævo dignus poëta in *Ligurino*. In illis autem campis Italici regni comitia celebrabat Fridericus ille laudatissimus Imperator, quando communicato cum Proceribus consilio, eorumque consensu impetrato, eam Authenticam condidit, quæ mox ejusdem jussa inserta est Iustiniani Codicis titulo *Ne filius pro patre*, atque à primâ dictione vulgò *Habita* cognominatur. Non erat tunc in immenso illo terrarum tractu, per Italiam Germaniam Galliamque illam quæ Germanici est Imperii portio, ulla schola publica, qua vel Theologiæ arcana, vel Philosophia atque Artes liberales, vel Medicina, vel denique Romanæ leges sive discerentur sive docerentur, præter unicum Bononiensem. Vbi recenter iterum inventarum
Roma.

Romanarum legum professio, magnâ orbis admiratione, magnoque concursu (ceu fieri assolet in re nova, maximè apud imperitum vulgus) nullius autem scientiæ professio alia, nisi forte rudioris cujusdam literaturæ, paulo ante cæperat. In eorum igitur qui Legum studio tunc occupabantur gratiam potissimum Cæsar Authenticam condidit. Quod sc. in toto Imperio Germanico nec Studiosus nec doctor alius penè quisquam studiorum gratia tum peregrinaretur.

Ejus laudatissimæ constitutionis sunt quidem varia beneficia: quæ tamen (nisi admodum fallor) ad duo capita meritò reduxeris: quorum alterum est vivendi securitas, alterum fori optio. De ultimo ante hosce sex menses uberius ex hoc loco mihi est dictum. Quando simul ostendi, non multò pòst id desisse gravissimis de causis: non permittente scil. juvenili Studentium temeritate ac petulantia optivum illud atque incertum fori genus. Cujus loco ergo cæperit mox, erectis passim plurimis scholis publicis, certa alia jurisdictio, eaque aut ipsi Studiosorum ordini, quod & hodie in Italis obtinet, aut magistris eorum demandata, quod Germaniæ fere omni est usitatum. Cæterum (ut ante dixi) hæc à me sunt jam ante sex menses in augusto hoc confessu latè perorata: itaque hodie sanè minime repetenda. *Securitatis* illud beneficium quale sit, non inter omnes constat: quod videlicet alii aliud illâ voce velint significatum. Video certè perquam multos ad vectigalium tributorumque id immunitatem extendere, paucis aliis reclamantibus.

Cæterum Imperatoris quidem mentem fortassis haud adeo est difficile intelligere, modo ipsa illius verba ea quâ par est diligentia atque attentione expendantur. *Omni- bus, inquit ille, qui causâ studiorum peregrinantur Scholaribus,*

& maxime divinarum atq; sacrarum legum Professoribus. Scilicet si quando & Professores studiorum gratiâ peregrinantur. Neque enim hoc loci Professor est alius, quam qui docendi provinciam in se audet suscipere, etsi salario non doceat, quod alias ostendimus. His omnibus (pergit Imperator) *hoc nostra pietatis beneficium indulgemus: ut ad loca, in quibus literarum exercentur studia, tam ipsi quam eorum nuncii veniant, & in eis securè habitent.* Securitas itaque indulgetur primum ad loca in quibus literarum exercentur studia veniendi, deinde in illis locis habitandi. Securitas ergo bina est & geminata. Qualis verò illa? Nisi admodum fallor, videtur Imperator ipsummet sese explicare, verbis mox subsequenter. *Dignum namq; (inquit) existimamus. Vbi tò Namq; causalis est vocula: adeoque indicat, iis quæ sequuntur rationem reddi quamobrem ejusmodi securitas indulta.* Pergit itaque: *Dignum namq; existimamus, ut, cum omnes bona facientes nostram laudem & protectionem omninò mereantur: quorum scientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & nobis ejus ministris vita subjectorum informatur, quadam speciali dilectione eos ab omni injuriâ defendamus.* Securitas erga indulta defensio ac tutela est *ab omni injuriâ.* Hinc verò omnino patet, non indulgeri securitatem à vectigalium tributorumque collatione. Nisi profectò injuriæ vocabulo vectigalium tributorumque præstationem ipse Imperator significaverit. Quod nescio an cuiquam possit videri verisimile. Cum vectigalia ac tributa pendere nequaquam injuria quadam simpliciter sit, sed sæpe jus merum. Quid, quod ipsemet Imperator mox adjiciat, qua injuria tum affici soleant Studiosi? *Quis enim (subdit) eorum non misceatur, qui amore scientiæ exules, facti de divitibus pauperes, semetipsos*
exina-

Vid. ad h.
l. Accurs.

exiniantur, vitam suam multis periculis exponunt, & à vilissimis sæpè hominibus (quod graviter ferendum est) corporales injurias sine causâ perferunt? Pergit idem atque concludit: Hac igitur generali & in perpetuum valiturâ lege decernimus, ut nullus de cætero tam audax inventiatur, qui aliquam Scholaribus injuriam inferre præsumat, nec ob alterius cujuscunq. provincia delictum sive debitum (quod aliquando ex perversâ consuetudine factum audivimus) aliquod damnum ei inferat. Hæc Imperator.

Ex quibus manifestum profectò est, per securitatem intelligi securitatem ab injuria, eaque partim corporali, partim illâ quæ olim ἐνσχυεῖα μὲν aut pignoratio dicta est, quamque recentiores Jurisconsulti repressalia, Galli literas markæ appellitant. Ea nimirum tum erant tempora: ut multum imminutâ Cæsarum auctoritate, nusquam fermè tuta pax, injuria vero tantum non ubivis obtineret. Quo malo Germania cum primis laboravit. Unde non multò post idem Imperator Fridericus adactus est, leges de non inferendâ injuria deque pace promulgare. Testatur id ipsum Conradus Abbas Urspergensis ad annum 1187 hisce verbis: *Eo anno Fridericus Imperator conventum Principum apud Nuremberg coadunavit, ubi de pace terra disposuit, & in literas redigi jussit. Quas literas Alemanni usq. in præsens literas pacis vocant: nec aliis legibus utuntur, tanquam gens agrestis atq. indomita.* Quanquam igitur peregrinus omnis ab injuria sit tutus jure divino, jure naturæ, jure gentium, jure civili; ut tamen istius ætatis erant mores, necesse fuit nova lege munire innocentiam peregrinantium Studiosorum. Iis autem moribus, (quando scilicet in armis vigeat) quis dubitet, repressalia, aut pignorationes quoque, in perfrequenti imò nimio fuisse usu? Scilicet

Scilicet habet illa violentæ executionis species locum quendam ubi jus denegatur: sæpe autem per vim etiam ultra extenditur, maximè ubi malis moribus vivitur. Sunt enim bellum aliquod imperfectum repressalia & pignoratîo: non semper quidem injustum, persæpe tamen, semper autem permolestum illi contra quem exercetur. Quæ natura quoque est belli pleni ac solemnîs. Ab hoc itaque onere, quod etsi non semper, frequenter tamen cum injuria est conjunctum, non posset autem à studiorum proposito non quemvis abstrahere, quo plures ad literarum studia ex ultimis usque provinciis exciret, securos esse voluit, jussit, optimus ille & nunquam satis laudandus Cæsar. Quod profectò beneficium non vulgare est. Certè tanto majus, quantò majus damnum, ac quanto majorem molestiam, pignoratîo ac repressalia adferunt.

VSQVE adeò autem hæc Cæsaris benignitas etiam aliis placuit, ut non successores tantum eamdem confirmaverint: verum alii quoque Reges, quando & ipsis placuit in scholas publicas literarum gratia juventutem undique convocare, idem prorsus constituerint. Neapoli cum Scholam hujusmodi conderet Fridericus primi illius Friderici nepos dignissimus, quod initio tertii decimi seculi Christiani contigit, ita loquebatur: *Scholares undecumq. venerint securè veniant, morando, stando, & redeundo, tam in personis quam rebus.* Quibus verbis legem avi sui quasi explicat. Eodem prorsus tempore Ludovicus id nominis nonus Galliarum rex, qui Sancti cognomentum meruit, quo Parisiensi quoque Scholam Theologicis & Philosophicis studiis florentiorem redderet, in hæc verba edixit: *Concedimus ac volumus, quod omnes & singuli de quacumq. natione vel regione oriundi, de corpore Universitatis Parisiensis existentes, & esse*

Vide Petr.
de Vincis
l. 3. Epist.

esse volentes, ad eam accedere, morari, redire, & se, nuncios suos, resq. suas, ubi liber transferre pacifice & libere absq. ulla inquietatione possint: sicut melius ipsis videbitur expedire. Quæ Middelburg. l. 6. de A. cad. p. 366.
 editi verba refert Middendorpius, & nos ex illo nuper adduximus. Certum etiam est, nullam fortè Scholam publicam ex eo tempore fuisse erectam (fuerunt autem institutæ per Italiam, Galliam, Germaniam, Hispaniam, & Septentrionales regiones plurimæ) cujus alumnis par securitas non fuerit data.

Seorsim Aureliæ in Galliis, Nationis Germaniæ Studiosis cautum est. Primo ut sint in singulari Regis tutelâ, sive eo proficiantur sive inde discedant belli pariter ac pacis temporibus: Secundo, ne tempore belli possint capi vel detineri, etsi eorum Principes ipsimet Regi bellum indixerint. Ideoque contra Nobilem nonneminem Gallum, qui Germanum quempiam Studiosum eo nomine detineri curaverat, quod ipse frater bello captus esset à fratre illius Germani, pronunciatum in Curia fuit Aurelianensi anno post millesimum quingentesimum quinquagesimo octavo: id quod refert Joannes Bacquetius. Ampliasse videtur hoc privilegii genus Philippus sextus Francorum in Galliâ rex. Ille enim (recitabo verba Petri Rebuffi Jurisconsulti Montispeffulani) privilegium concessit Magistris & Scholaribus Parisiensis Universitatis; quod bona illorum de quibus in Studiis aluntur, capi aliqua ex causa non debeant, (verba privilegii reddo ait Rebuffus) considerata occasione guerrarum, nec alia occasione quacumq. per quoscunque, cujuscumq. conditionis status vel eminentiæ existant, pro nobis aut nostris subditis non capiantur, aut aliâs quomodolibet arrestentur: ne Magistri & Scholares Universitatis prefata vagandi à Studio sumant materiam. Datum apud Vincennam anno

Bacq. des
droits du
dom. de la
Cour. de
France
part. 1.
chap. 13.

Rebuff. l.
de privil.
Schol. pri-
vilegio 83.

1340 mense Ianuario. Recitat idem Rebuffus planè eodem loco rescriptum aliud ejusdem Philippi Regis, quinquennio pòst exaratum in Parisiensem gratiam, idque Gallica lingua. Sed quoniam illud magis pertinet ad immunitatem onerum, recitabitur illud non multò post, atque ita commodiore loco,

ITA QVE ut antiquissimum est hoc privilegium omnium nostrum, quotquot vel docendi vel discendi gratia Academicam vitam peregrè degimus: ita & maxime est universale atque communissimum. Multò autem pòst deum adjecta sunt alia illa, quibus nunc cum primis res Academica & stat & floret & gaudet. Nec in universum omnibus eadem sunt concessa, sed alibi plura alibi pauciora; prout Cæsarum Regum Principum aut Pontificum major minorve fuit liberalitas. Generatim verò si pronunciandū quidquam sit, licet (nisi fallor admodum) secure adfirmare, verustiores Europæ nostræ Academies sensim magis & tardius auctas beneficiis, quàm postetiores. Cujus rei causa est, quoniā hæ ab initio statim ad priorum exemplum sunt institutæ, adeoque mox à primo exordio impetraverunt quæ aliis illis per partes & longo temporis spatio donata sunt. Exemplum unum pro multis exhibet nobis hæc ipsa Julia nostra. In hac enim Academia creatis Doctoribus ipse Maximilianus Cæsar iis tabulis, quibus Academiam primum instituit, concessit (verba Cæsaris refero) omnibus & singulis gaudere & uti privilegiis, prerogativis & exemptionibus, libertatibus, concessionibus, honoribus, præminentis, favoribus atq; indulgentiis, quibus ceteri Doctores in Bonontensi, Senensi, Pavino, Papiensi, Perusino, Parisiensi, ac Lipsensi, & aliis Studiis privilegiatis promoti ac insigniti, gaudent & utuntur de consuetudine vel de jure. Eoque non profecto est, quod quasi-

quaslibet immunitates quibusvis Academiis sine discrimi-
ne liceat adscribere: multo minus ex iis quæ nunc passim in
usu sunt pronunciare aliquid est, de antiquissimarum pri-
mis initiis: quasi nempe quibus nunc gaudemus beneficia
statim & jam olim recepti perinde usus fuerint. Verùm nisi
falli & fallere velis, necessum est, ut de singulis pronuncies
seorsim, ex tabulis & consuetudinibus cujusque loci pro-
priis: atq; in exordia singularum immunitatum per partes
inquiras. Ità sane deprehendere fuerit ingens discrimen, &
quæ vulgo antiquissima habentur sero satis in Academi-
cum usum concessisse.

NON patitur hic dies per omnis generis privilegia
Academica sermonem diffundere: tantum addam nonni-
hil de IMMUNITATE illa, qua gaudetis nobiscum, Ju-
venes optimi, circa TRIBUTA & VECTIGALIA: quo-
niam de illius exordio jam antea dicere quædam inepi-
mus. Illa retuli, à quam multis quidem ab Authentica *Ha-
bita* arceffi: si quid tamen recte judico, post Friderici
secundi ætatem, & quidem forte satis diu post demum, im-
munitas isthæc certam vim nacta est. Non enim Fridericum
id nominis primum Cæsarem *securitatis* voce hoc volu-
isse, jam ante est ostensum: quamvis fateamur non hodie
tantum secus videri plurimis, sed jam olim ita hanc vocem
Bartholum ipsum & Baldum interpretatos esse, quod exi-
stimarent securitatem ab injuria nulla lege nova indigere.
Multò minus verò probabile est Hugonis Donelli & Petri
Gilkenii aliorumque commentum; immunitatem hanc ex
quintæ lege Codicis Justiniani de Vectigalibus repeten-
tium: utpote quoniam nec ibi quidquam hujusmodi lega-
tur, neque ejus vel vestigium aliquod in omnibus post
seculis nisi demum tertio decimo reperiatur. Cæterum ne
quidem

Donell. ad
Anth. hab.
Gilkenius
ibid.

quidem Friderici II ævo illam Cæsarum auctoritate obtinuisse, vel inde liquet, quod in iis privilegiis, quibus hic Cæsar suam Neapolitanam voluit esse ornatissimam, immunitatis istius nulla memoria inveniatur. Sunt autem hodieque in manibus ista omnia; cum primis apud Petrum de Vineis Cæsaris illius Cancellarium, imo etiam à nobis non adeo pridem hæc recitata. Omnino itaque omne hoc jus verè debetur benignitati Principum sequentis ævi. & quidem citius alibi alibi tardius.

Middend.
l. 6.
de Acad.
pag. 373.
Papir. in
vita Inno-
cent. IV.

Rebuff.
privil. 147.

Videtur autem omnino esse incertum, quis primus & quo tempore illud beneficii indulserit. Enimverò refert quidem Middendorpius, idque Papirii Massonii testimonio confirmat, Innocentium IV Pontificem auditores Parisiensis Scholæ vectigalibus exemisse. Fortassis autem vel ipse vel Papirius vel uterque fallitur. Quis enim id potuerit Pontifex Romanus? Forte tamen conatus aliquid Papa est, ea auctoritate qua sibi tribuit jus in omnes Ecclesiasticos, cujus ordinis etiam Studiosi quodammodo nonnullis existimantur. Verosimilius videtur quod idem post Rebuffum narrat, Carolum sextum Gallia Regem in hæc verba decretum aliquod promulgasse: *Statuimus quod Parisiis studentes immunes sint, ab omnibus impositionibus, & subsidiis, tum super vino habito ex hereditatibus aut beneficiis, siue illud vendant minutim siue aliàs, siue ex frumento & aliis quibuscumq; bonis sibi provenientius. Item in omnibus bonis emptis ad suum usum, dummodo id Rector fuerit attestatus, qui super hoc primitus ab ipsis receperit iuramentum.* Quod beneficium sanè magnum est & alibi parum in usu. Præfuit autem Carolus sextus Gallia rebus, ab anno post millesimum trecentiesimum octogesimo ad subsequens seculi annum vicesimum tertium, quæ sunt confinia seculorum XIV & XV: & hæc ipsa immunitas, Rebuffo teste, data est seculi decimi

decimi quarti anno octogesimo tertio, longo intervallo post Friderici II ætatem. Idem autem Carolus inter alia Monpessulanæ scholæ hoc dedit privilegii: *Rector, Doctores, Magistri, Licentiat, Baccalaureati, ordinarie & continue legentes, aliq; veri studentes, cursus & actus Scholasticos pro adeptione scientia & graduum exercentes, ab omnibus impositionibus, gabellis, quarta parte vini & aliorum fructuum excretorum, tam in suis pradiis patrimonialibus, quam aliis ratione beneficiorum Ecclesiasticorum sibi competentibus & pertinentibus, etiam aliis personalibus vectigalibus, pedagis, angariis & parangariis, sint & remaneant in perpetuum quiti, liberi, franchi, immunes pariter & exempti.* Privilegium integrum recitat Rebuffus: sed nobis nunc satis est unum hoc attulisse. Alii idem Rebuffus notat, ab eodem hoc Carolo Rege Studentibus & Parisiensibus & Montispeffulanis datam omnium munerum eam vacationem, ne ad ulla possint compelli. Attamen (ne quid dissimulemus) jam ante Philippus Pulcher Parisiensi Scholæ tributorum bellicorum immunitatem indulserat seculo tertio decimo, Philippus Valesius autem sequente seculo ab omnibus eam oneribus personalibus liberaverat. Rem ita narrat Rebuffus. *Speciale privilegium concessum est Scholaribus euntibus Parisios & redeuntibus, ut nullum vectigal solvere teneantur, in hæc verba. Concedimus de gratia speciali & certa scientia, & de nostra plenitudine potestatis, ne quisquam laicus, cujuscunque conditionis vel eminentie existat, sive privata persona, Frapositus, vel Baillivus, prefatos Magistros & Scholares, aut ad ipsum Studium accedentes, aut ad propria redeunt, de quorum Scholaritate constabit per proprium juramentum, in persona, familia, sive rebus, occasione pedagii, tallie, impositionis, consumæ, vel aliorum hujusmodi personalium onerum, aut aliterius exactionis, cujuscunque personam*

Rebuff. pri-
vileg. 146.

Idem pri-
vileg. 117.

Rebuff. pri-
vileg. 146.

inquietent, molestant, aut aliàs quovis modo extorquere praesumant. Hoc concessit Philippus VI Valesius dictus, olim Rex Francia, anno 1340 in mense Ianuario apud Vincennam. Simile privilegium concessit Rex Francia Ioannes anno 1360 die 12 Februarii, quod direxit dominis generalibus, ut praedictis privilegiis gaudere faciant Magistros & Scholares. Hoc privilegium ampliavit Karolus quintus, ut sint immunes tam in aqua quam in terra, & bona ipsorum & bona suorum beneficiorum quae ad usum habent. Datum anno 1369 die 26 Septembris apud Vincennam. Haecenus Rebuffus. Operae pretium fortè fuerit & nonnulla heic loci in majus robur ex Stephano Pasquierio, aut potius ex interprete ejus, diligentissimo Limnaeo audire. Ille ita loquitur: Philippus Pulcher edicto anni 1295 sancivit, ut quascunq; faceret impositiones ad bella necessarias, Universitas (sermo autem est ipsi de Parisiensi) illis non subjaceret. Anno 1299 pro debito reali Scholarem non posse pignori in suis mobilibus. Et anno 1311 ut Vigilum magister statim in introitu officii juraret, se observaturum in omnibus & per omnia privilegia Universitatis. Et Ludovicus Hutinus ejus filius, qui per annum duntaxat regnavit, ut omnibus Scholaribus liceret suppellectilem suam transportare quò vellent, absq; ullius impedimento. Verùm supra omnia magnum est privilegium quod Philippus Valesius ipsis dedit anno 1340, quo illos exemptos voluit ab omnibus portoriis, vectigalibus, consuetudinibus, & aliis hujus generis oneribus personalibus, & ut omnibus in processibus non evocarentur Lutetia. Verba haec omnia sunt Pasquierii. Ex Philippi porro Valesii tabulis, anno seculi quartidecimi quadragesimo quinto Parisiensi Scholae Gallica lingua traditis, recitat nonnulla Rebuffus, quae Latine versa non possumus itidem hîc silentio praeterire. Volumus, ait Rex, quod ex bonis supradictorum Magistrorum

Limn. l. 8.
de Iure
publ. Rom.
cap. 9. n. 62.

Rebuff.
priv. 81.

& Scholasticorum, nulla bona, qualia & quaecumque fuerint, pro praesidiis nostrorum bellorum, neque pro nostra aula, pro aula nostra carissima sponsa Regina, neque pro nostris liberis, neque pro aliis quibuscumque nostra prosapia legatis, ducibus, connestabilibus, aut aliis volentibus vel dicentibus se habere jus, in nostro regno quacumque auctoritate liceat accipere. Sed tranquille supradictis Magistris & Scholasticis omnia eorum bona relinquuntur. Haecenus Rex ille, Rebuffo teste. Quæ si vera sunt (quid verò aliter suspicemur?) apparet: initia immunitatum scholasticarum jacta Parisiis quidem tertiidecimi seculi fine, sed Philippo Valesio demum rege, adeoque seculo quartodecimo, justum illis incrementum accessisse, atque tum demum illam à vestigalibus aliisque oneribus libertatem Scholasticos homines in Galliis quidem consequutos esse.

VERVM hæc in Gallia ita contigerunt. In Italiâ, Germaniâ, Britanniâ, alibi, quando hæc cœperint, ut quod res est fatear, certò affirmare non possum. Fortassis autem parùm interest sive id nescias sive scias. Ego tamen grati esse animi credo, inquirere in auctorem cujuslibet boni. Id certum est, hodiè illud immunitatis genus per omnem Europam, quâ quidem Christianæ religioni aliquis honos est, obtinere: quocumque etiam autore in usum venerit. Si conjecturæ est locus, dixerim deberi in Italia quidem, saltim vestigalium immunitatis originem, partim spontaneæ benignitati hominum jam tertiidecimi seculi, partim verò Juris Doctoribus veteres Romanas leges in literatorum gratiam liberaliter atque benigne interpretantibus. Enimvero ipsemet Accursius, quem initio statim tertiidecimi seculi constat magnâ nominis existimatione Jus Romanum Bononiæ docuisse, ad Athen.

Middend.
l. 5. de
Acad. p.
367.

thenticam *Habita*, non illam ipsam Authenticam aut aliquod novum aliud Cæsaris rescriptum laudavit, sed in hunc modum glossatus est. *Sed an pedagia solvant? Respondeo non. Arguit. ff. de leg. l. si quando. Item quia in usum propriam ferant libros & alia. i. de veti. & commiss. l. universi. Item quia non est consuetum, ut ff. de publ. & vectig. l. iiii. in fine.* Post Accursium nonnulli (quos inter est Bartolus ipse & Baldus) libertatem hanc voce *securitatis* in Authentica comprehendendi, persuadere vulgò conati sunt. Atque homines quidem alii videntur hoc indulgisse Studiosis tanquam clericis. Accedente autem Jurisconsultorum auctoritate, haud difficulter in morem trahi potuit omnibus laudata æquitas. Et verò accessit tandem & Principum confirmatio. Sic de Agrippinenfi Academia agens Middendorpius, *Fridericus Imperator, ejus nominis tertius, (inquit) omnes & singulos, ex quacumq; mundi parte studiorum causa Coloniæ advenientes, & redeuntes, cum familia & bonis sub Regalem tuitionem suscipiendos, nullaq; de causa in itinere suo impediendos, arrestandos, ab omni solutione pedagii, zhelonii, seu tallie, aut exactionis genere immunes esse debere, sub gravibus penis sancivit, & executionem Archiepiscopo Coloniensi Brabantieq; ac Gelarie Ducibus demandavit. Francfordie 4. Augusti anno 1442, regni sui tertio. Carolus Dux Gelarie hoc privilegium peculiari diplomate confirmavit; suisq; sacrapis, telonariis & ministris mandavit, ut Doctoribus & Studiosis Coloniensibus, amicis suis, auxilio & consilio essent: ut cum rebus & bonis, libere, sine ullo teloneo, facilius per suas provincias transirent: pro se & pro heredibus suis. Anno 1514 die 25. Septembr. Hactenus Middendorpius. Similes autem tabulas Cæsarium Principumque alibi etiam fortassis passim reperire est,*

Sed

SED QVORSVM prolabor sermone? Initiò hoc volebam: ultimis hæc quinque cum primis seculis immortales deberi gratias à nobis, qui in Scholis publicis literarum studio nos consecravimus: quod hoc demum tempore pleraque illa, si non omnia, sint orta & constituta, quibus res Academica conservatur. Eo enim intervallo videntur passim Reges, Principes, Pontifices, certatim dedisse operam exornandæ rei literariæ & adjuvandæ: iis beneficiis collatis, quorum ne umbram quidem in prioribus seculis, apud cultissimas etiam gentes, est invenire. Adeo liberalibus autem benefactoribus quis dubitet æternas deberi gratias? Nec tamen illi quidquam aliud quam rei literariæ commodum videntur spectasse. Vt proinde grati omnes illi sint habendi, qui tantis beneficiis utuntur fruunturque illo fine quo fieri par est.

Quod à vobis quidem, O optima studiosorum corona, hoc semestri spacio Prorektoratus mei esse factum fortassis licet affirmare. Etsi enim interdum contigerit quid secus quàm oportuit, saltim à plerisque tamen hoc tempus cum studiorum fructu esse collocatum, nolo dubitare. Id quod mihi sane nunc eo est jucundius, quo majori cum metu munus hoc fui aggressus. Non enim diffitebor, haud sine trepidatione provinciam me hanc subiisse. Verùm equidem Deo Opt. Max. boni omnis datori promotorique, ante omnia gratias debeo quas possum mente concipere maximas: qui inter hos belli motus, hæc inter pericula, interque has ærumnas quibus Germania tantùm non omnis perit funditus, protexit hanc Juliam, eique otium illud fecit cujus bonis potuerimus frui. Magnas quoque gratias debeo Clarissimis & honorandis Dominis collegis meis: qui profectò nullâ in re vel

Aa

confi-

consilii vel rei inopem me reliquerunt. Vobis tamen etiam, O optimi juvenes, haud parum me fateor debere cum pro studio in me vestro, tum pro amore virtutis, quâ tempora sperato tranquilliora mihi reddidistis. Maeste este, ô boni, & pergite ut capistis quietem honestam & literarium otium fovere. Ego sanè hisce quas dixi de causis læto animo possum nunc provincia excedere. Nec vero est quod morer amplius. Igitur quod bene vortat Academiae huic Juliae, omnibusque ejus cum Senatoribus tum Civibus; ad Te mea oratio sese deflectit Clarissime atque Eximie Vir N. N. Collega & amice multis nominibus & honorande & carissime. Sexta agitur septimana quum unanimi omnium Collegarum consensu electus es in proximum semestre Academiae hujus Juliae Magnificus Prorektor. Confirmavit auctoritate sua nostram electionem Serenissimus ac Reverendissimus Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus Dux Brunsvicensis & Lüneburgensis &c. Academiae hujus Rector hodie ac Cancellarius Magnificentissimus Dominus noster clementissimus. Tu vero neque nostrae expectationi neque Principis voluntati Te defuturum spondidisti. Exaeto itaque semestri illo quo mihi gerendum fuit hoc munus, dies jam adest & hora illa quâ provincia hæc tibi venit tradenda. Age igitur, Vir Clarissime, quod felix faustumque tibi nobis ac omnibus bonis eveniat, hanc cathedram ascende & à me accipe cum ea insignia quibus meritò conspicuum Te porro esse oportet, tum & alia nonnulla quibus res Academica nostra præcipuè administratur.

Accipe igitur primùm hanc purpuream ex holoserico epomidem. Regius hic olim fuit ornatus, Pontificum Cæsarium,

rum, & Regum unanimi beneficio, tuum munus quod geris quo sit conspectius, Academia post concessum.

En Tibi & duo hæc sceptræ. Hoc insigne meri mixtique imperii est, quo pollet hæc Julia. Hoc solatium miseris: fiducia oppressis: spes egenis: terror malis ac petulantibus ingeniis.

Trado etiam duo Academiae figilla: alterum majus obfignandis majoris momenti negotiis: alterum minus in usum magis familiarem. Penes Te enim hoc semestri erit facultas & Academica omnia sigillo confirmandi, & alibi obfignata referandi.

Cape etiam codicem hunc legum & statutorum nostrorum. In hoc habes omnia secundum quæ Schola nostra est dirigenda. Habemus sc. rempublicam non ex cæco regentium arbitrato sed secundum leges administrandam. Quod & tibi non potest non placere: quem minimè præterit, quam obnoxii mentis affectibus mortales simus, & quam simul iniquus rerum arbiter sit idem affectus ille.

Accipe & hunc Codicem, album civium Academicorum. Neque enim fas est ignorare te quenquam eorum, qui huc tanquam ad asylum aut potius ad aram atque velut in portum advenerunt. Omnium autem nomina hîc videbis consignata. Quod etiam te scio expetere, quâ erga omnes es benevolentia.

En tibi denique & claves: quo videas nihil arcanum non concredi fidei tuæ. Habes jam claudendi referandique omnia potestatem, prout aut lex id exegerit aut utilitas publica postulaverit.

Sunt quidem adhuc & alia penes me. Sed quæ huc minus

nus commodè potuerunt transferri. Recipio autem me isthac bona fide intra octiduum, aut si quem alium diem in id indicere visum fuerit, tibi traditurum. Intra quod tempus & rationes accepti atque expensi me redditurum, stipulata hac manu polliceor.

Atque ita finis jam impositus est meo muneri. Quo nomine iterum Deo Opt. Maximo gratias ago immortales. Quando autem te video Magnifice Dn. Prorektor non possum equidem & Academiae nostrae, & Tuae Magnificentiae, & mihi denique non plurimum gratulari. Academiae quidem, quod accipiat eum administratorem, qui & prudenter possit & diligenter velit eam regere ac defendere. Tuae autem Magnificentiae, quod ad eum gradum dignitatis perveneris, qui in nostro ordine à Cæsaribus Regibus Principibusque summo semper est honore affectus. Mihi vero quur non gratuler illum successorem? quem singulari amicitiae affectu dudè huius fui prosequutus, Deum veneror, uti tranquillitate concessa, ita Tua Magnificentia provinciam hanc regat, ut proximo semestri Academia non conservetur tantum in quo est statu, sed & magnum capiat incrementum.

ADDEN-

ADDENDA.

Pag. 9, l. 26. *memoratis*. Et verò de licentia illa sentiendi docendique non potest dubitare, saltem qui observaverit, quantum à receptis in vulgus sententiis Philosophorum ejus ætatis placita discesserint. Nec enim quem, quam illorum in jus ideo vocatum legere est post Socratem. Aristoteli enim dies quidem dictus est ab hierophanta, verum non quod intra septa Lycei quidquam peccasset, sed quasi hymnum Hermiæ cecinisset, ejusque statuæ Delphis curasset inscribi.

Diog. Laërt. in Aristot.

Aristotelem porro scholæ suæ legestulisse, idque Xenocratis qui Academiam tenebat imitatione, singulis item diebus decem novum aliquem principem scholæ dedisse, diserte ex Aristippo quodam auctor est Diogenes. De aliis perinde claro testimonio probare quidem id non licet: vestigium tamen ejus reperire est in eo, quod licuerit utique omnibus, & admittere in scholas, & ab iis excludere quos collibitum magistris fuit. Neque verò promiscue omnibus fores tum patuerunt. Notum est illud Platonis iis inscriptum: *ἰδεὶς ἀγαμέμνων ἐείστω*: & ab ejus successore Xenocrate quempiam rejectum à schola, quod neque musica neque geometrica neque arithmetica didicisset, proditum est à Diogene.

Idem l. 6.

Diog. Laërt. in Xenocrate.

De Xenocrate illo scribit quidem Servius, primum Philosophiæ scholam aperuisse, antea autem in porticibus duntaxat Philosophos sua tractasse. Verum & Xenocrates videtur in Academia docuisse perinde atque Plato, quantum ex Diogene colligere est. Et diu post Xenocratem Athenis multi in porticibus docuerunt, ceu de Stoicis notissimum est. Aperuisse quidem Xenocratem scholam, adeoque haud clausis sed apertis foribus docuisse, demon-

Serv. ad vii. Æneid. illa Sponte sua veterisq; de-

Diog. in
Polemo.
et.

demonstrat etiam historia Polemonis, qui ebrius scholam ejus irrupit. Ast verò semper id ab illo esse observatum, non est verosimile. Imò falsum est, si verum narravit Diogenes. Quod tamen propius est vero, cum Aristoteli quoque eo ipso tempore mos fuerit ad pomeridianas scholas quemvis sine discrimine admittere. Quicquid vero sit de Xenocrate: Aristotelis ejusque sectatorum mos, non nisi selectis auditoribus proponendi τὰ ἀνεγμαινὰ, neminem fugit.

Æl. l. 3.
Var. c. 35.

Ipse populus Atheniensis quin ἀνεγατήρια illa Philosophorum munierit legibus adversus petulantiam vulgi, nullus equidem dubito; etsi quo id proberur testimonium forte nunc desit. Nec tamen omnino deest, quum testetur Ælianus, famam percrebuisse, quod in Academia ne quidem ridendi potestas cuiquam sit facta, ὅβρις γάρ, addit ipse, καὶ ῥαθυμίας ὁπισθῶντο τὸ χῶριον ἀβατον φυλαχθῆναι: nam ab injuria & animi levitate inaccessum hunc locum servare conabantur. Sanè quibus pueriles scholæ fuere tutæ à contumeliâ pudicitiae insidiantium, aliquot Solonis leges hodieque supersunt

Æsch. or.
rat. in Timarch.
I. Steph. l. 2.
de Iurisdict. c. 23.
Plat. l. 12.
de legib.

in Oratione Æschinis contra Timarchum. Quæ licet ab aliis perperam accipiantur de Philosophicis scholis, verisimile tamen faciunt, Atticam diligentiam ne hic quidem esse desideratam. Tulit quidem & Plato opere suo de Legibus unam, quæ huc pertineat: sed illam in usum esse translata ab Atheniensibus, non temere crediderim.

Diog. in
Theophrasto.

Legibus autem cum primis fuisse opus, nemo inficias iverit; modò cogites & vulgi erga literas animum, & numerum auditorum. Bis mille enim Theophrastum audivisse docentem, ex Diogene intelligimus. In hunc usum sane conscripsit fortassis jam tum Aristoxenus Tarantinus, magni ille nominis Philosophus & Musicus, grande opus

νύμω

νόμων παιδοποιῶν, cujus librum decimum idem Diogenes laudat testem, quo loco Pythagoræ instituta enarrat.

Idem in
Pythag.

Jam verò licuisse Philosophis etiam successores scholæ suæ instituere, abunde itidem est ex Diogenis monumentis manifestum. Ita enim Platoni Speusippum, huic Xenocratem successisse, disertè narrat. Theophrastum quemadmodum elegerit sibi successorē Aristoteles, narrat Gellius. Quum hujus ætate Sophocles, ἀρχων Atheniensis, tulisset legem, uti nequis Philosophorum præesset scholæ ἀν μὴ τῇ βαλῇ καὶ τῇ δημοῦ δόξῃ, adeoque receptam libertatem hanc irret creptam; tam indignis modis Philosophi omnes id tulerunt, ut Athenis illi exceßerint; rati, (nec immerito,) si ex vulgi sententia esset vivendum, actum esse de recta Philosophandi ratione. Nec verò reversi sunt nisi abrogata isthac lege, & Sophocle ipso quinque talentis multato. Indubie itaque & Strato successor designatus est ab ipso Theophrasto. Hic Lyconem successorem ipso testamento scripsit; ut Lycon itidem testamento eligendi facultatem paucis nominatim commisit. Multis aliis hoc historiis comprobare nihil attinet.

Idem in
Speusippo
& Xenocrate.

Gell. l. 13.
Noct. Atticar. c. 5.
Diog. in
Theophr.

Diog. in
Stratone
& Lycone.

Athenas igitur aliquid contulisse in scholas certum est.

Pag. 17. l. 27. *constiterint*. Et verò hac de causâ factum, ut ipsamet Gallicana juvenus Juris Romani discendi ergò Romam petere fuerit coacta: utpote quum una illa schola Juris istius tum temporis fuerit in omni Occidentali imperio, nescio an ullo Cæsarium privilegio, certe quadam longa consuetudine. Quam proinde etiam Cæsari Justiniano vltum est autoritate suâ confirmare.

Vide Alsferram l. 3.
rer. Aquitan. cap. 50.

Pag. 24. l. 19. *adscribat*. Aëtium hæreticum Aristotelicæ philosophiæ magistros Alexandriæ audivisse, scribit Sozomenus: quod tamen non habet Philostorgius Aëtii & allecla & laudator unicus.

Sozom. l. 3.
cap. 14.
Philost. l. 3
tm. 15.

Pag.

Philost. l.
8. tm. 9.

Secrat.
lib. 7. c. 15.

Porphyr.
in vitâ Plo-
tini.

Sozomen.
l. 3. cap. 14.

Junil. de
partib.
div. legis.

Pag. 8. ad. l. 28. *docuisse.* De Hypathia Theonis, magni illius Mathematici, filia, fœmina singularis sane ingenii, quam innoxiam Alexandrini, non sine infamia quadam ipsius Cyrilli, crudelissimè interemerunt, scribit Socrates Ecclesiasticæ historiæ scriptor, atq; ex illo Cassiodorus: *Hæc tantos in literis fecit progressus, ut omnes Philosophos sui temporis superaret: ac non modo in Scholam Platoniam à Plotino deductam succederet, verum etiam omnes Philosophorum omnium præceptiones & disciplinas omnibus qui eam audire volebant explicaret. Quapropter quotquot Philosophiæ studio incendebantur ad eam confluebant.* Et vero hæc illa est ad quam Philosophæ titulo supersunt Synesii epistolæ. A Plotino autem scholam aliquam Alexandriæ fuisse institutam, vix est verosimile, cum nihil hujus habeat Porphyrius in ejus vita. Neque temere legas quemquam Plotini sectatorum ibi docuisse: nisi id fortè fecerit annos aliquot Jamblichus. Plotini tamen doctrinam probasse sese Hypathiæ, non est quod indubium vocemus: præsertim quum constet omni Philosophiæ genere scholam istam floruisse.

Pag. 25. l. 18. *vocaretur.* Sanctum Didymum cœcum Sozomenus scribit, sacre scholæ Alexandrinæ, in quâ literæ ac disciplinæ docebantur, fuisse præfectum. Vbi omnino videtur loqui de illo Pantani ludo: à quo κατηχησάων scholam fuisse diversam, verosimile est.

Pag. 26. l. 10. *etis.* De Nisibi porrò quod ait Cassiodorus, confirmat σύγχρονον sed ex Africa testimonium, ut tamen non Hebræis sed Christianis videatur ludum istum tribuere, Junilii Africani. *Vidi* (inquit ille) *quendam Paulum nomine Persam genere, qui in Syrorum urbe Nisibi est edoctus, ubi divina lex per magistros publicos, sicut apud nos (in Africa scilicet) in mundanis studiis Grammatica & Rhetorica, ordine & regulariter traditur.* Etiam Antiochiæ tamen ad Oron-

Orontem Christianam Philosophiam & Sacras literas celebribus auditoriis professos Carterium & Diodorum S. Joannis Chrysostomi magistros, auctor est Sozomenus. Sed hæc opera fortassis privato studio fuit suscepta. Qualem multos passim terrarum præstitisse, vel una famosi Aëtii historia nos docet: à quo Tarfi Epistolas Pauli explicantem Antonium presbyterum, Antiochiæ Prophetas exponentem Leontium auditum, memorat Philostorgius.

Sozomen.
l. 8. cap. 2.

Philostorg.
l. 3. cap. 15.

Pag. 32. l. 13. *Iuchasin* (inde enim hausit, etsi dissimulaverit) Kirchner,

Pag. 65. l. 21. *aliquam multos*: imò quamvis Sturm Abbate una Fulda simul triginta doctores artium linguarumq; & sexcentos genere claros discipulos aluerit.

oratione
de docto-
rib. ma-
gnatib.

Pag. 93. l. 3. *controversum est*: eòq; addit Rigordus, *serventioris desiderio doctrinam sacram & questiones theologicas doceri.*

Pag. 117. l. 8. *professorium*. Et verò cùm ea ætate quinque fuerint dignitatum gradus titulis suis distincti, Illustribus scilicet, Spectabilis, Clarissimus, Perfectissimus & Egregius, nullo horum titulorum Professorium ordinem videas decoratum. Non enim qui Dorotheo Theophilo Anatolio & Cratino à Justiniano tribuuntur, ratione Professorii, sed aliorum munerum quibus simul functi sunt illi Juris doctores, adscripti sunt. Juris antecessorem vero, in quantum est talis, non nisi Prudentissimum audisse, ut Rhetorem Eloquentissimum, facile perspectu est ex ipsis illis Justiniani rescriptis, quæ tamen titulorum prodiga penè dixeris.

Vide Paa-
ciroll. c. 2
3 & 4.

Vid. Cod.
de Vet. jure
enuclean-
do.

Pag. 127. l. 15. *Antigon*: id quod passim fieri ne hodie quidem desit, quando sacrarum literarum studiosis nondum ordinatis, uti loquar Ecclesiastico more, homilias ad populum habendi facultas conceditur.

Bb

Pag.

Pag. 147. l. 9. *vicinissima*. Non diffiteor tamen, jam Accursii ætate videri, nonnullos Bononiæ ad criminalia quoque traxisse Cæsaris hanc concessionem, repugnante autem Senatu Bononiensi urgere id amplius desuisse. *Per Scholares* (ait ille) & *Doctores renunciatum est Bononia quantum ad criminales lites; & sic servatur exceptis Clericis.*

Pag. 148. l. 3. *expositus*. Non dissimulabo tamen, fortassis *Dominum* heic non tam loci dominum significare quam doctorem aut magistrum Scholæ. Ita sane ipsemet Accursius, proximus illi tempori, quo lata est authentica, & in ipsa Bononiâ juris peritia clarissimus doctor, vocem illam interpretatur. Et vero illa ætate receptum videtur, ut *κατ' ἐξοχὴν domini* titulo à discipulis magistri nuncuparentur. Ita Hostiensis de Azone: *propter verbum As venit Bononiam studium civile; sicut audiui à domino meo.*

Pag. 165. l. 23. *tur*, erant autem hi medentium nominis omnium vilissimi, non minus atque sunt hodie,

Pag. 171. l. 30. *desuisse*; & quidem illam Romæ sic satis accurate Magistro census fuisse demandatam, adeoque & ipsimet Urbis Præfecto, cui septimo loco subfuit tum ille census Magister; ut nos docet Notitia Imperii & ad illam in nunquam satis deprædicandis commentariis Guido Pancirollus.

Vide Not.
Imp. Occi-
dent. &
Panciroll.
c. 10.

HERM. CONRINGII
SVPPLEMENTA DISSER-
TATIONVM
DE ANTIQVITATIBVS ACA-
DEMICIS.

HERM. CONRADI
SUPPLEMENTA
TATIONVM
DE ANTIQVITATIBVS
DENICIS

SUPPLEMENTVM I

ad libri titulum

Scholis publicis sublimiorum scientiarum atque artium quia hodie commune passim est *Academi-
arum* nomen, idque nos etiam sumus secuti, forte haud abs re fuerit hîc docere, quâ ratione cognomentum illud passim hodie invaluerit.

Tenendum igitur, *Academiâ* initio non nisi locum unum Atheniensium suburbiorum gymnasiis instructorum audivisse. Fuerunt nempe Athenis olim, præter alia suburbana, tria cum primis splendore ædificiorum & gymnasiis celebria: Academia Lyceum & Cynosarges. Quorum posteriora duo præclare persequutus est Meursius *l. 2. Athenarum Atticar. cap. 2. & 3.* prius in *Ceramico gemino*, libro posthumo, à *cap. usq. decimonono, præcipue autem cap. 20 & 27.* Quoniam verò Platoni in *Academiâ* isthac Schola Philosophiæ publica fuit concessa, & quidem omnium prima, hinc Scholæ Philosophicæ nomine quàm maximè Academia illa Attica inclaruit. Diogenes Laërtius *l. 3. de Platone* ait: ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διέτριβον ἐν ἀκαδημίᾳ. τὸ δ' ἔστι γυμνάσιον περὶ αἰσώδες ἀπὸ τοῦ ἥρωος ὀνομασθὲν Ἀκαδήμης. Recitatis mox versiculis Eupolidis & Timonis, ejus indubiè quem σκῆδραρον appellant, addit: πρὸς τὸν γὰρ λέγεται τὴν Ἐκκαδημίαν ὀνομασθῆναι. Reversus Athenas in *Academiâ* commorabatur: ea vero est gymnasium ac suburbium nemorosum à quodam Heroe *Academo* cognominatum: primò autem per *Ehecademiâ* appellabatur. Quæ totidem ferme verbis referunt quoque & Suidas & Auctor Proverbiorum.

Præter vero locum istum universa Græcia nihil olim habuit *Academiæ* cognomento insigne, Cicero longè post villam

villam quandam suam Academiae nomine dignatus est, ut gymnasium in Tusculano Lycei. Hujus ipsemet meminit l. i. de Divinatione hisce verbis: *Nuper cum essem cum Quinto fratre in Tusculano, disputatum est. Nam cum ambulandi causa in Lyceum venissemus, id enim superiori gymnasio nomen est: Perlegi inquit ille tuum paulo ante tertium De natura Deorum. De illa illustris est Plinii locus l. xxxi. cap. ii. Digna memoratu villa est ab Averno lacu tendentibus, imposita littori, celebrata porticu ac nemore: quam & vocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum, ibi compositis voluminibus ejusdem nominis: Academicarum nempe quaestionum. Hadrianus quoque Imperator partem villae suae Tiburtinae eodem modo nuncupavit, Spartianus id testatur in ejus vita, Tiburtinam, inquit, villam mirè exaedificavit; ita ut in ea provinciarum & locorum celeberrima nomina inscriberet: velut Lyceum Academiam Prytaneum. Qui alius id imitatus sit nemo ex omni aëvo vetere memoratur.*

Sed & ipsamet illa nobilis Atheniensium Academia, videtur post Platonem non diu floruisse pristino cultu. De Sylla sanè qui bello Mithridatico obsedit & superavit Athenas, diserte scribit Plutarchus in ejus vita. *καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ἔκειρε δένδρεσσι φορτὰς τῶν περὶ αὐτὴν ἔσσαν καὶ τὸ Λυκαῖον. Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν devastavit, inter suburbia arboribus frequentissimam, & Lyceum. Fortassis vero id de nemore loci illius accipi potissimum debet: quia Appianus in Mithridatico ita duntaxat loquitur de Sylla: ὅλῳ δὲ τῆς Ἀκαδημίας ἐκοπτε, καὶ μηχανὰς εἰργάζετο μεγίστας: Sylvas verò Academiae exscindebat & machinas inde faciebat maximas. Nec tamen ab ingenio Syllae fuisset alienum, etiam quod reliquum fuit Academiae exscindere, quoniam Piræum & Munichiam incendit, & urbe capta crudelissime saevit incives: quod narrat*
idem

idem Plutarchus. Qui recte dixit ὁδὸν ἐν τῇ Σύλλῃ Φιλόσοφου. πρὶ ὁδὸν μέγαν. Qualis autem adhuc suo aeo fuerit Academiae facies, memoravit Pausanias: fortè quod eam ut alia Hadrianus Imperator, qua erat in urbem illam benevolentia, tunc restaurasset. Inde sane discimus, etiam tunc fuisse ibi gymnasium, in cuius introitu septum quoddam Dianæ, optimaque ac pulcherrima simulachra, templum item non magnum, ac varia sepulchra: in primo Academiae aditu aram Amoris, intus autem aram Promethei Musarum Mercurii Minervæ & Herculis. Quem Pausaniae locum egregie illustravit nonnullis etiam additis Meursius: qua parte de Ceramico suburbano agit, cuius pars nobilis fuit Academia. Non nisi pars tamen, etsi Hesychius & Stephanus is qui de urbibus scripsit ita loquuti sint, quasi Ceramici & Academiae voces idem significent.

Cum primis verò expendi meretur, à Pausania nullam factam mentionem Scholæ Philosophicæ in Academia tunc superstitis. Indicio sane illud mihi est satis certo, isthac tempestate desisse scholam illam nobilem à Platone institutam illic loci celebrari. Horatius l. 2. epistola 2 quidem ait:

Adjecere bonæ paulò plus artis Athenæ:

Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum.

Atq; inter sylvas Academi querere verum.

Verum poëtica hoc dictum forte fuit elegantia, de schola Academica intra muros jam tunc recepta. Et vero videntur loca scholarum Platonica Peripatetica & Stoica Philosophiæ, aut ipsas potius scholas, quæ in mediis Athenis aliquot etiam post seculis fuerunt agitatae, Academiae Lycei & Porticus nominibus fuisse celebratas. Hoc sane spectas-

spēctasse videtur Synesius *epistola 54*: ubi ita illos qui Athenis redierant perstringit: *Versantur inter nos quemadmodum semides inter mulos, eò quod conspexerint Academiam & Lyceum & variam illam Porticum, quæ jam non est varia nam Proconsul tabulas abstulit*: nisi malis locutum Synesium, de locis qui olim Academiæ & Lycei nominibus extra urbem audierunt. Enimverò in universum olim omnis schola Platonis successorum Academia dicta est, & qui eam doctrinam amplexabantur Academici: qui cum sententiis dissenserint nata hinc nomina Academiæ veteris mediæ & novæ. A quibus cum plurimum alii abirent circa seculi Christiani secundi & tertii confinia, extinctum sensim est ipsum Academicorum nomen, & invaluit Platoniorum appellatio. Vnde S. Augustinus *l. 8. de civitate Dei cap. 12.* ita rectè scribit: *Recentiores Philosophi nobilissimi, quibus Plato sectandus placuit, noluerunt dici Peripatetici aut Academici sed Platonicæ. Ex quibus sunt valde nobilitati Græci, Plotinus Iamblichus Porphyrius.* Nec verò audiendus Marsilius Ficinus, aut Jacobus Mazonius, qui & hanc Platoniorum scholam *Academiam* appellant, sive sextam ut Mazonius, sive peregrinam ut Ficinus, hanc Peregrinam iterum trifariam dividens in Ægyptiacam Ammonii Sacæ, Romanam Plotini, & Lyciam Procli: carent sane hæ narrationes omni idoneo veteris ævi testimonio.

Cæterum à Synesii præter propter ætate, certe à temporibus Justiniani Imperatoris, in universo terrarum orbe, per mille amplius annos, nulla schola, nullus scholæ locus, *Academia* nomen accepit. Primò omnium in Italia Romæ videtur illa vox reducta in usum Paulo secundo Pontifice: idque non, ut olim, de speci scholæ Philosophicæ, aut schola ipsa, sed de collegio aliquo isthoc tempo-

pudivit nonnullos Academiam instituere ludorum aleæ & chartarum, quæ tamen altero post anno Regio edicto severe, ceu par erat, damnata est. Ibidem utilis quidem, Academiæ tamen cognomento neutiquam digna, equitandi saltandique schola coepit Pluviniello auctore.

Longe majore jure Academiæ nomen scholis illis inditum est, quæ aliàs vulgo aliquot jam seculis audierunt Universitates Studia & Gymnasia generalia. Primum videtur hoc coepisse in Germania nostra, & quidem superiore demum seculo, nec ullo decreto publico, sed solo doctorum quorundam virorum, veterem Græcorum doctrinam admirantium, instituto. Hinc ne hodie quidem vel apud nos in promiscuo vulgi usu vocis *Academiæ* est isthæc significatio: tantum abest ut alibi obtineat. Receptissima est vox *Universitatis* aut *Studii generalis* vel *universalis*: etsi nec id satis constet quæ Universitatis vox huc tracta sit. Sed & *Gymnasium* primo sui usu palæstram luctatoriam denotat: quoniam tamen primæ Philosophicæ Scholæ in Gymnasiis Atticis caperunt, non defuit sensim iusta occasio ad Scholas illas majorum artium & scientiarum vocem illam flectendi. Unde jam Cicero l. 2. de Oratore dixit. *Seculis multis ante gymnasia inventa sunt, quam in his Philosophi garrere cæperunt, & hoc ipso tempore cum omnia gymnasia Philosophi teneant.* &c. Idem l. 1. de Oratore eodem sensu voce illa usus. *Clamabunt credo omnia gymnasia atq; omnes Philosophorum scholæ, sua esse hæc omnia propria.* In Symmachi epistolis ut & apud Salvianum alibique, disertè memorantur gymnasia literarum. Imo passim locorum per universum Imperium Romanum, deficientibus sensim gymnasticis exercitiis, tandem vox *gymnasti* nihil nisi scholam altioris cujusque doctrinæ denotavit.

Quar-

Quandoquidem verò recepti nunc usus est, literatorum saltim consuetudine, ut Academiae nomine, Scholæ illæ quæ Universitates aliàs audiunt usurpentur, etiam nos volumus illum nunc observare: confisi, neminem temerè id improbatum. Valent scilicet vocabula ut nummi: utque recte ait Horatius de populo.

Hunc penes arbitrium est & vis & norma loquendi.

Ideoque nec ipsa *Scholæ* vox unquam à nobis usurpabitur in ea significatione, quâ jam seculo Christiano quarto Palatina quædam officia audierunt Scholæ agentium in rebus, scholæ protectorum, scholæ silentiariorum, & septem aut octo præter hæc alia, quibus tum præfuit Magister officiorum dictus. Nec item vox illa nobis significabit solas Rhetorum scholas. Quæ tamen significatio videtur jam inolevisse sub finem seculi Christiani primi. Constat sane ex Taciti de Oratoribus libro, sive ille fortasse fuerit Quintiliani aut alterius ejus ævi, *Scholasticos* tunc appellatos qui declamationes instituebant de causis fictis. Ex præfatione item Controversiarum Senecæ, *Scholasticam Controversiam* & Declamationem idem tunc valuisse. Codex tamen Theodosianus pariter & Justinianus *Scholastici* nomine ipsarummet causarum forensium patronum sive advocatum solent designare: quin hoc significato duo præstantes historici Agathias & Euagrius tunc Scholastici audierunt. Eodem ævo diuq; post, *Sermo Scholasticus* dictus est qui Oratorum in modum est expolitus. Et si *Scholares* tunc dicti qui nunc Studiosi appellantur. Longe post Parisiis accepta vox *Scholasticorum* pro Theologis subtilioribus. Quantumvis enim hæc significationes olim quidem in usu fuerint, quoniam tamen hodie obsoleverunt, observabimus temporis nostri consuetudinem.

SUPPLEMENTVM II.

Ad pag. III.

Non attigi scholas Antediluvianus, idque studio & de industria. Equidem haud dubito, ne tum quidem defuisse scientiarum & liberalium quarumvis artium scholas. Quum enim maxime tum fuerit longæva hominum vita, nec illi indubiè ab ingenio fuerint destituti brutorum in morem animantium, non potuerunt non diuturnum suum otium scientiis atque artibus excolendis, saltem eorum quam multi, impendere, ab ipso naturali sciendi desiderio stimulati. Rectè scilicet Aristoteles: πάντες ἀνθρώποι εἰδέναι ὀρέγονται φύσιν. Quid! quod nondum assueta isthæc ætas compluribus vitæ haud necessariis instrumentis, omnigenæ Philosophiæ indagandæ excolendæque, potuerit utique haud segnitervacare, imò longævitatis atque adeo & sanitatis integræ beneficio plurimum proficere. Indubie ergo & alter alterum docuit, ac proinde scholæ discipulorum ac docentium sunt habitæ.

Quod si illud quod *Genes. IV. v. 26* scribitur de Enos Sethi filii ætate: *Tunc incepit nomen Domini invocari*, accipias, quasi tum veri Dei cultus solito major cæperit: dixeris cum viris quibusdam magnis, tunc cæpisse celebrari scholas recti divini cultus. Sed cum Enos natus demum sit anno mundi 235, mihi quidem non est verisimile, neglectas tanto temporis spacio necessarias ejusmodi pietatis scholas, aut tunc demum cultum Dei creatoris solito ferventiùs incepisse. Ideoque verisimilior videtur Hebræorum interpretatio, quam producam Nicolai Lyrani verbis: *Littera Hebraica sic habet: Tunc incepit nomen Domini invocari (vacat) quod exponunt Hebræi de idololatriæ*

latria: quia, ut dicunt, tunc inceperunt homines attribucere nomen Domini creaturis, ut soli, lunæ & idolis. Non tamen ab isto Enos qui justus fuit & devotus, sed à filiis Cain sibi contemporaneis. Sicut supra dictum est de Iabal & Iubal. Dixerat autem Lyranus supra: De Iabal fratre suo ex patre dicunt Hebræi quod fecit tentoria adponendum idola. Et de Iubal dicunt, quod canebat instrumentis. Musicis coram idolis ea venerando. Huic expositioni docte, ut solet, opposuit quidem nonnulla Paulus Burgensis: sed Dörinckius ea non minore auidine rejecit. Et verò, quibus exordiis creverit iniquitas hominum illius ævi, videtur isthoc Genesios capite potissimum significari.

Josephus *11 Αρχαιολογίας cap. 3* de Setho ejusque posteritate verba faciens, hæc memoriæ reliquit, qualia Latine vertit Sigismundus Gelenius. *Hic à patre educatus, ut eò ætatis venit, ut jam quod rectum est discernere valeret, virtutis studiis se totum dedit. Et cum ipse vir optimus evassisset, etiam nepotes sui similes post se reliquit. Qui quoniam erant omnes bona indole præditi, & patriam absq; seditione incolabant, in perpetua felicitate vitam exegerunt: & sideralem scientiam ac cælestium rerum cognitionem excogitaverunt. Ne autem inventa sua ex hominum notitia elaberentur, & prius perirent quàm pernoscerentur, scientes Adamum universalem rerum interitum præcecuisse, unum incendio, diluvio alterum; excitatis duabus columnis, utriq; sua inventa inscripserunt. Ut si lateritiam diluvio deleri contingeret, lapidea superstes hominibus discendi copiam faceret, & quæ continebat spectanda exhiberet. Ajunt enim lapideam illam ab ipsis dedicatam, quæ & nostris temporibus extat in terra Syria.* Hæc cuncta Josephus, & solus quidem ex omni veteri ævo. Quoniam verò nullum aliud vetus hujus rei extat testimonium,

facile liquet, neutiquam ferenda esse quæ hac de re longe aliter narraverunt Petrus Comestor, Philippus Bergomensis, Naclerus & alii: quasi nempe columnæ fuerint à Cainitis excitatæ, & quidem à Jubale & Thubalciano, iisque inscripta fuerint musicæ & artis ferrariæ inventa. Quin imo ne Josepho quidem secure credi potest, quoniam omne hoc hausit ex fabulis sui ævi: infidis sanè rerum testimoniis. Nec tamen vero est ab simile, siderum contemplationibus Sethidas, ut homines probos & quietè degentes in altissimo otio ac vita longissima, vacuum tempus nonnunquam dedisse. Quapropter indubiè & in scholis suis hanc sideralem scientiam tradiderunt. Quæ de observationibus sideralibus utrique columnæ inscriptis narrat Josephus, vix tamen merentur fidem. Aut enim inscriptæ literæ legi & intelligi Josephi ætate potuerunt, aut non. Si potuerunt, utique aliquis scriptorum observationes illas memorasset, memoravit autem nemo. Sin verò, quæ Josephus noverit inscriptionum istarum argumentum? Quia post diluvium autem Ægyptii sui ingenii reperta columnis incisa ad posteros transmiserunt, quod cum alii tum Jamblichus *l. de mysteriis Ægypti. sect. 2. cap. 2.* & Proclus *l. 1. in Timæum pag 31.* testantur: quia item teste Plinio *l. 7. cap. 56* Epigenes docuit, apud Babylonios *DCCXX annorum observationes siderum coctilibus laterculis inscriptas*, imo aliquem similem laterculum ex rudibus Babylonis allatum nactus est Petrescius, ut in vita illius scribit Gassendus (Septentrionalia saxa inscripta nunc non moramur, utpote quæ nihil habeant bonæ doctrinæ) neutiquam negaverim, tale quid etiam ante diluvium fuisse institutum. Sunt tamen omnia etiam hæc incerta, eo quæ nihil nos juvant ad id, ut de scholis antediluvianis aliquid indubitati affirmemus.

Possit

Possit videri facere huc nonnihil quod de Henocho fertur, ejusque non sacra duntaxat sed etiam rerum naturalium scientia. Et verò etiam in Muhamedis Alcorano celebratus ille est Idris cognomento. Quod vocabulum Hottingerus interpretatur *disputatorem & rerum arcanarum inventorem*. Idem vero ille Hottingerus Beidavium Alcorani commentatorem scribit tradere, appellatum Henoch Idris propter *multiplex ejus studium*: quia scilicet *altrissimus dimiserit super eum triginta volumina*: item quod ipse *primus quid scripserit calamo*: & quod *consideraverit scientiam siderum & nubium*. Simile quid prodit etiam ex Georgio Elmacino vir in iis literis quondam admirandæ peritiæ Hottingerus. Quoniam vero hoc omne nititur duntaxat Alcorani & Sarracenorum, longè post diluvium, longissime post Henochi ætatem, natis testimoniis, etiam aliàs sublestæ fidei, non quoq; illa Henochi encomia merentur aliquem assensum. Sed & quæ in Sacra Scriptura laudantur Henochi studia, quod nempe *cum Deo vixerit*, fortassis non sunt passa rerum aliarum quamvis naturalium curiosam & molestam investigationem. In eandem porro Arabum sententiam narrat quædam de Henocho Gregorius etiam Abul-Pharai: sed itidem, ut ipse agnoscit, incertæ fidei.

Quod si credimus illius, qui olim celebri fuit fama Henochici libri, titulo *Ἀποκάλυψις τοῦ Ἐνώχ*, iis fragmentis, quæ ex Georgii Syncelli historico opere hætenus manuscripto edidit Josephus Scaliger ad Eusebii Chronicon: angeli illi qui feruntur sæminis sese impiè miscuisse, varias, magicas cum primis, artes vitæ cum molliùs tum improbè degendæ commodas, homines docuerunt. Et verò non est quod dubitemus, fragmenta illa esse partes ejus libri

Enochi

Enocho attributi, quo usus fuit quondam Justinus, Irenæus, Clemens Alexandrinus, Celsus apud Origen. l. v. Tertullianus, & Hilarius: imo & ejus, ex quo nonnulla adducit ipsemet Apostolus Judæ, quique à Judæis citatur in Zohar. Quin imò & Zosimus Panapolita, antiquissimus hodie Chemiæ scriptorum, hunc adeo librum videtur *Sacra Scriptura* nomine nuncupasse, in eo fragmento quod idem Scaliger in doctissimis ad Eusebium notis produxit: etsi nonnihil de suo addiderit, quo Chemiæ primordia redderet illustriora. Postremum jam tum demonstravimus *cap. 3. libri primi Hermeticorum*. Reliqua ostendere alterius fortè fuerit instituti. Nunc unum duntaxat adferemus Clementis Alexandrini in Eclogis ἐκ τῶν θεοφηνικῶν Theodori; quia etiam ibi fit mentio artium quarundam ab Angelis traditarum. ἤδη δὲ, καὶ Ἐνώχ φησὶν, τὰς ὑπερβάτας ἀγγέλους διδάξαι τὰς ἀνθρώπους ἀς ἐργασίας καὶ μακροὺς καὶ τὰς ἄλλας τέχνας. Alterum item Tertulliani ejusdem notæ, ex libro ejus *De habitu mulierum*. Ubi ita loquitur: Nam & illi qui ea constituerunt damnati in pœnam mortis deputantur. Illi scilicet angeli qui ad filias hominum de cælo ruerunt, ut hæc quoq; ignominia famina accedat. Nam cum & materias quasdam bene occultas, & artes non bene revelatas, seculo multo magis imperito prodidissent (siquidem & metallorum opera nuda verant, & herbarum ingenta traduxerant, & incantationum vires promulgaverant, & omnem curiositatem usq; ad stellarum interpretationem designaverant) proprie & quasi peculiariter fœminis illud instrumentum muliebri gloriæ contulerunt, lumina lapillorum quibus monilia variantur, & circulos ex auro quibus brachia artantur, & medicamenta ex fæco quibus lana colorantur, & illud ipsum nigrum pulverem, quo oculorum exordia producantur. Quorum similia
Enochi

cum dixisset *l. de cultu faminarum*, subjungit disertè: *ut referi Enoch*. Et verò hæc tantum non omnia etiamnum in iis quæ dixi fragmentis legere est.

Non etiam, talia ab Angelis apostatis primò omnium homines accepisse, à similitudine veri quidquam fortè habet alieni. Enimvero necessarias humanæ vitæ artes nonnullas à bonis etiam Angelis in notitiâ venisse hominum, equidè arbitror; eas scilicet quæ perquam operoso constant cultu: cujusmodi me judice est linteorū conficiendorum ars, si incipias ab ipso lini semento. Nec verò est quare dubitemus, primà isthac mundi ætate majus & familiarius Spirituum omnis generis cum hominibus fuisse commercium quàm est hodie. Imò *plurorum Dei* nomine, qui *Gen. 3* memorantur in fædos amores coiisse cum filiabus hominum, Angelos significari (quemadmodum acceperunt Josephus & quadamtenus Philo, Justinus, Tatianus, Irenæus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Arnobius, Lactantius, Eusebius, Ambrosius, Sulpitius Severus, Augustinus aliique veterum Ecclesiæ Patrum) haud adeò fortè absurdum est atq; hodie vulgò existimatur. Quæ certè huic interpretationi solent objici, doctè confutavit Paulus Burgensis contra Liranum, priscam sententiâ ipse met amplexus. Ne quidem generatio Gigantum ex illa commistione Angelorum hominumque à vero perinde absona cui forte videbitur, qui cum curâ expendere quæ cum aliis Marcus Antonius Delrius, vir doctus, et si ut immodicus suæ partis zelota sic diversæ cujuslibet iniquissimus insectator, disputavit *l. 2. Magicarum Disquisition. quælib. XV*. Ex quibus consequens est, etiam illa quæ in libro Enochii habentur de Angelis *éξενζόγος* eorumque facinoribus, neutiquam fortasse mereri popularem explosionem.

Obiter observasse hîc haud abs re fuerit aliquid, quod

Dd

pro

pro ea interpretatione quæ hodiè passim præ veteri obtinet, qua nempe *Filii Dei* creduntur esse Sethi progenies, habet Gregorius Abul-Pharaji, de Setho verba faciens hunc in modum. *Fertur illum primum sribendi auctorem fuisse, & progeniei suæ vitæ beatæ, quæ parentibus suis in Paradiso fuerat, desiderium ingessisse, adeo ut in montem Hermon secesserint, cultui Dei & pietati & continentia dediti, neutiquam ad mulieres accedentes, unde vocati sunt Bani Elohim i. e. Filii Dei.* Item paulo post. *Anno Saredis quadagesimo descendentes Filii Dei de monte Hermon, cum de reditu in Paradisum desererent, feminas concupiverunt: cumq; uxores illis dare recusarent propinquitate ipsis juncti, despectui illos habentes, Kainitæ eos ad matrimonia invitârunt, utrò illis filias suas præbentes: quibus cum cum congressi essent pepererunt Gigantes qui bellis & incursionibus hostilibus præstarent. Et dicitur, filias Kain confecisse primum instrumenta Musica ad ea cantantes: ideoq; vocari lingua Syriaca canticum Kinta per vocalem cesse, appellantq; Arabes puellam cantatricem Kainah cum Fatha litera Koph. Hæc Gregorius sed nullo fide digno testimonio subnixæ.*

Quicquid autem sit de Angelorum illa institutione censendum, siue fabulosa fuerit siue vera, ad nostrum de Scholis artium ac scientiarum institutum nihil aut parum facit. Certè fugit nos omnis illa scholæ ratio. Ea porrò tandem belluina fuit universi humani generis ante diluvium vita, (*Συννομή* appellant cum Epiphanius tum alii, sed cum injuria Scytharum, quia, ut recte ait Justinus Trogi epitomator, *plus apud hos valuerunt boni mores quàm alibi bonæ leges*) ut indubie bonarum artium scientiarumque per omnem terrarum orbem cultura evanuerit inter homines feros & voluptatibus immerfos. Eapropter in Dissertationibus nostris de Scholis istis nihil esse dictum, nemo, arbi-

arbitror improbabat. Nec verò vel nunc habemus quod de iis adferri in medium queamus.

SUPPLEMENTVM III.

Ad pag. III.

ANtiquissimis, non multò post diluvium, temporibus, in Cananæorum populis, priusquam illi per Israëlitas excisi & terræ eorum fuerunt iusto Divino iudicio occupatæ, celebrem aliquam obtinuisse doctrinæ culturam, indicat nomen urbis *Kiriat Sepher*: hoc enim idem est atque si dicas *Urbem librariam aut librorum*. Enimvero jam pridem antea Urbem id nominis in celebri fuisse fama, indicat sacra Josuæ historia cap. xv. versic. 15. & 16. *Ascenditq; Chaleb inde ad habitatores Debir: cujus nomen antea fuit Kiriat Sepher. Dixitq; Chaleb: qui percusserit Kiriat Sepher & cepervit eam, dabo ei Achsah filiam meam in uxorem.* Igitur ista hac ætate superfuit vetus urbis vocabulum *Kiriat Sepher* & post mutavit in *Debir*. Viri docti nonnulli, interque eos ipse Hugo Grotius, existimant hanc esse urbem illam, quæ Xenophonti nuncupatur *Phœnicum gymnasium*. Verùm primo *juvénior* ætate Xenophontis non Scholam literariam significavit, sed locum exercitiis corporis destinatum. Deinde Xenophontis ævo non fuit ampliùs in usu appellatio prisca urbis illa *Kiriat Sepher* sed *Debir*, nec ulla ibi schola celebris fuit. Nihil proinde & de illâ Cananæorum schola potest dici: etsi indubie fuerit insigni olim fama, ut quæ toti urbi dederit à libris suam appellationem.

SUPPLEMENTVM IV.

ad pag. eand.

DE ÆGYPTIORVM scholis statim p. 3. fecimus Dissertationis initium: idque meritò, quoniam hæ maxime olim celebres, & laudem ad postera etiam secula eximiam transmiserunt.

Dd 2

Quo.

Quoniam Aristoteles autem causam ejus, quare Ægyptii præ alijs cæperint excolere Philosophiam, prudenter significavit, & nos isthuc jam tum respeximus: haud abs re fuerit, ipsamet Aristoteli verba, Latine tamen versa, in medium adferre, à paucioribus alijs legi fortè solita. *Omnibus jam hujuscemodi (artibus scilicet rerum vitæ necessariarum) comparatis, ea scientia reperta sunt, quæ nec ad voluptatem nec ad usus necessarios conducunt, ac primum iis in locis ubi homines otioabantur. Hinc Mathematicæ artes in Ægypto primum institutæ sunt; ibi enim concessum est Sacerdotibus otio frui.*

Porro quod liberis quoque Sacerdotum abunde ex publico fuerit consultum, & quod solis iis tradita fuerit doctrina quævis sublimior, id obfuisse potiùs quam profuisse scientiarum culturæ, ostensum à nobis jam tum est *l. I. de Hermet. Medicina cap. 15.* Quo libro integro prolixè persecuti sumus quæ ad Ægyptiorum studia sapientiæ attinent, atque adeo etiam illa omnia quæ hîc non nisi levi attigimus digito: eoque non est, cur hîc ejus quid nunc addamus. Nec verò eorum quidquam est cujus pæniteat attulisse.

Unum tamen obiter hîc fatemur: illam de libris Chemicis Ægyptiorum per Diocletianum Imperatorem combustis fabulam, quam solius Suidæ relationi adscripsimus *l. I. c. 3. pag. 26,* post inventam à nobis esse etiam inter illa Excerpta Operis Constantini Porphyrogeneti, quæ Peiresciano ære redempta vulgavit & vertit doctissimus Henricus Valesius, descripta *pag. 835* ex Joanne Antiocheno: quem fuisse Monachum Phoca Imperatore juniorem, haud obscure liquet ex *pag. 35* ejusdem Peiresciani voluminis. Vnde Joannes ille mutuatus eam sit fabulam, aut num ipsemet finxerit,

finxerit, haud equidem dixerō. Notat enim quidem Vale-
sius pag. 215: Joannem Antiochenum suapleraq; ex Entro-
pio Græcè à Corone Lycio verso descripsisse: & sanè non-
nulla quæ de Diocletiano refert habentur etiam in Eu-
tropio: quia hæc fabula autem non reperitur in Eutropia-
nis codicibus, indubie alium illa auctorem habet. Sui-
dam vero ab Antiocheno isthoc Monacho Joanne illam
accepisse, verisimile est. Etenim multa eum transcripsisse
ex Porphyrogeniti Eclogis jam pridem observavit Ful-
vius Ursinus, probavitq; H. Valesius. Sed & summus in hisce
literis Claudius Salmasius in *Solinianis* pag. 1077 notat: Sui-
dam Chemicam alteram istam famolam aurei velleris in-
terpretationem desumpsisse ex Joannis Antiochenensis libro
περί δεχαιολογίας, qui indubie est illius Monachi Joan-
nis Antiocheni. Quin imò videtur, Monachum illum
esse eundem qui Suidæ voce εἰπον audit Ἰωάννης ὁ χδεγξ: at-
que adeo hunc esse illum Characem, non autem alterum id
nominis Pergamenum, ex quo illud Chemicum de aureo
vellere commentum ad Dionysii Afri ἀεὶ μῆσιν memorasse
Eustathium, diximus p. 27. *Hermeticorum*: illum verò Cha-
racem, cujus testimoniis usum Justiniano jam Imperatore
Hermolaum Byzantium ibidem notavimus, vetustio-
rem esse Pergamenum. Quæ heic memorare, alienius qui-
dem non nihil est ab hoc instituto: fortassis tamen mere-
tur excusationem, ob ingenuam erroris confessionem e-
mendationemque.

SUPPLEMENTVM V.

Ad pag. vi.

DE Scholis veterum CHALDÆORVM præter ea quæ
laudatis à me locis habent Diodorus & Strabo, vix
quidquam memoratu dignum occurrit. Nam & illa quæ in

Dd 3

facro

sacro Danielis libro habentur perquam sunt tenuia. De illorum doctrina agere non est hujus instituti: & fortassis singulari libello id à nobis tractabitur, qui jam pridem est affectus. Par est ratio Persicarum atque Indicarum Scholarum veterum, & earum cum aliâ tum Magica sapientiâ. Etiam enim illa cura alterius erit fortasse temporis.

Interea haud absque pretio operæ fuerit, quod INDICA quidem attinet, cum cura legisse, quem de gentibus Indiæ & Brachmanibus librum Græcè olim conscripsit Palladius, atque ex Bibliotheca Regia erutum cis aliquot annos publicavit & vertit Latine eximia vir doctrinæ Edoardus Bassæus. Quî cum omnino merentur conferri, quæ de rebus nostri ævi Braminum, qui priscorum Brachmanum sunt posterî, rarâ industria Hollandicè conscripsit Abrahamus Rogerius, & doctissimo commentario ejusdem linguæ illustrata Leidæ prodierunt in lucem anno seculi hujus quinquagesimo primo. Etsi enim accepta sint tantum ab ijs qui ad Coromandal habitant, reapse tamen sunt & reliquis Braminibus communia.

SINENSIVM remotissimi Asiæ populi, Scholæ videntur recentiore multum instituto cæpisse: post libertatē scilicet olim Tataris ejectis recuperatam, & quidē potissimo magistro illo quem Confuso appellant. Hinc fortē Scholæ & instituta Mandarinorum quos vocant multa habent similia Europæis illis, quæ à seculo demū Christiano decimo tertio invaluerūt. Quia autē de iis complura à variis auctoribus nostrâ patrumq; memoria præclarè sunt prodita, atq; ita tantū non in vulgus jam innotuerunt, abs re fuerit eorum quidquam heic repetere. Hanc autem meam de Sinensibus conjecturam validè videtur confirmare Gregorii Abul-Pharaji Medici & Historici Arabici doctissimi testimonium.

monium. Vixit enim ille in Asia, anno Christiano post millesimum ducentesimo quarto octogesimo, quo tempore Sinas sive Cathajam, ut reliqua Asia, Mogulenses Tartari imperio suo tenebant; eoque res etiam Sinensium satis habuit exploratas. Is vero pag. 2 cum dixisset, antiquitus septem præcipuas fuisse gentes, Persas, Chaldaeos, Græcos, Ægyptios, Turcas, Indos, Sinenses, earumque aliis fuisse curæ studia Sapientiæ aliis non; postremis annumerans Sinenses, de iis ita loquitur. *Quod ad Sinenses, hi gentes alias numeri frequentia, imperii magnitudine, & amplitudine regionam excedunt. Cingunt territoria ipsorum, qua longissime ad Orientem protenditur terra habitabilis, quicquid est inter Lineam æquinoctialem ad ultimum septem climatum septentrionem versus. Ea scientia portio qua ceteras gentes superarunt est artium mechanicarum peritia, & in pingendi arte præstantia.* De Indis autem longe aliter idem Gregorius judicat. *Illis Deus, inquiens, multis eorum qui colore fusco vel candido gaudent præcellere dedit: suntq; fodina sapientia & fons justitiae, nisi quod mundi aternitatem adstruunt, & irritas habeant Prophetias, & pro illicito ducant animalia mactare, eademq; dolore affici prohibeant.* Quibus verbis Brachmanes Indorum laudari manifestum est.

Quoniam porrò in sacra Salomonis historia 1. Reg. IV. 30 hujus sapientia contenditur cum ORIENTALIBVS, indubie etiam hisce fuerunt quondam magnarum scientiarum atque artium scholæ. Verùm ne id quidem satis constat, quinam populi illo Orientalium nomine tunc fuerint usurpati: multis id ad Chaldaeos trahentibus. De Chaldaeis tamen sic locutus est Jeremias cap. I. 14: *Ab aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ.* Eodem modo & alibi passim loquitur. Chaldaei proinde neutriquam

quam sunt illi doctrina Salomonis ætate celebres Orientales. Ne nunc dicam, Nabonassar demum Rege, atque ita multo post, videri capisse maiorem soliro in Chaldeis doctrinæ cultum. Pineda in *Salomone* suo, opere per insigni, etiam Tyrios intelligendos censet: at nec illi fuerunt Israelitarum terris ab Oriente, sed Occidente potius, Arabes fuisse qui existimant illis & meum calculum addo. Celebratam enim eorum sapientiam vetustissimis jam seculis, liquet ex Jobi historia: & longè post etiam Pythagoram adisse doctrinæ capessendæ causa Arabes, auctor est Porphyrius apud Cyrillum l. X. contra *Julianum*. Non quivis tamen Arabes potuerunt *Orientales* usurpari. Etenim Deserta Arabia, imo & illa pars unde Regina Sabæ venit, meridionalis fuit Israelitarum terris. Imò illa Deserta Arabia serò satis literaturâ aliquâ coepit excoli, & quidem post Mahumedem denique: bonâ ejus populorum parte ab retro omni ævo, etiamnum Nomadicam vitam viventibus. Possit videri huc pertinere, quod quæ Mahumedem antecedit ætas, soleat ipsis Arabibus *tempus ignorantia* vocitari. Fortassis autem hoc sit respectu *Islamismi* sui, cujus primus autor fuit Mahumetus. In univsum tamen de Arabum, quæ Islamismum præcessit, eruditione, in *Historia Dynastiæ*, quam & Arabicè & versam Latine editamque debemus Edoardo Pocockio, ita pag. 101. disseruit Gregorius Abulpharai, scriptor Arabs sed Christianus. *Eruditio autem Arabum, cujus gloria præcipue studiosi erant, hæc erat: lingua sua peritita, sermonis proprietates, carminum textura & orationum compositio. Notum etiam illis erant stellarum ortus & occasus, item quam ex illis ita opposita sint ut oriente hac illa occidat, quamq; in pluvis excitandis vim habeant: quantum quidem summa attentione &*

diuturna

diurna experientia affecuti erant (quod scilicet hanc rerum istarum cognitionem vite ratio illis necessariam faceret) non qua vera scientia acquiritur methodo. Verum quod ad Philosophia scientiam nihilejus admodum concesserat illis Deus, nec eos ad hac studia idoneos fecerat. Atque hic status eorum erat per Ignorantia tempora. Hæc ille. Sed quoniam scriptor est recentior, fortassis illi tutò de iis rebus credi non potest. Fortassis etiam talis eorum duntaxat fuit Arabum ratio, quos inter Mahumedes natus est. Imò fortassis illo tempore denique Arabia sese habuit: perinde atque hodie plurimum diversa est Græcia ab antiquo cultu. Fatetur enim ipse Abul-Pharai, gloria eruditionis studiosos fuisse Arabes. Sed & jam olim Arabum Orientales habuisse magnum numerum eorum qui *Magi* dicti sint, non minùs atque Persas, liquet ex eo, quod Ptolomæus agnoscat in Arabia illa Orientali parte *Magorum sinum*, *Magindanam* item civitatem & urbem *Magilunam*. Epiphanius l. 3. contra hereses Abrahami ex Kethura liberos in eam partem Arabiæ cui *Magodia* nomen transisse, refert. Hodieque pars Felicis Arabiæ sive Jemin vocitatur *Magin*. Admodum sane falluntur, qui solos Persarum sapientes *Magos* credunt olim audisse. Imò vocem *Magus* origine esse merè Arabicam, docent illius linguæ peritiores. Et verò qui aliis *Kebri* illi Arabibus *Magi* sunt usurpati. Ut proinde etiam illos *Magos*, qui omnium primi natum recentissimè Salvatorem nostrum venerati sunt, non equidem dubitem cum Patrum antiquissimis, & Grotio ac Vossio viris nostri ævi longè doctissimis, ex Arabia advenisse, profiteri.

Et si autem vacat apud me omnidubio, olim & apud Arabes illos Orientales ut eruditionem ita & doctrinæ Scholas viguisse, non tamen vel de illa eorum doctrina,

Ee

qualis

qualis fuerit & quanta, certi quidquam novimus. Non dubito tamen, & illorum Magos, saltim nonnullos, perinde atq; Persarum, nefariis artibus (quas tamen ipsi tanquam vel Naturæ vel Diis suis debitas, haud iniquas existimaverunt, longe alieni ab impietate nostri ævi Magorum, dæmoniiis, quorum malitia ipsis nota est, foederatorum) fuisse deditos: quoniam in universum omne illud nomen olim deniq; sectatoribus fuerit infame, & ipsosmet illos Salvatoris nostri primos adoratores ab eo crimine haud absolvant Origenes Ambrosius Chrysostomus Basilus & Patrum alii. Multò minus verò exploratum habemus de Scholis illorum. Ideoque ut Orientalum Arabum Scholas non attigimus in Dissertationibus, ita neque nunc de iis ullum nobis est ad manum supplementum.

Prius tamen quàm hunc locum deferamus, fortassis haud fuerit abs re, addere hoc loco nonnihil de ZABIIS five SABIIS, quorum in Arabicorum aliorumque scriptis frequens fit mentio. Idque quandoquidem Zabiorum appellatio fortassis significat idem quod Orientales, fortassis etiam deflexa est à Sabæis Arabiæ felicis populis. Et verò Josephus Scaliger, princeps literatorum, epistola ad Casaubonum *quæ est sexagesima libri Epistolarum primi*, scribit: *De Zabiis, scito esse Chaldeos Tabin. Dicti à vento Apeliote quasi dicas Orientales.* Quod utrum sit verum nec ne, haud definierim: etsi videantur Sabiorum dogmata Chaldaicis saltim affinia. Docent autem Arabum Judæorumq; scripta: Sabios fuisse quasi auctores, certe summos magistros, Idololatriæ & quidem siderum cœlestium religiosi cultus. Multa de iis refert Rabbinorum doctissimus Moses ben Maimon libro cui fecit titulum *More Nebuchim l. 3.* passim, cum primis *cap. 29.* Ubi affirmat, sibi ad manum esse libros ipsorum

ipforum antiquos, atque ex iis multa adfert in medium
varii generis. Fuisse autem eorum libros omnes non
perinde antiquos, alios verò etiam Syriacè conscriptos,
liquidum est ex iis quæ Gregorius Abul-Pharai narrat de
Thabet Eben Korra, illo inter Arabes maximi nominis
Astronomo, p. 148 editionis Pocockianæ: quem ait fuisse
Sabium. Floruit autè Thabet sub finem noni seculi Christi-
ani. Recitabo eximii illius Historici quædam verba, prout
illa de Arabico à Pocockio Latinè sunt versa: quoniam con-
tinent aliàs ignota, & ob libri ipsius raritatem minus ob-
via. *Multa scripsit* (Thabet sive Thebit Eben Korra) *in*
disciplinis Mathematicis, Medicina, & Logica. Sunt & illi li-
bri lingua Syriaca scripti, de iis quæ ad Sabiorum religionem
spectant, de eorum constitutionibus præceptis & ritibus, de mor-
tuis involvendis & sepeliendis, de munditie & immunditie,
quenam animalia sacrificiis idonea quæ inepta, de temporibus
cultui divino destinatis, de ordinanda lectione inter orandum.
Illud autem quod apud nos constat de SECTA SABIORVM, est:
Professionem eorum eandem prorsus esse cum Chaldeorum anti-
quorum professione: Keblamq; ipsorum polum Arcticum. Quatuor
virtutibus intellectualibus illos diligenter studere. Illis ut ter
orent injunctum esse: primò ante solis ortum, semihora aut minus,
quo oriente sole finiantur octo incurvationes, quarum singule tres
contineant adorationes; secundò ita ut finiatur oratio meridie
declinare incipiente sole, constatq; quinq; ingeniculationibus,
quarum unaquaq; tres contineat adorationes; tertio oratione si-
mili secunda, & finienda occidente sole. Jejunia illis injuncta
esse (jejunium) triginta dierum quorum primus est nonus Alcanui
prioris; nec non septem dierum, quorum primus Strebari octavus.
Stellas invocare. Multa offerre sacrificia, de quibus non come-
dunt, sed penitus igni absumenda tradunt. A fabarum & allii
Esu ab-

esu abstinere, nonnullos etiam à phaseolis, brassicâ, crambe, & lentibus. Dicta eorum affinita sunt dictis Philosophorum: argumenta eorum ad probandam Dei unitatem longè firmissima sunt. Autumant animas sceleratorum novies mille seculis cruciari, deinde ad misericordiam Dei redire. Tantùm quoque de Sapiis hac vice: sive in Arabia illi cœperint, sive veteribus Chaldæis sint annumerandi. Longè plura ex Orientalium scriptorum monumentis, quæ solet inusitata industria & curiositate, eruta de Sapiis illis docuit Hottingerus. l. 1. Hist. Orient. cap. 8, ut & Bibliotheca Orientalis cap. 2. classe 3. pag. 103.

Et si verò indubie etiam illis Sapiis suæ fuerint Scholæ, nos tamen nihil habemus quod de iis doceamus.

SUPPLEMENTVM VI.

Ad pag. iix.

Quæ pag. 8 de Thalete aliisque Græcorum sapientibus vetustioribus diximus, non alio indigent testimonio quàm unius Diogenis Laërtii: quoniam quod ejus hac de re narrationibus relictetur nihil reperire est ex veteri ævo.

De Pythagoræ scholis quæ nos attulimus, referuntur post Livium in historiis etiam vitæ Pythagoræ, apud Laërtium, Malchum, sive ut nomen ejus Tyrium mutavit Dionysius Longinus Porphyrium, & Jamblichum, alibiq; Tametsi hætenus operis Jamblichi de vita & secta Pythagoræ in septem libros divisi, tantùm duo & quidem mendosi infelicerq; versi, in lucem prodierint, duosque sequentes priores cum omnibus Jamblichi reliquis scriptis à sese expectari quidem jusserit Lucas Holstenius vir longè doctissimus sed nullo successu, quantum equidem sciam. Dignum memoratu hæc est, quod de Schola Pythagoræ notat ad Porphyrii

phyrii librum idem Holsteinus; illam propriè διδασκαλείον appellatam, ut Platonis *Academiā* & Aristotelis *Lyceum* vel *ἑρμῆατον*, Epicuri *hortos*, Zenonis *porticum*. Vereor autem ut possit firmis testimoniis probari: quoniam quod διδασκαλείον idem & ἀνεγαθήριον Porphyrio dicitur: nec apparet ratio quare communis scholæ appellatio uni Pythagoricæ facta fuerit propria.

De Coa & Cnidia scholis Medicis exstant varia dicta Galeni: an apud alios veterum alibi, non satis memini. Sophistarum instituta passim in vulgus pridem innotuerunt.

SUPPLEMENTVM VII.

Ad pag. ix.

VT ea quæ de Scholis Atticis differuimus pag. 9 rectius intelligantur, operæ fuerit pretium diligenter legisse, non ea duntaxat, quæ jam tum laudauimus ex libro posthumo de *Ceramico gemino*, dicta à vito de Atticis rebus optime omnium merito Joanne Meursio ad *Academiā* pertinentia, sed etiam quæ idem magnâ industria congeffit in unum, in *Athenis Atticis* de Porticu l. 1. cap. V. de Cynosarges l. 2. c. 2. de Lyceo cap. 3.

De privilegiis porro Scholarum Atticarum quæ dicta ibidem sunt, illustrauimus jam tum in *Addendis* pag. 289: ut nihil iis addere sit hodiè necessum.

Verum præterea esse quod itidem docuimus; nempe Athenienses loca isthæc celebria non suppeditasse Philosophis liberaliter, atq; in Scholæ usum aptasse: id præter Hortum Epicuri, quem ab illo fuisse emprum ex Diogene notauimus, haud obscure significant etiam illa quæ nonnulli de ipsamet Platonis *Academia* commemorant. Plutarchus l. de *Exilio* sanè ita scribit: *Academia tribus millibus*

Ee 3

drachmas

drachmarum emptus agellus, Platonis habitaculum erat. Isidorus Origin. l. IIX. cap. 6. in eandem sententiam: *Academici appellati à Platonis villa, Academia Athenarum, ubi idem Plato docebat.* Docuit ergo Plato in parte Academiae sibi propria, & suo ære comparato. Et vero pridem ante Isidorum etiam Hieronymus l. 2. advers. Iovinianum appellavit locum illum ubi Plato docuit *villa* nomine. Suidæ si credimus docuit Plato in villæ suæ paupere aliquo horto. Verba enim ejus Latine versa ita sese habent. *Plato Philosophus pauper erat, & solum possedit in Academia hortum, qui fuit minima pars illius successorum. Nam hic quidem hortus aureos fere tres reddebat, postea verò mille & plures. Auctus autem redditus fuit temporibus posterioribus, cum homines sancti & Philosophi, aliàs alii, morientes testamento relinquerent Philosophiæ studia tractantibus facultates, ad vitæ Philosophicæ otium ac tranquillitatem.* Hæc omnia Suidas. Quorum priora satis utique indicant id quod diximus, locum Scholæ Platonicæ non publicum fuisse sed privatæ possessionis: posteriora autem, eundem locum etiam postea mansisse proprium Platonis successoribus sed auctum liberalitate variorum. Et verò etiam Procli Lycii ætate superfuisse Athenis aliquid *hereditatis Platonice* dictum cognomento, jam tum pag. 19. Dissertationum ex Marino Neapolitano annotavimus. Quandoquidem autem ne Platoni quidem, civi Attico primariæ nobilitatis, concessus est in scholæ usum locus publicus, per est verisimile, Athenienses non fuisse liberaliores erga Aristotelem, Cynicos, & Stoicos.

De eo autem excidio Lycei & Cynosargis, à Philippo Demetrii filio patrato, quod pag. 10 laudavimus Livii testimonium, meretur hic quoque suis disertis verbis legi. *Intra muros deinde tenentibus milites Atheniensibus, Philippus, signo receptui*

receptui dato, castra ad Cynosarges (templum Herculis, gymnasiumq; & lucus erat circumjectus) posuit. Sed Cynosarges & Lyceum, & quicquid sancti amentiq; circa Urbem erat incensum est: dirutaq; non tecta solum sed etiam sepulchra: nec divini humane juris quicquam prae impotenti ira est servatum. Verba Plutarchi de sylvis Academiae & Lycei destructis jam adduximus Supplemento I.

SUPPLEMENTVM IIX.

Ad pag. x.

Dubitavimus pag. 10 de Massilia, utrum ibi sumptu aliquo publico nutriti fuerint literarum doctores. Quæ tamen l. 10 de urbe isthac differit Strabo, exuerunt jam post attentam lectionem illam dubitationem. Cum enim Strabo laudasset Massiliam, quod fuerit Gallis vicinis παιδαγωγείοις, quodq; nobilissimi etiam Romanorum studio discendi prætulerint Massiliensem peregrinationem Atheniensi, adjicit: Gallos in pace jam viventes Massiliensium exemplo otium illi vitæ instituto impendere non singulatim duntaxat sed etiam publicè: Σοφιστὰς γὰρ ὑποδέχονται τὰς ὑπὸ ἰδίᾳ τὰς δὲ αἰ πόλεις κοινῇ μαθήματα κατὰ τὴν καὶ ἰατρὰς. Si urbes autem Galliae Massiliensium imitatione Sophistas hoc est eloquentiæ Professores sumptu publico conduxerunt, indubie factum idem fuit ab ipsa Massiliensium civitate.

SUPPLEMENTVM IX.

Ad pag. xi.

Ptolemæi Reges tantum non omnes optimè sunt de eruditionis propagatione meriti. Eorum septimus tamen, Evergetes secundus dictus, maleficio potius profuit quam benignitate. De illo Athenæus l. 4. cap. ult. in Diapnosophisticis ita refert. *Renovatae sunt omnes disciplinae sub septimo Aegypti rege, quem alii, præcipue Alexandrini, καλεγοῦν γέντιον*

ἀέθλων appellarunt. Hic enim multis Alexandrinis jugulatis, nec paucis qui cum fratre ejus adoleverant in exilium actis, urbes ac insulas replevit Grammaticis, Philosophis, Geometris, Musicis, Pictoribus, Puerorum magistris, Medicis, & aliis multis artificibus; qui ob inopiam ea docentes quae sciebant, omni humanitate praeclares viros expoliverunt. Ceterum de Bibliothecâ Alexandrinâ multa nobis sunt dicta, etiam illâ Epistolâ quam de Bibliotheca Augusta edidimus ad Boineburgium. De cujus magni viri insperato & Germaniæ rebus infausito atque interpestivo obitu, adveniens hoc ipso momento fama animum hæud leviter percellit & in luctum conjicit: idque non tam quod ego amiserim amicum summum, quàm quod laborans Germaniæ respublica orbata sit prudentiâ & rerum agendarum dexteritate maximo senatore. Quem animi dolorem non potui hîc dissimulare.

Memorat vero illam Bibliothecam & Vitruvius l. 7. c. 7. simulque instituta à Ptolomæo certamina eruditorum: Quoniam lepidam ille historiam narrat unius eorum ludorum, videtur ista etiam hoc loco repetenda. Reges, ait, Attalici magnis Philologiae dulcedinibus inducti, cum egregiam bibliothecam Pergami ad communem delectationem instituisent, tunc idem Ptolomæus infinito zelo cupiditatisq; incitatus studio, non minoribus industriis ad eundem modum contendere Alexandria comparare. Cum autem summa diligentia perfecisset, non putavit id satis esse, nisi propagationibus in seminando curaret augendam. Itaque Musis & Apollini ludos dedicavit, & quemadmodum athletarum sic communium scriptorum victoribus pramia & honores constituit. His ita institutis, cum ludi adessent, judices literati qui ea probarent erant legendi. Rex cum jam ex civitate sex lectos habuisset, nec tam cito septimum idoneum inveniret, retulit ad eos qui supra Bibliothecam fuerant,

fuerant, & quasi vis si quem novissent ad id expeditum. Tunc ei dixerunt, esse quendam Aristophanem, qui summo studio summaque diligentia quotidie omnes libros ex ordine perlegeret. Itaque in conventu ludorum cum secreta sedes essent iudicibus distributa, cum ceteris Aristophanes citatus quemadmodum fuerat ei locus designatus sedis. Primo Poëtarum ordine ad certationem inducto, cum recitarentur scripta, populus cunctus significando monebat iudices, quod probarent. Itaque cum ab singulis sententia sunt rogata, sex una dixerunt, & quem maxime animadverterunt multitudini placuisse ei primum primum, insequenti secundum tribuerunt. Aristophanes vero cum ab eo sententia rogaretur, cum primum pronunciari iussit qui minime populo placuisset. Cum autem Rex & universi vehementer indignarentur, surrexis, & rogando impetravit ut se paterentur dicere. Itaque silentio facto docuit, unum ex his eum esse poetam, ceteros aliena recitavisse: oportere autem iudicantes non furta sed scripta probare. Admirante populo, & Rege dubitante, fretus memoria & certis (forte exercitiis) armariis infinita volumina eduxit, & ea cum recitatis conferendo coëgit ipsos furatos de se confiteri. Itaque Rex iussit cum his agi furis condemnatosque cum ignominia dimisit, Aristophanem vero amplissimis muneribus ornavit, & supra Bibliothecam constituit. Hæc omnia Vitruvius.

De Museo præter illa Straboni dicta, ex Athenæo, Philostrato, Spartiano, Dione & aliis possent quidem nonnulla adjici, sed institutum haud patitur.

SUPPLEMENTVM X.

Ad pag. xiv. & xv.

Quæ pag. 14 notavimus, de tolerato ab Atheniensibus sententiarum Philosophicarum à sacris suis receptis dissidio, non ita accipienda sunt, quasi ἀπλῶς eo ipso malè consuluerint reipublicæ suæ. Enimverò est quidem haud

Ff

paucis

paucis Politicorum persuasum, nihil ejusmodi ferendum in benè constituta republicâ: idque quoniam consulendum est paci ac tranquillitati civili, quæ diffidio isthoc corrumpitur. Pridem tamen à nobis victum est, & alias denudò firmitus constituetur, ἀξιώμα illud quorundam procul abesse à veritate; ad quietemque reipublicæ satis esse, si nemini permittatur cum turba sententias suas docere, & modò religionis naturâ notæ scita consent: nempe de unius Dei providentia humanarum etiam quarumvis rerum, deque animæ immortalitate, & poenis præmiisq; justo judicio divino à morte etiam accipiendis. Quoposito manifestum est, non debuisse ferri Epicuri Scholam, & si quæ alia impugnavit olim sive apertè sive clam illas quas diximus reipublicæ omnis conservandæ necessarias, ut ita dicam, *ἐπιτήδεύσεις*. Vix etiam est, ut saltim in nonnullis debuissent tolerari Stoici; nimis scilicet crudè pro libertatis studio & de republica differentes. Nec verò cuiquam dominatui doctrina illorum temere fuit consentanea: eoque nomine malè inter Philosophos reliquos Stoici cum primis audierunt, cùm aliàs tùm Domitiano imperante, ac propterea pulsi sunt Urbe.

Quod porrò pag. 15 diximus, promiscuam illam liberam Philosophandi etiam de sacris rationem cum Christianâ demum doctrinâ Athenis desuisse, accipiendum est de Christianismo jam plenè adulto. Neutrquam enim fuerunt Christiani, illi *περσῆς* Suidæ dicti Philosophi, qui Justiniano Imperante quasi desperabundi in Persiam iverunt ad regem Cosroem, voti tamen frustrati rediere: quos inter fuit & Simplicius celebris ille in schola Atheniensi Aristotelis aliquot librorum commentator, vir quidem doctus sed Christianæ religionis amarulentus hostis.

SVP.

227
SUPPLEMENTVM XI.

Ad pag. xv. & xvi.

Notavimus pag. 15 à primo Antonino Pio Imperatore per omnes provincias esse constituta Professoribus salaria. Jam tum ante autem Professoribus (forte tamen solis Romanis) perquam benignum sese præbuerat Hadrianus. De illo enim cap. xvii Spartianus: *Quamvis esses in reprehendendis Musicis, Tragicis, Comicis, Grammaticis, Rhetoribus, Oratoribus facilis, tamen omnes Professores & honoravit & divites fecit, licet eos quæstionibus semper agitavit. Et doctores qui Professioni suæ inhabiles videbantur ditatos honoratosq; à Professione dimisit.*

Cæterum de Saliariis Professorum monuit quidem nonnulla etiam P. Faber in *Agonistici* l. 2. c. 20. ut Pancirolus de *Annonis variar. lectio. l. 2. cap. 188.* Sed omne illud exigui est momenti.

Quoniam porrò pag. 16 facta est mentio reſtitutæ CLIVENSIVM Scholæ per Eumenium Rhetorem, obiter observari potest; testari Eumenium, avum suum Athenis natum in eadem olim Schola docuisse. Unde colligo, jam initio seculi Christiani tertii Scholam illam viguisse. Eumenium enim jussu Constantii Chlorig Scholam reparasse, liquidissimum est ex epistola Cæsaris orationi ab Eumenio insertâ.

SUPPLEMENTVM XII.

Ad pag. xvi.

ROMANA Schola publica, cujus mentio à nobis facta est pag. 16, præ aliis totius Occidentalis Imperii, indubie cum aliis de causis, tum quod ibi solum Juris Romanistudia exerceri sint solita, maximè floruit. Diximus de illâ latius singulari libro, quo illustravimus leg. primam

E f 2.

Codiciſ

Codicis Theodosianis de Studiis liberalibus Urbis Romæ & Constantinopolis. Sed & ejus facies sic satis clarè elucet ex ejusdem Tituli constitutione Theodosii & Valentiani Augustorum, quæ in Theodosiano Codice est tertia in Justiniano unica. Discere vero est ex illa constitutione etiam hoc, Scholam illam publicam fuisse tum habitam in Capitolio: fortasse tamen non veteri sed novo Christianorum Imperatorum instituto, post sacra Capitolini Jovis antiquata. Lam pridus enim ita quidem de Alexandro Severo loquitur: *Ad Athenæum, audiendum & Græcorum & Latinorum Rhetorum vel Poëtarum causâ, frequenter processit.* Sed quinam Urbis locus tunc temporis *Athenæum* fuerit usurpatus, haud perinde est liquidum. Non enim tunc etiam credere licet Raphaeli Volaterrano qui l. 12. *Geograph.* tradit, institutum illud esse à Claudio Imperatore. Omnia autem illa multum sunt diversa ab antiquis moribus, quales illi fuerunt etiam seculo primo & secundo Christiano: longe diversissimi à consuetudine temporum quæ sacros Salvatoris nostri natales antecesserunt.

Meretur annotari, quod Augustinus l. 5. sanctissimi *Confessionum* operis, narrans Carthagine Romam sese concessisse privatâ operâ docendi Rhetoricen ergò, memorat de moribus Studiosorum utriusque loci. *Non ideo Romam pergere volui, ait, quod majores quasvis majorque mihi dignitas ab amicis qui hoc suadebant promittebatur (quânquam & ista ducebant animum tunc meum) sed illa erat tunc causâ maxima & pend sola: quod audiebam, quæritus ibi studere adolescentes, & ordinatiore disciplina coercitione sedari, ne in ejus scholam, quæ magistro non utuntur, passim & proterve irruant, nec eos admitti omnino nisi ille permiserit. Contra apud Carthaginem fada est & intemperans licentia scholasticorum. Irrumpunt impudenter, &* *prope*

prope furiosa fronte perturbant ordinem, quem quisq. discipulis ad proficiendum instituerit. Multa in iuriosa faciunt, mira hebrudine & puniendâ legibus, nisi consuetudo patroni sit: hoc miserrimos eos ostendens quo quasi iam liceat faciunt, quod per tuam æternam legem nunquam licebit, & impune se facere arbitrantur, cum ipsa faciendâ cæcitare puniantur, & incomparabiliter patiuntur peiora quàm faciunt. Ergo quos mores cum studerem meos esse nolui, eos cum docerem cogebar perpeti alienos, & ideo placebat ire, ubi talia non fieri omnes qui nauerant indicabant. Hæc omnia sanctissimus Ecclesiæ pater. Eodem libro etiam hæc habet: Sedulo agere ceperam propter quod veneram, ut docerem Romæ artem Rhetoricam & prius demum congregarem aliquos, quibus & per quos innotescere ceperam: & ecce cognosco, alia Romæ fieri quæ non pariebar in Africa. Nam revera illas everfiones à perditis adolescentibus ibi non fieri, manifestatum est mihi. Sed subito inquirunt: Ne mercedem magistro reddant, conspirant multi adolescentes, & transferunt se ad alium, desertores fides, & quibus pro pecunie charitate iustitia vilis est. Oderat etiam illos cor meum quamvis non perfectò odio. Etiam hæc ille. Everfionum autem ita nuncupatarum diabolicum institutum jam execratus fuerat lib. 4. Unde liquet, etiam tunc Scholas juvenilibus vitiis infectas, etsi non ubi vis iisdem.

SUPPLEMENTVM XIII.

Ad pag. xvii.

MEDIOLANI, de cuius urbis Schola verbo aliquid Mattigi pag. 17. itidem unum duntaxat fuisse Ordinarium magistrum Rhetorices, eumque constitui solitum à Præfecto Urbis (indubie quod intra limites Urbicæ Præfecturæ tunc Mediolanum censeretur) præviâ tamen probatione aliquâ, docent ipsamet à me laudata S. Augustini verba. Itaq. posteaquam missum est à Mediolano Romam, ad

Ff 3

Præf.

Præfectum Urbis, ut illi civitati Rhetoricæ magister providere-
tur, in partita etiam euectione publica; ego ipse ambivi per eos-
dem ipsos Manichæi vanitatibus ebrios (quibus ut carerem ibam;
sed utriq; nesciebamus) ut dictione proposita me probatum
Præfectus tunc Symmachus mitteret. Et veni Mediolanum ad Am-
brosum Episcopum. Haftenus Augustinus.

De CARTHAGINE ejusque studiis haud abs re fue-
 rit addere Salviani item, Massiliensis presbyteri, patriâ au-
 tem quantum videtur Agrippinensis, facundia & sancti-
 tate perquam eximii ejusdem pene tempestatis scriptoris
ex libro septimo de Gubernatione Dei verba aurea. Illic omnia
officiorum publicorum instrumenta, illic artium liberalium scho-
la, illic Philosophorum officina, cuncta deniq; vel linguarum
gymnasia vel moram.

Scribit porrò S. Augustinus l. 2. *Confessionum*, sese à pa-
 rentibus missum MADAVRVM, literarum atque oratio-
 nis percipiendæ gratia. *Libro item quinto & sexto me-*
morat, docuisse sese & in patrio oppido. Ut proinde fu-
erint tum Africæ etiam non magnis civitatibus Scholæ
quædam Oratoriæ, ac proinde & Grammaticæ. Utrum
vero illæ fuerint etiam publicis impensis habitæ, nec ne,
haud dixerim.

SUPPLEMENTVM XIV.

Ad pag. xliix.

Scholæ juris Romani BERYTIENSIS, jam ante Diocle-
 tiani & Maximiani Imperium, meminit S. Gregorius
 Neocæsariensis Episcopus: qui magnorum miraculorum
 patratorum dignitate θαυματουργὸς cognomentum meruit.
 Is enim in Panægyrico, quem in magistri sui Origenis
 laudem conscripsit, ita loquutus est. ἡ τῶν Βηρυτίαν πόλις,
 ῥωμαικοῦ πάρος, καὶ τῶν γόμων τέτων εἶναι πισυτάτῃσιν παιδῶν τέρσι
 ΗΥΡΕ.

Hunc verò Gregorium factum fuisse Episcopum decimo Alexandri Severi anno, recte probat Baronius tomo Annalium secundo ad annum 233. Antiquior Scholæ illius memoria vereor ut hodie supersit. Ideoque haud vanâ fortassis conjecturâ dixeris, cæpisse illam auspiciis ipsius Alexandri Severi Imperatoris. Is fanè ut gente Syrus ita favit illi regioni, perinde ut ante illum Heliogabalus sive Alagabal. Simul verò cùm aliis literis tùm Juris studio impense fuit deditus: quo factum, ut plerique peritorum Juris, è quorum scriptis Digestorum libros Tribonianus consarcinavit, ejus in aula vixerint. Quos inter cum eminuerit Domitius Ulpianus natione & ipse Syrus, fortassis hujus consilio nova Schola hæc Legum Romanarum est excitata. Metropolis tamen dignitatem civitati Beryto primi Theodosius & Valentinianus Augusti dederunt: ceu liquet ex titulo Codicis Justiniani *de Metropoli Beryto*, qui est vicesimus primus libri undecimi. Quarto Seculo Christiano invidendo eam urbem persecutus est elogio Geographiæ ille Græcus scriptor, quem edidit vertit & doctissimis Notis illustravit Jacobus Gothofredus, vir inter primos rei literariæ antistites numerandus. *Berytus* (ait) *urbs valde delitiosa, & auditoria Legum habens, per quæ omnia tribunalia Romanorum stant. Ibi quippe viri docti per omnem orbem terrarum adseffores sunt, & Legum peritia provincias tuentur, quibus Constitutiones mitti subinde solent.* Operæ fuerit pretium legisse, quæ ad hunc locum eruditissimè ut semper Gothofredus annotavit. Eunapium elogium ex seculo illo jam adduximus. Incidit autem in tempora Constantii Imperatoris. Non multò post Libanius oratione 26 conquestus est de numerosâ adolescentum multitudine, eloquentiæ studiis posthabitis, Berytum

Berytum confluyente. Unde discere est, Scholas Rhetoricas nullas ibi fuisse celebratas. Perinde atq; nullam ibi fuisse Scholam Philosophicam, facile collectu est ex iis quæ disseruntur initio libelli Zachariæ Scholastici. Ideoque non dixerim posthac, Zachariam illum Scholasticum fuisse fortassis Rhetorem Berytium: præsertim quia *Scholasticus* tunc temporis fuit potius causarum patronus. Verba ipsamet Libanii prolixitatis vitandæ causa non adducemus. Ex quinto seculo est illud quod ex Zacharia Scholastico adduximus. Eodem Nonnus cecinit l. XLI. *Dionysiacorum*.

περὶ τῆς

Φοινίκης κλυτὸν ἄστυ, νόμῳ δὲ Λυσωνίων,

Non terræ autem motu duntaxat everfa est Berytus, sed post etiam incendio periit. De quo superest Græcum Epigramma, quod Conradus Rittershusius, vir incertum pietate an eruditione major, in suis ad Salvianum longè præclarissimis *Anthotatis* pag. 246 ex *Anthologia* adducit & sic vertit Latine.

Heu nimium infelix urbs, non urbs, lumine caesis,

Fusa solo, en, jaceo mixta cadaveribus.

Nec sat erat, me Neptuni sensisse tridentem.

Mulciberis eladem hanc addidit ira novam,

Hæc mihi! quæ pridem fuerat pulcerrima forma,

Eheu jam tenui pulvere versa jaces.

Vos quibus hac iter est nostræ miserescite sortis,

Beryto & lacrymas post sua fata date.

Sic verò interijt celeberrima illa quondam Romanarum Legum Schola Nec enim unquam ex eo re floruit: et si ipsa urbs pristinae dignitatis haud parum post recuperaverit.

Quoniam verò usi sumus Zachariæ Scholastici testimonio, eumque seculo quinto scripsimus floruisse, obiter meretur

meretur notari, perperam à Casparo Barthio, *sine Notarum ad Aeneæ Gazæ et Theophrastum*, illum coævum factum Ammonio Sacæ, quem ipse tradit Commodò imperante vixisse. Omnia enim quæ ibi docet Barthius sunt ἀσίστα: & ipsemet in Notis ad Zachariam pag. 243 & 250 demonstrat, intelligendum esse non Sacam Ammonium sed Hermeiæ fil. & Zachariam Basilio ac Nazianzeno esse juniorem. Ammonium verò hunc esse eum, ex cuius dissertationibus suos in Aristotelem commentarios concinnavit Philoponus, liquidum est: non minùs atq; hunc Philoponum Heraclio Imperatore adhuc floruisse Alexandria. Verissimum igitur est, & Zachariam hunc & Aeneam Gazæum ætate fuisse pares sub finem seculi quinti. Unum autem aliquem sub illis nominibus latere, non equidem dixerim. Etsi enim eruditio non sit dispar, dictio tamen Zachariæ est floridior & diversa.

SUPPLEMENTVM XV.

Ad pag. xix & xx.

Defuisse Athenis Grammaticos magistros vix est verisimile. Quia illud studium ab antiquis usque temporibus inter Græcos, & Marciævo alibi passim, fuit celebre.

Politicam cathedram Philosophos tenuisse, fortè non debuit dici. Sanè olim, Aristotelis successorum ævo, Politici Philosophi audierunt illi qui erant ex Peripato. Quoniam tamen, post Aristotelis libros in lucem reductos, Græcorum nemo Politica Aristotelica illustravit, vero est simile, à Philosophis curam Politicæ prudentiæ tandem fuisse alienam. Eoque præplacet, Politicam cathedram fuisse occupatam à Rhetoribus illis qui Scholam habuerunt in causis Generis deliberativi: cuiusmodi sunt declamationes Dionis Chrysostomi cumprimis & Libanii.

Gg

Herc.

Hereditatis Platonicæ nomine venisse illa tempestate proventus homini Platonici, quales illi erant sensim audiri multorum liberalitate, per est verosimile. Verba Suida huc pertinentia jam tum Supplemento septimo adduximus.

Synefio potius credendum esse quàm Zosimo de Athenarum infortunio quod ab Alarico & Gothis fuerunt passa, penè vacat cubio. Synesius enim ipsa illa vixit ætate, Zosimus postea demum, homo idololatra. Sed & Claudius ejusdem ætatis Poëta magnus l. 2. in *Ruffinum* de Gothica illa in Græciam irruptione disertè ait:

Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.

Quò videtur facere etiam hoc, quod ne quidem Geographus ille quem Jacobo Gothofredo debemus, Athenas celebret melioris doctrinæ Scholarum nomine. Cum post autem Proclus & Marinus alique Philosophiæ magistri ibi docuerint, iterum aliqua laude refluuisse Scholam etiam illam Philosophicam, liquet. Idem colligere est ex *Theophrasti*, *Aneæ Gazæ* dialogi, primordio, ubi legitur, voluisse illuc quidem proficisci Axithem, non Alexandriam tamen. Caterum Justiniano imperante videtur illa schola sensim unà cum aliis expiravisse. Non enim ulla ejus laudatio post tempestatem istam usquam memoratur: et si Procopius Casariensis *ἐν τῇ ἀπογραφῇ τῆς πόλεως* l. 4. renovatam illam urbem nonnihilà Justiniano prodiderit.

Qualis superiore seculo fuerit Athenarum infelix status, discere est ex Turcogræcia Crusii pag. cum primis 46. 95. 430. & 461. Claudemus narrationem verbis Cretensis Philolophi doctissimi Danielis Purlani. Is enim in suis *Annotationibus ad Theophrasti Eresii librum de Signis* *pluvi-*

pluviarum & ventorum, ad Maximum Margynium Cytheræ Episcopum in hæc verba est præfatus. In infelici illa Græcia, quæ barbaries! quæ ignavia! Felix illa ingeniorum mater & alitrix, quæ literas omnibus pene populis eradidit miserè devastata, barbarorum mores legesq; suscepit: literas autem non amisit modo, verum & illam cæli temperiem, quæ vetera producebat ingenia, infelicissimam experitur. Itaq; Athenis ipsæ, imò in Athenarum ruderibus atq; reliquiis, vix invenias qui nōrūt legere: in tota Græcia pecudes verius esse dicas quàm homines. Ac fuit sane tempus, cum sub priscorum Palæologorum auspiciis in Peloponneso, ubi maxima fuit illorum Principum auctoritas, ceperunt literæ revirescere. At Byzantio capto, Peloponnesiq; urbi- bus & captis & dirutis, eandem & illa infelicitatem experta est quàm reliqua Græcia.

SUPPLEMENTVM XVI.

Ad pag. xxii.

IN hisce literis quondam maximus Thomas Reinesius l. 3. variar. lection. c. XI Olympii Archiatri facta mentione, ita scribit pag. 519: Iste quod Constantinopoli artes proficere-
retur (hoc autem erat archiattrorum) Sophista vocatur ab Aëtio
ter. 3. sect. 3. cap. 29. eiq; tribuitur compositio quedam ad vesicam
exulceratam. Verum videtur eorum oblitus quæ paulò
ante & recte quidem de Archiattrorum officio præmiserat.
Et verò artem medicam facere Archiatri est, non autem do-
cere. Nec inter Constantinopolitanos Professores re-
ceptum quenquam qui Artem medicam docuerit, liquidum
est ex iis quæ adduximus Codicis verbis. Sophista igitur
qui Aëtio audit Olympius, aut alius fuit ab illo Archia-
tro, aut etiam ille docuit Artem Medicam Alexandriæ:
qui unus locus scholam habuit quondam sub Cæsaribus
Medicæ arti consecratam.

Gg 2

SVP.

Ad pag. xxiii. xxiv & xxv.

Philologica indubiè & Grammatica fuerunt quæ in Alexandrino Museo agitavit Hadrianus: non enim ultra exporrexit se Augusti illius curiosa eruditio. Spartianus in ejus *vita cap. 19* ita scribit. *Apud Alexandriam in Museo multas questiones proposuit: & propositas ipse dissolvit.* Refert Dio *l. 77* Caracallam Aristotelicis Alexandria abstinuisse unâ victitandi commoditates aliosque fructus, quos habebant. Quo liquet, isthac etiam tempestate mansisse institutum Philadelphi de communi victu Professorum quorundam in Museo. Indubie enim Dioni sermo est de Museo, à quo, Alexandri Magni infano amore furiosus, Caracalla Peripateticos excludos voluit, sicut florentissimam urbem penè excidit. Diximus jam tum de Museo: nec iis quidquam addere utile fuerit. Legenda autem omnino sunt, quæ Casaubonus ad extremum librum quintum Suetonii annotavit: ubi etiam expenditur, quod à Claudio Principe novum nomine ipsius dictum veteri Museo fuerit additum. Quæ autem Geographus ille Gothofredi narrat de certamine inter Græcos & Ægyptios, utris debeat meritò prius in Museo locus, fabulosa arbitror & memoratu indigna: arguunt autem, nisi fallor, auctorem illum fuisse gente non Græcum sed Ægyptium. Notissimum videlicet est, colonias Græcas longo doctrinæ intervallo superasse originarios Ægyptios, & plurimis à me demonstratum *primo Hermeticorum libro*.

Quæ de Hypsicles ætate diximus multum absunt quidem ab iis quæ habet incomparabilis Vossius *libro de Scientiis Mathematicis c. 54* conjicit enim ætatem Hypsicles in tempora Ptolemæi Latyri, sed levi argumento. Quasi nem.

nempe Isidorus, laudatus Hyphclis magister Latyro fuerit coævus. Quis credat autem, jam Latyriævo Apollonium habuisse suos in schola interpretes? Sed & Eutocii ætatem incertam esse docuit Vossius: quam nos certò definivimus.

Ad secularia porrò ut vocantur & verè sacra studia Alexandrina respexit Gregorius Nyssenus *libro contra Apollinarium* scribens: ἡ μὲν οὖν ἐστὶ κοσμικὴ σοφία εὐφορεῖται ἡ μεγάλη τῇ Ἀλεξανδρείᾳ πόλει, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀληθινῆς τῆς ὄντως σοφίας παρ' ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς βρύσκει αἱ πηγαί. Idem in *vita Gregorii Thaumaturgi* indicat, sua ætate ad Philosophiam & Medicinam discendam undique juvenes concurrisse. εἰς ἣν (τὴν μεγάλην τῇ Ἀλεξανδρείᾳ πόλιν) καὶ ἡ πανταχόθεν συνέρρεται, τῶν περὶ Φιλοσοφίας τε καὶ ἰατρικῆς ἐπιδασκάλων. Gregorius Nazianzenus illà quã Cæsarium fratrem defunctum laudavit oratione Alexandriam appellat παντοίας παιδὸς πῶς καὶ τότε ἦν ὡς καὶ δοκῶσι ἐργαστήριον. Quanta Alexandria quondam fuerit Medicorum Chirurgorumque frequentia, indicat illud in *prologo Mythologiae* Fulgentii scriptoris cœteroquin pretii exigui. *Inveniebatur enim quibus inter bella arderet, nisi me etiam exinde bellis crudelior Galeni curia exclusisset: quæ pene cunctis Alexandria ita est inserta angiporibus, quo Chirurgicæ carnificinæ laniola pluriora habitaculis numerentur.*

Quantumvis autem ita seculo quarto studiis omne genus Alexandria floruerit, sine tamen seculi quinti multum pristinae laudis jam perdidit. Manifestum illud est ex iis quæ habentur circa initia ejus dialogi quem Theophrastum inscripsit Aeneas Gazæus. Adducemus inde nonnulla, qualia vertit Caspar Barthius. Ibi scilicet Axi-theus advena Alexandrinus ita compellat Ægyptum, hominem Alexandrinum. *Sed dic mihi, superantne apud vos*

(Alexandriæ) qui Philosophia arcana perinde enarrant, uti no-
 ster Hierocles, & à juventute generosi cordatiq; auditoria
 discipulorum frequentant, qualem memineris Protagoram illum Ly-
 cium (fortassis autem ita appellat Proclum Lycium suum
 quondam condiscipulum) ætate mihi æqualem specie verò inge-
 nioq; superiorem? Agyptus respondens: Olim pulchrarum rerum
 erat studium, nunc omnia id genus passim evanuerunt. Qui nomina
 fabulis studioforum dederunt, abhorrent doctrinam: cujus erat do-
 cere, nihil præter supercilium doctoris habet, cætera vel docendis
 rudior. In Circo & Theatris juvenus habitat; frigent liberalium
 subsellia arrium, magna vastitate horrent Philosophorum schola.
 Docuit tamen ibi, si non jam tunc paulo certe post, magna
 doctrinæ laude Ammonius: ex cujus publicis dissertationi-
 bus ab Joanne Philopono & Olympiodoro conscripti sunt
 eximii Aristotelicorum aliquot librorum commentarii.

Cæterum de Alexandrinorum omnibus rebus fuerit
 pretium legisse, quæ magno studio ad Zachariam à pag. 285
 usque 296 Barthius, atque ad xviii cap. sui Geographi Ja-
 cobus Gothofredus, congesserunt.

SUPPLEMENTVM XIX.

Ad pag. xxix.

PER sanè videtur simile vero, id ipsum quod Zonaras
 habet de subtractis à Justiniano subsidiis sive salariis
 Professorum, ex Procopii *Auxdōtōis* acceptum esse. Illa e-
 nim *Auxdōtōis* fuisse in manibus Zonaræ, multis est indiciis
 manifestum. Certò tamen equidem haud asseveraverim,
 quoniam utriusq; narratio non omnino est eadem. Verba
 Zonaræ Latine versa adduximus. Iis jam adjungemus
 Procopiana, Græce ut & Latine à nobis reddita (Alemanni
 versio enim nimis sibi indulget) quò possit institui compa-
 ratio. Igitur cum à Justiniano Causidicos Byzantijs fuisse
 everfos

versos dixisset, pergit Procopius etiam de Medicis & Professoribus, Ἀλλὰ καὶ τὰς ἰατρὰς τε καὶ διδασκάλους τῶν ἐλθόντων τῶν ἀναγκαίων περιεῖδεν πεποίηκε. Τὰς τε γὰρ σιτίσεις, αἷς οἱ πρὸ βασιλευσίνης ἐκ τῆ δημοσίου χορηγεῖσθαι τέτε δὴ τοῖς ἐπιδημῶσιν ἐταξεν, ταύτας δὲ ὅτος ἀφείλετο πάσας. Paulo post. καὶ ἔπε ἰατρῶν τις ἡ διδασκάλων τὸ λοιπὸν ἐγένετο λόγος. Sed & Medicos ac Liberalium scientiarum Professores quoque viae sunt necessaria carere fecit. Annonas enim, quas priores Reges ex arario in hos usus praeberere constituerant, hic subtraxit omnes. Ideoque, in posterum nulla fuit ratio Medicorum aut Professorum. Hac habet historia illa Ἀνεκδοτῶν: nulla hic quidem facta mentione siue nimii aedificandi studii, siue Praefecti alicujus, quod tamen fit apud Zonaram. Ut proinde Zonaras alium fortè auctorem fuerit secutus.

Haud dissimulabo tamen, in ipsa illà Arcana aut Occulta historia alibi inter causas rapinarum, quarum Justinianus accusatur, reprehendi etiam aedificandi insanum amorem, & quorundam praefectorum φιλαρχίας: quae tamen non omni ex parte Zonaræ narrationi conveniunt. Fortassis verò & de fide ejus quod Justiniano impingitur criminis, haud injuriā dubitaveris. Etenim τῶν Ἀνεκδοτῶν scriptori haud fas est securè credere: quoniam exemplo carent illi commentarii, Procopius autem si isthac scripsit fuerit utique ille ingenii maligni & proinde indigni fide. Ad hoc in Codice Justiniano longe alia legere est titulo de Medicis & Professoribus, ut & de Professoribus Urbis Romae ac Constantinopolis, alibique. Verumtamen saepenumero & leges non observantur: neque ex legibus quanam fiant, sed fieri debebant, potest, fateor, accipi.

Fortassis sanè ob subtracta Professoribus stipendia in Persiam Justiniano imperante commigraverunt praestantissimi

tissimi ejus ætatis Philosophi, Damascius Syrus, Simplicius Cilix, Eulalius Phryx, Priscianus Lydus, Hermecias & Diogenes Phœnices, Isidorus Gazæus: quod iter memorat Suidas voce πέρσβεις. Nisi id contigisse malis, ob irruptiones Scythicarum gentium, quæ isthac tempestate Græciam, ubi hi Philosophi vixerunt, fœde sunt populatæ.

Id certum est, nullius liberalium disciplinarum Professoris, in quem Justinianus fuerit beneficus, mentionem fieri: nec à quoquam munificentiam illius Principis in literas & literatos laudari: ex adverso illâ circiter tempestate passim terrarum studia meliora concidisse.

Prius verò quam hunc de salariis Professorum subtractis locum deferamus, monendum videtur: illa quæ *Supplemento VII* ex Suidâ adduximus, de privatis, in ulum Philosophiæ Professorum, Athenis nomine Platonice hæreditatis institutis bonis, ut complura alia esse desumpta ex *vita Isidori* à Damascio conscripta. Leguntur enim eadem in Excerptis illius libri, quæ Photius reliquit tempestate ducentissimo quadragesimo secundo. Quia pleniora & planiora sunt illis Suidæis, adferemus etiam hæc in medium, & quidem sua linguâ. ἡ τῶν Διαδοχῶν εἰσία ἔχῳς οἱ πάλαι νομίζουσι Πλάτωνος ἦν τὸ ἀνέκαθεν. Πέντης γὰρ ἦν ὁ Πλάτων, καὶ μόνον ἐν Ἀκαδημίᾳ ἐκεκτετο κῆπον, ὃ ἡ Περύσδου νομισμάτων τριῶν. ἡ δὲ τῆς εἰσίας ἔλκῃς χιλίων ἢ καὶ πλεόνον ὑπεῖχεν ἐπὶ Περύκλῃ, πολλῶν τῶν διπονησόντων χρήματα τῇ σχολῇ καταλιμπνόντων. Hanc porro substantiam Successionis Platonice itidem à Justiniano fuisse subtractam, haud memoratur quidem in Excerptis; fortè tamen quia nondum contigerat. Et verò scripta est illa Isidori vita ante Justiniani tempora. Legitur enim in iisdem Excerptis de Balamire uno Attilæ pulicorum, corpus ipsius scintillasse, illumq; patrem fuisse ejus

ejus Theodoricus, ὅς μὲν τὸ μέγιστον ἔχει κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀπάσης: quibus verbis significari Theodoricum Ostrogothorum Regem, manifestum est.

SUPPLEMENTVM XIX.

Ad pag. xxxi & xxxii.

Qualis fuerit eruditio Sarracenorum ante Muhamedem, ex iis quæ jam tum attulimus *Supplemento Quinto* constat. Nec verò est quod aliter sentire nos faciant Locmanni quæ feruntur Fabulæ. Sunt enim quidem illæ vetustiores, arguuntque aliquam humanæ vitæ rerum prudentiam: sed illam etiam nos Arabibus istis haud denegavimus, & fuit illa scribendi ratio antiquo ævo familiaris. Sed & à Gregorio Abul-Pharaji celebratur p. 99 Hared Ebn Chalda: quo medico usus fuerit ipse felicissimus Pseudophetarum Muhameth: verum ille alibi artem didicit non in Arabia, teste eodem Gregorio. Si ea porrò est Arabismi elegantia in Alcorano quam nonnulli prædicant (fortè tamen nullo idoneo instructi argumento: Vnde enim noscas linguæ illius puritatem, quoniam cum antiquioribus Mahumete Arabum scriptis institui comparatio non potest?) ad doctrinæ vim tamen probandam, nihil facit. Enimvero quod Abul-Pharai scribit pag. 104: in defectu miraculorum sui Prophetæ, *Ismaelitarum doctos* ad Prophetiam Mahumetis confirmandam *tantum magis uni Alcorano; in quo hoc ipsum pro miraculo habeant, quod cum conati sint eloquentissimi quisque ei par aliquid elaborare, ne capitulum quidem unum ipsi conferendum proferre potuerint: id stupidam superstitionem arguit, confutationem haud meretur.*

Quæ ex Leone notavimus de melioris cujusque doctrinæ libris antiquis, sive Græcis sive Latinis, à superstiosis Arabibus per Africam abolitis, seriùs nonnihil contigerunt:

Hh

tigerunt:

tigerunt. Verba enim ejus sunt. *Eo tempore quo à Bagadadi Pontifice deficientes rerum in Africa portebantur Arabes, omnes Afrorum libros igni committi jusserunt. Sic enim persuasum habebant quamdiu penes Africa incolae esset aliqua Naturalis scientia aut bonarum disciplinarum cognitio, fore ut superbia eos indies ad tumultum atq. ad Mahumetica Legis contemptum magis ac magis provocaret. Idem paulò post de Persarum literis & scriptis ait. Nonne idem & Persis, dum adhuc staret Arabum imperium, accidisse legitur? Certissimè constat, hos quoq. literas, quas sibi peculiaries habent, amisisse: omnesq. illorum libros Pontificum Mahumedanorum jussu igne consumptos: ne quid rerum Physicarum cognitio aut Idolorum Leges Mahumetica detraherent dignitati. Horum primum quod de libris per Africam combustis scribitur, si Leonis volumini credamus, contigit demum anno circiter Hegiræ quadringentesimo, atque adeo post Christi annum millesimum, ætate nempe Elcaini Chalifæ Ægyptii Schismatici. Fortassis autem mendosus est ille Hegiræ numerus, idque non tam Leonis quàm librarii culpa. Pridem certe antehac id factum Alexandria (quæ urbs ipso etiam Mahumete vivo præ aliis abundabat adhuc quadam & librorum & doctorum copia) jussu Omaris Chalifæ, ejus qui Heraclio adhuc Imperante Pseudoprophetæ successit secundus, obiitque anno Christi 643: quando in Africam nondum penetraverant Arabum arma. Operæ facturus fortè sum pretium, si attulerò, quod Gregorius Abul-Pharaji huc spectans narravit pag. 116, de Joanne Grammatico aliàs Philopono dicto Alexandrino Professore, & Amro, quo duce Omar Ægyptum occupavit. Prolixiuscula enim utut videri possint, lectu tamen sunt dignissima. Scribit igitur in hunc modum, vertente Arabica Edvardo Pocockio. *Hoc tempore claruit**

claruit inter Muslemios Ioannes quem vocamus nos Grammaticum: qui & Alexandrinus fuit, fidemq; Christianorum Iacobitarum professus Severi doctrinam adstruebat, deinde recessit ab eo quod profitentur Christiani de Trinitate. Quare convenientes eum Episcopi in urbe Mesra rogaverunt, ut ab eo quod profitebatur rediret; cumque redire nollet, cum de gradu suo deiecerunt. Vixitq; donec caperet Amrus Ebno'l As Alexandriam, & ad Amrum accessit. Qui, cognito quem in scientiis locum teneret, honore ipsum affecit, audiitq; de sermonibus ejus Philosophicis, quibus assueti non fuerant Arabes, quod eum ad stuporem redigeret, quoque percelleretur. Fuit autem Amrus intellectu praeditus, ad res percipiendas promptus, conceptibus claris; adhasio ergo illi, neque ab eo discessit. Deinde die quodam dixit illi Johannes: Circumivisti tu omnia Alexandria repositoria, omniaq; rerum genera quae in iis reperiuntur obsignasti; quod ad illa igitur, quae tibi profutura sunt, nolo tibi contradicere, at quae nulli tibi usui futura sunt, nobis potius convenient. Dixit illi Amrus: Quid est quo opus tibi sit? Dixit illi: Libri Philosophici, qui in gazophylaciis (Bibliothecis) Regis reperiuntur. Hoc, inquit Amrus est de quo statuere non possum; Illud (petis) de quo ego quid in mandatis dare non possum, nisi post veniam ab Imperatore fidelium Omaro Ebno'lchazzab impetratam. Scriptis ergo ad Omarum literis notum ei fecit, quid dixisset Johannes. Perlatæq; sunt ad ipsum ab Omaro literæ, in quibus scripsit. Quod ad libros quorum mentionem fecisti: si in illis continentur quodcumque libro Dei conveniat, in libro Dei (est) quod sufficiat absque illo; quod si in illis fuerit quod libro Dei repugnet, neutiquam est eo (nobis) opus, jube igitur e mediis tolli. Fuit ergo Amrus Ebno'l As dispergi eos per balnea Alexandria, atque illis calefaciendis comburi. Ita spatium semestri consumpti sunt. Audi quid factum fuerit & mirare. Hæc omnia Abul-Pha-

raji. Unde discimus, quo tum animo in Philosophiam & meliores quasque literas fuerint superstitiosi Arabes, quàmque miserè tum perierit thesaurus ille librarius Alexandriae hæcenus superstes.

Perinde verò atque Sarracenorum in libros sævitiam & ruditatem egregiè narravit nobis Abul Pharaji, ita mirifice, illa etiam quæ de Maimone Chalifa diximus, illustrantur iis quæ idem memorat pag. 100. Quapropter illa quæ non possumus non hîc integra dare, quamvis itidem fortassis non nihil sint prolixiora. Verba hæc sunt versionis Pocockianæ. *At Alkadî Saed Ebn Ahmed Andalusenus. Arabes initio islamismi haud alius curam impendisse disciplinis quam linguæ suæ peritiæ, Leguque suæ constitutionum scientiæ, excepta arte medica, quæ aliquibus eorum nota nec pluribus improbata fuit, quod eâ hominibus universim opus sit. Atque hic Arabum status fuit sub Omniadarum imperio At ubi Deus Hashemidas ad imperium evexit, & ad ipsos regnum transulit, reversi sunt animi ab incuria suâ & experfecti intellectus à deliquio suo. Primus autem eorum qui scientiis operam dedit fuit Chalifa secundus Abu Jaasar Almansur, qui præterquam quod Legu peritiâ excelluit Philosophiæ etiam studio incubuit ac præcipuè Astronomiæ. At ubi devolutum est inter ipsos imperium ad Chalifam septimum Abdallam AlMamunem Harunis AlRashidi filium, perfecit ille quod orsus fuit avus ipsius Almansur, & scientiam locis suis quarere aggressus, cum Græcorum Regibus intercedens, petiit ab illis, ut qui apud ipsos essent libros Philosophicos ad ipsum mitterent. Qui cum ad ipsum quos haberent misissent, conquisitis ille Interpretibus petiit eos ipsis accuratè vertendos imposuit. Cumq; qua fieri potuit diligentia versi essent, homines ad eos legendos incitavit, eorumq; perdiscendorum desiderium ingessit, ipseq; doctis vacare & eorum disputa-*
tionibus

tionibus interesse (solitus,) & eorum dissertationibus delectari. Cum sciret doctos eos esse quos sibi Deus à creaturis suis selegit, & è servis proprios venaicavit; utpote qui studium suum adhibuerint ad virtutes animæ rationalis acquirendas, abstinentes ab eo cui præcipuè inhiant Sineses & Turcæ, quiq; eorum vestigiis insistant, ut peritia artium mechanicarum excellent, gloriamq; capiant ex iis quæ animæ inascibilis propria sunt, ut potentius concupiscibilibus emineant. Etiam hæcenus Abul-Pharaji.

Faciunt huc etiam illa quæ J. Leo refert de Mamone libro de *Vitis Philosophorum Arabum*, quem ex Bibliotheca Florentina erutum primus edidit Hottingerus, & Bibliothecario suo inseruit. Ibi enim de Joanne Mesue Chaldaeo differens hæc etiam narrat. Tunc Mamon desiderio immortalis desiderabat intelligere antiquorum scientias; quoniam tunc nulla erat scientia Arabicè descripta; adeoq; dictus Mamon congregavit ingentem numerum doctorum diversarum linguarum, & interrogavit auctorum nomina, atq; librorum, quæ scripta fuerunt in artribus, lingua Græca Persica Chaldaea atq; Aegyptia, adeoq; multa eorum nominata sunt volumina. Misit tunc multos ex familiaribus suis in Syriam, Armeniam, atq; Aegyptum, ut illos emerent libros: de quibus sarcinas infinitas & tulerunt, & conduxerunt. Tunc segregati sunt boni & utiles: sicut in Medicina, in Physica, in Astronomia, in Musica, in Cosmographia, & Chronica, descriptis. Et posuit supra translationem Linguae Græcæ Joannem filium Mesuah prædictum, quoniam in illo tempore Christiani Græcis studebant literis. Posuit etiam supra translationem Græcam alios quamplures sub eodem Joanne: & supra Linguam Persicam Mabam dictumque Mesuah. Qui traduxerunt Librum Galeni in Medicina; post quæ omnia opera Aristotelis Arabicè traduxerunt, multis etiam aliis

Hb 3

magistris

magistris auxilantibus. Hæc Leonis addidisse de Māmone, nunc sufficiat. Congessit enim quædam etiam huc pertinentia incomparabilis Hottingerus in *Historia seculi IX*, verum illa ibi facile reperiri & majore cum fructu suo loco legi possunt.

Igitur Omniadibus Chalifatum administrantibus, nullam inter Muslimos quos appellant scientiarum curam fuisse, certum est. Et verò ad interitum omnis priscæ doctrinæ Græcorum non potuit non vergere illud quoq; Walidi Chalifæ edictum, cujus Abul-Pharajus p. 129 ita meminit. *Christianorum scribis ne amplius Græcè sed Arabicè libros exararent interdixit.* Obiit autem ille Walid anno Hegiræ nonagesimo sexto, qui Christi est septingentesimus decimus quartus. Fortassis tamèn hoc edictum maximè spectavit scribarum illud genus, quos Notarios nuncupamus. Et verò Landulphus Sagax, tempora Justiniani Rhinotmeti enarrans, scribit prohibuisse Vlid sive Walid Chalifam Syriæ (adhuc scilicet Regia sede Damasci hærente) scribi Græcè *publicos Logothesii codices, sed in Arabicis annotari sine computo: quoniam, ait ille, impossibile est illorum lingua monadem vel duplicitatem aut trinitatem, aut octo & dimidium & tria scribi: propter quod & usq; hodie sunt Notarii Christiani.* Verum huic Landulpho vix potest credi. Non enim quod addit de notis numerorum ignoratis Sarracenicæ genti, meretur fidem, quia Zifra quibus hodie nos vulgò utimur Arabicum est inventum. Nisi forte illas etiam ipsi Arabes initio ignoraverint, & denique, jam renatis sub Abasidis scientiarum Mathematicarum studiis, post Landulphi aut ejus Græcoli unde hæc ille hausit ævum, in usum communem receperint. Quicquid sit, librum ullum Græcè à seculo usque septimo, atq; adeò post illud Walidi edictum

magistris

HP

edictum in terris Sarracenicæ Imperii scriptum esse, nullo hæcenus fuit indicio probatum. Par est ratio librorum Latinorum per Africam. Nec verò ullus hodie superest scriptor Latinus Africanus recentior irruptione Sarracenicâ in Africam. Quod si etiam fas est credere Joannis Leonis narrationi, suo jam tempore per annos non-gentos, solos Arabicos literarum characteres in Africa obtinuisse, utique à primo usque exordio Islamismi in iis terris Latina quavis scriptio abolita est. Vixit enim Leo sedente Papa Leone decimo, ab illo nomen utrumque consecutus in Baptismo, post tamen, ut canis ad vomitum, ad Muhamedis sacra reversus.

Ommiadum porrò Chalifarum Imperium duravit ad annum usque Christi septingentesimum quadragesimum nonum: quo primus Abu l' Abbas Chalifatum suscepit, atque ad posteros Abbasidas sive Hashemidas propagavit. Mansur præterea, qui inter Abbasidas primus fertur favisse nonnihil scientiis, Chalifatum aggressus est demum anno Christi dccxlv, & Bagdadum cepit condere octavo post anno, mortuus anno dccxxxiv. Hæcenus igitur, & usque ad Mamonem, adeoque ad seculum Christianum nonum, duravit inter Arabes, ob Imperantium ruditatem, etiam inter omnes alios subditos eorum, tantum non spissa barbaries: quantumvis aliquis literatorum amor in Mansore & Arone Rashedo fuisset resuscitatus.

Non tantum verò celebris est fama institutæ curæ Almamoni bonæ doctrinæ, ut & Dimensionis terræ, sed etiam Observationum sideralium. Memorat sanè & illas Gregorius Abul Pharaji p. 161. hisce verbis. *Cum veller Almanum stellarum observationes fieri, ipsum (Almansurem) aliosq. complures Observationum & instrumenta consiciendi peritos illud fa-*
cere

cere iussit: qui illud prastiterunt in loco Sehmasia dicto, in provin-
cia Bagdadensi, & in monte Casio prope Damascum. Est autem
& frequens laudatio illarum Observationum in scriptis
Astronomorum sequioris tempestatis, Arabibus pariter &
Latinis, ferè non minus atque post cæpit Tabularum Al-
phonfinarum gloria.

Inter eos porrò libros quos de Græco verti fecit
Arabice AlMamon Chalifa, fuisse etiam Ptolomæi Alma-
gestum, docet ex manuscripto codice Latino Almagesti
Jacobus Christmannus vir eximiè mathematicarum re-
rum peritus, deque iis præclare meritis, *libro de Connexi-
one annorum cum Alfragani Elementis edito pag. 471.* Ibi
enim hæc verba fuisse notata. *Liber hic præcepto Mamo-
nis Regis Arabum, qui regnavit in Baldach, ab AbbaZez filio
Iosephi filii Maire Arithmetici, & Sergio filio Elbe Christiano in
anno XII & CC sectæ Sarracenorum translatus est.* Abul-
Pharaji quoque notavit *pag. 4,* tempore Mamonis versos
esse Arabicè Apollonii Conicorum libros septem, etsi
octo sint ab ipso Apollonio scripti. Neutiquam verò
credendum est cum nonnullis, omnes Græcos libros qui
Arabice sunt versi, isthac unâ tempestate translatos esse.
Etenim etiam ab ipsomet Abul-Pharagio varii interpre-
tes celebrantur, qui multò post demum vixerint. Quin-
tamen isthoc ævo plurimi sint versi, non dubitamus.

Observari hîc obiter meretur: Græcos quidem &
Syriacos libros Arabicè versos passim narrari, Latinum
autem nullum, à quoquam. Non enim me fugit quidem,
Leonclavio fuisse persuasum, Justinianeum Codicem Ara-
bicè versum; non dubito autem fuisse viro præclarissimo
impositum: quoniam quo tempore sub Abasidis libri
Arabice verti cœperunt, ne Constantinopoli quidem Co-
dices

Codicis Justinianæi Latini ulla fuit auctoritas, ullus in for-
 usus, fortè nec exemplar aliquod saltem in vulgi manibus;
 unde & Basilicorum editio similiumq; librorum tunc fuit
 necessaria.

Lectas quoq; historias Africæ Latinas Arabicis ejusdem
 terræ scriptoribus, tradit quidem & Joannes Leo, sed ita ut
 haud obscure significet, illas Latinas non esse integrè in A-
 rabicum sermonem versas. Sic enim ille *l. r.* loquitur: *Nullum*
habent Arabes de rebus Africanis historiam, quæ non fuerit prius
Latinè descripta. Auctores habent antiquos quosdam, qui partim
Arrianorum temporibus scripserunt, partim etiam qui ante ea tem-
pora fuerunt: quorum omnium nomina memoria exciderunt. Illo-
rum autem volumina per multos continere libros, credibile est. Cum
enim horum interpretes nobis quid persuadere vellent, id septuage-
simo haberi libro ex illis me audisse memini. Neq; in verien-
dis jam dictis voluminibus auctoris ordinem sunt secuti, sed sumpta
alicujus Principis historia, tempora illa cum Persarum Regum,
aut Assyriorum, aut Chaldaeorum, aut Israëlitarum temporibus
connexa maluerunt. Si Leonis sanè huic narrationi cre-
dendum, haud super est hodiè Livii aliorumque historia ex
Latino Arabicè versa. Quam tamen nonnulli ex Africa au-
dent exspectare. Et verò ipsam Livij historiam fuisse in ma-
nibus eorum, qui septuagesimum historiæ Latinæ librum te-
stem laudaverunt, suspicor quidem, quia unus Livius mul-
tos adeo Historiæ libros condidit: indubie autem etiam
illa Liviana interpolata sunt ab interpretibus & corrupta.
Præter historica porrò isthæc nulla omnino reperitur ullius
Latini scripti inter Arabes, nobis quidem notos, laudatio.

SUPPLEMENTVM XX.

Ad pag. xxxiii.

Scriptores Arabici indubie plurimi floruerunt, à secu-
 lo cum primis Christiano nono ad decimum quartum.

li

Pauci

Pauci tamen in vulgus Europæum innotuerunt: nempe illi duntaxat qui Latine sunt versi. Historia tamen doctorum Arabica lingue virorum à non uno exactè est tradita. De quibus quandoquidem jam dictum à nobis aliquid est in *Epistola ad V.C. Ioannem Henricum Meibomium* amicum dum viveret nostrum non è multis, quæ in opere Epistolico est *quadragesima*, non est cur illud argumentum heic denuò tractemus: præsertim quia non est huius instituti. Hoc unum duntaxat nunc addimus; quod ex eo tempore quo scripta est illa Epistola, Vir Orientalis literaturæ sine exemplo peritissimus, simulq; inusitatae industriæ ac probitatis, amicus item heu quondam noster Hottingerus, in *Bibliothecario suo libri secundi Bibliotheca Theologica appendice*, nobis dedit Joannis Leonis illum librum de *Vita quorundam Philosophorum & Medicorum Arabum* cujus ibi facta est mentio: prodierit quoq; non multò post in lucem, interprete atq; editore Edoardo Pocockio, Historia Gregorii Abul Pharaji docta & varii argumenti.

Quamvis porrò abunde constet, passim per omnem fere Asiam, temporibus Abasidarum, doctrinam variam Sapientiae fuisse cultam, de Scholis tamen publicis vix quidquam penè solet memorari. Id quod indicio fortassis est, propagatam illa tempestate meliorem quamque eruditionem operâ virorum doctorum privatâ; ad quos scilicet alii confluxerunt discendi gratiâ. Et verò ipso Mamone Imperante ejusmodi scholam instituisse Joannem Mesuæ, non illum Damascenum longe recentiore, cujus scripta quadam Latine versa in nostris sunt manibus, diserte narrat Abulpharajas. Qui item nullius meminit Scholæ publicæ vel ab ipso Mamone institutæ: etsi apud illum in pretio fuisse doctos, ejusque curâ propagatam è Græcorum

rum scriptis Philosophiam Theoreticam, haud præterierit silentio. Maronitæ tamen ad Geographum Nubiensem l. de Urbibus & Moribus Orientalium c. 2. de Bagdado ajunt: *Urbs hac nobilis est Scholis, quæ omni scientiarum genere floruerunt & adhuc florent.* Sed fortassis hoc etiam ita accipi debet: quasi vixerint ibi magistri: qui scilicet docuerunt, perinde atq; apud Athenienses & Romanos ante seculum Christianum secundum moris fuit: privilegiis quidem nonnullis & immunitatibus fortasse instructi, non tamen conducti publico ære. Præ aliis autem Asiæ urbibus inclaruerunt doctis magistris, post Bagdadum secundo loco Damascus, Cufa, Basora, Corasmix etiam metropolis Coacangh, de qua etiam Hottingerus quædam notavit in *Historia seculi XV pag. 673 ex Ahmede Arabside.*

Et si denique possit videri, non omnino certum id quod diximus: Tatarorum & Turcarum Imperiis extinctam in Asia illam sub Abasidis renatam meliorem doctrinam: verum tamen est. Quamvis etiam sic leves aliquas reliquias hinc alibi mansisse, aut interdum scintillam aliquam iterum emicasse, etiam ipsimet haud negaverimus. Et verò Gregor. Abulpharaji pag. 358 de Naseroddino Tusensi, qui obiit anno 675 h. e. anno Christi 1276, hisce verbis usus est. *Hoc tempore diem obiit Chojab Naseroddin Tusensis Philosophus, qui Observationes Astronomicas in urbe Maragâ fecit. Sapiens insignis in omnibus Philosophiæ generibus: quem ad Observationes faciendas convenit magna Geometrarum præstantissimorum multitudo. Sub ejus arbitrio fuerunt omnes scholarum reditus, in omnibus quæ sub imperio Mogalensium erant regionibus.* Liquet hinc sane, à Tataris non fuisse excisas scholas perinde atque factum initio statim ab Arabibus, sed earum habitam saltem tunc curam

laude non indignam. Dixerat autem & de Hulaco Mogolensium magno Monarcha jam tum Abulpharaji pag. 355: *Anno sexcentesimo sexagesimo quarto (Christi 1265) è vivis excessit Hulacu vir sapiens, mansuetus, intellectu & scientia præditus, sapientum & doctorum amans.* Item p. 351 de Kublai Kanni: *Amabat sapientes doctos & religiosos, cujuscunq; tandem sectæ aut gentis.* Imo cum jam concidisset A. C. 1335 Monarchia Tatarorum, de ipso Timur Lenc, qui obiit anno 1404, proditum: *Doctis illum fuisse eorumq; consortio delectatum.* Quid, quod cum admiratione Europæorum legantur Tabulæ Astronomicæ UlugBeig magni Mogolis, nepotis Temurlenchi, sive ut vulgo loquimur Tamirlanis? Sed unus ille inter suos hanc laudem meruit: de reliquis nihil tale fuerit legere: eoque ad gentis vituperium magis hæc Ulugi opera facit quàm commendationem.

De Solimanno item Turcarum Imperatore ita Maronitæ cap. 7. scribunt: *Templo Mecano accedit nobilis disciplinarum Academia, beneficio & munificentia Solimanni anno fere ab Hegira 949 erecta: qui & sumptibus architecturam mirabilem & proventus Lyceum ipsum ditavit.* Verùm & hoc in illa gente exemplo caret: nec ac ingenio Turcico profectum, sed à religioso quodam cultu & consilio alieno. Quanquam non desint qui affirmant, Averroicæ Philosophiæ fuisse studiosum illum magnùm Ottomannidam.

Magis indubiè admirationem meretur, id quod Joannes Leonclavius l. XV *Historiæ Musulmannicæ* narrat de Mahumetho ejus nominis secundo Turcarum Imperatore, atque Urbis Constantinopolis expugnatore. Ubi enim ædificia ab illo constructa enarrat, post alia sic loquitur. *Erat in Vrbe Constantinopoli locus sacer, quo Christiani templum suæ religioni perverus habebant, sanctis Apostolis dedicatum. Eo loco medressas*

medressas octo sive gymnasia pro studiosis litterarum struxit, & in horum medio templum eximium collocavit, & ex aduerso templi magnum imaretum fieri curavit, itemque ab altera parte rimarhanam, quæ medicandis agris est domus. Post singulas verò studiosorum medressas, unam tetimmen, quam vocant, iisdem inhabitandam edificavit. Simul ut omnibus horum gymnasiorum doctoribus, magistris, & incolentibus tetimmen studiosis, ex imareto ibidem suo cibi panes alimenta cætera præberentur, ordinavit. Imaretum litteræ, quam Eleff vel Aleff vocant, similitudinem refert. Tunc ornandi doctoris secretiorum disciplinarum Scheichus Vefa Zadis causâ templum construxit, cum cellis religiosorum; in quibus & Deo serviunt, & dogmata penitiora percipiunt. Præterea viro Turcorum opinione sancto, Ebu - ejubi - Ensari, templum cum imareto gymnasioq; scholastico, extra urbem condidit. Addit ibidem: Deniq; viris in urbe Constantinopolitana doctis, pauperibus, pupillis, viduis, mulieribus dona distribuere solebat, ex animi benigni liberalitate profecta, quæ dici consueverunt elemosyna. Doctoribus etiam mensura salaria constituit. Hæc omnia Leonclavius. Sed nihil horum facit ad Sapientiæ & Artium studia: duntaxat autem pertinent cuncta partim ad ludos triviales, partim ad doctrinam Muhamedicæ religionis & Juris civilis Turcomannici. Quæ etiam ipsa tamen suam commerentur laudem.

Fatemur præterea, esse hodieque & PERSIS sua litterarum gymnasia. Sunt autem & illa ejusdem ferè generis cum Turcicis. Quàm rudia autem sint reliqua omnia & barbara, optimè possunt testari illa quæ refert Olearius l. 5. cap. 25. *Itinerarii Russo - Persici.*

SUPPLEMENTVM XXI.

Ad pag. xxxv.

Quàm in Ægypto hodie Scientiarum artiumq; prisca cultura

cultura mutaverit, ut pateat omnibus, ipsam et Joannis Leonis verba hinc adferemus. Agens ille de Alcairi incolis, ita scribit: *Mercatura ac Mechanicis artibus dant operam, non tamen loco natali excedunt. Plurimum studio Legum incumbunt, Artium paucissimi. Quamvis Collegia perpetuo studiosis referta sint, exigui tamen ad frugem perveniunt. Eandem rem quoniam Prosper etiam Alpinus, medicus doctrinâ præstans & qui per aliquot annos Cairi fecit Artem in ministerio Consulis quem vocant Veneti, l. 1. cap. 1. operis de Medicina Aegyptiorum pridem post Leonem præclare narravit, hujus etiam verba adferemus. Ac primum dico, Cairi aliq, in locis Aegypti, plurimos tum viros, tum mulieres reperiri, qui publice per urbem medicinam faciunt: non tamen ullos existere, qui hanc artem aliqua ratione atque Hippocraticè faciant: quando ibi nunc non literis sed armis opera ab his populis detur. Neq, id quidem mirum, cum Turcarum imperio ea gens subjecta sit, qui nullis scientiarum studiis delectantur: armis tantum auro argentog, & Veneri indulgentes. De quibus verè videtur Seneca dixisse:*

*Turpis libido dominatur (scilicet nunc) potens Venere,
Luxuria victrix, orbis immensas opes*

Iam pridem avaris manibus, ut perdat, rapit.

Deest illis studiorum exercitatio, quamquam publicas scholas, sive Studia ipsi habeant, in quibus varia scientiarum genera docentur. Cairi Studii locum Gemelbazaz appellant, pro quo trecenta millia aureorum anno quolibet dissipari ajunt. Siquidem ibi totius Academiae sumptus ad libros, ad victum, & ad reliqua doctoribus & Scholaribus necessaria, quotannis ere publico suppeditantur. Ex omnibus verò Scientiis, atq, Artibus, quæ ibi docentur, ea sola pars Theologica apud ipsos colitur quæ Pseudoprophetae Mahometis leges institutionesq, pertrahat. Multi siquidem,

dem, propemodumque infiniti sunt, qui honoris atq; utilitatis gratia in ejusmodi scientiam incumbunt: quam qui adepti sunt in summo pretio atq; honore apud Turcas aliosq; omnes habentur. Hos Cadi appellant, quasi dixerint Sacre Legis doctores: quos Turca illius regionis prefectus suos quoque judices creat; quibus auctoritas concessa est, ut possint quacumq; de re in iure civili ac pontificio judicare; ob quam rem ipsam tum in summa veneratione habentur, tum maximas parant opes. In aliis vero Artibus atq; Scientiis perpauci sunt, qui perfecti fieri studeant; omniumq; minime in arte Medica. Quæ cum aliis omnibus ferè in locis summe dignitatis gradu sit, in finem nunc atq; vilissimum, tum ob gentis barbariem, tum ob eorum qui per urbem medentur ignorantiam, locum tenet.

SUPPLEMENTVM XXII.

Ad pag. xxxvi.

DE Mauricio per Africam & Hispaniam imperio non consentiunt scriptores. Nos præcipuè Joannem Leonem & Thuanum secuti sumus. Is possunt & merentur adungi quæ narrat Joannes Mariana Hispaniæ rerum scriptor prudens non minus ac disertus, & alias passim in præclaro Historico opere, & cum primis l. VII. cap. V. l. X. cap. I. & l. XI. primo capite.

De iis etiam quæ contigerunt Averroï imperante Mansore, egregia narrat Joannes Leo libro de vitis philosophorum: cujus primam editionem debemus illi, cui plurimum debet literatura Orientalis, Hottingero.

SUPPLEMENTVM XXIII.

Ad pag. xl.

DE studiis Maurorum in urbe Feza quæ agit Nicolaus Clenardus passim in Epistolis, idonea sunt Leonis narrationes illustrare. Non omnem autem tunc in Schola
Fellana

Fessana Sapientiae curam exolevisse, etiam ipse Joannes Leo probaverit: qui se Fessae in scholis profecisse proficitur, simulque eruditionis suae insignem praebuit documentum non tantum luculentam illam Africae descriptionem sed etiam libello de Philosophorum vitis. Ad hoc testatur Paulus Jovius l. 34 *Historiae*, de Muleasse Tuncetano rege exule *per otium cum Philosophis de natura universi, & de motu caeli, potestateq; siderum, exactissime ex Averrois disciplina illum disputasse.* De occupatione item Tuncetanae urbis Caroli Imperatoris auspiciis facta agens, *In ea, inquit, arcis direptione tria incomparabilis jacturae detrimenta Muleasses deploravit. Arabicorum voluminum imprimis, quae perturbata atq; direpta bibliotheca perierunt. Asservabantur enim antiquissimi codices non disciplinarum modo omnium praecepta, sed superiorum etiam Regum res gestas & Mahometanae superstitionis interpretationem continentes, quos Rex ipse postea me audiente, se unius urbis pretio (si fieri posset) fuisse redempturum, dicebat.* Quantumvis autem in Muleasse & aliis nonnullis fuerit, imò nunc etiam sit, aliquis Philologiae amor, communem tamen gentis ignaviam & ruditatem nihil hujus excusare est idoneum. Perinde ac superstites ibi bibliothecae non sunt documenta florentis ibi etiamnum doctrinae.

Obiter non possumus hanc non monere in universum aliquid, de eorum qui Arabicam linguam scripserunt eruditione. Magnus satis eorum est numerus, quantum haecenus variis est monumentis proditum, scriptorum ejusmodi; quoniam eorum pars in Asia pars in Africa vixit, ex variis regionibus oriundi, ita ut raro vel nullos invenire inter illos sit ex prisca Arabum prosapia. Quorum scripta Latine sunt versa, (esse autem versa Physicae quidem & Astrologicae & Medicae doctrinae linguae illius potissima, facit illud verosimile, quod

quod seculo duodecimo & tertiodécimo Christiano, quibus versiones illæ sunt institutæ, optimæ famæ libri quique Arabici fuerint nostris hominibus notissimi, eoque nomine interpretes suos acceperint) arguunt pleræque ingenium & iudicium auctorum suorum pereximia, non quidem si dictionem sed si res quæ tractantur spectare velis & docendi methodicam rationem. Quemadmodum autem ipsi illi scriptores ingenuè eruditionis suæ principes magistros agnoscunt Græcos priscos, ita licet etiam fortassis citra invidiam & obtreptionis suspensionem profiteri: longo intervallo omnem Arabicæ doctrinæ laudem infra Græcorum illorum merita subsistere: parùm certè, idque in perpaucis, isti Græcæ sapientiæ veteri ab Arabibus illis accessisse; ac proinde quoniam Græca hodie redierunt in manus nostras, non etiam esse, quamobrem Arabica isthæc nondum versâ anxie amplius desideremus. Historiæ humanarum rerum, quæ quidem florentibus Arabum imperiis acciderunt, longe alia est ratio: vix enim illam petere aliunde licet. Frustra tamen aliarum gentium, quamvis Orientalium, res antiquissimas quasque, atque adeo & Græcorum & Latinorum, inde expectari, produnt nimis luculenter, quæ ad nos pervenerunt Arabum monumenta.

SUPPLEMENTVM XXIV.

Ad pag. XLIII.

Quæ Theophilo ejusque filio Michaële imperantibus, facta est Constantinopoli melioris cujusque literaturæ restitutio quædam, ea quin contigerit Bardâ Cæsare annidente, nemo facile negaverit. Etenim Imperatores illi tantum non monstra quædam hominum fuerunt: certè à studiis colendis quàm alienissimi. At nec Bardæ ingenium

Kk

fuit

fuit doctrina aliqua illustri excultum. Igitur perquam est verosimile, illud omne beneficium Photii consiliis deberi. Hic scilicet fuit ab eruditione quàm optimè instructus, quod *Μυροβίβλος* & *Νομολόγος* ipsius hodieque docent cum nostra admiratione: idemq; gratia atque auctoritate plurimùm apud Bardam valuit, teste ipsomet Zonara.

Leo porrò ille Philosophus, quem Theophilus evexit, præter Zonarae Cedreniq; elogio, etiam à Constantino Manasse in *Annalibus* audit *Μυροβίβλος*. Quin etiam non dubitavit Manasses narrare, hunc Theophilo Imperatori planè inusitatum confecisse horologium: per quod Imperatori in regia consedenti singulis horis spectandum exhibuerit, quicquid novi vel apud Arabes vel apud Syros tentaretur. Machinam verò illam à Michaële Theophili filio fuisse destructam. Indubie quidem hoc omne vanum ac fabulosum est: arguit tamen opinionem vulgi de isto Leone, quod nempe populus incredibilia etiam sibi de illo persuaserit.

Ceterùm ea quæ Theophilo Imperatore contigerunt doctrinae in lucem è tenebris reductæ primordia, per fuerunt obscuras; & lux major deniq; refulsit seculo decimo; si quidem credere licet iis quæ in Præfatione Geoponicarum Eclogarum Constantini Porphyrogennetae Imperatoris continentur. Autor enim earum Constantinum illum Imperatorem ita alloquitur: ut quidem verba Græca interpretatus est Janus Cornarius. *Primum Philosophiam & Rhetoricam jam deperditas, & ad immensam oblivionis profunditatem demersas, mirabili artificio & prudentia retraxisti, robusta dextera tua illis porrectâ. Deinde verò etiam alias omnes scientias ac artes renovasti. Postremum autem gnarus, politiam in tria hæc esse divisam: Militiam inquam Sacerdotium & Agri- culturam: non minimam curam circa hæc postremam partem adhibuisti.*

huius, quæ humanam vitam maximè conservare cognoscitur. Si sanè ad illud usque tempus Philosophia & Rhetorice perierant, facilè liquet quàm misera fuisset hætenus utriusque conditio. Ubi obiter haud abs re fuerit observare, respexisse Præfationem illam ad libros varios, Constantini illius curâ jam tum editos, quales de re militari erant *πυλινκῶν & περὶ θημάτων* commentarii: nullo tamen indicio facti magni operis Eclogarum Historicarum, quia forte illud tunc nondum fuit institutum. Is etiam porrò qui præfatus est in Eclogas Historicæ ejusdem Imperatoris, quarum tituli tantùm duo hætenus lucem viderunt, quinquaginta & uno etiamnum sive latentibus alicubi sive deperditis, conqueritur de inopia quæ fuerit hætenus librorum Historicorum: ideoque & Imperatorem ex omnibus orbis partibus libros doctrinâ variâ refertos conquissivisse. Plane idem verò de hoc Constantino etiam alii Græci Historici tradiderunt. Disertè enim tomo tertio Zonaras: *Ἀπὸ μὲν δὲ καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ἀπὸ τελεσιουργίας ἢ καὶ χερδὸν ἄλλα μὲν τοὶ καὶ τῶν ἀπὸ τῶν διδασκάλων ἀπὸ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀναζωπυρήσεις ἐκλειπῶς αὐτῆς.* Cedreni verba Latine sic sonant: *Scientias, Arithmeticam, Musicam, Astronomiam, Geometriam, & omnium principem Philosophiam, quæ jam longo tempore ob incuriam & inscitiam Imperatorum perierant, sua industria instauravit; conquistis qui in quovis genere excellere ac constitutis doctoribus, & diligentibus receptis & conductis. Quo factum est, ut exiguo temporis decursu barbariâ profligatâ Urbs denudò literis floruerit.* Eisdem penè verbis usus est Michaël Glycas Siculus l. 4. *Annalium*: ideoque nolo nunc illa adducere.

Præter istæc autem ab iis laudata dignum cum primis etiam est æternâ memoriâ, Legum quoque studia hoc

demum Imperatore cœpisse nonnihil erigi. Et verò tunc Constantini Imperatoris curâ perfectum editumque est βασιλικῶν opus, novâ nempe ἀνακαθάρσει repurgatum, etsi illud parens Leo jam fecisset conscribi. Tunc etiam demum Νομοτάτων Photii videtur in usum traductus, ejusdem Porphyrogenetæ auspiciis. Theophilo sanè & Michaële imperantibus etiam Juris Romani Justinianæi videtur perquam exigua habitatio, imo fortè nulla: præ Latini sermonis pridem sepultâ Constantinopoli peritiâ. Ut proinde tunc temporis indubiè nec Juris illius civilis superfuerit in vulgò quidem scientia. Id quod liquidò ostendit etiam illud: quoniam à Justiniani usque ætate non memorantur ulli libri Gracè scripti à quoquam Jurisconsulto aut Imperatore, donec tandem Basilius Macedo Michaëlis successor *πρὸς χειρὸν νομικὸν* publicavit. Superfunt enim quidem Justiniani etiam secundi, Tiberii, Heraclii, & Constantini quinti Novellæ quædam ante Basilium promulgatæ: sed cum paucæ illæ sunt, tùm ostendunt rarum Juris civilis Romani, à Justiniano usque ad Basilicorum promulgationem, in foro, in scholis fortè nullum, usum.

UT in viam igitur redeamus, illa quæ Theophilo & Michaële imperantibus fuit instituta bonæ literaturæ resuscitatio perquam fuit levis: major autem laus debetur seculo decimo, & quidem Constantini Porphyrogenetæ Imperatoris prudentioribus auspiciis. Etiam illum verò Principem satis doctum, imò omnis doctrinæ patronum maximum, dum consilio haud quidem malo tot Eclogas variarum scientiarum fecit conscribi, non equidem dubito multùm reipublicæ liberariæ simul nocuisse; hac ratione videlicet per ignaviam hominum optimis quam multis veteris ævi scriptis pereuntibus. Utinam tamen vel illæ
Eclogæ

Eclogæ omnes hodie superessent! Præter Geoponicas autem & Hippiatricas nihil integrum superat: & Historicarum Eclogarum duo tantum editi tituli penè desperare nos jubent de vitâ quinquaginta unius reliquorum.

Et si porrò Constantinopoli aliqua semper ad finem usque illius Orientalis Imperii Romani manserit schola, eaque interdum sic satis præstantibus florens magistris: in reliquâ tamen omni parte illius Imperii nihil simile vel à suis solet commendari. Non etiam instituta Constantinopolitanæ scholæ à quopiam, quod sciam, sunt memorata: ut nec quæ illius semper fuerint fata. Quapropter nec à me hoc loco quidquam eorum potest adjici.

Si in æstimationem autem venire debeat eruditio Græca, qualis fuerit sive à nono sive à decimo seculo, citra controversiam illa neutiquam meretur comparari cum peritiâ Veteris Græciæ, quamcunque doctrinæ partem placuerit attendere. Philosophia porrò Theoretica & Mathematicæ Scientiæ, ut & Ars Medica, longè excellentius ab Arabicis scriptoribus excultæ sunt. Poëtica quoque Arabum multò est quàm Græcanica elegantior. In solâ Historiâ scribenda fortassis ambiguum palmam dixeris. Latinorum qui à Carolo Magno ad Constantinopolitani Imperii exitum vixerunt, vix dixeris præter unum & alterum in Historiâ sanè Græcis pares. Scribendi facultate itidem Græci prævaluerunt. In Logicis & Phycis & Metaphysicis Latinos equidem haud dubitaverim sequioris ævi Græcis anteferre. In Sacrà item doctrinâ & Legum peritiâ longe major Latinis videtur laus deberi: contra Græcis in Scientiis Mathematicis. Cum primis verò meritò vergit in Græcorum laudem, quod circa Imperii illius interitum, floruerit Constantinopolis quam maximè excellentibus inge-

virorum perinsignium. Et verò ipsasmet Aristotelicæ quoque Philosophiæ optimorum librorum verè Latinas non barbaras versiones, elegantiolemque solito veteris Philosophiæ cultum, debet Latinus orbis, Gazis, Argyropylis, Bessarionibus & aliis: quibus parem illa ætas in Latinis fortè habuit neminem.

SUPPLEMENTVM XXV.

Ad pag XLIX.

Non erimus cuiquam molesti recitatione ipsorum. met verborum Dominici Bannez: cujus testimonium de Academia Salmanticensi laudavimus in margine Dissertationis. Quandoquidem verò ille ingenue agnovit, Francisco Victoriæ deberi prima in illâ Academiâ subtilioris Scholasticæ Theologiæ exordia, egoque Relectiones illius viri eique suetam docendi rationem pridem magni æstimaverim, unum alterumque non possum non monere. Igitur ante omnia Andreæ Schotti ex *Bibliotheca Hispanica* tomo secundo adferam verba. *Franciscus à Victoria Lucetie Parisiorum haustâ primùm Scholastica Theologia, laureæq; meritis parva, primus eam in Hispaniam veluti margaritam attulit.* Dubito tamen, utrum Parisiensi Scholæ suos in Morali Theologia profectus, quibus quàm maximè excelluit Victoria, debuerit: non sane quis par illius scholæ laudari potest. Equidem existimo, præ aliis istius seculi, culturam Moralis doctrinæ huic Victoriæ Hispaniam debere. Hoc magistro autem profecit Dominicus Soto: cujus de *Justitia & Jure* præclari iidem exstant commentarii. Ex illâ portò Theologicâ Salmanticensi scholâ ad Didacum Covarruviam & Ferdinandum Vasquez cum pervenisset Morum illa & Juris Philosophia, capit demum in Hispaniâ alibiq; excoli Juris etiam prudentia, longè aliâ & accuratore quàm

quàm vulgo fieri solet ratione. Quorum diligente le-
dione & exemplo incitatus Hugo Grotius, quo valuit
inuitato ingenii & iudicii acumine, dedit orbi opus il-
lud incomparabile de Jure Pacis ac Belli.

SUPPLEMENTVM XXVI.

Ad pag. LII.

QUOD Hippocratis nomine fertur JVS IVRANDVM,
illud reverà esse ejus auctoris, nemo quod equidem
sciam vocavit in dubium ante patrum aetatem. Potissi-
mum dubitandi argumentum est, quod in Galeni scriptis
nulla ejus fiat mentio. Et verò fuit Galenus Hippocra-
ticorum omnium cultor studiosus: itaque saltem alicubi
in tanto librorum suorum numero ejus libelli memine-
rit, si habuisset in manu. Verumtamen quia bona pars
operum Galeni pridem periit, saltem incertum est quid
Galenus fecerit nec ne. Diu verò ante Galenum vulgò
fuisse chartam illam Jurisjurandi Hippocrati attributam,
liquet ex Scribonio Largo, qui vixit Claudio circiter Im-
perante. Sed & post nemine contradicente ita creditum
esse, docent Soranus junior, Erotianus, Hieronymus, Na-
zianzenus, Theodorus Priscianus: quorum testimonia pri-
dem adducta sunt in medium, cum primis à Joanne Henri-
co Meibomio (Medico si quis alius longè *χαριεστερότερος* & meo
dum viveret amico magno, cujusque proinde memoria
mihi semper erit in carissimis) in eruditissimo *Jurisjurandi*
illius *commentario cap. 1.* Faciunt huc & nonnulla verba
Cassiodori in Formula Comitum Archiatrorum, quæ habe-
tur *Varior. l. 6. p. 19.* Arabicæ aut Latinæ scholæ recentiores
non est quod laudem in testes. Attendi verò & hoc mere-
tur, quod in illo libello nihil reperiatur indignum aut
fama aut gravitate aut dictione Hippocratis. Utut igitur

Amsterdam

διποδεκτικῶς haud liceat Hippocratem asserere auctorem, ultim perquam probabile tamen id meritò est æstimandum.

SUPPLEMENTVM XXVII.

Ad pag. LII.

NON hoc loco disputabimus, utrum rectè à nobis sit dictum nec ne, Archiatros olim dictos quibus Principum valetudo curanda erat concredita. Etsi enim vox Ἀρχίατρος primò haud significet τὸ ἀρχόντος ἱατροῦ sed primarium quemvis: nihil vetat tamen solius Principis valetudini dictos κατ' ἐξοχὴν ita esse appellatos. Comes Archiatrorum utiq; Principi inservivit, ceu Formula Cassiodoriana disertè docet; *Indulge te quoq; inquit, Palatio nostro; habeto fiduciam ingrediendi, quæ magnis solet pretiis comparari.* In eadem Formulâ dicitur ἀπλῶς de Archiatri: *Habeant Prasulem, quibus NOSTRAM committimus sospitatem.* Fateor tamen haud esse vero ablimilem sententiam eorum, qui Archiatros dictos omnes omnino primarios medicos arbitrantur. Fuisse verò certum gradum dignitatis Archiatralem, certumque etiam hujus tituli Medicorum numerum, liquidum est; patebitque ampliùs infra exiis quibus supplebimus nonnulla dicta pag. 116.

Examen autem Archiatrorum cooptandorum neutiquam fuisse penes Comitem qui appellabatur, docet primò illud quod in constitutione Valentiniani & Valentis facultas illa examinandi tribuatur collegio quidem Archiatrorum aut Ordini, non autem Comiti; secundò quod in Formula Comitum Archiatrorum Cassiodorianâ nulla hujus examinis fiat mentio. Constituitur enim Comes ille ibi *judex* quidem, sed non nisi controversiarum inter Medicos de medendi ratione exortarum. Est verò illa
Formula

Formula apprimè lectu dignissima: præsertim addito doctissimo Commentario ejusdem quem ante celebravimus literatissimi viri & quondam amici nostri eximii Joannis Henrici Meibomii, etsi liber sit posthumus.

Notatu dignum porrò est id quod Formula ista habet. *In ipsas quidem Artis hujus initiis quodam sacerdotii genere sacramenta vos consecrant. Doctoribus enim vestris promittitis, odisse nequitiam & amare puritatem. Sic vobis liberum non est, sponte delinquere, quibus ante momenta scientiæ animas imponitur obligare.* Hæc sanè verba significant haud obscure, etiam illà tempestate, saltim quædam in capita Hippocratici Jurisjurandi sacramento solemni tyrones Medicæ artis adigere, recepti fuisse moris. Id quod aliàs fieri solere, haud equidem dixerim.

SUPPLEMENTVM XXIX.

Ad pag. LIV.

Quamvis de examinibus Medentium inter Muhamedanos olim usitato, nihil differere potuerimus, fortassis tamen haud abs re jam fuerit, adferre aliquid huc nonnihil faciens, adhuc usitatum in Ægypto: idque testimonio Medici pereximii, quique ut post in Patavina Schola magno cum applausu Artem docuit, ita eandem Cairi per quadriennium juvenis feliciter jam fecerat, degens in Venetorum Consulis familia, Prosperi Alpini. Ita vero ille *l. 1. de Medicina Ægyptiorum c. 1.* scripsit. *Extat Cairi inter ceteros medicos omnes quidam Ægyptius quem Achimbast illi appellant: qui medicorum princeps nostra linguâ interpretatur. Hujus officium est, illos qui ibi medicinam exercere velint, de illiusce artis peritia sedulo percunctari, & examinare, atque eis, qui in medendi examine recte responderint ac recte se gesserint, publica fide concedere, ut per eam regio-*

Ll

nem

nem mederi impunè possint. Istud autem in doctorum numero asciscendi munus non datur multis, ut in multis Europa locis fieri solet, sed uni solitantum, illique praesertim, qui plus auri argenteive Praefecto Cayri, quem Bassa appellant, hac de causa solverit, Parum etenim id curat hoc tempore Bassa, an ille, qui Achimbassi procreandus est, sit ad illud munus rectè obeundum probè idoneus: adeo nunc apud illos omnia corrumpit avaritia; non hoc, inquam, ille curat, sed an potius aureos multos ipsi offerat. Eodem exemplo & ipse Achimbassi etiam à Praefecto perdoctus, eodem avaritia vitio sublatu, pretium à cooprandis accipiens, omnes indistincte, cum indoctos tum doctos mederi per urbem sinit. Qua facilitate numerus tum virorum tum mulierum medentium in ea maxima urbe Cayri est ferè infinitus; cum quisque exhibitio auro possit ab Achimbassi medendi auctoritatem obtinere. Haecenus Alpinus. Unde discere est, lege quidem constitutum Caire esse, non quemvis promiscuè sine pravia approbatione ad Artem faciendam admittere, sed illam haud observari, idque magno cum agrotantium detrimento. Hanc legem verò jam esse latam ante Turcarum in Aegyptum imperium, perest verisimile: quia alias, ubi maxima est gentis Turcicae potentia, legis ejusmodi nullum comparet vestigium, sed barbarè istud omne administratur. Fortassis verò etiam alibi, in Africa & Asia, olim, florentibus Arabum rebus, tale quid obtinuit. Vereor autem ut hodie ejus superfit quidquam. Ut proinde haecenus Dissertatio nostra haud à vero aberraverit.

SUPPLEMENTVM XXIX.

Ad pag. LXII.

Qui primi in Aegypto Monasticam vitam degerunt, Paulo sive Antonio auctoribus, eorum saltem plarique homines fuerunt illiterati. Enimvero ipsemet Antonius

nus ne legere quidem potuit, ut in ejus vita scribit Athanasius. Cum illius ergò exemplum maximè sectandum esse foret persuasum, ipsa etiam imperitia à quam multis in parte fuit sanctorum aestimata. Sed & in universum ea fuit vivendi ratio, ut vix discendo proficere quisquam potuerit, tantùm abest ut potuerit quem alium docere. Et verò quum duo tum fuerint Monachorum genera, alterum Solitariorum sive Anachoretarum, alterum in Cœnobiiis degentium, (non enim de Sarabaitis aut quos Gyrovagos appellant nunc agam) saltim Anachoretarum instituta & discendi & docendi viam præcluserunt: quoniam neutrum agi potest nisi in hominum consortio, à quo vita Anachoretica aliena est. Melior sanè multùm & humanior fuit vita Cœnobitica: eoque & ab ipsomet Hieronymo, quamvis antehac Anachoreta, præ alterâ est Rustico laudata, & passim prælata tantùm non ubivis: non tamen etiam illa vel ad discendum vel ad docendum fuit commoda, tempus omne eripientibus aliis exercitiis cùm spiritualibus tum victui necessariis. Cum scilicet nec privatim neque ex communi suppeterent vitæ necessaria, coacti tunc fuerunt Cœnobitæ non minùs atq; Anachoretæ, manu & in vicinis urbibus mendicando, sibi alimenta conquirere. Undè Hieronymus ad Rusticum. *Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absq; operis labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem quàm propter animæ salutem.* Talem omninò fuisse vitam Ægyptiorum Monachorum, abunde testantur etiam Cassiani Collationes: in quibus de studiis literariis Monachorum Ægypti, quorum ille omnia habuit exploratissima, nihil reperire est, etsi illorum numerosa fuerint examina. Feruntur quoque etiamnum Regulæ quas vocant ipsiusmet Antonii
Ll 2 aliorum;

aliorumque, interque eas una quam Angelus creditur Pachomio dictasse: habent autem etiam illæ de rebus scholasticis nihil.

Qui ex Antonii disciplina primus in Syria Monasticam instituit S. Hilarius Eremita, illum itidem à pericia aliqua siue divinæ siue profanæ scientiæ, non laudavit Hieronymus, quamvis vitam illius satis cum magnâ curâ descripserit. Nisi huc referre velis illud: *Scripturas sanctas memoriter tenens, post orationes & psalmos quasi Deo præsentare recitabat.* Id quod indubie non nisi de parte aliqua divini codicis accipiendum est. De cætero censueris, illum vitam instituisse Egyptio more. Quæ propter & Hieronymus cum dixisset, illum *rastrum humum fodisse, ut jejuniorum laborem labor operis duplicaret:* mox subjungit: *Simulq; fœculas junco texens amulabatur Aegyptiorum monachorum disciplinam, & Apostoli sententiam dicentis: Qui autem non operatur non manducet.* Quis dubitet verò ad illud exemplum saltem pluresq; alios Mesopotamiæ monachos vitam moresque instituisse?

S. Hieronymus tamen in Syriæ eremo vivens videtur non manu laborasse, sed tempus quod ab oratione & sacro cantu fuit reliquum studiis impendisse. Etenim suam quam Romæ collegerat Bibliothecam sibi adferri curavit: nec desit Ciceronis sese & Plauti lectione delectare. Quod cum faceret Scripturâ posthabita, febricitans in somnio acriter castigatus est. Ipse rem omnem prolixè narrat *libello ad Eustochium de Custodia virginitatís:* penè negans fuisse somnium, *quia liventes habuerit scapulas, & plagas senserit post somnum:* in Apologia tamen contra Rufinum, qui vituperaverat Hieronymum quod etsi castigatus non desisset Ciceronianus esse sinique: nec enim contigerat

gerat illud Hieronymo, quod Ciceronem legisset, sed quod S. Scripturam minore quam par erat studio tractavisset) scribit: *Sed tamen qui somnium criminatur, audiat Prophetarum voces: somnium non esse credendum.* Idem præterea S. Hieronymus, in cremo Hebrææ linguæ addiscendæ dedit operam. Verba ejus ex Epistolâ ad Rusticum de vivendi forma merentur integra hîc legi. *Dum essem juvenis, inquit, & solitudinis me deserta vallarent, incentiva victorum ardorem, natura ferre non poteram: quem cum crebris jejuniis frangerem, mens tamen cogitationibus astuabat. Ad quam edomandam, cuicumque fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi: ut post Quintilianæ acumina, Ciceronis fluviis, gravitatem Frontonis, & levitatem Plinii, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiaq. verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim, quoties cessaverim, & contentione discendi rursus inceperim, testis est conscientia tam mea qui passus sum, quam eorum qui mecum duxerunt vitam. & gratias ago Domino, quod de amaro semine literarum dulces fructus carpo.* Eremitam porro agens S. Hieronymus per integrum quadriennium, interea temporis adolescens commentaria scripsit in Obadiam Prophetam, transtulitque Origenis quasdam homilias aliaque nonnulla. Habuit quoque ibi alumnos antiquariæ arti fervientes, ut ipse testatur *epistola sexta ad Florentium.* Unde manifestum est: S. Hieronymi Eremiticam vitam ab institutis aliorum Eremitarum toto fuisse cælo diversam. Multò magis diversa fuit ejus vivendi ratio quam Bethlehemi egit: utpote quum illo tempore docuerit ore ac scripto quamplurimos, & undique terrarum tantum non indies varios hospites exceperit. Scholam tamen publicam nec vel Hieronymus habuit; ne divinarum qui-

dem literarum. Utque ille sic sese gesserit, Rusticum tamen de vita monastica instruens *epistola 4*, ait quidem: *Ama scientiam scripturarum & carnis vitia non amabis*: mox verò subjungit: *Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant mereri carnalia, cur tu in usus tuos cessura non prepares? Vel fiscellam tene junco, vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areole aequo limite dividantur &c.* Idem *epist. 13*, non nisi hoc unico utitur ad Paulinum, virum non indoctum, præcepto: *Semper in animo tuo sit sacra lectio.* Ad discendum ulteriùs illum non invitat, multo minùs ad docendum. Ita etiam describit Malchum monachum, ut liquidum sit, hominem fuisse illum omnis melioris doctrinæ rudem.

Verè igitur Monastica S. Hieronymi vita plurimùm distat ab institutis reliquorum non Ægypti duntaxat, sed Syriæ etiam qui tunc floruerunt, Monachorum. Apud reliquos nimirum non nisi *sancta* quædam, ut cum Hieronymo loquar, *tantum sibi utilis rusticitas* obtinebat: ille verò otiabatur toti Ecclesiæ laborans. Quemadmodum verò sine exemplo tunc Monachum egit S. Hieronymus, ita in tribus muliebribus Bethlemiticis Cœnobiis inusitatâ ratione sese gesserunt Paula Eustochium, aliæque: itidem scilicet singulari industria divinis lectionibus intentæ, utpote quæ Hebrææ quoque linguæ sibi peritiâ acquiserant. Non tamen & illæ videntur alias erudiisse: tantùm abest ut scholæ virginum in Monasteriis illis fuerint habitæ.

Planè Ægyptiis porrò moribus fuerunt illi, qui Augustino florente in Africam Monasticen intulerunt.
Enim.

Enimvero sanctissimus ille Ecclesiæ pater libro quem *de Moribus Monachorum* inscripsit non alios depingit, hinc & tanquam operarios alloquitur doctrinæq; nullius homines. Fuerunt autem tunc, repugnantibus multum Donatistis, in Africa exstructa cœnobia, Carthagine, Tagaste & Hippone. Solitarios isthuc commigrasse, haud equidem observavi.

De Monasterio quod in Gallia instituerat S. Martinus, agens Sulpitius Severus, ætate suppar, in *Historia vitæ S. Martini* c. 7. scribit: *Discipuli octoginta erant qui ad exemplum beati magistri instituebantur.* Verum ne hæc quidem institutio doctrinæ capessendæ infervivit, sed exercitiis asceticis: nam & Martinus non doctrinâ polluit sed eximiâ sanctitate. Indicatque idem quod subsequitur. *Nemo ibi quidquam proprium habebat. Omnia in medio conferebantur. Non emere aut vendere (ut plarisq; Monachis moris est) quidquam licebat. Ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor ætas deputabatur, majores orationi vacabant.* Non adducam reliqua, quia & ipsa nihil sunt nisi *ἀσκητικά*. Obiter meretur observari: S. Martini cœnobium ab Ægyptiis saltem in eo abiisse, quod hic ars nulla exerceretur, nec artefacta venderentur aut emerentur: utrumque autem apud Ægyptios obtinuerit: quo, ipso, ut & mendicitate, data fuit occasio clanculum ditescendi.

De Lerinensi porro insula ita quidem *l. de laude Eremitæ* loquitur Eucherius. *Hæc nunc habet sanctos senes illos, qui divinis cellulis Ægyptios patres Gallis nostris intulerunt.* Nequaquam tamen illa Insula observavit omnia Ægyptiorum Monachorum instituta, etsi cellulis & ibi fuerint distincti sancti senes. Complures enim Insula isthæc dedit literatos viros & Ecclesiis docendis regendisque aptos: Ægyptus, etsi tot agminibus stipata, vix unum, Neque quisquam ibi manu victum

viſum ſibi artes excolendo legitur comparafſe. Itaque vel hinc diſcere eſt, in Lerinenſi inſula Sacris ſtudiis fuiſſe litatum. Quod ipſum ea quæ in Diſſertatione adduximus verba Eucherii itidem liquidò oſtendunt. Fugit nunc tamen nos diſcendi docendique ibi obſervata ratio. Quam ſcholas multitudine diſcipulorum frequentatas ibi non fuiſſe, & qui inclaruerunt ſuam eruditionem attuliſſe iſthuc potiùs, ſic ſatis ſit maniſeſtum.

Quoniam porrò de reliquis Stœchadibus inſulis, aliisque Galliæ monaſteriis jam tunc temporis conditis, nihil tale prædicatur quod de Lerinenſi, argumento id eſt, iis in locis longè tum minorem, ſi modò ullam, fuiſſe doctrinæ culturam. Etiam hoc verò meretur obſervari: omnes illos ex Lerinenſi monaſterio proſectos olim viros doctrina aliqua inſignes, intra ſeculum quintum quaſi concludi. Nec verò, eſſi nunc quoque in Inſula iſthac ſuperſit Monaſchorum aliqua ἀσκησις, tanto ſpacio quiſquam ibi vixit aut inde prodiit, illis quos laudavimus par doctrina. Ut haud injurià dixeris, cum ſeculo Chriſtiano illo quinto priſcam doctrinæ laudem, ut pene etiam alibi, per Galliam deſeciſſe. Opera tamen fuerit pretium aliquod legiſſe librum, quem titulo *Chronologia Sanctorum & aliorum virorum illuſtrium ac Abbatum Sacra Inſula Lerinenſis*, Lugduni anno ſeculi hujus tertio decimo edidit Dominus Vincentius Baralis Salerna Monachus Lerinenſis.

SUPPLEMENTVM XXX.

Ad pag. LXV.

Sunt qui perhibeant, ſeculo jam tum quarto penetraſſe in Italianam Monaſticam vivendi rationem, ſeculo ſaltim quinto paſſim & ibi & in Sicilia complures vixiſſe Aſcetas. Quibus equidem haud refragabor, eſſi perquam obſcura ſit

sit eorum memoria: idque quandoquidem Ægyptiaca instituta indubie etiam ibi obtinuerunt, nihil certè fecerint addoctrinæ aliquem cultum. Sexto itaque demum seculo possit videri laus illa deberi: & quidem primo omnium S. Benedicto, cujus Regula Monastica deinceps præ aliis passim placuit. Quapropter etiam nos in Dissertatione Benedictum illum ejusque Regulam hoc nomine laudantes, aliis illum omnibus prætulimus. Quam secuti tamen sententiam tunc sumus, de doctrinæ per Benedictum ejusque sectatores propagatione, illam, licet in vulgo sit recepta, tamen profiteri amplius non audemus. In planè alia scilicet nos jam ducit, *Primum* ipsiusmet Benedicti ejusque discipulorum historia, *Secundo* Regula ejus monastica, & *Tertio* altum de Benedictinorum Monachorum eruditione, per sextum septimum & octavum secula, silentium.

I.

Enimvero ex Gregorii Papæ dialogo secundo, de ipso Benedicto Antoninus *parte secunda Summa Historialis tit. XV. cap. XIII* ita scribit: *Qui nobiliore genere ex provinciâ Nursia ortus Roma liberalibus literarum studiis traditus à parentibus fuerat. Sed cum in eis multos ire per abrupta viriorum cerneret, eum quem quasi in ingressu mundi posuerat pedem retraxit: ne si quid de ejus scientia attingeret, ipse quoque postmodum in immane precipitium totus iret. Despectis itaque literarum studiis, relicta domo rebusque patris, soli Deo placere desiderans, sanctæ conversationis habitum quaesivit. Recessit igitur scienter nescius & sapienter indoctus. Quæ utique indicant aversum à liberalibus studiis Benedicti affectum. Igitur quod §. 2 idem scribit: Caperunt tunc ad eum Romani Nobiles & Religiosi concurrere, suosque filios ei omnipotenti Deo nutriendos dare; Tunc quoque bonæ spei suas soboles Equitius Maurum, Tertullius vero Patricius Placidum tradidit: Illud, inquam, non nisi de educatione ad vitæ sanctimoniam accipi-*

M m

endum

endum est, secus quam nostra habet Dissertatio. In iisdem verò non autem aliis exercitiis vixisse cum Placidum tum Maurum, qui Benedicti discipulorum laudantur potissimi, ex iis quæ narrat Antoninus *decimoquarto capite* itidem est manifestum. Nec verò aliò spectavit illa à Mauro instituta Francicæ juventutis educatio: quam nos itidem de studiis doctrinarum perperam fuimus interpretati.

II. Jam porro *Regula Monastica Benedicti* ne verbulo quidem agit, de studiis doctrinæ sive secularis sive etiam sacre excolendis. Imo Regulæ ejus argumenti veteres omnes, quæ quidem ante seculum Christi nonum conscriptæ sunt, ne S. Basilii quidem excepta, de literarum vel sacris studiis habent nihil. Liquidò sanè illud apparet ex Codice Regularum, collecto Ludovici Pii aetate à Benedicto Anianensi Abbate, qui curâ Lucæ Holstenii Romæ in lucem prodiiit anno seculi hujus sexagesimo primo, & quarto post recusum est Parisiis.

Dissertatio mea aliud quidem conata est persuadere libris Divinarum humanarumq; Institutionum aut Lectionum Cassiodori. Et vero illos voluit esse Cassiodorus Monachis suis Vivariensibus pro manu ductione ad divina & humana studia: merenturque pro capto illius temporis laudem eximiam. Sed Vivariense illud Monasterium saltem tunc temporis non fuit ex Benedicti instituto: sed plane diversum. Eoque etsi tunc etiam Benedictus vixerit, hujus tamen Cassiodorus nusquam meminit. Ex Cassiodori itaque potius mente profluxerunt illius Monasterii instituta, non ex Benedicti. Imò cum Benedicti disciplina sensim obtinuerit, videtur hoc ipso Cassiodori perisse institutum, & loco eruditionis sacrarum ac secularium literarum, quam Cassiodorus laudabili conatu voluit propagari,

pagari, ruditatem & inscitiam quandam sacram inter Benedicti sectatores passim tunc invaluisse.

Quod *Tertium* attinet, haud me fugit quid jactitent nonnulli, simul verò & quàm vana sit illorum gloriatio. Adducam nunc duntaxat ex elegantissimo libello Gabrielis Naudæi, amici quondam mei, viri ingenio judicio & multa lectione præpollentis clarissimiq; cui titulus *Causæ Kempensis conjectio*, nonnulla utramq; in partem scripta. Pagina scilicet 155 adducuntur Constantini Cajetani Benedictini magnæ famæ Abbatis hæc de vetustissimis Benedictinis verba. Verum non tanti ducimus Ecclesiam caducis & ruituris parietibus circumdedit, quanti facimus, illam æternis & in omne ævum mansuris operibus illustrasse. Mitto nunc Dionysium Exiguum, Aratorem Romanum, Ennodium Ticinensem, & Aurelium Cassiodorum, Romanæ Ecclesiæ Academiarum Lateranensis & Vaticana, seu Cantorum scholæ magistros. Mitto nunc Magnum Gregorium, Isidorum, Ildefonsum, Bedam, Damascenum, Alcuinum &c. Sed paulo post Naudæus adjicit ex libro *Vindictarum Kempensium* hæc Simonis Werlini. Dionysium sub regula Benedicti fuisse, nullum argumentum est quod me cogas credere. De Aratore omnia alia me docet elegantiarum Pater Jacobus Sirmondus ad Ennodii librum nonum ex codice Remensi Monachorum S. Remigii, in quo librorum Aratoris exordium legitur: quo licet exprimat quid ante clericatum Arator fuerit, monachismus tamen taceatur. Ennodium verò quomodo audez hic monachum facere, cum ipse in Eucharistico de vita sua non solum toro capite sed manibus etiam pedibusq; abnuat? De Cassiodoro æquè fallimini: qui de suo monasterio Vivariensi agens *Divinar. Instit. c. 32* nunquam meminit S. Benedicti, sed Abbatum Gerontii & Chalcedonii. Gregorium Magnum fuisse Benedictinum conatus est probare Cajetanus libro *juste*

III.

magnitudinis, sed absq; justis rationibus. Isidorus Hispalensis habuit regulam propriam, non sancti Benedicti. De Ildefonso eadem ferme est ratio. Sed in Damasceno magis desipit, quisquis eum facit Benedictinum. Haftenus ille.

Quibus hæc tamen nos addimus. Beda fuit quidem monachus sed quo tempore in Britannia Benedicti Regula nondum invaluerat. Par est ratio Alcuini Angli: modò ille fuerit Monachus, nec enim vel hoc certò constat. Isidorum Hispalensem aliquando Monachum egisse, non memoravit Mariana l. 6. R. Hispan. c. 7, ubi diligenter Isidori res persequitur. Hoc tamen habet hîc non dissimulandum. *Suscepit Ecclesiam cum optimis legibus atq; institutis temperavit, tum inanem omnem curam esse, nisi à primis annis cere instar ad omnem pietatis partem pueri formarentur, intelligens, collegium Hispali constituendum curavit ad juventutem literis & sapientie studiis imbuendam. Vnde tanquam ex arce sapientie plurimi prodierunt morum probitate & doctrina insignes. In his Ildefonsus & Braulius. Illustrantur autem hæc ab iis quæ idem Mariana de Ildefonso refert l. VI. cap. X. Gregorium porrò Magnum, non Benedicti sed S. Equitii sub Græco S. Basilii instituto monachum fuisse, multis jam vicerat argumentis in Annalibus Baronius. Cui opposuit quidem sua Cajetanus, sed reperit mox adversarium doctum, Antonium Gallonium Congregationis Oratorii Presbyterum: qui librum Apologeticum edidit, pro assertis in Annalibus Ecclesia de monachatu S. Gregorii Papæ. Fuit scilicet Cajetanus ille ad insaniam usque Benedictinorum laudis studiosus: atq; hinc vi facta quam plures tantùm non obtorto collo in Ordinem illum pertraxit. Id quod etiam de S. Columbano Abbate pag. 143. & pag. 132. de Amalario Fortunato, rectè monuit, idem ille nunquam sine præconio mihi memorandus Naudæus.*

Ceterum

CÆTERVM seculo Christiano nono longè melior
cepit esse ratio eruditionis, in nonnullis saltim S. Benedicti
disciplinam professis Monasteriis. Quam rem persequemur
commodiùs ad paginam LXV Supplemento XXXII.

SVPPLEMENTVM XXXI.

Ad pag. LXIV.

Quod Dissertatio habet: *neminem fere in Occidentalis Ec-
clesia toto orbe nomen aliquod scripto libro obtinuisse, qui non
in Monasterio educatus sit atq; institutus*: illud hodie neuti-
quam dixerim: imò scriptorum neminem censeo ibi fuisse
vel educatum vel institutum. Quantumvis enim quidam
illorum ad Monasticam vitam animum appulerint, extra
monasterium tamen quicquid in iis fuit eruditionis hau-
serunt. Nisi fortè in sola Hibernia aut Britannia.

Displicet etiam quod diximus: *Scotos monachos à Romanis
meliozem culturam aliqua ex parte accepisse*. De Bri-
tannis nonnullis verum est tamen.

Displicet porro: *præter Monachorum scholas nullam in Occi-
dentali orbe fuisse Philosophiæ aut Philologiæ aut Christianæ
doctrinæ cathedram*: præsertim quoniam fortasse nulla
fuerit Schola ejusmodi monastica, & de Schola ab
Isidoro circa Ecclesiam Hispalensem excitata aliud
jam proximè docuerimus. Verum tamen & Hispalen-
se illud Isidori institutum per irruptiones Sarraceni-
cas non multò pòst interiit.

Displicet denique, quod nullam fecerim Hiberniæ Mo-
nasteriorum mentionem: quum tamen ipsismet ejus
ævi Britannicis forte mereantur præferri. Igitur de
iis nunc aliquid est narrandum.

Et verò pridem ante Anglo-Saxones literarum meliorum
aliquis apud HIBERNOS fuit cultus. Certè seculo adhuc
octavo Angli soliti sunt Hiberniam petere doctrinæ gratia.

Non dissimulavit hoc ipsemet Britannicarum rerum peritissimus studiosissimusque Cambdenus, licet Anglus. Vnde in descriptione Hiberniæ sic loquutus est. *Anglo-Saxones nostri illa ætate in Hyberniam tanquam ad bonarum literarum mercaturam undiq; confluerunt. Vnde de viris sanctis in nostris scriptoribus legitur: Amandatus est ad disciplinam in Hiberniam: Et in Sulgeri vita, qui ante sexcentos annos floruit:*

Exemplo patrum, commotus amore legendi,

Ivit ad Hibernos Sophiâ, mirabile, claros.

Indeq; nostrates Saxones rationem formandi literas accepisse, videantur: cum plane charactere usi fuerint, qui hodieq; Hibernicis est in usu. Hæc Cambdenus. Quibus non possumus non addere, ante omnia versiculos illos reliquos quos Autor vetus vitæ Sulgeri habet.

Qui postquam nablâ primò tener edidit infans,

Perlustrat scholas studio florente Britannas.

At crescente simul ardore & tempore multo,

Exemplo patrum commotus amore legendi,

Ivit ad Hibernos, Sophiâ, mirabile, claros.

Hinc sanè liquet, illâ tempestate Britannia quidem suas fuisse scholas, sed aptas magis primæ ætati: in Hibernia autem doceri & Philosophiam solere. Confirmat hoc ipsum fortiter etiam illud, quod ad Carolum Calvum scripsit præfatione Vitæ & Germani Ericus Autisiodorensis. *Quid Hiberniam memorem, contempto pelagi discrimine, penè totam cum grege Philosophorum ad littora nostram migrantem? Quid? quod etiam is qui apud Carolum Calvum magnâ valuit auctoritate Joannes, Scotus vulgo aut Erigena dictus, patriâ fuerit Hibernus, & pro seculi captu Philosophiæ peritus. Rectè scilicet Jacobus Usserus Hiberniæ Archiepiscopus Armachanus, Vir doctissimus, in Historia Gottheschalci cap. 9. agens de Joannis*

Joannis hujus sententia de Prædestinatione, scribit. *Cum Hibernia nostra indigenis Eri & Erin appelletur, ac doctis notum sit, eandem esse veterem Scotiam & Hiberniam, Joannem ab aliis Scotum sive (ut cum nominat ipsius οὐχ ἔστι & Anastasius Bibliothecarius) Scotigenam, à seipso Erigenam sive Eringenam eodem prorsus sensu fuisse dictum, verum mihi semper visum fuit esse similitimum.* Joannem illum autem Philosophiæ sese peritiâ saltim jactitasse, liqueat vel ex uno alteroque Capitulo libri ab ipso de Prædestinatione conscripti. Recensunt illa idem Usserus; estq; eorum primum hoc: *Quadraviore regularum totius Philosophiæ quatuor, omnem questionem solvi.* Decimum octavum hoc: *Errorum Prædestinationis ex disciplinarum ignorantia (quas ipsa Sapientia suas comites investigatricesq; fieri voluit) & Græcarum literarum incitiâ ortum.* Infra de illo Joanne erit denuo agendum: sufficit nunc illius exemplo demonstrasse, Hiberniam seculo etiam nono habuisse suas Philosophiæ scholas.

Indubiè verò & Sacræ literæ in Hiberniâ illis seculis suos habuerunt magistros, cum plurimi ex Hiberniâ tunc prodierint prædicandi Evangelii in Gallia & Germania gratiâ, Monachi non docti minus quàm sancti. Difertè verò idem affirmat Alcuinus in *vita S. Villibrordi*. Viguisse enim tradit in Hibernia *Scholasticam eruditionem*, eamque addiscendi causa, S. Egbertum S. Wicbertum S. Wilgisium aliosq; Anglos isthuc commigrasse, & evasisse doctissimos. Addebat. *Horum beatus adolescens Villibrordus amulari cupiens religionem, in Hiberniam veloci cursu conscendit, ibiq; duodecim annos, inter eximios piæ religionis & sacre lectionis magistros, futurus multorum populorum prædicator, erudiebatur.* Idem Alcuinus *lib. eodem carmine primo*, de S. Wilibrordo ita canit.

Venerat

*Venerat occiduus quidam de finibus orbis &c
 Quem tibi jam genuit fecunda Britannia mater,
 Doctaq; nutritur Studiis sed Hibernia Sacris,*
 Idem in Elegiade S. Willigiso,

*Vt audum cecini, fecunda Britannia mater,
 Patria Scotorum clara magistra fuit*

Scotorum enim nomine Hiberni intelliguntur.

Quinimò antè Alcuinum ipse Beda Historiæ Anglo-
 rum l. 3. cap. 27 ita scripserat. Erant eo tempore (anno Christi
 664, in Hibernia) multi nobilium simul & mediocrium de
 gente Anglorum, qui tempore Finani & Colmani Episcoporum, re-
 licta insula patria, vel diuinæ lectionis vel continentioris vite
 gratiâ illò secesserant. Et quidam quidem mox se monastice con-
 versationi fideliter mancipaverunt, alii magis circumuendo per
 cellas magistrorum lectioni operam dare gaudebant. Quos
 omnes Scoti liberalissimè suscipientes victum eis quotidianum sine
 pretio, libros quoque ad legendum & magisterium gratui-
 tum præberi curabant, Paulò pòst ibidem laudat Edilhunum,
 qui & ipse evo sequente Hiberniam gratia legendi adierit, & bene
 instructus in patriam redierit. Quæ narratio liquidò prodit,
 tunc temporis in Britannia ne Sacrarum quidem literarum
 studia fuisse culta, sed illa in Hibernia ab ipsis Anglis fu-
 isse petenda. Indubie verò, quoniàm à Scotis sive Hiber-
 nis Monachis illâ tempestate exstructa sunt in Anglis quæ-
 dam monasteria, etiam laudabilis ille mos docendi sal-
 tem Sacram literaturam sensim & ibi introductus est.

Quoniàm ad hunc modum autem habuerint sese tunc
 temporis Scotorum in Hiberniâ Monasteria, manifestum
 est, non tantum ab Ægyptiorum aliorumque sed etiam à S.
 Benedicti institutis illa multum fuisse diversa, & Ecclesiæ
 Chri.

Christianæ longè utiliora.

Quo primo auctore autem studia doctrinæ in monasteriis illis Hiberniæ ceperint, equidem nescio. Forte tamen exorta sunt statim curâ S. Patricii Brittonis. Qui peragratis Gallia atque Italiâ insulisque Tyrrheni maris, cum juvenis S. Martinum vidisset & S. Germano Autifiodorensi fuisset magistro usus, in Hiberniam prædicandi Evangelii causa anno Christi 431 commigrans, multa ibi monasteria construxit.

Quantos porro Hibernia tunc temporis in doctrinæ studiis fecerit progressus, itidem dicere nequeo. Non magnos fecisse, argumento videtur haud levi illud esse, quod haud temerè scriptum aliquod doctum, quinto, sexto, septimo, & octavo seculis in Hibernia quisquam elaboraverit, cujus quidem nunc superfit memoria. Erravit enim Bellarminus l. de Scriptoris. Ecclesiast. Aldhelmum scribens seculo octavo Episcopum egisse in Scotia: cum ipsemet testis ejus Beda l. V. c. 10. cum faciat Antistitem Saxonum Occidentaliū. Accedit, quod ex Hibernia in externas etiam regiones (verba sunt S. Bernhardi in Vitæ Malachiae Archiepiscopi historia) quasi inundatione factâ sanctorum agmina se effuderint: illorum tamen nemo singulari eruditionis laude eminuerit. Probamus nihilominus id quod Cambelerius scribit. Patricii discipuli tantos progressus in re Christiana fecerunt, ut subsequenti ætate Hibernia sanctorum patria diceretur, & Scotis in Hibernia & Britannia monachis nihil sanctius nihil eruditius fuerit: & in universam Europam sanctissimorum virorum examina miserint: quibus Luxovium Burgundia, Bobiense Italia, Herbipolis Franconia, S. Gallus Helvetia, Malmisburia Lindisfordia, & quamplurima alia in Britannia, Monasteria originem suam debent. Ex Hibernia enim fuerunt Cælius Scaudius Presbyter, Columba, Columbanus, Colmannus, Aidanus, Gallus, Kilianus.

Na

Amidul

Maidulphus, Brendanus, & alii plures sanctitate & doctrina in-
chyri. Hæc ille, & quidem recte. Nisi quod ex numero disci-
pulorum Patricii sit eximendus Sedulius, Prebyter quidem
Scotus sive Hibernus, saltem Patricio tamen nonnihil ve-
tustior, si Tritthemio credimus, imò S. Hieronymo æqualis
si aliis. Non enim sequemur Sigebertum Gemblacensem qui
ætatem ejus refert in tempora Constantii Imperatoris, quia
hunc refellit Explanatio Epistolarum Paulinarum Sedulii
ex Origine Ambrosio Hieronymo & Augustino excerpta.

Quantumvis vero ex Hibernia ad ANGLORVM gen-
 tes studia quasi per coloniam deducta sint, attamen etiam
 aliunde sensim in nonnullas Britanniae partes illa penetra-
 verunt. Etenim Româ in Britanniam venit anno Christi
 668 Theodorus Monachus Romanus, *natus* (ut Beda lo-
 quitur l. 4. c. 1.) *ex Tarso Cilicia, vir & Seculari & Divina litte-*
ratura Graece & Latine instructus, (Zacharias Papa in Epistola
 ad Bonifacium Moguntinum 140 scribit, eum fuisse *Græco La-*
tinum Philosophum & Athenis eruditum, satis ridicule)
factus Archiepiscopus Cantuariensis. De illo ejusque Socio
 Adriano idem Beda cap. 2 ita scribit. *Is primus erat in Ar-*
chiepiscopus, cui omnis Anglorum Ecclesia manus dare (in cele-
brando Paschate) consentiret. Et quia literis Sacris simul &
Secularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, con-
gregata discipulorum caterva, scientia salutaris quotidie flumina
in eorum cordibus emanabant. Ita ut etiam, *Metrica artis,*
Astronomica, & Arithmetica Ecclesiastica disciplinam, inter
Sacrorum apicum volumina, suis auditoribus contraderent. Indicium
 est, quod usq; hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam
 Græcamq; linguam, æquè ut propriam in qua nati sunt, norunt.
 Neq; unquam prorsus, ex quo Britanniam perierunt Angli, feliciora
 fuisse tempora; dum & fortissimos Christianos habentes Reges cum
 etis barbaris nationibus essent terrores, & omnium vota ad nuper au-
 dita

ditacœlestis regni gaudia penderent: & quicumq; lectionibus sacris cuperent erudiri haberent in promptu magistros qui docerent. Sed & sonos cantandi in Ecclesia, quos eatenus in Cantia tantum nove-
rant, ab hoc tempore per omnes Ecclesias discere cœperunt. Ad-
fert idem Beda l. V. cap. VII nonnulla ex epicedio, ut Beda
ait versibus heroicis revera autem elegiacis, jam defuncto illi
Theodoro scripta: ubi dicitur.

Limpida discipulis dogmata differuit.

Cap. sequenti de successore illius Theodori, qui obiit anno
690, Berechtwaldo ait: *Vir & ipse scientiâ Scripturarum imbu-
tus, & Ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summè in-
structus, tametsi prædecessori suo minimè comparandus. Paulò item
post. Inter multos quos ordinavit Antistites etiam, Gebmundo Rho-
fensis Ecclesiæ Præsule defuncto, Tobiam pro illo consecravit, virum
Latina Græca & Saxonica lingua atq; eruditione multiplici in-
structum.* Capite etiam XXI Adrianum Theodori socium
& Coadjutorem defunctum lugens, scribit: *Cujus doctrinæ
simul & Theodori inter alia testimonium perhibet, quod Albinus
discipulus ejus, qui Monasterio ipsius in regimine successit, in tan-
tùm Studiis Scripturarum institutus est, ut Græcam quidem lin-
guam non parva ex parte, Latinam vero non minùs quam Anglo-
rum, quæ sibi naturalis est, noverit.* Capite ejusdem libri XXIV
five ultimo hæc habet. *Annò proximo (h. e. Christi septin-
gentesimo vicelimo octavo) Tobias Rhofensis Ecclesiæ Præsul
defunctus est, ut supra meminimus doctissimus. Erat enim disci-
pulus beatæ memoriæ magistrorum Theodorici Archiepiscopi &
Abbatis Adriani. Vnde cum eruditione literarum vel Ecclesiasti-
carum vel Secularium ita Græcam quoq; cum Latina didicit lin-
guam, ut tam notas & familiares sibi eas, quàm nativitatæ suæ
loquelam haberet.* Epilogo postremùm illius sui operis hi-
storici de semetipso scribit: *Cam essem annorum septem cura
propinquorum datus educandus sum reverendissimo Abbati Be-
nedicto,*

nedicto, ac deinde Celfrido: cunctumq; ex eo tempus vite in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedi: atq; inter observantiam disciplina regularis & quotidianam cantandi curam in Ecclesia, semper aut discere aut docere, aut scribere, dulce habui. Enumerat denique eo loco Beda triginta septem à se se conscripta ab anno usque ætatis tricesimo ad quinquagesimum nonum volumina. Obiit autem Beda in monasterio quod est ad Witemudam amnem, anno Christi septingentesimo tricesimo quarto, ut habet Continuatio Historiæ cap 6, Ex cujus cap. 7. discere est, à Beda etiam habitam in Monasterio isthoc scholam insignem. Ultimi enim morbi mortisque historiam enarrans subdit. *Ægrotans non tamen liberalium studiorum rejecit operam. Totis enim diebus, præter debitum Psalmodia pensum, assiduus ad discipulos lectionibus, nominandisq; & absolvendis questionum difficultatibus, gravedinem valetudinis decipere suspensa interim cogitatione nitetur. Evangelium quoq; Joannis his diebus lingua interpretatus Anglicâ, condescendit minus inbutis Latinâ. Subindeq; monebat discipulos, dicens: Discite filii, dum vobiscum sum, nescio enim quamdiu subsistam.*

Ex iis sanè narrationibus liquet: ad Anglos primò omnium ex Hibernia, seriùs verò etiam Româ eruditionis Sacræ pariter atque Secularis studia pervenisse, & quidem seculo denique Christiano septimo: insignes præterea ibi scholas viguisse, partim in nonnullis Monasteriis, idque exemplo potissimum Hibernorum, partim verò & circa Ecclesias Cantuariensem cum primis & Roffensem. Jam defuncto autem Bedâ, Episcopus quoque Eboracensis Egbertus, qui floruit anno Salutis septingentesimo quadragesimo, in propagationem doctrinæ, laudabili studio incubuit, structa ibi insigni Bibliotheca. Hinc de illo Wilhelmus Malmesburiensis: *Omnium liberalium*

ralium artium armarium, ut ita dicam & sacrarium, nobilissimam Bibliothecam Eboraci constituit. Hinc etiam Albinus Alcuinus in epistolâ ad Carolum Magnum. *Date mihi exquisitiores eruditionis scholasticæ libellos, quales in patria habui per bonam & devotissimam Egberti Archiepiscopi industriam.* Albinus autem is est, cujus consilio Carolus Magnus deinceps usus, in Regno Francorum eruditionis studia exfuditavit: quâ de re plenius jam dissertatum est.

Quamquam verò in eum quem narravimus modum in Angliâ floruerit ex spissa barbarie doctrina, non tamen promiscuè omnium, quamvis monachorum vel cleri Anglicani, ulla virtus hîc fuit. Enim vero ipsemet Beda l. 4. c. 2. *Expositionis allegoricæ in Samuelem* ita scribit. *Videat lector, nec sine lacrymis rem lacrymis dignam contempletur, quantum Ecclesiæ status ad pejora quotidie, vel, ut mihi dicam, ad infirmiora gerenda devolvatur.* Addit quidem; *etiam tunc existere perfectos in fide & veritate: videre se tamen fatetur, maxima in parte instare tempora jam olim prædicta.* Raritatem bonorum satis liquidò demonstrant pauca ex illo ævo reliqua eruditionis monumenta. Sed & vel ipsi illi qui Evangelii facem in Germania accenderunt Angli tenui fuerunt doctrina: ne Bonifacio quidem excepto, etsi zelum hujus meritò laudaveris. Emicuit etiam porrò quidem eruditio Monachorum Anglicorum præ omnibus, non tantum illius sed præcedentis etiam cujuscunque ævi, aut cujuscunque gentis. Quis sanè Monachorum vel illius vel antecessoris temporis (Hieronymum semper excipio) in ulla orbis parte meretur cum Bedâ comparari, aut etiam cum Alcuino? Paucis imò Monachorum etiam aliquot post seculis, datum est ad illud Bedæ fastigium adscendisse. Philosophiæ tamen & Liberalium artium non nisi rudior

quædam peritia, etiam in ipsomet Bedâ effulsit. Longissimo utique intervallo illam Veteres, Græci cum primis ut & Latini, imo post & Arabes, superaverunt. Divinarum idem Scripturarum cognatione satis eximiâ quidem polluit Beda, & quidem supra seculi captum & morem. Etiam ita tamen inferior fuit saltem Hieronymo & Augustino, ut alios nunc taceam: quamvis major plurimis post secutis cum Latinis tum Græcis.

Extincta vero & illa qualiscunque Anglorum ejus tempestatis gloria est paulo post, crudelibus Danorum aliorumque Septentrionalium populorum depredationibus & vastationibus. Ut demum aliquot post seculis, sub Normannicæ familiæ regibus, potuerit iterum scintillam aliquam spargere. De illa clade fortassis haud abs re fuerit saltem unicum Matthæum Westmonasteriensem audire, qui in Chronico ad annum octingentesimum tricesimum nonum ita loquitur. *Nunc ad plagam maximam & horribilem pervenimus, quæ peccatis exigentibus per Danos Angligenis nationibus illata est. Liber ejusdem cladis causam ad cautelam futurorum breviter legentibus intimare. In Anglorum quidem ecclesiâ primitivâ religio clarissime respendit. Processu verò temporis adeo in eis omnis virtus emicuit, ut nulla gens proditorie vel fraude eis consimilis videretur. Nec erat eis in visum aliquid nisi pietas & justitia, nec honor nisi bella plus quam civilia, & sanguinis innocentium effusio. Misit ergo eis Deus omnipotens gentes paganas crudelissimas, velut apum examina, quæ ne quidem jexui muliebri, aut parvulorum parcerent ætati. Danos scilicet & Norwegenses, Gothos & Sveethedos, Vandalos & Fresos (intelligit vero Venedos & Frisios in Cimbrica Chersoneso habitantes) qui ab exordio Regis Aethelulfi usque ad Nordmannorum adventum, per annos ferme CCXXX, terram hanc peccatricem*

tricem à mari usq; ad mare, & ab homine usq; ad pecus, deleverunt. Siquidem Angliam crebrò & undiq; invadentes, non subjugare ac possidere, sed prædari ac perdere satagebant. Qui si aliquando vincerentur, nihil tamen proficiebant Angli, quum alibi classis major & exercitus ex improvviso & subito adveniret.

Hæc omnia Westmonasteriensis. Exceperat autem præcedē hanc Angliæ vastationem Danicam (nam interea temporis Sueno, Cnuto, Haraldus & Hardecnuto Dani Reges Angliam aliquamdiu totam occupaverunt) alia ex Gallia Normannia, cæso Haraldo ultimo Angliæ stirpis Rege anno Christi c. lxxvi, à Wilhelmo, qui hac de causa Conquæstor solet audire. Periisse autem jam tunc per Danicas aliasque irruptiones omnem præscam in Anglia eruditionem luculentus est testis Guillelmus Malme-buriensis Conquæstoris ævo proximus. l. 3. *Literarum*, inquit ille, & religionis studia obsoleverant, non paucis ante adventum Normannorum annis. Clerici literaturâ tumultuariâ contenti vix Sacramentorum verba balbutiebant: stupori & miraculo erat cæteris, qui Grammaticam nosset. Claudemus hoc Supplementum verbis illius Auctoris qui circa seculi undecimi initium Continuationem Historiæ Bedæ conscripsit. Obitum ille Bedæ enarrans l. i. c. 8. ita ait. *Sepulta est cum eo* (Bedâ scilicet) *pene omnis gestorum noticia ad nostra tempora.* Adeo nullus Anglorum studiorum ejus amulus, nullus gloriarum sequax fuit, qui omisse moneta lineam persequeretur. Pauci quos aquus amavit Jesus, quamvis litteris non ignobiliter informati, tota vita ingratum consumserunt silentium. Alii vix primis labris illas gustantes, ignavum confoverunt oclum. Ita cum pigro semper succederet pigrior, multo tempore studiorum in tota insula repuit ferror. Magnum ignavia testimonium dabunt versus epitaphii, pudendi prorsus, & tanti viri mausoleo indigni.

Presby-

Presbyter hic Beda requiescit, carne sepultus.

Dona Christe animam in caelis gaudere per avum:

Daque illum Sophia de ebriari fonte, cui jam

Suspiravit ovans intento semper amore.

Poteritne ulla excusatione hic pudor extenuari, ut nec in eo Monasterio, ubi illo vivente totius litteraturæ exultabat gymnasium, perierit inveniri homo, qui memoriam ejus formaret, nisi exili & miserabili stilo?

SUPPLEMENTVM XXXII.

Ad pag. LXV.

Perperam docuimus, meliorem literaturæ culturam quæ cæpit sub Carolo Magno in Francorum imperio, deberi Monasteriorum majori multitudini. Vera enim causa ejus fuit illud, quod primus Carolus constituerit, in Monasteriis omnibus scholas habendas esse, quodq; ea in parte nonnulla Monasteria composuerint sese ad laudabile exemplum optimorum quorumque Monasteriorum Angliæ & Hiberniæ.

Et verò ante Carolum nulla fortasse fuit, in Franciæ quidem regni quamvis amplissimi monasteriis, schola ulla. Imò verò Bonifacio, quem Legatum Romani Pontifices constituerant, curante, Monasteria universa jussa sunt in vita & moribus Regulam Benedicti observare, etiam si antea hac aliis institutis vixissent. Illa autem Regula ad scholas habendas neutiquam fuit composita: ceu jam tum ante demonstravimus. In Synodo nempe Franciæ quam anno DCCCLI Dux Austrasiæ Carolomannus coëgerat, constitutum est: *Vt Monachi & ancille Dei Monasteriales juxta regulam S. Benedicti ordinatè vivere studeant, & vitam propriam gubernare, secundum prædicti Patris ordinationem, non negligant.* Eodem porro anno, in Synodo Liptinensi, Abbates & Monachi

nachi receperunt regulam S. patris Benedicti ad restaurandam normam regularis vite. Ut dilertè scribitur in Capitularibus Ansegisi l. V. cap. 3. sicut illa quam retulimus constitutio habetur capitulo 2.

In novis porro constituendis per Germaniam Cœnobiis, Bonifacium non spectasse propagationem doctrinæ sive sacre sive alterius cujusque, vel ex verbis Rudolphi, quibus capite X. historia vite S. Lioba apud Surium ad diem xxix Septembris, usus ille est, liquidò apparet. *Videns vir beatissimus Bonifacius, Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, Monasteria construere cepit: ut ad fidem catholicam populi non tam Ecclesiasticâ gratiâ quàm Monachorum & Virginum congregationibus raperentur.* Imò verò nova à Bonifacio condita Monasteria, sicut ad nominam Benedictinam, ita ad studia literarum propaganda planè idonea, fuerunt composita. Duodecim feruntur Bonifacio in Germania originem suam debere, & præcipuum horum esse Fuldense. At verò de illo Bonifacius ad Zachariam Papam in hæc verba scripsit, eâ epistolâ, quæ in volumine quod Epistolarum S. Bonifacii titulo mendosissimè edidit Nicolaus Serrarius, est centesima quadragesima prima. *Est locus sylvaticus in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ in quo Monasterium construentes, monachos constituimus sub regula S. Patris Benedicti viventes: viros strictæ abstinentiæ, absq; carne & vino, absq; sicera & servis, proprio manuum suarum labore contentos.* Quæ ratio vivendi literis sive discendis sive docendis non utique est apta. Quod de Bonifacio nemo mirabitur, qui vel inspexit duntaxat Epistolas Bonifacianas, nihil sapientes vel sacre eruditionis; tantùm abest, ut quidquam in illo viro cæteroquin

teroquinpio, laudem mereatur eruditionis secularis. Ea propter illud etiam, quod nos Kirchnero credentes scripsimus pag. 193, quasi jam *Sturmo Abbate una Fulda triginta doctores artium linguarumq; & sexcentos genere claros discipulos aluerit*, non dubitamus nunc fabulis accensere. Et verò in *Vita S. Liobæ* apud Surium die xxix Septembris, jam paulò ante adductâ, testatur Rudolphus: Bonifacium mandasse Lullo successori suo Moguntino, de *Monasterio Fuldensi*, quod auctoritate *Zachariæ & favore Carolomanni Regis* (rectius Ducis) *Austrasiæ in vastissima solitudine saltus Boconia ipse construxerat: ut quia Monachi locum illum inhabitantes pauperes erant* (iis vero tum præerat Sturmo Abbas) *& necdum alia haberent servitia, sed solo manuum suarum labore victitabant, ædificium fundata tum ibi Ecclesiæ ad perfectionis terminum deduceret.* Ne quidem autem Rothario Abbate tertio primum vivendi genus desisse, liquet ex libello supplice Monachorum Fuldensium ad Carolum Magnum, contra Abbatem illum suum: *ut ædificia immensa atq; superflua & cætera inutilia opera omitteret, quibus Fratres accideret ultra modum fatigari, & famulos foris disperire.* Indicant enim hæc verba, tunc etiam Monachos in ædium structuram manibus operam præstitisse.

Quantumvis verò ut Fuldense ita etiam fortassis reliqua ab sese constructa Monasteria Bonifacius usque adeo duram voluerit vitam agere: licet vetera etiam quæq; Cœnobia ad regulam Benedicti fuerint revocata; haud videtur tamen rigide illud ipsum fuisse etiam in vetustioribus exactum: præsertim quia jam illo ævo Monachis istorum cœnobiorum esset abunde de vitæ necessariis prospectum, ut haud esset necessum manu sibi victum quærere ex primo Benedicti instituto. Non enim asperitatis hujus ulla in mon-

monumentis ævi istius apparent vel levia vestigia: quam abstinentiam ab omni carne cunctis tum cœnobitis fuisse adhuc communem, haud pauca liquidò significant. Hactenus itaque non obfuit illis Monachis alimentorum quærendorum inopia, quo minùs in Cœnobiis & ipsi proficerent & alios instituerent. Attamen nec in illis monasteriis fuerunt ullæ scholæ; imo nulli viri eruditi, etsi morum sanctitas quibusdam haud defuerit. De Augiâ divite quam appellant, memoratur tamen: illam à Carolo Martello ex instituto S. Pyrmini ita fuisse institutam, ut (verba sunt Bruschi) tantum Principes Comites ac Barones illic educarentur ac erudirentur, à prima infantia ad adolescentiæ usq; tempora. Tum enim (ait Bruschius) benè institutis ac liberè educatis integrum ac liberum erat, prodire iterum vel uxores ducere, vel aulas Principum vel militiam sequi. Equitum vero ac civium liberi admittebantur nulli. Erat igitur tantum Principum ac sublimi stirpe natorum schola ac gymnasium quoddam. Tritthemius l. 1. ad annum Christi 741 tantum hoc refert de Augia illâ. In illa successu temporis multi viri claustrales eruditione & sanctitate vixerunt insignes. De schola magnatum habet nihil. De S. Meinrado tamen in ejus Vita apud Surium mense Januario ita scribitur: Meinradus cum jam eam ætatem attigisset, qua aptari posset literarum studiis, à patre ducitur ad insulam quam veteres Sindelaugiam vocabant Sindelaug. Huc puer jam dictus à patre ductus commendatur viro per omnia honestissimo Erlebaldo monacho. De S. Wolffgango item apud eundem Surium Mense Octobri pag. 991 legitur: Wolfgangus non contentus scholis trivialibus aut privatis erudiri, patre deducente eò sibi properandum statuit, ubi tum intra Germania fines maximè florent studa literarum. Itaq; ad Augiense monasterium se contulit.

uliz. Verum enimvero de reliquis antiquioribus Cœnobiiis Benedictinis Germaniæ nostræ nihil tale memoratur. Ac proinde non fas est, exemplo hoc uno in universum de omnibus idem pronunciare. Est præterea illis relationibus multum fali admistum: ut non liceat vel illas tuto credere. Utque magnatum liberi alique in Augia fuerint instituti non nihil prima ætate, veræ tamen & solidæ doctrinæ scholam ibi tum fuisse, ne hoc quidem a gumento licet docere. Uno verbo, vetera illa Cœnobia Benedictina nihil momenti ad doctrinæ propagationem attulerunt.

IGITUR verissimum est id quod diximus, à Carolodemum Magno monasticas fuisse scholas institutas, in Francici quidem Imperii regionibus. Libro sanè primo Capitularium Ansegisi cap 71 ita constitutum est: *Ve schola legentium puerorum fiant: Psalmos, notas, cantus, computum, Grammaticam, per singula monasteria vel Episcopia discant.* Libro v. tit 95, hæc habentur: *Symbolum quod est signaculum fidei, & Orationem Dominicam semper admoneant Sacerdotes populum Christianum. Volumusq, ut disciplinam condignam habeant, qui hæc discere negligunt, sive in jejuniis sive in alia castigatione. Propterea dignum est, ut filios suos donent ad scholas, sive ad Monasteria, ut fidem Catholicam recte discant, & Orationem Dominicam, ut alios docere valeant. Qui verd aliter non potuerit, vel in sua lingua hoc discat.* Hæ duæ Constitutiones sunt ipsiusmet Caroli Magni. Non obscure autem ultima agit duntaxat de scholis puerilibus infimi planè ordinis, indicatque præter ejusmodi generis monasticas fuisse etiam alias. Prior reapte item de puerilibus ludis agit, sed in quibus paulum majora debeant proponi. Neutra tamen constitutio doctrinæ alicujus potioris scholas attinet. Hinc intra illas angustias conclusum est etiam illud Episcoporum institutum

stitutum, cuius fit mentio in Capitularis Ansegisi *Additio-*
num libro secundo capit. 5. hisce verbis. *Inter nos pari consensu*
decrevimus, ut unusquisq. Episcoporum in scholis habendis, & ad
utilitatem Ecclesiae militibus Christi preparandis & educandis
ab hinc majus studium adhiberet. Et in hoc unusquisq. studium
volumus probare, ut quando ad provinciale Episcoporum Conci-
lium conveniunt fuerit, unusquisq. Rectorum scholasticos suos
eidem concilio adesse faciat, quatenus & ceteris Ecclesiis notum
fit, & ejus solers studium circa divinum cultum omnibus fiat ma-
nifestum.

Quamquam verò in Capitularibus alibi; hodie nulla
 occurrat Caroli constitutio de Scholis Sacrae aut Secularis
 Sapientiae & liberalium artium majori ordinis, illo tamen
 auctore, non quidem in omnibus, aliquibus tamen, etiam
 in Monasteriis studia ejusmodi certum est excoli capta. E-
 nim verò ab illo usque tempore nonnulla etiam Germaniae
 nostrae Monasteria in studiis ejusmodi fuerunt occupata.
 Legi hoc loco merentur quae illa de re viri quidam praecleari
 memoriae prodiderunt. Adferam proinde ex initio supe-
 rioris seculi Joannis Tritheimii, quo alius nemo majore
 curâ in Studiorum & Monasteriorum fata inquisivit, ver-
 ba ex Chronico Hirsaugiensi. *Hu temporibus, ait ille, &*
diu post, erat hac consuetudo Monachorum Benedictinorum
celeberrima, ut scholae in singulis penè cœnobiis haberentur: qui-
bis non seculares homines, sed Monachi moribus & eruditione
praeiciebantur ornatissimi, qui non solum in divinis literis docti
essent, verum etiam in Mathematica, Astronomia, Arithmetica,
Geometria, Musica, Rhetorica, Poesi & in ceteris omnibus secu-
laris literaturae scientiis eruditissimi haberentur. Ex his multi
non solum in Romana lingua docti erant, sed etiam in Hebraica
Graeca & Arabica peritissimi, quod ex eorum opusculis facile
digno-

dignoscitur: quamquam vitio scriptorum qui à primæva institutione preceptorum paulatim degenerare ceperunt, pauca exemplaria nostris temporibus emendata reperiantur. Quoties autem idoneum ad hanc subeundam provinciam Abbas minimè habuisset, de aliquo alio Monasterio petere aptum, non erat verecundum. Maximum autem dedecus iudicabant, dociles Monachorum animos negligere, quos ut moribus & literis benè instituere possent, nullis laboribus, nullis parcebant impensis. Sic namque doctissimus ille Monachus Gemblacensis Sigebertus multo tempore in cœnobio S. Vincentii Metensi Monachorum preceptor, quamquam de alio monasterio, fuit. Ita Strabo Monachus Fuldensis in Hirsfeldia, Norgerus S. Galli in Stabulensi, Albinus Monachus Anglicus in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atq; alii complures in aliis monasteriis docendi ad tempus tenuerunt officium, ubi conversionis primordia ceperunt. Hæc autem consuetudo sanctissima primum in Anglia capit ubi venerabilis ille Monachus & Presbyter Beda Monachorum institutor factus, post se multos doctissimos reliquit discipulos. Quantum verò hæc Monachorum institutio Ordini nostro profuerit, nemo ignorat, qui veterum historias studiosius revolvit. Multi enim ex Monachis propter scientiam literarum incomparabilem ad Episcopatus honorem sunt promoti, qui Ordinem nostrum vita & doctrina mirabiliter illustrarunt. Nam etiamsi studium literarum nihil conferret Ordini, quàm utilem occupationem Monachorum, esset nihilominus maxima veneratione à nobis promovendum. Quia nisi mens hominis claustralis aliquo exercitio occupetur delectabili, in multas & varias miseriae aelabitur; quod S. Patres probè intelligentes, lectionem scripturarum Monachis omnino voluerunt esse familiarem. Hæcenus Tritheimius. Idem de Dithmaro Abbate Hirsaugiensi in hæc verba scribit. Magna multitudo Monachorum sub ejus regimine in hoc monasterio claruit, quorum aliqui sanctitate vite valde fuerunt

fuere insignes, plures autem propter scientiam & doctrinam scripturarum celeberrimi nominis habitusunt. De diversis quoque Benedictinorum Ordinis per Germaniam Monasteriis Monachi ad scientiam scripturarum hauriendam Hirsaugiam mittebantur, quia talis eo tempore consuetudo in Ordine nostro servabatur, ut Monachi pro pleniori eruditione consequenda, si qui viderentur idonei, ad diversa monasteria instruendi mitterentur. Etiam hac Tritthemius. Qui ibidem, monasteria nonnulla Germaniæ nostræ societate quadam juncta fuisse, ut per gradus alterum alterius discipulos, secundum doctrinæ varias species exciperet, non dubitavit narrare. Quæ tamen hic repetere, non fore pretium operæ duximus.

Tritthemio adjungere æquum est Paulum Langium ejus discipulum sectatoremque, monachum & ipsum Benedictinum, utpote qui in eandem sententiam in Chronico Citicensi dissenuerit hisce verbis. Priscis temporibus Caroli Magni & Ottonum, dum Ordo noster Ecclesiam Dei mirum in modum doctrinâ & sanctimonia illustraret, studium sapientiæ permaxime in eo viguit. Et hac unica fuit & maxima causa quod monachi eligebantur in Episcopos. Tunc enim literarum gymnasia erant in cœnobiis, & potissimum in celebrioribus Archi-steriis, Fuldensi videlicet, Hirsfeldensi, Corbejensi, Weisburgensi, Prümensi, Tuiçensi, Gemblacensi, Hirsaugensi & Treverensi: racendo de Italia, Hispania, Gallia, cæterarumque provinciarum, præcipue Casinensi, Cluniacensi, Floriacensi, & similibus florentissimis cœnobiis, in quibus Monachi & Abbates claruere in omni scibili doctissimi; qui & multa præclara ad utilitatem legentium & fidei defensionem carmine & prosa ediderunt opuscula, quæ u. g. in præsens exstant, & extabunt in salutem per secula credentium. Nusquam enim eo tempore per Germaniam instituta litterarum fuerant gymnasia, imò & aliquot post seculis Academia, vel (ut
ajunt)

ajunt) *Universitatis nomen illustre in omni pene Occidentis Imperio incompertum fuerat. Præter enim Romanum vetustissimum, & Parisiense tunc novum, utpote Karoli Magni jussu, opitulamine & autoritate per nostros doctores Monachos fundatum, nullum in historiis aliud Universale legimus existisse Studium. Proinde Reges & Principes ceteriq; nobiles, ad discendum Dei timorem cum literis, liberos suos monachis intra claustra tradiderunt instituendos; quorum plerique manentes sub regula, disciplina magisterio in viros creverunt sanctissimos: alii per parentes revocati, moderatores reipublicæ strenui & prudentissimi facti sunt.*

Tertio loco audiemus Aubertum Miræum antiquitatum sequioris ævi curiosum indagatorem. Cujus l. 2. c. 1. *Origin. Monasticar.* hæc sunt verba. *Curam juvenutis informandæ Pontificibus hæc satis pro dignitate tractantibus, ac verè negligentibus. Viri præ cæteris pietatis studiis præstantes, quos Monachos dicimus, & in studium impulsæ juvandi reipubl. sæpè arripuerunt: divinum se numen promereri eo labore procuratoneq; persæsi, in quo tantum momenti esse videbant. Antiqua, Benedicti orum præsertim, Monasteria scholæ publicæ erant, ad erudiendam juvenutem, à Viris sanctissimis constituta. Unde hæc levæ publicæ utilitas exiit: ipsi magnis divitiis atq; ingentibus creverunt, omnibus certatim pro eorum conatus juvantibus re, opera, consilio. Ex his Monasteriis, velut ex arce Sapientiæ, innumeri Viri prodierunt, utriusque Philosophiæ cognitione præstantes, divini atq; humane. Tantum & Miræus.*

Nolumus nos his tribus nunc & aliorum eodem de argumento narrationes addere, quia non huc attinet nec institutum patitur. Eadem de causâ nec allatorum heic instituemus examen. Liberè tamen profitemur, quàm multa eorum hæc posse à nobis admitti, quoniam videntur à veritate nimium aliena. Si sanè hæc ita sese habuissent, longe

longe plurimorum eruditorum monachorum ex illo ævo scripta superessent, inque superstitibus eorum voluminibus major quædam doctrina eluceret. Nunc autem illius etiam Carolovingici ævi tantum non omnia perquam sunt rudia, & numerus superstes scriptorum est exiguus. Per me igitur licet quidem, addat quis iis an demat fidem. Certum tamen est, ævo etiam illo Carolovingico esse repertos nonnullos, etsi paucos, Cœnobitas sic satis doctos.

Cæterum ut ad scholas Monasteriorum redeamus, saltem apud pleraque hoc effectum fuit Capitularibus editis, ut in Monasteriis si non aliæ triviales tamen haberentur. Et quidem Monasticæ illæ scholæ triviales videntur duplicis fuisse generis. Aliæ in ipsismet monasteriis, CLAVSTRI propterea dictæ, & solis ad Monasticam vitam educandis quasi consecratæ. Quod credibile est pertinere illud Ludovici Pii Imperatoris edictum, quod ab Ansigiso aut Benedicto Levita recitatur l. 1. *Capitularium Addition. cap. 45.* hisce verbis: *Schola in Monasteriis non habeatur nisi eorum qui oblati sunt.* Aliæ autem scholæ EXTERNÆ dictæ extra claustra sunt habitæ, Monachorum tamen nihilominus curâ. Liquet illud ipsum cum ex aliis quam multis, tum clarissimè ex iis, quæ in vita Notkeri Balbuli monachi monasterii S. Galli narrantur hisce verbis. *Traduntur post breve tempus Marcello schola Claustræ, cum Beato Notkeri Balbulo & cæteris Monachici habitus puerulis: Externæ verò id est Canonice Ifoni cum Salomone & ejus comparibus.*

Majoris cujusque doctrinæ scholas publicas itidem in Monasteriis tunc habitas, equidem haud dixerim. Mihi sanè verosimile videtur, institutionem ejusmodi quamlibet fuisse magis singularem aut privatam; idque in illis duntaxat locis ubi viri eruditionis gloria clari haberentur.

Pp

Qualis

Qualis scilicet Fuldæ fuit Rabanus Maurus, non Bedæ, quod Bruschijs scribit, sed Albini discipulus, omnium, quantum ex scriptis conijcere est, sui ævi doctissimus, utpote ad quem audiendum etiam ex Gallia missus olim fuerit ab Aldrico Abbate suo, post Senonensi Episcopo, Servatus Lupus, qui deinceps etiam ipse factus fuit Abbas cœnobii Ferrariensis: uti ab eo (verba sunt Lupi epistola prima) ingressum caperet divinarum scripturarum, jam tum ante scilicet doctorem Grammaticum sortitus à quo præcepta artis acceperat, non tamen vel Rhetoricam vel ceteras liberales disciplinas. Unde obiter discere est, verum esse quod diximus, in paucis duntaxat etiam Galliæ cœnobiis meliores literas fuisse cultas, nec nisi privatâ aliquorum operâ. De Rabano sanè ita etiam scribit Bruschijs. *Bibliothecam Fuldensem tantâ librorum multitudine locupletavit ut dinumerari vix queant. Demum cum se totum divinis libris scribendis dedere vellet, posthabito regimine in montem D. Petri se consultit, eoque fratres studiorum suorum amulos collocavit: ubi biblica scripta omnia discipulis enarrans, commentariis ea in hunc usque diem extantibus illustravit. Deinde cum multitudo fratrum rumore piæ conversationis crevisset, aliud monasterium in monte Joanni Baptiste sacrare constituit. Mitto alia ejusdem Bruschijs: quæ nimirum ille narrat etiam de aliis nonnullis Germaniæ nostræ Monasteriis. Fuerit autem omnino operæ pretium legisse quæ de Fuldensis scholæ rebus erudite disseruit Christoph. Browerus l. 1. *Antiquit. Fuldensium* cap. IX. X. XI. XII. XIII. & XIV. Ast cum judicio expendentibus Monasticam eruditionem, saltim illorum qui Benedicti regulam sequuntur, dissimilis multum propagatæ in iis doctrinæ ratio apparebit. Quod si porro Cœnobiiorum Francici Imperii Carolovingici cum vetustioribus quibus-*

quibusque placuerit contentionem instituere, liquidum omnino erit, quæ in illis fuit quondam facta doctrinæ propagatio, ad unius Hiberniæ & Britanniæ exemplum esse institutam. Quin imo quoniam ex Britannia in regnum Francorum nemo advenit olim doctior Albino Alcuino, postquam ipsemet in Britannia divinam humanamque doctrinam in Ebroicensis Ecclesiæ monasterio docuisset, plurimum autem apud Carolum Magnum valuit consilio atque auctoritate; quin hujus eximii viri cum suasionibus tum ductui hæc qualicunque modo rectior utiliorque Monasteriorum forma debeatur, equidem haud esse dubitandum arbitror.

SUPPLEMENTVM XXXIII.

Ad pag. LXV.

Haut dissimulabo hic, non omnes viros illos præclaros quos ex Cœnobiis Germaniæ nostræ produisse diximus, nostros esse. Saltem utique Paschasium Ratbertum dedit Corbeja Gallica: Halitgerius quoque si non & Amalarius fuit Francogallus. Primi quoque Bremensium Antistites non eruditissimos sed sanctissimos merentur annumerari. Interque eos Anscharium nova quidem Corbeja magistrum habuit suæ scholæ & Ecclesiæ, vetus tamen eruditissimus: ut patet ex vita ejus à Remberto descripta cap. V. Fuit porro Anscharius Cœnobiis Corbejæ, initio quidem Gallicæ deinde autem & Novæ sive Saxonice, *magister scholæ*, non tamen nisi puerilis. Liquidum id sanè est de veteri Corbeja ex cap. 3. & 4. *Vite*. Cum in Daniam proficisceretur, eundem cum Autberto itineris socio itidem pueros instituisse dicitur cap. 6. iis verbis. *Ipsi quoque divino inspirati amore ad promulgandum devotionis suæ religionem, caperunt curiose pueros querere, quos emerent & ad Dei servitium educarent.*

Pp 2

Præfa-

Præfatus quoque Herioldus ex suis aliquos sub eorum cura erudiendos posuit. Sicque factum est, ut scholam inibi parvo tempore statueret duodecim aut eo amplius puerorum. Similem puerilem ludum literarium Hamburgi ab Anschario esse institutum, narratur *capite 14.* ut & apud Waldonem, qui rudi carmine vitam Anscharii est persecutus, *cap. 34.* Ad hoc ipse Anscharius sanctis potius fuit annumerandus quam doctis: imo à doctrina nullam meruit laudationem. Quantumvis verò tenuis adeo fuerit & Anscharii & aliorum in studiis profectus, verumtamen unus Rabanus Germaniæ nostræ potest esse pro omnibus ævi illius, quarumcunque etiam gentium Occidentalis Ecclesiæ.

SUPPLEMENTVM XXXIV.

Ad pag. LXVI.

Regulam Monachorum five Canonicorum, quæ Augustini nomen præ se gerit, esse illius auctoris, malo equidem nunc potius negare quam asserere. Quoniam non tantum in Possidii Indiculo aut Retractionum libello ipsiusmet Augustini, sed nec in quoquam scriptore verustiore alio ejus fit mentio: eoque nec in Codice illo, quo collegit omnes antiquas Monasticas Regulas seculo nono Christiano Benedictus Abbas Anianensis (quem Romæ curante Luca Holstenio editum, acceptum fero Episcopi atque Principis Paderbornensis hodie in Germania nostra incomparabilis Ferdinandi, liberali dono) reperitur, sed tantum Epistola S. Augustini centesima nona, quæ sanctimonialibus piæ vivendi instituta præscribuntur. Acquiesco scilicet in judicio Bellarmini, cujus hæc sunt verba: *Ex tribus Regulis sola est tertia S. Augustini, sed feminis data non viris; habetur enim epistola 108, reliquæ duæ non videntur Augustini.* Recentior sanè est Hugo nostras, quam

quàm ut possit haberi idoneus testis & iudex librorum S. Augustini. Taceo dubium esse, sitne libellus ille Hugonis nec ne. Multo minùs verò Humbertus tanquam testis aut censor admitti potest: utpote qui vixerit demum seculo tertiodecimo Ordinis prædicatorum monachus.

SUPPLEMENTVM XXXV.

Ad pag LXVII.

IN Dissertatione non tam ipsa Ansegisi verba, quàm eorum mentem recitavimus. Attulimus tamen illa paulò ante in Supplemento. Epistolam Caroli Magni de Scholis Monasteriorum & Episcoporum, lectu sanè dignissimam, quam ille generalem esse voluit ad omnes Episcopos & Abbates, quia *Tomo secundo Conciliorum Gallia pag. 121* inseruit optimè de re literarià meritis Sirmondus, depromptam ex Codice Metensi, officii nostri ratio postulat etiam hùc exhibere. Est autem seorsim hæc missa ad Baugolphum Abbatem Fuldensem secundum: nisi quod per oscitantiam scriba sub finem adjecerit clausulam illam epistolarum, quæ ad Metropolitanum aliquem tunc sunt directæ. Id quod etiam Sirmondus observavit. *Karolus gratia Dei Rex Francorum & Langobardorum, ac Patricius Romanorum, Baugulfo Abbati, & omni congregationi, tibi etiam commissis fidelibus oratoribus nostris, in omnipotentis Dei nomine amabilem direximus salutem. NOTVM igitur sit Deo placite devotioni vestræ, quia nos unà cum fidelibus nostris consideravimus utile esse, ut Episcopia & Monasteria, nobis Christo propitio ad gubernandum commissa, præter Regularis vitæ ordinem, atque sanctæ Religionis conversationem, etiam in litterarum meditationibus, eis qui donante Domino discere possunt, secundum uniuscujusq; capacitatem, docendi studium debeant impendere: qualiter sicut Regularis norma honestatem morum ita quoque do-*

Pp 3

gendi

cendi & discendi instantia ordinet & ornet seriem verborum; ut
 qui Deo placere appetunt rectè vivendo, ei etiam placere non
 negligant rectè loquendo. Scriptum est enim: Aut ex verbis tuis
 justificaberis, aut ex verbis tuis condemnaberis. Quamvis enim
 melius sit benefacere quam nosse, prius tamen est nosse quam fa-
 cere. Debet ergo quisq; discere quod optat implere; ut tanto ube-
 rius quid agere debeat intelligat anima, quanto in omnipotentis
 Dei laudibus sine mendaciorum offendiculis cucurrerit lingua.
 Nam cum omnibus hominibus vitanda sint mendacia, quanto
 magis illi secundum possibilitatem declinare debent, qui ad hoc
 solummodo probantur electi, ut servire specialiter debeant veri-
 tati? Nam cum nobis in his annis à nonnullis Monasteriis sæpius
 scripta dirigerentur, in quibus, quod pro nobis fratres ibidem
 commorantes in sacris & piis orationibus decertarent, signifi-
 cetur, cognovimus in plerisque præfatis conscriptionibus eorun-
 dem sensus rectos at sermones iacutos, quia quod pia devotio in-
 terius fideliter dictabat, hoc exterius, propter negligentiam discen-
 di, lingua erudita exprimere sine reprehensione non valebat.
 Unde factum est, ut timere inciperemus, ne forte sicut minor erat
 in scribendo prudentia, ita quoque & multo minor esset, quam
 rectè esse debuisset, in sanctarum scripturarum ad intelligendum
 sapientia. Et bene novimus omnes, quia quamvis periculosi
 sint errores verborum multo periculosiores sunt errores sensuum.
 Quamobrem hortamur vos, litterarum studia non solum non negli-
 gere, verum etiam humilimà & Deo placita intentione ad hoc
 certatim discere, ut facilius & rectius divinarum scripturarum
 mysteria valeatis penetrare. Cum autem in sacris paginis
 schemata, tropi, & cetera his similia inserta inventiantur,
 nulli dubium est, quod ea unusquisq; legens tanto citius spiritali-
 ter intelligit, quanto prius in litterarum magisterio plenius in-
 structus fuerit. Tales verò ad hoc opus viri eligantur, qui &
 volunt.

voluntatem & possibilitatem discendi, & desiderium habeant alios instruendi. Et hoc tantum ea intentione agatur, qua devotione à nobis precipitur. Optamus enim vos, sicut decet Ecclesie milites & interius devotos & Scholasticos bene loquendo: ut quicumque vos, propter nomen Domini, & sanctae conversationis nobilitatem, ad videndum experierit, sicut de aspectu vestro adiscatur visus, ita quoque de sapientia vestra, quam in legendo seu cantando perceperit, instructus omnipotenti Domino gratias agendo gaudens redeat. *** Hujus itaque Epistolae exemplaria ad omnes suffragantes, rursusque CoEpiscopos, & per universa Monasteria dirigi non negligas, si gratiam nostram habere vis: & nullus monachus foris Monasterio judiciaria teneat, nec per Mallos & publica placita pergat. Legens valeat.

Haecenus Caroli Magni Epistola: quam esse scriptam seculo adhuc octavo currente, liquidò indicat Patricii titulus. Cum cura autem Epistolam illam legenti cuivis itidem obscurum esse non potest, omne hoc Caroli mandatum respicere institutionem eorum duntaxat, qui Monasteriis aut Episcopis tunc fuerunt addicti: nec ulterius quidquam esse exactum, quàm ut illi cum Grammaticam Latinam ut & rudimenta Rhetorica docerentur, gravioris autem cujusque doctrinae nihil vel ab iis postulatum tunc fuisse.

Et verò etiam hoc omne haecenus fuerat aliquot antehac seculis etiam in Francorum regno neglectum. Ideoque & Clerus tantum non omnis & Monachi passim tunc erant perquam rudes atque illiterati. Cujus exemplum esse poterit ille in Bajoaria sacerdos, qui Latinae linguae ignarus hac formulâ usus tunc erat in Baptismo: *Baptizor te in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*, ceu legere est in epistola Zachariae Papae ad Bonifacium, quae in Bonifaciano

faciano epistolarum volumine, non multum Latiniore, est 134. Non enim, quod jam ante docuimus, haecenus vel Galliae sive monasteria sive Episcopia habuerant ulla literarum scholas. Etenim Tomo, quidem primo Antiquorum Galliae Conciliorum Sirmondus pag. 205 inseruit Remigii Remorum Episcopi Epistolam, scriptam circa annum Christi 524 ad Fulconem Episcopum, ubi illum arguit, quod *Leuitas fecisset, presbyteros consecrasset, archidiaconos instituisse, ut & primicerium scholae clarissimae militiaeque lectorum.* Verum vox *schola* non minus ac *militia* ibi accepta est illo sensu, quo in Codice Justiniano aliisque sequioris illius aevi scriptis passim in usu fuit. Similiter in Turonensi Concilio II, habito anno Christi 567, quod idem inseruit Sirmondus pag. 334, vox *schola* significat dormitorium. Haec enim verba sunt: *Nec liceat Monachis cellas habere communes, ubi aut bini commaneant, aut peculiare reperiri possint, sed schola labore communi constituatur, ubi omnes jaceant, aut Abbate aut Praeposito gubernante.*

SUPPLEMENTVM XXXVI.

Ad pag. LXVII.

Diploma Caroli Magni Osnabrugensi Episcopatu datum habetur integrum etiam in *Codice Donation. pium Auberti Miræi*. Idem verò subjungit ibi illustrationis vice, (ut nempe appareat, isthoc aëvo Episcopos scholis habendis dedisse operam) nonnulla ex Historia manuscripta Vitæ Notgeri Episcopi Leodicensis. Quoniam illa ad nostrum hoc pertinent institutum, nec alibi fortasse reperiuntur, omnia huc referemus. Verba igitur ipsamet ita se habent. *QUANTA fuerit Notgero in educandis pueris, Scholaribusque disciplinis instruendis, sollicitudo, hinc probatur, quod semper, dum in via pergeret, longè seu prope, scholares adolescentes secum*

secum ducebat, qui sex Capellanis suis, sub arctissima parèntis disciplina: quibus etiam librorum copiam, cum ceteris scholaribus utensilibus, circumferri faciebat. Sicque fiebat, ut quos plerumq; rudes & illitteratos à claustro abduxisset, ipsos, quos prius magistros habuerant in litterarum eruditione, redeuntes superarent. Cujus eruditionis occasione, plurimi eorum etiam in religionis ac sanctitatis disciplinà circa eum intantum profecerunt, ut idonei fierent rectores Ecclesiarum. Ex illis quippe multa civitates gavise sunt se habere Pastores: quarum Salisburgensis ecclesia Archiepiscopum habuit Gontherum: Cameracensis duos alterum alteri succedentem, Rothardum, & Erluinum: Verdunensis Haimonem, (qui Haimo, magistrum sequens, in urbe Verdunensi monasterium B. Mariae Magdalene & S. Mauri postea construxit) Tullensis ecclesia Hezelonem: & Trajectensis Adalbodum. Licet à multis etiam aliis, Episcopalem gradum non assecutis, qui sub eo nihilominus coaluissent, quam plurimae correctae sunt ecclesiae. Ex quibus Durandus, postea Leodiensis Episcopus, Babenbergensem ecclesiam religionis & arrium disciplina illustravit. Ogbertus, cum quibusdam aliis secum hinc abductis, Aquensium clericorum vitam perniciosae licentiae contagio depravatam, ad sanctae religionis statum pro posse reduxit. Quid de Hulbodo dicamus? qui Parisios veniens, S. Genouesae Canonicis adhaesit, & in brevi multarum scholarum instructor fuit. Idem postea sub Pontifice Baldrico Pragae, Bohemiae civitatem, transmissus, cum nonnulla ibidem Christianae religionis documenta dedisset, ad nos iterum cum honore remeavit. Multi quoque alii sub tanto patre educati, religione ac studiis liberalibus diversa illustrare loca: quorum vita religiosi moribus & doctrinis insignita, paternae probitatis evidens est documentum. Haec Autor ille. Non obscurum autem hinc est, etiam hunc Leodicensem Episcopum ferè hæsisse intra pue-

Qq

torum

rorum institutionem. Et vero nec ipsum insigni polluisse aliqua eruditione, etsi inter coævus hoc nomine magni fuerit aestimatus, produnt ab illo conscriptæ historiae S. Landoaldi & S. Remacli: quæ reperiuntur in Surio ad diem XIX Martii, & I II Septembris.

Nec verò hic Leodicensis Notgerus idem est cum uno trium illorum, qui in Monasterio S. Galli istius nominis inclaruerunt: utpote quum ille Carolo Crasso imperante hi Ottonis Magni & successorum ævo vixerint. Quin imo ut obiter addam, hi etiam tres pro temporis quidem captu habiti sunt perquam docti, reapse tamen multum absuerunt à vera illà laude. Magna scilicet olim fuit in existimatione Scholæ literariæ nomine Monasterium S. Galli: quin videtur ad Euldensis Cœnobii gloriam assurrexisse. Etsi vero haud negarim, præ aliis quampluribus cœnobiis hoc habuisse haud paucos rarâ pro seculi ratione doctrinâ instructos, sic satis quoque eximiam & locupletem sibi insignium librorum Bibliothecam conquisiverit, scholam tamen instituisse doctrinæ illustrioris sive Sacræ sive Secularis haud perinde certum est: sed videtur, libris antiquorum lectis, modò hunc modò quem alium, ad exemplum doctorum quorumque illius Cœnobii, proprio, quod ajunt, Marte sibi doctrinæ aliquid comparavisse. Et sane si vera sunt quæ scripsit Conradus de Habaria l. de casibus S. Galli cap. 1. valuit olim Cœnobium hoc doctrina sic satis eximia. Is sane tradit, ibi sic spiritualem effuluisse disciplinam, ut non solum Benedicti regulam, verum etiam Philosophiam totam, ad unguem usq. investigarint: theoreticam, Platonis, Socratis, Aristotelis, Hippocratis, Boëti omnesq. investigaverint rivulos, ut in suis metris non Philosophi solum sed etiam Poëtae fuerint. Verum hoc præconium fidem superat.

superat. Legere tamen operæ fuerit pretium, quæ uter-
que Eckardus libellis *de casibus S. Galli & de vita Notkeri*
jam olim, & avorum ætate de monasterii hujus doctrina
Bruschi in opere *de Monasteriis*, & post illum Stum-
phius *Helveticarum rerum præclari operis libro quinto*, sic satis
prolixè commemoraverunt. Nec enim illa hîc repetere,
nostri hujus instituti patitur ratio.

Jam tum antè autem etiam fassi sumus, Notgerum
Leodicensem Crasso Carolo fuisse coævum: ideoque ne
ea quidem quæ de illo retulimus ad Caroli Magni faci-
ant tempora. Addemus igitur proinde nunc aliquid quod
isthuc pertineat. Theodulphus scilicet Aurelianensis E-
piscopus in suo quod habuit Dicoesano Concilio, Salva-
toris nostri anno DCCCXVII, ejus canones sunt inserti
Tomo secundo Conciliorum Gallie, hosc duos sanxit. XIX. Si quis
ex presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum,
ad Scholam mittere, in Ecclesia sanctæ Crucis, aut in Monasterio
sancti Aniani, aut sancti Benedicti, aut sancti Lefardi, aut in
cæteris, de his cænobiis quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei li-
centiam id faciendi concedimus. XX. Presbyteri per villas & vi-
cos scholas habeant & si quilibet fidelium suos parvulos ad discen-
das litteras eis commendare vult, eos suscipere & docere non renu-
ant, sed cum summa caritate eos doceant, attendentes illud quod
scriptum est: qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor
firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi
stellæ in perpetuas æternitates. Cum ergo eos doceant, nihil ab eis
pretii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto
quod eis parentes caritatis studio sua voluntate obtulerint.

SVPPLEMENTVM XXXVII.

Ad pag. LXVII.

Ludovicum Caroli Magni filium pietatis exercitia in
Clero

Clero & Monasteriis voluisse modis omnibus integra servare, satis ostendunt Canones illi quos laudavimus Aquigranenses. De scholis tamen, quod miror, in iis nihil est ratum. Ut videatur jam tunc illas, non perinde uti imperante Carolo Magno, fuisse amplius vel Monasteriis, vel Canonicorum Collegiis, curæ. Quin imò videtur, jam tunc scholas quas diximus *Externas* sensim in Monasteriis fuisse antiquatas; atque huc pertinere canonem illum Ludovici Imperatoris pag. 299 in Supplemento xxxii adductum, *Ut schola in monasterio non habeatur nisi eorum qui oblati sunt.* Verosimile autem est, voluisse potius Ludovicum, ut ab Episcopis passim pueriles scholæ instituerentur. Liqueat illud ex Canone xxx Concilii Parisiensis sexti, habiti imperante Ludovico, anno Salvatoris 819. Partem ejus, qualis reperitur l. i. c. 5. *Additionum ad Capitularia Francorum* jam dedimus pag. 295. nunc vero illum exhibebo integrum prout edidit Sirmondus. Jam dudum à pio & orthodoxo Principe domino Huldovico Deo amabili Imperatore jussum & admonitum est, ut rectores Ecclesiarum in Ecclesiis sibi commissis strenuos milites Christi, quibus Deus placari posset, prapararent & educarent, attendentes illud Danielis prophete: *Qui autem docti fuerint fulgebunt sicut splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt alios, sicut stelle in perpetuas æternitates.* Sed super hac ejusdem Principis admonitione, immo jussione, à nonnullis rectoribus repidè & desidiosè hætenus actum. Vnde omnibus nobis visum est, ut abhinc postpositâ totius corporis negligentia, ab omnibus diligentior in educandis & erudiendis militibus Christi, & vigilantior adhibeatur diligentia; & quando ad Provinciale Episcoporum Concilium ventum fuerit, unusquisque rectorum, sicut jam in precedentibus memoratum est, Scholasticos suos

*scios eidem Concilio adesse faciat, ut suum solers studium circa
divinum cultum omnibus manifestum fiat.*

Concilii porrò Valentini tertii, quod anno Christi
octingentesimo quinquagesimo quinto celebratum est,
capitulum octavum decimum de scholis instaurandis ita
se habet: *Ut de scholis tam divina quam humana literatura, nec
non & Ecclesiastica cantilena, juxta exemplum prædecessorum no-
strorum, aliqua inter nos tractetur, & si potest fieri statuatur atq;
ordinetur. Quia ex hujus studii longa intermissione, ple-
raq; Ecclesiarum Dei loca, & ignorantia fidei & totius
scientiæ inopia invasit. Placet firmatum.* Ex quo Capitulo
discere est, jam tunc temporis optima Caroli de scholis
instituta pridem quasi obsolevisse: hinc vero & fidei igno-
rantia laborasse populum, multò magis inopia scientiæ. Ut
omnino etiam heic non nisi de trivialibus scholis puero-
rum sermo sit. Quid autem etiam in illo Concilio fue-
rit constitutum de scholis instaurandis, nusquam traditum
est: indubie autem omni caruit felice successu.

Quem præterea Canonem in Dissertatione adduxi-
mus, non est Tullensis sed Lingonensis ad Saponarias, ha-
biti anno **C1515C LIX**. Concilii à nonnullis Galliæ E-
piscopis: in Concilio tamen Tullensi cum aliis oblatus est
Carolo Calvo ejusque exfratre Lothario nepotibus Lo-
thario & Carolo Regibus, eodem anno. Debetur autem
editio illius Concilii prima iisdem Sirmondo: habetur-
que *tom. tertio Conciliorum Galliæ pag. 153.* Videtur
autem Episcopos illos desiderasse scholas rei literariæ di-
vinæ humanæque non tam in puerorum quam majorem
& meliorem usum. Caruit autem & hoc votum omni suc-
cessu optato.

Qq. 3.

Prodiit

Prodiit porro Romæ anno seculi hujus sexagesimo secundo *Collectio Romana bipartita veterum aliquot historie Ecclesiasticæ monumentorum*, edi cepta à Luca Holstenio, sed post ejus obitum additis notis postumis perfecta, curâ ipsiusmet Eminentissimi Cardinalis Francisci Barbarini. In illo libro cum reperiantur Concilium Romanum Eugenii Papæ secundi, & alterum Leonis Papæ quarti, quorum utroque de scholis aliquid est constitutum, liber verò ille hæcenus paucis fortè sit visus, quæ nostri argumenti ibi habentur hæc adferre non abs re fuerit, præsertim quia utrumque Concilium habitum est Imperatore Ludovico Lotharii Imperatoris filio. Et verò primi hoc exordium est. *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, Imperante domino nostro piissimo Augusto, Hludovico a Deo coronato magno Imperatore, Imperii anno 13 & regni ejus anno 13, sed & Hlotbario novo Imperatore, ejus filio, anno X, Indictione IV, mensis Novembris die XV, Eugenius sanctissimus ac ver beatissimus & universalis Papa, cum universis Episcopis &c. Alterum ita incipit. Incipit sancta ac veneranda Synodus, quæ per Domini gratiam & ejus divinum consilium congregata est in Ecclesia B. Petri Apostoli, anno scilicet Pontificatus sanctissimi & Evangelici & Universalis quarti Papæ Leonis septimo, atq; invictissimorum dominorum nostrorum Hludovici & Hlotarii Imperatorum, anno quoq; Imperii eorum quinto & trigésimo septimo, mense Decembri die VIII Indictione II. Habetur autem Concilii Eugeniani capitulum xxxiv De scholis reparandis pro studio litterarum jam tum in Decreto Gratiani Dist. 37. cap. 12. hæc verbis: De quibusdam locis ad nos refertur, neq; magistros, neq; curam inveniri pro studio litterarum. Idcirco in universis Episcopis (ita enim scribendum, non Episcopis) subjectisq; plebibus, & aliis locis in quibus necessitas occurrerit, omnino cura & diligen-*

ita adhibeatur, ut magistri doctores & constituentur, qui studia literarum liberaliumq; artium dogmata assidue doceant: quia in his maximè divina manifestatur atq; declaratur mandatum. Concilii illius quod Leonis IV. Papæ auspiciis est gestum, Capitulum itidem xxxiv eodemque titulo, sic sonat: *Etsi liberalium artium praeceptores in plebibus raro inveniuntur: tamen divina scriptura magistri, & institutores Ecclesiastici Officii nullatenus desint: qui & annaliter proprio Episcopo de ejusdem actionis opera sollicite inquisiti debeant respondere. Nam qualiter ad divinum calum aliquis accedere possit, nisi iusta instructione doceatur?* Haftenus illa Capitula. At verò quod Eugenius Papa decrevit de liberalium artium Scholis, illud clarè significat, tum temporis illas fuisse etiam in Italia collapsas. Inanem verò etiam fuisse illum Eugenii conatum, indicat liquido alterum illud Leoninum, quo affirmatur *liberalium artium praeceptores raro inveniri*. Reapse enim nulli tum fuerunt apti artibus illis ex dignitate docendis: imò etiam barbarorum magistrorum magna fuit penuria. Quales vero & *magistri divina scriptura & institutores Ecclesiastici officii* sint constituti, si expertes illi fuerint liberalium artium? Verùm hæc fuit illo ævo etiam in Italia, imo etiam Romæ, inscitia, ut etiam illa barbara, qua utraque capitula constant, Latinitas habita tum fuerit quantivis pretii; scientiæ autem siue divinæ siue secularis vix quisquam fuerit peritus; etsi paulò post Nicolaus I. Papa multum videatur ultra seculi sui mores sapuisse.

Annotavit verò Holstenius ad Capitulum ultimum: *De scholis Ecclesiarum earumq; magistris, erudite & prolixè disseruit Altaserra cap. 2. pag. 107.* Etsi autem illa Altaserræ visa mihi non sint, nolo tamen etiam hoc Lectorem celare, quia viri illius eruditio & insignis in eruderandis rebus

bus antiquis sedulitas abundè in quam multis aliis sese mihi probavit.

SUPPLEMENTVM XXXIIX.

Ad pag. LXVII.

DE Alcuino heic unicum duntaxat nunc annotabimus illud, quod ipsemet Carolus Magnus non dubitaverit cum universo Episcoporum Concilio Francofordiensi, quo nullum in Regno Francorum magis fuit plenarium, ut loquar more Ecclesiastico veteri, non dubitaverit laudare illum pariter & commendare. Ita enim sese habet Concilii illius Capitulum ultimum. *Commonuit etiam Carolus Rex, ut Alcuinum ipsa sancta Synodus in suo consortio, sive in orationibus, recipere dignaretur, eo quod esset vir in Ecclesiasticis doctrinis eruditus. Omnis Synodus secundum admonitionem Domini Regis consensit: & eum in eorum consortio sive in orationibus receperunt.*

SUPPLEMENTVM XXXIX.

Ad pag. LXXIV.

Eorum qui negant, jam tum Carolo Magno imperante Parisiensis Scholæ capisse exordium, sententiam haud parum fortè confirmant illa quæ habentur *capit. XII. libri 3. Parisiensis Concilii sexti*, quod celebratum est anno Christi octingentesimo vicesimo nono, jam tum imperante Caroli filio Ludovico Pio. Illud enim ita sese habet. *Similiter obnixè ac suppliciter vestra Celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes, saltem in tribus congruentissimis Imperii vestri locis, schola publica ex vestra auctoritate fiant: ut labor Patris vestri & vester, per incuriam, quod absit, labefactando non depereat. Quoniam ex hoc facto & magna utilitas, & honor sanctæ Dei Ecclesiæ, & vobis magnam mercedis emolumentum, & memoria sempiterna accrescet. Omnino enim hic sermo est de Scholis publicis qualem*

qualem traditur fuisse institutam Parisiis à Carolo Magno: & tamen non fit hoc loco ejus scholæ hîc mentio, etsi Concilium in ipsa illa Parisiorum urbe fuerit habitum. Verùm enim vero, agnosco & ipse posse hinc colligi, scholam Parisiensem eâ ætate non fuisse in magno pretio, ut nec aliam aliquam publicam, atq; adeo hac de causa ab Episcopis arbitrio Regio esse relicta quæ loca Imperii Francici vellet Scholis publicis exornare. Ipsum tamen etiam illud Capitulum docet, à Carolo Magno Scholas publicas institutas esse: ac proinde non est, quod sequior aliqua suspicio ex hoc quidem Capitulo de origine Parisiensis scholæ nascatur. Quin imò veritati est simile, jam tum à Carolo Magno tres publicas scholas fuisse erectas. Quarum nempe prima fuerit Parisiensis, altera Ticinensis. Tertiam in Turonibus fuisse, fortassis indicant verba illa Alcuini in Epistola ad Carolum Magnum, quæ habetur *l. 1. cap. 9. Continuationis Historie Bedæ*, & quidem ipsa illa quæ in Dissertatione adferuntur pag. 75: *Vis non sit tantummodo in Eboraco hortus conclusus, sed etiam in Turonico emissiones Paradisi*. Sed huic conjecturæ sive credas sive non credas, parùm refert. Satis jam est monuisse, Capitulum illud Parisiensis Concilii vulgarem sententiam non convellere.

Magis me dubium reddit auctoritas Joannis Launoyi Parisiensis Theologi longe celeberrimi: qui in libello de vera causa secessus Brunonis in eremum, sub finem capitis primi ita scriptum reliquit. *Ante Brunonis ætatem* (hic autem vixit seculo undecimo declinante) *statum fuisse Parisiis Theologiæ studium, atq; ibi magisterium in Theologia dari solitum, vix probaretur. Hic fabulas mitto, quas de quatuor Bedæ discipulis Alcuino Joanne Scoto Rabano & Claudio, Parisiensem Academiam instituentibus, obscuri homines summa rerum*
Rr *ignora-*

ignoratione invexerunt. Qua de re eruditè scribit Stephanus Paschasius l. 3. *Disquisitionum Francicarum cap. 3.* Non est mihi nunc ad manum Paschasii ille labor: ideoque quid ille asseruerit vel negaverit equidem nescio. Fortassis autem nec Launoyus aliud improbat, quàm quod fertur de quatuor Bedæ discipulis. Et verò nullus eorum quatuor Bedà fuit magistro usus. Et si Rabanus & Joannes Scotus illi, quorum hodieque celebris est memoria, credantur Parisiensem Scholam auspiciis Caroli Magni instituisse, etiam hoc utique fabulosum fuerit: uterque enim floruit demum filii Ludovici Pii Imperatoris rerum porientibus. Haftenus igitur etiam me adstipulatorem habeat Launoyus. Multum cœteroquin tribuo viri iudicio: utpote quod abunde ille mihi probavit eximiis aliquot libellis, quibus fabulas nonnullas Ecclesiasticas, in vulgus receptas, masculæ explosit.

SUPPLEMENTVM XXXIX.

Ad pag. LXXIX.

Ioannem Erigenam fuisse gente Hibernum, adeoque ex vetere non autem Britannica Scotia oriundum, jam tum docuimus Supplemento xxxi pag. 281. Eundem vixisse aliquamdiu in Gallia, Carolo Calvo Rege, præter Sigbertum Gemblacensem in *Catalogo cap. 95*, narrant etiam Matthæus Westmonasteriensis in *Floribus Historiarum* quos vocat, ad annum DCCC LXXX, & Guilielmus Malmesburienfis l. 2. *de gestis Regum Anglorum cap. IV* aliique. Adducam verba quædam solius Matthæi. Eodem anno venit in Angliam Magister Joannes, natione Scotus, Vir perspicaci ingenii & facundia singularis. Hic dudum relicta patria ad partes Gallicanas transiens, Carolumq; Calvum adiens, atq; in magna ab eo dignatione susceptus, individuus comes ei fuerat & mensa & cubili. Alia quæ adduntur prætereo.

Versos

Versos porro ab illo Joanne Dionysii Areopagitæ libros, qui feruntur, ex Græco, jubente Carolo Rege: testantur præter Matthæum etiam Sigebertus & alii, estque illa versio etiamnum superstes. Librum illius novemdecim Capitibus constantem *de Vna prædestinatione*, etiam superesse in Bibliotheca Corbejensi, scribit Sirmondus *ad Tom. secundum Concilior. Galliapag. 681.* Utrum autem ille publicatus sit typis, nescio. Tantum Synopsis, sive excerpta potius, illorum novemdecim Capitulorum edita sunt in libro, Lugdunensis Ecclesiæ nomine contra Joannem illum acerbissimè & satis iniquè, pro causâ Gotteschalci ejusque doctrinæ de Prædestinatione scripto. Hujus libri autem Lugdunensis verus autor creditur vulgò esse Florus Lugdunensis Diaconus. Nec sinè causâ: quoniam id videtur Westmonasteriensis quoque affirmasse. Vidi tamen in Suecia degens in Bibliotheca Regia Serenissimæ Christianæ manuscriptum eundem librum, attributum Igomaro Viennensi Episcopo. In cujus calce legebatur. *Hoc epitaphium composuit Joannes Scorus, licet sapienter hæreticus tamen.*

Hic jacet Igomarus cleptes & semper avarus.

Hoc unum fecit nobile quod perierit

Esse autem hoc epigramma Joannis illius, haud equidem negaverim. Arguit enim, auctorem & lepidi fuisse ingenii & Græce non indoctum: talem vero depinxit Joannem Westmonasteriensis, varia ejus jocose dicta factaque commemorans.

Ab eodem præterea Joanne Scoro *de Eucharistiâ* esse scriptum librum, in eandemque planè sententiam, quam tunc temporis defendit Rattramus, (qui perperam Thrite-mio atque vulgo nunc audit Bertramus) Corbejensis mona-

Rr 2

chus,

chus, oppositumq; adeo illi quod tunc invalescebat *με-
ταστώσεως* dogmati, liquet ex iis quæ Lanfrancus *contra Beren-
garium* scripsit *cap. 4.* Meminit autem ejus & Philippus Ber-
gomensis in *Supplemento Chronicor.* ad annum 880. Verum ille
libellus forte pridem interiit: quia scilicet in Synodo Ver-
cellensi, contra Berengarium coacta, *lectus & damnatus* fuit
Lanfranco teste: imo & Romæ combustus, si aliorum credi-
mus narrationibus. Frustrâ sanè sunt, qui suspicantur li-
brum qui hodieq; superest Ratramni nomine, esse Joan-
nis Scoti: quum jam Sigeberti Gemblacensis ævo Ratram-
nus illius auctor citra controversiam fuerit habitus, & do-
ctissimo Usserio *cap. XI. Historia Gotschalciæ* teste, tum in Sa-
risburiensi tum in Benedictini collegii apud Cantabrigienses Biblio-
theca supersit Ratramni, præter alterum de Anima, unus
de *Nativitate Christi liber, in quo eandem, quam in libro de Corpore
& Sanguine Domini tradidit, doctrinam propugnat.* Non enim
à vero id alienum esse dixerim, etsi liber ille, qualis est edi-
tus *Spicilegii tomo primo* à Luca Dacherio Benedictino
monacho, nihil tale habet: sed illaudabili haut insolito
tamen studio id esse omisum, vero est similis.

Non mirum autem est, Joannis Scoti librum illum peri-
isse, quia simile fatum passus est ejusdem cum Scoto & Ra-
tramno sententiæ liber Amalarii Diaconi & Scoto coevi
Chorepiscopi Trevirensis; perierint item Rabani Mauri
Archiepiscopi Moguntini liber ad Eigilem, non Fuldensem
sed Prumiensem Abbatem, ut & fortasse quidam Heribaldi
Autissiodorensis Episcopi liber: quandoquidem scil. visi fu-
erunt non convenire *ταῖς χριστιανικαῖς δόξαις*, quæ post prævalue-
runt. Post inquam. Illam enim Ratramni & Scoti doctrinam
illius ætatis saltim quam multis visam esse veriore, do-
cere potest vel sola auctoritas eam tunc defendentium,
Rabani

Rabani cum primis, & Joannis Scoti. Fuit enim utriusque summa tum existimatio. Quod de Joanne Scoto ipsemet ejus iniquus adversarius, sive Florus sive Igomarus, satis prodit, quando ait: *Quia à multis idem homo quasi scholasticus & eruditus admirationi habetur.* Rabani per Germaniam cum primis & Galliam universam, summam fuisse existimationem, citra controversiam est apud omnes. Hunc autem ipsum Paschasius Ratberto opposuisse suam ad Egilum Epistolam, perquam mihi si verosimile ex hisce verbis *Epistola ejusdem Rabani ad Heriboldum Autissiodorensem Episcopum cap. 33.* quam post Stevartium optimâ fide edidit cum Reginonis *de Ecclesiasticis disciplinis* opere, vir de antiquis Ecclesiæ monumentis optimè meritis ac longè doctissimus idemque amicus noster Stephanus Baluzius. *Quidam nuper de ipso Sacramento corporis & sanguinis Domini, non rite sentientes, dixerunt, hoc ipsum corpus & sanguinem Domini, quod de Maria Virgine natum est, & in quo ipso passus est in cruce, & resurrexit de sepulchro, idem esse quod sumitur de altari.* (Hoc autem omne tunc unus libro edito docuerat Paschasius) Cui errori, quantum potui, mus, ad Egilum Abbatem scribentes, de Corpore ipso quid verè credendum sit, aperuimus. Possit verò, eam fuisse Rhabani sententiam, etiam ex eo colligi; quod (ceurectè advertit Baluzius) l. 1. de *Institutione clericorum cap. XXXI* doceat, Corpus Domini Eucharisticum in alimentum corporis nostri redigi, quemadmodum olim locuti fuerant S. Justinus & S. Irenæus: imò quod Heribaldo quærenti, *utrum Eucharistia postquam consumitur & in secessum emittitur more aliorum ciborum, iterum redeat in naturam pristinam, quam habuerat antequam in altari consecraretur:* non dubitaverit respondere, *superfluam esse hujusmodi quæstionem, cum ipse Sal-*

Rr 3

uator

vator dixerit, Omne quod intrat in os, in ventrem vadit & in secessum emittitur. Quod ultimum ejus responsum Berengarii tempestate diffamari cepit, nescio quo Stercoronistarum hæreticorum titulo, & Græcis impu-
tari: ceu videre est apud Algerum *de Sacramento Eucharistie* l. i. cap. i. imo quasi nunquam antehac auditum proclama-
ri, ut habetur in libello anonymo *de Eucharistia* quem ex schedis Sirmondi produxit in lucem Cellotus: cum
tamen pridem ita fuisset locutus ipsemet Origenes *ad cap. XV Matthæi*, & fortassis hinc *Græca hæresios* titulo placi-
tum illud infamaverit Algerus. Ut cunque verò se ha-
beant illa Rhabani; quandoquidem vir ille, isthac ætate per
Germaniam Galliam alibi; summi habitus pretii, non
dubitavit talia profiteri publicè, & quidem docere isthac
viros magnos, qualis utique fuit Heribaldus, imo & Eigil,
utpote qui ita à Rhabano institutus factus mox sit Archi-
episcopus Senonensis: quandoquidem etiam apud ipsum
Carolus Calvus Regem in summa fuerit opinione & gra-
tia Joannes Scotus: equidem haud dubito affirmare, saltem
apud Regem ipsum Carolum & Episcopos Germaniæ Gal-
liæq; eruditiores quam multos, Ratramni doctrinam haud
malè tunc audivisse. Non sanè legere est, tunc quidem
temporis, sive in Concilio aliquo, sive alias, quenquam
post Corbejensem Paschasium illi placito adversatum esse.
Ex adverso in plærisque seculi noni scriptoribus occurrunt
quamplura Ratramnica. Fortassis tamen isthuc trahenda
sunt virulenta illa convitia à Remigio Archiepiscopo Lug-
dunense, homine impotentis animi & calami, in Amala-
rium (qui perperam à nonnullis credi solet idem esse cum
Amalone Remigii antecessore) indignis modis jacta, pri-
mà Epistolâ de negotio Gotshalciano scripta. *Multum mo-
lestè*

lesse & dolenter accepimus, ut Ecclesiastici & prudentes viri tantam injuriam sibi metipsis fecerint, ut Amalarium de fidei ratione consulerent: qui & verbis & libris suis, mendacis & erroribus & phantasticis atq; hereticis disputationibus plenis, omnes pene apud Franciam Ecclesias, & nonnullas etiam aliarum regionum, quantum in se fuit, infecit atq; corrupit. Ut non iam ipse de fide interrogari, quam omnia scripta ejus, saltem post mortem ipsius, debuerint igne consumi; ne simpliciores quique, qui eos multum diligere & legendo frequentare dicuntur, eorum lectione & inaniter occuparentur & perniciose fallerentur ac deciperentur. Hæc inquam fortassis accipienda sunt de Amalarii cum aliis scriptis tum illo libro quo *pertrōias* oppugnaverat: certò enim haud asseveraverim. Quanquam oppugnatam ab illo esse *pertrōias*, non equidem dubitem Sorbonico etiam Duvallio attentiri potius quam Usserio credere, Amalarium præfuisse *pertrōias* dogmati, eoq; ejus de Corpore & sanguine Domini deliramenta (ita loquitur Hist. Gotschalciæ cap. VIII, pag. 133. editionis Hanoviensis) ab Episcopis esse damnata: præsertim quoniam cum passim alibi, tum in ipsa statim Præfatione operis de Ecclesiasticis officiis etiamnum superstitis, legantur nonnulla *pertrōias* dogmati *Δεσπότης* adversantia. In quæ tamen nec adversarius Agobardus animadvertit libro illo singulari quo acriter libros istos Amalarii oppugnavit: quia nempe etiam ipse existimavit, reperiri Corpus & sanguinem in Eucharistia non nisi mysticè.

Cæterùm isthæc omnia, fateor, nihil ad argumentum hoc nostrum de Scholis faciunt. Speraverim tamen hanc etiam antiquitatis Ecclesiasticæ eruditionem, nec inutilem, nec quamvis alieno institutam loco, ingratam saltem aliquibus futuram.

Ad pag. LXXXX.

QUoniam docuimus, primum Carolum scholas per Episcopia & Monasteria triviales, alibi verò & liberalium artium ut & Sacrarum literarum, in Francici imperii terris instituisse, jamq; tradit Dissertatio, etiam exemplo suo Carolum excitasse artium studia, videtur haud abs re futurum, si potissima saltem eorum, quæ de Caroli doctrinâ cum Eginhartus tum alii quidam præclari scriptores memoriæ tradiderunt, hoc loco integriora exhibeamus.

Igitur Eginhartus, quo familiari ministro usus est Carolus, hæc memorat libri quem *de Vita Caroli* conscripsit capite, ut nunc solet à nonnullis dividi, *vicefimo quinto*. Erat eloquentiâ copiosus & exuberans, poteratque quicquid vellet apertissime exprimere. Nec patria tantum sermone contentus, sed & peregrinis linguis ediscendis operam impendit. In quibus Latinam ita didicit, ut aequè illa ac patriâ linguâ orare sit solitus: Græcam verò melius intelligere quàm pronunciare poterat. Adeo quidem facundus erat, ut etiam *dicaculus* (ita rectè habet Codex Florentinus) appareret. Artes liberales studiosissime coluit, earumq; doctores plurimum veneratus, magnis afficiebat honoribus. In discenda Grammatica Petrum Pisanum diaconum, senem audivit: in cæteris disciplinis Albinum cognomento Alcinum, item Diaconum de Britannia, Saxonici generis hominem, virum undecumq; doctissimum, præceptorem habuit: apud quem & Rhetoricæ & Dialecticæ, præcipue tamen Astronomiæ, ediscenda plurimum & temporis & laboris impendit. Discebat & artem Computandi, & intentione sagaci siderum cursum curiosissime rimabatur. Tentabat & scribere: tabulasq; & codicillos ad hoc in lectulo sub cervicalibus circumferre solebat, ut cum vacuum tempus esset, manum effigiandis litteris assuefaceret. Sed parum prospere successis

cessit labor præposterus, ac sero inchoatus. Sequenti capite, ubi narratur Caroli circa religionem pietas, additur: *Legendi & Psallendi disciplinam diligentissime emendavit: erat enim utriusq; admodum eruditus: quanquam ipse nec publicè legeret, nec nisi submisso & in commune cantaret.* Idem Eginhartus jam ante cap. 24 scripserat. Inter cœnandum aut aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Legebantur ei historia & antiquorum regum gesta. Delectebatur & libris S. Augustini, præcipue iis quos de Civitate Dei inscripsit. Digna etiam repetitione nostra sunt quæ habet Eginhartus capite vicesimo nono. Post susceptum Imperiale nomen, cum adverteret multa legibus populi sui deesse, (nam Franci duas habent leges, plurimis in locis valdè diversas) cogitavit quæ deerant addere, & discrepantia unire, prava quoque ac perperam prolata corrigere. Sed in iis nihil aliud ab eo factum est, quàm quod pauca capitula, & ea imperfecta legibus addidit. Omnium tamen nationum, quæ sub ejus dominatu erant, Jura quæ scripta erant describere, ac literis mandari fecit. Item barbara & antiquissima carmina, quibus veterum Regum actus & bella canebantur, scripsit memorieq; mandavit. Inchoavit & Grammaticam patris sermonis. Mensibus etiam juxta propriam linguam nomina imposuit: cum ante id tempus apud Francos partim Latinis partim Barbaris nominibus appellarentur. Item ventos duodecim nominibus propriis insignivit, cum prius non amplius quam vix quatuor ventorum vocabula inveniri possent. &c. Et hætenus quidem audivimus omni exceptione majorem testem Eginhartum.

Scribit autem & Theganus l. de gestis Lud. imp. cap. 7. in hæc verba. Postquam divisi fuerunt (Carolus & Ludovicus filius) nihil aliud cepit agere Carolus nisi orationibus & eleemosynis vacare & libros corrigere. Nam quatuor Evangelia Christi, quæ intitantur nomine Matthæi Marci Lucæ Joannis,

anno ultimo ante obitus sui diem cum Græcis & Syris optime con-
reuerat. Verùm quī potuerit hoc agere Syriacæ linguæ
imperitus Carolus (etenim à solius Latinæ & Græcæ lin-
guæ notitia Carolum Eginhartus laudavit) non apparet:
itaque usus ad hoc quidem est ministerio alterius Syriacæ
docti. Interim laudari etiam hæc meretur inusitata ist-
hoc ævo & tanti Principis industria.

Feruntur autem & libri quidam tanquam Carolo
auctore conscripti. Quos inter eminet opus, contra Ni-
cænæ secundæ Græcorum synodi de Imaginum adoratio-
ne doctrinam conscriptum. Haud me fugit, quia mul-
tum ab eo quod Romanæ Ecclesiæ auctoritate post
in Occidente etiam receptum est sacro dogmate, illud
nonnullis recens, & ὑποβολιμαῖον superioris seculi foetum,
esse creditum. Verùm illa infania jam desit. Nec quis-
quam hodieque temere reperitur paulò eruditior, qui
non agnoscat, esse illud ipsum opus, cui tanquam à Ca-
rolo sibi misso opposuit Epistolam eam quæ passim le-
gitur, Adrianus Pontifex. Certè voluisse Carolum sese
haberi auctorem, indicant verba l. 1. cap. 6. ubi Pipinum
Regem *Veneranda memoria genitorem suum* appellat, cuius
ut & sua cura effectum sit, ut Gallicanæ aliæque Occiden-
tis Ecclesiæ in Psalmodia Romanæ convenirent. Libro
secundo cap. 3. memorat, suo & Patris tempore Legatos
in Orientem destinatos. Imo in ipsâ statim operis præ-
fatione sic loquitur: *Quoniam in Ecclesia sinu regni guber-
nacula Domino tribuente suscepimus, necesse est ut in ejus defen-
sione & ob ejus exaltationem, Christo auxiliante, toto animu cer-
temus.* Addit: *quod opus aggressi sumus cum cohibentia Sacer-
dotum in Regno à Deo nobis concesso catholicis gregibus prælato-
rum, non arrogantia supercilio, sed Zelo Dei & veritatis studio.*

Hinc

Hinc illi Codici unde primam editionem publicavit Joannes Tilius Episcopus Meldenſis iſta eſt præfixa inſcriptio. *In nomine Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, incipit opus illuſtriſſimi & excellentiſſimi ſeu ſpectabilis viri, Caroli nati Dei Regis Francorum, Gallias Germaniam Italiamq; ſive harum finitiſſimas provincias, Domino opitulante regentis, contra Synodum, qua in partibus Græciæ pro adorandis imaginibus ſolide ſive arroganter geſta eſt. Utergo fortassis non omnia illius operis ab ipſiuſmet Caroli ſint manu, illi tamen omnino debet attribui ſaltim ut auſpici & approbatori.*

Feruntur præterea & alia Caroli nomine: ſuper quibus tamen cum nemine equidem præfracte contenderim. Inter alia eſt & epitaphium carmen Adriano Papæ defuncto ſcriptum, idque haud inconditum. Quoniam verò nec ab Eginharto laudatus eſt Carolus à Poëſeos aliquâ peritiâ, atque illud ipſum carmen inter Alcuini opera reperitur, verofiſſime videtur, eſſe quidem nomine Caroli exaratum ſed ab Alcuino.

Duo addemus, in teſtimonium deſiderii Caroli Magni ſtudia quævis meliora propagandi. Alterum Aventinus l. 4. Annalium hiſce verbis refert. *Cum aliquando in Galliam reverſus fuiſſet, pueros, quos Clementi Scoto in Pariſienſi Academia erudiendos commiſerat epistoſis verſibus carminibus orationibus panegyricis ſcriptis, ut periculum de eorum ingentis atq; indole faceret, ſibi exhiberi juſſit. Vbi tenuioris fortune juvenes præter ſpem multum profeciſſe, nobiles vero gaudiis corporis deditos, cultum animi neglexiſſe deprehendiſſet, illis ad dexteram ſegregatis: Vos quidem macti viriute, inquit, eſſote filioli piendiſſimi, qui noſtro imperio gnaviter deſuncti eſtis: veſtra erunt ſacerdotia locupletiſſima & Pontificatus maximi. Ego vos in aulam aſſiſcam: ex vobis ſenatores cooptabo: vos in album*

prætorum & patrum curiam allegamus. Deinde ad nobilium liberos, quos à leua collocarat, vultu haud iram dissimulans, ait, *At vos comatuli, & delicatuli, freti opibus & splendore parentum, nostram maiestatem conspexistis, vitia otia luxum & inertiam bonis literis virtutibusq., contempto decreto nostro, prætulistis: jubeo, & Deum immortalem testor, nihil penitus commodi honoris, ne obulum quidem ab Imperatore vestro, cujus jussu aspernati estis, expectate: faxim ut omnibus mortalibus ludibrio vivatis: & in vos exempla eadem, nisi resipueritis, & negligentiam diligentia exproaveritis. Suppeditat alterum Monachus S. Galli l. 1. cap. 9. de vita Caroli hisce verbis. Gloriosissimus Carolus per totum regnum suum studia litterarum florere conspiciens, sed ad maturitatem Patrum præcedentium non pervenire condolens, & plus quam mortale laborans, in hanc radiatus vocem erupit: o utinam haberem XII clericos ita doctos, omniq. sapientia sic perfecte instructos, ut fuerunt Hieronymus & Augustinus! Subjungit idem auctor: Conquerenti illum in modum Carolo respondisse Alcuinum: Creator cæli & terra similes illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim?*

Priusquam à rebus literariis Caroli Magni abeamus non fuerit abs usu, unum aliquod addere de studiis Caroli Astronomicis. Audivimus enim Eginhartum narrantem, ab Alcuino institutum Carolum, præcipue Astronomie ediscendæ plurimum temporis & laboris impendisse. Videtur autem Carolus in scrutatione siderum usus operâ etiam ejus qui conscripsit Annales Francicos à Nuenario editos. Hunc fanè & ipso illo tempore vixisse, & sideralis rei haud fuisse indoctum, imo, pro conditione illius tempestatis cœlestium ignaræ & incuriosæ, sedulum scrutatorem, indicant illa quæ referuntur ad annum DCCCVII. Anno superiore IV Non. Septembr. fuit Eclipsis Luna. Tunc stabat Sol in XVI,
parte

parte Virginis, Luna in XVI parte Piscium. Hoc autem II Kal. Febr. fuit Luna XVII, quando stella Jovis quasi per eam transire visa est. Et III Id. Februarii fuit Eclipsis Solis media die, stante utroq; sidere in XXV parte Aquarii. Iterum IV. Kal. Mart. fuit Eclipsis Luna. & apparuerunt acies eadem nocte miræ magnitudinis, & Sol stetit in XI parte Virginis. Nam & stella Mercurii XVI Kal. Aprilis visa est in Sole quasi parva macula nigra paululum superius medio centro ejusdem sideris: quæ à nobis octo dies conspecta est: sed quando primum intravit vel exivit nubibus impedientibus minime notare potuimus. Iterum mense Augusto XI Kal. Septemb. Eclipsis Luna facta est, hora noctis tertia, Sole posito in quarta parte Virginis, & Luna in V parte Piscium. Sicq; ab anni superioris Septembri usq; ad anni præsentis Septembrem ter Luna obscurata est & Sol semel. Hæc ille quisquis sit Auctor. Quæ etiam vel ideo merentur attentionem & laudem, quoniam similis alicujus sideralis observationis (de fide tamen ejus jam non agam) nullum in omnibus scriptis Latinis illorum quidem seculorum monumentum est reperire. Et verò aluit in aula etiam Ludovicus Pius Imperator rei Astronomicæ deditum aliquem, qui post historiam Vitæ ejus conscripsit, sed tale specimen eruditionis Astronomicæ non præbuit, Astrologicis divinationibus magis deditus quantum apparet. Carolum tamen ipsum non æquasse hoc in studiorum genere Aronis Chalifæ felicitatem, doceat vel unum illud Horologium, quod eodem anno ex Persia muneri missum narrant Fanorum Annales.

SUPPLEMENTVM XLI.

Ad pag. LXXXI.

Verba quæ adduximus Erici monachi de Carolo Calvo Rege, habentur in Epistola quam præmisit libris *Carminum de vita S. Germani* Episcopi Autissiodorensis. In ea-

Ss 3

dem

dem Epistola hæc etiam de aula Regia merentur annotari. Ita ut merito vocetur schola Palatium: cujus apex non minus Scholaribus quàm militaribus consuecit quotidie disciplinis. Laudatur etiam ibi multum Calvus Carolus, quod fuerit studiosissimus colendæ eruditionis, & quidem usque adeo, ut sicubi terrarum magistri florent artium, quarum principalem operam Philosophia pollicetur, hos ad publicam eruditionem undecumq; ipsius celsitudo conduceret, comitas attraheret, dapilatas provocaret. Memoratur ibidem, etiam ex Græcia eruditos ad illum confluxisse. Et sanè etiam patri Ludovico Græcus aliquis Legatus Dionysii Areopagitæ quod fertur opus attulerat, quod Carolus verti curavit per Joannem Scotum: accedente Hilduini magnæ itidem apud Carolum auctoritatis viri fabulosa de uno Dionysio narratione. Joannem porro Scotum Philosophiæ, pro illius temporis captu, gnarum, & mensa & cubiculo à Rege isthoc Carolo fuisse honoratum jam pag. 316 Supplemento nono tricesimo docuimus. Quasi Mecænatem ergo aliquem sui seculi habitum Calvum Regem, videtur sic satis certò constare. Fratres ejus Lotharium Imperatorem & Ludovicum Germaniæ Regem, hac quidem parte Carolo non esse comparandos, sane manifestum est.

Quid? quod & patrem Ludovicum Carolus ea in re superaverit. Etenim Theganus cap. 18. ita quidem de illo: *Lingua Græca & Latina valde eruditus: sed Græcam magis intelligere poterat quàm loqui; Latinam verò sicut naturalem equaliter loqui poterat. Sensum verò in omnibus Scripturis Spiritalem & Moralem, nec non & Anagogen, optimè noverat. Pœtica carmina gentilia, quæ in juventute didicerat, respuit: nec legere nec audire nec dicere voluit.* Ita quidem, ajo, de Ludovico Theganus: haud legas tamen, studia liberalium artium, aut etiam sacra, fuisse

isse ab illo, ad exemplum patris Caroli, promotus: aut verò ab illo artes liberales habitas in pretio, (nec enim ullius est momenti, quod stellas interdum sibi fecerit *monstrari*, ut legitur in ejus vita ab homine Astronomo conscripta pag. 415 editionis Wecheliana) sed potius spretas. Id quod indubie factum est præ superstitiosa optimi aliàs Imperatoris pietate, quæ & multorum in republica gerenda malorum fuit causa. Unde idem Theganus cap. 20. *Omnia prudenter & caute agens, nihil indiscretè faciebat, præterquam quod consiliarius suis magis credidit quàm opus esset. Quod ei fecit Psalmodia occupatio & lectionum assiduitas.*

SUPPLEMENTVM XLII.

Ad pag. LXXXI.

Seculum nonum floruit sanè Galliæ & Germaniæ viris Squibusdam doctis, præ aliquàm multis antecedentibus. Verissimum tamen est quod Dissertatio habet, ultima illius seculi perpetuis bellis fuisse infesta, atq; ideo tunc desuisse priorem etiam illius seculi Studiorum felicitatem. Liquet sane ruditas illa ex testimoniis cum Synodi Valentiniæ tum Lupi Servati in Dissertatione adductis. Ruditatem Italiæ produnt seorsim quæ adduximus Supplemento xxxvii ex Synodis, ab Eugenio secundo & Leone quarto Papis Romæ celebratis. Extat porro sub initium operis Reginonis de disciplina Ecclesiastica, formula Inquisitionis secundum quam Episcopus inquirere debeat per vicos pagos atq; parochias suæ dioceseos. Inter alia verò ibi circa Presbyteros jubetur inquiri §. 83. *Si Epistolam & Evangelium benè legere possit, atq; saltem ad litteram ejus sensum manifestare.* 85. *Si sermonem Athanasii Episcopi de fide S. Trinitatis, cujus initium est, Quicumq; vult salvus esse, memoriter teneat & sensum illius intelligat, & verbis communibus enuntiare sciat.* 88. *Ordinem quoq; reconcilian-*
di us-

di atq; ungendi infirmos, orationes quoq; eidem necessitati competentes, si bene scit legere aut memoriter enunciare. Ad quæ loca doctissime annotat Baluzius: ea erat seculi illius infelicitas, ut necesse esset Presbyteros ab Episcopis interrogari, utrum benè legere nossent. Additque, quendam Gislemarum, regnante Carolo Calvo, cum electus esset in Remensem Archiepiscopum, oblatum textum Evangeliorum aliquatenus quidem legere nihil tamen ejus intelligere potuisse. Fuisse autem illam Inquisitionis formulam passim receptam illa ipsa Caroli Calvi Regis ætate, rectè idem Baluzius initio Reginoii operis admonuit lectorem.

Decimi seculi ruditas coëgit ipsummet Cardinalem Bellarminum in libello Chronologico in hæc verba erumpere. *Vide seculum infelix, in quo nulli scriptores illustres: nulla concilia: Pontifices parum solliciti de Ecclesia.* Specimen Latinitatis Romanæ exhibere apta est hæc Epistola Joannis XII Papæ, quam recitat Luitprandus Histor. l. 6. cap. 10. *Joannes Episcopus servus servorum Dei omnibus Episcopis (in concilio scilicet tunc ab Ottone Magno Imperatore Romanæ congregatis) Nos audivimus dicere, quod vos vultis alium Papam facere. Si hac facitis, excommunico vos de Deo omnipotente, ut non habeatis licentiam ullum orinare & missam celebrare.* Eodem seculo, Imperante Ottone II, in Synodo Remensi Episcopus Aurelianensis non dubitavit profiteri: *Cum hoc tempore Roma nullus pene sit, ut fama est, qui literas didicerit, sine quibus vix ostiarius efficitur, qua fronte aliquis eorum (Paparum scilicet) docere audebit, quod minimè didicit?*

Nec tamen hoc ita acceptum velim, quasi similis Romanæ barbaries in Gallia & Germania omnium obtinuerit. Fuisse enim etiam tunc aliquos, perpaucos tamen, non-

non parum eruditos, inque iis eminuisse Hincmarum Remensem & nostrum Rabanum Maurum, indicant quædam ex illo ævo reliqua monumenta Historica, inque libros aliquot S. Scripturæ commentaria. Sunt tamen etiam plæraque illa non magni multum pretii, præter illud quod habent à sua vetustate & meliorum defectu. Nec enim in illis quidquam pene videas, præter nonnulla ex Latinorum Patrum scriptis, ut & Græcorum, sed paucis iisque Latine versis, petita: nullis linguæ sive Ebrææ sive Græcæ, ut nec ullis sive Philosophiæ sive veteris historiæ subsidiis suffulta, nisi quod in Rabani & Ruperti Tuitiensis scriptis liceat levem aliquam Ebrææ etiam & Græcæ linguæ peritiam observare. Est præterea in omnibus illis seculis, nullum natum scriptum, aut ex Philosophiæ, aut ex Medicæ Artis, sive ex Jurisprudentiæ, aut etiam ex limpidis Philologiæ sive Græcæ sive Latinæ, fontibus promanans. In universum parum aut nihil in superstitibus scriptis alicujus sublimioris & accuratoris literaturæ apparet. Ut proinde factâ cum Sarracenorum & Græcorum ejusdem tempestatis doctrinâ comparatione, Orientalibus illis merito palma sit tribuenda. Notatu porro dignum est, etiam circa finem seculi noni, cum res Galliæ essent perturbatissimæ, Fulconem Remensem Archiepiscopum ad scholas instaurandas magistrum Remigium Autisiodorenses, cujus commentaria in Psalmos & duodecim Prophetas, liber item de Divinis officiis aliaque nonnulla supersunt, Remos advocasse, teste Frodoardo in Remigii vita.

SUPPLEMENTVM XLIII.

Ad pag. LXXXII.

Quæ ex instituto Caroli Magni cæperunt in Episcopis, ut appellant, & Monasteriis olim scholæ, puerorum informationi & trivialibus duntaxat studiis fuisse dicatas, jam

Tt

tum

tum probavimus Supplemento tricesimo & secundo & quinto: quantumvis nonnulli secus sentiant. Talem verò omnino fuisse Hamburgensem & Corbejensem, docuimus Supplemento xxxiii: nec aliam Notgeri Leodicensem, Supplemento Tricesimo sexto. Ejusdem notæ fuisse scholas illas, quas pag. 82 & 83 in ipsa Dissertatione memoravimus itidem liquet. Sigebertus sub finem l. 2. de Scriptoribus Ecclesiasticis refert, sese *prima ætate Metis fuisse positum in Ecclesia S. Vincentii ad instruendos pueros*. Itaque & illa Metensis Episcopii Schola, tunc temporis non nisi trivialis fuit. Par fuit quondam ratio Scholæ Episcopii Hildesheimensis. Manifestum id est ex vita Barwardi à Browero edita Moguntia, quam ista tempestate conscripsit Tangmarus. Is enim in Præfatione audit quidem *Bibliothecarius & Notarius Ecclesiæ Hildesheimensis*: at pag. 6 scribit, *sibi primicerio Scholæ puerorum traditum fuisse Berwardum literis instituendum*. Nec vero est quod quem turbet illud quod pag. 7 legitur Bernwardum *proposuisse magistro quæstiones ex intimo adyto Philosophiæ*: non enim hinc colligere est, tales quæstiones in schola illa tunc fuisse agitas. De Magdeburgensis scholæ eodem Ottone Magno imperante statu haud potest esse obscurum, iis expensis quæ narrat Dithmarus l. 3. *Chronici* sui. Altiora tribuit illis scholis Crantzius verbis ex Metropoli adductis. Idem l. 5. *Saxonie* cap. 28 ita loquitur. *Equidem pro illa ætate, necdum crebrescentibus per Christianum orbem Universalibus literarum gymnasiis, apud Ecclesias cathedrales magistri habebantur, qui singulari diligentia non modo rudimentis, sed etiam altioribus doctrinis incumbere.* Verum enim verò non majorem Crantzius meretur in hisce quidem fidem quam Tritthemius Langius. Miræus & alii: quorum narrationes dubias reddidimus jam secundo post tricesimum Supplemento.

Iterum

Iterum tamen fatemur, præter communem ordinem, interdum, & paucis quibusdam in Episcopis & Cœnobiis, Sacrae quoque doctrinae aliisque literis vacatum fuisse. Et verò magnæ olim famæ fuit præ aliis Paderbornensis schola Episcopalis. Scriptor sane vitæ Meinweri Episcopi cap. LI refert illa quæ alibi non fuerunt in Germaniâ quidem nostrâ in usu. Verba ejus omnia adscribere non pigrabor. *Studiorum multiplicia sub eo floruerunt exercitia. Ex bonæ indolis juvenes & pueri strenue instituebantur, norma regulari proficientes haud segniter, in claustrali disciplina. Omniumq; literarum doctrina clariæ hæc sub ipsius sororio Imado Episcopo. Sub quo in Paderbornensi Ecclesia publica floruerunt studia: quando ibi Musici fuerunt & Dialectici, enituerunt Rhetorici clariq; Grammatici, quando Magistri artium exercebant trivium, quibus omne studium erat circa quadrivium. Vbi mathematici claruerunt, & Astronomici habebantur Physici atq; Geometrici. Viguit Homerus magnusq; Virgilius, Crispus & Sallustius, & Urbanus Statius. Ludusq; fuit omnibus insudare versibus & dictaminibus jucundisq; cantibus. Quorum in scriptura & pictura jugis instantia claret multipliciter hodierna experientia, dum studium nobilium clericorum usu perpenditur utilium librorum. Hæc scriptor ille. Ad quem locum in scholiis notavit Browerus de Altmanno Episcopo Passaviense. Qui Passaviensem cathedram aliquando meriturus, in Ecclesia Paderbornensi non solum Canonicus sed scholararcha, Saxonicum clerum ipse Saxo literarum studiis exercitum habuit, ut antiquus scriptor loquitur: ad regimen scholarum delectus, & multis annis adstrictus, donec tandem ex Præposito Aquisgranensi in Palatio Henrici III inter ministeria sacra florere cepit. Iis sane encomiis si credimus, quod fortè fas est, eminuit olim præ omnibus Germaniæ saltim nostræ Episcopalibus scholis Paderbornensis, nec continuit sese ad exemplum alia-*

rum intra puerorum exercitationes. De reliquis sane scholis Episcopalibus nihil simile memoratur, sed triviale & puerile tantum non omne.

Quæ Episcopaliū verò eadem fuit olim ratio & Cœnobialium scholarum. Tantum enim abest, cœnobiis omnibus deberi laudem æqualem, ut quædam cœnobia nullam vel puerilem scholam unquam instituerint: quæ inter est & nostrum Helmestadiense, etsi jam Carolo Magno imperante à Ludgero institutum. Neutiquam igitur par debetur laus in universum omnibus. Nihilominus tamen quædam cœnobia haud levi industriâ olim literarum studiis invigilaverunt. Sanè in Italis Cassinense, in Galliis S. Victoris, in Germania Fuldense (ut alia taceam) merentur etiam hodie hoc nomine, ob nempe olim præclare exercitam majoris quoque momenti doctrinam, gratias & laudationem. Non paritur institutum pro dignitate hæc persequi: non certe ut in Italiam aut Galliam nunc digrediamur. Ne tamen nihil hujus agamus, aut ne videamur omnia etiam nostra dissimulasse, adferemus duntaxat Tritthemianum Fuldensis Cœnobii præconium, quod ille suo Hirsaugiensi Chronico inseruit ad historiam anni 837. *Viguit eo tempore in monasterio Fuldensi maxima religio monachorum sub regimine Rabani Mauri Abbatis, quæ sepe totam Germaniam fama prævolante diffuderat in ora omnium: eratq; laus & memoria Fuldensium monachorum apud Imperatores Reges & Principes in magno pretio, non solum propter sanctitatem vite, sed etiam propter incomparabilem scientiam Scripturarum, quâ Fuldenses monachi eo tempore præ cæteris multis dicebantur eruditissimi. Unde multi ex iis in diversis Ecclesiis ad apicem Pontificatus fuerunt assumpti. Hæc ille, paulo post addens: Erant eo tempore in cœnobio Fuldensi ducenti & septuaginta monachi, viri religiosi, & pro magna parte in scripturis docti. Ad annum* 854.

854 de Gerungo abbate Hirsaugiense hæc memoravit Tritthemius. *Audivit Rhabanum in Fuldensi monasterio legentem. Quo in abbatem sublimato ejus discipulus Strabus schola publica prelatus est: qui hunc Gerungum tunc adolescentem Rhabano precipiente singulari diligentia prosequutus est. Mos erat in prefato Fuldensi cœnobio his temporibus, monachos non solum in Scripturis sacris instituere, sed etiam in omni seculari scientia literatura ad plenum erudire. Probè enim judicabant sapientissimi viri: divinas scripturas neminem posse perfectè intelligere, quem literas secularis doctrina contigisses ignorare. Extant multa monachorum istius temporis præclara volumina, in quorum comparatione ea quæ hodie cudentur à plerisque, tanquam palea vilescunt. Reperi autem inter alia Strabi hujus opuscula libellum de Arithmeticiis dimensionibus, quem scripsit ad istum Gerungum abbatem S. Aurelii: cui præponit epistolam sic incipientem: Reverendissimo merito Patri, atque Filio, litera discipulo, gratia magistro, Gerungo Abbati æterna beatitudinis præmium possidere. Ex his intelligere possumus, Gerungum abbatem in omni literatura fuisse studiosum: quia nisi extirissus doctissimus, nunquam vir tantus de tam subtili disputatione scripsisset, maxime in tanta doctorum virorum copia, adignarum. Hæc omnia ut & alia alibi Tritthemius de Rhabano.*

Cæterum ne quid dissimulemus, non universo vel ejus tempestatis Fuldensi cœnobio, sed penè soli Rhabano ejusque uni & alteri discipulorum, omne illud elogium debetur. Longè scilicet etiam tunc aliter fuerunt animati Cœnobii illius Fuldensis saltim plerique monachi. Eoque ipsemet Tritthemius libro de Scripturibus Ecclesiasticis ita de Rhabano fuit testatus. Tandem offensus improbitate monachorum suorum, qui eum dicebant nimium Scripturis intentum temporalia negligere, agente id in eis diabolo, displicentiam contra eum acce-

T 3

perunt.

perunt, scandalizati in eo, quo maxime debuerant edificari. Dant igitur locum iræ, nec cum ingratis ovibus diutius manere consensiens, monasterium & ejus habitatores deseruit. Nicolaus Serarius l. 4. Moguntiacorum pag. 643 laudat testem alium librum manuscriptum ita loquentem: Rabanus anno 842 Fuldensi pulsus est Abbatia, fratribus monachis causantibus, ipsum studiosum nimis, intentum Scripturis temporalia negligere. Quod fatum etiam Fridericus Abbas Hirsaugiensis, teste Tritthemio in Chronico ad annum MLXVIII, postq; alios haud paucos tandem & ipse Tritthemius est passus à sui cœnobii monachis.

Nec tamen dixerim, cum Rabano omnem illico melioris doctrinæ culturam Fuldæ defecisse. Etenim Annales Francorum illos, quos primus edidit Pithœus, eodem nono seculo conscriptos esse, rectè docuit Marquardus Freherus, cui librum illum locupletiolem debemus. Nec ignoratur vulgò etiam Mariani Scoti eruditio, qui itidem Fuldæ vixit. Ipsi illi Annales ad annum 865 ita notant: Rudolphus Fuldensis cœnobii presbyter & monachus, qui apud totius penè Germaniæ partes doctor egregius & insignis floruit Historiographus & Poëta, atq; omnium artium nobilissimus auctor habebatur, VIII. Id. Mart. diem ultimum feliciter clausit. Exstat apud Browerum p. 222 charta, uti loqui olim soliti, donationis, qua Ludovicus Rex Pii filius huic Rudolpho monacho & Confessori suo, concessit censum & Regios colonos & eorum omnium utilitatem, cupitque fructum ad ceteros item transire scholasticos. Quæ indicant, superfuisse tunc adhuc aliquam Fuldæ scholam, sed fortè non nisi trivialem; cui præfuerit quidem ille Rudolphus, ut non tamen ad ipsi usmet scholæ illius laudem pertineat magistri eruditio. Enimvero multus est Tritthemius quidem passim in laudanda Fuldensium ejus & sequentis aliquamdiu ævi mona-

monachorum eruditione & industria: fortassis autem scripsit illa non ex vero, sed finxit præclara quæque, bono studio, ut nempe illis exemplis sui ævi monachos rudes & desides excitaret ad amorem & cultum studiorum. Quapropter non etiam est, cur nos hoc loco immoremur, paucarum ævi illius sive Episcopaliū sive Cœnobialium scholis laudandis: quandoquidem nimirum non nisi ad paucas laus pertinet, simulque brevi tempore, etiam in præclarissimis quibusque illarum scholarum, omnia pristina litterarum exercitia extincta sunt & perierunt, ita ut vix vestigium aliquod tandem superfuerit.

Cæterum ab illis antiquis Episcoporum & Monasteriorum scholis, ut ad tempora propiora veniamus, longè diversum scholarum genus seculo Christiano tertiodécimo cæpit in Monachorum mendicantium cœnobiis, cum primis eorum qui institutum sive Dominici Hispani sive Itali Francisci amplexati sunt. Idque fortassis non ex primorum fundatorum quos vocant, sed nonnullorum doctorum virorum, qui pietatis studio in sodalitates istas concesserant, consilio. Enimvero non illis curæ fuit humaniorum litterarum disciplina, qualis aliqua, rudior quamvis, obtinuerat in antiquis cœnobiis, sed tantum non omnino fuit spreta & neglecta. Ejus loco autem exculta est Philosophia Aristotelica, quæ isthoc seculo decimotertio ex Arabica lingua Latine, scabrâ quadam interpretatione, in Europæorum Occidentalium manus pervenit. Præter quoque Philosophiam, Theologia, inusitatâ hætenus per omnem Ecclesiam, à primo ejus usque exordio, subtilitate ac curiositate, cum ore creberrimisque monachorum exercitationibus, tum scriptis libris, in cœnobiorum auditoriis passim & magno studio à magistris est tradita. In Scripturæ autem sanctæ illustrationem parum, ad Ecclesiasticarum aliarumque rerum veterum

terum peritiam comparandam nihil operæ impensum: idque quod quasi adorarentur præsentis tunc ævi tantum non omnia. Non male de doctrina illa Erasmus præfatione in Hieronymum ad Archiepiscopum Cantuariensem scripsit. *Neglecta bona litera, fastidita Græcanici sermonis peritia multoq; magis Hebraici, spreto eloquentia studium, quin & ipsa Latina lingua sic conspurcata est subinde novâ barbarie ut jam nihil minus esset quam Latina, nec Historia nec Geographia nec antiquitatis ulla cura.*

Hæc ratio autem cœnobiticarum istarum quidem scholarum fuit, non tertio decimo duntaxat sed etiam integris sequentibus duobus seculis, imo usque ad patrum memoriam & amplius. Tandem verò ipsiusmet Ignatii Lojolæ prudente instituto, secus quam factum fuerat à Dominico Francisco & aliis, planè nova disciplinæ facies exorta est in Jesuitici Sodalitii scholis: quas etiam ipsas dixeris meritò cœnobiticas. Etenim in illam institutionem ultrâ Societatis tyrones quilibet recipi solent, & literæ humaniores primæ ætati sic satis diligenter proponi. Philosophia etiam & Theologica studia longè feliciùs quam in ullis monasteriorum scholis hactenus factum, excoluntur. Ut tamen etiam hîc desint haud pauca ad justam scholarum ejusmodi perfectionem.

SUPPLEMENTVM XLIV.

Ad pag. LXXXIX.

QUæ in Dissertatione adducta sunt varia Decreta de Scholis per Episcopata instituendis, omnia surdis sunt auribus excepta. Ejusdem argumenti est integrum Caput XIX Sessionis XXIII Concilii Tridentini; sed nec illud quæ par erat reverentia ubivis est observatum: nisi quod in Germania plærisque Episcopalibus sedibus Collegia quæ appellantur Jesuiticæ Societatis, vice scholarum, sint ex eo tempore adjuncta, alicubi & Academiæ additæ.

SUPPLE-

Ad pag. LXXXIX.

SCholas cum Episcopiorum tum Monasteriorum veterum
Spost annum millesimum sensim per omnem Europam
defecisse, liquidum est ex monumentis ævi illius. Sensim
ajo id factum esse, non uno tempore aut omnibus in locis:
tandem tamen utrobique scholæ omnes extinctæ sunt, ma-
nente inter cathedrales Canonicos solo inani *Scholastici* no-
mine & dignitate. Digna memoratu sunt de Scholastici
illa vana appellatione Alberti Krantzii dicta, quæ l. VII c. 14
Wandalia posteritati reliquit. *Erat is* (Albertus, tempore Inno-
centii IV ad Concilium Lugdunense Livoniensis Episcopi
legatus) pridem *Scholasticus in Ecclesia Bremensi*, vir omni lite-
rarum genere doctissimus: quod illa tempestate, necdum crebrescen-
tibus publicis *Academiis*, apud insignes Ecclesias, qui nunc dure
Scholastici tum vocabantur *Magistri*, docentes in omni literarum
genere, in cunctis ingenuis & præclaris artibus. *Ætate nostra Scho-*
lastici officium nullum est, nisi collectas pauperum scholarium in usus
mensæ suæ vertere, ut pro se vicarium laborantem cogat insigniter
esurire. Digna etiam sunt hîc legi, ea quæ Henrico IV Impe-
rante annotavit Auctor *Apologiæ pro Casare* illo tunc scri-
ptæ adversus Gregorii septimi Papæ Epistolam aliosque;
est autem, ceu non male judicavit Goldastus, Waltramus
Episcopus Naumburgensis. Habentur illa *Tomo primo*
pag. 228 Germanicarum rerum scriptorum à Marquardo Frehero
editorum, & l. 2 c. 42 Apologiæ, prout illam distinxit Goldastus,
cumque aliis scriptis addidit *Replicationi pro Imperio.*
Novimus quidem, inquit ille, domesticam institutionem ejusmodi
monachorum, quam verè possimus assimilare siliquis porcorum, de
quibus non potuit ille saturari, quem dicit in Evangelio Dominus
adhæsisse uni de principibus hujus sæculi: postquam dissipavit por-

Vutionem

tionem paternæ substantiæ, tradens naturale ingenium luxui atque desidiæ: quum ad imaginem Dei factus sit homo, in intellectu (scilicet, in mente) in interiore homine (in eo quod intelligit veritatem, dijudicat iustitiam & iniustitiam, & novit à quo factus est) potest intelligere creatorem suum, laudare creatorem suum. Quam scilicet intelligentiam habet, qui prudentiam habet: alioqui pater mendacii Diabolus aufert à cordibus hominum Dei veritatem, aufert Dei imaginem, & imprimit apostasiæ suæ & mendacii imaginem. Quum enim à cæteris animantibus per hoc maxime differamus, quod rationale animal sumus, & loqui possumus: ratio autem omnis & sermo divinis libris continetur, per quos & Deum discimus, & quare creati simus non ignoramus: mirandum est valde, quod nolunt aliqui, præcipuè autem Monachi, quæ præclara sunt discere: qui ne pueros quidem vel adolescentes permittunt in monasteriis habere studium salutaris scientiæ; ut scilicet rude ingenium nutriatur filiquis damoniorum, quæ sunt consuetudines humanarum traditionum, ut ejusmodi spurcitiis assuesciti non possint gustare, quam suavis est Dominus, qui dicit in Evangelio de talibus; *Vae vobis scribæ & pharisæi, hypocritæ, qui tulistis clavem scientiæ: vos enim, inquit, non intratis nec finitis introeuntes intrare.* Igitur ignoratio divinarum Scripturarum ignoratio est Christi, qui dicitur virtus Dei & sapientia Dei. Mitto reliqua: etsi & illa sint perquam eximia.

Perierunt vero sensim scholæ non tantum in cænobiis veterum Benedicti regulæ sequacium, quorum mores degeneres perstringentem modò audivimus illum Apologiæ scriptorem, sed illorum etiam qui morum istorum reformationem amplexati sunt Cluniacensium, Cisterciensium. Clavallensium aliorumque in universum omnium: etsi circa initia visi fuerint eorum quàm multi sic satis magno studio etiam sacræ doctrinæ incumbere,

SUPPLE.

Ad pag. xc.

Ante seculum duodecimum neminem claruisse Parisiensis scholæ Theologorum, videtur inde etiam posse intelligi, quoniam eorum nemo memoratur in libello de Scripto- bus Ecclesiasticis Sigeberti Gemblacensis in Brabantia monachi, diligentissimi & pro temporis captu doctissimi chronographi: quem tamen librum scripsit jam initio duodecimi seculi. Qui hunc Sigeberti libellum autem excepit eodem argumento Henrici Gandavensis ita loquitur c. 14. *Mauritius Episcopus Parisiensis, in eadem civitate Theologica scholæ rector. c. 15. Petrus Cantor Parisiensis, & ipse etiam Theologica scholæ rector. c. 16. Petrus dictus Abeilardus, dialectica peritia, imò omnium liberalium artium insignis, Theologica scholæ rector. c. 17. Gilbertus cognomento Porreta ex magistro Theologica scholæ Parisiis Pictaviensis Episcopus. c. 18. Joannes Belet & ipse Theologica scholæ rector Parisiis. c. 24. Simon Tornaci oriundus, ex Dialectico subtilissimo, imò omnium liberalium artium fere sui temporis peritissimo, Theologica etiam scholæ Parisiis cathedram meruit ascendere magistralem, in qua plurimos habuit auditores c. 27. Stephanus natione Anglicus, Parisiis liberalium artium scholis præfuit, inde Theologica scholæ præfuit Theologiam celeberrime docuit. cap. 31. Petrus Lombardus Theologica scholæ præfuit. Forte iustâ temporis serie hos omnes haud enumeravit Henricus: nam Miræus quidem in scholiis narrat, in Episcopatu successisse Petro Lombardo Mauritium illum qui c. 14 memoratur: omnes tamen hi floruerunt seculo Christiano duodecimo. Idem Henricus porro c. 21 ait: *Alanus Insulis oriundus, liberalium artium peritus Parisiis Ecclesiastica scholæ præfuit: sed forte illa Ecclesiastica schola diversa fuit ab Academica. Est autem Alanus is de quo vetus superest barbarus versiculus,**

Vu 2

Qui

Qui tria, qui septem, omne qui scibile novit.

Quicquid sit de Alano, reliqui plus satis ostendunt, jam tum seculo duodecimo scholam Theologicam Parisiensem multum floruisse. De ipsa illa tempestate Parisiensis scholæ hæc fuerunt verba Jacobi de Vitriaco Historiæ Occidentalis cap. 7. *Fons hortorum, & puteus aquarum viventium, irrigans universæ terræ superficiem, panem delicatum & delicias præbens Regibus, & universæ Dei Ecclesiæ supernum mel & favum ultra dulciora propinans, Digna tamen etiam sunt lectu, quæ idem Jacobus annectit de malis Parisiensium cum magistrorum tum Studiosorum moribus ac diffidiis.*

Quantumvis autem frequentiam hominum jam seculis istis abundaverit Parisiensis schola, & Reges ipsos habuerit faventissimos, mirum tamen est, vix superesse ex ævo isthoc scholæ à Regibus concessa privilegia. Et vero prodiit in lucem Lutetiæ Parisiorum anno hujus seculi vicesimo quinto libellus hoc titulo: *Privileges donnez & octroyes par les Roys de France, sçavoir Philippes de Valois, Charles V, Charles VI, Charles VII, Louys XI, Charles VIII, Francois I, Henry IV, & Louys XIII à l' Université de Paris, supposos, officiers, & Serviteurs d' icelle. En semble les Arrest du conseil privé, confirmatifs des dits privileges.* Nisi forte singularem in usum hæc sola sint vulgata.

SUPPLEMENTVM XLVII.

Ad pag. xci.

INter multa Collegia quæ vocantur Parisiensis scholæ, quoniam id quod Navarra audit est nobilissimum, legi hic merentur quæ de illo narravit Joannes Mariana Hispanicarum rerum disertissimus scriptor Tomo 1. lib. 14. cap. x. *Regina impensa in eadem urbe Lutetia, schola quæ Navarra dicitur, ipsa ædificii amplitudine praeceptorum auditorumque numero in paucis præstans, extructa est. Septingentos alumnos bonis temporibus Gallie intra*

intra unas aedes habitantes numerasse fama est. Rebus turbatis vix quingenti erant (quo nos tempore scholas theologicas Lutetiae explicabamus) quidam eorum publica impensa collegii, plarique collata de suo stipe visitantes. Multa quidem etiam dignissima scitu in promptu sunt de aliis etiam collegiis, cum primis de illo longe celeberrimo, quod Robertus Sorbona Ludovico Rege instituit & nunc quoque illius gaudet cognomento: sed isthæc omnia adferre præter institutum fuerit.

SUPPLEMENTVM XLIIIX.

Ad pag. xcii.

Qvod diximus de Ottone Frisingense Episcopo, pridem tradidit etiam Radevicus l. 4. c. 2. de gestis Friderici I. Imperatoris, quod nempe *Philosophicorum librorum subtilitatem, in Topicis Analyticis atque Elenchis, primus ferè nostris finibus appor- verit.* Ideoque in gloriam viri illius merentur à grata posteritate legi, quæ ipsemet Otto de Gilberto Porretano & Abælardo differit l. s. *Chronici cap. 46 & sequentibus usque ad 53: utpote quæ specimen simul aliquod præbeant non vul- garis in subtiliore Philosophia progressus.* De illo porro Ottone ita annotavit antiquus quidam scriptor apud Wiguleium Hundium in *Metropoli Salisburg. pag. 155: Ad Parisios missus, Latinas literas ad præmium nactus Theoriæ atque secularis pruden- tiæ: i. e. Artium liberalium Magister ac S. Theologiæ profundis- simus ac eloquentissimus Doctor effectus est.* Dubito tamen, an huic narrationi tutò liceat fidem habere.

Cæterum ea quidem ætate Aristotelicum nihil præter libros Logicos, & ne illos quidem omnes, Latine fuerat versum: nec alia veterum Philosophiæ auctorum scripta præterquam unius Boëthii, Græcum verò nihil, fuerunt in manibus: quapropter nec ultra illa Logica excurrit ejus tempestatis Philosophica eruditio, quamvis ad altiora ingenium nonnullis haud de-
Yu 3
fuisse

fuisse ostendat is qui etiamnum superat Gilberti Porretani de *Sex Principiis* libellus. Non possum non hoc loco addere, quod Rigordus in *Chronico de gestis Philippi Augusti Francuorum Regis* narrat, in historia annorum MCCVIII & IX pag. 208 editionis Wecheliana. *In diebus illis legebantur Parisiis libelli quidam, ab Aristotele, ut dicebantur, compositi, qui docebant Metaphysicam, delati novè à Constantinopoli, & à Græco in Latinum translati: qui quoniam hæresi prædictæ (Almarici scilicet de qua paulo ante multa narraverat) sententiis subtilibus occasionem præbebant, imo & aliis nondum inventis præbere poterant, iussi sunt omnes comburi; & sub pœna excommunicationis cautum est in eodem Concilio (Parisiensi nimirum, contra Almarici sectatores tunc habito) ne quis eos de cætero scribere aut legere præsumeret vel quocunque modo habere.* An fuerint tunc circumlati Aristotelis nomine falsò inscripti libri Metaphysici, an in genuinos ita fuerit sævitum, non equidem audeo definire. Videtur tamen posterius magis verisimile. Refert enim doctissimus Naudæus libello de Edicto Ludovici XI Regis contra Nominales, ex Alexandri Nekani libro de Naturis rerum, Lothario secundo Imperante nonnullos Ecclesiasticos & Religiosos existimasse, libros Aristotelis à solo Antichristo legendos & intelligendos esse, quippe qui iis esset usus ad convincendos vel subtilissimos disputatores atque doctores. Et verò ipsum quoque Bernhardum iusto iniquiorem fuisse subtiliori Philosophiæ, haud obscure indicat Otto Frisingensis noster in Gilberti Porretani, quem non minùs atque Petrum Abælardum fuerat insectatus Bernhardus, defensione. Legi de hoc argumento meretur libellus Launoyi Sorbonici Theologi, quem inscripsit *de variâ Aristotelis fortuna in Academia Parisiensi*.

SUPPLE.

Ad pag. xcii.

QVoniam verba Rigordi omnia digna sunt quæ hîc commemorentur, adscribam comma istud integrum. *In diebus illis* (Philippo nimirum Augusto Rege) *studium literarum florebat Parisiis: nec legimus tantam aliquando fuisse scholarium frequentiam Athenis vel Ægypti, vel in qualibet parte mundi, quanta locum prædictum studendi gratiâ incolebat. Quod non solum fiebat propter loci illius admirabilem amœnitatem & bonorum omnium superabundantem affluentiam, sed etiam propter libertatem, & specialem prærogativam defensionis, quam Philippus Rex & Pater ejus ante ipsis Scholaribus impendebant. Cum itaque in eadem nobilissima civitate non modò de Trivio & Quadrivio, verum & de quæstionibus Juris Canonici & Civilis, & de eâ Facultate quæ de sanandis corporibus & sanitatibus conservandis scripta est, plena & perfecta inveniretur doctrina; ferventiori tamen desiderio sacram paginam & quæstiones Theologicas docebantur. Subjungam nonnihil eorum quæ addit Rigordus de Almarico. Fuit igitur in eadem sacra facultate studens quidam clericus Almaricus nomine, de territorio Carnotensi villâ quæ Bana dicitur oriundus: qui cum in arte Logica peritus esset, scholasq; de Arte illa & de aliis artibus liberalibus diu rexisset, transtulit se ad sacram paginam excolendam: semper tamen suum per se modum docendi & discendi habuit, & opinionem privatam, & judicium quasi sectum & ab aliis separatum. Hæc omnia Rigordus, testis ejus temporis rerum locuples.*

SUPPLEMENTVM L.

Ad pag. xciii.

ANte Honorii Papæ edictum, cujus meminit Dissertatio, jam seculo duodecimo Juris Civilis Romani studium Parisiis quoque fuisse cultum, vel illa doceant quæ modò ex Rigordo attulimus. *Confirmatur idem eo, quod de Udalrico*

rico Abbate monasterii S. Galli refert *l. de Casibus* illius monasterii Conradus de Fabaria *cap. 5* scribens: *dulciloquis Grammatica & Dialecticæ floribus informatum Parisios & Bononiam transmisit; jurisque peritia cum summa diligentia reparatum, omnibusque bonis confirmatum, ad summa provexit. Et paulò post: in Iure forensi & Ecclesiastico, quicquid excogitare poterat, faceto Minerva poculo cunctis audientibus propinavit. Quid? quod si Petrus Bælardus idem est cum Petro Abælardo, is quoque Parisiis ut Philosophiam ac Theologiam ita & Jurisprudentiam docuit. Accursius enim ad *l. Quinque pedum c. fin. regund.* hæc verba reliquit. *Quenam esset ea præscriptio, Petrus Bælardus, qui sanum cujusque legis intellectum pollebatur, hîc dixit nescio.**

SUPPLEMENTVM LI.

Ad pag. xciv.

Nisi valde fallimur, fecimus Libri de Origine Juris Germanici capite vicesimo primo clarissimum, Jus Romanum Justinianicum Bononiæ cæpisse doceri, Imperatore quidem Lothario Saxone, non tamen illo jubente, velexejus auctoritate. Hîc adducemus duntaxat verba Abbatis Urspergensis, qui vixit tamen Friderico II Cæsare. Eisdem quoque temporibus Wernerius libros Legum, qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in iis studuerat, ad petitionem Mathildæ Comitissæ renovavit, & secundum quod olim à divæ recordationis Imperatore Iustiniano compilati fuerant, paucis forte verbis alicubi interpositis, eos distinxit. In quibus continentur Instituta præfati Imperatoris, quasi principium & introductio juris civilis: Edicta quoque Prætorum & Ædilium curulium, quæ rationem & firmitatem præstant Iuri civili, hæc in libro Pandectarum, videlicet in Digestis, continentur: additur quoque his liber Codicis, in quo Imperatorum statuta describuntur. Quartus quoque liber est Authenticorum, quem præfatus

præfatus Iustinianus ad suppletionem & correctionem Legum Imperialium addidit. Bartolus ad 1 Constit. Digest. vet. pag. 6 ita loquitur: *Habere Studium vel licentiam docendi procedit ex privilegio tantum, vel ex consuetudine longissimâ. Sicut Paduæ: ubi est Studium generale ex consuetudine: & sic eadem privilegia sunt ibi quæ sunt Bononiæ; ubi est Studium ex consuetudine & privilegio Lotharii Imperatoris, ut dicunt quidam.* Quæ verba indicant, à nonnullis quidem tunc temporis fuisse perhibitum, Lotharium Cæsarem facultatem docendi Bononiensibus concessisse, simul tamen jus illud niti consuetudine: ast illud de Lothario non nisi à quibusdam dici, atque adeo à Bartolo ipsomet non fuisse certò creditum.

Verosimilius longe est, à Friderico I Imperatore, facultatem Jus Romanum illud docendi, fuisse Bononiensibus confirmatum. Et vero tradit hoc Auctor Ephemeridum eruditum, scriptor Gallicus, Ephem. vii Anni sexagesimi quinti: sed præter illum hætenus nemo. Nec fidem meretur, quoniam & reliqua quæ addit de Jure Romano jussu Friderici in fora Italiæ & Germaniæ recepto futilia sunt.

Jam tum autem, Friderico illo Cæsarem Germanicorum fortissimo imperante, Romanorum Jus docuisse Bononiæ illos quos Dissertatio laudavit, verat dubitare Otto Muræna Chronologiæ Laudensis scriptor coævus; cujus verba adducit in historia anni 1558 libro xii Annalium Baronius. Recitabimus ipsamet illius verba. *Hoc anno Dominus Imperator Fridericus in Roncalia colloquium in S. Martino proximo veniente maximum se constituit habiturum: præcepitque omnibus ferè Italiæ Principibus atque Civitatum Consulibus, ut ipsi colloquio interessent. Ad quod etiam principales quatuor Legis Doctores, videlicet Dominos Bulgarum & Martinum Gosium Jacobum atque Hugonem de Porta Ravennana, interesse fecit. Istorum autem quatuor Docto-*

rum & quamplurimorum aliorum fuit Dominus Guarnerius doctor antiquior. Ad quem, cum in extremis laboraret, accesserunt sui scholares, dicentes: Domine, quem vultis post mortem vestram doctorem nobis constituere? Quibus ipse respondit per duo carmina infra scripta: quæ qualia qualia non piguit retulisse.

Bulgarus os aureum: Martinus copia Legum:

Hugo mens legum: Jacobus est quod ego.

In maiorem fidem addemus & illa, quæ de eodem negotio narrat Radevicus l. 2 cap. v, præsertim quia & alia continent iucunda perceptu. *Sequentibus*, inquit de Friderico Imperatore, diebus plena atque solenni curia, iudicio atque iustitia à mane usque ad vespèram intentus, querimonias & proclamationes tam divitum quam pauperum diligenter audiebat. Habens q. quatuor iudices, (quid iudicum vocabulo tunc Itali intellexerint, infra docebimus) videlicet Bulgarum, Martinum, Jacobum, Hugonem, viros disertos, religiosos, & in lege doctissimos, Legumque in civitate Bononiense doctores & multorum auditorum præceptores; cum his aliisque legisperitis, qui diversi ex diversis civitatibus aderant, audiebat & terminabat negocia. Videns autem multitudinem eorum qui crucem bajularent (is enim Italarum mos est, ut habentes querelam crucem manibus præferant) misertus illorum ait; mirari se prudentiam Latinorum, qui cum præcipue de scientia Legum gloriarentur, maxime Legum invenirentur transgressores, quàmque sint ænaces iustitiæ sectatores in tot esurientibus & sitientibus iustitiam apparere. Hæc illi. Ipsa Bononia quantam tunc existimationem sibi comparaverit ex Legum illo studio, vel unum illud doceat præconium, quod Ligurini l. 9 de Friderico illo agens habet Guntherus.

*finesque Bononia iuris
Ingreditur studiosa tuos.*

SUPPLE.

Ad pag. xcvi.

DE Aristotelis libris ex Arabico, curante Friderico II. versis, non est quod hic addamus quidquam, præter illud, quod opus Politicum Aristotelis apud Arabes non fuerit repertum ac proinde nec cum aliis Latinè versum. Id quod jam pridem docuimus Introductione in Politica Aristotelis. Verum autem esse id quod hic affirmat Dissertatio de scriptoribus Philosophicis & Medicis ex Arabum lingua tunc temporis translatis, lubet hoc loco astruere testimonio duorum duntaxat insignium illius literaturæ virorum, Josephi Scaligeri & Johannis Seldeni. Illius hæc verba sunt epistola ad Stephanum Ubertum, quæ est operis epistolici posthumi 362: *Florentibus Arabum rebus, summa meliorum literarum imperitia in tota Ecclesia Latina erat: quum bonæ disciplinæ inter Mahumeda- nos maximè vigerent. Et profecto quicquid Latini scripserunt postquam illos inscitia suæ monuit Arabum industria, id totum Arabi- bus acceptum debent; Philosophiam Medicinam & Mathematica. Nam nullum Græcum scriptorem habuerunt, quem non ex Arabica in Latinam translatum legerint. Ptolemæi Magnam Syntaxin prius ex Græca Arabicam, ex Arabica Latinam factam tractare cæperunt. Sic Euclides Arabice, deinde Latinè conversus, tamdiu inter nos ob- tinuit, donec capta Constantinopoli exules Græci nos relictis lacunis ad ipsos fontes convertere docuerunt. Seldenus in Commenta- rio ad Origines Eutychii Patriarchæ Alexandrini ab sese Arabice Latinèque editas, in hæc verba est pag. 156 locutus: Scientiæ Liberales riteque institutæ diu vocari solebant à nostris *Studia Arabum & Arabica studia* veluti denominatæ à gente ac locis ubi tunc solum seriò colebantur. Id etiam liquet ex præfatio- ne Adelardi Monachi Bathoniensis, Athelardi item dicti, in *Quæ- stiones suas Naturales*, quas ex Arabum Scholis redux in Angliam conscripsit.*

XX 2

conscripsit.

conscript. Hac de re item consulas Guilielmum Malmesburiensem de Gestis Regum in lib. 2 cap. 10. Floruit ante quingentos Athelardus ille abhinc annos, (Henrico primo in Anglia regnante) & primus Euclidus Elementa Geometrica Latine vertit, sed ex Arabico (quorum exemplar MS. penes me habeo) uti & alia Mathematica. Nam seculis in illis, ut & diu post, non ex Græco fonte, sed ex Arabicis versionibus Latine, sed barbarè nimis redditus, Platonis ac Aristotelis pleraque, Ptolemæum item, Hippocratem, Galenum, Euclidem, id genus alios habebant Academici Occidentales. Et Avicennas tandem Averroes Alfarabios versos. Nec verò Themistios Philoponos Alexandros Simplicios omnino legebant; quos nec habuere, uti nec alios ferme autores Græcos, antequam, post captam à Muhamed secundo Constantinopolim anno Christi 1453 Græci aliquot scientiores eorum exemplaria, in Italiam Galliam ac Germaniam profugi, secum asportabant. Latine autem versi erant libri illi Arabici, in Academicorum gratiam, sub Lothario Saxone & Frederico Enobarbo circa annum 1140. Quo tempore Alcoranus in Hispania primò item Latine redditus est; à Robertonempe Retenensi Anglo & Hermanno Dalmata, qua de re videsis Petrum Cluniacensem in Bibliotheca Cluniac. pag. 1010. & Balæum Cent. 2 Script. 80.

SUPPLEMENTVM LIII.

Ad pag. xcvi.

QVÆ de numero Professorum Bononiensium refert Dissertatio, illa acceperam à Fortunio Liceto summinis tunc temporis Philosopho in Academia Patavina: qui cum frequens & amicum mihi erat literarum commercium. Quod gratitudinis ergò hic memoro, erga virum de Philosophia aliisque studiis nonnullis præclare meritum.

SUPPLEMENTVM LIV.

Ad pag. ci.

GAriopontum seculo jam undecimo vixisse, præter aliam quam

quam multa docuit vir variâ doctrinâ eximius, Thomas Reinesius in *Defensione suâ Variarum Lectionum* pag. 143 § 155, ingenue emendans nonnulla quæ scripserat l. 3 Variarum Lectionum cap. 2 & 12. Ibidem præclara haud pauca adfert de ipsamet Schola Salernitana, quæ proinde merentur attentionem; etsi schola illa omnis pridem interierit, idque quantum videtur annitentibus Neapolitanis Gallicæ stirpis Regibus.

SVPPLEMENTVM LV.

Ad pag. cxi.

Ordinis vox olim apud Romanos fuit valde communis. Et vero Ordo senatorius, Ordo equestris, Ordo plebejus, nomina sunt jam veteri Romæ cognita. Cicero quoque memorat l. X. *Familiar. epist. 9 ad Crassipudem* Ordinem publicanorum. Servius ad illud Virgilii

delectos Ordine ab omni

Centum oratores angusta ad munia Regis

Ire jubet:

illud ordine ab omni scribit esse, ex omni qualitate dignitatum: quod apud Romanos in legatione mittenda hodieq. servatur. Alibi memorantur Ordo Sacerdorum, Ordo haruspicum, alique, καὶ ἰξοχλω' tamen & nullo addito, Jurisconsultis Ordo audit Ordo decurionum: quapropter ubi de probatione per Ordinem instituenda agitur pene soli decuriones intelligendi videntur.

SVPPLEMENTVM LVI.

Ad pag. cxii.

Plinius *epistola 66 l. X* haud obscure indicat, jam tum, Trajano scilicet imperante, Philosophis fuisse concessam civilium munerum vacationem. Hanc autem deberi beneficio Vespasiani, discere est ex verbis Charisii in *Dissertatione* adductis. Forte verò Domitianus ut Rhetoribus ita

Xx 3

& Phi-

& Philosophis eripuerat hoc paternum beneficium, utpote quos urbe expulerit; reddidit vero Trajanus. Etenim hunc Plinius in Panegyrico hisce verbis allocutus est. *Quid vitam, quid mores iuventutis, quàm Principaliter formas! Quem honorem dicendi magistris, quam dignitatem sapientiæ doctoribus habes! Ut sub te & spiritum & sanguinem & patriam recuperent studia, quæ priorum temporum immanitas exiliis puniebat, cum sibi omnium vitiorum conscius Princeps inimicas vitiis artes non odio magis quàm reverentiâ relegabat. At tu easdem artes in complexu, oculis, auribus habes.* Videtur autem Antoninus Pius Philosophis iterum pristinam immunitatem negasse, satim perper Asiam: nec enim in illa ejus Constitutione quam pag. 113 Dissertationis Modestini verbis produximus, ulla fit inter eos qui immunitate possint gaudere Philosophorum mentio. Memorat tamen idem Modestinus, Philosophos immunitate tutelarum ab Antonino Pio, à Marco autem non minùs quàm Rhetores Grammaticos & Medicos multis privilegiis fuisse affectos. Quæ verba itidem recitavimus pag. 113. Cæterùm Severo Imperatore, nisi fallar, irriti & ludibrio quodammodo sunt Philosophi affecti, per eam Constitutionem quæ ex Papiniano translata est in Titulum Pandectarum. *De muneribus & honoribus l. 8. §. 4.* Ita enim illa loquitur. *Philosophis, qui se frequenter atque utiles per eandem studiorum sectam contendentibus præbent, tutelas item munera sordida corporalia remitti placuit: non ea quæ sumptibus expediuntur: etenim verè philosophantes pecuniam contemnunt, cujus retinendæ cupidine si etiam adseverationem detegunt.* Notandum verò, solos Stoicos tunc voluisse videri opes spernere: alia sane mens fuit scholæ Peripateticæ. Quin imò non multò post videtur omnis immunitas Philosophis erepta. Diserte enim tit. de Decretis Decurionum l. XI Codicis Justiniani Diocletianus & Maxi:

& Maximianus ita caverunt: *Exceptis qui Liberalium studiorum antistites sunt, & qui medendi curâ funguntur, decurionum decreto immunitas nemini tribui potest.* Nec enim inter illos alii videntur tunc numerati quàm Grammatici & Rhetores. Fortassis autem à Triboniano Philosophi omissi sunt, quia illo tempore erant & rari & contempti.

SUPPLEMENTVM LVII.

Ad pag. cxvi.

Quæ de Medicorum probationibus diximus, dubito num recte sese habeant. Diserte enim Symmachus *l. 1 ep. 26* de Medicis inquit: *Lege cautum est, ut primi artis ejusdem de novorum scientiâ judicarent.* Atque ita longe aliter fuerint intelligenda, quæ ad Olybrium Præfectum Urbis rescripserunt Valentinianus & Valens. Et verò cum Roma non habuerit Decuriones, saltem de illo Ordine Imperatores non sunt hîc loquuti. Primi porro *Artis* videntur Symmacho dicti qui aliàs Archiatri audierunt: quod fateor rectè monuisse Pancirollum *l. 2 c. 45*: mutata scilicet de Archiatri sententia nostra pristina: prout jam tum fecimus in Supplemento XXVII. Quæ Medicorum autem, eadem isthac tempestate videtur fuisse conditio Philosophorum. Disertè enim satis idipsum significant quæ pag. III verba adduximus Valentiniani & Valentis Imperatorum: *Reddatur unusquisque patriæ suæ, qui habitum Philosophiæ indebite & insolenter usurpare cognoscetur: exceptis his qui à probatissimis approbati ab hac debent collusione secerni.* Ex quibus verbis simul hoc tamen etiam discere est, non omnes habitu Philosophico tunc amictos ante illius habitus assumptionem probari solitos, sed spontaneo arbitratu vulgò id fuisse factum. In Iuliani etiam Imperatoris constitutione *Ordinis* voce intelligendos ipsos *magistros studiorum*; ut *Curiales* de-

mum

num sint Decuriones, non amplius multum repugnabimus. Et vero cum Advocatos probari à suæ Juridicinæ magistris mos tunc fuerit, quidni etiam circa alios id fuerit observatum? Sed & jam tum Supplemento XIII adducta sunt verba S. Augustini, quæ non obscure indicant, sese à Symmacho Urbis Præfecto Mediolani constitutum fuisse Professorem Rhetoricum, *ditione proposita probatum.*

Legi vero majoris illustrationis causâ heic merentur, quæ etiam de Advocatorum probatione olim fuerunt constituta *l. 9 nemini Codic. de Advocat. divers. judicior.* Quicunque nimirum patroni causarum munus ambiebat, docebat primo apud Præsidentem Provinciæ se cohortalem non esse i. e. non obnoxium Præsidentis apparitioni: mox jurabat Antecessor, a quo erat institutus in Legum doctrina, illum juris peritiâ satis esse instructum. Addere operæ pretium est heic annotata à Pancirolo *l. 1. variar. lection. c. 26* de tabellionum creatione. *Legitur in quadam Leonis Philosophi Novella, ex certo corpore tabellionum eruditiores & vitæ integritate probatiores ex collegij sententia electos fuisse, qui LX libros Basilicon & XL Titulos Encheiridij tenerent. Eos autem ephestride indutos ad Præfectum Urbis perductos fuisse, jurantibus his qui elegerunt, se nulla ambitione vel gratia motos electionem illam fecisse. Mox in Auditorio Præfecti Urbis annulo signatorio accepto ad Tabularij gradum promotos, inde ad templum perductos fuisse, ubi pro ephestride à Sacerdote album phetonium, recitatis quibusdam precibus, accipiebant. Postremò omnes simul convivatos esse. Quæ aliquam in creandis Doctoribus nostris habent similitudinem. Hactenus Pancirollus.*

SUPPLEMENTVM LIIX.

Ad pag. cxvii.

EXcerptum illud Phoritanum Olympiodori docet, Pallium Sophisticum, quo de ibi agitur, non fuisse duntaxat Rhetorum

torum sed etiam disciplinæ illius studiosorum habitum. Quod dignum est observatu, quoniam Pallium aliàs habitus quasi proprius fuit Philosophorum. Fortè autem Athenis duntaxat Sophisticum aliquod juvenile pallium fuit, & non nihil à Philosophico diversum. Non enim etiam aliis adscribi illud solet. Illam sane raritatem arbitror movisse Photium, quare ad vitam Isidori Philosophi à Damascio conscriptam, cum dixisset Damascius de semetipso: λέγοις ὁπιδεικνύμην πρὸς πρην, τὴν ὅτι ῥητορικὴν τρέβωνται περὶ μέγας: cum curâ notaverit, fuisse tunc temporis & pallium aliquod *Rheticum*. Nec verò hoc Rheticum pallium aliud fuit ab eo quod Olympiodoro audit *Sophisticum*.

SUPPLEMENTVM LIX.

Ad pag. cxvii.

IAm tum Supplemento XII ex S. Augustino notavimus quædam, de petulantia ejus ætatis studiosorum juvenum, & Carthagine & Romæ usitatâ. Notantur porrò Canone 71 Concilii Trullani quidam petulantes mores eorum juvenum, qui tunc temporis Constantinopoli Legum studiis dabant operam. Habitum autem est illud Concilium in Trullo Constantinopoli, imperante Constantino Pogonato, jam tertio post Justinianum seculo. Latine versus canon ille ita sese habet: *Eos qui docentur Leges civiles, Græcis moribus uti non oportere, & neque in theatrum induci, neque eas quæ dicantur κύλισεας peragere, vel præter usum communem sibi vestes induere: nec quo tempore disciplinam aggrediuntur, vel ad finem ejus perveniunt, vel ut in summa dicam, in ejus doctrinæ dimidio. Si quis autem deinceps hoc facere ausus fuerit, segregetur. Qui illi fuerint Græci mores, qualis in theatrum inductio, quæ vestium mutatio, qualis denique cylistra isthæc, nos fugit. Et verò etiam ipse Balsamo τὰ κύλισεα tantum ex conjectura interpre-*

Yy

tatur:

tatur: quoniam nempe ejus ætate isthæc jam defierant. Si tamen verò est, licet hinc discere, fuisse talia factitata tunc & initio & fine imò & medio tempore studiorum Juris: quæ nempe ex Justiniani instituto certo annorum numero erant circumscripta. Perindigna autem fuisse illa omnia, indicat gravis delinquentibus indicta poena. Ἀποκλεισθῆναι enim ait Canon: quod est, communione sacra excludi. Non abs re fuerit conferre quæ in Dissertatione pag. 122 annotavimus ex l. 3 Cod. de veteri jure enucleando. Enimvero, insignem etiam tunc fuisse peculantiam Juris studiosorum, simulque ipsis Professoribus fuisse illudum non solis juvenibus, & ludos istos in crimina transisse, ac proinde meruisse vindicari, Constantinopoli quidem à Præfecto Urbis, Beryti autem à Præside Phœnicie maritimæ, Episcopo civitatis, & Legum Professoribus, liquet ex ipsamet Justiniani Imperatoris constitutione.

Haud inanis fortè suspicio est, omnia hæc instituta quasi ad exemplum mysticarum initiationum: quales fuerunt olim non tantùm in Ægyptiorum, Græcorum, aliorumque gentilibus sacris, sed etiam in monachorum claustris, imò ipsis, met ubique receptis Christianorum ritibus. Quam in rem quæ observavit Lucas Holsteinius ad vitam Pythagoræ pag. 71 editionis Londinensis, eximia sua eruditione promerentur, & legi & cum cura expendi ut reliqua omnia.

SUPPLEMENTVM LX.

Ad pag. cxxiii.

IAm pridem à viris Ebraicè doctissimis ex Thalmudicâ Gemara ad Fit. Megilla, hæc fuerunt adducta: Synagoge erant Hierosolymæ quadringentæ octoginta: in harum qualibet habebatur bibliotheca, & domus doctrine. Bibliotheca ad lectionem scripturæ sacræ: Domus doctrinæ qua doceretur Mishna. Has autem.

autem universas sustulit Vespasianus. Idem ex Gittin memora-
verunt, in urbe Bitter, quæ item cruentâ clade à Romanis
perdita est, fuisse synagogas quadringentas, ut alibi alias. Et
verò inprimis olim celebraræ Jafnensis, Zephoriana, Cæsa-
riensis & Tiberiensis. De Bitterensi quæ narrant Judæi
talia sunt, ut fidem non mereantur: singulas nempe synago-
gas habuisse quadringentos magistros, & quemlibet magistro-
rum quadringentos auditores. Reapse tamen magis insana
sunt mendacia quæ jactant Judæi de suo R. Hillel & Rabbi
Akiba. Illi nempe fuisse aliquot auditorum millia: quorum
octoginta ita eminuerint, ut triginta fuerint digni divina
conversatione ad instar Moſis, triginta alii digni in quorum
honorem sol subsisteret Josuæ exemplo, reliquis excelsum
nomen inter doctos obtinentibus: Akibam audivisse discipu-
los viginti quatuor mille. Mitto similes alias Judæorum por-
tentosas fabulas. Videtur autem, si non omnes illas syna-
gogas veteres, quæ ita laudantur à Thalmudicis, saltim pleras-
que, fuisse Pharisaicas: quoniam illa secta & Thalmudicos &
reliquos post Judæos infecit. Non enim Sadducæi potue-
runt admittere in scholis suis Mischnam, utpote quæ tota sit
Pharisaica. In omnibus porrò paulò majoribus oppidis
fuisse saltim aliquam synagogam, recte colligunt eruditi ex
hisce verbis Tituli Megilla: *Quænam est civitas magna? Ea, in
qua erant decem homines otii: si hoc numero minor, jam vicus est.*
Homines nempe otii sunt doctores synagogici. Verùm
non licet tutò Thalmudicis narrationibus fidere.

SUPPLEMENTVM LXI.

Ad pag. cxxiv.

Notavimus in Dissertatione, sedisse quondam doctores
Judaicos in cathedra editiore: auditores porrò sedisse
in terra quasi ad pedes magistrorum, iam pridem à multis est

Yy. 2

obsere

observatum. Illustrabimus id ipsum uno duntaxat testimonio Ludovici de Dieu, viri in hac literatura magni, qui ad illa Actuum Apostolicorum XII, ubi Paulus ait sese educatum *ὡς τὸ τὰς πόδας γαμαλίου*, ita commentatus est. *Sedebat magister in loco editiore: discipulus dicebatur prostratus sive jacens in solo ad pedes magistri. Tamdiu dicebatur parvus, & tempus illud parvitas. Inde erat juvenis, neque vocabatur nisi nomine patris, Exempli gratia filius Simeonis. At post impositionem manuum, qua ad Rabbinatum promovebatur, appellabatur Rabbi David filius Simeonis. Hic dum esset socius magistri non amplius jacebat in solo, at nec sedebat sedente magistro, sed erat inclinatus sive in latus recumbens. At quum factus esset doctor Legis, vocareturque Magister noster Rabbi, sedebat quum alios juniores aut imperitos doceret, at stabat coram alio Rabbi sene. Hæc ille.*

SUPPLEMENTVM LXII.

Ad pag. cxxv & sequentem.

IN Dissertatione diximus, Judæos olim suos magistros certis ritibus initiasse. Et verò primùm collocaverunt in cathedram: deinde tradiderunt iis clavem & pugillares: tertio imposuerunt manus: denique renunciaverunt eos Rabbiorum titulo. Digna lectu de hoc argumento congeffit Jacobus Altingius *l. de Ebræorum Republica scholastica pag. 106 & seqq.* Præclara etiam sunt quæ de hisce commentatus est vir perquam insignis Joannes Seldenus, in Commentario ad Eutychie Patriarchæ Ægyptii Alexandrinæ Ecclesiæ Origines n. x. pag. 18 & seqq. usque ad 23. Ut nunc silentio præteream dicta Josepho Scaligero, Cunæo, Buxtorfio, Grotio, Salmasio & aliis.

Quod porrò monuimus, à Judæis tradi; quasi olim Syne-drii testimonium fuerit necessarium, illud ab Hillele esse institutum, docet Seldenus. Placet tamen etiamnum, id quod diximus nos in Dissertatione. Quæ

Quæ de verâ acceptione vocis νόμιμα diximus confirmat illud quod Stobæus ferm. XLII ex Stoicis nescio quibus refert: νόμιμοι εἶναι ἄνδρα καὶ ἀκαλεσθητὸν τῷ νόμῳ καὶ περικηκὸν τῷ ὄπ᾽ αὐτῆς περικηκῶν: Νομικὸν δὲ τὸν ἐξηγητὸν τῶ νόμου. Merentur conferri quæ Grotius annotavit ad Matthæi cap. II v. 4. Quæ item nos annotavimus de insolente auctoritate quas suis Rabbiniis Judæi tribuere sunt soliti, illustrat præ aliis eximium in modum Joannis Frischmuti longe doctissimus libellus de eo: *utrum Ebræi statuunt, idem simul posse esse & non esse.*

SUPPLEMENTVM LXIII.

Ad pag. cxxix.

PRæclara quædam de Synagogarum Decemvirali collegio notavit J. Saubertus, non tam generi nomine quàm eximia doctrina mihi multò acceptissimus, in opusculo subjuncto Dissertationi Panegyricæ de *Studii linguæ Ebrææ in Theologia utilitate & necessitate*: interque ea; sextum illius collegii dictum esse *Ministrum synagoga publicum*, item *Nuncium Ecclesiæ* sive ἄγγελον τῆς Ἐκκλησίας, ut & *Inspectorem congregationis* aut ἐπίσκοπον. De hoc scripsisse Maimonidem: *Non constituunt Ministrum synagoga, nisi qui sit excellens in cœtu sapientiâ & factis: & si sit senex tanto honoratior erit apud reliquos. Et operam sedulò navant, ut Minister synagoga acceptabilem habeat vocem, ipseque exercitatus sit in legendo. Si tamen barba ejus non sit plena, licet sit valde sapiens, Minister ille synagoga constitui non potest, propter reverentiam cœtus.* Secundum hanc doctrinam Episcopi Ecclesiæ non respondeant Archisynagogis, sed illis qui in Synagogico Collegio sexti fuerunt ordinis: reapse tamen Episcopi olim audierunt quoque πρεσβύτεροι sive antistites.

Ad pag. cxxxiv.

Bulla Gregorii IX Papæ, cujus quædam verba produxi-
mus fide Naudæi, si integra prodiiſſet hætenus in lucem,
potuiſſemus multa certò conſtituere. Obſervari autem ex
verbis adductis etiam hoc licet; jam tum Papali auctoritate
conſtitutum *Cancellarium* aliquem, à quo dependeat honorum
Doctoralium collatio. Et verò ad hoc Pariſienſis Scholæ
exemplum videntur paſſim ex eo tempore in eundem uſum
Academici Cancellarii cœpiſſe. Ut ſanè antehac nullius
Doctoralium honorum collationis, ita nec ulla Academici
Cancellarii uſquam reperitur memoria. Mirum verò, hu-
jus Gregorianæ Bullæ nullam eſſe à Fileſaco etiam factam
mentionem, in libro perquam accuratè aliàs conſcripto de
Schola Theologica Pariſienſi, editoq; Lutetiæ anno 1620.

SUPPLEMENTVM LXV.

Ad pag. cxxxv.

Quæ Fileſacus diſſeruit hac pagina Diſſertationis, illa con-
firmantur iis quæ de Petro Abælardo narravit Otto Fri-
ſingenſis l. i de geſtis *Friderici Imperatoris* cap. 47. Habuit
primo præceptorem *Rozelinum* quendam; qui primus noſtris tempo-
ribus ſententiam vocum inſtituit, & poſt ad graviſſimos viros *Anſel-
mum Laudunenſem* & *Guilhelmum Campellenſem Catalauni Episco-
pum* migrans, ipſorum dictorum pondus tanquam ſubtilitatis acu-
mine vacuum judicans, non diu ſuſtinuit. Inde magiſtrum inda-
ens *Parrhiſios* venit, plurimùm in inventionum ſubtilitate, non ſo-
lùm ad *Philoſophiam neceſſariam*, ſed & pro commovendis ad
jocos animis utilium, valens. Ubi occasione quadam ſatis notâ non
benè tractatus, monachus in monaſterio *S. Dionyſii* effectus eſt. Ibi
die noctuque lectioni ac meditationi incubans, de acuto acutior, de
literato efficitur literatior: in tantum, ut poſt aliquod tempus ab
obediencia

obedientia Abbatis sui solutus, ad publicum prodiret docendique
 rursus officium assumeret. Differuit præterea eodem hoc de
 argumento in Filesaci sententiam, & Joannes Launæus cu-
 riosus ejusmodi rerum Parisiensis scholæ indagator, fabula-
 rumque sacrarum complurium felix triumphator, libello
 quem de Brunonis primi auctoris Carthusianæ disciplinæ se-
 cessu in eremum conscripsit, nonnulla pag. 109 & 110: sed
 prolixiora sunt quam ut huc transcribi possint, estq; ipse libel-
 lus vulgò in manibus, certe meretur lectionem diligentem.

SUPPLEMENTVM LXVI.

Ad pag. cxxxvi.

Purpureum galerum ab Innocentio id nominis quarto
 Pontifice Cardinalibus esse concessum, non Massonus so-
 lus sed etiam & pridem Martinus ac post Platina atque Onu-
 phrius testati sunt. Platinae verba sunt: *Idem* (Papa scilicet
 Innocentius) *bono consilio usus, Cardinalium sedes jampridem*
vacuas, optimo quoque in collegium cooptato, replevit: statuitque, ut
Cardinales equo in publicum vecti galero rubro uterentur, honestandi
ordinis causa. Ad quæ Onuphrius hæc annotavit. *Hic in vi-*
gilia Natalis Domini anno M CC XLIV. Lugduni in Concilio ge-
nerali, duodecim Cardinalibus creatis, ejus ordinis hominibus pro-
prium insigne pileum rubeum dedit. Auctor Martinus qui eo tem-
 pore vixit, in hujus Pontificis vitâ. Quo significabatur, eos etiam
 caput suum, si opus esset, pro Ecclesiastica libertate tuenda, gladio
 offerre debere: & præsertim eo tempore, quo Romana Ecclesia à
 Friderico II Imperatore vehementer oppugnabatur. Reliqua ejus
 ordinis insignia posteriores Pontifices excogitarunt, in his præcipuus
 fuit Paulus II. Hactenus Onuphrius Panvinus. Sunt qui ei-
 dem Innocentio acceptum referunt Pileum purpureum
 Doctorem: sed hactenus certum hujus rei argumentum
 nullum reperi. Dicemus sententiam nostram Supplemento
 proximo.

SUPPLE.

Ad pag. cxxxix.

IN Clementinæ à nobis in Dissertatione adductæ verbis differta fit mentio Insignium Doctoratus; & quidem ita, ut appareat, tunc temporis fuisse illa in usu, & solenni ritu cum gravibus impensis *circa cibos vestes & alia recipi* tunc solita. Lata autem est illa Clementina in Concilio Viennensi sub Clemente V statim initio seculi decimiquarti. Ut proinde insignia Doctoratus aut Magisterii jam tum seculo præcedenti tertiodecimo cæperint, non minùs atque eorum solemnes collationes, Ad illa autem Clementinæ verba hanc glossam adjecit Joannes Andreas magni nominis Bononiensis Jurisconsultus. *Ita loquimur nos. (Bononienses videlicet) Et ista Insignia sunt, Cathedra, Birretum: apud aliquos Liber, Annulus, Osculum.* Ut proinde Bononiæ Cathedra tantùm & Birretum inter insignia Doctoratus fuerint numerata; in aliis autem Universitatibus observata & reliqua: quo quidem tempore vixit Andreas ille, quem constat obiisse anno 1346. Non contemnenda porro de Insigniis illis notavit & Guido Pancirollus *J*Ctus Italus eleganter doctus *l. 1 cap. 33 Variarum lectionum*: quæ igitur etiam hic merentur legi. *Nostorum Doctorum Insignia sunt Pileus quadratus, qualem Sacerdotes gerunt, ut Justitia Sacerdotium in eos, qui creantur Jurisconsulti, translatum esse significetur: etsi in Italia hoc hodie in desuetudinem abiit. Item Annulus pro signandis responsis iisdem traditur. Longa quoque vestis, qualem gestant sacerdotes: & Cathedra atque Liber, quæ ad indicandam, datam ad docendum & jura interpretandi facultatem, adhibentur. Osculum autem, quo Doctor creatus excipitur, est gratulationis porta, dignitatis demonstratio, non insigne. De quibus Glossa in Clement. 2 in verb. Insignia t. de Magistris, & ibi Canonista. Hæc Pancirollus: ubi tamen quo*

quo auctore hi ritus cæperint, non docet, fortè nec in aliis veritatem assecutus, uti mox patebit. Longe altius petita sunt quæ Nicolaum Peirescium, virum utiq; pereximium, de horum Insignium origine in Aquensi Academia differuisse, refert Petrus Gassendus *vita Peirescii l. 1. fine. Biduo post, inquit, cum ornamenta Doctorea in Fratrem conferret, dici non potest, quæ suavitate auditores perfuderit. Scilicet ex statua quadam Metrodori, cum galero suo, seu Arcadico pileo, & insulis, cumque pallio Philosophico & annulo in sinistra manu: itemque ex statu quibusdam Hippocratis cum simili pallio epomideq; adjuncta: ex inscriptione quadam Eubuli Marathonii, & insulata statua non ad cervices sed circum caput: ex consimilibus Platonis, Theophrasti, Phavorini, aliorum: ex cimeliis Gothicis, in quibus mitra pileis non admodum absimiles: ex innumeris aliis (ut breve faciam) monumentis ostendit, quemadmodum usus ejusmodi ornamentorum ab usque Græcis ad Latinos & ad nos usque transierit: quemadmodumque ex Philosophia atque vetere sacerdotio gradum fecerit in doctrinam professionemque multiplicem recentiorum Academiarum: idque citatis passim Conciliis, Patribus, Poëtis, Historicis, Philosophis, Orationibus, quibus plenam faceret fidem. Hactenus etiam ille.*

Ut verò nec meam de hoc argumento dissimulem conjecturam: non equidem negaverim ex veteris ævi Philosophorum & Sacerdotum, etiam ipsorummet gentilium, habitu in Christianos Græcos pariter Latinosq; mores quædam transisse: quoniam tamen seculo Tertio decimo, prisca illa & obsoleta fuerunt & fortè nemini mortalium amplius nota, liquidum est, illos qui tunc temporis isthæc insignia Doctoratuum instituerunt ad exempla antiqua non respexisse. Non potest etiam placere, quod de significatione annuli tradidit Pancirolus, de signandis nempe annulo responsis: quia annulus non est insigne solis Juris Doctoribus proprium, sed commune

Z z

omnibus

omnibus etiam Doctoribus reliquis. Mea igitur sententia hæc est. PRIMO omnis illa insignium Doctoralium collatio capit demum seculo tertiodecimo; quandoquidem ante istam tempestatem in ipsâ omnium primariâ Parisiensium schola solenni more nemo Doctor est creatus. SECUNDO ipsa illa insignia & solemnia quævis Doctoralia in id instituta sunt, ut quasi in Clericorum ordinem omnes Doctores & Magistri cooptentur. Et verò *Pileus* ille sacerdotalis est habitus: etsi Parisiis initio fuerit rotundus & denique anno MDXX ibi mutaverit in quadratum cornutum: teste harum rerum perquam curioso annotatore Joanne Launojo Theologo Sorbonico *l. de secessu Brunonis pag. 106.* Ad sacerdotium Justitiæ respexisse primum institutorem, quod statuit Pancirollus, non est verosimile, quoniam non solis Legum sed etiam Theologiæ Medicinæ & Philosophiæ Doctoribus conveniat. *Annulo* quasi pronubo præterea ab antiquis illis quidem temporibus, non minus atque hodie, Episcopalia munera conferri solent. *Longa* denique *vestis* quâ etiamnum passim Doctores uti solent, verè sacerdotalis est habitus, ceu rectè notavit Pancirollus. Tantum Liber & cathedra sunt aliquid Doctoribus proprium. Accedit, quod omnis graduum collatio olim facta fuerit & nunc quoque fiat, si jus Pontificium spectemus, quasi auctoritate alicujus Episcopi aut Archidiaconi, certè non nisi ejus qui clericali pollet dignitate. TERTIO institutum hoc omne deberi alicui Romanorum Pontificum per facit verosimile illud, quia & totum vergit in sacri ordinis augmentum, & in omnes scholas publicas est introductum: quale quid nullus Imperator Rex vel Princeps valuit efficere: quia denique plurimis olim persuasum fuit, omne scholasticum ad Romanæ Curiae ditionem pertinere. QUARTO item per quam probabile mihi reddit illud

Illud quod Dissertatio habet pag. 137 de Privilegio Parisiensibus Doctoribus per Nicolaum IV^{um} dato; perinde atque ab illo Nicolao est illud pereximium quod ibi attulimus in medium, ita etiam omne hoc de Doctoralium insignium collatione eidem acceptum esse referendum. Certè purpureus pileus Doctorum non potuit cœpisse prius quàm ille Cardinalibus fuit concessus. Fateor tamen hoc meum de Nicolao IV Papa auctore tantum conjecturam esse: rem verò omnem quàm rectissime intelligi posse ex Privilegiis Pontificiis Parisiensi & Bononiensi Scholæ concessis, modò illa in lucem promerentur.

Ne quis porrò dubitet, Doctoribus olim insignia Doctoratus quæ appellantur tanquam Clericis esse concessa, atque adeo Doctores & Magistros Clericis fuisse annumeratos, adferam hoc loco saltem illa quæ notavit Pancirollus *Variar. lection. l. 1. cap. 89.* Cum enim dixisset, in Italia olim, omnes qui à mechanicis artibus vacabant, sive administrandis magistratibus vel conscribendis instrumentis, sive docendo sive interpretando juri operam dabant, Judices vocatos, subjungit hæc verba: Postea verò quam longis ac sacerdotalibus vestibus, quadratoque pileo, insigniri Doctores cœperunt, Clerici sunt appellati: ut ex vetustis instrumentis constat: Et alii ad eorum differentiam Laici. Quo vocabulo nostri Doctores saepe utuntur, cum quid Laicis displicuisse dicunt. Ut Paulus Castrensis, qui Laicos Legum imperitos interpretatur. Taceo, quod non olim duntaxat sed hac etiam tempestate compluribus fuerit visum, Academias esse corpora non secularia sed Ecclesiastica: quibus proinde ea quæ de instituto Doctoralium insignium attulimus non poterunt displicere.

SUPPLEMENTVM LXIIX.

Ad pag. cXL.

Seculo quarto, Romæ pariter & Constantinopoli, omnem

ZZ 2

in

in studiosos liberalium doctrinarum jurisdictionem fuisse penes Præfectum Urbi, liquidum est cum aliunde tum ex Lege prima Codicis Theodosiani de Studiis liberalibus Urbis Romæ & Constantinopolis. Constitutio illa lata est à Valentiniano Valente & Gratiano Imperatoribus. Quam quia singulari libello illustravimus, non est quare hîc ex eâ quæ huc faciunt adferamus. Non igitur Athenis Atticis duntaxat sed etiam alibi passim, omnis Scholastica jurisdictio fuit ordinario magistratui civili commissa.

Fuit nempe magna quidem auctoritas isthac tempestate Atticorum Sophistarum, vel Atheniensium Oratoriarum Professorum: nulla tamen illis competiit jurisdictio. Enimvero magnifica sunt verba quæ Eunapius de Juliano Sophista protulit: καὶ ἐπυρόναι γὰρ τῶν Ἀθηναίων ὅσα τῆτον ἢ πᾶσα νεότης παύσασθαι ἐχώρει, ῥητορικῆς ἕνεκεν τὸν ἀνδρα καὶ μεγέθους φύσεως σεβάζομενοι. In Proæresio idem Eunapius ait: καὶ τὴν ὅλην λόγους βασιλείαν εἶχεν αὐτοί. Item: τὸ δὲ περαιτέρω τῶν ῥητορῶν ἐδόκει τις εἶναι καὶ εὐτυχεῖν, ἢ δεσπὴ τῶν λόγων ἐδόκει καλῶς. In quantas porro factiones scindere potuerint etiam ipsas provincias Romanas, discere est ex iis quæ narrat Eunapius de iis quæ contigerunt circa electionem Proæresii. Ad hoc in frequente tunc usu fuit de cathedra Professoria, vox θρόνος & βήμα. Cæterum si rem ipsam propius intuearis, nihil hujus jurisdictionem aliquam significavit. Usque sane adeò parum contra petulantiam juventutis valuit ipse Proæresius, ut non nisi precibus potuerit mitigare vexationes insolentium juvenum, quibus illi adventantem Athenas Eunapium & ægrotum, malo tunc recepto more, exagitare instituerant: quod ipsemet narrat Eunapius.

SUPPLE:

Ad pag. cXLII.

IN Authentica legitur; *habitam super hac re diligentem inquisitionem Episcoporum, Abbatum, Ducum, omnium Judicum, & aliorum procerum sacri palatii examinationem.* Quæ verba indicant illa tempestate *ἡς νομοθεσίας* usitatam rationem: diversam scilicet ab ea quæ monarchiæ comperit. Sine causa porro nonnulli solliciti sunt, de non facta hîc mentione Electorum Principum: nondum enim tunc erant illi instituti, sed & serò cœpit illorum præ aliis Principibus singularis quædam in Tabulis Imperii commemoratio. Id potiùs mirere, Comitum nomen hîc non comparere: at vero latent illi sub titulo *Judicum*: quoniam reapse significatione prisca Germanicâ *Gravio* idem est quod Judex, ceu aliàs ostendimus, quam Gravionum dignitatem primi Franci cœperunt Comitum voce appellare propter aliquam Comitivæ antiquæ dignitatis & Gravionatus affinitatem. Majorem attentionem meretur occurrens hoc loco illud *Sacri Palatii*. Demonstravimus scilicet nos *cap. XI Censuræ Diplomatis Lindaviani*, Romanorum quidem Imperatorum Palatium omne *ἐπὶ λῶς Sacrum* olim cognominatum esse, sed Francorum Regum illud solum quod vacabat Ecclesiasticis negotiis. An verò Fridericus Imperator hîc locutus sit more Romano an Francico, haud sine causâ dubites. Etenim renato tunc Justiniano jure, certum est mutasse, ex instinctu indubie juris illius magistrorum, nonnulla circa Cæsaream & Imperii publicam dignitatem, atque adeo tunc demum cœpisse illam appellationem *Sacri Romani Imperii*. Forte igitur & Palatio Cæsareo *ἀπὸ λῶς* tunc *Sacri* titulus accessit ut & Constitutioni cuiusvis, recepto in Justiniano Codice more. Fortè tamen *proceres Sacri Palatii* tunc audierunt soli illi qui causas sa-

cras sive Ecclesiasticas tractabant: quandoquidem scilicet hæc etiam deliberatio credita fuit ad forum Ecclesiasticum pertinere, ut scholasticum omne. Ego nihil definire ausum: sed malo *enōx. eu.*

SUPPLEMENTVM LXX.

Ad pag. cxliii.

Dissertatio adduxit sola isthæc Authenticæ verba, quæ ad jurisdictionem spectant in Scholares. Hoc loco nos integram dabimus, quoniam deinceps etiam alia hujus Authenticæ veniunt illustranda. *Habitâ quidem super hoc diligenti inquisitione Episcoporum, Abbatum, Ducum, omnium Judicium, & aliorum Procerum sacri nostri Palatii examinatione, omnibus, qui causa studiorum peregrinantur, Scholaribus, & maxime divinarum atque Sacrarum Legum Professoribus, hoc nostræ pietatis beneficium indulgemus, ut ad loca, in quibus literarum exercentur studia, tam ipsi, quam eorum nuncii, veniant, & in eis secure habitent. Dignum namque existimamus, ut, cum omnes bona facientes, nostram laudem & protectionem omnimodò mereantur: quorum scientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & nobis ejus ministris, vita subditorum informatur; quadam speciali dilectione eos ab omni injuria defendamus. Quis enim eorum non misereatur, qui amore scientiæ exules facti, de divitibus pauperes semetipsos exinaniant, vitam suam multis periculis exponunt, & à vilissimis sæpe hominibus (quod graviter ferendum est,) corporales injurias sine causa perferunt. Hac igitur generali, & in perpetuum valitura lege decernimus, ut nullus de cætero tam audax inveniat, qui aliquam scholaribus injuriam inferre præsumat: nec ob alterius cujuscunque provinciæ delictum, sive debitum (quod aliquando ex perversa consuetudine factum audivimus) aliquod damnum eis inferat: scituris hujusmodi sacræ constitutionis temeratoribus, & etiam ipsis locorum Recloribus, qui hoc vindicare neglexerint, restitu-*

restitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum: notâque infamiae eis ipso jure irrogandâ, dignitate sua se carituros in perpetuum. Verumtamen si litem eis quispiam super aliquo negotio movere voluerit: hujus rei optione data Scholaribus, eos coram domino, vel magistro suo, vel ipsius civitatis Episcopo, (quibus hanc jurisdictionem dedimus) conveniat. Qui vero ad alium judicem eos trahere tentaverit, etiamsi causa iustissima fuerit, à talis conamine cadat. Hanc autem legem inter Imperiales Constitutiones, scilicet sub titulo *Ne filius pro patre*, &c. inseri iussimus. Dat. apud Roncalias, anno Domini 1158 mense Novembri. Hactenus Authentica isthæc. In qua non nisi de perquam paucis agi liquidum est, si verba spectemus: & tamen, quod meritò mirere imò improbes, solent vulgò tantum non omnia Academicarum privilegia ab interpretibus quibusdam hinc exsculpi; quorum tamen pleraque longo post tempore demum & per partes sunt instituta. Enimvero laxis illis interpretationibus, me quidem iudice, verus Authenticæ sensus pene interiit. Sed & cum Privilegia sint stricti juris, non est fas isthæc ultra verborum præscriptum extendere.

SUPPLEMENTVM LXXI.

Ad pag. cxliv.

SEcuritatem adeundi loca, in quibus litterarum exercentur studia, utque in iis secure possint habitare, non Scholaribus duntaxat peregrinantibus, sed etiam & quidem maxime divinarum humanarumque Legum Professoribus, nec non eorum nunciis, jam tum in hac Authentica indulserat Imperator. Itaque hætenus par omnium horum est ratio. Dixeris tamen haud abs ratione, ad solos omne hoc peregrinantes pertinere, non autem etiam ad eos qui nati in locis litterarum studio consecratis ibidem in patria suâ literis dant operam: quibus nempe jam tum per ordinarios magistratus satis fuit cautum.

cautum, nec proinde similia cum peregrinantibus pericula fuerunt metuenda. Non porro ad omnis doctrinæ sed solos Legum Professores & Studiosos Authentica hæc spectat. Id quod non est quod miremur; quandoquidem isthac tempestate non tantum non Bononiæ, sed nec alibi per universas Imperii terras aliud quoddam doctrinæ genus in Scholis doceretur: secus quam Parisiis & in Britannia obtinebat.

Quod forum attinet, de solorum Scholarium litibus aliquid sub finem Authenticæ est constitutum: nec videtur trahendum hoc etiam ad Professores. Disertè enim solis Scholaribus data est fori optio: nec Professorum aliquis habuit magistrum coram quo potuerit conveniri. Verosimile mihi est, Professorum causas ad forum Ecclesiasticum ordinarium tunc pertinuisse, quandoquidem jam tunc temporis Professores clericorum fuerunt ordini accensiti. Quæ res deinde in quam multis locis plurimum mutavit.

SUPPLEMENTVM LXXII.

Ad pag. cxliv.

DE permissa optione Legum, jam tum seculo nono in Italiam introducta, diximus latius *l. de Origine Juris Germanici cap. 20 pag. 107.*

SUPPLEMENTVM LXXIII.

Ad pag. cxlv.

VT liqueat optionem fori etiam olim aliàs fuisse in usu, adferemus hoc loco doctissimi & Juris quoque prudentissimi scriptoris Jacobi Gothofredi Dionysii F. verba quædam ex illo elegantissimo commentariolo, quem seorsim ad *Leg. Si Barsatorum 13 Cod. de Fidejussorib.* conscripsit. *Optioni, inquit, præventionis, locus olim esse quandoque poterat, sive in transmittendis reis à municipali magistratu, ut h. l. sive in vindicandis ab uno diligentiore è pluribus iudicibus competentibus, sive*
etiam

etiam in eligendo iudice à litigatore ut l. 1. Cod. de off. Recl. prov. § 1. 36. C. Theod. de appell. Pariter ut simili alternativæ seu optioni in Ecclesiasticis quoque negotiis quandoque locus fuit: referendi inquam de Fide, agendique vel apud Metropolitanum Provinciæ aut Exarchum diæceseos; ut vel ex solempni Hieronymi ep. 6 1 discimus, § ex canone 9 & 17 Concilij Chalcedonensis. Hæc Gothofredus. Est autem optio fori etiam hodie frequentissimi usus: quandocunque scilicet causa aliqua non est astricta uni foro ordinario sed ad multa fora pro libitu partium potest deferri.

SUPPLEMENTVM LXXIV.

Ad pag. cxlvii.

IN Dissertatione vocem Authenticæ *Dominum* accepimus de domino loci sive civili magistratu. Jam tum autem in *Addendis* pag. 194 annotavimus, haud vero absimile videri, *Dominum* heic significare *magistrum*. Et verò Italis ea tempestate, quâ constitutio illa Friderici Imperatoris prodit, κατ' ἐξοχὴ Scholaribus audiisse *Domini* voce magistrum, liquet non ex iis duntaxat quæ in addendis attulimus sed etiam ex plurimis aliis, atque adeo & ex Ottonis Muranæ illa narratione, quam adduximus Supplemento quinquagesimo primo.

Notandum præterea, non dici in Authenticâ *Magistros*, sed *Magistrum*; nec fieri mentionem Scholæ Rectoris. Utrumque autem arbitror factum, quia tunc temporis nondum obtinebant collegia Professorum aut Magistrorum, sed singuli docebant & agebant res suas. Id quod Parisiis quoque eo tempore factum, jam Dissertatione quarta docuimus: nec obscure indicatur etiam illâ Muranæ narratione de Bononiensibus primis doctoribus. Non ergo isthâc tempestate etiam Rector aliquis fuit Universitatis. Proindeque videtur Authentica accipienda de uno aliquo magistro sive

A a a

doctore

doctore, cuius iudicio sese submittere potuit pro lubitu Scholaris, si quidem magistri plures reperirentur. Sic jam tum Guernerio vivente plures tales habuit Bononia; quorum tamen potissimus fuit Guernerius, ut & is qui in defuncti locum successit: de qua proinde successione reliqui magistri Wernerum consuluerunt, Muræna teste.

Notandum porrò est etiam atque etiam, Friderici hanc constitutionem pertinere ad Scholares jam tum in loco literarum studiis dicato viventes, de iis autem qui locum illum nondum attigerunt nihil esse constitutum. His igitur non competiit illa fori optio: nec potuerunt illi vel ab Episcopo vel à magistro judicari. Unde manifestum est, illos mansisse jurisdictioni ordinariorum cujuslibet loci magistratuum obnoxios.

SUPPLEMENTVM LXXV.

Ad pag. cXLVII.

QUæ in Dissertatione habentur de tribus optivis Scholarium iudiciis, ut & de Domino loci, illa jam retractavimus: ac proinde omnino mutanda sunt. Rectiora etiam paulo ante attulimus de eo, si Scholares sint adhuc in itinere: nempe tunc optionem fori admitti non posse, Authenticæ quidem hujus auctoritate. Est autem fortassis vero haud absimile, auctores hujus consilii, nempe de iudicio scholatum Episcopo & Magistris concedendo, fuisse illos qui tunc temporis Conventui publico interfuerunt Bononienses Legum professores, & hos spectasse illud quod Justinianus constituit *l. omnem c. de veteri jure enucleando*, ubi coërcitio petulantium juvenum qui Beryti vivebant studiorum Juris causâ, ex parte committitur *Episcopo & Legum Professoribus*. Convenit porrò isthæc jurisdictio aliquatenus etiam Platonis Legibus, quas ille voluit in optimâ republicâ observari. Etenim *l. XII præ-*

præclariſimo nunquam ſatis laudandi Legem operis, conſtituit, ut de injuriis illatis alicui Philoſophicæ Scholæ, minoribus quidem Sacerdotes, majoribus autem rerum venialium curatores, cognoscendi judicandique habeant poteſtatem.

SUPPLEMENTVM LXXVI.

Ad pag. CLVII.

Reipublicæ alicujus formam in Pariſienſi quidem ſchola cœpiſſe jam ſeculo tertio decimo, videtur certum eſſe & poſſe ſecurè affirmari. Et verò integro illi corpori Academicico non deſuiſſe *Rectorem*, liquet ex verbis epiſtolæ Innocentii quarti aut ſexti ad Uniuerſitatem Pariſienſem ſcriptæ, quæ fide Middendorpii jam tum in Diſſertatione adduximus pag. 151. *Statuimus quod nullus in Uniuerſitatem veſtram Magiſtrorum & Scholarium, aut Rectorem vel Procuratores veſtros cuiuscunque aut quarumcunque Facultatum &c. audeat ſententiam promulgare.* Audimus hîc ſimul nomen *Facultatum*: quo patet, tunc temporis fuiſſe Pariſiis jam varias Facultates ſive collegia doctrinarum. *Procuratores* porro *Facultatum* videntur illi eſſe qui aliàs *Decani* audiunt. Fuiſſe autem & *Decani* appellationem tunc uſu Pariſiis receptam, oſtendunt verba Lanfranci Mediolanenſis patriæ ſed Pariſienſis Medicinæ Doctôris, quæ ille habet ſine operis *Chirurgia completæ* dicti, ſcripti anno 1295. ubi ait, *ſe à quibusdam Doctôribus, & nominatim à Magiſtro Joanne Paſſavante Medicorum Decano, nec non à quibusdam valentibus Baccalaureis rogatum, ut lectiones Medicas aggredereſſet, tanta ſubinde Scholaſticorum multitudine fuiſſe ſtipatum, ut eorum centeſima parte ſe minime dignum agnoſceret & arbitraretur.* Cum autem Medicis ſuus fuerit Decanus, non potuerunt non & Theologi aliquem habere & Philoſophi. Jam porro & *Cancellarium* tunc fuiſſe conſtitutum,

Aaa 2

à quo

a quo Artistarum qui appellabantur & Medicorum collegia honorum Academicorum collationem petierint, jam tum notum est ex Bullæ Gregorii IX Papæ illis verbis quæ non in Supplementis duntaxat sed in Dissertationibus sæpius protulimus in medium. Illis nempe: *De Physicis autem & Artistis Cancellarius promittet, bonâ fide examinare magistros, & non nisi dignos admittens repellat indignos.* Ubi etiam *examen magistralium* deprehendimus memoriam. Procul dubio autem habuit tunc & Theologica Facultas suum Cancellarium: quia isthac tempestate cœperunt utiq; graduum Theologicorum qui vocantur discrimina, & prævia honoribus varia exercitia, ceu jam tum ex Filesaco in *Dissertationibus* non semel docuimus. Denique verò & Jurisdictionem aliquam singularem Academicæ tunc fuisse concessam ostendimus. Ex quibus omnibus manifestum sit id quod diximus, Rempublicam nempe Academicam quandam seculo Christiano decimo-tertio Parisiis institutam esse. Eapropter arbitramur, & Bononiæ idem quid factum, ut & Patavii aliisque in Italiæ locis, ubi tunc Scholæ Academicæ sunt natæ.

Quamquam verò respublica aliqua Academica jam tunc cœperit, verum est tamen id quod habet *Dissertatio*, in Germania nostra illam formam, quæ jurisdictionem solis tribuit Professoribus, longè esse recentior.

SUPPLEMENTVM LXXVII.

Ad pag. CLVIII.

QUæ narravimus de vindicata duorum Scholarum Parisiensium morte, nescio an non facta fuerint, ideo quod Scholares illi simul fuerint clerici. Ita autem isthac jure non possent trahi ἀπλῶς ad studiosos omnes quamvis laicos. Id quod monendum duximus,

SUPPLE-

Ad pag. CLIX.

Diximus, instituta Academiarum varia esse, nec certo posse definiri omnium primam originem. Id longe esse verissimum nemini non est notum, qui quidem ad res Academicas attenderit. Inquam multis tamen, & potissimis quidem, Academiae omnes conveniunt, nunc quidem temporis, etsi non statim à primo initio. Cujus rei causa est, quoniam recentiores quæque statim circa principia nactæ sunt, Pontificum Cæsarum aut Regum beneficio, ea omnia quæ vetustiores quæque per partes & sensim fuerant consequutæ. Certe de singulis definiri nihil certi potest, nisi inspectis earum publicis Tabulis aut Diplomatis, factâque diligenti omnium collatione. Id quod hætenus fieri non potuit à quoquam, quando quidem tabulæ istæ non sunt editæ in lucem aut ad omnium notitiam pervenere.

SUPPLEMENTVM LXXIX.

Ad pag. CLXI.

Annotavit nonnulla de honore Academiis habito I. Limnæus *l. 8 Jur. Publici cap. 1.* ut & in utroque *Additionum* tomo ad caput illud n. 74: quæ digna sunt ut cum hisce nostris conferantur. Nec enim vacat illa exscribere, præsertim quia Limnæana isthæc etiam vulgi teruntur manibus.

SUPPLEMENTVM LXXX.

Ad pag. CLXVI.

DE Legibus quas Constantinus Magnus in Professorum gratiam condidit, præclare egit Franciscus Balduinus, Jurisconsultus verè πολιτικός (quæ rara laus est) in *l. 2. sui Constantini Magni, sive de Constantini Imperatoris Legibus Ecclesiasticis ac Civilibus Commentariorum*: qui liber, ut viri plerumque, est sine exemplo, multâ eruditione & prudentia refertus.

Aaa 3

SVP.

Ad pag. CLXVII.

IN Honorii & Theodosii isthac constitutione etiam *Philosophie præceptoribus* prisca à Cæsaribus indulta privilegia esse confirmata, meretur annotari; quandoquidem jam pridem Philosophis minus faverant Cæsares, seculo etiam tertio Christiano: qua de re nonnulla jam monuimus Supplemento quinquagesimo sexto. Haud fuerit fortassis absque pretio operæ nonnulla heic addere Ulpianea, excerpta ex l. *Præses ff. de Extraordinariis cognitionibus*. *Præses provincie de mercedibus jus dicere solet: sed præceptoribus tantum studiorum liberalium*. Liberalia autem studia accipimus, quæ Græci ἐλευθερία appellunt. Rhetores continebantur, Grammatici, Geometra. Medicorum quoque eadem causa est, nisi quod iustior: cum hic salutis hominum illi studiorum curam agant, & ideo his quoque extra ordinem jus dici debet. &c. An & Philosophi Professorum numero sint? Et non putem; non quia non religiosa res est, sed quia hoc primum profiteri eos oportet, mercenariam operam spernere. Proinde *Juris quidem civilis Professoribus jus dicent*. Est quidem res sanctissima civilis sapientia, sed quæ pretio nummario non sit aestimanda; nec dehonestanda: dum in judicio honor petitur, qui in ingressu sacramenti offerri debuit: quædam enim tametsi honeste accipiantur inhonestè tamen petuntur. Hæc Ulpianus: nisi fallor, & Philosophis & Legum Professoribus haud parum iniqua. Quasi scilicet sanctitas doctrinæ prohibeat, honorarium aut laborum aliquam mercedulam petere. Quanto rectius Apostolus, illi qui servit altari vitæ subsidium ex altari deberi, statuit! Benè verò est, quod nemo non hodie illa Ulpianea saltim contrariis moribus improbet: tantum merito mireris, Tribonianum illa Corpori Legum inseruisse cum tamen ipse pecuniæ fuerit cupidissimus, imò hoc vitio pene infamis.

SVP.

Ad pag. CLXIX.

Fortassis meretur inter Studiosorum privilegia primo loco referri, quod ex Ulpiano habetur l. 17 ff. de rebus creditis. Cum filius familias viaticum suum mutuum dederit, cum studiorum causâ Romæ ageret: responsum est à Scævola, extraordinario iudicio esse illi subveniendum. Paris notæ sunt quæ habentur itidem ex Ulpiano l. 18. si longius ff. de iudiciis, ac proinde etiam digna quæ hîc reperantur. Nam & Juliano placet: si filius familias legationis vel studiorum gratia aberit, & vel furtum vel damnum injuriâ passus sit, posse eum utili iudicio agere, ne dum pater expectatur impunita sint maleficia: quia pater venturus non est, vel dum venit se subtrahit is qui noxam commisit. Unde ego semper probavi, ut si res non ex maleficio veniat, sed ex contractu, debeat filius agere utili iudicio: fortè depositum repetens, vel mandati agens, vel pecuniam quam credidit petens; si forte pater in provincia sit, ipse autem forte Romæ vel studiorum causâ vel alia iusta ex causa agat: ne si ei non dederimus actionem futurum sit, ut impune fraudem patiatur, & egestate Romæ laboret, viaticulo suo non recepto, quod ad sumptum pater ei destinaverat. Haftenus Ulpianus. Satis autem apparet, hoc omne ἀπλῶς ad quosvis filios familias quorum parentes alibi vivebant, non autem ad solos, qui studiorum causâ alicubi commorabantur, pertinuisse.

Quia omnia Studiosorum veteri iure Justiniano concessa privilegia, egregiè in unam quasi summam congeffit is quem paulò ante laudavi Balduinus, & quidem in ipso commendato opere, illa huc transferri & legi haud fuerit absque pretio.

Ut magis intelligamus, inquit, non Professorum tantum, sed & auditorum & discipulorum habitam esse rationem: meminimus, quod à jurisconsultis responsum est, cum filius familias Romæ degens stu-

diorum

licum fil. fam.
mil. si cert.
pet. l. si lon-
gius § de iur.
diciis.

diorum causa viaticum suum alteri credidisset, à Prætorè illi dari
 I. Julian. §. extraordinariam & utilem actionem, ut id repetere ipse possit, &
 quod dici- absente Patre agere. Sed & in studiorum causam filiosfamilias
 tur, ad SC. Macedon. l. mutuum dari posse, neque tum Senatusconsulto Macedoniano locum
 Maced. C. fore placuit. Nam & Ulpianus eleganter ostendit, ad paternæ
 eod. tit. pietatis officium pertinere, filios non modò alere sed etiam in studiis
 l. quæ pat. alere. Et tutor jubetur, mercedes pupilli præceptoribus constitue-
 fil. Famil. re. Quod & in causâ pupillæ dicitur: nam hanc quoque literali-
 l. cum. pl. §. bus artibus instituendam esse, ait Julianus. Denique pupillo in
 tut. De ad- bonorum possessionem misso, ex Carboniano edicto non solum alimen-
 mit. tutel. ta præstanda esse, sed & necessarias ad studia impensas. Quid
 l. de bon. §. Carboniano reliqua commemorem, favore studiorum singulari jure constituta:
 non sol. De edicto. Prætor absentiam studiorum causa, prope ut eam quæ esset reipubli-
 l. nec non ca causa, iustissimam esse judicat & singulari favore prosequitur.
 Ex quib. Sed neque ante annos viginti quinque quinquam prætextu publi-
 caus. maj. corum munerum posse avocari à studiis & Schola rescriptum est.
 l. 1. & 2 C. Qui ætate Quæ res facit, ut non omnino etiam insolens esse videatur, quod in
 vel prof. se exculant. hac Constantini constitutione postremo loco notavimus, privilegio
 quodam & præscriptione fori defendi Professores, ne litis causa te-
 mere aliò avocentur atque distrabantur. Quale deinde privile-
 gium & Studiosis ipsis discipulis concessum fuisse, Justinianus signi-
 ficat. Scribit enim, Constantinopolitana in Schola Præfectum Urbis
 fuisse Judicem adolescentium, qui Furi Civili in ea operam dabant.
 In Berytiensi verò civitate (quæ Legum altera Academia) vel Præ-
 fidem Phœnicia, vel Episcopum, vel Professores ipsos. Hæc
 omnia doctissimus Balduinus.

SUPPLEMENTVM LXXXIII.

Ad pag. CLXXI.

LEgem hanc primam Codicis Theodosiani de Studiis li-
 beralibus Urbis Romæ singulari post Dissertationem e-
 ditam commentario illustravimus, quia similis nulla reperitur,
 & ta-

& tamen multa habet obscuriora. Is commentarius brevi iterum recensendus à nobis est: adeoque hoc loco nihil addemus.

SUPPLEMENTVM LXXXIV.

Ad pag. CLXXIIX.

Privilegiorum quibus Academiae nostrae temporis, eorumque cives, fruuntur, quatuor summa sunt genera. Quaedam videlicet eorum continentur scriptis tabulis Pontificum, Caesarum, Regum, Principum & universim eorum quibus ejusmodi beneficia concedere jus & facultas competit. Quaedam consuetudinaria sunt, & à solâ consuetudine vim & auctoritatem suam nanciscuntur. Quaedam per consuetudinem quidem inceperunt post tamen lege scriptâ confirmata sunt & quasi roborata. Quaedam denique à doctoribus duntaxat seu juri aut æquo consentanea producta sunt: quæ tamen minùs sunt firma, quandoquidem ipsi doctores sententiis discrepant, & sæpenumero imbecillibus nituntur argumentis, quod cum primis observare est in Petri Rebuffi & Horatii Lucidi libris de Privilegiis Studiosorum. In verbis Tabularum Maximiliani II, quæ adduxit Dissertatio, haud obscura fit mentio trium primorum generum: quod nempe privilegiorum alia jure scripto, alia consuetudine nitantur, & omnia denuo Academiae Juliae confirmaverit scriptis illis tabulis Augustus idemque optimus Imperator.

Dignum porro noratu est, in Diplomate Cæsareo isto non memorari singula, sed in genere tantum concedi Juliae nostrae Academiae privilegia sive scripta sive consuetudinaria, Academicarum Bononiensis, Senensis, Patavinæ, Papiensis, Perusinæ, Parisiensis, Lipsiensis aliorumque Studiorum privilegiorum. Quod si igitur omnia Juliae concessa privilegia exactè scire velis, tibi omnium Academicarum Privilegiatarum

Bbb

rum

rum & tabulas scriptas & consuetudines pernoscendæ erunt. Utrum verò etiam ad Britannicas, Hispanicas, aliasque exterarum omnes Academias sit respiciendum, dubito; idque quoniam in nullis tabulis Imperatoris aut Pontificis, quas equidem vidi, earum sit mentio. Sunt alioquin in primis Anglicæ plurimis atque eximiis privilegiis exornatæ: quod cum aliunde tum ex Pitsei libro de Oxoniensis Academiæ Antiquitate est manifestum. Ne quid tamen porro dissimulem, verba ejusmodi Tabularum, si usum videas, magis sapiunt formulas Concellariæ, quàm ut reapse omnia illa privilegia largiantur: ac proinde haud videntur rigide cuncta accipienda atque exigenda esse.

In similes verò formulas & similia privilegia conditæ sunt, & jam 1502 à Maximiliano I Wittebergensis, & à sequentibus Cæsaribus saltim omnes Protestantium Academiæ, quæ quidem cœperunt intra hosce centum quinquaginta circiter annos. Sunt autem illæ sic satis multæ & florentes. Est enim iniquissima & impudens nonnullorum hostium calumnia, Protestantibus exosas esse Academias & Scholas omnes: cum utique saltim in Germania hæ & numero & florente statu reliquis fortè sint superiores, certe non multum impares, præsertim si annumeres etiam illas, quæ pridem ante cæperant quidem post autem in mores & ritus Protestantium transierunt.

SUPPLEMENTVM LXXXV.

Ad pag. CLXXXIV.

IN Accursii verbis illud dignum notatu est, quod dicitur, *non esse consuetum ut Studiosi pedagium solvant.* Inde enim liquet, jam tunc temporis, saltim in Italia, ubi vixit Accursius, immunitatem istam vectigalium fuisse recepti moris, quacunque etiam illâ auctoritate cæpisset. Quam
levia

levia autem sint reliqua pro isthac immunitate ab Accursio adducta; nemini non manifestum esse potest, qui citata legum Romanarum verba ipsa inspexerit, & firmâ ex iis collectione vectigalium libertatem exsculpere attentaverit.

OMnibus in populis, latè quâ diditur orbis,
Doctrinæ fuerint quæ prima exordia coetus:
Utque sibi passim Sapientia condere templa
Caperit, & sacras Studii exercere palæstras:
Tandem imò in sylvis Academi quærere verum
Instituens, pulcras dederit mortalibus artes;
Audierat quondam, mihi adhuc florentibus annis,
Tunc Bellona licet turbaret ubique Minervam,
(Nequicquam: quid enim efficiat sine numine cœli?)
In Panhelmiacis me Iulia Diva loquentem,
Cum plausu juvenum caveæ magnique Senatus
Iam cani infestant. Rursus tamen illa docere,
Quin aliis etiam multis ditare repertis,
Atque in communem mundi protrudere lucem:
Horribili quamvis iterum nos lumine Mavors
Adspiciat, sævusque iterum cervicibus instet:
Impulit à pueris rerum mihi culta cupido
Priscarum, nec non doctûm reverentia patrum.

Ast Tu, si fas est, vultu hæc FERNANDE sereno
Excipe: quandoquidem sunt magni nominis aræ
Consecrata tui, votisque dicata supremis,

Bbb 2

Fallor?

382
Fallor? an hæc oculis etiam dignaberis istis,
Prisci ævi queis cuncta soles monumenta rueri,
Iudicio expendens æquo sacra atque profana.
Angariæ quamvis tenero perfusus amore,
Nunc adeò Grajos seponas atque Latinos,
Et patriam æterno doctoque volumine scribas.

Salve Teutifetum nostræ telluris ocelle.
Salve grande hujus decus ævi atque incrementum,
Non alium talem circumdedit infula vatem,
Principis excelsa non Cæsar sede locavit.
Non ventura pari committent secula Padrum,
Qui velit usque adeò multum hoc de Fonte mereri.
Non Mimigardiacos quisquam moderabitur æstus
Suavius, & molli ponet fera bella quiete.

Maecte animo ingenti, Princeps. Tibi floreat ætas.
Sera in centenos quondam feliciter annos,
Cum solito Pindi plausu, latantibus & Diis.
Tempora sic soboli memorabis prisca futurae,
Inter Hamadryadum choreas & Cynthia plectra,
Amisio aridente simul rapidoque Visurgi.

DIPLO-

DIPLOMA QVO
MAXIMILIANVS II
IMPERATOR

Academiam Juliam

condidit.

 AXIMILIANVS SECVNDVS, Di-
 vina favente clementia, Electus Romano-
 rum Imperator semper Augustus, ac Ger-
 mania, Hungaria, Bohemia, Dalmatia,
 Croatia, Slavonia, &c. Rex, Archidux
 Austria, Dux Burgundiae, Brabantiae, Stiriae, Carinthiae,
 Carniole &c. Marchio Moraviae &c. Dux Lucenbur-
 gia, ac superioris & inferioris Silesiae, VVirtembergae &
 Teckae, Princeps Sueviae, Comes Habsburgi, Tirolis,
 Ferretis, Kyburgi & Goritiae, Landgravius Alsatie,
 Marchio sacri Romani Imperii, Burgoviae, ac superioris
 & inferioris Lusatiae, Dominus Marchiae Slavonicae,
 portus Naonis & Salinarum &c. Notum facimus te-
 nore literarum praesentium universis & singulis. Cum
 imprimis ad hanc Romani Imperii sublimitatem Divino
 auspicio provecti, diligenter prospicere debeamus, ut sci-
 entiae & bonarum liberaliumq. artium studia sedulo exco-
 lantur, feliciaq. semper sumant incrementa, ex quibus ni-
 mirum tanquam Divinae sapientiae hausto fonte, subditi
 clientesq. nostri, ad gubernandam Rempublicam, & reli-
 quis mortalium necessitatibus prospiciendum, reddantur
 aptiores: praesertim cum earundem bonarum literarum tu-
 tela & patrocinium ad Caesarei culminis fastigium, ejusq.
 moderatores potissimum pertineat. Qui etiam ipsarum
 cultores & Professores dignis praemiis, honoribus atque
 privi-

privilegiis afficientes, complura Gymnasia in sacro Romano Imperio instituerunt & erexerunt. Nos igitur prædecessorum nostrorum vestigiis insistentes, petitione Illustris IV LII, Ducis Brunsvicensis & Luneburgensis, consanguinei & Principis nostri charissimi, nec non & omnium Statuum ejusdem Ducatus, per peculiare eorundem Legatos, nostros & sacri Romani Imperii fideles dilectos, Henricum à Lübe, & Matthiam Böttiger, dicti Principis consiliarios, nuper exhibita, qua continebatur, ut ad præfatorum studiorum liberalium & bonarum artium incrementum, Collegium Scholamq. in civitate sua hæreditaria Helmstat, à se cæptum & institutum, auctoritate nostra Cæsarea confirmare, atq. juribus, privilegiis & immunitatibus Studii Vniversalis seu Gymnasii communire, adeoq. illi Scholæ Iuliæ nomen facere dignaremur, permoti; atq. ad animum revocantes multa præclara & singularia merita, quæ præfatus consanguineus & Princeps noster, nec non & parentes & antecessores ipsius ex illustri Ducum Brunsvicensium familia Nobis & Antecessoribus nostris Romanorum Imperatoribus & Regibus, & Imperio, nec non inclytæ Domui nostræ Austriacæ, sæpius fideliter exhibuerunt & præstiterunt: Considerantes etiam, quod præfata civitas non modò propter loci oportunitatem instituendo Gymnasio commoda, tum & incolis & finitimorum locorum habitatoribus Studium Vniversale ad excolendam numerosam juventutem, cum primis
neces-

necessarium sit: maturo procerum aule nostrae Caesarea habito consilio, animo benè deliberato, ex certa scientia & motu proprio, auctoritate nostra Caesarea, & ex plenitudine potestatis, præmemoratum Collegium à dicto consanguineo & Principe nostro in civitate Helmstat nuper captum & institutum, confirmavimus, adeoque de novo in Studium Generale & Universitatem publicam ereximus; prout tenore præsentium confirmamus, & de novo instituimus & erigimus.

Volentes & dictam Caesarem nostram potestatis & auctoritatis plenitudine decernentes, quod ea ipsa Schola in Helmstat in posterum Gymnasium Universale esse, & ab omnibus sic haberi, diciq; Schola Iulia debeat: Et Doctores quarumcunq; Facultatum & personarum idonearum, ad id per dictum Ducem ejusq; Successores, vel quibus illi demandaverint, deputandarum, possint & valeant in præfata Universitate in omnibus Facultatibus, videlicet, in sacra Theologia, in utroq; Jure tam Canonico quam Civili, in Artibus & Medicina, nec non in Philosophia & quibuscunque scientiis legere, & lectiones disputationes & repetitiones publicas facere, conclusiones palam proponere, & præfatas scientias docere, interpretari glossare & dilucidare, omnesq; actus scholasticos exercere, eo modo ritu & ordine, qui in cæteris Universitatibus & Gymnasiis publicis, observari solitus est. Et quoniam ipsa studia eò feliciori gradu sument augmentum, si ingeniis & disciplinis ipsis suis

suus honor, suus dignitatis gradus statuatur; ut emeriti aliquando digna laborum suorum præmia reportent: statui-
mus & ordinamus, ut per Collegia Doctorum à prænomi-
nato Illustri Duce in unaquaq. Facultate instituenda, do-
ctis & ad idoneis, & præ cæteris excellentioribus in ipsis
Facultatibus Doctoribus, hi qui ad sumendam palmam cer-
taminis sui idonei iudicati fuerint, adhibito per ipsos Do-
ctores Collegii in unaquaq. Facultate, prius pro more &
consuetudine atq. solennitatibus & ritu in cæteris Vniuer-
sitatibus adhiberi solitis, riguroso & diligenti examine,
in quo conscientias ipsorum Doctorum cujuslibet Collegii
onerari volumus, quos sub juramenti vinculo ad hoc a-
stringimus in ea Facultate quam edidicerint, & qui exa-
mini præfato se submiserint, & se pro more & juxta sta-
tuta & ordinationes per prænominatum Ducem fiendas,
per aliquos dignos & honestos viros de gremio ipsius Colle-
gii præsentari fecerint, possint ad ipsum examen admitti,
& invocata Spiritus Sancti gratia examinari: & si hoc
modo habiles idonei & sufficientes ad id reperti & judica-
ti fuerint, Baccalaurei, Magistri, Licentiati sive Docto-
res, pro uniuscujusq. scientia & doctrina creari, & hujus-
modi dignitatibus insigniri, nec non per bireti impositio-
nem, & aurei annuli ac osculi traditionem, cæterisq. con-
suetis solennitatibus investiri, & consueta ornamenta atq.
insignia Dignitatum prædictarum tradi & conferri.
Quodq. Doctores in eadem Vniuersitate promoti & promo-
vendi debeant & possint in omnibus locis & terris Sacri

Imperii Romani, & ubiq; terrarum, liberè omnes actus Doctorum, legendi docendi interpretandi & glossandi, facere & exercere, omnibus & singulis gaudere & uti privilegiis, prærogativis & exemptionibus, libertatibus, concessionibus, honoribus, præeminentiis, favoribus ac indulgiis, quibus ceteri Doctores in Bononiensi, Senensi, Patavino, Papiensi, Perusino, Parisiensi ac Lipsensi, & aliis Studiis privilegiatis, promoti ac insigniti gaudent & utuntur de consuetudine vel de jure. Cæterum quò præfata Universitas sive Gymnasium suis gubernatum magistratibus, solidiori & firmiori consistat fundamento, damus & concedimus Doctoribus & Scholaribus in dicta Universitate existentibus aut futuris, cum consensu præfati Ducis aut successorum ejus, authoritatem & potestatem concedendi & faciendi statuta & ordinationes, juxta consuetudinem cæterarum Universitatum, nec non creandi & eligendi Rectorem Scholarum & Syndicos, sive alios quoscunq; officiales Universitatis, prout ipsis visum fuerit expedire & esse opportunum. Hoc saltem in hac primæva erectione pro majori illustratione hujus Gymnasii addito, ut quemadmodum ipsum Imperiali culmine & authoritate primordia sumsit, & à Ducali nomine appellationem accepit, sic etiam Rectoralis dignitas ab Illustri HENRICO IV LIO, Duce Brunsvicense & postulato Episcopo Halberstadense, sepediti Iulij filio, quem primum Rectorem eidem assignamus, celebre & felix auspiciū habeat. Dantes & concedentes dicta authoritate nostra Imperiali jam
per

per nos designato, nec non & in posterum, ut præmittitur, eligendis & creandis Rectoribus, non modo facultatem & jurisdictionem in scholasticos, citandi, audiendi, judicandi, exequendi, puniendi, & omnes alios actus Iudicis ordinarij exercendi, & jus reddendi: Atq; eximentes nihilominus Doctores & scholares Vniuersitatis prænominatæ à jurisdictione & superioritate cujuscunq; potestatis ordinarij, siue cujuscunq; alterius præterquam à nostra & præfati Ducis & successorum ejusdem: Sed etiam jam dictum HENRICVM IV LIVM, per nos designatum primum Rectorem, ejusq; in illo officio & dignitate in posterum eligendos, ex speciali gratia & favore, sacri Lateranensis Palatii Auleq; nostræ & Imperialis Consistorij Comites facimus, creamus, erigimus, ac Comitatus Palatini titulo atq; dignitate clementer insignimus, aliorumq; Comitum Palatinorum numero cætui & consortio ascribimus adjungimus & aggregamus. Decernentes & statuentes, quod universo illo tempore, quo dictæ Dignitati Rectoratus præsent, vel præfuerint, omnibus & singulis Privilegiis, gratiis, juribus, immunitatibus, honoribus, exemptionibus & libertatibus, uti, frui, potiri, & gaudere possint & valeant, quibus ceteri Lateranensis Palatij Comites hætenus usi potiti & gavisi sunt, seu quo modolibet utuntur, fruuntur, potiuntur & gaudent, consuetudine vel de jure. Dantes & concedentes illis plenam facultatem & potestatem, quod durante Rectoratus & administrationis eorum tempore, ut præmittitur, nostra auctoritate possint &

valeant, per totum Romanum Imperium, Regna & Domi-
nia nostra hereditaria, ac aliàs ubilibet terrarum & loco-
rum, facere & creare Notarios publicos seu Tabelliones, ac
judices ordinarios: ac omnibus personis, quæ fide dignæ ha-
biles idoneæ & sufficientes fuerint (qua in re conscientias
ipsorum oneramus) Notariatus seu Tabellionatus & judi-
catus ordinarij officium concedere & dare, eosq; ac eorum
quemlibet de prædictis officiis per pennam & calamarium,
prout moris est, investire. Recipiendo ab ipsis Notariis
publicis seu Tabellionibus & iudicibus ordinariis per eos, ut
præmittitur, creandis, & ab eorum quolibet, vice ac nomi-
ne Nostro & Sacri Imperii, & pro ipso Romano Imperio, de-
bitum fidelitatis corporale & proprium juramentum. In
hunc videlicet modum: Quod nobis ac Sacro Romano Im-
perio, & omnibus successoribus nostris Romanorum Impe-
ratoribus, & Regibus legitimè intransitibus fideles erunt,
nec unquam interfuturi consilio, ubi nostrum periculum
tractetur, sed bonum & salutem nostram defendent & fi-
deliter promovebunt, damna verò & incommoda sedulò
cavebunt & avertent; præterea instrumenta publica &
privata, ultimas voluntates, testamenta, & quæcunq; ju-
diciorum acta, literas matrimoniales, ac omnia & singula
alia, quæ illis & cuilibet illorum, dicti officii ratione faci-
enda vel scribenda occurrent, justè purè fideliter, omni
simulatione machinatione falsitate dolo ac fraude remo-
tis, scribebunt, legent, facient, & dictabunt; non observando
odium, amicitiam, munera, pecuniam, vel quascunq; alias
passio-

passiones aut favores: scripturas verò in formam publicam redigendas, pro locorum consuetudine & rerum qualitate, in membranis aut chartis mundis, non abrasis seu vitiosis, fideliter conscribent ac conscribi facient; causasq; hospitalium ac miserabilium personarum, nec non pontium & viarum publicarum conservationes & instaurationes pro viribus promovebunt; sententias aut dicta testium, donec publicata fuerint & approbata, sub secreto fideliter retinebunt; omniaq; & singula alia convenienti & debito modo facient atq; exercebunt, quæ ad dictum officium quomodolibet pertinebunt, consuetudine vel de jure. Volentes, quod hujusmodi Notarij publici, seu Tabelliones & judices ordinarij per eos creandi, liberè possint per totum Romanum Imperium, omniaq; regna & provincias nostras hereditarias, ac aliàs ubivis terrarum & gentium, facere, concipere, scribere & publicare contractus, instrumenta, judiciorum acta, literas matrimoniales, testamenta & ultimas voluntates, decretumq; & auctoritatem interponere, in quibuscunq; contractibus tale quippiam requirantibus, omniaq; & singula alia citra impedimentum facere & exercere, quæ dictum publici Notarij seu Tabellionis & judicis ordinarij officium quovis modo exigere videbitur. Decernentes, quòd omnibus & singulis instrumentis ac scripturis, per hujusmodi Tabelliones seu judices ordinarios & Notarios publicos, per præfatos Rectores Scholæ Iuliæ creatos & creandos, confectis & conficiendis, plena & indubia ubiq; fides, tam intra quàm extra judicium, adhiberi debeat, eaq; nullo modo impugnari vel in dubium trahi possit, constitutio-

nibus, ordinationibus, & aliis in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque.

Præterea ut ipsa Universitas dignis fulcita prærogativis, nulli alteri, quantumvis vetustæ & celebratæ Universitati postponatur, sæpè dictæ scholæ Iuliæ, & singulis in ea constituendis Facultatibus, ex singulari gratia, peculiaria arma & insignia, quibus in publicis scriptis, edictis, mandatis aliisque actibus, loco sigilli uti possint & debeant, contulimus, prout alio nostro desuper confecto datoque speciali privilegio, latius continetur. Atque insuper volumus & decernimus per præsentis, quod prænominata Universitas, nec non Doctores & Scholastici, ac ibidem aliquam dignitatem seu gradum assumentes, gaudeant & potiantur, uti frui gaudere & potiri possint & valeant, omnibus & quibuscunque gratiis, honoribus, dignitatibus, præmiis, prærogativis, privilegiis, concessionibus, & immunitatibus, favoribus & indultis, ac aliis quibuscunque, quibus Universitas Bononiensis, Senensis, Patavina, Papiensis, Perusina, Parisiensis & Lipsensis, ac alia studia Privilegiata, ac Doctores & scholastici, sive promoti, aut alia dignitate sive gradu insigniti, gaudent & potiuntur, quomodolibet consuetudine vel de jure. Non obstantibus aliquibus Privilegiis, indultis, prærogativis, gratiis, statutis, ordinationibus, legibus, constitutionibus, reformationibus, exemptionibus, aut aliis quibuscunque in contrarium facientibus. Quibus omnibus & singulis, ex certa nostra scientia præfata, animo deliberato, & motu proprio, derogamus & derogatum esse volumus per præsentis. Nulli ergò omnino ho-

minum

minum liceat, hanc nostræ creationis, institutionis, fundationis, erectionis, indulti, gratiæ, derogationis, constitutionis, concessionis, & Privilegii gratiam (quam singulis anni publice in dicta Schola *IV L I A* prælegi volumus) refringere, aut quovis ausu temerario contraire, siue quomodolibet violare & infringere. Si quis autem hoc attentare præsumserit, nostram & Imperii Sacri indignationem gravissimam, & pœnam centum marcharum auri puri, toties quoties contra factum fuerit, se noverit irremissibiliter incursum: quarum medietatem Imperialis fisci nostri siue ararii, reliquam verò partem injuriam passorum usibus, decernimus applicari. Harum testimonio literarum, manu nostra subscriptarum, & Sigilli nostri Cæsarei appensione munitarum. Datum in arce nostra Regali Pragæ, Die 9. Mensis Maji, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo quinto. Regnorum nostrorum, Romani decimo tertio, Hungarici duodecimo, Bohemici vero vicesimo Septimo.

MAXIMILIANUS.

Vice ac nomine Reverendissimi D. Danielis
Archicancellarii Moguntini

V. Jo. Bap. Weber

Ad mandatum Sacræ Cæs: Majestatis proprium

A. Erstenberger Aist.

JOACHI.

IOACHIMI IOANNIS MADERI

v. c.

EPISTOLA.

DN. HERMANNO CONRINGIO

JOACHIMUS JOHAN. MADERUS

S. P. D.

Ipsicenti mihi, Vir magne, quomodo reperire
 possim, queis tuæ in me voluntati quodamte-
 nus satisfaciam: quod eorum nonnulla, quæ
 de *Veterum Scholis* annotavi, partim jam ante-
 hac *Prefationi in Montis-Sereni Chronicon*, par-
 tim aliis opusculis meis pro re nata inseruerim;
 actam uberem istorum messem in elucubratissimis *Disserta-*
tionibus tuis inveniam, ut vix spicilegium aliquod mihi relin-
 quatur: de *Scholis antediluvianis* se primum offert insignis
 locus, ab Athanasio Kirchero ex quodam *Commentario*
MSto, cui nomen *Domus Melchisedech*, exscriptus, atque
 in *Obelisco Pamphilio*, lib. 1 cap. 3 sic Latine repræsentatus:
Fuit autem Henoch nomen Adris; & post eum alius Adris, cui nomen
in lingua barbara Hermès: quoniam is primum constituit scholas,
in quibus scientias à protoplasto Seth sibi traditas docuit. Ipse in-
ventor literarum & Mathematicarum artium: is tradidit leges
& bene vivendi disciplinam: ideo abstulit eum Dominus, & ambu-
lavit cum Deo in horto Eden. Hinc factum est, ut omnes qui scien-
tiis & secretiorum artium notitia, ex posterioribus in mundo clare-
rent, Adris, hoc est, rerum occultarum inventores dicerentur. Et
quem ille eodem capite ex Achmed Ben Joseph Altiphafi,
apud Gelaldinum, in Historia rerum Ægyptiacarum MSta
adducit: Successit Mehaliel filius ejus Irad, & dedit ei præcepta
bona, & docuit eum omnes scientias, & celebravit ipsum, famosis-
simumque

D d d

simumque reddidit in peritia scientia inspectionis astrorum, & in libris quos deduxit super eum Adam. Et genuit Irad Hanuch. Ipse est Hermes: ipse Idris Propheta; super eum pax. Et fuit rex in diebus illis Mohbuel, filius Hanuch, cui pater bonam instructionem dedit: & scientias, quas apud se habebat, ipsi tradidit: & genuit eum in Aegypto, (ante diluvium) & egressus est inde, & peragravit totam terram. Fuit autem ei Sabaorum regio. Ipse adhesit Deo, docuitque eum purificationes, orationes, & alia huiusmodi cultus divini signa. Et fuit peritus in inspectione astrorum, & in Geometria, & divinis scientiis: fuitque primus qui de hisce disseruit, easque de potentia in actum deduxit scripsitque de iis librum, in quo signavit doctrinam eorum. Deinde profectus est in Aethiopiam & Nubiam, &c. Quod si enim temporibus illis fuerent literæ, ac disciplinæ non unius generis, sive in plumbo, sive in lapidibus, vel alia scriptionis capaci materia, literis consignatæ, ut probare conatus sum *Dissertatione de Bibliothecis antediluvianis*: (nam lapidibus insculpi moris fuisse antiquissimis temporibus, quæ monumentis mandata cuperent, etiam testes citare possumus incisæ digito Dei literas, rupices paginas, saxeum volumen, discen-tem populum ac docentem Deum, ac mixtis pene hominibus atque angelis unam cæli ac terræ scholam, ut elegantissime Salvianus loquitur lib. i. de gubern. Dei) dubitari haud posse reor, quin & tum fuerint Scholæ, in quibus ista omnia docerentur, & vivæ simul vocis commercio ad posteros propagarentur. In Asiaticis porro non prætereunda videtur Smyrnæorum Schola, quam patrum suorum memoria *Medicinæ Erasistrateam* ibidem fuisse præfide Hicesio (Erasistrato dubio procul auctore, qui Suida teste *ιατρικὰ βιβλία* & scripsit sub Antiocho, quem ob novercæ Stratonices amorem sanarat) refert Strabo lib. XII. *Rhetoricam* vero in eadem laudat Polemonis vitam describens Philostratus, dum illum quidem cum primis in admira-

pag. 44.

pag. 390.
edit. Basil.

ratione

ratione fuisse, urbiq; valde profuisse, narrat, ut civitas longe populosior quam ante videretur: undique ex continente & insulis ad ipsum confluentem juventute ὅσα ἀκολάστῃ καὶ ζυγκλύδῃ, non incastigata & tralatitia, sed electa & pura: Adrianum vero, erga Ephesos alias propensum, ad Smyrναeorum favorem usque adeo pellexisse, ut uno die mille myriadas in illorum civitatem impenderit; ex quibus emporia, & gymnasium omnium quæ in Asia sunt præstantissimum, constructa sint. In qua ita Aristidem docuisse verisimile est, illum Σμύρνης, post eam terræ motibus & hiatibus deletam, οἰκιστὴν, qui ad Marcum Imp. se non de numero vomentium, sed exacte loquentium esse dixit: quod male Atheniensi Aristidi, illi In Apoph. tegm. Justo, Erasmus tribuit, & post eum Manutius: tum seculo IV Numidianum, Philosophi Maximi fratrem, τὸν ἐν Σμύρῃ In vita Maximi p. 67. ut Eunapius habet, περὶ Φαιῶς σοφιστῶνται: & Corinthum illum ἀφελειπομένων, sive Derelictorum ab Homero, scriptorem, quem ad Leonis Zenonis & Anastasii tempora refert Cl. Vossius, cujus haud triviale magisterium fuisse (quæ etiam Vossii mens est) vel inde colligi posse existimavit doctissimus Rhodomannus, quod oves suas, hoc est discipulos, nobiles seu fama illustres (ἐξέκλυτα) epitheto satis emphatico appellavit, libro operis suis xiv. De Beryto, & Schola in eadem Jurisprudentiæ celeberrima, nescio num videris, Nobiliss. Dn. Strauchii dissertationem, Brunsvigæ ante annos duodecim excusam. In Alexandrinam Scholam dicitur undique confluisse à Gregorio Nysseno in vita Gregorii Thaumaturgi ἡ νεότης pag. mihi τῶν περὶ Φιλοσοφίας καὶ ἱατρικῶν ἐπισκευακῶν. Et Christianorum ibidem scholæ meminit cum primis Eusebius, quod lib. 5. Hist. Eccles. c. 5. ab antiquo sacrarum literarum doctrina & exercitium in eadem vigerit, eaque consuetudo à viris eloquentia divinorumque studio potentibus instituta, ad sua usque tempora perduraverit: commemorando una doctores, qui in ea clari extitere: Panta- lib. 6. capp. 5. 6. 14. 19. num 29.

Ed. de
Script. Ec.
cles.

num videlicet, inter Stoicæ sectæ Philosophos educatum, Clementem Stromateum Scriptorem, & hujus discipulum Origenem, virum Dialecticæ, Geometricæ, Arithmeticæ, Musica, Grammaticæ, Rhetoricæ peritissimum, omnium Philosophorum sectas ita callentem, ut studiosos quoque secularium literarum sectatores haberet, eisque interpretaretur quotidie, magnique concursus ad eum fierunt: ceu B. Hieronymus de eo scribit: Qui demum, quod alii post alios à mane usque ad vespeream ad scholam ipsius venirent, multitudine divisa, Heraclam, divinarum rerum studiosum, & alias disertissimum virum, & Philosophiæ non expertem, è reliquis familiaribus delectum in catechizando consortem constituit, illique primam eorum, qui recens imbui cœpissent, institutionem commisit, sibi perfectiorum auditorium reservans, ἀπὸ τῶν ἐν ἡμεῖς Φυλάξας ἀγκύρασι, ut rursus habet Eusebius lib.

Orat. P.
negyr. ad
Orig. pag.
168 & seqq.

6. cap. xiv. Nam quomodo idem ille Cæsarensis aliquando rexit scholam, plenius nos edocet Gregorius Thaumaturgus. Locum de Constantinopolitana Bibliotheca & Schola, Dissertat. i pag. 29 ex Johanne Zonara citatum, præter Glycam parte iv pag. 393 etiam Constantinus Manasses in Annalibus firmat, & luculentius exponens, inquit,

pag. 422.
edit. Lugd.
Bat. 1616.

Non procul à divinæ sapientiæ fano splendida domus à priscis Imperatoribus erat constructa, quam nuncupare licuisset amœnum hortum, arboribus libros ferentibus plenum, adeoque lucum pulcherrimis omnigenæ doctrinæ sapientiæque plantis constum. Nam erat congestus in ea librorum thesaurus, quorum numerus trice-na & tria millia compledebatur. Talis hortus, tantusque lucus, divini cujusdam hominis curæ fideique commendatus erat, qui doctrina præstabat, & supra cæteros omnes radius scientiæ collucebat. — Vivebant cum hoc & alii, tanquam secundarum partium duces, ab illo imperatore primi: luculenta reapse sidera noctisque collustratores. Hi tot numero, quot circuli Zodiaci signa sunt, absque

absque mercede literarum & doctrinae cupidos instruebant, & caliginis velum, tam in putri praeigiis que referta Graecorum, quam religiosissima nostra disciplina, suis auditoribus adimebant: uno illo, de quo diximus, inter omnes solis instar lucente. Tanta vero in opinione virtutis erant, ut ne ipsi quidem Imperatores novi quiddam & inusitati vel agendum sibi putarent, illis in consiliis non adhibitis. Subjungit similiter, quomodo cum ipsis libris ab Imp. sint combusti, hac addita exclamazione: *Proh infestum virtuti animum! proh mentem belluinam!* Nimirum ex anguibus saevus ille Leo jam agnitus est. Sed cum ibidem per centum & ultra annos Philosophia neglecta jacuisset, ac prope omnino extincta esset, ut ne scintilla quidem ejus, quemadmodum Zonaras loquitur, superesset, propter Imperatorum, qui sequebantur, inscitiam, Bardas Caesar circiter annum Christi 850 sub Michaelē tertio Imp. vecorde & ignavo, inter innumera mala hoc tandem boni fecit, quod eruditionis provehendaē magnum studium habuit. Nam cuique disciplinae scholas constituit, & doctores designavit, & singulis publica stipendia decrevit, & omnibus magnum & communem doctorem praefecit Leonem Philosophum, postea Thessalonica Episcopum, itaque effecit, ut literae reflorescerent, exiguoque tempore incrementa caperent, attestante eodem Zonara Annal. Tom. III. Apud quem etiam legere est, quomodo Constantinus Porphyrogenetus, Leonis Philosophi filius, is qui libro de Thematibus, & Excerptis Historicis inclaruit, seculo à nato Christo x tam Philosophiam, quae pene in oblivionem venerat, quam alias disciplinas, doctoribus ordinatis, jam deficientes refocillavit. Num vero & Monachi Graeci, cum primis, qui sub Nicephoro Phoca eodem illo seculo Athon montem incolere coeperunt, exinde ἀγιον ἔσθ appellatum, in eodem literarum studia excoluerint, haud equidem affirmarim: cum iis hodie

pag. 129. &
seq. edit.
Basil.

pag. 155.
Ibid.

pag. 171.
Ritual. Gr.
pag. 170.

Lib. devi-
ta Martini
cap. 7.

Ap. Vln-
cent. Bar-
ralē Tom.
2. p. 133.

Ibid. Tom.
1. p. 321.

plane se non dedant; quin plurimi inter illos sint, qui ne quidem literas vel legere vel pingere norint, ut ex libro Gallico, Les Estats & Empires principautes du monde, notat Georgius Phelavius ad Christoph. Angelum: licet, teste etiam Goaro, tantis monachorum gregibus & frequentia etiamnum colatur, ut ad sex millia vel cœnobiticam vel eremiticam ibi vitam agere noscantur. Sane in eam rem longa plura sunt testimonia de Occidentis Monasticis scholis; in quibus de antiquitate cum reliquis certare videtur D. Martini in Turonensi dice- cesi. De eo namque refert Sulpitius Severus, quod cum prius fuisset Hilarii Pictaviensis discipulus, jam Turonensis Episcopus constitutus, ad evitandam frequentantium inquietudi- nem, duobus fere extra civitatem millibus, monasterium sibi sta- tuerit, in quo octoginta discipuli ad exemplum B. magistri fue- rint instituti: ex quibus postea plures Episcopos viderit. Qua enim, inquit, esset civitas aut Ecclesia, quæ non se de Martini mo- nasterio cuperet habere sacerdotes? Lerinensem vero scholam, præter Eucherium in 11 instructionum libro, laudant Au- ctor Sermonis de B. Suffredo, Carpentoratenſe circa annum Domini 550 Episcopo: ubi inter alia ejus encomia, idem hic in juventute subditus ibidem pædagogo dicitur, ad plenum literas edocendus. In quo discendi studio parvi temporis spatio emenso, ita luculentissima viguerit in Grammaticæ artis discipli- nis, rationabilibus, ac dialecticorum prædicamentorum argumen- tis exilibus, & Aristotelicis definitionibus, nec non Rhetoricorum facundis protelationibus, ut consiliorum polleret exemplis. Scri- ptor item vitæ B. Agricolæ Avernenensis anno Christi 700. Episcopi: Florebat, inquit, ea tempestate celebre illud Lerinen- se cœnobium, S. Honorati nuncupatum, in insula maris Gallici prope Antipolim, in quod adolescentes nobiles, tanquam ad celeberrimum quoddam literarum & virtutis emporium confugiebant, ut

etas

etas puerilis ad virtutem honestatemque informata, brevi virtuti-
 bus digni essent adolescentes, qui honoris & dignitatis nomen possent
 sustinere. Ibi Deo militaverunt Honoratus & Casarius Arela-
 tenses, Germanus Parisiensis, Eucherius & Justus Lugdunenses,
 & Siffredus Carpentoracensis Episcopi. Eo etiam se recepit B.
 adolescens, &c. Atque adhuc seculo post natum Christum
 XII is qui vitam Lamberti Venciensis Episcopi literis con-
 signavit: Beatus Lambertus, ait, Deo dicatus, in Lerinensi mo-
 nasterio educandus, & tam literis quam monasticis institutis tra-
 datur imbuendus. Ut de B. Augustini circa eam rem lauda-
 bili instituto nunc nihil dicam: qui factus Presbyter, mona-
 sterium intra Ecclesiam mox instituit, — ex quo innotescere de
 die in diem Ecclesie Catholicae predicationis veritate, sanctorum
 que servorum Dei proposito continentia & paupertate profunda,
 magno desiderio poscere & accipere Episcopos & clericos coepe-
 re, qui similiter Domini Ecclesie propagatis & monasteria insti-
 tuerant, & studio crescente adificationis verbi Dei, ceteris Ec-
 clesiis promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium prae-
 stite-
 runt. Britannicas etiam scholas silentio involvam; cujus-
 modi initio seculi VI S. Dubricum cognomento Grainium,
 ad Vagum fluvium aperuisse, Balæus alique produnt; Con-
 gellum etiam in monasterio Banchor instituisse volunt, in quo,
 Beda teste, tantus fuisse fertur monachorum numerus, ut cum
 in septem portiones esset, cum praepositis sibi rectoribus, monaste-
 rium divisum, nulla harum portio minus quam trecentos homines
 haberet. Licet hæc quam maxime mereantur prædicari,
 quod ex ipsis prodire haud parvo numero, qui in Ger-
 mania hac nostra, Spiritus S. adjuvante gratia, majoribus
 nostris viam consequendæ immortalitatis ostendere, ad
 cultum veræ majestatis ipsorum mentes instituendo. Et
 quidem in monasticis ejusmodi scholis, saltem insigniori-
 bus

Ib. Tom. 2.
 p. 180.

Posidon. in
 vita Augu-
 stini, Tom.
 1. p. 862.

lib. 2. Hist.
 Angl. c. 2.

bus, observo, non inferiores tantum illas disciplinas, Grammaticam Logicam & Rhetoricam, quas *Trivii* nomine appellavere veteres, sed & reliquas quatuor *Quadrivii* nomine illustres, fuisse traditas: Atque aliter institutos, qui in *Exterioribus* sive *Canonicis*, aliter qui in *Claustralibus* erudirentur scholis. Hanc namque in istis scholis obtinuisse distinctionem, indicat liber Eckehardi Junioris de casibus S. Galli, cap. 2. & alius Eckehardus de vita Notkeri cap. 7. Imo in hoc ipso S. Galli monasterio sic spirituales effloruisse disciplinam, scribit Conradus de Fabaria, ut non solum Benedicti regulam, verum etiam Philosophiam totam ad unguem usque investigarint theoricam, Platonis, Socratis, Aristotelis, Hippocratis, Boethii, omnesque investigaverint rivulos, ut in suis metris non Philosophi solum sed etiam Poetridæ fuerint. Id quod & de Fuldensi cœnobio, Christophorus Browerus Antiqq. Fuldensium lib. 1 capp. 9 10 & 11 de Anglicanis vero, sub Venerabili Beda, Johannes Pitseus testatur non mirandum censens, quod ad tantam doctrinam in suo monasterio pervenerit; quandoquidem antiquitus in Anglia in insignioribus quibusque cœnobiis, ad instar Academiarum, docerentur & discerentur, non solum humaniores literæ, verum etiam omnes liberales artes, omnis Philosophia, atque etiam Theologia. Habuerat Beda in adolescentia præceptorem Benedictum Biscopium, monasteriorum Giruicensis & Wirmontensis fundatorem; splendidis natalibus ortum; virum literatum, & bonarum literarum factorem maximum; qui quinquies Romam proficiscens, & nunquam vacuus rediens ingentem optimorum librorum copiam in unam bibliothecam ad communem Monachorum usum coacervarat, nec sumptibus, nec labori, nec industriæ parcens, ut partim ex Gallia, partim ex Italia, selectissimos quosque auctores, tum Græcos tum Latinos, cõmeret, atque in Angliam asportatos sua bibliotheca

lib. de cas.
S. Gall. c. 2.

pag. 129.

Pitseus de
illustr.
Angl. scri-
ptor. p. 114.

thece inferret. Erant insuper ista in regione ea tempora, lib. 4. Hist. Angl. cap. 1. & 2. quæ nunquam prorsus, vel ipsius Bedæ confessione, ex quo Britanniam petierant, Angli, habuere felicia: dum Theodorus Cantuariensis Episcopus, ex Tharso Ciliciæ natus, vir & seculari & divina literatura, & Græce instructus & Latine: & Adrianus natione Afer, sacris diligenter imbutus monasterialibus, simul & Ecclesiasticis disciplinis institutus, Græce pariter & Latine linguae peritissimus, ambo à Vitaliano Papa, rogatu Egbrechtis regis, eò missi, congregata discipulorum caterva, scientiæ salutaris quotidie flumina, irrigandis eorum cordibus emanabant ita ut etiam metricæ artis, Arithmeticæ Ecclesiasticæ, & Astronomiæ disciplinam, inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus traderent, & de eorum discipulis essent, qui Latinam Græcamque linguam, æque ut propriam, in qua nati erant, nossent. Quæ eum in finem affero, ut de illorum eruditione constare tanto rectius possit: quibus Karolus deinceps, ille vere Magnus, in religionis & literarum negotio promovendo usus est. Siquidem is liberalia literarum studia, pene iam, ut ipse ait, incuria majorum oblitterata, instaurare summopere nisus (verba sunt ea de re Aventini) ut suo exemplo ad ea amplectenda alios invitaret, ex Hibernia duos Scotos Clementem & Albinum evocavit. Albinum Scotum Ticinum misit, ibique ludum literarium aperire iussit. Commilito huius Clemens mandato Karoli in Lutetiam Parisiorum concessit: eique Magnus annonam & stipendia ex fisco tradidit: procerum pauperumque pueros, ingenuos modo, commisit. Albinum Anglum secum detinuit: inde D. Martini cœnobio in agro Turonum sito, ubi doceret cum in aula non esset, condonavit: Waldonemque Augiæ majoris magistrum, ad D. Dionysii templum, ex Suevia docendi gratia eo transtulit. Cumque videret tam feliciter cessisse, quicquid laboris ea-

E e e

in

lib. 4. Annal. Bojor. p. 230.

Tom. III
R. Alem.
Goldasti.

pag. 205.
edit. Paris,
1655.

Tom. III
Conc. Sur.
p. 406.

Ibid. pag.
177.

in parte à monachis esset impensum, jam & Cathedralibus, quas fundabat, Ecclesiis, confimiles scholas voluit annexas, ut & illæ, ad exemplum scholarum DD. Martini vel Augustini subministrarent, qui Ecclesiæ & reipubl. prodesse possent. De quo præclare scripsisse video CLL. Viros *foachimum Vadianum* lib. I. de Collegiis monasteriisque Germanorum, & *Davidem Chytraum* Proæmio in Metropoli suæ librum trigesimum; extatque Tomo I Spicilegii *Dacheriani Crodogangi Metensis Episcopi Regula Canonorum*, temporibus Pipini, patris Caroli M. scripta, in qua cap. XLVIII. de pueris & adolescentibus, qui in congregatione sibi commissa nutriuntur vel erudiuntur, pluribus agit. Quamvis mox in ipsa, quod ajunt, herba extinctus videatur quampluribus locis ille erga scholas ardor; in Concilio Parisiensi sub Ludovico & Lothario, anno 829, propterea suppliciter & obnixè suggerentibus Episcopis, ut morem paternum sequentes, saltem in tribus congruentissimis Imperii sui locis, schola publica ex ipsorum autoritate fiant, ut labor patris (Karoli) & ipsorum, per injuriam non depereat: quod ex hoc facto & magna utilitas, & honor S. Dei Ecclesiæ, & ipsis magnum mercedis emolumentum, & memoria sempiterna possit accrescere. Et lib. II ejusdem Synodi, cap. 30 ipsis latentibus Episcopis: Super pii & Orthodoxi Principis Ludovici, Deo amabilis Imperatoris, ut rectores Ecclesiarum in Ecclesiis sibi commissis strenuos milites Christi, quibus Deus placari possit, præpararent & educarent, admonitione, imo jussione, à nonnullis rectoribus tepide ac desidiose actum esse: atque inde omnibus visum, ut dein postposita totius corporis negligentia, ab omnibus diligentior in educandis & erudiendis militibus Christi vigilantior adhibeatur diligentia: & quando ad provinciale Episcoporum concilium ventum fuerit, unusquisque

quisque rectorum scholasticos suos adesse faciat, ut suum solers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat. Licet ne sic quidem emendatum quidpiam sit deprehendere, ut Con- Ibid. pag. 481.
 cili Valentini, anno 855, tempore Lotharii Imp. habiti, cap. 481.
 XIX ostendunt verba: *Ut de scholis tam divine quam humane literaturæ juxta exemplum prædecessorum aliquid tractetur, & se potest fieri, statuatur atque ordinetur. Quia ex hujusmodi studi longā intermissione pleraque Ecclesiarum Dei loca, & ignorantia fidei, & totius scientiæ inopia invasit. Sed tunc ita forte in Galliis se res habuit, occasione bellorum civilium, modo inter patrem & filios, modo inter ipsos fratres; nam Germaniæ Episcopatum & monasteriorum longe alia tunc ratio fuit. De Fuldensi siquidem cœnobio diserte Trithemius ad annum salutis 838. Viguit eo tempore in monasterio Chron. Hic Fulg.
 Fuldensi maxima religio monachorum, sub regimine Rabani Mauri Abbatis, quæ se per totam Europam fama prævolante diffuderat in ora omnium, eratque laus & memoria Fuldensium monachorum apud Imperatores Reges & Principes in magno pretio, non solum propter sanctitatem vitæ, sed etiam propter incomparabilem scientiam Scripturarum, qua Fuldenses monachi eo tempore præ cæteris multis dicebantur eruditi. Unde multi ex eis in diversis Ecclesiis ad apicem Pontificatus fuerunt assumpti. Quo & pertinet donationis Charta, qua Ludovicus Pii F. Germaniæ & orientalium Ap. Bro- ver. p. 221.
 Francorum Rex, Rudolpho Monacho & Confessori, suo, moderatori Fuldensis scholæ (quem ut totius pene Germaniæ doctorem egregium, & insignem Historiographum & Poëtam, atque omnium artium nobilissimum auctorem, celebrant Annales Francorum Pithoei) concessit censum & regios colonos, & eorum Ad annum 861.
 omnium utilitatem: cupitque fructum ad cæteros item transire 861.
 scholasticos. Quodque D. Anscharius, primus Hambur-
 gensis*

Waldo in
vita An-
schar. c. 34. genſis Episcopus, in eo loco scholam instituit, quibus ali-
quot veteris Corbejæ monachos, ex Gallia eo fine in Ger-
maniam accitos, præfecit;

Hamburgensis schola quæ edocta magistris

Crevit, & ad florem perducta refudit odorem:

Rembert.
inejusd. vi-
ta cap. 14.

pag. 72. c.
dit. Helmsf.

Cinnamus
lib. I. de ge-
stis Com-
meni p. 8.

Radevicus
de gest. Fri-
derici. lib.
2. c. 5.

ex gente Danorum & Slavorum, ne discipuli deessent, cœmen-
do pueros, aliquos etiam ex captivitate redimendo, quos ad servi-
tium Dei educaret. Quod nec in aliis intermissum, tam à
Carolo M. & Ludovico, quam deinceps fundatis Ecclesiis
& Monasteriis, ceu de *Hildesheimensi Schola* testantur Chro-
nica MStæ: de *Magdeburgensi* sub Ottone Magno, Ditmarus
lib. III: de *Bremenſi* eodem illo tempore, Adamus lib. 2 cap. 5:
de *Hamelenſi* & *Paderbonensi* circa annum Christi 1100 Hel-
moldus Chron. Slavorum lib. 1. cap. 62. & Cranzius lib. 7.
Saxonix suæ cap. 18: de *Brunsvicensi* in Monasterio S. Egi-
dii, sub Henrico Leone, Continuatio Chron. Slavorum ap.
Lindenbrogium (quo fere tempore vel paulo ante etiam
Johannis Comneni uxor *Irene*, castissima; si quæ alia, & virtutis
studioſissima mulier, *Φεγγισήριον ἐπ' ὀνόματι τῆ πατοκεράτορ* & ἐν
Βολωνίῳ σωσθήσεται, ἐς καὶ αὐτὴ καὶ μέγας & ἐν τοῖς μάλιστα τῶν
Θηομητοράτων ὄν, in nomine omnipotentis Byzantii scholam erexit,
elegantia & mole nulli vel celeberrimarum secundam) de *Benedicti-
norum* scholis in universum Paulus Langius Chronici Citi-
censis pag. 760 & seqq. atque Henricus Petrejus Tractatu
de monasteriis. *Bononiense* studium, (uti tum vocabant) quo
tempore cœperit, haud equidem invenio. Friderici vero
Barbarossæ ævo viguisse Juris studium, vel inde colligere
datur, quod ille Imp. ad campeſtria Roncaliæ placitum habens, &
plena ac solemnī curia, iudicio ac iustitiæ à mane usque ad vesperam
intentus, querimonias & proclamationes tam divitum quam paupe-

rm

rum diligenter audiens, habebat quatuor Iudices, Bulgarum, Martinum, Jacobum, Hugonem, viros disertos, religiosos, & in lege doctissimos, legumque in civitate Bononiensi Doctores, & multorum auditorum praeceptores, cum quibus, aliisque Juris peritis, qui diversi è diversis civitatibus aderant, discutebat & terminabat negotia. Etiam ex ipsis monasteriis eo profectos, qui Juris utriusque cognitione imbui desiderarent, indicant, quæ de Udalrico Abbate monasterii S. Galli, sub Philippo Friderici hujus filio, scribit jam ante laudatus Conradus de Fabaria, quod dulciloquis Grammaticæ & Dialecticæ floribus informatus Parisios & Bononiam sit transmissus, unde repatrians, atque ad summa evectus in jure forensi & Ecclesiastico, quicquid excogitari poterat, faceto Minervæ poculo cunctis audientibus propinaverit. De Parisiensis Academiæ florentissimo statu circa Philippi regis tempora atque annum 1210, insignis apud Rigordum locus est in ipsius regis gestis; quando sic in diebus illis studium literarum ibidem floruisse tradit, ut nec tanta aliquando fuerit scholarium frequentia Athenis vel Ægypti, vel in qualibet parte mundi, quanta locum istum studendi gratia incolebat. Quod non solum, inquit, fiebat, propter loci illius admirabilem amœnitatem, & bonorum omnium superabundantem affluentiam; sed etiam propter libertatem & specialem prærogativam defensionis, quam Philippus rex, & pater ejus (Ludovicus) ante ipsum, ipsis scholaribus impendebat. Ac de studiis tandem addit: Cum itaque in eadem nobilissima civitate non modo de trivio & quadrivio, verum & de questionibus juris Canonici & civilis, & de facultate, quæ de sanandis corporibus, & sanitatibus conservandis scripta est, plena & perfecta inveniretur doctrina; ferventiori tamen desiderio sacram paginam & questiones Philosophicas docebantur. Et de Varia quidem Aristotelis fortuna in Academia

Lib. de cas.
S. Galli c. 51

pag. 207.
edit. Pithoci.

Parisiensi extat doctissimi *Launoy* singularis liber, *Oxonienſis* vero *Academiae* antiquitatem, dignitatem, privilegia, magnificentiam collegiorum, disciplinam, & studiorum rationem, tum magistratum & curias *Academicas*, aliquot capitibus ob oculos ponit Tomo I. Relationum de rebus Anglicis, is quem ante citavimus *Johannes Pitseus* quibus & de *Cantabrigienſis* *Academiae* collegiis & scholis quædam subnectit. In quibus nunc finio, posteaquam sic satis *γλαυκίης Ἀθηνᾶς*: potius quemadmodum, initio dixi, ut voluntati tuæ morem geram, quam quod accuratissimam in omni antiquitate notitiam tuam quidquam horum fugere posse putem. Deum verò precor, ut te Vir Magnifice, bono publico quam diutissime saluum atque incolumen præstet. Dabam *Scheningæ* XIV Februarii, CIO IC C LXXIII.

P. S.

Distuli hæc ad te mittere, Vir nobilissime, quod eorum plurima deinceps, jam in Dissertationibus tuis ac Supplemento notata esse, deprehendi. Spero tamen te pro tua in me benevolentia benigne omnia interpretaturum. Etiam atque etiam vale. Deus te longam servet!

INDEX

INDEX RERVM MEMO- RABILIVM

Quæ continentur in Dissertationibus.

- A.**
- Abdalla Abu Giasar, & ejus eruditio* Pag. 32.
- Abdalla alius, doctorem virorum patronus* ibid.
- Abulabbas Almaimon Sarracenorum Chalipha quam eruditus & quantieruditos fecerit; estque idem cum Abdalla Abu Giasare* ibid.
- Academia sunt respublica quedam* 2.
- Academia nostra quando coeperint, eamque adeptæ sint formam quam hodie habent, & quam omnium antiquissima* 93. 104.
- Academiarum omnium in Europa libertas originem debet authentica Habita* 143. 147. 149. 151. 157.
- Academia quando acceperint justam reipublicæ formam* 154. 157. 164.
- omnes in Europa habent mixtum imperium* 157. *quedam earum etiam merum* 2. 157. 158.
- Academici ex quo tempore clericis coeperint accenseri* 160.
- Addagenius Abbas Spanheimensis & ejus eruditio* 83.
- Adoſia apud Hippocratum in Noſu quid sit* 52.
- Agidius Corboliensis Parisiis medicinam docuit* 92. *eius animadver-*
- sio in Salernitanos* 100. 133.
- Egyptiis primus locus tribuitur in eruditionis propagatione* 3. *eorum sacerdotibus solis doctrina fuit cordi, & quare* 3. *sacerdotes illi magicis artibus fuere dediti* 4. *quorum locorum sacerdotes præcipui fuerint* 4. *sacerdotes illi quid docuerint* 5. *non vulgo nec quosvis docuerunt* 5, 6. *Egyptius ager triparsitus* 3. 26, 27.
- Egyptiorum schola quales fuerint* 3. & seq. *eorum sacerdotibus doctrinæ cura in animo fuit.* ibid. *sacerdotum quam lauta fuerit conditio* ibid. *quanto fuerit eorum existimatio* 3. 4. *schola illa Strabonis ætate Heliopoli iam interierant* 4. *sacerdotum processiones sacra* 5. *schola illa quid cum nostris habuerint commune, & in quo ab eis differant* 6.
- Æsculapii familia scholas medicas habuit, sed nulla publica auctoritate* 8.
- Ætius hæreticus, & quos audiverit* 191. 193.
- Alarichus Gothorum dux Athenas valde afflixit, licet id Zosimus neget* 20.
- Alberti*

- Alberti Crantzii laus 84. eius iusta querela & indignatio de canonicis irregularibus eorumque dissoluta vita 84. 85.
- Albinus sive Alcuinus num fuerit Scotus 74. fuit Anglus 73. 86. non fuit Bedae discipulus 75. qua occasione ad Carolum M. venerit 75. 78. nec prænomen illi fuit Iohannes 76. quis fuerit & eius obitus ibid.
- Alcairane schola splendida collegia à Mamaluccis exstructa 34.
- Alemannica natio in Parisiensi academia quos comprehendat 154.
- Alexandrina schola Ptolomaeorum temporibus qualis 11. eius status sub Caesaribus & quam floruerit 23. usq; ad 27. fuit à Sarracenis Mamaluccis restituta 34.
- Alexandria Ecclesiastica schola fuit à S. Marco instituta 25. 26. publica tamen auctoritate non roborata 26. immo videntur ibi fuisse duae scholae sacrae 192.
- Almohadi seu Almucedini laudantur 36.
- Alphredus Angliae R. conditor academiae Oxoniensis 69. 70. quam doctus ipse fuerit 71. 72.
- Ammiani Marcellini encomion Alexandriae scholae 29. 27.
- Ammonius philosophus 24.
- Anatolius Alexandriae scholam Peripateticam aperuit 24.
- Annales Hildesheimenses erroris arguuntur 86.
- Anselmus Landunensis Parisiis Theologiam docuit 90.
- Antiochia olim fuit sancta quadam schola 192.
- Arabica eruditio quam late diffusa 32. 33.
- Arabica bibliotheca plurima in Asia 33. in Africa 40.
- Arabicorum philosophorum & medicorum vel Graecorum ex Arabico versa scripta quando in Italia scholis potissimum obtinuerint 95. 97. 98. 101.
- Arabi Mustegheme h. e. Arabes barbari qui? 35.
- Archiatrorum collegium sub Caesaribus, eiusq; praefectus 53. à quibus probati ibid. 116. iis omnium primis ex litteratis Vicaria dignitas data 168.
- Aristoxenus Tarantinus & eius opus *ὑπόμνημα τῶν ἀρχαίων* 190.
- Arnoldus VVion 70.
- Aron Rasides Sarracenorum Chalifa & eius amor erga eruditos 31.
- Articella 101.
- Athalarici Ostrogothorum R. epistola de salariis professorum 61.
- Athenienses omnium inter Graecos primi publicas scholas concesserunt post Socratis necem 9. quid praeserea concesserint magistris earum ibid. & qualis scholarum illarum fuerit facies 9. 10. hanc tamen docendi facultatem solis philosophis dederunt

dederunt 10. quid in scholis illis reprehendi mereatur 10. 14. 15. Athenienses philosophis concesserunt potestatem quidvis sentiendi ac docendi 9. 189. idque male 10. 14. praterca leges scholasticas condend. 189. etiam leges illis dederunt, quibus tui essent adversus vulgi petulantiam 190. facultatem quoque successores scholæ instituendi 191. Atheniensis scholæ sub Cesaribus status & fortuna 19. 20. 21. in ea philosophi non diu docuerunt publico salario 19. 20. in ea mos cathedram consequendi laudabilis 20. Athenæ jacturam passæ per Gothos 20. ibi soli rhetores & philosophi floruerunt 19. Attica scholæ antiquæ quid mali habuerint 14. 15. Attici philosophi quidam delectum auditorum habuerunt 106. 189. 190. Auctor, qui Bedæ historiam Anglicanam continuavit, laudatur 75. S. Augustinus ad Mediolanensem scholam docendi causa fuit evocatus 17. primus in Africa Canonicos instituit 65. 66. eius Regula 66. Authentica Habita est Friderici I. Cesaris 142. loquitur de studiosis, non de doctoribus 132. 144. quæ occasione fuerit data 142. explicatur 144. 145. 146. 147. 151. 152. 194. quis eius sensus genuinus 147. quur in ea optio fori detur 144. 145. de lite

tantum civili loquitur 145. 146. 147. licet nonnulli etiam ad criminaliacam traxerint 193. illi libertatis suæ originem debent omnes Europæ Academia 143. 148. ab illa tamen constitutione sequentibus temporibus multum discessum fuit, & quam ob causam 152. & seq. 153. in legum studiosorum gratiam potissimum est condita 132. 173. ad duo capita potest redigi. iterum exponitur. 174. 175. in ea quid per securitatē intelligatur 175. Azō 94. 95.

B.

Baccalaurei nomen & titulus 135. Bardas qualis fuerit, quid in eo reprehensum, quid laudatum 42. 43. Bedæ suo ævo omnium in occidente universo doctissimus 64. eius historia continuator. vide Auctor qui &c. S. Benedictus 62. 63. Benedictini ordinis monasteria laudantur 63. eorum scholæ ibid. quæ tamen ex primo instituto non publicæ promiscue omnium fuerunt, ut quidam falso existimant. ibid. Benno secundus, Episcopus Osnaburgensis: & eius eruditio 83. Berytiensis scholæ 18. docuit Romani juris prudentiam ibid. propterea magni æstimata 19. quando collapsa ibid. Bibliothecæ tres Arabica insignes Constantinopoli paucis abhinc annis superstitet

Fff

- perstites, & quanti singula aestima-
te 33.
Boëtii laus 61. Roma docuit ibid.
eius antiquitas ficta 79. 94.
Bononiensis schola 46.
Bononiae quae schola omnium primo
fuerit 94. quando coeperit doceri
Ius Romanum civile ibid. Ponti-
ficium ibid. quam celebres Iuris
Professores habuerit seculo XII. 94.
95. quanta frequentia studiosorum
ibi fuerit tempore Aronis & Fri-
derici II Caesaris 95. philosophi-
cam eius loci scholam quanti fece-
rit Fridericus II Caesar ibid. quan-
do medica ars ibi doceri coepta 97.
quamque praclaros eius doctores
habuerit seculo XIII ibid. quan-
do demum Theologica professio ac-
cesserit ibid. quot in universum
illa schola habeat professores ibid.
& in his quot doctores juris 98.
quot coronatorum millia in sala-
ria professorum quotannis expen-
dantur ibid.
Bononiensi scholae iuridicae non fuit da-
ta facultas conferendi titulum neq;
à Lothario Saxone neque à Fride-
rico I Caesaribus 132.
Britannici monachi saeculis VI VII
& VIII omnes reliquos totius oc-
cidentis cœnobitas eruditione &
pietate superarunt 64. quantum
is nos Germani debeamus ibid.
C.
Caesares Romani primi Rhetoribus &
Philosophis salaria dederunt 15. 16.
hoc institutum tamen post Con-
stantini M. filiorum aetatem desit
16. sed post aliquod tempus rediit.
ibid.
Caesarum priscorum leges & consti-
tutiones non habent hodie tantam
vim, quantam multi iis adscri-
bunt per magnum errorem 143.
Caesariensis in Palestina schola 27. 28.
Canonicorum origo 65. 66. quando eor-
um collegiis scholae adiunctae 66. 67.
68. ea de re Conciliorum aliquot ca-
nones 67. 68. quid in scholis illustra-
ditum, & quales ea fuerint 66. 67.
quor unus ex Canonicis Scholasti-
cus hodieq; vocetur 67. videtur in
Anglia id primum institutum 68. 69.
Canonicorum scholae vide Scholae ca-
nonicorum. Canonici seculares &
irregulares 84. 85.
Canonici quo tempore primum rupe-
rint claustra, & à prisca discipli-
na defecerint 85. 86. idq; quibus in
locis ibid.
Cantabrigiensis schola, & quando in-
stituta 45. 64. 73. num sec. VII à
Sigeberto R. 64.
Cantor apud Aegyptios sacerdotes, &
eius officium 1.
Capitolium auditorum Roma &
Constantinopoli quale fuerit sub
Theodosio Valentiniano & Iustini-
ano Caesaribus 22.
Cardinalibus à quo Pontifice purpu-
rem galerm concessum 136. 159. in
quibus

QVÆ CONTINENT. IN DISSERTATIONIB.

423

- quem finem 160. quis eos equo dona-
verit 159. coccinea veste ibid.
Caroli Magni laus 44. quanti fecerit
artes liberales 80.
Caroli M. constitutiones de scholis ca-
nonicorum 67.
Carolus Calvus eruditionis patronus 81.
Carthaginensis schola 18.
Cassinense cœnobium, & eius schola 98.
Cassiodorus laudatur 25. 36. eius pius
conatus 25. 61. eius opus De divinis
& humanis lectionibus dissectum
99. qua occasione scripserit istos
libros 26. eius ætate quinam libri
medici ex Græco in Latinum ser-
monem fuerint conversi 99.
Cathedram consequendi mos Athenis 20.
Cathedra Moysi in Evangelio quid 124.
Census Magister sub Caesaribus 194.
eius cura studiosorum deman-
da. ibid. 171.
Chalcenterus Didymus professor A-
lexandrinus 27.
Chaldaeorum schola quales fuerint 6.
7. in eis fuere secta quedam 6.
Chaldei Aegyptii & Persæ decendi
instituti longe superarunt Gra-
cos 13.
Christiani quantum ex synagogis Ju-
daeorum in mores Ecclesiæ trans-
eulerint 126. 127. cur tamen à ritu-
lo Magistris olim abstinnerint 127.
Christiani olim passim privato stu-
dio sacras litteras docuerunt 193.
Alexandrie habuerunt scholas
vide Alexandrie &c.
Christophorus de Honestis quando
vixerit 101.
Civitatis hanc formam quando Eu-
ropæ scholæ assumerint 61. & seq.
Clemens Alexandrinus Pantani suc-
cessor in schola sacra 101.
Clemens Scotus monachus 74. usq;
ad 78.
Clementis V Pontificis decretum de
sumtibus promotionum 137. 138.
Cleomedes explicatur 124.
Clericis quando cœperint Academici
accenseri 168.
Coccineus color. vide Purpureus.
Codex Justinianus emendatur 18.
Codicis titulus Vt dignitatum or-
do servetur, de quibus agat 117.
Cœnobiorum schola. vide Scholæ.
Cœtus amplissimus alicubi in Cod.
vocatur ordo decurionum 114.
Coloniensis Academia 47.
Comitive dignitas quibus litteratis
olim Cpoli data. 168.
Consiliarii nationum in academiis
154. 155.
Constantinus Afer, monachus Cassi-
nensis 98. multa medici argumenti
ex Arabico in Latinum versa sub
suo nomine edidit, quæ sunt alio-
rum ibid.
Constantinus M. auditorium aliquod
struxit Roma & Cpoli 23. 29. eius
rescripta de immunitatibus medi-
corum

Fff 2

- corum & professorum 166.
 Constantinopolitana schola sub Cæsari-
 ribus Romanis, & quidam in ea
 traditum 21.22.23.
 Constantinopolitana schola reliquias
 exstinxit Leo Isaurus 28.29.
 Constantinopolin quomodo seculo IX
 studia litterarum reducta sint,
 & schola publica ibi restituta,
 quam illa floruerit, & quamdiu
 duraverit 42.43.44.
 Corbeja quam preclaros monachos
 habuerit seculo nono 65.
 Cornuum depositioni per Germani-
 cas academias recepta simile quid
 obtinuit Athenis sec. IV & V. in
 scholis rhetorum 117 usque ad 122.
 & Cpoli Berytiq. etate adhuc Justi-
 niani in Iuris Romani scholis 122.
 123.
 Cracoviensis academia 47.48.
 D.
 Dania schola publica 48.
 Decurionum potestas in probandis
 Medicis & Professoribus 110, 111,
 112, 113, 114, 116.
 Delectum discipulorum quidam ve-
 teres Graci philosophi habuerunt
 106, 189, 190. item Hippocrates 52,
 107. quam prudenter illud fue-
 rit factum 52, 106.
 Διδάσκαλοι in Evangelica historia
 qui 126.
 S. Didymus prefuit schola sacra A-
 lexandrina. 192.
 Dignitatum gradus etate Justiniani,
 vide Quingne &c.
 Dimensio terra Maimonis 320.
 Diocletiani & Maximiani constitu-
 tio de immunitatibus studiosorum
 169.
 Diodori Siculi prudens iudicium de
 Chaldeis & Gracis scholis 13, 14.
 quid tamē in eo non probandum 14.
 Dionysius Origenis in schola Ecclesi-
 astica Alexandrina successor 25.
 Diophantus arithmeticus. 24.
 Doctores in Iure Romano civili nulli
 appellantur nisi professores 109. 110.
 Doctoralis purpureus galerus quando
 coeperit esse in usu. 136.
 Doctoribus Parisiensibus quantum
 privilegium à Nicolao IV Ponti-
 fice concessum 136. 137.
 Dominus Christus aliquando κατ'
 ἔξωθεν vocatus fuit à discipu-
 lis magister 94. 194.
 E.
 Ecclesie Christianorum. vide Christiani.
 Ecclesiastica schola Alexandria. vide
 Alexandria.
 Ecclesia occidentalis seculis VI VII
 & IIX. nullum fere habuit scripto-
 rem, qui non in monasterio fuerit
 educatus atq. institutus 64.
 Egbertus Archiepiscopus Eboracen-
 sis, & studium eius in scholis insti-
 tuendis 68. 69. 75.
 Eilhardus prepositus Bremensis 820.
 Epiphanius fallitur 125.
 Episcopatum collegiorum schola. vide
 Schola canonicorum &c.
 Erphor.

QVÆ CONTINENT. IN DISSERTATIONIB.

415
193.

<i>Erphordiensis Academia.</i>	47.	<i>doctores & discipulos.</i>	
<i>Entocius Afcalonita, & eius etas</i>	23.	<i>G.</i>	
	24.	<i>Gabrielis Naudai laus</i>	93. 134.
<i>Europæarum Scholarum origo, & quando hanc civitatis formam assumerint</i>	60, 61, & seq.	<i>Gallicana schola, & quis earum sub Cesaribus status</i>	16. 17. professores tamen præter rhetores & grammaticos nullos habuerunt
<i>Examina. vide Probationes.</i>			17.
<i>F.</i>		<i>Gariopontus</i>	101.
<i>Fessana schola & splendida eius adificia</i>	37. 38. 39.	<i>Gaurius Sultanus Egypti.</i>	34.
<i>Fori libera optio in Italia tempore Frederici I</i>	144. 145.	<i>Georgius Buchananus laudatur</i>	74.
<i>Fridericus I Imperator laudatur</i>	142. 172. 176. ei falso videtur adscribi constitutio de medicis	<i>fallitur</i>	74. 76.
<i>54. eius authentica. vide Authentica & c.</i>		<i>Germanica academia recensentur, quando item & à quibus singula instituta</i>	47. 48.
<i>Friderici II Imp. law. 54 56. 142. 146. 147. eius constitutio de medicis sine prævio examine non admittendis</i>	54. 55. eiusdem lex de studiis artis medica	<i>Geroldus rector ludi Brunsvicensis, & cuius</i>	83.
<i>55. 56. emendatur. 55. 56. emendatur. 55. eiusdem lex de chirurgis & studiis chirurgie. 55. 56. eius cura & sumtu Aristotelis aliorumq; philosophorum libri ex Arabico Latine versi. 95. eius hac de re epistola ad scholam philosophicam Bononiensem</i>	95. 96. quid translatione illa effectum sit	<i>Giafar Abulfadlus Mutevvakkelus.</i>	32.
<i>97. eiusdem leges de medicis chirurgis & pharmacopœis repetuntur</i>	100. 101. 102. 103. 104. secunda earum emendatur	<i>Gilbertus Porretanus Parisiis Theologiam docuit</i>	90.
<i>103. laudantur 104. 133. eius privilegia academie Neapolitane concessa.</i>	148. 149.	<i>Pontoi Egyptiorum fuerunt sacerdotalis ordinis</i>	4.
<i>Eulda. quot aliquando habuerit doctores</i>		<i>Gradus quidam ad honores eruditionis rhetorum & philosophorum scholis olim usitati</i>	30.
		<i>Gradus studiorum num fuerint apud Egyptios, Chaldaeos, Persas, Gallosq; antiquos</i>	106. apud Græcos: nulli, præterquam ab ipsis Philosophis statuti, sed nulla publica auctoritate roborati
		<i>106. 107. 108. in Iure tamen discendo quando cœperint quidam observari</i>	109. sed in docendo nullo modo: neque huc facere ordinis probationem
		<i>110. & seq. usque ad 117. apud Iudæos tamen</i>	<i>Eff 3. obtinuit</i>

- obtinuit tituli collatio, hodieque adhuc obrinet 125. 126. quibus ritibus hodie apud eos conferatur. 128. non fuit id observatum à Mahumedanis 128. 129. apud Sinenses tamen in usu est, quotque ibi sint gradus, quomodoque conferantur 129. 130. 131. 132. quando id fieri cœperit in schola Parisiensi 91. 93. 133. quando simile quid cœperit in schola medica Salernitana 133. quo demum tempore in omnibus Facultatibus fuerit recepta titularum collatio 134. 135. 127. idque primum in Gallia 135. 136. 137. quam mali mores in laudabile illud institutum initio sec. XIV irrepperint 137. 138.
- Græci sera litteris operam dare cœperunt 7. Græcorum doctorum ante Platonem quæ fuerit conditio 8. 9.
- Græcarum gentium laus, & quando primum litteris operam dare cœperint 7. publicas tamen scholas non habuerunt ibid. & seq. primi in eis sapientes doctrinam suam ab Egyptiis & Persis hauserunt 8. quænam discipline apud eas fuerint tradita 8. 9. raras crexerunt scholas, exceptis Atheniensibus 10. 11. Græcarum scholarum cum nostris, Egyptiis, Chaldeis que collatio 12. 13.
- Regumque in Evangelio qui 125.
- Grammatici & rhetores vel primi vel soli nonnullis scholis publico stipendio docuerunt 17. 21. quando apud Romanos id cœperit 111. 112.
- Gratianus ubi conscripserit Ius Pontificium. 84.
- Gregorio IX autore videtur cœpisse titularum collatio in scholis 134.
- Guido Pancirollus laudatur 194.
- Guilielmus Cambdenus illustratur 70.
- Guilielmus Campellensis Parisiis Theologiam docuit 90.
- Güntherus poëta laudatur 172.
- H.
- Heidelbergensis Academia 47.
- Heliopolitana in Egypto schola 4.
- Hermannus magister scholæ Paderbornensis 83.
- Hero Alexandrinus & eius ætas 24.
- Hiberniæ nomine Scotia aliquando appellatur 81.
- Hippocrates quos ad discendam artem admiserit 52. 107. eius æquum sive Iusjurandum laudatur 52. num ipsius sit 107.
- Hispanicarum Academicarum institutio 48.
- Honores. vide Gradus.
- Honorii & Theodosii II Cesarum rescriptum de immunitatibus professorum & medicorum 167.
- Horoscopus apud Egyptios & eius officium 5.
- Hostiensis Cardinalis explicatur 94.
- Hugo Donellus hallucinatur 179.
- Hugo medicus Parisiensis 92.
- Hypa-

QVÆ CONTINENT. IN DISSERTATIONIB.

417

<i>Hypathia insignis eruditionis fœmina</i>	191. 192.	<i>Immunitas circa tributa & vectigalia, quibus tam professores quam</i>
<i>Hypscles & eius ætas</i>	23. 24.	<i>studiosi hodie gaudent, non arcescenda est ab Authentica Habita</i>
I.		<i>179. multo minus ex Cod. Justiniano de Vectigal. ibid. ne quidem</i>
<i>Iacobus à Vitriaco</i>	153.	<i>Friederici II ævo Cesarum auctoritate obtinuit 180. quando primum</i>
<i>Iacobus Mansor & eius latus</i>	36.	<i>in Gallia fuerit concessa. 180. 181. 182. 183. & à quibus ibid.</i>
<i>Iacobus Middendorpius taxatur</i>	79.	<i>quomodo in Italia coeperit 183. 184. quando Colonienſi Academia illud</i>
<i>videtur falli</i>	180.	<i>beneficium inductum 184.</i>
<i>Κατηγορίων ſchola Medica Alexandriae quando coeperit</i>	26.	<i>Imperium mixtum habent omnes Europe Academiae 157. quadam &</i>
<i>Κεκογμυμὰς apud Egyptios, & eius munus</i>	5.	<i>merum 157. 158.</i>
<i>Immunitas apud Romanos omnium primo concessa est Medicis, idque</i>		<i>Indorum ſchola 7.</i>
<i>quando & ob quã cassam 111. 112. deinde Rhetoribus, Grammaticis</i>		<i>Ingolſtadienſis ſchola initio quatuor</i>
<i>& Philosophis 112. & his quidem inter doctores ſolis 112. 114. nec tamen</i>		<i>habuit nationes, quibus potestas</i>
<i>sine discrimine omnibus, ſed certo eorum numero 113. fuitque</i>		<i>data eligendi Rectorem. 156. 157. quod poſtea abrogatum fuit, &</i>
<i>immunitatem illam concedendi potestas penes decuriones ibid.</i>		<i>bene quidem 157.</i>
<i>audita tamen fortè ſententia etiam professorum 114. 116. neque numerum iſtum excedere licuit 114.</i>		<i>Innocentii IV & forte quoque VI P. P. privilegia Academia Pariſienſi concessa. 151.</i>
<i>tandem & Iuris doctores aliqua data est immunitas 114. 115. quibus etiam demum Triboniani curia</i>		<i>Ioannes Erigena Scotus 69.</i>
<i>professorum medicorumq; privilegia fuerunt concessa 115. 167.</i>		<i>Ioannes Fileſacus 39.</i>
<i>Immunitates medicis & professoribus à Caesaribus antiquis data repetuntur</i>	165. 166. 167. 168.	<i>Ioannes Leo 37.</i>
<i>Immunitates Academicarum non ſunt uniusmodi 178. unde ſingularum petende</i>	179a	<i>Ioannes Maldonatus ſallitur 126.</i>
		<i>Ioannes de Mediolano. 100.</i>
		<i>Ioannes Philoponus 23.</i>
		<i>Ioannes Platearius 100.</i>
		<i>Ioannes Scotus prima ſecit fundamenta ſchole Pariſienſis 76. 77. 78. est diverſus à Ioanne Erigena 79.</i>
		<i>Ioannes Tilius laudatur 150.</i>

Josephus

- Iosephus Scaliger fallitur* 126.
Irnerius qua occasione Bononie ius Romanum cepit docere 94.
Iudaorum schola sub Caesaribus 25. 30.
Iudei post reditum ex captivitate Babylonica duplices habuere scholas 123. publica ubi habitae fuerint
ibid. quid in utrisque doceri solitum 124. quem habitum corporis observaverint docentes *ibid. eorum synagoga* 123. 124. in synagogis non cuiusvis licitum fuit docere, eaque facultas quomodo concessa 125. non à synedrio *ibid. quomodo creaverint suos Magistros, quantique eos fecerint* 125. 126. quid hodie observetur in iis constituendis, eorumque existimatio 128.
Ius Romanum traditum tantum fuit Beryti Romae & Cpoli, ex privilegio Caesarum 19. 22. primum publice doceri cepit Beryti *fine sec. III. post N.C.* 18. immo nunquam magis floruit eius studium *ibid. Romae tantum in omni occidente eius schola fuit sub antiquis Caesaribus* 191. Alexandria etiam doceri ceptum, sed prohibitum est à Iustiniano 24.
Ius Romanum civile & Pontificium quando & in quibus Academicis post institutas occidentalis imperii scholas doceri ceperit 46.
Ius civile Romanum Parisiis doceri vetitum per Pontifices Honorium III 93. & Innocentium IV 46.
Iustinianus Caesar scholarum foret nam haud parum labefactavit 28. eius rescripta pene prodiga sunt titulorum 193.
Iustiniani constitutio de scholis 22.
Iuris peritia apud Romanos quomodo & quando ceperit 108. 109. de iure respondendi facultas quibus & à quibus concessa 109. unde auctoritas ICIorum illorum apud iudices nata *ibid.*
Iurisdictio est inter potissimas dignitates scholarum 39. 139. 141.
Iurisdictio in professores & studiosos apud Romanos fuit penes praesules aut praesides 140. 141.
Iurisdictio academica cepit demum seculo XII 141. 142. 143. eius primordia falso arcessuntur à Iustiniano Caesare 141. 170. originem suam debet authenticae Habita 143. 148. 157. nec tamen omnis ea unice nititur illa 143. 139. iurisdictio. certa non est eadem modo in omnibus scholis instituta 152. & seq. 156. bene postea demandata fuit Professorum collegio 156. 157.
L.
Latinorum scriptorum plurimi à Mubamedanis combusti, eoque pauci Arabice sunt versi, secus atque nonnullis visum 35.
Leo Isaurus reliquias scholae Cpolitanae exstinxit, & quā ob causam 28. 29.
Leo Philosophus Imp. Cpolitanus 32. 42. 43.
Lerinenfi

- Lerinenfis insula schola* 62. 63.
Lex Academiæ, quam nemini liceat vel docere vel praxin exercere, nisi publicum eruditionis habeat testimonium, quam utilis sit 50. 51. 56. 57. 105. 106. illud in medica arte primum constitutum est à Friderico II Casare 54. 55. 56. 102. 103. 104.
Legis scripta avo vicinissima interpretatio maximi ponderis est 147.
Liberalium artium professorum apud Græcos primum qualis fuerit conditio 8. 9.
Liberales solum artes in novis publicis scholis Occidentis initio fuerint traditæ 79. 80.
Libertas eligendi jura in Italia per regnum Langobardicum 144. 145.
Libertas Academiæ, vide Academiæ omnium &c.
Litis vocabulum tantum de civilibus & pecuniariis negotiis usurpatur, non de capitalibus 146.
Litteræ Pacis à Friderico Barbarossa Imp. promulgatæ, & quare 175.
Locus publicus ad docendum omnium primo Platoni apud Græcos concessus 9.
S. Ludgerus 75. Ludgeriani monasterii Helmstadio adjacentis antiquitas ibid.
Ludovici Pii constitutio de canonicis 68.
Ludovicus IX R. Gallie laudatur 150. *Parisiensem scholam ab interitu vindicavit* 150. 153.
Luntuniorum familia laudatur & eorum potentia 35. 36.

M.
Magi apud Egyptios fuisse sacerdotes 4. *illi, qui Moyse restiterunt, fuerunt sacerdotes Memphisitici* ibid.
Magister priscorum Cesarum avo nemo audivit, nisi qui esset professor 109.
Magisterii solennes honores in Medico & Philosophico ordine quando primum Parisiis conferri ceperint 93.
Magistralis tituli collatio non fuit instituta ad exemplum Judeorum, licet aliquomodo sit illi similis 126. 127.
Magistri nostri 127.
Maistrofius quis fuerit 74.
Mamelucchorum erga litteras amor 34.
Mamurnus apud Zonaram quis, & eius amor in eruditos 32.
Manuum impositio Judæis usitata 125. 127. & inde Christianis 127. 128.
Maranan Judæis qui 126.
Marcus Antoninus Cesar in schola Atheniensi unum aliquem reliquis prefecit 20. *professoribus salaria constituit* 15. 19.
Marini Fessa Reges 37.
Marocchana academia, & eius splendor 36. 37.
Mathematica discipline quantum

- in Alexandrina schola sub Casari-*
bui floruerint 23. 24.
Matthias Stephanus 158.
Medicina schola familie Esculapii 8.
Medicina professorum apud Gracos
qualis fuerit conditio 8. 9.
Medica schola Smyrna & Laodicea
 11.
Medice artis conditio olim apud Gra-
cos 51. 52. *apud Romanos* 52. 53. &
olim & hodie apud Arabicorum
observatores 53. 54.
Medica studia quando in occidentali
orbe sint restituta 99. 100.
Medicis omnium primis immunitas
apud Romanos data 111.
Medicorum Gracorum quorum li-
bri Latine versi exstiterint atate
Cassiodori 99.
Medica schola publica Alexandriae
olim 26. & *quanta auctoritatis*
illa fuerit 27.
Medice artis professio quando insti-
tuta in academiis occidentis, &
in quibus scholis primum 46.
Medica ars quam legibus fuerit ad-
stricta apud Egyptios 51. *apud*
Gracos & Romanos eam exercere
promiscue omnibus licuit; idque
quam male 51. 52. 53. 107. *quid cir-*
ca primum illum morem Hippo-
crates constituerit 51. 52. 107. *quam*
parum tamen id effecerit 107. 108.
illud veritum demum fuit à Fri-
derico II 54. 55. 56. 102. 103. 104.
quanto cum damno hodie non ob-
servetur. 76. 57.
Mediolanensis schola antiqua qualis
fuerit 17. *ad eam S. Augustinus*
docendi causa evocatus *ibid.*
Monasteriorum schola. vide Schola
in cœnobiis. in iis solis per aliquot
secula propagata fuit eruditio 64.
Monpeffulana schola 46.
Montepessuli qua pœna afficiatur is,
qui se medicum mentitur 57.
Mosis cathedra 124.
Museum Alexandrinum 11.
Mutetzan Chalipha medicorum a-
mator 32.
Mysaleffi ludus qualis fuerit 7.
 N.
Nationes studiosorum in academiis
quando cœperint, earumque pote-
stas in Rectore eligendo 154. 155.
 156. 157. *in quibus in locis adhuc obti-*
neat illa consuetudo 154. *in quibus-*
nam Germanie academiis eius rei
vestigia adhuc supersint, in quibus
non 156. *earum nonnulli presides*
vocantur Consiliarii in Italia 154.
 155. *Parisiis Procuratores* 155. *hodie*
tamen id institutum non habet u-
sum 157.
Neapolitana schola que privilegia
concefferit Fridericus II Caesar
 148. 149. *habuit tamen nonnulla*
etiam ante illud tempus 149.
Negotii vox de civilibus & pecunia-
riis tantum accipitur, non vero de
criminalibus 146.
S. Neotus monachus 70.

Nicephorus

- Nicephorus* fallitur 24.
Nicolai IV privilegium *Parisiensis* ensibus doctoribus datum 136. 137.
Nicolam Salernitanum 101.
Nisibi jam olim fuit sacra quedam schola 25. 192.
Νόμοι παρὰ Ἰησοῦ 106. 190.
Νομικοὶ apud *Evangelistas* qui 125. 126.
Νομοδιδάσκαλοι in *Evangelica* historia qui 126.

O.

Obizomedi *Parisiensis* 92.
Occidentalis Imperii publica schola sub *Cesaribus*, & earum status 15. & seqq. quando deleta 28. 61.
Occidentalium scholarum nova origo 44. 65. & seqq.
Oecumenicus Doctor 29. 30.
Idōs apud *Agyptios* sacerdotes quō s.
Olympiodorus, cuius scripta hodie habemus, videtur *Alexandria* docuisse 24. historicus quando vixerit 118.
Onuphrius Panvinus videtur falli 134.
Optio fori. vide *Fori optio*.
Oratio, quam hodieque die dominico in canonicorum quorundam collegiis sacerdos recitat 84.
Orchoē urbs est *Pr* *Chaldeorum* 6.
Ordines sive collegia professorum tempore *Iustiniani* nondum fuerunt, ideoque ubi de probatione professorum agitur, per ordinem intelligitur ordo decurionum 110. 111.
Orientalis Imperii publica schola sub *Cesaribus*, & qualis earum ratio 18. & seqq. quando deleta 28.
Othricus Archiepiscopus Magdeburgensis eiusque doctrina & celebritas 82.
Otto Frisingensis primus Germanorum philosophiae monumentum reliquit 98.
Oxonienſis schola initium & qualis eius conditio 45. 46. eius initium & progressus 69. 70. 71. 72. 73.

P.

Pallium Sophisticum 117. 118.
Pantenus Alexandria sacras literas docuit 24. 25.
Papirius Massonius videtur falli 151. 180.
Parisiensis schola initium & progressus 44. 45. 46. origo repetitur 74. 76. 77. 78. num in eam Romā aliquis fuerit accersitus 76. 77. ei *Reclor* ex ordine Philosophico tantum hodieq; praeficitur 44. 79. 80. 155. quae disciplina initio in ea tradita & quis eius status 79. 80. quando iterum conciderit 81. quae seculi XII initio ibi docebantur 141. quando accesserit professio Theologica 89. 90. 91. quo tempore philosophica in nostrum morem ibi coeperit 91. 92. quando Iuris studia accesserint 92. civile tamen ius ibi doceri vetuit *Honorius III* Pontifex 93. quando deniq; medicina doceri coepit 92. quo tempore itaq; omnes quatuor facultates ibi primum floruerint

Ggg 3 ibid

- ibid. & quando demum acceperit
 formam Academia 91. 92. 93. quo
 tempore libertatem acceperit, à quo
 item, & ad cuius exemplum 149.
 150. 131. quatuor habet nationes 154.
 vocatur Regis primogenita filia 160.
 Parisiensis Theologica schola leges
 135. 136.
 Paschalem canonem Ecclesia primiti-
 va ab Episcopo Alexandrino quot-
 annis petiit, & quare ab isto & non
 alio 24.
 Πασφόεσι apud Egyptios sacerdo-
 tes qui 5.
 Patavina schola 46. eius fides antiqui-
 tas 79. ibi dua sunt hodie universi-
 tates, altera Artistarum, altera Iu-
 risprudentum; quando etiam id
 ceptum 155.
 Paulus Emilii laudatur 150.
 Pauli Diaconi mos 29. explicatur ibid.
 Paulinus Aquilegiensis quis fuerit 77.
 Περσὸς & τὰ medicorum vilissimi 165.
 194.
 Perusina schola 46.
 Persarum schola 7.
 Petrus Abalarus Parisiis Theologiam
 docuit 90.
 Petrus Aponensis laudatur 43. Cpolin
 studiorum gratia commigravit. ibid.
 Petri Gilkenii error 179.
 Petrus Lombardus Parisiis Theolo-
 giam docuit 90.
 Petrus de Vincis quis fuerit 95. 146.
 eius opus epistolicum 95.
 Pierius Alexandria sacras litteras do-
 cuit 25.
 Philosophorum doctorum apud Græcos
 qualis conditio 8. 9. quid dein eis
 permissum 9. 10. & solis quidem,
 sine discrimine tamen quibuscumque
 10. idque male 10. 14. 15.
 Philosophis quando publica stipendia
 primum data 15. 16.
 Philosophia studium quam floruerit
 Alexandria sub Caesaribus 24. A-
 thenis ex parte sub iisdem 20. 21.
 Philosophis quando apud Romanos
 salaria data 111. 112.
 Philosophia & bone artes qui factum
 ut posterioribus seculis novam pla-
 ne faciem acceperint 97. quantum
 debeant Friderico II Imp. 95. 96. 97.
 Philosophi veteres non temere quosvis
 ad discendum admisserunt 106. idque
 quam laudabiliter ibid.
 Philosophica facultatis quanta hodie
 que sit dignitas præ reliquis in
 academia Parisiensi 44. 45.
 Philostorgius 191.
 Plato Heliopoli diu vixit 4.
 Platoni omnium primo inter Græcos
 locus publicus in scholam concessus
 est 9.
 Platonica hereditas 19.
 Plotinus num scholam Alexandria
 instituerit 192.
 Polydorus Virgilius laudatur 71.
 Pragensis Academia 47.
 Privilegia doctoribus à priscis Casari-
 bus concessa ad eum duntaxat aetatis
 professores pertinent 109. 110.
 Pro-

- Probatiſſimi alicubi in reſcripto Caſarum videntur vocari ei, qui ſuere ordinis decurionum 113.
- Probationes & examina eorum, qui vel docere vel agere quæ ad ſapien- tiam pertinent cupiunt. vide Lex Academicarum &c. Gradus &c. Delectum &c.
- Proclus Lycius ubi & quos audierit 24.
- Procuratores Nationum in academia Pariſienſi 155.
- Profeſſores quinam in Romanis Legi- bus vocentur 117.
- Profeſſoribus quando immunitates à Romanis Ceſaribus primum con- ceſſe vide Immunitas &c.
- Profeſſor aliquando etiam is dici- tur, qui docet, licet nullo ſalario 174.
- Propheta apud Egyptios ſacerdotes, & eius munus 5.
- Προβυχαι vocantur ſynagoge Iudæo- rum 124.
- Publicarum ſcholarum ſub Imperato- ribus Romanis cum noſtris collatio 30. & quid in iis merito deſideretur ibid. Sarracenicarum cum noſtris collatio 40. ab iis multa in noſtras eſſe petita ibid.
- Publicarum ſcholarum initium apud Græcos 8.
- Publica ſchola Caroli M. & illis præſcis temporibus quantum abſuerint ab earum hodierna forma 79. 80. 81. quando conſiderins, & quibus de cauſis 81. 82.
- Pueriles ſcholas quibus Carolus M. demandaverit 44. pueriles ſcholæ olim in Græcia 7.
- Purpureus ſive coccineus color cleri- cis in Europa à Papali curia eſt conſecratus 159. quid illo ſignificare voluerint Papæ 160.
- Pythagoræ ſchola non fuit publicâ auctoritate habita 8.
- Pythagoræ ſchola in magna Græcia 7.
- Q**
- Quadrivium de quibus liberalibus artibus uſurpatum 80.
- Quintilianus omnium primus Romæ publicam ſcholam & ſalarium è fiſco accepit 12. 15.
- Quinque fuerunt dignitatum gradus titulis ſuis diſtincti ætate Juſtinia- ni Ceſaris 193.
- R.**
- Rabban apud Iudæos qui 126.
- Rabbini apud Iudæos qui vocati 125. 126. quare hic titulus in iis à Chri- ſto damnatus 126.
- Reſtor in Academicis quando cœperit conſtitui 154. à quibus Pariſiis eli- gatur 155. item Patavii, ubi binos habent. ibid. Salmanticæ ibid. 156. in Germanicis Academicis 156. in reliquis Gallie & Italie ſcholis 154.
- Reſtores illi Academicarum quando regium habitum acceperint 159. ſceptra argentea & epomidem pur- puream à Pontificibus habent ibid.

- ad emulationē Cardinalium ibid.
quem ob finem cum habitum illis
indulserint Pontifices 160.
Rectoris Academię Parisinę quanta
sit dignitas 160. Colonienſis 160. 161.
Lovanienſis 161. Patavinę ibid.
Iulie ibid. aliarum ibid.
Rectori Academico iniuria illata eſt
capitalis 161.
Rector ſcholę Pariſienſis hodie quę tan-
tum ex ordine Philoſophico præſici-
tur 44. 79. 80. 155. idque quam ob
cauſſam ibid.
Regimen Academiarum. vide Acade-
mię quando &c. item Iuriſdictio
Academica.
Regula de canonicis videtur eſſe Au-
guſtini 66.
Rhetores apud Gręcos docuerunt pri-
vatā auditorum mercede 8.
Rhetores Romę omnium primi ſala-
ria ex publico acceperunt 15. 111.
Rhetores & Philoſophi Romani pro
cathedra qualitate aliam atque
aliam mercedem habuerunt 15. 16.
Robertus Maranta 104.
Robertus Normannię Dux, ad quem
ſchola medica Salernitana ſuum
libellum ſcripſit, cur Rex Anglię
vocetur 100.
Robertus de Remington apud Arnol-
dum VVion explicatur 73.
Rogerii Sicilia R. lex de probabili ex-
perientia medicorum 154. 99. 133.
Roma quando primum ſchola cępe-
rit 11. 12. & earum conditio ibid.
ibi primus Quinctilianus publicam
ſcholam habuit 12.
Roma etiam poſt Imperii interitum
ſchola quadam & doctores ſuper-
fuerunt 62.
Romanum Ius. vide Ius.
Romā an Carolus M. accerſiverit
doctos in Galliam 76. 77. ibi tum
ferme extrema barbaries 77.
Roncalii campi 142.
S.
Sacerdotes Egyptii Moysi reſtite-
runt 4. apud Heliopolitanos com-
morati ſunt Eudoxus & Plato
ibid. reliqua vide Egyptiorum
ſcholę &c.
Salaria ex publico quando docenti-
bus à Romanis primum data 15. 16.
quamdiu id duraverit 16.
Salerni quando ſchola medica inſti-
tuta 46. quando & qua occaſione
cœperit illa 98. 99. eius conſtitutio
& progressus 100. 101. qui præcipuē
eam illuſtrarint ibid. præter hanc
ibi fuit quoque olim juris ſchola
104. hodie ferē omnis interiit. ibid.
Salernitana ſchola habuit ante Fri-
dericum II Caſarem aliquam li-
bertatem 149. eius libellus de con-
ſervanda valetudine quando con-
ſcriptus, & ad quem 100.
Salmantienſis ſchola 48. quale ha-
beat regimen, & penes quem eius
ſit iuriſdictio 155. 156. 157. 158.
Sarraceni inſtitio eruditionem omnem
oderunt, & qua de cauſſa 31. 35.
Sarraceni

QVÆ CONTINENT. IN DISSERTATIONIB:

425

<i>Sarracenicæ scholæ Asiaticæ</i> 31. 32. 33.	<i>modo instaurari iusserint concilia</i>
<i>earum initium & finis</i> ibid.	<i>quædam & Romani Pontifices,</i>
<i>Sarracenicarum scholarum in Afri-</i>	<i>corumque ea de re decreta</i> 86. 87.
<i>ca origo status & finis</i> 33. usque	<i>88. quibus tamen nihil effectum</i>
<i>ad</i> 40.	<i>est, idque quamobrem</i> 87. 89. qua-
<i>Sarracenicæ sive Maurorum scholæ</i>	<i>lis tum fuerit illorum docentium</i>
<i>in Hispania</i> 36.	<i>conditio</i> 87. 88.
<i>Scholam quis primus apud Græcos</i>	<i>Scholas tam episcopales quam mo-</i>
<i>aperuerit. vide Xenocrates.</i>	<i>nasticas subito & simul non con-</i>
<i>Scholæ publicæ & omnis eruditio à</i>	<i>cidisse, contra nonnullos exemplis</i>
<i>sexto seculo in occidente, à septi-</i>	<i>ostenditur</i> 82. 83.
<i>mo in oriente fuere deletæ</i> 28. quan-	<i>Scholares hodieque Italis studiosi di-</i>
<i>do in Europam & Christianum or-</i>	<i>cuntur</i> 144.
<i>bem reductæ</i> 41.	<i>Scoticarum Academiarum fortunæ</i>
<i>Scholarum Egyptiacarum cum no-</i>	48.
<i>stris collatio</i> 6. <i>Chaldaicarum, Per-</i>	<i>Semichut Indæorum</i> 128.
<i>sicarum & Indicarum</i> 7. <i>Græca-</i>	<i>Servius videtur falli</i> 189.
<i>rum</i> 9. 10. 12. 13. <i>illarum quæ sub</i>	<i>Simon Iannensis</i> 101.
<i>Cæsaribus Romanis floruerunt</i> 30.	<i>Sinensium Mandarinum, & reliqui gra-</i>
<i>Sarracenicarum in Africa.</i> 40.	<i>dus, quibusque ritibus singuli con-</i>
<i>Scholarum publicarum & professio-</i>	<i>ferantur</i> 129. 130. 131. 132.
<i>rum quam fuerit facies V &</i>	<i>Socrates non docuit stipendio publico.</i>
<i>VI seculis</i> 61. 62.	<i>immo ne certum quidem locum,</i>
<i>Scholæ in cœnobiis iam tum Chryso-</i>	<i>in quo doceret, habuit</i> 8.
<i>stomi ætate fuerunt</i> 62. <i>quando in</i>	<i>Solonis leges de scholis puerilibus</i>
<i>occidente cœperint, & quomodo</i>	190.
<i>propagate</i> 62. 63. 64. <i>quæ discipli-</i>	<i>Sophistæ primum qua mercede do-</i>
<i>næ in iis traditæ</i> 63. <i>seculo nono</i>	<i>cuerint</i> 8.
<i>plures fuerunt institutæ, & quan-</i>	<i>Sophocles Archon Atheniensis le-</i>
<i>tos dederint viros</i> 65. <i>quando &</i>	<i>gem tulit contra libertatem Phi-</i>
<i>quare defecerint</i> 89.	<i>losophorum, & quam malè illa</i>
<i>Scholæ canonicorum collegiis adinu-</i>	<i>fuerit excepta</i> 191.
<i>itæ, earum origo & progressus</i>	<i>Στολισις apud Egyptios sacerdotes</i>
44. 65. 66. 67. 68. 69. <i>quæ doctrina</i>	<i>& eius munus</i> 5.
<i>in iis traditæ</i> 66. 67. <i>quando &</i>	<i>Studia litterarum & scholæ publi-</i>
<i>quare defecerint</i> 84. 89. <i>tas quo-</i>	<i>cæ in Europam fuere reductæ se-</i>
	<i>culo</i>

culo IX, idque quorum curâ 41.
 42. 43.
Studiosorum quanta frequentia ali-
quando fuerit Lutetia Parisio-
rum, Oxonia, Bononia, Viennæ,
49. 152. 153. eorumque quam mali
mores 153.
Studiosi duo aliquando Parisiis à Præ-
fecto Urbis suspensi, idque quam
severe vindicatum 158. eorum epi-
graphum. *ibid.*
Studiosis olim à Caesaribus vix ulla da-
te sunt immunitates, nisi vaca-
tio à muneribus publicis, idque
quando 169. 170. neq. iuris studio-
sis vix aliam libertatem concessit
Iustinianus Caesar 170. de studiosis
rescriptum Valentiniani &c. 171.
Studiosi originem iurium suorum de-
bent Friderico Barbarossæ Imp.
172. qui illis præter fori optionem
etiam securitatem dedit 173. &
seqq. eandem securitatem iis con-
cessit Fridericus II. Caesar in Nea-
politana schola 176. & Ludovicus
IX Rex Gallie in Parisiensi 150. 176.
177. & ex illo tempore alii 177. quid
eis concesserit Philippus VI. Rex
Gallie itidem in Academia Pari-
siensi ibid. 181. 182. reliqua vide
Immunitas circa tributa &c.
Studiosi Germanica nationis quam
Aurelia habeant privilegia 177.
Synagoge. vide Iudei &c.
Synesius explicatur 21.

Themistius Cpoli publico stipendio
non decuit 21.
Theodosii & Valentiniani constitutio
de auditorio Constantinopolitano
22. probata Iustiniano *ibid.*
Theodosii literæ de Academia Bo-
noniensi excluduntur 79. 94.
Theodosii II & Valentiniani II Cæ-
sarum rescriptum de professori-
bus, qui Comitum meruerunt
in urbe Cpolitana 168. quod tamen
ad solos Cpolitane urbis professores
pertinet, secus atque nonnullis
visum *ibid.*
Theologica studia quibus Carolus M.
demandaverit 44.
Theologica professio quando demum
in Parisiensi Academia instituta
44. 89. 90. 91. quando accesserit
Facultas Theologica 91.
Tiadhelmus scholam rexit Brema
82.
Ticinensis schola. 77. 78. 89.
Tituli. vide Gradus.
Titulus Codicis Ut dignitatum
ordo servetur, non agit de pro-
fessoribus 117.
Tribonianus solitus fuit expungere
aut mutare antiqua rescripta 22.
115. 166. eius curâ iuris doctoribus
primùm concessa sunt antiqua me-
dicorum & professorum privilegia
115. 167.

Trevin

QVÆ CONTINENT. IN DISSERTATIONIB. 427

Trivium quas artes liberales aliquan- do denotaverit	80.	habiti decretum de Doctoribus & Magistris	137. 138.
V.			
Valentis & Gratiani rescriptum de Gallicanis scholis	17.	Vincentius Belluacensis taxatur	76.
Valentiniani & Valentis Caesarum rescriptum de immunitate me- dicis & magistris concedenda	166.	Vpsaliensis schola, & eius fortuna	48.
W.			
Valentiniani Valentis & Gratiani Caesarum rescriptum de studiosis	170. 171. emendatur	Wvarmipotus	101.
Ventus Almaimonis.	32.	Wiguleius Hund	156.
Vicaria dignitas quibus ex litterario ordine Cpli tributa	168.	X.	
Vicelinus Episcopus Lybecensis.	83.	Xenocrates num scholam philosophiæ primus aperuerit	189. 190.
Viennensis academia initium	47. 156.	Z.	
Viennensis concilii sub Clemente V		Zacharias Scholasticus, & eius æ- tas	18.
		Zonaras perstringitur	29. explicatur ibid.
		Zosimi fides elevatur	20.

Hhh

INDEX

INDEX RERUM MEMORABILIVM

Quæ continentur in Supplementis.

A.

- Abbas Fuldenfis monasterii* 11. Pag. 303.
Abbatum tituli 303. 335.
Abbasside sive Hasbemida 247.
Abbassidarum arate in Asia Schola privata 250.
Abdalla Al Mamun 244. à Regibus Græcorum petiit libros Philosophi. eos ibid. interpretibus eos commisit ibid. subditos ad eorum lectionem invitavit 244. eius de viris doctis iudicium 245.
Abu Jaasar Almansur 244. peritia legis Muhammedice excelluit ibid. Philosophiæ operam dedit ibid. Astronomiæ in primis. ibid.
Abulpharai ætas 215. 216.
Abul Abbasidarum primus Chalifatum suscepit 247.
Academia 197. eius nomen quomodo invaluerit ibid. Atheniensibus quid ibid. unde dicta ibid. Schola Philosophorum sic dicta 199. Schola Platoniorum Academia adpellata ibid. eius nomen doctorum collegio impositum 200. eo Scholæ tractaverunt ib. Romæ quando reditum ibid. Id nomen quam Scholæ mereantur 202. In Germania quando cæperit 202. Ex instituto doctorum Scholis impositum ibid. Academia significatio ibid. Universitates 202.
Academia Attica quæ 197. nomine Scholæ Philosophicæ inclarnit ibid. Plato in ea docuit philosophiam ibid. & quidem primus omnium ibid. Post Platonem non diu floruit 198. Sylla eam devastavit ibid. eius facies tempore Paulsanie 199. eam Hadrianus instauravit ibid. Eius ornamenta pulcherrima ibid. eius Sylva 223. Academia in veterem mediam & novam divisionis origo 229.
Academia nomen memorantes alii quando hæretici habiti sunt 201.
Academia Egyptiaca 202.
Academia Ciceronis villa dicta 198. Athenarum exemplo sic vocata ibid.
Academia Auvicatorum 201. Fursuriorum ibid. Humoristarum ibid. Intrepidorum ibid. Inthronatorum ibid. Multæ in Italia ibid. Tercarum 252.
Academia Hadriani 198.
Academia Lycia 220. sexta ibid. Pere-

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENT:

429

Peregrina ibid. Academiæ Peregrine diviso ibid. Noctis 201.	lis	ibid.
Ludorum alce & chartarum ibid. quando hæc expiraverit ib. Romana 200.	Edificia Atheniensium celebriora 197.	
Academia Platonis quanti emta 221. 222.	Edificandi amor Justiniani 239.	
Academiæ in Germania florentes 380. earum Diplomata 375. Protestantibus non sunt exosa 378. intra 150 annos condita quibus formulis & privilegiis ornata 380. earum corpora qualia 365.	Egyptiorum inventa columnis inscripta 199. initiationes mystica 356.	
Academia Julia 386. à Ducali nomine adpellationem habet 386. eius Rector primus ibid. Eius Syndici & officiales ibid. eius Diploma 384.	Egyptus occupatur 242. eius status 254. mercatura vacat ibid. legibus non adscripta est ibid. Collegia ibid. eius studiosi quales ibid. Monasteria ibidem 267. consuetudo in iis observata ibid. Monachi in iis rudes 271. feracissima Monachorum ibid. Artes mechanicae ibid. 272.	
Academici 200. 222. 350. eorum nomen quando expiraverit 200.	Enca Gazei atas 233. dictio eius qualis ibid.	
Accursii locus commendatur 380. pro immunitate studiosorum à vectigali levia producit 381.	Africana Schola oratoria 230. Africana cœnobita 270. repugnantibus Donatistis excitata 271. an Anachoreta ea viderint ibid.	
Achimbassi 265. eius officium ibid.	Agathias Scholasticus 203.	
Achimbassatus emitur à Bassa Cayrano 266.	Ἀγγελοὶ ἑγρηγόρη 209.	
Ανεγατήριον 221.	Ἀγγελὸς ἐκκλησίας 359.	
Adamus interitum mundi prædixit 205. eius columna ibid. num. iis inventa sua inscripserit ibid.	Ahmedes Arabscides 251.	
Adelhelmus Saxonum antistes 283.	Agobardus 321. Amalarii libros oppugnat 321.	
Adolescentes scholares Norgeri 306.	Aidanus 281.	
Adriani Abbatis encomium 284. eius studium & diligentia 284. eius scripta volumina 385.	Alanus 341. Parisiensis Scholæ Ecclesiasticae Rector ibid.	
Advocatorum probationes 354. eorum investitura ritus ibid. peritia qua-	Albertus 339. Legatus ad concilium Lugdunense ibid.	
	Albinus 296. rectior monasteriorum formæ debetur. 301.	

Hhh 2

Alked

- Alkadi Saed Ebn Ahmed Andalo-*
nus 244.
Alcuinus à Synodo in orationibus re-
ceptus 314. eius scitum responsum
Carolo M. datum 326.
Alcoranus 241. eius auctoritas apud
Muhammedanos 241. latine ver-
sus 350.
Alexander Severus Athenaeum fre-
quentat 228. insignis factor schola
Berythiensis 231. studio juris va-
cat *ibid.*
Alexandria 237. eius Medica Schola
ibid. 235. 237. Philologia tradi-
ta 236. Professoribus eius Aristote-
licis salarium detractum 236. eius
scholae gloria seculo V decrevit 237.
238. Ammonius in ea docuit *ibid.*
copia librorum commendatissima
242. Capta 243. eius balnea libris
caesata *ibid.*
Allio Sabii abstinent 219.
Almagestus Ptolemaei in Arabicam
translatus 248.
Almammon in Arabia literas restituit
247. Geometriam *ibid.* Astrolo-
giam *ib.* observationes Astronomi-
cas instituit *ibid.* in Sehmasia 241.
Almaricus 345.
Altmannus 333. Scholarcha Pader-
bornensis *ibid.*
Amalarii liber periit 318. traducitur
312. num μετὰ τὴν αἰῶν dogmati pra-
luxerit 312.
Amrus Ebno l' As 243. Alexan-
driam capit *ibid.* balnea libris
Philosophicis caesat *ibid.*
Amandatus est ad disciplinam in
Hiberniam 280.
Anachoreta 267. eorum vita 267.
num Anachoreta in Africa 271.
Ancilla Dei 290.
Avēdōtēs Procopii 236.
Avēdōtēs illorum fides quanta 239.
Angeli arcana physica revelarunt 208.
feminis mixti *ib.* *iis gemmas tradi-*
derunt *ibid.* Astronomiam *ibid.*
feminas spintheres docuerunt, &
artes honestas hominibus tradide-
runt *ibid.* texturam linteorum
ibid. Filii Dei Genes. 3. 209.
Angli in Hiberniam migrarunt stu-
diorum gratia 281. Hibernis literas
debent 286. eorum schola *ibid.* in
Germania Evangelium predica-
runt 235. eorū Monachi eruditione
alios antecellunt *ibid.* Anglo-
rum clades 286. eorum impietas &
injustitia *ibid.* crudelitas *ibid.*
Anglia terra peccatrix 288. An-
glorum ignavia 290.
Anglo-Saxones literis in Hibernia
vacarunt 279. 280.
Animalia mactare Indis nefas 215.
Annales Francorum 336. quando con-
scripti *ibid.* eorum auctor *ibid.*
Annulus aureus insigne Doctoratus
371. quorū Doctoribus tradatur *ibid.*
non est insigne proprium Doctori
Juris 363. eo munera Episcopalia
conferri solent 364.
Annulus

<i>Annulo signatorio notarii investitur</i>	354.	<i>Græcis inferiores</i>	261. studia	347.
<i>Anscharius</i>	299. magister Scholæ	<i>Arabismus in Alcorano</i>	241. eius elegancia & puritas	hodie non facile
<i>in Dania cum Autberto scholam instituit</i>	301. 302. Hamburgi etiam	<i>noscitur</i>		241.
<i>ibid. sanctis adnumeratur</i>	<i>ibid.</i>	<i>Arator</i>		275.
<i>Ansegisiani capituli mens exponitur</i>	303.	<i>Archiatri</i>	235. 264. non docent	235.
<i>Antediluviani longævi</i>	204. eorum studia	<i>Archiatorum Comes</i>	264. dignitas	
<i>ibid. philosophiæ theoreticæ egregie vacare potuerunt</i>	204. <i>Astronomia incubuerunt</i>	<i>ibid. certus numerus</i>	<i>ibid. eorum examina</i>	<i>ibid.</i>
<i>ibid. eorum scholæ</i>	204. <i>Beluina vivendi ratio</i>	<i>Archisterium</i>		207.
<i>Antoninus Pius dignitatem Philosophicam risit</i>	352. <i>Philosophis immunitatem pristinam negasse videtur</i>	<i>Archisynagoga</i>		355.
<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Archisynagogis nostri Episcopi non respondent</i>		359.
<i>S. Antonius legere non potuit</i>	267. <i>eius Regule</i>	<i>Ἀρχων ἱατρῶν</i>		264.
<i>Ἀποκάλυψις Henochi. vid. Henoch.</i>		<i>Aristophanes Alexandrinus</i>	225. eius industria	<i>ibid. eruditorum certaminum iudex</i>
<i>Apollonii interpretes</i>	237.	<i>ibid. eruditum iudex</i>	<i>ibid. eius oratio de populi rudis iudicio in eruditos</i>	<i>ibid. Bibliothecarius creatur</i>
<i>Ἀπορίαι</i>	356.	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ara Academiæ Atticæ propinquæ</i>	199.	<i>Aristotelis indicium de Aegyptiis</i>	212. in linguam Arabicam translatus	
<i>Ara amoris</i>	<i>ibid. Promethei</i>	<i>245. eius Organum in Latinum conversum</i>	343. eius <i>Metaphysica</i>	
<i>Mercurii</i>	<i>ibid. Minervæ</i>	<i>344. eius libros ab AntiChristo legendos, quibusdam persuasum</i>		344.
<i>Herculis</i>	<i>ibid.</i>	<i>Artista</i>		374.
<i>Arabia deserta</i>	216. <i>Arabia status ante Muhammedem</i>	<i>Asceæ Sicilienses seculo V</i>		272.
<i>ante Muhammedem</i>	217. sub <i>Hafhemidis</i>	<i>Astronomiam Sabii excoluerunt</i>	219. in Arabia instaurata est	242. <i>Carolus Ad. excoluit</i>
<i>244.</i>		<i>322. 326.</i>		
<i>Arabes num omnes Orientales</i>	216. eorum <i>Sapientia</i>	<i>Astronomus Ludovici Pii industrius</i>		327.
<i>ibid. gloriæ eruditionis studiosi</i>	217. <i>Afrorum libros combusserunt</i>	<i>Athelardus</i>	349. eius <i>questiones naturales</i>	<i>ibid. Euclidem Latine vertit ex</i>
<i>242. eorum status sub Omniadis</i>	244. eorum <i>notarii</i>			
<i>246. barbaries</i>	242. in <i>Historia</i>			

- cit ex Arabico 350.
Athena 197. earum suburbia. vid.
Suburbia. *A Sylla superata* 198 non
celebrantur *Geographo Godefredi*
melioris doctrina Scholarum no-
mine 234. *Adflita* ibid. earum sta-
tus barbarus 235.
Attalici Reges Philologia delectati
224 *Pergami Bibliothecam ador-*
narunt ibid.
Athena 228. eius conditor ibid.
Avaritia Basse Cayrini 266.
Augia dives 293. illustre *Gymnasium*
293. an solidioris doctrinae schola
294.
S. Augustinus Romam proficiscitur
228. *Manicheus* 230. *Ambro-*
sium visit ibid. *Madaurum* mit-
titur ibid. *Regula* quae sub eius
nomine circumfertur num eius sit
302. feminis data ibid. libri de
Civitate Dei *Carolo M.* diligenter
lecti 321.
Authentica Habita Friderici I Im-
peratoris expenditur 368. 369. 372.
in ea non dicitur *Magistros* sed
Magistrum 371. non fit mentio
Scholae Rectoris ibid. ratio eius
ibid. accipienda de uno magistro
cum jurisdictione ibid. pertinet ad
scholares iam tum in loco litera-
rum studiis dicato degentes 372.
de iis qui eiusmodi locum nondum
attigerunt nihil est constitutum
ibid. his non competit fori optio
ibid. eius sensus genuinus glossis in-
terit ib. pertinet ad peregrinantes
studiosos 369. *Legum professores*
spectat 370. & ad studiosos legum
pertinet solos ibid. in ea fori optio
ad *Professores* non est trahenda
ibid.
Avocatio à studiis quando fieri pos-
sit 378.

B.

Baccalareus 373.
Bena 243. *Almarici patria* ibid.
Bagdadum Mansur condidit 247. eius
status 251.
Baioaria sacerdos rudis 305.
Balamiris corpus scintillat 240.
Baldach Mamonis sedes 248.
Balduni encomium 375.
Balnea libris Philosophicis calefacta
243.
Baptismi formula à sacerdote barbata
prolata 303.
Barbaries Arabum 247.
Barbas Cardinalis Marci 201. in
Platinam invehitur ibid.
Bardae ingenium 258.
Barthius castigatur 233.
Basilicon opus. vid. Constantinus Por-
phyrogeneta.
Basilii regula. De studiis literarum
nihil habet 274.
Bassa 266.
Barvardus Bibliothecarius 332.
Baugolphus 303.
Beda monachus 278. scholam habuit
286. in officio sedulitas eius 286.
eius

- ei nullus Monachus par 287. Monachorum in Anglia institutor 296. omnium in occidente suo auctor doctissimus 288. Hieronymo tamen & Augustino impar ibid. Evangelium Johannis Anglice interpretatur 286. eius ultima ad auditores suos oratio ibid. eius obitus ibid. epitaphium eius inepto stilo scriptum 290. multos doctissimos discipulos reliquit 296.
- Bellarminus 251. eius error ibid. eius querela vid. Querela Bellarmini.
- Beluina ratio vivendi Antediluvianorum 210.
- Bhūca 364.
- S. Benedictus 273. eius regula vid. Regula Benedicti. Patria ibid. literas despectit ib. informavit alios ad sanctimoniam vitæ ibid. discipuli eius potissimi 274.
- Benedictus Abbas Anianensis 302. eius ætas ibid. Codicem regularum monasticarum collegit. vid. Codex Regular.
- Benedictus II Adriani Abbatis preceptor 285.
- Benedictinorum ruditas 275. monasteria 294. Scholarum interitus 340. perstringuntur ibid.
- Bernhardus notatur 344. Abalarum insectatur 344.
- Beryti encomium 231. sedes Romanarum legum 232. eius schola 230. an hodie superet 231. eius fundator ibid. huic urbs Metropolis dignitas collata 231. eloquentia schola ibidem nulla 232. nec Philosophie. Leges tantum tradita in ea ibid. interit terra motu & igni 232.
- Bethiemitica cœnobita 272.
- Bibliotheca Alexandrina 224. Pergamensis 224. Fessenses non sunt florentis doctrinæ indices 256. Eboracensis 286. eius elogium 287. Fuldensis 300. eam Maurus locupletat 300. monasterii S. Galli 308. Corbeiensis 317. Christina Regine ibid. Synagogica 356.
- Bibliotheca Hieronymi in deserto 268.
- Bibliothecarii Alexandrini 224. eorum certaminum arbitri 225.
- Bitterensis clades 355.
- Bitterenses Synagoga ibid.
- Boëtii scripta 350.
- Boineburgii elogium & obitus 224.
- Bonifacius Pontificum legatus 290. non intendit propagationem doctrinæ liberalis 291. Monasteria instituit 291. eius epistola ibid.
- Bononia Ius Justinianum quando doceri cœperit 346. eius schola privilegia 347. ius docendi privilegium à Friderico I ipsi est confirmatum 348. legum studiis inprimis excelluit ibid. eius schola doctores legum 348.
- Bramines 214.
- Brassicam Sabii fastidiunt 220.
- Braulius 278.
- Brendanus 284.
- Britannica schola 280.
- Britto

- Bruto Patricius 283. eius præceptor
 ibid. Hibernia Evangelium præ-
 dicavit 283. ibidem monasteria ex-
 citavit 283.
 Bruno 315. vixit sec. XI. ibid.
 Bulla Gregorii IX 360.
 Bulla Clementina 362. lata in Concilio
 Viennensi ibid. glossata est à Johan-
 ne Andrea ibid.
 C.
 Cadi 255. iudices apud Turcas crean-
 tur ibid.
 Cæsares Romani Philosophis non fa-
 verunt 376.
 Cæsariensis Synagoga 317.
 Cajetanus Benedictinis impense favit
 278.
 Calumnia in Protestantes retunditur
 380.
 Camdeni laus 280.
 Candidatorum examina 374.
 Cancellarius Academiae 360. 363. exa-
 minabat Candidatos 374.
 Canonici cathedrales 339.
 Canonice 299.
 Cantandi mos in Ecclesiis 283.
 Capellani 307.
 Capellanis scholares subiecti ibid.
 Caracalla salario privavit Philosophos
 Alexandrinos 236. Peripateticos
 Museo eiecit ibid.
 Cardinalibus quando pileus datus 361.
 Carnis abstinencia Monachis præce-
 pta 291. 293.
 Carolus scholas in Monasteriis insti-
 tuit 290. 294. eius constitutiones
 explanantur 294. adhortatio eius
 ad studium Theologicum 305. Ca-
 roli M. epistola de scholis in mo-
 nasteriis 305. scripta seculo IX.
 ibid. Romanorum Patricius ibid.
 eius Diploma Osnabrugensis Epi-
 scopatus 306. Parisiis scholas
 instituit publicam 315. eius elo-
 quentia 322. Latina lingua peritia
 ibid. favor in Professores 322. eius
 Grammaticus 322. Astronomiam
 excoluit ibid. Musices peritus 323.
 Carmina Caroli ibid. historia in-
 ter cœnandum legit ibid. leges
 emendat ibid. Critica studet 323.
 corrigit IV Evangelia ibid. Syri-
 calinguae imperitus 324. eius liber
 de imaginibus ibid. num ipse huius
 auctor ibid. Pietas in parentem
 ibid. Ecclesie defensor ibid. pri-
 ma editio Carolini libri 225. Ca-
 roli titulus ibid. scholas visitavit
 ibid. studiosos pauperes amavit
 ibid. Caroli votum 326.
 Caroli Calvi Palatium schola 326.
 Carolus Calv. Macenas eruditorum ib.
 eruditione parentem superavit ibid.
 sensum scripturae s. novit ibid.
 Carolomannus Dux 292.
 Carolovingicum ævum 299.
 Carthaginiensis cœnobia 271.
 Carthaginiensis Schola 230. eius laxa
 disciplina 228. 229.
 Casius 248.
 Cassiani collationes 267. nihil habent
 de stu-

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENTIB.

435

De studiis literariis Monachorum in Egypto	ibid.	Chalife editum vid. editum.	
Cassiodorus 275. eius conatus	274.	Characteres literarum Arabicarum in Africa	247.
Cassinense cœnobium scholam habuit	334.	Characteres Saxonum	280.
Cathedra doctorum 357. in ea colloca- tio signum Rabbinitus ap. Iudeos		Charta donationis	336.
358. Professoria 366. in signe docto- ratus 362. Politica 233. an philoso- phi eam tenuerint ibid. a quibus Politica Cathedra occupata ibid.		Chirurgorum frequentia Alexandria	237.
Cayrenses mechanicis & mercatura dant operam 254. loco natali non excedunt ibid. studio legum in- cumbunt ibid. pauci studiosorum apud eos ad frugem perveniunt ibid. studium Theologicum ibid. medicinam Hippocratis non magni faciunt	254.	Choja Naseroddin. vid. Naseroddin.	
Celle magistrorum	282.	Christiani Arabum notarii	246.
Cellula monachorum divise	271.	Civitas magna Thalmudistis	357.
	304.	Claves inaugurandis Rabbinis tra- duntur	358.
Celsitudo	314. 328.	Claudii Museum	236.
Ceramicum suburbanum 201. pars Academia	ibid.	Claustra	299.
Certamina eruditorum 224. eorum conditio	ibid.	Claustales viri	293.
Certamen Græcorum & Egyptiorum de primo loco in Museo	236.	Clerici 365. iis mendacia fugienda 304. eorum ruditas	289.
Chaldei non sunt orientales illi doctri- na celebres Salomonis tempore 215.		Clivensium schola 227. eius doctor ibid. quando floruerit	ibid.
Chalifa primus inter Arabes sub Has- hemidis scientia animum expoli- vit	244.	Cuncto Angliam occupavit	289.
Chalifa septimus à Græcis Philosophi- cos libros petiit	244.	Codex Regularum 274. collectus est à Benedicto Anianense Abbate ibid. tempore Ludovici Pii ibid. ab Holstenio Roma editus ibid. Parisiis iteratus	ibid.
		Codices Arabici antiqui regis Muleas- sis	256.
		Codicilli	230.
		Codicis argumentum	346.
		Cœnobita primi 267. mendicarunt ibi. ævo Carolovingico quales	299.
		Cœnobita feminarum 270. Africa 271. Martini in quo ab Egyptiorum cœnobiis differat 270. Gallia pauca literarum cultura celebra	309.
		Cœnobita quadam nullam vel pueri- liam	

- lem scholam umquam institue-
 runt 322.
 Cœnobii Helmstadiensis fundator 332.
 Cœnobitica vitæ Anachoretica me-
 lior 267.
 Cœnobium Helmstadiense non habuit
 scholam ibid.
 Cœnobium S. Martini in quo ab
 Egyptiis abiit 271.
 Cœnobiales scholæ 332. non fuerunt in
 omnibus cœnobiis ibid.
 Cœpiscopi 305.
 Cognomina Academicorum in Ita-
 lia ridicula 203.
 Collectio Romana bipartita 312. cepta
 à Luca Holstenio ib. notis posthu-
 mis curâ Francisci Barbarini per-
 fecta ibid. in ea reperitur Conciliū
 Romanum Eugenii Papæ II ibid.
 Leonis IV ibid. de scholis in utroq;
 constitutum ibid. liber paucis for-
 te visus ibid.
 Collegia Egyptiorum 254. Collegium
 Hispalense vid. Isidorus Hispalens.
 278.
 Collegia Iesuiticæ societatis 338. hisce
 Academia sunt adjuncta 338.
 Collegium Sorbone 342.
 Collegia scholæ Parisiensis 340.
 Collegia Professorum 371.
 Colloquium Roncaliense 347. et Princi-
 pes & civitatum Consules inter-
 fuere ibid. quinque legis Doctores
 ibid.
 Colemanus 283.
 Colonia Græcorum 236.
 Columba 233.
 Columbanus 278. 283.
 Columnis antediluvianis inventa sua
 inscribere 205.
 Columnæ Antediluvianorum gemina
 ibid.
 Columnæ à Cainitis num excitata 205.
 Columnæ post deluvium reperta ibid.
 Combustionis tempus librorum in A-
 frica 242.
 Comes Archiatrorum 264. Comes
 qualis index 264. 364.
 Comitum nomen quare in Authentica
 non compareat 386.
 Commentaria Philoponi in Aristote-
 lem 233. 238. unde desumserit ibid.
 Commentaria Hieronymi in Obadium
 quando scripta 269.
 Commentarius Meibomii in iu-
 randum Hippocratis 263. eiusdem
 Commentarius in formulâ Comitum
 Archiatrorum 265. laudantur ib.
 Commentaria Remigii Autisiodo-
 rensis 331.
 Commentum de aureo vellere 213. eius
 auctor Charax Pergamenus ibid.
 Eusthatus ab eo illud mutuo ac-
 cepit ibid.
 Communio bonorum inter Monachos
 Monasterii S. Galli 271.
 Concilium diocesanicum 309. Eugeni-
 num 312. Francofurdense 314. Lin-
 gonense 311. huius concilii Canon
 ibid. Leonis IV Concilium 313.
 Parisiense VI 310. 313. Romanum
 312. Tri-

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENT.

437

312. Tridentinum	338. Trullanum	ricen retraxit	258. Politiam in mi-
353. Valentinum III	311.	litiam, sacerdotium, & Agricultu-	
Confessor	336.	ram divisit	ibid.
Confuso magister Sinensium	214.	Controversia scholastica	203.
Conicorum libri Apollonii VII	248.	Controversia de s. Eucharistia	319.
Mamonis tempore Arabice versi		Convivia doctorum & magistrorum	
	ibid.		362.
Conradi de Fabaria fides de Cœnobio		Convivia creatorum Tabellionum	
Fuldensi elevatur	388.		354.
Consiliariis non nimis à Principibus		Corbeiensis magister	301.
credendum	329.	Corbeiensis Bibliotheca	317.
Constantinopoli artem medicam non		Corpus Christi in Eucharistia an in	
profitebantur	235.	alimentum corporis cedat	319.
Constantinopoli iuris Justiniani nul-		quid vetustiores Patres de eo sen-	
lus usus	249.	serint	ibid.
Constantinopoli literarum instaura-		Corporis Justiniani contenta breviter	
tio	257.	recensita	346.
Constantinopolitana schola	261. flo-	Crimina Justiniano impacta	239. de iis
ruit circa imperii sui interitum		judicium	ibid.
quam maxime excellentissimis in-		Crisis iuris iurandi Hippocratis	263.
geniis	ibid.	Cranzius pungitur	332.
Constantinopolitanorum Professorum		Crucis baculatores	348.
nullus medicus	235.	Curiales	354.
Constantinus Chlorus Clivensium		Cynofarges	199.
scholam instaurat	227.	Cynofargen Menrsius descripsit.	ibid.
Constantinus artes liberales producit		Cynofargis excidium	222.
259. Legum studia	260.		D.
Constantinus Pogonatus	355.	Damasceus non fuit Benedictinus	
Constantinus Porphyrogeneta	260.		278.
doctus & omnis doctrina patronum		Dammum ex neglectu humaniorum	
maximus	ibid. fecit conscribi	literarum in Ecclesia	311.
Eclogæ variarum scientiarum	ib.	Danielis libri de scholis Chaldeorum	
cuius auspicio basilicon opus repuga-		que habent sunt tenuia	214.
tum	ibid. iam deperditas & ad	Dani Anglorum gloriam extinguunt	
immensam oblivionis profunditatē			238.
demersas Philosophiam & Rhetor-		Danorum in Anglos crudelitas	289.
	Iii 2	Danorum	

- Danorum schola XII puerorum* 302.
Debir 211.
Decani 371. *Medicorum* ibid.
Declamationes Dionis Chrysostomi 233.
Declamatio vide scholasticus sermo.
Decreta de instituendis scholis per Episcopiam neglecta 338.
Decuriones 353-354.
Dedecus docilia ingenia negligere 296.
Deserta Arabia 216. *sero literis ex culta* 216.
De cunctis institutis Academicarum nihil certi definiri potest 375.
Diana septum in introitu Gymnasi Attici 301.
De scholis Antediluvianis quæ in dissertatione nihil dictum 201.
Devotio Vestra cuius titulus 303.
Dictio Monachorum tempore Caroli horrida & aspera 304.
Διδασκαλείον
Digestorum libros unde Tribonianus acceperit 231. *eorum contenta* 346.
Dignitas Archiatrialis 264.
Diocletianus non combussit libros Chemicos Aegyptiorum 212.
Diplomata Caroli M. 375.
Diploma Maximiliani II Academiae Juliae generaliter privilegia confert 379. *in eo non omnia rigide accipienda* 380. *quotannis prelegendum* 393.
Diogenis Laertii auctoritas 220.
Dionysii Areopagite versio 317. 328.
Dionis Chrysostomi declamationes 233. *in genere deliberativo. vide Declamationes*
Dionysii Areopagite opera Græci Ludovico donat 328.
S. Dionysius sub regula Benedictinorum non fuit 275.
Disciplina in Gemelbazaz culta 2540.
Discipuli Benedicti potissimi 274.
Discipuli Iudaorum ad pedes magistrorum sederunt 317. 318.
Discipulus parvus 352.
Discipuli Magistros superant 307.
Discipuli Philosophorum palliati 315.
Diffidia sententiarum Philosophicarum 225.
Diffidia sententiarum Philosophicarum à sacris receptis num ferenda 226.
Docendi licentia unde 347.
Docti quinam 245.
Doctores in Academia Itala 201.
Doctores Massiliensium salaria à publico 223.
Doctorem paupertas 224.
Doctores ex aliis monasteriis docendi gratia vocati 296.
Doctus Grammaticus 300.
Doctus Theologus 343.
Doctores legum 347. 348.
Doctores Clericis adnumerati 385.
Doctores de privilegiis Academicarum dissident 279.
Doctoribus quænam insignia propria 364.
Doctus

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENT.

439

Doctoralia insignia quando ceperint	362.	Ecclesiastica schola Parisiensis	341.
Doctoralium honorum collatio	360.	Eclipsium observationes	327.
Doctrina Arabica est Græca inferior	257.	Eclogæ Historica 259. 260. 261. multum	
Doctrina apud Cananeos	211.	reipubl. literaria obfuere	260.
Doctrinæ cultus apud Chaldeos	216.	Edicta Prætorum & Edilium Cu-	
Dogma μετριοσύνης	316.	rulium rationem & firmitatem	
Dominici Soti magister	262. eiusdem	prestant iuri civili 346. habentur	
Soti commentaria	262.	in Pandectis	ibid.
Dominus & Domini quinam ita dicti	371.	Edictum Honorii Papæ	345.
Domitianus 226. Rhetoribus immu-		Edictum Ludovici XII adversus No-	
nitatem ab operibus civilibus eri-		minales	342.
puit 351. Philosophos urbe eiecit	361.	Edictum VValdi Chalifæ 246. eius	
Domitius Vlpianus scholam legum	231.	edicti mens	ibid.
instituit	231.	Edilunus Hiberniam adiit legendi	
Domnus Vincentius Baralis	272.	caussa	282.
Domus doctrinæ	356.	Edoardi Bassæ liber Palladii de gen-	
Domus doctrinæ à Vespasiano abolita	357.	tibus India & Brachmanibus	214.
Dorinckius Lyræum defendit	205.	Egbertus Hiberniam adiit	281.
Dubitatio de iureiurando Hippocra-	263.	Egbertus Episcopus Eboracensis	286.
ris	263.	eius ætas ibid. Bibliothecam ador-	
Durandus quidam Bambergensem	307.	navit 287. in Angliam literas revo-	
Ecclesiam illustravit	307.	cat	ibid.
E.		Eginhardus Carolo M. familiaris	322.
Articulus Græcorum H	197.	Egil Abbas	331.
Æbraorum expositio loci Genes. IV.	204.	Elcainus chalifæ 242. Schismaticus	
26.	204.	Ægyptius	ibid.
Ebn einbi Enfari 253. vir sanctus		Electorum in Authentica quæ men-	
ibid. Templum extra urbem ipsi		tio non fiat	367.
Constantinopoli conditum	ibid.	Eleemosyna Caroli	322.
Ecclesia Cathedrales	230.	Eleff vid. Aleff.	
Ecclesia mos cantandi	284.	Ελδ Ιωε Ια	376.
		Elmacini Encomium	207.
		Eloquentia Caroli	322.
		Eloquentia studium neglectum	231.
		Enoch. vid. Henoch.	
		Ennodius	275.
		Επη	

- Ephemeridum auctor notatur* 457.
Ephestris 354.
Epicurus emit hortum 221. *Epicuri schola non toleranda* 226. *reipubl. obfuit* *ibid.*
Epigenes 206. *docuit apud Babylonios* DCCXX annorum *observationes siderum coctilibus lateribus inscriptas* *ibid.*
Epigramma Graecum in Beryti ever- sionem 232.
Episcopia 294. 303. 329.
Episcopi Scholarum inspectores 193. 311.
Episcopi Paderbornensis elogium 302.
Episcopi scholis habendis vacarunt 306.
Episcopi civitatis Iudices competentes studioforum 354.
Episcopi Ecclesie sexti ordinis magi- stris in synagoga Iudaica respon- dent 359. *non Archisynagogis* *ibid.*
Episcopi wegsäters 359.
Episcopatum & Cœnebalium scho- larum eadem ratio 334.
Epistola Bonifacii 291. 306.
Epistola Caroli M. de scholis mona- steriorum 303. *quando scripta* 305.
Epistola Iohannis Papa ineleganter imo horride scripta 330.
Epistola Rabani Mauri ad Eigilem 319.
Epistola Remigii 308.
Epitaphium Adriani 325. *eius auctor* *ibid.*
Epitaphium Bedæ 290. *miserrabili stilo scriptum* *ibid.*
Epitaphium Igomari 319.
Eri 281.
Erigena 281. 361. *eius liber de Præde- stinatione* 317. *eiusdem de Eucha- ristia* *ibid.*
Erlebaldu 293. *in Sonderlangia do- cuit* *ibid.* *eius præceptis abunda- vit Meinradus* *ibid.*
Errores verborum periculosi 305. *sen- sum errores iis periculosiores* *ibid.*
Eruditio scriptorum Arabicorum 254.
Eruditorum certamina 234.
Evagrius Scholasticus dictus 203.
Evangelium in Germania ab Hiber- nis prædicatum 282.
Evangelium Iohannis Bedæ Anglice interpretatus est 286.
Evangelii & Epistola lectio in Pres- byteris quaestio 327.
Evangelista IV correcti 323.
Euclides in Latinum translatus 30.
Euclides etiam Arabice versus 344.
Euergetes II rex pessimus 223. *eius fa- cinora* 224. *insulas replevit Gram- maticis Philosophis Geometris Musicis Pictoribus* *ibid.*
Eversiones in schola Romana 229.
Eversiones eiusmodi Augustinus de- testatur. *ibid.*
Eumenius Clivensium scholam insti- tuit 229. *eius avia Athenis do- cuit* *ibid.* *Constantini Chlori iussu scholam reparavit* *ibid.*
Eupolidis versiculi 302.
Eutocii

QVÆ CONTINENT IN SVPPLEMENT.

441

<i>Eutocii etas</i>	237.	<i>Fides Iosephi de columnis antedilu-</i>	
<i>Examina Archiatrorum</i>	264.	<i>vianorum quanta</i>	206.
<i>Examina Candidatorum</i>	374. in Aca-	<i>Filii Dei quoniam Genes. III.</i>	310.
<i>demia Iulia 339. fieri debent à</i>		<i>Filii Dei Sethi progenies</i>	210.
<i>Professoribus sub fide iuramenti</i>		<i>Filii Regum & Principum Mona-</i>	
<i>Professoris</i>	ibid.	<i>chorum discipline in monasteriis</i>	
<i>Examen medicorum apud Muham-</i>		<i>traditi</i>	298.
<i>medanos 265. de iis lex 266. quan-</i>		<i>Filii Regum viri sanctissimi evase-</i>	
<i>do lata ibid. fortassis obtinuit et-</i>		<i>runt à Cœnobitis</i>	ibid.
<i>iam in Africa & Asia</i>	ibid.	<i>Filius absente patre in iudicio potest</i>	
<i>Examina Scholasticorum in provin-</i>		<i>agere</i>	317.
<i>ciali Concilio instituenda</i>	295. 310.	<i>Florus Diaconus Lugdunensis</i>	315.
<i>Exarchus diocesanos</i>	369.	<i>Fori optio vid. Optio fori</i>	
<i>Exercitia scholarum</i>	294.	<i>Formula Baptismi barbare prolata</i>	
<i>Exordium Concilii ab Imperatore</i>			335.
<i>Ludovico habiti</i>	310.	<i>Formula Comitum Archiatrorum</i>	265.
<i>Explanationis Epistolarum Paulina-</i>		<i>Formule inquisitionum</i>	331.
<i>rum Sedulius auctor</i>	284.	<i>Fortunii Liceti elogium</i>	351.
<i>Externe quid 299. antiquate in mo-</i>		<i>Frauci Comitum nomen primi pro in-</i>	
<i>nasteriis</i>	311.	<i>dice adhibuerunt</i>	367.
<i>Exules Constantinopolitani Græci</i>		<i>Francica iuventutis educatio</i>	274.
<i>Romanos docuere</i>	349.	<i>Francicum imperium cui literas de-</i>	
<i>Exules scientia amore</i>	368.	<i>beat</i>	290.
F.		<i>Francica monasteria ante Carolum</i>	
<i>Fabii Sabii abstinent</i>	221.	<i>nullas scholas habuere</i>	ibid.
<i>Fabula</i>	241.	<i>Francica synodus</i>	ibid.
<i>Facultates in Academia quando ob-</i>		<i>Franci humaniora neglexerunt</i>	307.
<i>tinere ceperunt</i>	373.	<i>Francorum leges 325. eorum Anna-</i>	
<i>Feminas Angeli monilia gemmis di-</i>		<i>lium auctor</i>	338.
<i>stinguere docuerunt 208. Spinthe-</i>		<i>Francorum Regum Palatinum sacrum</i>	
<i>res ibid. fucum</i>	ibid.	<i>cur dictum</i>	369.
<i>Feminatum medicarum multitudo</i>		<i>Francisci Victorie laus 262. excel-</i>	
<i>Cayri</i>	266.	<i>lunt notitia in theologia scho-</i>	
<i>Fessana Schola</i>	256.	<i>lastica ibid. Parisiis eam hausit</i>	
<i>Fesse Muleasses disputat</i>	256.	<i>ibid. ei debet Hispania moralis</i>	
<i>Ficinus refutatur</i>	200.	<i>Theologia studium excellentius</i>	
		<i>ibid.</i>	

- ibid. eo Præceptore usus Dominicus Soto
 Francofordiense Concilium 314. eo in Regno Francia nullum fuit magis plenarium
 Freguentia medicorum Alexandria 237.
 Fridericus I Authenticam Habita 266. condidit 379.
 Fridericus I querelas pauperum accipit 350.
 Friderici I encomium 346.
 Friderici II cura Aristotelis libri ex Arabico in Latinum versi 349.
 Fridericus Abbas Hirsaugiensis à Monachis depositus 336.
 Fulco Remensis Archiepiscopus 331. mittit Remigium Antisiodorensem ad scholarum instaurationem ibid.
 Fuldensis Abbas II 305.
 Fuldense Monasterium Bonifacius instituit 291.
 Fuldenses Monachi in ædium structura manus commodarunt 290.
 Fuldensium Monachorum libellus supplex 292. in eo petunt omissionem operum inutilium quibus fratres fatigabantur ibid.
 Fuldensium Monachorum improbitas & inscitia 234.
 Furfurariorum Academia 203.
 Fures eraditi à Ptolemæo cum ignominia dimittuntur 225.
 Furlani elogium 234. commentatus in Theophrasti Eresi libellum de signis pluviarum 237.
 Furta eruditorum 224.
 G.
 Galenus in Arabicam linguam versus 247. Hippocraticorum librorum lector sedulus 263. eius operum pars perita ibid.
 Galerius Cardinalium purpureus 361. quare purpureus ibid. quando coeperit vid. Cardinalium pileus.
 Gallia monasteria 272. paucæ literis excolta 300.
 Gallia perturbatissima 331. quando doctrina iacturam fecerit 273.
 Gallonius Congregationis oratoris Presbyter 278. doctus ibid. refutat Baronium ibid. eius Apologeticus ibid.
 S. Gallus 283.
 Gariopontus 350. quando vixit ibid.
 Gazophylacia Bibliotheca regia 243.
 Gemelbazaz 254. eius annus sumtus ibid. eius laus ibid.
 Generale studium Padua 347.
 Geographus Godofredi 231. cuius 236.
 Geometria in Arabia restituta 247.
 Geoponica Eclogæ 261.
 Gentes Asia olim præcipue septem 215.
 Germanus Antisiodorensis 285.
 Germania monasteria Anglicana & Hibernica emulantur 250. societate inter se sunt iuncta ibid. 297.
 Gerungus Abbas S. Aurelii 334. 335.
 Gigantum generatio 209. non absurda omnino videtur 210.
 Gilbertus Porreta 341. magister scholæ Parisiensis ibid. evadit in Episcopum

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENT:

443

pum Pictaviensem ibid. eius libel-	Grammatica docenda	305.
lus de sex Principiis 344.	Grammatica Carolus vacavit 322.	
Gisleuari ruditas 330.	sed citra profectus singulares ibid.	
Gloriosissimus Imperatoris epitet 326.	Grammatica Caroli M. patriæ lingue	323.
Gothofredi Commentariolus ad leg.		
si Barsatorum 13. Codic. Fide-	Grammaticæ studii antiquitas 233.	
inss. 370.	Grammaticus Caroli	322.
Gontherus 307. Episcopus Salisbur-	Gratuita informatio	309.
gensis ibid.	Gravio	367.
Gothorum mitra 363.	Gravionum dignitas	367.
Gothi Athenas adfluxerunt 234.	Gregorius M. num Benedictinus 275.	
Graduum collatio auctoritate Episco-	Gregorius Θεωματῆρος 230. unde	
pi fit 364. quando cœperit 361. qui-	Thaumaturgi nomen ipsi 230. eius	
bus ritibus conferantur in Acade-	Panegyricus ibid. Episcopus 231.	
mia Iulia 387.	Grotius refellitur 211. eius laus 263.	
Græca heresis 320.	eius liber de Iure belli & pacis	ibid.
Græcia præter unum locum nihil ha-		
buit Academiæ cognomento insigne	Guernerus 348. eum moriturum de	
197. aliis nationibus literas tradi-	successore scholares consulunt 342.	
dit 235. nunc barbara ibid. eius	372. eius versiculus quo ipsi respon-	
cœli temperes immutata ibid. non	dit 348.	
comparanda cum doctrina veteris	Guilhelmus Campellensis 360. Catalau-	
Græciæ 261.	ni Episcopus ibid.	
Græci stupidi 235. Chalifa VII libros	Gymnasium Ciceronis 198.	
Philosophicos mittunt 244. in hi-	Gymnasis notatio propria 202. quo-	
storiis excellunt 261. facultate scri-	modo ad scholas Philosophicas A-	
bendi Arabibus superiores ibid.	thenis deflexa fuerit ibid.	
iis debetur laus in Mathematicis	Gymnasia Philosophorum 204.	
ibid. Carolum Calvum accedunt	Gymnasia literarum ibid. in quibus	
328. eorum unus Ludovico Pio Dio-	Cænobiis 297. nimirum in Fuld-	
nyssi opera donat 328. eorum mores	si, Hirsfeldensi, Corbeiensi, Wei-	
355.	senburgensi, Prumiensi, Ticiensi,	
Græcorum scriptorum catalogus quæ	Gemblacensi, Hirsburgensi, Trevi-	
ex Arabica in Latinam translata	rensi ibid.	
350.	Gymnasis vox in Imperio Romano	202.
Grammatica schola in Africa 239.		

Kkk

Gymna

<i>Gymnasium Phoenicum</i> vid. Phœnicum <i>Gymnasium.</i>		<i>Medicinam in Arabia non didicisse</i>	ibid.
<i>Gymnasium tempestate Xenophontis</i>		<i>Hashemidarum imperium</i>	244.
<i>quid?</i>	211.	<i>Hecademia</i>	197.
<i>Gymnasium Augia, Principum Comitum & Baronum schola</i>	293.	<i>Hegira numerus vitiosus</i>	242.
<i>Gymnasia Vniuersalia</i>	332.	<i>Heliogabalus Syris favit</i>	231.
<i>Gymnasia Persarum</i>	253.	<i>Helmstadiensis Cœnobii fundator</i>	334.
<i>Gymnasia Turcarum</i>	253.	<i>Helmstadiense Cœnobium nullam scholam habuit</i>	ibid.
<i>Gymnica exercitia defecere</i>	202.	<i>Henoch quo anno mundi natus</i>	204.
<i>Gyrovagi</i>	267.	<i>ante eum scholas pietatis neglectas esse verisimile non est</i>	ibid. dicitur
H.		<i>Idris in Corano</i>	207. eius scientia
<i>Habitus monachicus</i>	299. eo usi Scholares in monasteriis	ibid. encomia eius in Corano	ibid.
<i>Habitus Philosophicus</i>	353.	<i>Pietas</i>	ibid. non passa est cariosam rerum naturalium perscrutationem
<i>Habitus Philosophorum & sacerdotum gentilium Christiani receperunt</i>	363.	ibid. videtur pars eius libri quo usus est Iustinus, Irenæus, Clemens Alexandrinus, Celsus, Tertullianus	
<i>Hadriani Academia</i>	201. in eam humanitas eius 199. Professoribus stipendia solvit idonea 227. Professores ineptos ditatos dimisit	<i>Hilarius</i>	300. Citatus in Zohar 208.
ibid. <i>Philologiam tractavit</i>	230.	<i>Non est scriptura sacra adnumerata</i>	ibid. tulit leges bene vivendi & disciplinas tradidit 395. que in libro eius de Angelis traduntur non omnino merentur popularem explosionem
<i>Alexandria disputavit</i>	ibid.		209.
<i>Hæresis Græca.</i> vid. <i>Græca hæresis.</i>		<i>Henricus Julius Dux Rectoris Acad.</i>	
<i>Haimo Viriduni monasterium condit</i>	307.	<i>Julia dignitate insignitur</i>	389.
<i>Halitgarius</i>	299. Franco. Gallus	ibid.	
<i>Hamburgi schola Anscharii</i>	302. 332.	<i>Herculis templum</i>	223.
<i>Haraldus ultimus Anglica stirpis Rex</i>	289. Angliam occupat	<i>Hereditas Platonis</i>	222. 234. tempore Procli Lycii adhuc superstit
ibid.			222.
<i>Hardecnuto Angliam occupavit</i>	289.	<i>Heribaldi liber perijt</i>	318.
<i>Hared Ebn Chaldas</i>	241. medicus	<i>Hermannus Dalmata</i>	350. Alcoranum vertit
<i>Muhammedis felicissimus</i>	ibid.		ibid.
			<i>Hermo-</i>

<i>Hermolau Byzantini</i> 213. eius etas	ibid.	<i>ibid. Bibliothecam in eremum sibi</i>	
	ibid.	<i>adferri iubet ibid. Plauti & Ci-</i>	
<i>Hermes</i> 395. auctor scholarum, & sci-		<i>ceronis lectionibus intentus 268.</i>	
<i>entiarum à Setho doctarum tradi-</i>		<i>in somnio an huius ergo castigatus</i>	
<i>tor, habetur</i>	395.	<i>269. eius studia ibid. eius Com-</i>	
<i>Hermon mons</i> 210. in eum liberi Seth		<i>mentarii in Obadiam ibid. Ori-</i>	
<i>secessere ibid. mansere in coelibatu.</i>		<i>genis Homilias transtulit ibid.</i>	
	ibid.	<i>Bethlehemi vixit ibid. vita mo-</i>	
<i>Heros Academicus</i>	197.	<i>nastica 270. Paulino scripture S.</i>	
<i>Hesychius pungitur</i>	199.	<i>lectionem commendat vid. scriptu-</i>	
<i>Hibernie nomen Eri</i>	281.	<i>re S. lectio</i>	
<i>Hibernia schola Philosophica seculo IX</i>		<i>Hierosolymitana Synagoga</i>	356.
	281.	<i>Hilarius Eremita ex S. Antonii disci-</i>	
<i>Hibernia egressi multi predicaturi</i>		<i>plina 268. in Syria monachismum</i>	
<i>Evangelium in Germaniam & Gal-</i>		<i>instituit</i>	ibid.
<i>liam</i>	299.	<i>Hilarius rudis disciplinarum 268. me-</i>	
<i>Hibernia scholastica eruditio floruit</i>		<i>moriter recitabat scripturam sa-</i>	
	281.	<i>cram ibid. de parte Codicis s. est</i>	
<i>Hibernia clara magistra dicitur</i>	282.	<i>accipiendum ibid. Agyptio mo-</i>	
<i>sanctorum Patria</i>	283.	<i>re vitam instituit ibid. Rastro</i>	
<i>Hiberni Theologiam egregie exco-</i>		<i>humum fodit ibid. ex junco</i>	
<i>luere</i>	ibid.	<i>fiscellas contexit</i>	ibid.
<i>Hiberni Monachi</i> 281. docti & sancti		<i>Hildesheimensis schola Episcopii</i>	332.
	ibid.	<i>Hilduinus in deliciis Carolo Calvo</i>	
<i>Hiberni in Germaniam examina do-</i>		<i>328. eius de Dionysio narratio 328.</i>	
<i>ctorum miserunt</i>	283.	<i>Hippocratis iururandum 263. 264.</i>	
<i>Hibernos visit VVilibrandus studio-</i>		<i>non potest apodictice demonstrari</i>	
<i>rum gratia</i> 289. <i>Edilhunus</i>	282.	<i>eius auctore Hippocratem esse 264.</i>	
<i>Hibernorum monasteria à S. Bene-</i>		<i>Hincmarus Remensis Seculo X emi-</i>	
<i>dicti institutis diversa</i>	280.	<i>nuit inter eruditos</i>	231.
<i>eorum auspex</i>	283.	<i>Hippiatrice Eclogæ</i>	261.
<i>S Hieronymus</i> 268. <i>Anachoreta</i> ibid.		<i>Hippone Cœnobita</i>	271.
<i>in eremo Syria vixit ibid. non ma-</i>		<i>Hispatensis collegii auspex</i>	278.
<i>nu videtur laborasse ibid. tempus</i>		<i>prodire docti viri ibid. in his Ille-</i>	
<i>quod ab oratione & sacro cantu</i>		<i>fensus & Braulio</i>	ibid.
<i>fuit reliquum studiis impendit</i>		<i>Hispania Francisco à Victoria Theo-</i>	
		<i>logia</i>	

logia moralis excellens studium debet	262.	307. S. Norgeri discipulus	ibid.
Historia Abulpharai	250.	Humbertus non admitti potest censor librorum S. Augustini	303. vixit
Historia Africa Latina num ab Ara- bibus omnis sit versa	249.	Seculo XIII ibid. Ordinis pradi- catorum Monachus	ibid.
Historia Arabica lingue doctorū	250.	Humoristarum Academia	201.
Historia arcana aut occulta	239. ac- cusat Justinianum rapinarum ibid. infani edificandi amorū ibid. reprehendit quorundam Prefecto- rum avaritiam	Hypsicles 236. etas eius I.	ibid.
Historia rerum sub Arabibus gesta- rum unde petenda	257.	Jacobi Christmanni elogium	248.
Historia aliarum gentium ab Ara- bibus frustra petitur	257.	Jacobi Gothofredi encomium	231.
Historia dynastiarum	216. Latine versam Pococcio debemus	Jacobus Sirmondus 275. elegantiarum Pater	ibid.
Historici Arabum	249. eorum scri- bendi ratio	Jacobi Vsserii encomium	280.
Holstenii industria laudatur	220.	Jasrensis Synagoga	317.
Homines otii	357.	Idris significatio	207.
Honores Academici	375.	Ieiunium	294.
Horatius illustratur	199.	Iamblichi libri duo de vita & secta Pythagora	220. mendosi ibid. eius scripta reliqua promittit Holste- nii
Horologium admirandum Carolo missum 258. 325. à Michaele de- structum ibid. fides illius quanta	ibid.	Iesuitica sodalitatis schola Cenobitica 338. earum instituta ibid. iis qua- dam adhuc desunt	ibid.
Horti Epicuri	221.	Ignatius Loiola	338.
Hortus Platonis	222. 240.	Ignorantia tempus	216. 217.
Horti Platonici pretium	222.	Igemari Epitaphium	317. eius auctor ibid.
Höttingeri laus	246. 250.	Ildefonsus sive Illesonsus 278. an Bene- dictinus ibid. in Hispanensi collegio doctus evasit vir	ibid.
Hugo 301. non potest haberi idoneus iudex librorum S. Augustini ibid. eius libellus	ibid.	Imadus Episcopus	333.
Hulacus 354. obiit ib. eius virtutes ib.		Imaretum	353.
Hulbodius 307. multas scholas instituit		Imberbis fieri nequit apud Iudeos mi- nister Synagoga	359.
		Immunitates Philosophorum 352. et ipsis ereptæ	352. 353. Immu-

<i>Inimicitia Grammaticorum & Medicorum salva & integra</i>	353.	<i>respxere eorum auctores ibid. de eorum aetate conjectura</i>	355.
<i>Imperatores invictissimi</i>	312.	<i>Inspector congregationis</i>	309.
<i>Imperii Omniadurum Chalifarum duratio</i>	247.	<i>Instrumentorum Musicorum an Cuius filia inventrices</i>	210.
<i>Imperitia mala 265. in parte sanctorum monie estimata</i>	267.	<i>Instituta Academicarum varia</i>	375.
<i>Impositio manuum Rabbini signū</i>	358.	<i>Instituta schole Constantinopolitana à nullo memorata</i>	261.
<i>Indi 215. fusci & candidi ibid. eorum schola 214. eorum placita 215. favent iustitie & sapientia ibid. pro illicito ducunt animalia mactare</i>	285.	<i>Institutores Ecclesiastici officii</i>	313.
<i>Informatio gratuita</i>	309.	<i>Insula Lerinensis 271. plures habuit literatos ibid. eius in docendo & discendo methodus incerta 272. an hodie in ea Monachorum doctrina</i>	ibid.
<i>Ingeniculationes orationum</i>	219.	<i>Insula Stæchades</i>	272.
<i>Iniquitas antediluvianorum ubi descripta</i>	205.	<i>Ιωάννης ὁ Χάροξ</i>	212.
<i>Infirmorum unctio</i>	330.	<i>Iohannes Andreas 362. eius elogium</i>	ibid.
<i>Inquisitionum formula</i>	329.	<i>Iohannes Antiochenus 212. Monachus sub Phoca ibid. exscripsit sua 213.</i>	
<i>Inscriptio libri Caroli M.</i>	325.	<i>Iohannes Beletb</i>	341.
<i>Initiationes Aegyptiorum vid. Aegyptior. initiationes.</i>		<i>Iohannes Lamyoyus</i>	314.
<i>Initiationes Rabbiorum</i>	358.	<i>Iohannes Leonis etas 247. elogium 315. eius apostasia 247. notatur 249.</i>	
<i>Innocentius IV Cardinalibus pileum concessit</i>	369.	<i>Fessanam scholam frequentavit 256. eius elogium</i>	258.
<i>Insignia Academiae Iuliae</i>	391.	<i>Iohannes Mariana</i>	342.
<i>Insignium Cardinalium inventar Paulus II.</i>	361.	<i>Iohannes Scotus Carolo Cal. in deliciis 328. Scotigena. Vertit Dionysii Areopagite opus</i>	ibid.
<i>Insignia doctoratus 369. 365. magisterii</i>	362.	<i>Iohannes Filius Messcha vertit libros ex Graeca in Arabicam linguam</i>	245.
<i>Insignia doctoratus in Academia Bononiensi</i>	362.	<i>Iosephi Scaligeri encomium</i>	218.
<i>Insignia doctoralia quur instituta 364. eorum etas ibid. eorum vestigia apud Graecos 363. ad ea non</i>		<i>Iosephus castigatur de columnis ante</i>	

- diluvianis 206.
Isidorus Hispalensis laudatur 276. propriam habuit regulam 276. an Monachus ibid. eius institutum perit 279. optimis legibus ecclesiam temperavit 278. educationi puerorum bene prospexit ibid. collegium Hispali excitavit ad informationem inventuris ibid.
Islamismi auctor. vid. *Muhammed*
Italiae schola collapse 313. in iis instaurandis *Eugenii* Papae conatus frustranei ibid.
Iter Philosophorum in Persiam tempore *Iustiniani* 239. eius causa vel salaria subtracta ibid. vel irruptiones *Scythicarum gentium* 240.
Jabal 205. de eo *Ebraorum* placita ib. fecit tentoria ad ponendum idola ibid. coram idolis instrumentis musicis cecinit ibid. columnas excitasse dicitur inscripta cui fuere inventa musices & ferraria ibid.
Iudeorum mendacia de *R. Hillel* & *Akiba* 357.
Iudeorum Synagoga fere *Pharisaica* ibid.
Index competens studiosorum in schola Constantinopolitana 356. 378. in Berythiensi 356.
Iudicium de *Altaserra* 313. de *Auberto Mirao* 298. de *Bonifacii* epistolis 291. 306. de *Henochi Apocalypsi* vid. *Henoch*. de notis *Iosephi Scaligeri* in *Eusebium* 208. de *Del-*
rione 209. de *Angelorum actionibus antediluvianis* 209. *Valesii* de *Iohanne Antiocheno* 213. *Fulvii Ursini* de eodem ibid. de *Abulpharai* 214. de *divenditione* *Procopiani* 239. de *Vlug*. 252. de *Iohanne Mariana* 255. de *Photio* 258. de versionibus scriptorum Arabicorum 257. de libro *Ratramni* 318. de *Hincmari Remensis* & *Rhabani Mauri* scriptis 329. de *Trithemio* 337. de libro *Filefacci* 360. de *Rebuffi* & *Horatii Lucidi* libris de privilegiis studiosorum 379.
Iudicium plebis in arbitrando eruditorum scripta 225. ab *Aristophane Alexandrino* reicitur 225.
Iudices certaminum eruditorum 224. illorum sedes 225.
Iudices Turcarum vid. *Cadi*. *Iudicant* de quacunque re in iure civili ac Pontificio 255. venerabiles ibid. divites ibid.
Iudiciaria non fiant extra monasteria 303.
Iudicis vox quid significet 365. apud *Italos* 246.
Iuramentum Medicorum 265. *Notariorum* 390. *Professorum* 388. *Urbis Praefecti* in electione *Tabellionum*
Iuris periti de scientia legum gloriantes earum inventi transgressores 346.
Iurisdictio in studiosos 366. *Atticis* *sophistis* non competiit ibid. *Episcoporum* & *Professorum* in studiosos con.

fos convenit cum legibus Platonis	vitarunt	210.
372. Professorum in Germania re- centior	Kaini filia 210. musicorum instrumen- torum inventrices	ibid.
Iuris prudentia accuratioris cultura	Kainah	210.
in Hispania 262. ad alios etiam transit	Κακρυγής	223.
263	Kebri	217.
Iuris Romani studium 227. eius ratio tempore Theophili	Kempensis cœssie conjectio	275.
260.	S. Kiliannus	287.
Iuris studium certo annorum spacio circumscriptum 356. ad alios et- iam transit.	Kinta	210.
263.	Kiriath-Sepher unde dicta 211. Xenophontis tempore quomodo audiit	ibid.
Iuris studium certo annorum spacio circumscriptum 356. idque Iustini- ani instituto.	211. scholas non habuit	ibid.
ibid.	Κτίσματα 1851111111	234.
Iuriurandum Hippocratis 265. an ipse eius auctor.	Kublai Kanni 252. sapientes doctos amabat cuiuscunque secta	ibid.
ibid.	Κύλις	355.
Ius Canonicum & Civile in Acade- mia Parisiensi prelectum. 345. 346.	L.	
Ius Civile & Turcomanicum. 253.	Laici 365. Landolphus Saxo castiga- tur	246.
Iustinianus an salaria medicis subtra- xerit 239. non legitur in Professores illibi liberalis 240. rapinarum po- stulatus est 239. Causidicos Byzan- tinis urbe eiecit 239. auctor Au- thenticorum quor ea scripserit 347.	Langius 395. Trithemii discipulus ibid. monachus Benedictinus ibid. notatur	332.
Iustinianus Codex in Arabicam ver- sus non fuit	Laterculus Peirescii Babylonicus vid. Peirescius.	
248.	Latina scripta ab Afris abolita	247.
Iuvenis apud Iudeos quis 358. non nisi Patris nomine adpellabatur ibid.	Latinus scriptor rerum Africa non su- perat	247.
	Latini Gracis in quibus superiores	261.
K.	Letlio δοκιμασκή doctorem in scho- lis	230. 354.
Kainite an columnas excitaverint	Letlio scriptura sacra cur monachis præcepta	294.
206. an inscripserint ipsis inventa	Leges sacra	368.
musica & artis ferraria ibid.	Leges à Iustiniano compilata	346.
Kainite Sethianos ad matrimonia in-	Lege	

<i>Leges Professorie Constantini M.</i>	376.	<i>Libellus Gilberti Porretani</i>	344.
<i>Legis studium in Imperio tantum va-</i>		<i>Libellus Hugonis</i>	301.
<i>luit</i>	368.	<i>Liber Amalarii de Eucharistia periit</i>	318.
<i>Legum studia Bononia imprimis tra-</i>		<i>Liber Caroli M. de imaginibus</i>	322. an
<i>ctata</i>	246. earum doctores	<i>ipse cuius auctor</i>	ibid.
<i>Legis periti</i>	ibid.	<i>Liber de Connexione annorum</i>	248.
<i>Legum condicio</i>	239. ex iis non qua	<i>Liber Erigenae de Prædestinatione</i>	317.
<i>fiunt sed qua fieri debeant dispicien-</i>	ibid.	<i>ab Igomaro confutatus</i>	ibid. de Ea-
<i>Leges qui didicerunt sunt apud Mu-</i>		<i>charistia</i>	318.
<i>hammedanos in summo pretio</i>	255.	<i>Liber Heribaldi periit</i>	316.
<i>Leges Francorum</i>	323.	<i>Liber Lugdunensem contra Erige-</i>	
<i>Legum studiosorum petulantia</i>	354.	<i>nam</i>	317.
<i>refrenatur</i>	ibid.	<i>Liber de Hermetica medicina</i>	212.
<i>Lentibus Tzabii abstinent</i>	220.	<i>Liber Hugonis Grotii de Bello & Pace</i>	
<i>Leonclavii error arguitur</i>	248.	<i>qua occasione scriptus</i>	263.
<i>Leonis liber de Philosophorum vitis</i>		<i>Liber insignis doctoratus</i>	362. quæ
	256.	<i>doctoribus datus</i>	ibid.
<i>Leonis ætas</i>	247. vid. Iohannes Leo.	<i>Liber Mamonis</i>	245. doctoribus pro-
<i>Leonis Philosophi Novella</i>	354.	<i>prius</i>	ibid.
<i>Levita pro Diaconis</i>	307.	<i>Liber Rhabani Mauri ad Eigilem</i>	
<i>Lex Cayri de medicis</i>	266. Platonis	<i>Abbat. periit</i>	328.
<i>de illatis injuriis scholæ Philosophor.</i>		<i>Liberales scientie quomodo dictæ</i>	349.
<i>372. Vlpiani iniqua in Philosophos</i>		<i>Liberalia studia</i>	376.
<i>373. Theodosii de studiis urbis Ro-</i>		<i>Liberalium artium præceptores rari</i>	
<i>ma</i>	228.		313.
<i>Libani queritur de neglectis orato-</i>		<i>Libri Aristotelis curante Friderico II</i>	
<i>ria</i>	232. eius declamationes 233. in	<i>ex Arabico versi</i>	349. Aforum
<i>genere deliberativo conscriptæ</i>	ibid.	<i>Arabes combusserunt</i>	242.
<i>Libellus Arithmeticus Strabi</i>	335.	<i>Libri Aristotelis Metaphysicorum</i>	
<i>Libellus de Chaldeorum doctrina ab</i>		<i>344. quando flammâ absumpti</i>	242.
<i>auctore promittitur</i>	214.	<i>Egyptiorum Chemici libri an per</i>	
<i>Libellus supplex Monachorum Ful-</i>		<i>Diocletianum combasti</i>	212.
<i>densum</i>	214.	<i>Libri Carolini inscriptio</i>	325.
<i>Libelli Gallici titulus</i>	342.	<i>Libri Confessionum Augustini</i>	228.
		<i>de Civitate Dei</i>	323.
		<i>Libri</i>	

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENT.

437

Libri Christianorum Arabice versi	nedieti Regulam	291.
246.	Literarum Arabicarum characteres	
Libri Grecorum in Arabicam versi	in Africa	247.
244. & in magnopretio habiti 245.	Literæ sub Hashemidis reflorescunt	
in imperio Saracenico quamdiu non	244. earū status sub Theophilo Imp.	
scripti 247. in Africa quamdiu	258. earum ratio in monasteriis	
non scripti 247. ex Arabico in Lati-	S. Benedicti seculo IX. 281. hu-	
num versi 349. 350. Persarum libri	maniores ad Scripturæ sacre intel-	
iussu Muhammedanorum combusti	ligentiam faciunt 304. earum stu-	
242. Philosophici Alexandriae com-	dium quanti faciendum	296.
busti 243. Saracenis exossi 346. Apol-	Literarum Gymnasia in quibus cœ-	
lonii Arabice versi 248. non omnes	nobis celebrioribus	297.
Arabice versi Mamonis etate	Literæ supplices ad Ludovicum Pium	
248.	in Synodo Parisiensi sexta de scho-	
Libri Johannis Leonis commendantur	lis publicis 314. quare, quum jam	
256.	Caroli etate eas habuerint	315.
Libri τακτικῶν	Literatura in Francico imperio	284.
259.	eius accepta ferenda	ibid.
Libri ὡς θεμάτων	Literalia studia	286.
259.	Literari ex insula Lerinensis mona-	
Libertus Philosophandi de sacris quan-	sterio	274.
do perit	226.	
S. Lifandi monasterium	309.	
Licentia docendi unde	347.	
Lingua Arabica puritas hodie non	Libri septuagesimus 249. ex La-	
facile noscitur vid. Arabica lin-	tino Arabice versus ibid. ex Afri-	
gua non facit ad doctrine vim pro-	ca expectantur multi historia-	
bandam 241. ipsi impossibile est	rum libri ibid. eius scripta inter-	
monadem vel dualitatem aut tri-	polata	ibid.
nitatem aut octo & dimidium &	Locorum Genes. III & IV 26. illu-	
tria scribere 246. de hoc iudicium	stratio	209. 204.
ibid.	Loca Scholarum à Philosophis ere-	
Linguam Latinam & Græcam calluit	emta	221.
Carolus M.	332.	
Linteæ texturam angeli homines do-	Locmanni fabula 241. vetustiores	
cuere	ibid. arguunt aliquam humane	
219.	vite rerum prudentiam	ibid.
S. Lioba	292.	
Liptinensis Synodus 291. recepit Be-	Locus scholæ Platonis privatus	222.
291.	Loci aliorum Philosophorum, in qui-	
	bus scholas egere privati	ibid.
	Lll	Loca

- Loca scholarum Platonica, Peripatetica & Stoica Philosophia, Lycei & Porticus nominibus celebrata 199.
- Logothesi codices 246.
- Lotharii iussu an fuit Justinianum praelectum 346.
- Lotharius Academiam Bononiensem privilegiis non exornavit 347.
- Ludi Apollinis 224.
- Ludgerus fundator Cenobii Helmstadiensis 334.
- Ludovicum astrognosia delectatus est 329. eius pietas superstitiosa ibid. Imperio obsuit ibid. Psalmodiis operam dedit 329. consiliariis nimium credidit ibid.
- Lullus Bonifacii successor 292.
- Lyceum Aristotelis schola 221. illud Meursius descripsit 197. Lycei excidium 222.
- Lyceum Ciceronis 198. in Tusculano ibid.
- Lycea Philosophorum schola 199.
- Lynceorum Academia 201. Physicis & Mathematicis excolendis Neapoli consecrata ibid. eius conditor ibid. profanata ibid.
- Lyrani interpretatio loci Genes. IV 26. 204. 205.
- M.
- Macula in sole nigra observata 325.
- Magdeburgensis schole status sub Ottone 332.
- Magi Arabum 217. Persarum ibid. an Persarum soli 217.
- Magi nomen unde ibid.
- Magi Arabum quidam venificis dediti 217.
- Magi Persarum an à malitia nostrorum alieniores 218.
- Magi Christum adorantes ex Arabia 217. nefariis artibus iudicio Patrum dediti ibid. eorum doctrina incerta 217. 218.
- Magica sapientia 224.
- Magiluna 217.
- Magindana ibid.
- Magius 217.
- Magistri pia religionis & sacre lectionis 279.
- Magister officiorum 203. Scholae 301.
- Magistri quinam 339.
- Magistri scholarum quorundam rationem Episcopis dederunt 313.
- Magistri divinae scripturae 313. Cathedralium Ecclesiarum 332. magistrorum Paderbornensium studia 333. liberalium artium 343. iuridicæ 352. studiorum 351. dicti Domini 371. Clericis adnumerati 365.
- Magister noster Rabbi. titulus qualis 358.
- Magistri Iudaorum quibus ritibus initiati ibid.
- Magistri socii quisnam 358.
- Magistrum quare in Authentica 371.
- Magisterii insignia 362. quando ceperint ibid.
- Magistralia examina 374.
- Mabam

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENT.

493

- Maham* Persicos libros in Arabicam
vertit *ibid.* 245.
Mahummed II. expugnat Constan-
tinopolim 252. medressas octo edi-
ficat 253. magnum Imaretum
ibid. Viris doctis, pauperibus, pu-
pillis, viduis, eleemosynas dat. Do-
ctoribus salaria 253.
Maidolphus 283. discipulus Patricii
284.
Maimonides 218. eius elogium 218.
multa de Sapiis & libris eorum
habet 218. 219.
Malchus 220. dictus Tyrius *ibid.*
mutatum id nomen à Longino in
Porphyrium *ibid.*
Malchus monachus 270. melioris do-
ctrinae rudis *ibid.*
Mallus 203.
Mamon 245. eius studium *ibid.* ex-
teriorum libros coëgit *ibid.* eius se-
des 248.
Mandarinorum instituta qualia 214.
Mansur 247. Bagdadum condidit *ib.*
Manuum impositio apud Rabbinos
358.
Marcus Antoninus Rhetores Gram-
maticos & medicos multis privi-
legiis adfecit 350.
Marianus Scotus 336.
Martelli institutum de Angia divise
203.
Martinus 271. monasterium in Gal-
lia instituit *ibid.* eius vita à
Sulpitio Severo descripta *ibid.* non
polluit doctrina sed sanctitate *ibid.*
Grammatica vigeat eius tan-
tum tempore *ibid.* minores scri-
bebant, maiores orationi invigila-
bant *ibid.*
Massilia 223. Gallis vicini illud nobi-
lissimi Romanorum Atheniensi præ-
tulerunt *ibid.* παιδοθησιον 223.
Massilienses doctores e publico sala-
rium acceperunt 223.
Mathesis rectius à Græcis quam à
Latinis exculta 261. in Ægypto in-
venta 212.
Mathilda 346. Comitissa *ibid.* libros
legum renovari Vernerium iu-
bet 346.
Madaurum S. Augustinus mittitur
230.
Mauricum imperium 255.
Maurus 274. Benedicti discipu-
lus juventutis educationem in
Francia instituit 274.
Maximilianus II 379. privilegia
Academice Iulie confert *ibid.* di-
ploma eius Academicæ Iulie datum
ibid.
Maximus Margunius 235. Episcopus
Cythere *ibid.*
Mechanicarum artium peritia Si-
nenses excellent 215.
Medica ars Cayri parvi sit 255. ratio
eius *ibid.* eius studium 237. ap. Sa-
racenos 244. eius exercitum Cayri
are redimitur 266.
Medica schola Alexandria 235.
Medica scripta ex Arabum lingua in

LII

Latinam

- labinam curante Friderico II versa* 349.
Medici Massilienses è publico nutriti 223.
Medicorum frequentia Alexandria 237.
Medicis sctaria subtracta 239.
Medicus Muhammedis 241.
Medicorum causse 376.
Mediolanensis Schola 229. in ea unus ordinarius magister Rhetorices ibid. in ea S. Augustinus fuit 230.
Medresse quid 253. octo à Solymanno excitata 253. in earum medio templum eximium collocavit ibid.
Mehaleel filium Irad in pietate informavit & astronomia
Meibomii laus 263.
Melius benefacere quam nosse 304.
Memoria Aristophanis Alexandrini excellentissima 225.
Mendacia Clericis fugienda 304.
Merces magistris soluta 229. à nequissimis scholaribus ipsis denegata ibid.
Mesopotamia Monachi 268.
Mesua schola Mamone imperante instituta 254. eius fundator ibid. Mesua non Damascenus ibid.
Metaphysicorum libri Aristotelis lecti 344. in latinum versi 344. heresi ansam dare putati ibid. eorum lectio interdicta ibid.
Metensis Episcopii schola 332. S. Vincentio sacra ibid. Trivialis ibid. Sigebertus eam excoluit ibid.
Metropolis Berytus 231.
Metropolitanus provincie 371. apud eum in negotiis ecclesiasticis de fide etiam actum ibid.
Meursii elogium 221. eius liber de Ceramico gemino posthumus 197.
Metrogia dogma 318. 320. 321. quando coeperit ibid. eius auctor ibid.
Michael Imp. monstrum hominis 257. ante imperante facta Constantinopoli melioris cuiusque literaturæ restitutio ibid. Horologium mirandum destruit 258.
Militia vox in Epistola Remigii 306.
S. Milo 296. in Corbejensi schola S. Amandi docendi officium tenuit 296.
Minister Synagoge vid. Synagoge
Miræus 296. eius fides de monachorum eruditione tempore Caroli M. elevatur ac notatur 332.
Mischna à Sadduceis non admittitur 357. tota Pharisaica ibid.
Mitra Gothorum 363. figura earum ibid.
Mobhucl filius Hanuch Rex 396.
Monachi orationi vacarunt 271. cellula divisa ibid. Siciliones 272. Vivarienses 274. eorum genera duo ibid. Egyptiorum rudes ibid. Syria 270. Græcæ & Ebraice docti 295. Eli

295. Hiberni 283. sancti ibid. erudi-
diti ibid. Angli præ reliquis
docti 285. manuum labore victum
quæsiere 291. 292. edificatores
ibid. eorum opuscula 293. 297.
mendis scatent ibid. eorum indu-
stria in juventutis educatione 296.
ad Episcopatum evecti 296. 297.
variis miseris expositi 296. cur iis
lectio Scripturæ sacra præcepta
ibid. in Theologia eruditi 297. ido-
nei ad alias scholas docendi gratia
vocati è monasteriis ibid. In omni
scibili doctissimi habiti ib. ex infor-
matione juventutis meritum celeste
sperarunt 298. eorum stilus tempore
Caroli M. incultus 304. foris mona-
stera non teneant judiciaria. 203.
numerus eorum in monasterio Ful-
densi 335. Fuldensium monacho-
rum invidia & malitia Rabanus
Abbas deponitur 336. Mendican-
tes 337. prorsus rudes & literarum
expertes ibid. nonnullorum per-
versa institutio juventutis 340.
Monachicus habitus 299. eo quoque
scholares induti ibid.
Monarchia Tatarorum interitus 252.
Monasteria Arces sapientia 279. Gal-
lia 272. Vivariense 274. an ex in-
stituto Benedicti ib. instituta eius
unde ib. in Hibernia 279. literas co-
luere 279. eorum auspex 283. in Eu-
ropa nonnulla cui originem debeant
283. Germanica mores Anglorum &

Hibernicorum emulata sunt 291.
301. Francica 200. monasteriis Re-
gula Benedicti data 290. à Boni-
facio in Germania instituta ibid.
quænam ib. Fuldense 291. Benedicti-
na qualia 234. in Germania socie-
tate quadam inter se conjuncta 297.
clim quædam erant scholæ 298. ex
iis excellentes nonnulli Philosophi
& Theologi prodire ibid. eorum
facies tempore Caroli Ludovici
filii 308. melior Seculo IX. 277.
Monasterii S. Galli elogium & in eo
studia exculta 206.
Monasterium S. Johannis Baptiste
300.
Monasterium S. Mauri 307.
Monasterium M. Magdalene quis
fundavit 205.
Monasterium S. Martini 271.
Monasteria in Egypto 267.
Monasteria Bethleemitica 270.
Monastica vita auspices 266.
Monastica vita in Italiam quando
introducenda 272.
Moniales ancilla Dei: vid. Ancilla
Dei. Scriptura sacra intentæ 270.
lingua Ebræa perita ibid. alios non
erudire ibid.
Mons divi Petri 300. locus à Rhabano
Mauro aptus, in quo totam scri-
pturam sacram exposuit 300.
Muhammed Islamismi auctor 216.
Muhammed II 252. Constantinopo-
lin expugnat ibid. Medressas octo
edificat 253. magnum Imareum
Lll 3 ibid.

- ibid. liberalitas eius in viduas, pu-
 pillos, eruditos ibid. doctis salaria
 præbet ibid.
 Muhammedani Afrorum libros com-
 buffere 242. quando ibid.
 Muleasses Rex exul 256. Fesse ex A-
 verroë disputavit 256. damnum tri-
 plex in Tunesana direptione pas-
 sum deploravit 256.
 Mulieres medica 254. earum Cayri
 multitudo vid. feminarum me-
 dicar.
 Mundi eternitas Indis creditur 215.
 Mundi interitus ab Adamo prædi-
 ctus 205. Unus incendio, alter di-
 luvio, ibid.
 Munichia à Sylla incenditur 298.
 Museum 225.
 Museum Alexandrinum 236.
 Museum Claudii 236.
 Μουσείοβίβλος Photii 258.
 Μουσείομαθήματα 287.
 Mythologia veterum 241.
 N.
 Naseroddinus Tuscanus 251. Philoso-
 phus ibid. observationes in urbe
 Maraga fecit ibid. sub eius arbi-
 trio omnes scholarum reditus ibid.
 Naudæi elogium 275.
 Navarrensis Collegii elogium 340.
 Neglectus humaniorum ingens damnum
 Ecclesia peperit 311.
 Nefas Indis animalia mactare 215.
 Negligentia doctorum in juventutis
 formatione 310.
 Nicolaus I Papa 313. eo sedente bar-
 baries in studiis summa fuit ibid.
 ipse tamen haud paulo ultra seculi
 sui mores sapuit ibid.
 Nicolaus Peirescius 363. eius elogium
 ibid. de insignium doctorum
 origine in Aquensi Academia dis-
 seruit ibid. Doctoreæ ornamenta
 in fratrem contulit ibid. ostendit
 antiquitatem illorum insignium
 ex statua Metrodori ibid. ex in-
 scriptione Eubuli Marathonii &c.
 ibid. ex consimilibus Platonis
 Theophrasti, Phavorini &c. ibid.
 ex cimeliis Gothicis ibid. ex Phi-
 losophia & sacerdotio ad Christia-
 norum Academiis quædam ac-
 cessisse &c. ibid.
 Nicolao IV insignium doctorum
 collationis originem debere, con-
 iectura 365.
 Nicolaus Serrarius pungitur 291.
 Nobilium filii ignavi 326. in eos Ca-
 rolus M. invehitur ibid.
 Noctis Academia 201.
 Nomina ventorum quæ excogitaverit
 ibid.
 Nominales 344. quando eiusmodi dif-
 ferentia suborta ibid.
 Νομικός 359.
 Νόμιμα 359.
 Nonnis regula S. Benedicti est uten-
 dum 290.
 Nomadica vita in Arabia culta 216.
 Νομοθεσίας ratio tempore Friderici I
 367.
 Νομοκράτης

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENT.

457

Notomondwv Photii 260. quando in u-	Numerus Monasteriorum quæ Boni-
sum traductus ibid. cuius auspi-	fatio originem suam debent 291.
ciis ibid.	Nursia S. Benedicti patria 273.
Notarii Arabum Christiani 248.	O.
Notarius Ecclesia 332.	Observationes Eclipsium 327.
Notariorum secularium investitura	Observationum sideralium neglectus
380. sit titulum conferendi potestas	ibid. eas Astronomus Ludovici
apud Iuliam Academiam ex pri-	Pii Imp. celebravit ibid.
vilegio Maximiliani 388. eorum	Occidentales Academici 350. habe-
juramentum ibid. Officium qui-	bant ex Arabicis versionibus La-
bui consistat 390.	tine, sed Barbare nimis reddita
Notatu digna in Iureiurando Hippo-	Aristotelis pleraque, ut & Ptole-
cratis 265.	mai, Hippocratis, Galeni En-
S. Notgerus 296. 299. 306 industria in	clidis nonnulla ibid. Non habuere
puerorum educatione 306. schola-	Græcosib. quando acceperint ibid.
res sibi comites semper habuit in-	Occupatio Tunetana 256. in ea triplex
dividuos ibid. eius discipuli ad	damnum commissum ibid.
rektoris Ecclesie dignitatem evekti	Odium aliquor. Saracenorum in
sunt 307. non fuit literatus 308.	libros 346.
Historiam conscripsit	Officia Palatina Seculo IV Schola
Notgeri nomen tribus aliis adhuc	dicta 203.
commune fuit 308.	Officium Parentum, in studiis alere
Notgeri Leodicensis etas 308. 399.	suos 378.
Notgeri reliqui quando vixere 308.	Ogbertus Aquensium Clericorum
Novella Leonis Philosophi 354.	vitia perstringit
Novella ante Basilium promulgata	Olympius Archiater an fuerit 235. de
260. pauca sunt ibid. ostendunt	Olympio sententia auctoris ibid.
rarum Iuris Civilis Romani à	Omar Chalifa 242. successit secundus
Iustiniano usque ad Basilicorum	Muhammedi ibid. Alexandrino-
promulgationem in foro, in scholis	rum libros incendio delere iubet
forte nullum, usum ibid. istarum	242. eius obitus ibid.
condicio ibid.	Omarus Ebno l' Chattab 243. Imper-
Nuncius Ecclesia 359.	rator fidelium dictus ibid.
Numerus Monachorum Fuldensium	Ommiadum Chalifarum imperii du-
335. studiosorum in Collegio Na-	rationis tempus 247.
varreno Parisiis 342.	Opera Constantini Porphyrogenetæ
	212. Pei-

212. Peiresciano are redempta quada-
dam & vulgata ib. vertit Valesius
ibid. excerpta ex Iohannes Antio-
cheno ibid.
Optio fori scholaribus data 368. illa
usus frequentissimus est ibid. etiam
hodie 371. alternativa in Ecce-
lasticis negotiis ibid.
Optivi iudices Scholarium 372.
Opus Pinedæ in Salomonem 216. Iam-
blichii vide Iamblichii libri
Opuscula monachorum 395. 335. hodie
mendosa 395. conscripta & in prosa
& ligata oratione 295.
Oratio Aristophanis adversus indi-
diciæ plebis de eruditorum scriptis
225. finem suum obtinuit ibid. Ni-
colai Peirescii de insignium docto-
ralium antiquitate vid. Nicolai
Peirescius
Orationibus monachi seniores vaca-
bant 271.
Orationis sacre plebs à Sacerdotibus
admonenda 292.
Oratoria apud Arabes 216. S. Augu-
stini Romæ privata 229.
Oratoria scholæ in Africa 230.
Ordinis nomen 351. 353.
Ordo haruspicum 351.
Ordo Iuriconsultis quid ibid.
Ordo publicanorum ibid.
Ordo sacerdotum ibid.
Organum Aristotelis latine versum
341.
Orientales quinam 215. 216. eorum
scholæ scientiarum 215. 217. |
- Origenis homilia 269. ab Hieronymo
in Latinum versa ibid.
Ornamenta Academiæ Atticæ 209.
Osculum insigne Doctoratus 362 quur
Doctoribus datum ibid.
Ottomannides Solymannos Averroice
Philosophiæ studiosus 252.
Otto Frisingensis 343. subtilior Philo-
sophus ibid.
- P.
- Pachomio uni S. Antonii regula ab
Angelo dictata credita 268.
Paderbonensis Episcopi Ferdinandi
elogium 302. eius liberalitas in
autorem ibid.
Paderbornensis schola 333. eius studia
ibid. iuvenis & pueri strenue in-
stituti ibid. norma regulari pro-
fecerunt in claustrali disciplina
ibid. claruit omnium literarum
doctrina sub Imodo ibid. fuerunt
in ea Musici & Dialectici ibid.
Rhetores & Grammatici ibid.
Mathematici & Astronomi ibid.
Poesis & historia in ea tractata est
ibid. an encomio ipsi à scriptore
vitæ Meinueri collato fides ha-
beri possit ib. Non continuit se in-
tra puerorum exercitationes 334.
Paduæ studium generale ex consue-
tudinē 349. eadem habet privile-
gia quæ Bononiense ibid.
Πανδὸς ἑρμηνεία 237.
Palladis liber de Gentibus Indiæ &
Brachmanibus Græce conscriptus
214. è Bibliotheca Regia erutus &
publicatus

- publicatus *ibid.* versus ab Edoar-
do Bassao *ibid.*
Palæologorum studia circa literas 235.
iis Imp. in Peloponeso literæ re-
floruerunt *ibid.* auctoritas eorum
ibid.
Palatium Caroli Calvi 328. schola
merito vocatum *ibid.*
Palatium Cæsarium 367. quando ei
Saceri adpellatio accesserit *ibid.*
Pallium Sophisticum 354. 355. Rhetor-
icum *ibid.* Philosophis non pro-
prius habitus *ibid.*
Palliatæ statua Metrodori 363.
Pancirollus notatur 363. 364.
Panegyricus Gregorii Neocæsariensis
230.
Papa titulus 310. 330. rudes & indocti
330.
Parentum officium, suos parvulos ad
discendas literas præceptoribus
committere 309. in studiis alere 378.
in absentibus potest filius in iudi-
cio agere *ibid.*
Parisiensis schola non magni facta
tempore Caroli 315. à Carolo erecta
ibid. à Rabano & Iohanne Scoto
auspiciis Caroli Magni non est in-
stituta 316. facies eius ante seculum
XII 341. doctores eius 341. hos Hen-
ricus Gandavensis iusta serie non
recenset 341. Schola Ecclesiastica
341. ab Academica diversa forte
ibid. eius Scholæ Theologicæ facies
seculo XII 342. elogium huius exi-
mii Jacobi de Vitriaco *ibid.* in
ea mores studiosorum mali *ibid.*
frequentia eorum *ibid.* Reges ha-
buit faventissimos *ibid.* Privile-
gia ipsi sunt collata *ibid.* In scho-
la Parisiensi Philosophiam quoque
& legum studia excoluerunt 346.
Parvitas 358.
Paschasius Ratbertus è Corbeienſi Mo-
nasterio prodiit 301. eius dogma de
corpore & sanguine Domini 319. ipse
se opposuit Rabanus Maurus epi-
stola ad Eigilem *ibid.*
Pastores 307.
Patrum quorundam sententia de cor-
pore Christi Eucharistico, quod in
alimentum corporis humani cedat
319. superflua questio alia 320.
Patres Reverendissimi 335.
Patricius Britto 283. eius cura studia
doctrinæ in monasteriis Hibernia
forte ceperunt *ibid.* commigravit
in Hiberniam docere Evangelium
ibid. huius itineris tempus *ibid.*
monasteria in Hibernia multa ex-
struxit *ibid.*
Patricius Carolus M. vid. Carolus
M. patricius.
Patroni causarum Scholasticæ dicti
203. 232.
Paula 270. monialis in Cœnobio Beth-
lehemitico *ibid.* inusitata ratione
se se gessit *ibid.* singulari industria
divinis lectionibus intenta fuit 270.
Ebraica lingue perita *ibid.*
Paulus Burgenſis Lyra se se opponit 205.
Paulus II Papa 201. hereticos pronun-
ciat Academicos Romæ dictos *ibid.*
M m hunc

- hunc sequenti rectius sapere *ibid.*
 Paulus II Cardinalium insignium
 inventor 361.
 Paupertas doctorum 224.
 Pausanias non fecit mentionem scholae
 Philosophicae Atheniensis 100.
 Pedagogum 380. ab eo studiosi sunt im-
 munes *ibid.*
 Peirescii laterculus Babylonicus 206.
 Peloponesi status capto Byzantio 253.
 Pergentores 221.
 Per malos pergere 305.
 Persarum Scholae 214. earum cum
 Chaldaeorum quo ad magiam &
 alia eadem ratio *ibid.* eorum Gym-
 nasia 253. adhuc hodie *ibid.* eiu-
 dem generis cum Turcicis *ibid.*
 Omnia apud eos rudia & barbara
ibid. iis sub Saracenis idem quod
 Afris contigit 242. amiserunt li-
 teras *ibid.* eorum libri igni ab-
 sumti *ibid.* quando acciderit 242.
 Petrus Abelardus 341. 346. 360. dia-
 lectica peritia imo omnium libe-
 ralium artium insignis *ibid.* Theo-
 logica scholae Parisiensis Rector
ibid. de eo Alani Epitaphium
 342. alias forte dictus Balardus 346.
 Iurisprudentiam quoque hic docuit
ibid. Accursii de eo iudicium *ibid.*
 Petrus Cantor 341. Scholae Theologicae
 Parisiensis Rector *ibid.*
 Petrus Comestor notatur 206.
 Petrus Lombardus Scholae Parisiensis
 Theologicae Praesidens 341. quando
 floruerit *ibid.*
 Petrus Pisanus 322. Diaconus *ib.* cum
 Carolus in Grammatica discenda
 audivit *ibid.*
 Petulantia Scholarum 229. eam de-
 testatur S. Augustinus *ibid.* Pe-
 tulantia iuris studioforum tempore
 Constantini Pogonati excommuni-
 catione coërcita 356. non pepercit
 Professoribus ipsis 356. à Proaeresio
 precibus refrenatur Athenis 366.
 Pharisaica Secta 357.
 Philippus Bergomensis notatur 206.
 Philippus Demetrii filius Lyceum &
 Cynosargen excidit 222. eius cru-
 dele ingenium *ibid.*
 Philologia Reges delectati sunt 224.
 Adrianus quoque Imperat. 236.
 Philologia neglectus Seculo XIII 337.
 338. 349.
 Philoponi Commentaria in Aristote-
 lem 233. etas *ibid.* Severi doctri-
 nam professus 243. Tritheita credi-
 tur *ibid.* depositus *ibid.*
 Philosophi sancti 222. aliis bona sua
 per testamentum legarunt *ibid.*
 Politici 233. quinam Aristotelis suc-
 cessorum auctores *ibid.*
 Philosophi Britannici 280. Seculo IIX
 egregii in Hibernia *ibid.*
 Philosophi immunes ab oneribus ci-
 vilibus 350. eorum immunitates
 352. irrisi *ib.* ob salaria subtrahant
 Persiam profecti sunt 240. immuni-
 tatibus suis exuti 352. 353. rari *ibid.*
 eorum discipuli palliati 355. Pro-
 fessori-

QVÆ CONTINENT. IN SVPPLEMENT.

484

fefforibus non adnumerati 637.	Salomon laudatur	ibid.
Philosophia Aristotelica versa latine accepta ferenda Gazis, Argyropolis, Bessarionibus &c. 262.	Pingendi peritia Sinenses excellunt 215.	
Philosophia Alexandrie exculta 239. ab Arabibus utraq; tractata melius quam à Græcis 261. Aristotelica XIII. seculo cum neglectu humaniorum exculta 337. ex Arabica lingua Latine scabra quadam interpretatione in Europaorum occidentalium manus pervenit ib. in scholis Iesuitarum felicius quam à monachis traditur 338. pretio non redimenda 376. Res sancta ib.	Piræus à Sylla incendio conflagratus 198.	
Philosophica schola tempore Iustiniani cum alijs Athenis exspiravit 234.	Placidus à Tertullo Patricio S. Benedicti informationi traditur 273.	
Philosophici libri ex Arabico in latinum translati 349.	potissimus ex eius discipulis 274.	
Philosophicus habitus 353.	Plagium literarium Poëtarum Alexandrinorum 225. detegitur ab Aristophane	ibid.
Phoenicum Gymnasium 211. de eo Hægonis Grotii opinio refellitur ibid.	Platina in carcerem coniectus 201.	
Photius Bardæ consilia de instaurandis litteris suggessit 258. eius eruditionis elogium ibid. Bardæ in estimatione fuit	foedator Academiae proclamatur ibid. Academicus ibid. defendit sese adversus M. Barbum 201.	
Pileus Cardinalium 361. quare coccineus ibid. quis inventor eius vid. Cardinalium Pileus.	Plato 197. docuit in Academia Attica ibid. primus omnium ibid. in hortis professus est Philosophiam 222. pauper ibid. civis Atticus ibid. primarie nobilitatis 222. ei concessus non est in schola usus locus publicus ibid. vid. Loca scholarum.	
Pileus Arcadicus 361. Doctoralis 361. Iuris Doctorum primo rotundus 364. quur quadratus & cornutus 364 365. immutatus est ibid. habitus Sacerdotalis 364. statua Metrodori 363.	Platonicorum schola qua dicta 200.	
Pineda de Orientalibus opinio 216. eius	Platonicorum adpellatio quando coeperit	ibid.
	Platonici Græci nobiliores	ibid.
	Plotini Academia	200.
	Plebs eruditionis arbitra	225.
	Pluvius conditor Parisiensis scholæ equitandi & saltandi	202.
	Poesis Arabum Græcanica elegantior	216. 261.
	Poetridæ in Cænobio Fuldensi	308.
	Poeta carmina recitarunt 225. plebem rudem iudicem habuere	ibid.

M m m 2

Politia

- Politia à Constantino in tres partes*
divisa 258.
Politica Aristotelis à nemine Græco-
rum illustrata 233. *apud Arabes*
non est reperta nec cum aliis La-
tine versa 249.
Politica Cathedra à quibus occupata
 233.
Politici Philosophi. vid. Philosophi.
Pontifex Bagdadi 242. *Romanus qui-*
dam auctor graduum collationis
 364.
Porticus 109.
Præceptores Philosophie 374. *libera-*
lium studiorum *ibid.*
Præfatio auctoris Eclogarum Geopo-
nicarum ad Constantinum Por-
phyrogenetum quo respiciat 259.
Præfati Iustiniani avari 239.
Prætorum & edilium edicta iurici-
vili firmitatem præstant 346.
Πρεσβεις 226.
Præbyteri iuventutem olim erudiere
 309. *eorum ruditas* 330.
Primi artis Symmacho quinam 353.
Primicerius Scholæ 306. 332.
Principum Electorum in tabulis
quæ nulla mentio 367.
Privilegia Scholarum Atticarum
 221.
Privilegiorum Academicorum qua-
tuor genera 379. *Scripta* *ibid.* *Con-*
suetudinaria *ibid.* *à Doctoribus*
introducenda *ibid.* *Quale genus Pri-*
villegiorum in Maximiliani Ta-
bulis intelligendum veniat *ibid.*
Privilegia Academiae Julia 379. *quæ*
exakte cognosci possint *ibid.* *ea*
cognituro opus est aliarum Privi-
legiatarum Academicarum Diplo-
mata consulere *ibid.* *An ad Hispa-*
narum & Britannicarum quoque
sit recurrendum 380.
Privilegia Academicar. Anglicar. per-
eximia 380.
Privilegia VVittebergensis Academiae
ibid.
Privilegia studiosorum 368. 377. *Pari-*
sienstum 343.
Privilegia studiosorum ex Authen-
sica exculpuntur à nonnullis 369.
Προχρηστος Νομικος 260. *publica-*
vit Basilis Macedo Imp. *ibid.*
Proclus 234. *eius Academia* 200.
Procopii Avēdoḡa vid. Avēdoḡa
Procopii.
Pramia victoriae eruditorum 225.
Proæresius Scholasticorum perulan-
tiam precibus mitigat 366.
Proceres Sacri palatii 365.
Προεστως 359.
Professoribus annona in salarium cessit
 227. 239. *Professorum Gemelharaz*
salarium 254.
Professores Constantinopolitani 237.
in iis nullus medicus receptus *ibid.*
Professores legum in itinere inviola-
biles 369. *quales eligendi* 305. *non*
habuere magistrum coram quo po-
sserint conveniri 370. *eorum causa*
 ad fe

- ad forum Ecclesiasticum pertinuerunt ibid. Clericorum ordini adnumerantur ibid. eorum Collegia ibid. Iurisdictio in studiosos 372. 2a in Germania recentior 374. quando coeperit vid. Iurisdictio fori. præscriptione defenduntur 378.
- Propagationis doctrina liberalis per S. Benedictum opinio retractatur 273. ratio eius ibid.
- Negōntikā Theodoti 208. in iis mentio fit artium ab Angelis traditarum.
- Protestantibus schola & Academia non sunt exosa 380.
- Prosper Alpinus 254. medicus doctrina præstans ibid. Cayri medicinam exercuit ibid. eius elogium 265.
- Proventus hortorum Academicorum 234. quomodo dicti Marci avo ib. Academia Turcarum 252.
- Prytaneum 198.
- Psalmodie Ecclesiarum 324. in Cantia tantum inter Anglos cognita 383. eam in scholis pueri didicerunt 294.
- Ptolomæus auctor certaminum eruditum 224. Bibliothecarios scriptorum eruditum censores constituit ibid.
- Ptolomæi Reges optime de literis meriti 223. 224.
- Ptolomæi Almagestus in Arabicam linguam translatus 248.
- Ptolomæi Syntaxis ex Arabico versa 349.
- Publicanorum ordo 351.
- Pueriles scholæ tempore Caroli M. 294. 310.
- Pugillaribus Rabbini initiati 358.
- Pupilli artibus liberalibus informandi 378. illis à curatoribus alimenta præstanda ibid. & dandi ad studia sumtus 379.
- S. Pyrrhinus 293. eius institutum de Augia divite ibid.
- Pythagoras Arabes adiit discendi gratia 216. eius scholæ 220. eius scholæ nomen proprium 221.
- Q
- Quadrivium quid 335. 345.
- Quadrivium regularum Philosophia 281.
- Quæstio otiosa de corpore Christi Eucharistico 320.
- Quæstiones Academicæ Ciceronis 300. ubinam scriptæ ibid.
- Quæstiones ab Adriano propositæ 236.
- Quæstiones Athelardi naturales 349. eas quando conscripserit ibid.
- Quæstiones Berwardi 332. an ex intimo adyto Philosophia fuerint ib. ex iis non est iudicium faciendum eas esse in scholasticæ temporis ventilatas ibid.
- Querela Bellarmini de seculi X ruditate 330.
- Querela Caroli M. de monachorum suorum ruditate 326.
- Querela Imperatoris Friderici de iniquitate Jurisperitorum in Italia 348.
- Querela Furlani de statu Græciæ 235.
- M m m 3 Quere-

Querela Monachorum Fuldensium de prestandis operis ad inutilem structuram 292.

Querela pauperum à Friderico Imperatore admissa 348.

Quot Monasteria in Germania Bonifacio originem debeant 291.

R.

Rabanus Maurus 300. 302. auxit Fuldensis Bibliotheca librorum numerum 300. exposuit universam scripturam sacram ibid. eius in scripturam S. Commentaria ibid. eius liber ad Eigilem periit 318. eius auctoritas 319. 320. eius epistola ad Eigilem 319. Abbatia pulsus 336.

Raphael Vullateranus 228.

Rabbinorum auctoritas insolens 359. quibus ritibus huius nominis dignitas ipsis conferatur 358.

Rasidus amorem erga literas seculo IX suscitavit 249.

Ratramnus male audit Bertramus 318. eius superstites libri 318. illustrati in Sarisburiensium in Benedictini Collegii apud Cantabrigienses Bibliotheca superest liber unus de nativitate Christi ibid. eius argumentum ibid. quid de eo sentiendum ib. eius doctrina multis verior visa ob Rabani Mauri consensum 318.

Recitationes Poetarum publica 225. meruere nonnunquam adplausum ibid.

Rektor Universitatis 379. *Academiae Parisiensis non defuit* 373. 374.

Rektoris quur Authentica illa Friderici Habita non faciat mentionem 371.

Rektor primus Academiae Juliae 388.

Rektoris in studiosos jurisdictio vid. jurisdictio.

Reges Egyptiorum Ptolemai dicti 223.

Regum filii Monachorum informationi in monasteriis commissi 298. denique sub Regula quidam manserunt ibid. in viros sanctissimos evaserunt ibid.

Revocari ex monasteriis potuerunt ibid. instituti in monasteriis fideliter ad reipublicae clavum deinde admoti sunt ibid.

Regula S. Antonii 267. una inter eas creditur ab Angelo esse Pachomio dictata 268. nihil de rebus scholasticis habet ibid.

Regula S. Augustini 302. Canonico-rum ibid. an eius sit ibid. eius non sit mentio in Possidii indiculo ibid. nec in Retractionum libro ibid. nec ullo antiquiori scriptore ibid. nec in Codice Benedicti Abbatis Avianensis ibid. Bellarmini iudicium de ea ibid. feminis non viris data. ibid.

Regula S. Basilii 274. de studiis vel literarum vel sacris nihil habet ibid.

Regula S. Benedicti 273. Seculo VI lata ibid. pra aliis passim placuit ibid. monasteriis data 290. ad scholas

- scholas habendas nequiquam fuit*
composita ibid. Moniales eandem
observarunt ibid. de eo in Synodo
Franciæ constitutum est ibid. &
in Synodo Liptinensi ibid. 291. ne
verbulo agit de studiis doctrina si-
ve secularis sive etiam sacra exco-
lendis 274.
Regula Isidori Hispalensis 278. fuit ipsi
propria diversa à S. Benedicti ibid.
Regule monastica veteres ante Sec. IX
condita in univ. nihil agunt
de studiis doctrina sive secularis si-
ve sacra excolendis 274.
Regularum Codex collectus Ludovici
Pii aetate 274. eius auctor Benedi-
ctus Anianensis Abbas ibid. Ro-
ma ab Holstenio prodit ibid. ite-
rata est editio Parisiis ibid. cum
auctor debet liberalitati Ferdinan-
di Paderbornensis Episcopi 302.
Reipublice tranquillitati an obsit sen-
tentiarum Philosophicarum a sacris
receptis dissidium 225. Fundamen-
tum eius Theologia naturalis 226.
Reinesius laudatur 351. refutatur 253.
S. Remacius 308.
Remigius 320. impotens animi & ca-
lami ibid. in Amalarium inve-
hitur. ibid.
Remigii Remorum Episcopi Epistola
quando scripta 306.
Remigius Autisiodorensis 341. ad in-
staurandas scholas à Fulcone mit-
titur ibid. Eius librorum catalo-
gus ibid.
Renunciationis ritus Rabbiorum.
358.
Responsum Guerneri ad scholares de
successore consulentes 347.
Respublica Academica seculo XIII
Parisiis instituta 376. ut & Bono-
nia it. Patavii ibid. in aliis Ita-
lia locis ibid.
Retractiones nonnulla auctoris in
dissertationibus, de quibusdam
minus traditis 212. 213. 274. 279.
288. 290. 311. 355.
Reverendissimi 335.
Rhetor unus in Mediolanensi schola
229. Mediolani ab Urbi Praefecto
constitutus ibid.
Rhetores olim Politicam Cathedram
occuparunt 233. Scholam habuere
in causis deliberativi generis ibid.
Rhetorica cultura scholis à Carolo M.
praecipitur 308.
Rhetoricum pallium vid. pallium.
Rittershusiencomium 232.
Ritus circa advocatorum & Tabellio-
num investituram observati 354.
Ritus circa Synagoga disciplinam.
358.
Robertus Retensis 350. Alcoranum
verit. ibid. imperante Lothario
Saxone & Friderico Enobarbo
ibid.
Robertus Sorbona Ludovico Rege col-
legium longe celeberrimum insti-
tuit Parisiis 343.
Rogerus de reb. Braminum 214.
Romana schola publica 227. prae aliis
omnibus

- omnibus in occidente floruit *ibid.*
 in ea sola Romani iuris studia exer-
 cita *ibid.* habita in Capitolio
 228. novo Imperatorum Christia-
 norum instituto *ibid.* eius rei in-
 stitutum *ibid.* disciplina studiosior
 ac Carthaginiensis *ibid.*
 Roma Seculo X summa in scitia &
 barbaries 315.
 Roncaliense colloquium 347. ei inter-
 fuere Principes & Civitates *ibid.*
 legis eximii doctores *ibid.*
 Ruditas Clericorum 289.
 Rudolphus Fuldenfis 336. totius Ger-
 mania egregius doctor 336. in hi-
 storia excelluit *ibid.* quando obiit
ibid. Ludovico Regi fuit a confes-
 sione 336.
 Ruperti Tuiensis scripta 331.
 S.
 Sabat 218.
 Sabii 218. eorum frequens mentio in
 historia *ibid.* eorum dogmata
 Chaldeis congrua *ibid.* magni in
 Astronomia magistri *ibid.* horum
 secta 219.
 Sacra Ammonii Academia 200.
 Sacerdotes Egyptii otiosi 212. is ex
 publico consultum *ibid.*
 Sacerdotes cuius suos auditores mo-
 neant 294.
 Sacri Palatii & Sacri Romani
 Imperii adpellatio 367.
 Sacra leges 368.
 Sadducei non admittunt Mischna.
vid. Mischna.
 Salaria Professoribus ab Antonino Pio
 constituta per provincias 227.
 Salaria liberalium artium & Philoso-
 phie Professoribus subtracta 227.
 eorum subtractio nonnullos in Per-
 siam ire coegit *vid.* Philosophi.
 Salaria menstrua doctoribus a Mu-
 hammedo II constituta sunt 253.
 medicis subtracta *vid.* Medici.
 Salomonis sapientia 215. cum Orienta-
 libus contenditur quibusnam *ibid.*
 Saltus Boconie 292. in eo monaste-
 rium a Bonifacio excitatum *ibid.*
 eius monachi pauperes *ibid.*
 Salviani Massiliensis elogium 230.
 eius patria 230.
 Sancti Philosophi *vid.* Philosophi sancti.
 Sarabaita monachi 267.
 Sarraceni 240. eorum ante Muhamme-
 dem eruditio *ib.* initio Islamismi
 lingua sua peritia tantum studue-
 runt 244. & legis sue constitutio-
 num scientia *ibid.* Medicina stu-
 duere *ibid.* Afrorum libros omnes
 igni commisere 242. crediderunt
 naturalis scientie & disciplina-
 rum cognitionem facere ad tur-
 bandam regni tranquillitatem
ibid. contemptum quoque is legum
 Muhammedis provocari *ibid.*
 Sarrire humum monachis suastum
 270.
 Sauberti elogium 356.
 Saxa

- Saxa septentrionalia inscripta* 206.
Nihil bona doctrina habent *ibid.*
Saxones undecim rationem formandi li-
teras hauserint 278. quibus chara-
cteribus usi *ibid.*
Scientia 204. amor eius omnibus na-
tura inest *ibid.*
Schola adpellatio quæ Pythagorica
propria, nulla ratio 221.
Schola pro Rhetorum oratorio inole-
vit Seculo 1203. in Remigii episto-
la quomodo accipiat 304. eius
acceptio in Turonensi Concilio
ibid. ab auctore in hisce Supple-
mentis 203.
Schola Platonis vid. Platonis Scho-
la. Philosophica 197. dicta *Acade-*
mia Attica *ibid.* quando exspi-
raverit 199. eius mentio à Pau-
sanias non est facta *ibid.* *refloruit*
234.
Schola Philosophorum 199. *Acade-*
mia dicta *ibid.* 202.
Schola Antediluviana 204. quæ ea-
rum auctor in Dissertationibus
mentionem non fecerit *ibid.* de
his nil certi haberi potest 206. tem-
pore Sethi 204. *Orientalium in*
Dissertationibus ab auctore quæ
non tacta 218.
Schola Africa oratoria 230. *Alexan-*
drina 237. *Medica* 235. *Anglicana*
286. *Arabica* 250. *Bagdadensis* 250.
Beda *ibid.* *Britannica* 280. *Bery-*
tensis 372. *Carthaginensium* 230.
huius encomium *ibid.* *Chaldeo-*
rum 213. *Clivensium* 227. *Coa*
221. *Cnidie* *ibid.* *Constantinopo-*
litana 261. *Danorum* 302. *Fulden-*
sis *vide Fulda.* *Hamburgensis*
302. ab *Anschario* *aperta* *ibid.*
Fessana 256. *Hibernica* 297. *Hil-*
desiensis 332. *Indica* 214. 215. *Italia*
313. 314. *collapse* *ibid.* *Magde-*
burgensis 332. eius *status* *sub Otto-*
ne *ibid.* *Mediolanensis* 229. *Me-*
sua 250. *Navarrensis* 342. *Pader-*
bornensis 333. *Parisiensis* 342. eius
encomium *ibid.* *Persarum* 214.
Romana 227. *Salernitana* 351. eius
interitus *ibid.* *Turcarum* 254.
Sinensium 214. 215. *earum ortus*
ibid.
Schola cœnobiales 334. *Cœnobii Cæ-*
senensis 334.
Schola Episcopiorum & monasterio-
rum interitus 339.
Schola equitandi & saltandi 202. *vid.*
Pluviniellus.
Schola Ecclesiastica Parisiensis 341.
Schola publica à Carolo M. instituta
315. *tres à Carolo M. condita* 317.
in iis instituta 290.
Schola Protectorum 203.
Schola Silentiariorum *ibid.*
Schola S. Victoris 334.
Schola triviales in monasteriis 299.
Schola monastica triviales duplices
ibid.
Schola solidioris doctrinae an in mo-
nasteriis 299.

N n n

Schola.

- Scholarum Benedictinorum interitus* 340. *floruit* *ibid.*
Scholarum maioris ordinis nulla mentio in Carolinis capitulis 295. *Scholasticus sermo* *ibid.*
Scholarum visitatio 313. *in illa examina scholarum* 293. *earum utilitas* 298. *Scholasticum omne ad Romanam curiam spectat* 364.
Scholarum facies seculo XIII 337. *Scotia & Hibernia olim eadem* 289.
Schola primicerius vid. Primicerius. *Scholarum in Anglos studiosos liberabilitas* 282.
Scholararcha 333. *Scribonii Largi aetas* 263.
Scholares quinam 203. *Scriptores Arabici* 249. *is lecta historia Africa Latina* *ibid.* *Libri liber septuagesimus e Latino in Arabicam translatus* *ibid.* *multi eorum* 256. *pars eorum in Africa* *pars in Asia vixit* *ibid.* *scripta eorum versa* *ibid.*
Scholares Norgeri Rectores Ecclesiarum electi 307. *Scriptura S. voce Zosimo Chemica quid veniat* 208.
Scholastica utensilia 307. *Scholasticus homo* 319. *Scriptura S. lectio* 270. *Paulina ab Hieronymo commendatur* 270. *monachis precipitur* *vid. Monachi.* *eius sensus quotuplex* 328.
Scholastici 203. *Tacito & Quintiliano qui* *ibid.* *quinam in Codice Justiniano & Theodosiano sic dicantur* *ibid.*
Scholastici quidam Canonici audire voluerunt tempore Innocentii IV 339. *eorum officium* *ibid.* *tempore Cranzi quodnam officium eorum* *ibid.*
Scholastici Theologia subtilioris doctores 203. *Parisiis sic adpellari coeperunt* *ibid.*
Scholasticorum examina 295. *Scholasticorum petulantia* 315.
Scholasticorum Praceptorum suorum everfiones *vid. everfiones.* *Praceptoribus salarium negarunt* 229.
Scholastica controversia 203. *Scholastica eruditio* 289. *Hibernie* *Seculo X nullum scriptum Philosophicum*

phicum editum	332.	Σιδέρεζ Φ. quis dictus	127.
Seculo XIII facies scholarum	335.	Silve Academia	199. 223.
Academia formam republ. induerunt vid. Resp.		Simon 341. Tornaco oriundus	ibid.
Secularia studia	237.	omnium liberalium artium pro	
Senex sancti	271.	omnibus eo seculo doctissimus	ibid.
Serrarius notatur	299.	Parisiis cathedram magistralem	
Servatus Lupus 390. ex Gallia ad		adscendere meruit	ibid.
Rhabanum missus 390. ad Abbatiam evehitur	390.	Simulacra pulcherrima Athenæi	199.
Septuagesimus liber Livii vid. Livius.		Simplicius 226. eiusdem laus & vituperium	ibid.
Sepulcra violata	223.	Perfiam cum Philosophis Justiniano imperante petiit	ibid.
Seytha bene morati 216. Graciam invaserunt	240.	Sinas 215. Sinenfium res satis habuit exploratas	ibid.
Συνομὸς ibid. male adhibetur de vita Antediluvianorum beluina	210.	Sindelaugia 293. eo ductus Meinvercu	
Sedulius 281. non fuit Patricii discipulus 284. eius ætas ibid. eiusdem explanatio Epistolarum Paulina unde decerpta	ibid.	ibid. in illa schola ex instituto S. Pyramini Principes Comites & Barones educati	ibid.
Serhsiani vacarunt Astronomie 206. unde dicti Bano Elöhim	210.	Sinenfes amplissima gens 215. earum schola vid. schola. Mechanica excellunt 245. pingendi pericia	ibid.
Serhus ab Adamo ad virtutis & pietatis studium educatur 205. scribendi inventor secessit in montem Hermon	ibid.	eorum schola multa habent Europæis similia	214.
Shemafia 248. Almamunius suas observationes Astronomicas in ea instituit ibid. eiusdem situs	ibid.	Sophista 223. Sophista Aëtii qualis	
Sioitienses Asceta	277.	235. Sophistarum Atticorum auctoritas 366. iis iurisdictio in scholares non competit	ibid.
Sigebertus 296. eius lapsus 349. eius libellus de scriptoribus Ecclesiasticis quando scriptus	ibid. error eius detegitur	Statue Hippocratica	363.
Stella	284.	Statua insulata	363.
		Statua Metrodori	ibid.
		Stephanus pungitur	199.
		Stephanus Anglicus 341. Theologiae Professor in Parisiensi Academia	ibid.
		Stella	

- Stelle à Sabis invocantur 219.
 Stercorista 318.
 Stoechades insula 272.
 Stoici in republ. vix tolerandi 226.
 nimis crude pro libertatis studio
 de rep. differrebant ibid. eorum
 doctrina nullius dominatus fuit
 consentanea ibid. urbe pulsati ibid.
 male inter Philosophos audierunt
 226. divitiarum contemptores 352.
 Strabo 206. monachus Fuldensis ibid.
 eius opuscula 335.
 Studia 202.
 Studium generale vel universale
 ibid. literarum quanti facien-
 dum 296. antiquitatis Ecclesiasti-
 ca neglectum 336. Bononiense
 345.
 Studiorum ratio tempore Caroli M.
 326.
 Studia Arabum que 349.
 Studiosorum privilegia vid. privi-
 legia.
 Studiosorum in itinere securitas 369.
 Studiosorum index competens 369.
 Studiosorum fori optio. vid. optio
 fori.
 Studiosorum immunitas à vestigali-
 bus 380.
 Suburbia Athenarum 197. Gymnasis
 instructa fieri ibid. iria eorum
 inprimis ibid. nemorosa ibid.
 Sturmio Abbas 292. eo sedente quot
 Fulda aluerit viros doctos ibid.
 Substantia successionis Platonica 24.
 Justiniano subtracta 240.
 Sueno Rex Angliam occupavit 289.
 Suffragantes 305.
 Suidas punitur 213. multa exscriptis
 ex Porphyrogeneta Eclogis ibid.
 Chemicam item aurei velleris in-
 terpretationem ibid.
 Superstitio Muhammedanorum in
 Alcoranum suum ibid. 241.
 Sulgeri etas 288.
 Sylla Academie Attica devastator
 198. Piræum & Munichiam in-
 cendio conflagravit 198. crudelitas
 eius in Athenienses ibid. inhu-
 manitas 199. quæ Academiæ
 devastaverit ibid.
 Symbolum Apostolicum 294. signu-
 culum fides ibid. eius sacerdotes
 populum admoneant ibid. discant
 ibid. Athanasii Presbyteris reci-
 tandum 327.
 Symmachus Prefectus Urbis 230. pro-
 bavit S. Augustinum ibid.
 Synagoga 356. Hierosolymitana ibid.
 Bitterenses 357. olim celebrissi-
 ma ibid. saxe Pharisæica ibid.
 in maioribus oppidis tantum ibid.
 earum collegium decemvirale 359.
 earum ministri 359. horum quali-
 tas 359.
 Synedrion testimonium 356.
 Synesii etas 234.
 Synodus Francica 290. à Caroloman-
 no coacta ibid.
 Synodus

Synodus Liptinensis	ibid. Regulam	Tetimmen	253.
Benedicti f. scipit	291.	Thabet Eben-Korra	212. insignis
Synodus Vercellensis	317.	Astronomus	ibid. floruit seculo IX
Syria Monachi	370.	ibid. Sabius	ibid. multa scripsit
		in Mathesi	ibid. Medicina & Lo-
		gica	ibid. Syriacè scripsit de Sa-
		biorum religione & ritibus	219.
Tabelliones 300. quinam electi	354.	Theodoricus	241. Ostrogothorum Rex
eorum investitura	ibid. juramen-	ibid. in Italia potentissimus	ibid.
tum	ibid. eorum gradus	Theodorus	monachus 282. Greco
Tabula Alphonsina	248.	Latinus Philosophus	ibid. factus
Tabula Astronomica Plug Beig	252.	Episcopus Cantuariensis	ibid. Gra-
unius opera illa magis faciunt ad		ec & Latine doctus	ibid. Astrono-
gentis vituperium quam commen-		mia & Arithmetica peritus	ibid.
dationem	ibid.	eius encomium	285.
Taciti liber de Oratoribus dubius		Theologia naturalis	226. fundamen-
ibid.	203.	tum tranquillitatis reip.	ibid.
Tagaste cenobia	271.	Theologia scholastica in Academia	
Tangmarus	332. Bibliothecarius &	Salmanticensi auctor	262.
notarius Ecclesie Hildesensis	ibid.	Theologiam moralem Hispania cui	
Tartari scholas non exciderunt ut		debeat	262. quando eius cultura
Arabes	231.	accuratior exerce-	271.
Tatarorum monarchia interitus	252.	Theologia in Hibernia tradita	281.
Templum Christianorum Constan-			282.
tinopoli Apostolis dicatum	252.	Theologia Scholastica in monasteriis	
Templum Herculis	223.	tradita	337.
Tempus ignorantie Adhamedanis		Theologia exegetica neglecta	373.
ibid. cumque ubiq. 210. 217.		Theologia sine humanioribus literis	
Tempus studii juris certum	254.	non feliter addiscitur	ibid.
Terra motu Bergius excinditur		Theologia subtiliores doctores Scho-	
	232.	lastici vid. Scholastici.	
Tertulliani opinio de Angelis	203. ea	Theophilus Imp. monstrum hominis	
legitur in fragmentis Henochi		257. eius Politia divisio	258.
	209.	Tiberiensis Synagoga Imp.	357.
Testamento Philosophis Atheniensibus		Tiburina villa Hadriani	198.
legata sunt bona	222.		
		Nov 3	Q. 6. 6.

- Timarchana 253. edificata à Min-
 hammede II. ibid.
 Ticinensis Schola 315.
 Timur Langue 252.
 Titulus Caroli M. 327.
 Titulus Paparum 228.
 Titulus libelli Gallici exhibetur 340.
 Tobie Rossensis laus 285.
 Traiani elogium 252. eius animus
 in eruditos ibid. relegatos Philo-
 sophos urbi reddidit ibid.
 Tribonianus Digestorum consarcina-
 tor 231. avarus 376.
 Trithemii laus eius industrie 295.
 notatur 317. 322.
 Trivium 333. 345.
 Triviales schola in monasterio 229.
 duplicis generis ibid.
 Tunica talari Doctores Iuris induti
 360. eius habitus ratio ibid.
 Turcarum Academia 252. quando
 adornata ibid. eorum Gymnasia
 253. subditicorum quales 254.
 Tuxonensis schola 115.
 Tusculanum Ciceronis 198. in eo
 disputatum ibid.
 Tutores minerval praeceptoribus pro
 pupillis solvant 378.
 Tyrii num orientales 218.
 Tzabin 218. eorum libri Syriace con-
 scripti 219.
 Tzabiorum tempus orationi sacrum 219.
 219. eorum sejanus ibid. quam-
 diu durent 219.
 V.
 Valentis & Valentini Imperato-
 rum rescripta 353.
 Verborum errores periculosi 304.
 Vercellensis Synodus 318.
 Versio Procopiana Alemanni emen-
 datur 239.
 Versiones Scriptorum Arabicorum
 quando susceptae 257.
 Versionum scriptorum Aristotelico-
 rum auctores 262.
 Versio Dionysii Areopagite 317. a
 quo adornata ibid.
 Ventorum nomina 323. quis ipsis ea
 imposuerit ibid.
 Vespasianus Philosophos ab oneribus
 civilibus liberat 351.
 Vestis longa habitus sacerdotis
 264.
 Victus monachorum labore est qua-
 situs 272. id quod ipsis etiam praece-
 ptum vid. Monachi.
 Villa Ciceronis 198. porticibus & ne-
 more celebrata ibid. Academia
 adpellata vid. Academia.
 Villa Platonis 220.
 Villa Tiburtina 199.
 Vindicta mortis scholarium duorum
 Parisiensium 374.
 Vinum monachis interdictum 291.
 Viri e cœnobis Germania clarissi-
 mi qui

mi qui prodire non omnes nostri	impositum, ambiguum est	202.
291.	Universitatis nomen in Occidente	
Viri sanctissimi Regum & Principum filii in Cœnobiis evaserunt	aliquando incompertum	298.
298.	Vocabula valent ut nummi	203.
Visitatio scholarum annua 313. vide Scholarum visitatio.	Volamina in direptione Tunetana combusta	256.
Vita monastica auspex	Urbes Asia post Bagdadum doctrina celebriores	251.
Vita S. Hieronymi 269. à reliquorum monachorum differt quam maxime 270. Anachoretica Cœnobitica ab ipso præfertur	Urbs libraria aut librorum	211.
297.	Vsserii elogium	280.
Vivarienses monachi		
Vivariense monasterium ibid. eius instituta unde		
ibid.		
Vlid vid. VValidus		
Vlpianus 231. natione Syrus ibid. huius consilio Schola legum excitata videtur Beryi		
ibid.		
Vlug Beig vid. Tabula Astronomica Vlug Beig.		
Vnctio infirmorum		
330.		
Vnitatem Dei probantia Sabiorum argumenta		
220.		
Vniversale studium 298. Carolus M. in Occidente instituit		
ibid.		
Vniversalia studia duo 298. in iis monachi docuere ibid. intra ea Reges & Principes liberos suos monachos instituendos tradiderunt		
ibid.		
Vniversalia Gymnasia		
332.		
Vniversitas vox usitatissima		
202.		
Vniversitates 202. Accademiae		
203.		
Vniversitatis nomen quæ Scholis		

VVili-

Villebrordus eruditionem Scholasticam in Hibernia didicit 289.

Wittebergensis Academia privilegia 330.

Volfgangus 293. Scholis trivialibus non contentus Augiense monasterium petit ibid.

X.

Xenophontis tempore quomodo Kiriath-Sepher dicta 211.

Z.

Zabii 218. eorum adpellatio ibid. eorum libri 219.

Zabiorum placita de sceleratorum hominum animabus post mortem 226.

Zabii fuerunt Schola ibid.

Zacharias Scholasticus num Beryti Rhetorem egerit 232. eius aetas 233. eius dicendi stilus ibid.

Zenonis Porticus 221.

Zephoriana Synagoga 355.

Zifra Arabum inventis accensenda 246.

Zonaras Procopii cōmendata habuit 238. pungitur 239.

Zosimus Panapolita 208. antiquissimus Chemic scriptorum. ibid.

INDEX SCRIPTORVM

Qui in Dissertationibus & Supplementis
memorantur.

A.			
Abelardus	341. 343. 346. 360.	Appianus 198.	
Accursius	174. 348. 380.	Apuleius 18.	
Adamus Bremenſis	85.	Aristoteles 3. 51. 204. 212.	
Ælianus	190.	Arnobius 209.	
Æneas Gæzus	234. 237.	Artapanus 4.	
Æneas Sylvius	43.	Athenæus 223.	
Æschines	190.	Auctor apologiæ pro Henrico IV Imper.	
Agobardus	321.	Auctor continuationis historiæ Bedæ 291.	
Albertus Stadenſis	324.	Auctor vitæ Meinverci 335.	
Alanus	341.	Auctor vitæ Ludgeri 280.	
Alcuinus	282. 289. 317.	Aventinus 327.	
Alexander Aphrodiſienſis	20.	Auguſtinus 17. 18. 200. 209. 228. 229. 232. 338.	
Alexander Necanus	344.	Auſonius 16.	
Algerus	36. 320. 322.	B.	
Altaſerra	191.	Bacquetius 77.	
Altingius	360.	Balduinus (Franciſcus) 375.	
Amalarius	323.	Baſamo 357.	
Ambroſius	209. 218.	Baluzius 321.	
Ammianus Marcellinus	26.	Bannez 48.	
Ammonius	238.	Baronius 68. 76. 81. 83. 231. 280. 349.	
Andreas (Iohannes)	362.	Barthius 233. 237. 238.	
Annales Hildeſienſes	86.	Bartholus 349.	
Anonymus auctor vitæ Carolinæ	80.	Basilius	
Anſegius	67. 293. 296. 297. 301.		
Antoninus	273.		
	Q. Q. Q.		

INDEX SCRIPTORUM

477

Diodorus Siculus	361. 13. 1123.	Filefacus	44. 79. 89. 90. 91. 151. 136.
Dion Chrysostomus	233.		152. 154. 160. 362. 363.
Dionysius Longinus	220.	Fortunius Licetus	400.
Dithmarus	334.	Franciscus Victoria	262.
Donellus	179.	Freherus (Marquardus)	338. 349.
Dörinckius	205.	Frischmuth	361.
Duvallius	319.	Frédouardus	341. 333.
E.		Fulgentius	237.
		Furlanus	234.
		G.	
Hokhardus	309.	Galenus	263.
Hobertus	75.	Gallonius	276. 278.
Hobartus (Gregorius)	75. 80. 324. 325.	Gallendus	206. 365.
Elmacius (Gregorius)	31. 207.	Gellius	12. 191.
Epiphanius	127. 210.	Gerson (Christianus)	126. 128.
Erasmus Roterodamus	400.	Gilbertus Porretanus	341. 343.
Erasmus Autistodorenus	282.		344.
Erigena	69.	Glycas	259.
Erotianus	263.	Goldastus	409.
Eripius	313. 40.	Gothofredus (Dionysius)	117.
Eucherius Lugdunensis	62. 271.	Gothofredus (Iacobus)	231. 238.
Eumenius	16.		370.
Eunapius	18. 20. 118. 120. 140. 368.	Gregorius Abulpharai	207. 210.
Eusebius Caesariensis	4. 12.		214. 216. 241. 244. 248. 151.
Eusebius Pamphili	24. 209. 397.	Gregorius Nazianzenus	27. 118.
Eustathius	213.		232.
Eutychius Patriarcha Alexandr.	349.	Gregorius Neocæsariensis	230.
Eutropius	212.	Gregorius Nyssenus	237.
F.		Gretserus	77.
		Grotius	211. 217. 263. 258. 369.
Faber (Petrus)	227.	Guillimannus	85.
Ficinus (Marsilius)	200.	Gunterus	172. 348.

O o 6 2

Helmol-

Helmoldus	83.	Iustinus Martyr	209. 211.
Henricus Gandavensis	343.	Iustinus, Trogi epitomator	210.
Hermolans Byzantinus	217.	Ivo	632.
Hesychius	199.	K.	
Hieronymus	25. 127. 222. 367. 268.	Kirchnerus	193.
Hilarius	269. 270.	L.	
Hincmarus Remensis	333.	Lactantius	209.
Hippocrates	152. 58.	Laërtius	9. 189. 191. 197.
Holstenius	220. 309. 315. 358.	Lampridius	30.
Horatius Flaccus	199. 203.	Lanfrancus	318.
Horatius Lucidus	379.	Lanfrancus Mediolanensis	363.
Hottingerus	220. 245. 250. 251.	Langius	297. 334.
Humbertus	207.	Launæus	317. 346. 366.
Hundius	336. 345.	Leo (Iohannes)	31. 34. 35. 36. 37. 39.
Hypficles	236. 238.		249. 250. 254. 255. 258.
I.		Leonclavius	252.
Iacobus de Vitriaco	342.	Libanius	231.
Iamblichus	206. 220.	Libautius	157.
Iamesius	101.	Limæus	158. 181.
Igomarus	321.	Lipfius	11. 16.
Ioannes Antiochenfis	213.	Livius	820. 108. 222. 249.
Iohannes Mediolanus	100.	Lucianus	152.
Ioannes Scotus five Erigena	316.	Locmannus	240.
Iosephus	317. 318.	Luitprandus	332.
Irenæus	205. 209.	Lupus Ferrariensis	311.
Isidorus	209. 319.	Lyranus	204. 205.
Iunilius Africanus	222.	M.	
Iunius, (Adrianus)	118.	Maimonides	228. 361.
		MS. Notgeri	306.
		Mariana	244. 255. 278.
		Marianus Scotus	338.
		Marinus Neapolitanus	18. 24.
		Maronita	251. 252.
		Marti-	

INDEX SCRIPTORVM

479

Martinius Polonus	361.	Papyrius Massonus	136.151.180.
Mazonius	200.	Paschasius	316.319.
Meibomius I. H.	263.	Paulus Æmilius	150.
Menochius	161.	Paulus Burgensis	205.209.
Meursius	197.199.221.	Paulus Diaconus	23.29.
Middendorpius	77.84.98.104.	Pausanias	99.
150.151.157.161.177.180.181.		Peireseius	362.
Miræus	298.308.334.	Petrus de Vineis	146.148.149.176.
Modestinus	112.113.116.	Philippus Bergomensis	206.315.
Monachus S. Galli	328.	Philo	124.
Moræus.	100.	Philostorgius	193.
Murana	349.371.	Philostatus	16.19.20.191.192.225.
N.		Photius	21.217.118.240.258.
Naclerus	206.	Pineda	216.
Naudæus	92.100.134.275.280.	Pitens	380.400.
Nicephorus	24.36.344.	Platina	159.160.201.363.
Nonnus	232.	Plinius	52.198.206.353.354.
Nuclarius	326.327.	Plutarchus	10.12.198.221.
O.		Pocockius	216.219.247.250.
Olearius	53.	Pomponius	108.109.
Olympiodorus	857.	Porphyrius	5.7.192.220.
Onuphrius Panvinus	363.	Possevinus	155.157.
Origenes	25.209.218.269.320.	Possidius	65.
Otto Frisingensis	92.360.	Priscianus (Theodorus)	263.
P.		Proclus	206.
Palladius	214.	Procopius Casariensis	234.259.
Pancirollus	183.194.227.254.	Prosper Alpinus	254.265.
Pantogia	262.366.367.	Ptolemaeus	217.
	119.	R.	
		Radevicus	345.350.
		Ratramnus five Bertramus	317.
		Rebuffus	142.177.180.181.182.379.
		Reinesius	235.353.
		O o o 3	Regi-

INDEX SCRIPTORVM.

487.

Virgilius (Polydorus) 64. 71. 77.
 Vitriacus 153.
 Vitruvius 224.
 Volaterranus 228.
 Vossius Gerard. Joh. 217. 236.
 Vrsinus (Fulvius) 213.
 Vsserius (Iacobus) 282. 300.

Westmonasteriensis 69.
 Wion (Arnoldus) 45. 70. 73. 76.
 77. 195.
 X.
 Xenophon 211.
 Xiphilinus 19.

W.

Z.

Waldo 304.
 Werlinus (Simon) 275.
 Westmonasteriensis (Matthæus) 288. 316.
 Wilhelmus Malmesburiensis 287. 289.

Zacharias Scholasticus 24. 232.
 238.
 Zonaras 28. 29. 32. 42. 238. 258.
 Zosimus 20. 208. 234.

F I N I S.

Th

5952